

Universitätsbibliothek Wuppertal

Thukydides

für den Schulgebrauch erklärt

Buch III & IV

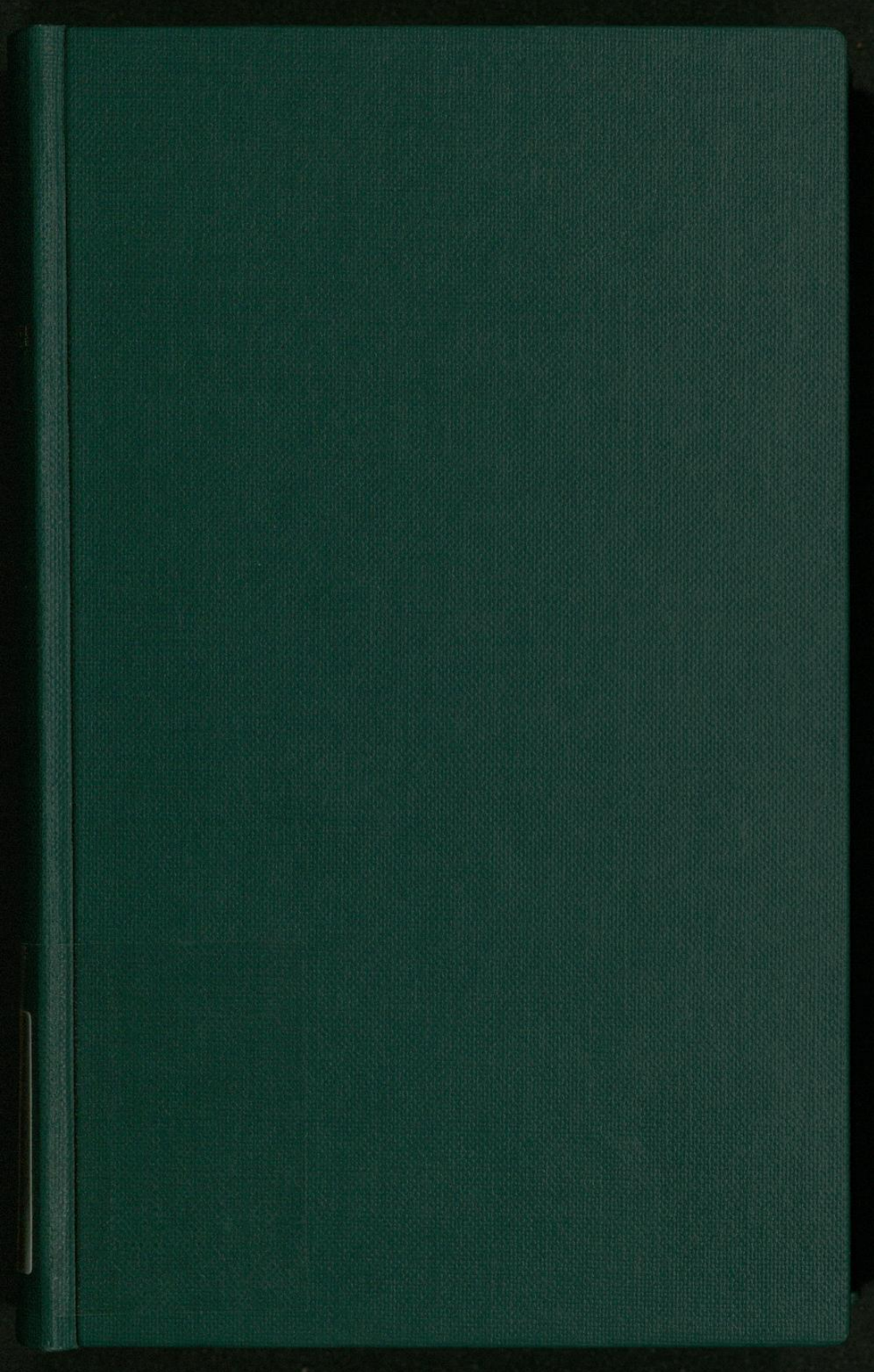
Thucydides

Leipzig, 1885

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-5088](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-5088)

Prof. Christensen

THUKYDIDES.

FÜR DEN SCHULGEBRAUCH ERKLÄRT

VON

DR. GOTTFRIED BOEHME,

PROFESSOR UND PROREKTOR AM GYMNASIUM ZU DORTMUND.

ERSTEN BANDES ZWEITES HEFT.

BUCH III & IV.

VIERTE VERBESSERTE UND VERMEHRTE AUFLAGE,

BESORGT VON

DR. SIMON WIDMANN,

REKTOR.

LEIPZIG,

DRUCK UND VERLAG VON B. G. TEUBNER.

1885.

THEORY OF

THEORY OF

THEORY OF

THEORY OF

THEORY OF

THEORY OF

THEORY OF

THEORY OF

THEORY OF

THEORY OF

THEORY OF

Übersicht des Inhalts.

Drittes Buch.

Viertes Jahr, 428 f. v. Ch. (1—25).

Dritter Einfall der Pelop. (1). Lesbos außer Methymna fällt von Athen ab, die Ath. senden eine Flotte gegen die Insel (2—6), eine andere gegen den Pelop., gegen Oiniadai und Leukas (7). Aufnahme der Mytilenaiern in den pelop. Bund (8. 15. Rede ihrer Gesandten zu Olympia 9—14). Sendung einer athen. Flotte gegen den Pelop. (16). Angabe über die Zahl ihrer Trieren (17). Nach Mytilene werden Verstärkungen geschickt unter Paches, der die Stadt einschließt (18). Im Winter erste Zahlung einer Kriegssteuer zu Athen und Sendung des Lysikles zu den Bundesgenossen, um Geld einzutreiben (19). Ausbruch von 220 Plataiern aus der eingeschlossenen Stadt (20—24). Sendung des Laked. Salaithos nach Mytilene (25).

Fünftes Jahr, 427 f. v. Ch. (26—88).

Vierter Einfall der Pelop. (26). Mytilene ergiebt sich den Ath. (27 f.) Alkidas mit einer pelop. Flotte kommt zu spät und geht nach Ionien (29—32). Paches verfolgt ihn (33), erobert Notion (34), schickt den Salaithos und 1000 Mytil. gefangen nach Athen (35). Grausamer Beschluß, sämtliche Mytil. zu töten. Doch am folg. Tage nochmalige Beratung darüber (36). Kleons Rede für diesen Beschluß (37—40), Diodotos dagegen (41—48). Letzterer siegt (49). Hinrichtung der Hauptschuldigen, die Paches geschickt, Bestrafung der übrigen Lesbier (50). Nikias erobert Minoa (51). Plataia ergiebt sich (52). Rede der Plataier (53—59), Gegenrede der Thebaier (61—67). Alle Plataier getötet, ein Jahr nachher die Stadt gänzlich zerstört (68). Unruhen zu Kerkyra (69—75). Alkidas mit seiner Flotte vor Kerkyra, entfernt sich aber bald aus Furcht vor den Ath. (76—80). Weitere Gräueltaten und allgemeine Entsittlichung in Kerkyra (81—85). Sendung einer athen. Flotte nach Sicilien (86). Im Winter tritt die Pest in Athen mit erneuter Heftigkeit auf (87). Zug der Ath. in Sicilien und der Rheginer gegen die aiolischen Inseln (88).

Sechstes Jahr, 426 f. v. Chr. (89—116).

An verschiedenen Orten Erdbeben und Überschwemmungen (89). Die Ath. erobern Mylai und Messene (90). Seezug derselben gegen den Pelop., desgl. gegen Melos (91). Gründung des trachinischen Herakleia (92 f.). Demosthenes zieht gegen Leukas und die Aitolier, wird geschlagen (94—98). Zug der Ath. nach Lokris (99). Vergeblicher Anschlag der von den Laked. unterstützten Aitolier gegen Naupaktos (100—102). Im Winter Gefechte in Sicilien (103). Reinigung von Delos (104). Kämpfe in Akarnanien um das amphiloichische Argos. Siege des Demosthenes (105—114). Züge in Sicilien (115). Ausbruch des Ätna (116).

Viertes Buch.

Siebentes Jahr, 425 f. v. Ch. (1—51).

Messene in Sicilien fällt von Athen ab. Die Lokrer ziehen gegen Rhegion (1). Fünfter Einfall der Pelop. in Attika (2. 6). Demosthenes befestigt Pylos (3—5). Eon auf Chalkidike von den Ath. erobert, aber wieder verloren (7). Vergeblicher Versuch der Laked., Pylos wiederzunehmen (Rede des Demosth. an seine Hopliten 10). Eine Schar von Spartiaten wird auf Sphakteria abgeschnitten (8—14). Waffenstillstand wegen Pylos (15 f.) Erfolgloser Friedensvorschlag der Laked. zu Athen (17—22). Rede derselben (17—20). Die Feindseligkeiten bei Sphakteria beginnen wieder (23). Kriegsvorfälle in Sicilien (24 f.). Kleon geht nach Pylos und nimmt die Spartiaten auf Sphakteria gefangen (26—39). Eindruck dieses Ereignisses. Pylos den Messeniern aus Naupaktos übergeben (40 f.). Zug der Athener in das Korinthische und Sieg (42—44). Weitere Verwüstungen im Pelop. (45). Neue Unruhen in Kerkyra unter Teilnahme der Ath. (46—48). Anaktorion erobert von Ath. und Akarnanern (49). Im Winter Gefangennehmung des persischen Gesandten Artaphernes (50). Die Chier schleifen ihre Mauer auf Befehl der Ath. (51).

Achtes Jahr, 424 f. v. Ch. (52—116).

Sonnenfinsternis und Erdbeben. Die mytilen. Flüchtlinge überfallen Rhoiteion und nehmen Antandros ein (52). Die Ath. erobern Kythera (52—55), darauf Thyrea (56 f.). Die Sikelioten schließen Frieden unter sich (58—65). Rede des Hermokrates (59—64). Die Ath. erobern Nisaia und die langen Mauern von Megara. Letzteres schützt Brasidas (66—74). Die Athen. nehmen Antandros wieder. Vorfälle im Pontos (75), Anschlag der Ath. auf Siphai und Chaironeia (76 f.) Brasidas' Marsch durch Thessalien nach Chalkidike (78—82), sein Zug gegen Arrhibaios (83). Er gewinnt Akanthos (84—88. Seine Rede daselbst 85—87). Im Winter Befestigung von Delion durch die Ath., Niederlage derselben durch die Boioter und Rückzug (89—101. Anrede des Pagondas an die Boioter 92, des Hippokrates an die Ath. 95). Demosthenes wird bei einer Landung im Sikyonischen geschlagen. Tod des Sitalkes (101). Amphipolis von Brasidas gewonnen (102—108), Eon am Strymon erhält Thukydides den Ath. (107). Die meisten Städte der Akte fallen zum Brasidas ab (109). Torone nebst der Feste Lekythos von ihm erobert (110—116).

Neuntes Jahr, 423 f. v. Ch. (117—135).

Einjähriger Waffenstillstand zwischen Sparta und Athen (117—119). Neuer Zwist wegen Skione und Mende, die nach dem Abschluss des Waffenstillstandes zum Brasidas abgefallen sind (120—123). Zweiter Zug des Brasidas und Perdikkas gegen Arrhibaios (124). Gefährdeter Rückzug des Brasidas (125—128). Unterdessen erobern die Ath. Mende wieder (129 f.) und schließen Skione ein (131). Perdikkas, mit Brasidas verfeindet, hindert den Durchzug eines für diesen bestimmten Verstärkungsheeres durch Thessalien (132). Die Thebaier schleifen die Mauern von Thespiiai. Der Heratempel in Argos brennt ab (133). Im Winter unentschiedene Schlacht zwischen den Mantineern und Tegeaten (134). Vergeblicher Versuch des Brasidas gegen Potidaia (135).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΕΥΤΓΡΑΦΗΣ Γ.

Τοῦ δ' ἐπιγιννομένου θέρους Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἅμα τῷ σίτῳ ἀκμάζοντι ἐστράτευσαν ἐς τὴν Ἀττικὴν ἤγειτο δὲ αὐτῶν Ἀρχίδαμος ὁ Ζευξιδάμουν, Λακεδαιμονίων βασιλεύς. καὶ ἐγκαθεζόμενοι ἐδήκον τὴν γῆν· καὶ προσβολαί, ὥσπερ εἰώθεσαν, ἐρίνοντο τῶν Ἀθηναίων ἱππέων ὅπη παρείκοι, καὶ τὸν πλεῖστον ὅμιλον τῶν ψιλῶν εἶργον τὸ μὴ προεξιόντας τῶν ὅπλων τὰ ἐγγὺς τῆς πόλεως κακουργεῖν. ἐμμείναντες δὲ χρόνον οὗ εἶχον τὰ σιτία ἀνεχώρησαν καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις.

2. Μετὰ δὲ τὴν ἐσβολὴν τῶν Πελοποννησίων εὐθὺς Λέσβος πλὴν Μηθύμνης ἀπέστη ἀπ' Ἀθηναίων, βουλευθέντες μὲν καὶ πρὸ τοῦ πολέμου (ἀλλ' οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐ προσεδέξαντο), ἀναγκασθέντες δὲ καὶ ταύτην τὴν ἀπόστασιν πρότερον ἢ διανοοῦντο ποιήσασθαι. τῶν τε γὰρ λιμένων τὴν χῶσιν καὶ τειχῶν οἰκοδόμησιν καὶ νεῶν ποίησιν ἐπέμενον τελεσθῆναι, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ Πόντου ἔδει ἀφικέσθαι, τοξότας τε καὶ σίτον, καὶ ἄ

1. 1. Jahr 428. ἀκμάζοντι zu 2, 2, 1. — ὅπη παρείκοι, wo es gerade anging. — τὸ μὴ — κακουργεῖν zweiter Akk. zu εἶργον. zu 2, 53, 3. Das pleonast. μὴ bleibt auch beim substantivierten Inf. vgl. zu 2, 49, 6. — τῶν ὅπλων, aus dem Lager wie 1, 111, 1.

2. οὗ, für welche. 2, 23, 3 ὅσον. 1, 143, 2 ὁλίγων ἡμερῶν.

2. 1. Λέσβος κτέ. Über d. Sache W. Herbst, der Abfall Mytilenes, Progr. v. Köln 1861. Mytilene war oligarchisch und beherrschte die übrigen Städte der Insel (Antissa, Pyrrha, Eresos) ausser dem demo-

kratisch regierten Methymna, vgl. 18, 1. 47, 3. — Λέσβος — βουληθέντες welche Konstr.? — καὶ πρὸ τ. π. 13, 1. — προσεδέξαντο welches Objekt ist zu ergänzen?

2. χῶσιν, Sperrung durch einen Damm, um das Einlaufen einer feindl. (athen.) Flotte zu verhindern. — ἐπέμενον zuerst mit Acc. c. Inf., dann mit dem bloßen Akk. Ebenso περιέμενε 7, 20, 3. Beispiele des transit. Gebrauchs v. ἐπιμένω bei Steph. Thes. s. v. — καὶ ἄ, und was sonst. s. 111, 1 οἱ Μαντινῆς καὶ οἱς ἔσπειστο. 6, 71, 2 τὰ τε ἄλλα καὶ σίτον καὶ ὄσων δέοι. vgl. zu 1, 80, 3.

3 μεταπεμπόμενοι ἦσαν. Τενέδιοι γάρ, ὄντες αὐτοῖς διάφοροι, καὶ Μηθυμναῖοι καὶ αὐτῶν Μυτιληναίων ἰδίᾳ ἄνδρες κατὰ στάσιν, πρόξενοι Ἀθηναίων, μηνυταὶ γίνονται τοῖς Ἀθηναίοις ὅτι ξυνοικίζουσὶ τε τὴν Λέσβον ἐς τὴν Μυτιλήνῃν βίᾳ καὶ τὴν παρασκευὴν ἅπασαν μετὰ Λακεδαιμονίων καὶ Βοιωτῶν ξυγγενῶν ὄντων ἐπὶ ἀποστάσει ἐπείγονται· καὶ εἰ μὴ τις προκαταλήψεται ἤδη, στερήσεσθαι αὐτοὺς Λέσβον.

3. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι (ἦσαν γὰρ τεταλαιπωρημένοι ὑπὸ τοῦ νόσου καὶ τοῦ πολέμου ἄρτι καθισταμένου καὶ ἀκμάζοντος) μέγα μὲν ἔργον ἡγοῦντο εἶναι Λέσβον προσπολεμώσασθαι, ναυτικὸν ἔχουσαν καὶ δύναμιν ἀκέραιον, καὶ οὐκ ἀπεδέχοντο τὸ πρῶτον τὰς κατηγορίας, μείζον μέρος νέμοντες τῷ μὴ βούλεσθαι ἀληθῆ εἶναι· ἐπειδὴ μέντοι καὶ πέμψαντες πρέσβεις οὐκ ἔπειθον τοὺς Μυτιληναίους τὴν τε ξυνοίκισιν καὶ τὴν παρασκευὴν
2 διαλύειν, δεισάντες προκαταλαβεῖν ἐβούλοντο. καὶ πέμπουσιν ἑξαπινάως τεσσαράκοντα ναῦς, αἱ ἔτυχον περὶ Πελοπόννησον παρεσκευασμέναι πλεῖν· Κλεῖπιδης δὲ ὁ Δεινίου τρίτος αὐτὸς
3 ἐστρατήγει. ἐσηγγέλθη γὰρ αὐτοῖς ὥς εἴη Ἀπόλλωνος Μαλόμεντος ἕξω τῆς πόλεως ἑορτή, ἐν ᾗ πανθημεῖ Μυτιληναῖοι ἑορτά-

3. κατὰ στάσιν verb. mit μηνυταὶ γ. — πρόξενοι. zu 2, 29, 1. Zur Sache Aristot. Polit. 5, 4, der den Proxenos Doxandros als die Hauptperson nennt. — ξυνοικίζουσι — βίᾳ wird gewöhnlich nach dem Vorgange des Schol. als eine wirkliche Übersiedelung der Lesbier nach Mytil. (ähnlich wie die der Chalkideer nach Olynthos 1, 58, 2) verstanden; doch dürfte dem 18, 1 widersprechen und deshalb wohl richtiger mit Classen nur an eine „politische Konzentration (wie 2, 15, 2), womit die Aufhebung der kommunalen Selbständigkeit der übrigen Ortschaften verbunden war“ zu denken sein. — ξυγγενῶν geht bloß auf Βοιωτῶν, als Aioler. Boiotia galt als das Mutterland der aiolischen Kolonien. — ἐπείγονται öfters mit dem Akk. — προκαταλήψεται öfters (so gl. 3, 1) absolut: zuvorkommen. Ganz ähnl., wie hier mit εἰ μὴ 5, 57, 1. — αὐτοὺς, τοὺς Ἀθηναίους.

3. 1. τεταλαιπωρ. wohl Passiv.

trotz z. B. 2, 101, 5. — ἄρτι καθ., der eben recht in Gang kam. s. 68, 4. — ἀκμάζοντος von der Krankheit (2, 49, 6) u. v. Krieg, auch bei Späteren (Prokop. u. a.) z. B. Eunap. Sard. frgm. h. gr. IV, p. 23 ἡμᾶς ἐν ὁδῷ πρὸς Πέρσας πόλεμος. — μείζον μ. ν., mehr Einfluß gewährend. s. 48, 1 οἷον πλεονεχέοντες. Eurip. Suppl. 227 νέμοντες τῷ φθόνῳ πλεονεχέοντες. Derselbe Gedanke 4, 108, 4. — οὐκ ἔπειθον ist nicht als reine Negation von ἐπείθον zu verstehen (denn „sie bemühten sich nicht zu überreden“ soll nicht gesagt werden), sondern zu erklären: sie rückten nicht vor in der Bemühung zu überreden, redeten ohne Erfolg zu. So schon 1, 65, 1 u. öfter.

3. Μαλόμεντος; richtiger wäre Μαλλόεις (äol.) nach Rich. Meister, d. griech. Dial., der es von dem Vorgebirge Μαλλία südl. von Mytil. ableitet, wie Βησσαῖος od. Βησαῖος von dem Vorgebirge Βησσα. Nach einer von Hellanikos erzählten Sage

ζουσι, καὶ ἐλπίδα εἶναι ἐπειχθέντας ἐπιπεσεῖν ἄφνω, καὶ ἦν
 μὲν ξυμβῇ ἢ πείρα, — εἰ δὲ μή, Μυτιληναίοις εἰπεῖν ναῦς τε
 παραδοῦναι καὶ τείχη καθελεῖν, μὴ πειδομένων δὲ πολεμεῖν.
 καὶ αἱ μὲν νῆες ὥχοντο· τὰς δὲ τῶν Μυτιληναίων δέκα τριή- 4
 ρεις, αἱ ἔτυχον βοηθοὶ παρὰ σφᾶς κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν παροῦσαι,
 κατέσχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τοὺς ἄνδρας ἐξ αὐτῶν ἐς φυλακὴν
 ἐποίησαντο. τοῖς δὲ Μυτιληναίοις ἀνὴρ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν δια- 5
 βὰς ἐς Εὐβοίαν καὶ περὶ ἐπὶ Γεραιστὸν ἐλθὼν, ὀλκάδος ἀνα-
 γομένης ἐπιτυχόν, πλεῖον χρησάμενος καὶ τριταῖος ἐκ τῶν Ἀθη-
 νῶν ἐς Μυτιλήνην ἀφικόμενος ἀγγέλλει τὸν ἐπίπλοον. οἱ δὲ 6
 οὔτε ἐς τὸν Μαλόεντα ἐξήλθον, τὰ τε ἄλλα τῶν τειχῶν καὶ
 λιμένων περὶ τὰ ἡμιτέλεστα φραζάμενοι ἐφύλασσον.

4. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι οὐ πολὺ ὕστερον καταπλεύσαντες ὡς
 ἑώρων, ἀπήγγειλαν μὲν οἱ στρατηγοὶ τὰ ἐπεσταλμένα, οὐκ
 ἔσακούοντων δὲ τῶν Μυτιληναίων ἐς πόλεμον καθίσταντο. ἀπα- 2
 ράσκεινοι δὲ οἱ Μυτιληναῖοι καὶ ἐξαίφνης ἀναγκασθέντες πολε-
 μεῖν ἔκπλουν μὲν τινα ἐποίησαντο τῶν νεῶν ὡς ἐπὶ ναυμαχίᾳ
 ὀλίγον πρὸ τοῦ λιμένος, ἔπειτα καταδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Ἀττι-
 κῶν νεῶν λόγους ἤδη προσέφερον τοῖς στρατηγοῖς, βουλόμενοι
 τὰς ναῦς τὸ παραντίκα, εἰ δύναιντο, ὁμολογίᾳ τινὶ ἐπεικεῖ ἀπο-

(Steph. Byz. u. schol. Patm.) baute Manto die Tochter des Teiresias dem Apollon infolge Gelübde einen Tempel, weil sie einen goldenen Apfel aus ihrer Halskette, den sie verloren hatte, wiederfand. Am wahrscheinlichsten ist die Ableitung von *μηλον* „Schaf“, so daß Apollon hier als der Beschützer von Hirt und Herde gefeiert wurde. — *ἐπιπεσεῖν* im Sinne des Fut. zu 1, 81, 6. — *ἦν μὲν κτλ.* Der fehlende Nachsatz ist etwa: *καλῶς ἔξειν*. Ebenso 4, 18, 3. — *Μυτιλ. εἰπεῖν*, so sollten sie den Mytil. befehlen. — *ναῦς* und *τείχη* ohne Art. zu 1, 101, 3.

4. *παρὰ σφᾶς*. zu 1, 30, 3. — *ἐς φυλακὴν ἐποι.*, brachten sie in Gewahrsam. Ähnl. *ἐς ἀσφάλειαν ποιεῖσθαι* 8, 1, 3. und das Aktiv *ποιεῖν* zu 1, 62, 3.

6. *ἐς τὸν Μαλόεντα*, in den Tempel des (Apollon) Maloeis.

zu 1, 137, 3. — *περὶ* Konj. v. Bauer. Wir fassen mit Stahl *τὰ ἄλλα* adv. u. *ἐφύλασσον* absolut; *τὰ ἡμιτέλ.* hängt v. *φραζάμενοι* ab. Der Grund, den Meineke, Hermes III, S. 351 gegen *περὶ* geltend machen will, daß dasselbe nach dem ersten Nomen stehen müßte, ist nicht zutreffend, da an den betr. Stellen: 2, 45, 2. 51, 3. 7, 72, 2. die Ausdrücke durch *ἢ* getrennt sind; 5, 111, 4 ist unsicher. — Cl. faßt *τὰ ἄλλα* als Objekt zu *ἐφύλασσον*. Doch fehlt es da an einem rechten Gegensatz zu *τὰ ἄλλα*. Zu Versperrungen dienten übrigens bei den Mauern Balken und Bretter, bei den Häfen Palissaden und Schiffe.

4. 1. *ὥς* nachgestellt. zu 1, 77, 2.

2. *ἀπαράσκεινοι* ist so gut wie *ἐξαίφνης* Nebenbestimmung von *ἀναγκασθέντες*. So werden öfter Adj. und Adv. verbunden: 13, 2 *θάσσον καὶ ἀπαράσκεινος*. 82, 2 *μᾶλλον καὶ ἡσυχάτερα*. Sophokl.

3 πέμψασθαι. καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἀπεδέξαντο, καὶ
 αὐτοὶ φοβούμενοι μὴ οὐχ ἱκανοὶ ᾧσι Λέσβῳ πάσῃ πολεμεῖν.
 4 καὶ ἀνοκωχὴν ποιησάμενοι πέμπουσιν ἐς τὰς Ἀθήνας οἱ Μυτι-
 ληναῖοι τῶν τε διαβαλλόντων ἓνα, ᾧ μετέμελεν ἤδη, καὶ ἄλλους,
 εἴ πως πείσειαν τὰς ναῦς ἀπελθεῖν ὡς σφῶν οὐδὲν νεωτεριούν-
 5 των. ἐν τούτῳ δὲ ἀποστέλλουσι καὶ ἐς τὴν Λακεδαίμονα πρέ-
 σβεις τριήρει, λαθόντες τὸ τῶν Ἀθηναίων ναυτικόν, οἱ ὥρμουν
 ἐν τῇ Μαλέᾳ πρὸς βορέαν τῆς πόλεως· οὐ γὰρ ἐπίστευον τοῖς
 ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων προχωρήσειν. καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν Λακεδαί-
 μονα ταλαιπώρως διὰ τοῦ πελάγους κοιμισθέντες αὐτοῖς ἔπρασ-
 σον ὅπως τις βοήθεια ἦξει.

5. Οἱ δ' ἐκ τῶν Ἀθηναίων πρέσβεις ὡς οὐδὲν ἦλθον πρῶ-
 ξαντες, ἐς πόλεμον καθίσταντο οἱ Μυτιληναῖοι καὶ ἡ ἄλλη
 Λέσβος πλὴν Μηθύμνης· οὗτοι δὲ τοῖς Ἀθηναίοις ἐβεβοηθή-
 κεσαν καὶ Ἰμβριοι καὶ Λήμνιοι καὶ τῶν ἄλλων ὀλίγοι τινὲς ξυμ-
 2 μάχων. καὶ ἐξοδὸν μὲν τινα πανδημεὶ ἐποίησαντο οἱ Μυτιλη-
 ναῖοι ἐπὶ τὸ τῶν Ἀθηναίων στρατόπεδον, καὶ μάχῃ ἐγένετο,
 ἐν ᾗ οὐκ ἔλασσαν ἔχοντες οἱ Μυτιληναῖοι οὔτε ἐπηυλίσαντο

Aj. 838 κάκιστα καὶ πανωλέθρους
 (s. dort Lobeck). vgl. zu 1, 39, 1.

4. διαβαλλόντων. Das Präsens,
 wie 2, 2, 4. — τὰς ναῦς ἀπελθεῖν,
 als ob es Personen seien, wie 2, 80, 2.

5. ἐν τῇ Μαλέᾳ. πρ. βορέαν. Das
 bekanntere Vorgebirge Malea auf
 Lesbos (S. Maria) bildete die süd-
 östlichste Spitze der Insel. Es muß
 also auch ein sonst nicht genannter
 Ort dieses Namens im Norden der
 Hauptstadt gelegen haben. Herbst
 (Philol. 42. S. 709) hält dafür die
 kleine Insel mit einer gleichnam.
 ἄκρα, auf der das alte Mytilene lag,
 was auch Xenoph. Hell. 1, 6, 26
 ἐπὶ τῇ Μαλέᾳ ἄκρα ἀντίον τῆς Μυ-
 τιλήνης gegenüber dem in § 27 er-
 wählten nenne. St. setzt ein Komma
 nach Μαλέᾳ und verbindet πρὸς β.
 mit ἀπέστελλον zu künstlich. τῇ ist
 nicht notwendig, da Thuk. das süd-
 liche Malea gar nicht erwähnt. —
 ἐπίσταντον τοῖς — προχωρήσειν.
 Doppelte Konstr. von πιστεῖν in
 eine verbunden; ebenso 4, 92,
 7. vgl. zu 1, 23, 6. τοῖς ist Neutr.
 s. 1, 127, 1.

6. αὐτοῖς, für die Lesbier. πρᾶσ-
 σιν τινί heißt bei Thuk. 4, 106,
 2. 110, 2. 5, 76, 3 für einen (nicht
 mit einem) unterhandeln, thätig
 sein, daher wohl auch 8, 5, 3 u.
 a. u. St. so zu fassen. Classen be-
 zieht αὐτοῖς auf die Laked., mit
 ihnen.

5. 1. οὐδὲν ἦλθον πρ. Üb. die
 Stellung zu 1, 9, 2. — πλὴν Μηθ. 2,
 1 dort Λέσβος ohne ἄλλη. — Ἰμ-
 βριοι u. Λ. Diese beiden Inseln,
 um d. J. 500 mit Kleruchen aus
 Athen besetzt, wurden für so we-
 sentl. Bestandteile des athen. Staa-
 tes angesehen, daß sie (nebst Sky-
 ros) selbst im Frieden des Antal-
 kidas mit ihm verbunden blieben.
 Thuk. nennt sie öfter zusammen,
 doch sonst in umgekehrter Folge:
 4, 28, 4. 5, 8, 2. 7, 57, 2.

2. οὔτε — οὔτε ist hier nicht
 streng logisch gebraucht; denn
 eigentl. thaten sie das Erste nicht,
 weil ihnen das Zweite fehlte. Dies
 würde ausgedrückt sein durch Sub-
 ordination: οὐκ ἐπηυλίσαντο (i. e.
 οὐκ ἠύλίσαντο πλησίον τῶν πολε-

οὔτε ἐπίστευσαν σφίσιν αὐτοῖς, ἀλλ' ἀνεχώρησαν· ἔπειτα οἱ μὲν 3
 ἡσύχαζον, ἐκ Πελοποννήσου καὶ μετ' ἄλλης παρασκευῆς βουλό-
 μενοι εἰ προσγένειτό τι κινδυνεύειν· (καὶ γὰρ αὐτοῖς Μελέας 4
 Λάκων ἀφικνεῖται καὶ Ἑρμαιώνδας Θηβαῖος, οἱ προαπεστάλησαν
 μὲν τῆς ἀποστάσεως, φθάσαι δὲ οὐ δυνάμενοι τὸν τῶν Ἀθηναίων
 ἐπίπλουν κρύφα μετὰ τὴν μάχην ὕστερον ἐσπλεύουσι τριήρει,
 καὶ παρήνουν πέμπειν τριήρη ἄλλην καὶ πρέσβεις μεθ' ἑαυτῶν·
 καὶ ἐκπέμπουσιν.)

6. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πολλὴν ἐπιρρωσθέντες διὰ τὴν τῶν Μυτι-
 ληναίων ἡσύχίαν ξυμμάχους τε προσεκάλουν, οἱ πολλὴν θάσσον
 παρῆσαν ὁρῶντες οὐδὲν ἰσχυρὸν ἀπὸ τῶν Λεσβίων, καὶ περιορ-
 μισάμενοι τὸ πρὸς νότον τῆς πόλεως ἐτείχισαν στρατόπεδα δύο
 ἐκατέρωθεν τῆς πόλεως, καὶ τοὺς ἐφόρους ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς
 λιμέσιν ἐποιοῦντο. καὶ τῆς μὲν θαλάσσης εἶργον μὴ χρῆσθαι 2
 τοὺς Μυτιληναίους, τῆς δὲ γῆς τῆς μὲν ἄλλης ἐκράτουν οἱ
 Μυτιληναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Λεσβιοὶ προσβεβηθηκότες ἤδη, τὸ
 δὲ περὶ τὰ στρατόπεδα οὐ πολλὴν κατείχον οἱ Ἀθηναῖοι, ναύστα-
 θμον δὲ μᾶλλον ἦν αὐτοῖς πλοίων καὶ ἀγορᾶς ἡ Μαλέα. καὶ
 τὰ μὲν περὶ Μυτιλήνην οὕτως ἐπολεμεῖτο.

7. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ θέρους τούτου Ἀθη-
 ναῖοι καὶ ἐς Πελοπόννησον ναῦς ἀπέστειλαν τριάκοντα καὶ
 Ἀσώπιον τὸν Φορμίωνος στρατηγόν, κελυσάντων Ἀκαρνάνων

μίων, auch 4, 134, 2), οὐ πιστεύ-
 οντες σφίσιν αὐτοῖς.

3. ἐκ Πελοποννήσου verb. mit εἰ
 προσγένειτό τι. Weil aber letzterer
 Satzteil zugleich zu μετ' ἄλλης
 παρασκευῆς gehört, hat er seinen
 Platz erst nach diesen Worten
 erhalten.

4. ἄλλην mit Bezug auf K. 4, 5.
 ἐκπέμπουσιν natürlich wer?

6. 1. περιορμ. — πόλεως, nach-
 dem sie um die Südseite der Stadt
 herum vor Anker gegangen waren.
 — ἐκατέρωθεν, im Norden und im
 Süden. St. hält τῆς πόλεως für
 Zusatz.

2. εἶργον hat doppelte Konstr.
 zu 1, 23, 6. — τῆς μὲν ἄλλης wegen
 τὸ δὲ περὶ τὰ στο. — ναύσταθμον
 πλοίων κ. ἄ., Station für Schiffe
 und Lebensmittel. Der erste
 Teil der Zusammensetzung in ναύ-
 σταθμον ist fast verwischt, daher

treten die Genet. hinzu. Etwas
 Ähnliches in τροπαῖον τῆς τροπῆς
 2, 92, 5. νίκης τροπαῖα Arist. Ritt.
 521, indem in τροπαῖον nur μνη-
 μείον gedacht wird. — ἡ Μαλέα
 eben das in Kap. 4, 5 genannte,
 nicht das südöstliche. — τὰ περὶ
 M. wird ungezwungener für den
 Nom. angesehen, als mit Poppo und
 Krüg. für den Akk. Ohne Zweifel
 ist τὰ πρὸς, τὰ κατὰ als Akk. der
 Beziehung sehr gebräuchlich, aber
 dadurch ist die andere Auffassung
 nicht ausgeschlossen, die ich hier
 und 4, 23, 2 τὰ περὶ Πύλον ἐπολε-
 μεῖτο festhalte, wie ja in ὅσα ἐπο-
 λεμήθη Xen. Anab. 4, 1, 1 ὅσα
 sicherlich Nom. ist.

7. 1. κελυσάντων κτέ. Über
 Phormion und seine Beziehungen
 zu den Akarnanern s. 2, 81, 1. 83 ff.
 ἡ νῆς κτέ. st. νῆων κτέ. hat sich an
 das vorhergehende τινὰ angelehnt.

τῶν Φορμίωνός τινα σφίσι πέμψαι ἢ υἱὸν ἢ ξυγγενὴ ἄρχοντα.
 2 καὶ παραπλεύουσαι αἱ νῆες τῆς Λακωνικῆς τὰ ἐπιθαλάσσια χω-
 3 ρία ἐπόρθησαν. ἔπειτα τὰς μὲν πλείους ἀποπέμπει τῶν νεῶν
 4 ἐς Ναύπακτον. καὶ ὕστερον Ἀκαρνᾶνας ἀναστήσας πανδημεὶ στρα-
 5 τεύει ἐπ' Οἰνιάδας καὶ ταῖς τε ναυσὶ κατὰ τὸν Ἀχελῷον ἔπλευσε,
 6 καὶ ὁ κατὰ γῆν στρατὸς ἐδήγουν τὴν χώραν. ὥς δ' οὐ προσεχώ-
 ρουν, τὸν μὲν πεζὸν ἀφίησιν, αὐτὸς δὲ πλεύσας ἐς Λευκάδα καὶ
 ἀπόβασιν ἐς Νήρικον ποιησάμενος ἀναχωρῶν διαφθείρεται αὐτὸς
 τε καὶ τῆς στρατιᾶς τι μέρος ὑπὸ τῶν αὐτόθεν τε ξυμβοηθη-
 6 σάντων καὶ φρουρῶν τινῶν ὀλίγων. καὶ ὕστερον ὑποσπόνδους
 τοὺς νεκροὺς ἀποπλεύσαντες οἱ Ἀθηναῖοι παρὰ τῶν Λευκαδίων
 ἐκομίσαντο.

8. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πρώτης νεῶς ἐκπεμφθέντες Μυτιλη-
 ναίων πρόεσβεις, ὥς αὐτοῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶπον Ὀλυμπιάζε
 παρεῖναι, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ξύμμαχοι ἀκούσαντες βουλευσών-
 ται, ἀφικνοῦνται ἐς τὴν Ὀλυμπίαν. ἣν δὲ Ὀλυμπιάς ἦ Δω-
 ριεὺς Ῥόδιος τὸ δεύτερον ἐνέκα. καὶ ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἐορτὴν
 κατέστησαν ἐς λόγους, εἶπον τοιαύδε.

9. „Τὸ μὲν καθ' ἑσθλὸς τοῖς Ἑλλήσι νόμιμον, ὃ ἄνδρες
 Λακεδαιμόνιοι καὶ ξύμμαχοι, ἴσμεν· τοὺς γὰρ ἀφισταμένους
 ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ξυμμαχίαν τὴν πρὶν ἀπολείποντας οἱ δε-
 ξάμενοι, καθ' ὅσον μὲν ὠφελοῦνται, ἐν ἡδονῇ ἔχουσι, νομί-
 ζοντες δὲ εἶναι προδότας τῶν πρὸ τοῦ φίλων χείρους ἡγοῦν-
 2 ται. καὶ οὐκ ἄδικος αὕτη ἡ ἀξιωσίς ἐστιν, εἰ τύχοιεν πρὸς

4. ἐπ' Οἰνιάδας. vgl. 2, 102, 2.
 Cobet: ἀνὰ τὸν Ἀχελῷον, doch heisst
 κατὰ hier nur „auf“ wie 4, 25, 8.

6. ἀποπλεύσαντες, nachdem sie
 abgefahren; also durch einen
 zurückgeschickten Herold, etwa wie
 4, 44, 5. 6.

8. ἐκπεμφθέντες. K. 4, 5.

Δωριεὺς der Sohn des Diagoras,
 einer der berühmtesten Sieger in
 Wettkämpfen. Paus. 6, 7: Δωρ...
 παγκρατίῳ νικήσας Ὀλυμπίᾳ ἐφε-
 ξῆς τρισί. Sein Ruhm war so groß,
 daß er, als er später in die Gef-
 angenschaft der Athener geriet,
 ohne Lösegeld freigelassen wurde.
 — ἐνέκα. zu 1, 54, 2.

9. Rechtfertigung des Abfalls

durch Charakterisierung der athen.
 Politik. Begründung der Bitte um
 Aufnahme in den pelop. Bund. Der
 eigentliche und letzte Grund des
 Abfalls war der Gegensatz des oli-
 garchisch regierten Mytilene, wo
 eine Art Timokratie bestand und
 die Regierungsgewalt in einem Aus-
 schuß von 1000 Mitgliedern kon-
 zentriert war, gegen das demo-
 kratische Athen. S. W. Herbst
 a. a. O.

1. νόμιμον hier mehr: Grund-
 satz, nationale Denkweise; denn
 der folg. Satz giebt die Erklärung.
 — ἐν ἡδονῇ ἔχ., freuen sich
 ihrer, haben siegern. Man liebt
 den Verrat, man haßt den Verräter.

ἀλλήλους οἱ τε ἀφιστάμενοι καὶ ἀφ' ὧν διακρίνονται ἴσοι μὲν τῇ γνώμῃ ὄντες καὶ εὐνοία, ἀντίπαλοι δὲ τῇ παρασκευῇ καὶ δυνάμει, πρόφασίς τε ἐπιεικῆς μηδεμία ὑπάρχοι τῆς ἀποστάσεως· ὃ ἡμῖν καὶ Ἀθηναίοις οὐκ ἦν. μηδὲ τῷ χείρουν δόξωμεν εἶναι εἰ ἐν τῇ εἰρήνῃ τιμώμενοι ὑπ' αὐτῶν ἐν τοῖς δεινοῖς ἀφιστάμεθα.

10. „Περὶ γὰρ τοῦ δικαίου καὶ ἀρετῆς πρῶτον, ἄλλως τε καὶ ξυμμαχίας δεόμενοι, τοὺς λόγους ποιησόμεθα, εἰδότες οὔτε φιλίαν ἰδιώταις βέβαιον γιγνομένην οὔτε κοινωνίαν πόλεσιν ἐς οὐδέν, εἰ μὴ μετ' ἀρετῆς δοκούσης ἐς ἀλλήλους γίγνουντο καὶ τὰλλα ὁμοιότροποι εἶεν· ἐν γὰρ τῷ διαλλάσσοντι τῆς γνώμης καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἔργων καθίστανται. ἡμῖν δὲ 2 καὶ Ἀθηναίοις ξυμμαχία ἐγένετο πρῶτον ἀπολιπόντων μὲν ὁμῶν ἐκ τοῦ Μηδικοῦ πολέμου, παραμεινάντων δὲ ἐκείνων πρὸς τὰ ὑπόλοιπα τῶν ἔργων. ξύμμαχοι μέντοι ἐγενόμεθα 3 οὐκ ἐπὶ καταδουλώσει τῶν Ἑλλήνων Ἀθηναίοις, ἀλλ' ἐπ' ἐλευθερώσει ἀπὸ τοῦ Μήδου τοῖς Ἑλλησι. καὶ μέχρι μὲν ἀπὸ τοῦ 4 ἴσου ἡγοῦντο, προθύμως εἰσόμεθα· ἐπειδὴ δὲ ἐωρῶμεν αὐτοὺς

10. 1. τοῦ δικαίου, näml. τῆς ἀποστάσεως. — ἀρετῆς, nämlich ἡμῶν. — μετ' — ἀλλήλους, bei vorausgesetzter gegenseitiger Rechtlichkeit. — γίγνουντο, näml. φιλία καὶ κοινωνία. Der Erklärung von Cl., wonach das Subj. auch von γίγνουντο wäre ἰδιώται καὶ πόλεις, vermag ich mich nicht anzuschließen, weil d. angebliche Bedeutung von γίγνεσθαι μετὰ „sich benehmen, verhalten, gegenüberstehen mit“ an sich nicht möglich scheint und durch die von Cl. zu 1, 37, 3 angeführten Verbindungen sicher nicht bewiesen wird. — τῷ διαλλάσσοντι. zu 1, 36, 1.

2. ξυμμ. ἐγένετο. Nach Herod. 9, 106, 5 schon vor der Schlacht bei Mykale, also früher, als sich die Spartaner der Teilnahme am Kriege entschlagen hatten. Thuk. indes scheint dies frühere Bündnis nicht zu berücksichtigen und hier denselben Zeitpunkt wie 1, 95, 6. 7 im Auge zu haben. — ἀπολιπόντων als Intrans. konstruiert. Ebenso

5, 4, 4. — τὰ ὑπόλοιπα τ. ἔ. zu 1, 75, 2.

3. Ἀθηναίοις und τοῖς Ἑλλησι hängen von ξύμμ. ἐγενόμεθα ab. Dafür spricht auch der ähnlich zugespitzte Gedanke K. 13, 1 extr. Doch hat zugl. καταδουλώσει (vgl. 6, 76, 3) und ἐλευθερ. Beziehung auf Ἀθ. u. Ἑλλ. Der Deutsche setzt daher zu den Ausdrücken Unterjochung und Befreiung nochmals das Pron. possess. „ihr“.

4. μέχρι ohne οὐ mit Impf. wie hier u. Kap. 98, 1. mit Ind. Aor. 4, 4, 1., mit Koni. Aor. 1, 137, 2. ἀπὸ τοῦ ἴσου 1, 77, 3. ἐπαγομένους. Etwas auffallend ist das Med., das man notdürftig erklärt: zu ihrem Nutzen herbeiführend oder mit Cl. deuten könnte: wie ein neues Verfahren aus der Fremde einführend; vgl. Dem. de leg. 259. Plat. Gorg. p. 492 B. Mehrere haben, auch weil ein mit ἀνένετας schärfer kontrastierendes Wort wünschenswert schien, ἐπειγομένους vermutet; indessen wird ἐπαγομένους, abgesehen von den Codd., auch

τὴν μὲν τοῦ Μήδου ἔχθραν ἀνιέντας, τὴν δὲ τῶν ξυμμαχῶν
 5 δούλωσιν ἐπαγομένους, οὐκ ἄδεεῖς ἔτι ἤμεν. ἀδύνατοι δὲ ὄντες
 καθ' ἑν γενόμενοι διὰ πολυψηφίαν ἀμύνεσθαι οἱ ξύμμαχοι
 6 ἐδουλώθησαν πλὴν ἡμῶν καὶ Χίων· ἡμεῖς δὲ αὐτόνομοι δὴ
 ὄντες καὶ ἐλεύθεροι τῷ ὀνόματι ξυνεστρατεύσαμεν. καὶ πιστοὺς
 οὐκ ἐτι εἰχομεν ἡγεμόνας Ἀθηναίους, παραδείγμασι τοῖς προ-
 γιγνομένοις χρώμενοι· οὐ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς οὕς μὲν μεθ'
 ἡμῶν ἐνσπόνδους ἐποιήσαντο καταστρέφασθαι, τοὺς δὲ ὑπο-
 λοίπους, εἴποτε ἄρα ἐδυνήθησαν, μὴ δοῦναι τοῦτο.

11. „Καὶ εἰ μὲν αὐτόνομοι ἔτι ἤμεν ἅπαντες, βεβαιό-
 τεροι ἂν ἡμῖν ἦσαν μηδὲν νεωτεριεῖν· ὑποχειρίους δὲ ἔχοντες
 τοὺς πλείους, ἡμῖν δὲ ἀπὸ τοῦ ἴσου ὀμιλοῦντες, χαλεπώτερον
 εἰκότως ἐμελλον οἶσιν καὶ πρὸς τὸ πλεῖον ἤδη εἶκον τοῦ ἡμε-
 τέρου ἔτι μόνου ἀντισουμένου, ἄλλως τε καὶ ὅσῳ δυνατώτεροι
 αὐτοὶ αὐτῶν ἐγίνοντο καὶ ἡμεῖς ἐρημότεροι· τὸ δὲ ἀντίπαλον
 2 δέος μόνον πιστὸν ἐς ξυμμαχίαν· ὁ γὰρ παραβαίνειν τι βουλό-
 μενος τῷ μὴ προέχων ἂν ἐπελθεῖν ἀποτρέπεται. αὐτόνομοί τε
 ἐλείφθημεν οὐ δι' ἄλλο τι ἢ ὅσον αὐτοῖς ἐς τὴν ἀρχὴν εὐπρε-
 πεία τε λόγου καὶ γνώμης μᾶλλον ἐφόδῳ ἢ ἰσχύος τὰ πρῶ-

einigermaßen gestützt durch 5, 82,
 5 τὴν τῶν Ἀθηναίων ξυμμαχίαν
 πάλιν προσαγόμενος.

5. ἀμύνεσθαι die best. Codd. für
 ἀμύνασθαι. — πλὴν — Χίων. 1, 19.

6. μὲν — δέ. Ὑβ. das Satzver-
 hältnis (Deutsch: während) zu 1,
 28, 4. — δὴ ironisch. — ἐδυνήθησαν.
 Sinn: Sie, die unsere Mitbundes-
 genossen zu Unterthanen gemacht
 hatten, würden dies selbstredend
 auch gegen die noch übrigen, uns
 und die Chier, gethan haben, wenn
 sie es gekonnt hätten. Nicht
 weil ihnen der Wille, sondern die
 Macht bis dahin fehlte, uns zu unter-
 jochen, hatten sie uns die Selb-
 ständigkeit gelassen: daher unser
 Mißtrauen gegen ihre Führerschaft
 (πιστοὺς οὐκ ἐτι κτέ.). Diese unsre
 Selbständigkeit aber mußte ihnen
 um so mehr ein Dorn im Auge
 werden, je größer ihre Macht und
 unsre Isolierung wurde (χαλεπώ-
 τερον εἰκότως κτέ. c. 11, 1). Die
 Änderung von ἐδυνήθησαν in den
 Optat. (Krüg. und Dobr.) ist sinn-
 widrig, weil οὐκ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς

μὴ δοῦναι τοῦτο so viel ist als
 εἰκότως οὐκ ἂν ἔδρασαν (nicht aber
 so viel als εἰκότως οὐκ ἂν δράσειαν),
 gerade wie 4, 40, 5 ἂν εἰκὸς ἦν αὐ-
 τοὺς ποιῆσαι κρατήσαντας ἡμῶν
 = ἂν εἰκότως ἂν ἐποιήσαντο εἰ
 ἐκράτησαν ἡμῶν. Letztere Stelle
 zeigt, daß der etwaige Einwurf,
 diese Erklärung verlange notwen-
 dig μὴ ἂν δοῦναι τοῦτο, nicht zu-
 trifft. Vgl. auch 3, 57, 3 und zu
 74, 2.

11. 1. βεβαιότεροι — νεωτεριεῖν,
 persönl. Konstr., wie bei δίκαιος,
 ἄξιος. Man denke: βεβαιότερον
 (mehr Garantie) ἂν ἡμῖν ἦν αὐτοὺς
 μηδὲν νεωτεριεῖν. — καὶ πρὸς κτέ.,
 auch im Angesicht, gegen-
 über der schon sich füllenden
 Mehrzahl. — ἄλλως τε καὶ ὅσῳ
 = ἄλλ. τε καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον
 ὅσῳ. — δυνατώτεροι κτέ. zu 1, 8,
 3. — ἀντίπαλον, auf gleicher
 Macht beruhend.

2. ὅσον, insofern. — ἐς τὴν ἄ.,
 behufs der H. — γνώμης, Klug-
 heit im Gegensatze zur Gewalt
 (ἰσχύς).

γματα ἐφαίνετο καταληπτά. ἅμα μὲν γὰρ μαρτυρίῳ ἐχρῶντο μὴ 3
 ἂν τοὺς γε ἰσοψήφους ἄκοντας, εἰ μὴ τι ἡδίκουν οἷς ἐπήσαν,
 ξυστρατεύειν· ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καὶ τὰ κράτιστα ἐπὶ τε τοὺς ὑπο-
 δεεστέρους πρώτους ξυνεπῆγον καὶ τὰ τελευταῖα λιπόντες τοῦ
 ἄλλου περιηρημένου ἀσθενέστερα ἐμελλον ἔξειν. εἰ δὲ ἀφ' ἡμῶν
 ἤρξαντο, ἐχόντων ἔτι τῶν πάντων αὐτῶν τε ἰσχὺν καὶ πρὸς ὃ
 τι χρὴ στήναι, οὐκ ἂν ὁμοίως ἐχειρώσαντο. τό τε ναυτικὸν 4
 ἡμῶν παρεῖχε τινα φόβον μὴ ποτε καθ' ἐν γενόμενον ἢ ὑμῖν
 ἢ ἄλλῳ τῷ προσθέμενον κίνδυνον σφίσι παράσχη· τὰ δὲ καὶ 5
 ἀπὸ θεραπείας τοῦ τε κοινοῦ αὐτῶν καὶ τῶν αἰετι προσεστώτων
 περιεγινγόμεθα. οὐ μέντοι ἐπὶ πολὺ γ' ἂν ἐδοκοῦμεν δυνηθῆ- 6
 ναι, εἰ μὴ ὁ πόλεμος ὕδε κατέστη, παραδείγμασι χρώμενοι τοῖς
 ἐς τοὺς ἄλλους.

12. „Τίς οὖν αὕτη ἡ φιλία ἐρίγνετο ἢ ἐλευθερία πιστή,
 ἐν ἣ παρὰ γνώμην ἀλλήλους ὑπεδεχόμεθα, καὶ οἱ μὲν ἡμᾶς ἐν
 τῷ πολέμῳ δεδιότες ἐθεράπευον, ἡμεῖς δὲ ἐκείνους ἐν τῇ
 ἡσυχίᾳ τὸ αὐτὸ ἐποιοῦμεν· ὃ τε τοῖς ἄλλοις μάλιστα εὖνοια
 πίστιν βεβαιοῖ, ἡμῖν τοῦτο ὁ φόβος ἐχυρὸν παρεῖχε, δέει τε
 τὸ πλέον ἢ φιλίᾳ κατεχόμενοι ξύμμαχοι ἦμεν· καὶ ὁποτέρους

3. μαρτυρίῳ ἐχρ., sc. ἡμῖν: sie
 brauchten uns als Beweis. —
 μὴ ἂν κτέ., dafür dafs, wenn auch
 etwa andere, Abhängige, wenig-
 stens die gleich Stimmbe-
 rechtigten nicht würden u. s. w.
 Natürl. waren die Lesbier nur no-
 minell ἰσόψηφοι, thatsüchl. hatten
 die Athen. längst auch in allen ur-
 sprüngl. gemeinsamer Beratung un-
 terliegenden Dingen die Entschei-
 dung allein gegeben. — ἐν τῷ αὐτῷ
 δὲ korresp. dem ἅμα μὲν. — τὰ
 κράτιστα, „τοὺς κρατίστους ἡμᾶς“
 Schol. — καὶ τὰ τ. — ἔξειν. Wie
 Cl. richtig bemerkt, beweist die
 Stellung des τὲ — καὶ im Vorher-
 gehenden, dafs auch hiezu τὰ κρά-
 τιστα Obj. und also τὰ τελευταῖα
 prädikativ zu fassen ist — trotz
 des Artikels, welcher berechtigt ist,
 da τὰ τελευτ. zugleich als τὰ κρά-
 τιστα stellvertretend Objekt zu
 (ἀσθενέστερα) ἔξειν ist. — τοῦ
 ἄλλου περιηρ., περιαιρεῖν ringsum
 wegnehmen. — αὐτῶν, selbst. —
 πρὸς ὃ τι χρὴ στήναι vertritt das

zweite Obj. von ἐχόντων: Staaten,
 an die sie sich anschliessen
 konnten. — καθ' ἐν γενόμενον
 kann bei der Einfachheit des Satz-
 baus doch wohl nur τὸ ναυτικὸν ἡμῶν
 prädicieren und nicht, wie Cl. will,
 das durch den (erst in den nächsten
 Worten ausgedrückten) Anschluss
 eines andern ναυτικὸν vergrößerte.

5. τὰ δὲ κτέ., der vierte Grund,
 warum sie bis jetzt verschont ge-
 blieben, theils auch. — Θερα-
 πείας bewiesene Aufmerksamkeit,
 wie d. Verb im Kap. 12.

6. ἂν verb. mit δυνηθῆναι, sc.
 περιγενέσθαι. — τοῖς ἐς τ. ἄ., das
 Verfahren der Ath. gegen die
 andern.

12. 1. ὑπεδεχόμεθα, eig. „gast-
 lich aufnehmen.“ Stahl vgl. Plat.
 Leg. 952e ἀγοραῖς καὶ λιμένιν ὑπο-
 δέχεσθαι, dessen Gegensatz sei εἰρ-
 γεσθαι λιμένων etc. Thuk. 1, 67, 4.
 Es hat also etwa die Bedeutung
 von Verkehr haben. — ὃ τε κτέ.
 Der Akk. ὃ ist gesetzt, als wenn
 ἐχυρὸν παρέχει folgen sollte; dafür

θάσσον παράσχοι ἀσφάλεια θάρσος, οὗτοι πρότεροί τι καὶ
 2 παρὰβήσεσθαι ἐμελλον. ὥστε εἴ τῳ δοκοῦμεν ἀδικεῖν προα-
 ποστάντες διὰ τὴν ἐκείνων μέλλησιν τῶν ἐς ἡμᾶς δεινῶν, αὐ-
 τοὶ οὐκ ἀνταναμείναντες σαφῶς εἰδέναι εἴ τι αὐτῶν ἔσται,
 3 οὐκ ὀρθῶς σκοπεῖ. εἰ γὰρ δυνατοὶ ἦμεν ἐκ τοῦ ἴσου καὶ ἀντε-
 πιβουλεύσαι, καὶ ἀντιμελλῆσαι τι ἔδει ἡμᾶς ἐκ τοῦ ὁμοίου
 [ἐπ' ἐκείνοις εἶναι], ἐπ' ἐκείνοις δὲ ὄντος ἀεὶ τοῦ ἐπιχειρεῖν
 καὶ ἐφ' ἡμῖν εἶναι δεῖ τὸ προαμύνασθαι.

13. „Τοιάντας ἔχοντες προφάσεις καὶ αἰτίας, ὧ Λακε-
 δαιμόνιοι καὶ ξύμμαχοι, ἀπέστημεν, σαφεῖς μὲν τοῖς ἀκούουσι
 γινῶναι ὡς εἰκότως ἐδράσαμεν, ἱκανὰς δὲ ἡμᾶς ἐκφοβῆσαι καὶ
 πρὸς ἀσφαλείαν τινα τρέψαι, βουλομένους μὲν καὶ πάλαι, ὅτε
 ἔτι ἐν τῇ εἰρήνῃ ἐπέμψαμεν ὡς ὑμᾶς περὶ ἀποστάσεως, ὑμῶν
 δὲ οὐ προσδεξαμένων κωλυθέντας· νῦν δὲ ἐπειδὴ Βοιωτοὶ
 προηκαλέσαντο, εὐθὺς ὑπηκούσαμεν, καὶ ἐνομιζόμεν ἀποστή-
 σεσθαι διπλὴν ἀπόστασιν, ἀπὸ τε τῶν Ἑλλήνων μὴ ξὺν κακῶς
 ποιεῖν αὐτοὺς μετ' Ἀθηναίων, ἀλλὰ ξυνελευθεροῦν, ἀπὸ τε
 Ἀθηναίων μὴ αὐτοὶ διαφθαρεῖναι ὑπ' ἐκείνων ἐν ὑστέρῳ, ἀλλὰ

aber tritt ein die Erklärung sogleich selbst enthaltendes Prädik. ein. zu 2, 40, 3. Cl., welchem Stahl beistimmt, klammert *πίστιν* ein und versteht unter *ὁ* und *τοῦτο* „das faktische Verhältnis, den Bund“; aber daß *πίστιν* „ein von einem oberflächlichen Leser herrührendes Glossem“ sei, ist schwer zu glauben.

2. διὰ — δεινῶν, wegen der Zögerung jener mit den Feindseligkeiten gegen uns. Wegen des doppelten Genet. zu 2, 49, 7.

3. ἀντιμελλῆσαι. Die Codd. ἀντε-
 πιμελλῆσαι (oder ἀντεπιμελλῆσαι),
 ungrisch, wie es scheint, und
 irrümlich dem vorangeh. Vb. as-
 similirt. — [ἐπ' ἐκείνοις εἶναι]
 halte ich für ein aus dem Folg.
 entstandenes Glossem. Interpungiert
 ist nach G. Hermann (in Poppo-
 s. Ausg.). Unter den sonstigen
 Konj. scheint die von Pflugk die
 beachtenswerteste: ἐκ τοῦ ὁμοίου
 ἐκείνοις· νῦν δ' (oder γὰρ δ') ἐπ'
 ἐκείνοις ὄντος. Die Änderungen
 anderer geben nicht die scharfe
 Antithese, die hier offenbar beab-
 sichtigt ist. Kr. liest, jedoch mit

anderer Interpunktion, ἐπ' ἐκείνους
 εἶναι, mit Unrecht, wie ich glaube;
 denn ihren Abfall würden die My-
 til. keinesfalls gleich als einen
 faktischen Angriff gegen d. Ath.
 (ἐπ' ἐκείνους εἶναι) bezeichnen,
 sondern es ist von demselben nur
 passend das auch wirklich ge-
 brauchte προαμύνασθαι „sich im
 voraus Deckung schaffen“. Ganz
 unstatthaft wegen des Gedanken-
 zusammenhangs ist die Vulg.: ἀν-
 επιβουλεύσαι καὶ ἀντεπιμελλῆσαι,
 τί ἔδει ἡμᾶς ἐκ τοῦ ὁμοίου ἐπ'
 ἐκείνοις εἶναι· ἐπ' ἐκ.

13. 1. ἀπὸ τε κτλ. Der Redner
 nennt mit einem sophistisch ge-
 färbten Wortspiel auch das einen
 Abfall der Mytil., und zwar einen
 Abfall von den durch die Ath. ge-
 mischhandelten Hellenen, daß sie
 sich losgerissen haben von der Ver-
 pflichtung, zu dem Unterdrückungs-
 werke der Ath. hülffreie Hand zu
 leisten. Scharf zergliedern kann
 man ein solches Wortspiel nicht,
 ohne auf halbe Paralogismen zu
 stoßen. — ἔτι gehört zu ἐν τῇ εἰρ.
 s. zu 1, 30, 3. — Βοιωτοί. K. 2, 3.

προποιοῖσαι. ἡ μέντοι ἀπόστασις ἡμῶν θᾶσσον γεγένηται καὶ 2
ἀπαράσκευος· ἥ καὶ μᾶλλον χρὴ ξυμμάχους δεξαμένους ἡμᾶς
διὰ ταχέων βοηθῆειαν ἀποστέλλειν, ἵνα φαίνησθε ἀμύνοντές τε 3
οἷς δεῖ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τοὺς πολεμίους βλάπτοντες. καιρὸς δὲ 3
ὥς οὐπω πρότερον. νόσφ' τε γὰρ ἐφθάρσεται Ἀθηναῖοι καὶ χρη-
μάτων δαπάνῃ, νῆές τε αὐτοῖς αἱ μὲν περὶ τὴν ὑμετέραν εἰσὶν,
αἱ δ' ἐφ' ἡμῖν τετάχεται, ὥστε οὐκ εἰκὸς αὐτοὺς περιουσίαν 4
νεῶν ἔχειν, ἣν ὑμεῖς ἐν τῷ θέρει τῷδε ναυσί τε καὶ πεζῷ
ἅμα ἐπεσβάλητε τὸ δεύτερον, ἀλλ' ἡ ὑμᾶς οὐκ ἀμυνοῦνται ἐπι-
πλέοντας ἢ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀποχωρήσονται. νομίση τε μηδεὶς 5
ἀλλοτριᾶς γῆς πέρι οἰκεῖον κίνδυνον ἔξῃ. ᾧ γὰρ δοκεῖ μα-
κρὰν ἀπεῖναι ἡ Λέσβος, τὴν ὠφελίαν αὐτῷ ἐγγρύθεν παρῆξει.
οὐ γὰρ ἐν τῇ Ἀττικῇ ἔσται ὁ πόλεμος, ὥς τις οἰεται, ἀλλὰ δι'
ἣν ἡ Ἀττικὴ ὠφελεῖται. ἔστι δὲ τῶν χρημάτων ἀπὸ τῶν ξυμ- 6
μάχων ἡ πρόσδοδος, καὶ ἔτι μείζων ἔσται, εἰ ἡμᾶς καταστρέ-
ψονται· οὔτε γὰρ ἀποστήσεται ἄλλος τὰ τε ἡμέτερα προσγενή-
σεται, πάθοιμὲν τ' ἂν δεινότερα ἢ οἱ πρὶν δουλεύοντες. βοη- 7
θησάντων δὲ ὑμῶν προθύμως, πόλιν τε προσλήψεσθε ναυτι-
κὸν ἔχουσιν μέγα, οὐπερ ὑμῖν μάλιστα προσδεῖ, καὶ Ἀθηναίους
ῥᾶον καθαιρήσετε ὑφαιροῦντες αὐτῶν τοὺς ξυμμάχους (θρα-
σύτερον γὰρ πᾶς τις προσχωρήσεται), τὴν τε αἰτίαν ἀποφεύ-
ξεσθε ἣν εἶχετε μὴ βοηθεῖν τοῖς ἀφισταμένοις. ἣν δ' ἐλευθε-
ροῦντες φαίνησθε, τὸ κράτος τοῦ πολέμου βεβαιότερον ἔξετε.

14. „Αἰσχυρὸν θέντες οὖν τάς τε τῶν Ἑλλήνων ἐς ὑμᾶς
ἐλπίδας καὶ Δία τὸν Ὀλύμπιον, ἐν οὗ τῷ ἱερῷ ἴσα καὶ ἱκέται
ἔσμεν, ἐπαμύνατε Μυτιληναίοις ξύμμαχοι γενόμενοι, καὶ μὴ

5, 4. — προποιοῖσαι = προδια-
φθεῖραι.

2. θᾶσσον καὶ ἀπ. Üb. die Ver-
bindung zu K. 4, 2. Zur Sache
K. 2. — χρὴ κτέ. Konstr. χρὴ (ὑμᾶς)
δεξαμένους ἡμᾶς ξυμμάχους κτέ.

3. ἐφθάρσεται — τετάχεται. Io-
nische und dorische Flexion, bei
Attikern selten. Bei Thuk. noch
das entspr. Plusqu. ἐτετάχατο 5,
6, 5, 7, 4, 6. διετετάχατο 4, 31, 2.

4. τὸ δεύτερον war schon durch
ἐπ — in ἐπεσβ. ausgedrückt. Zur
Sache K. 1. — ἀπ' ἀμφοτ., καὶ
ὑμῶν καὶ ἡμῶν (s. §. 3).

5. αὐτῷ ist schwächer als das

in diesem Falle gewöhnlichere, an
die Spitze des Satzgliedes gestellte
τούτῳ. s. 4, 92, 7. 128, 1. — δι'
ἣν, i. e. ἐν ταύτῃ, δι' ἣν. Üb. d.
Akk. bei διὰ zu 1, 83, 2.

6. ἔστι κτέ. Konstr. ἡ πρόσδοδος
τῶν χρ. ἔστιν ἀπὸ τῶν ξυμμ. —
πρὶν, früher, vor uns.

7. βοηθησάντων ὑμῶν neben προσ-
λήψεσθε ist hier auffallender als der
Gen. abs. 2, 83, 3 oder 3, 112, 6. —
αἰτίαν ἔχειν 1, 83, 3. — μὴ βοηθεῖν.
Beispiele davon 1, 101, 114.

14. 1. ἴσα adverbial, wie auch
7, 71, 3 und ὁμοῖα 7, 29, 4. vgl.
zu 1, 25, 4. ἴσα καὶ, gleichwie. —

προῆσθε ἡμᾶς, ἴδιον μὲν τὸν κίνδυνον τῶν σωμάτων παρα-
 βαλλομένους, κοινὴν δὲ τὴν ἐκ τοῦ κατορθῶσαι ὠφελίαν ἅπασι
 δώσοντας, ἔτι δὲ κοινοτέραν τὴν βλάβην, εἰ μὴ πεισθέντων
 2 ὑμῶν σφαλισόμεθα. γίννεσθε δὲ ἄνδρες οἷουςπερ ὑμᾶς οἱ τε
 "Ἕλληνες ἀξιοῦσι καὶ τὸ ἡμέτερον δέος βούλεται."

15. Τοιαῦτα μὲν οἱ Μυτιληναῖοι εἶπον. οἱ δὲ Λακεδαι-
 μόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐπειδὴ ἤκουσαν, προσδεξάμενοι τοὺς
 λόγους ξυμμάχους τε τοὺς Λεσβίους ἐποίησαντο καὶ τὴν ἐς
 τὴν Ἀττικὴν ἐσβολὴν τοῖς τε ξυμμάχοις παροῦσι κατὰ τάχος
 ἔφραζον ἵνα ἐς τὸν ἰσθμὸν τοῖς δύο μέρεσιν ὡς ποιησόμενοι,
 καὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἀφίκοντο, καὶ ὁλοὺς παρεσκεύαζον τῶν
 νεῶν ἐν τῷ ἰσθμῷ ὡς ὑπεροίσοντες ἐκ τῆς Κορίνθου ἐς τὴν
 πρὸς Ἀθήνας θάλασσαν καὶ ναυσι καὶ πεζῷ ἅμα ἐπιόντες. καὶ
 2 οἱ μὲν προθύμως ταῦτα ἔπρασσον. οἱ δὲ ἄλλοι ξύμμαχοι βρα-
 δέως τε ξυνελέγοντο καὶ ἐν καρποῦ ξυγκομιδῇ ἦσαν καὶ ἀρρω-
 στία τοῦ στρατεύειν.

16. Αἰσθόμενοι δὲ αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι διὰ κατὰ γνῶσιν
 ἀσθενείας σφῶν παρασκευαζομένους, δηλῶσαι βουλόμενοι ὅτι
 οὐκ ὀρθῶς ἐγνώκασιν, ἀλλ' οἷοι τέ εἰσι μὴ κινούντες τὸ ἐπὶ
 Λέσβῳ ναυτικὸν καὶ τὸ ἀπὸ Πελοποννήσου ἐπὶ ὁραδίως

παραβαλλομένους, einsetzend, wohl vom Würfelspiel entlehnt, wie ἀναρριπτέιν. Einfach ist der Ausdruck, wenn das konkrete Obj., welches man einsetzt, im Akk. hinzutritt: 2, 44, 3. παῖδας. 3, 65, 3 πλείω; poetisch kühn dagegen, wenn die Gefahr selbst als der Einsatz bezeichnet wird, wie hier und bei ἀναρριπτέιν 4, 85, 4. 95, 2. 6, 13, 1. Ohne Obj. scheint letzteres zu stehn 5, 103. — Dafs μὴ hier nur πεισθέντων verneint und nicht, wie sonst häufig, zugleich das vb. fin., lehrt der Sinn.

15. 1. τὴν — ἐσβολὴν ist aus einleuchtendem Grunde an die Spitze des Satztheils gestellt und dadurch von seinem Verb. ὡς ποιησόμενοι weit getrennt. s. 82, 1. 2, 62, 1. — παροῦσι verbinde mit ἵνα. — ἔφραζον. Wer ist das Subj. hievon? Die Beseitigung von καὶ οἱ ξύμμαχοι, die v. Herwerden fordert, ist unnötig. Üb. das Impfkt. zu 1, 26, 1. — τοῖς δύο μερ.

2, 10, 2. — τῶν νεῶν, dieselben Schiffe, von denen 2, 92, 6. 93, 1. — ὡς ὑπεροίσοντες, sc. τὰς ναῦς. Dies geschah bei schmalen Landengen öfter: 3, 81, 1. 4, 8, 2. 8, 7.

2. τὲ — καὶ verbindet hier zwei Handlungen, von denen bei strenger Fassung die zweite als Ursache der ersten erscheinen würde, vgl. zu K. 5, 2. καρποῦ koll. wie unser „Frucht“ — ἀρρωστία, Unlust.

16. 1. διὰ — σφῶν = διὰ τὸ καταγινώσκειν σφῶν ἀσθενείαν, weil sie ihnen Schwäche zuerkannten, zugeschrieben. Ebenso gedacht ist der noch kühnere Ausdruck καταφρονήσαντες τῶν Ἀθηναίων ἀδυνασίαν: 8, 8, 4. τὸ — ἐπὶ ὁρ sc. ναυτικόν. Kap. 15, 1. — ἐσβάντες κτὲ. zu 1, 143, 1. Welche Bevölkerungsklassen umfaßt also αὐτοί? — ἀναγαγόντες, sc. τὰς ναῦς. vgl. 8, 95, 3. — τῆς Πελοπ. kann von ἀποβάσεις regiert sein (zu 1, 108, 5), aber auch von ἡ.

ἀμύνεσθαι, ἐπλήρωσαν ναῦς ἑκατὸν ἐσβάντες αὐτοὶ τε πλὴν
 ἱππέων καὶ πεντακοσιομεδίωνων καὶ οἱ μέτοικοι, καὶ παρὰ
 τὸν ἰσθμὸν ἀναγαγόντες ἐπίδειξιν τε ἐποιοῦντο καὶ ἀποβά- 2
 σεις τῆς Πελοποννήσου ἢ δοκοίη αὐτοῖς. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι 2
 ὀρῶντες πολὺν τὸν παράλογον τά τε ὑπὸ τῶν Λεσβίων ῥη-
 θέντα ἡγοῦντο οὐκ ἀληθῆ, καὶ ἄπορα νομίζοντες, ὥς αὐτοῖς
 καὶ οἱ ξύμμαχοι ἅμα οὐ παρήσαν καὶ ἡγγέλλοντο καὶ αἱ περὶ
 τὴν Πελοπόννησον τριάκοντα νῆες τῶν Ἀθηναίων τὴν περι-
 οικίδα αὐτῶν πορθοῦσαι, ἀνεχώρησαν ἐπ' οἶκον. ὕστερον δὲ 3
 ναυτικὸν παρεσκεύαζον ὅ τι πέμψουσιν ἐς τὴν Λέσβον καὶ κατὰ
 πόλεις ἐπὶ ἡγγέλλον τεσσαράκοντα νεῶν πλῆθος καὶ ναύαρχον
 προσέταξαν Ἀλκίδα, ὃς ἔμελλεν ἐπιπλεύσεσθαι. ἀνεχώρησαν 4
 δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ταῖς ἑκατὸν ναυσίν, ἐπειδὴ καὶ ἐκείνους
 εἶδον.

17. Καὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὃν αἱ νῆες ἔπλεον ἐν
 τοῖς πλείσταις δὴ νῆες ἅμ' αὐτοῖς ἐνεργοὶ κάλλει ἐγένοντο,
 παραπλήσiai δὲ καὶ ἔτι πλείους ἀρχομένον τοῦ πολέμου. τὴν 2
 τε γὰρ Ἀττικὴν καὶ Εὐβοίαν καὶ Σαλαμίνα ἑκατὸν ἐφύλασ-
 σον καὶ περὶ Πελοπόννησον ἔτεραι ἑκατὸν ἦσαν, χωρὶς δὲ αἱ

2. ἄπορα νομίζοντες. Das eigtl. Obj. ist ein allgemeiner Begriff: die Lage der Dinge, die Verhältnisse. vgl. zu 1, 7. — τριάκοντα von Steup Rh. Mus. 24, p. 355 gestrichen; die Verwüstung des Landes durch die 30 Sch. ist v. d. Mytil. nicht erwähnt, sondern nur, daß dieselben περὶ τὴν Πελ. (vgl. c. 13) sich befanden. Herbst (Philol. 42. 1883. p. 680) weist darauf hin, daß αἱ περὶ Πελοπόννησον νῆες „nur Schiffe sind, die jenseits im Westen vom Peloponnes fahren, daß die 100 Schiffe aber nur diesseits des Peloponnes bleiben, in der Nähe des Isthmus.“

3. ἐπιπλεύσεσθαι. Dies Vb. vom Befehlshaber auch 3, 76. 4, 11, 2. 8, 39, 1.

4. εἶδον, sc. ἀναχωρήσαντας.

17. Dies von Steup, Cl. u. Müller-Strübing verdächtige Kapitel scheint uns durchaus echt thukydideisch. — 1. ἔπλεον „sie waren auf der Fahrt begriffen“ absolut auch 1, 27, 1 u. 2 u. mehr-

fach. ἐν τοῖς πλείσταις. zu 1, 6, 3. — ἐνεργοὶ κάλλει, wirksam, zum aktiven Dienste geeignet durch Vortrefflichkeit. Von der Art waren natürlich nicht alle überhaupt vorhandenen, deren Anzahl 2, 13, 8 auf 300 angegeben wird. Der Zusatz κάλλει ist jedoch sehr anstößig u. wahrscheinlich eine Verschreibung. Ansprechend ist die Vermutung v. Herbst (Philologus 16. u. 42, p. 683) κάλως, der den Gebrauch von κάλῳ im Sinne von „Segel“ belegt. ἐνεργοὶ κάλως sind „Schiffe, die unter Segeln, auf der Fahrt in Funktion begriffen sind.“ Die übr. Verbesserungsvorschläge (καὶ ἄλλῃ, ἄλλαι ἄλλῃ etc.) genügen nicht.

2. Dieser §. motiviert den nächstvorangegangenen Satzteil (vgl. §. 4). Auf den ersten Satzteil des Kap. bezogen, stände er in Widerspruch mit K. 7, 1 und 16, 2; auch dürften dann die 40 Schiffe, die jetzt bei Lesbos standen (K. 3, 2), nicht fehlen. — ἑκατὸν ἐφύλασσον. Dies ist

περὶ Ποτιδαίαν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις χωρίοις, ὥστε αἱ πᾶσαι
 3 ἅμα ἐγίνοντο ἐν ἐνὶ θέρει διακόσiai καὶ πεντήκοντα. καὶ τὰ
 χρήματα τοῦτο μάλιστα ὑπανήλωσε μετὰ Ποτιδαίας. τὴν τε
 γὰρ Ποτιδαίαν δίδραχμοὶ ὀπλῖται ἐφρούρου (αὐτῶ γὰρ καὶ
 ὑπηρέτῃ δραχμὴν ἐλάμβανε τῆς ἡμέρας), τρισχίλιοι μὲν οἱ
 πρῶτοι, ὧν οὐκ ἐλάσσους διεπολιόρκησαν, ἑξακόσιοι δὲ καὶ
 4 χίλιοι μετὰ Φορμίωνος, οἱ προαπῆλθον· νῆες τε αἱ πᾶσαι τὸν
 αὐτὸν μισθὸν ἔφερον. τὰ μὲν οὖν χρήματα οὕτως ὑπανηλώθη
 τὸ πρῶτον, καὶ νῆες τοσαῦται δὴ πλεῖσται ἐπληρώθησαν.

18. Μυτιληναῖοι δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὃν οἱ Λακε-
 δαιμόνιοι περὶ τὸν ἰσθμὸν ἦσαν ἐπὶ Μήθυμναν ὡς προδιδο-
 μένην ἐστράτευσαν κατὰ γῆν αὐτοὶ τε καὶ οἱ ἐπικούροι· καὶ
 προσβαλόντες τῇ πόλει, ἐπειδὴ οὐ προυχώρει ἢ προσεδέχοντο,
 ἀπῆλθον ἐπ' Ἀντίσσης καὶ Πύρρας καὶ Ἐρέσου, καὶ καταστη-
 σάμενοι τὰ ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις βεβαίωτερα καὶ τείχη κρα-
 2 τύναντες διὰ τάχους ἀπῆλθον ἐπ' οἶκον. ἐστράτευσαν δὲ καὶ
 οἱ Μήθυμναῖοι ἀναχωρησάντων αὐτῶν ἐπ' Ἀντίσσαν· καὶ
 ἐκβοηθείας τινὸς γενομένης πληγέντες ὑπὸ τε τῶν Ἀντι-
 σαίων καὶ τῶν ἐπικούρων ἀπέθανόν τε πολλοὶ καὶ ἀνεχώρη-
 3 σαν οἱ λοιποὶ κατὰ τάχος. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πυνθανόμενοι
 ταῦτα, τοὺς τε Μυτιληναίους τῆς γῆς κρατοῦντας καὶ τοὺς
 σφετέρους στρατιώτας οὐχ ἱκανοὺς ὄντας εἰργεῖν, πέμπουσι
 περὶ τὸ φθινόπωρον ἤδη ἀρχόμενον Πάχητα τὸν Ἐπικούρου
 4 στρατηγὸν καὶ χιλίους ὀπλίτας ἑαντῶν. οἱ δὲ ἀντερείται πλεῖ-
 σαντες τῶν νεῶν ἀφικνοῦνται καὶ περικτειρίζουσι Μυτιλήνην
 ἐν κύκλῳ ἀπλῶ τείχει· φρούρια δὲ ἔστιν οἱ ἐπὶ τῶν καρτερῶν
 5 ἐγκαταρροδοῦνται. καὶ ἡ μὲν Μυτιλήνη κατὰ κράτος ἤδη ἀμ-

früher nicht erwähnt; denn 2, 24, 2, ist nur von den 100 Reserve-Trieren die Rede. — περὶ Πελ. κτέ. 2, 23, 2. — αἱ πᾶσαι, näml. die in Aktivität befindlichen.

3. τοῦτο, die Verwendung so vieler Schiffe zu einer Zeit. — ἐφρούρου, bewachten, indem sie es belagerten. — ἐλάμβανε, sc. ὁ ὀπλίτης. — προαπῆλθον, 2, 58, 2. — τὸν αὐτὸν μισθόν, jeder Seemann eine Drachme tägl. 6, 8, 1. 31, 3. Dies war jedoch ein höherer Sold als der übliche, der nur die Hälfte, 3 Obolen, betrug: 8, 45,

2. Böckh Staatsh. 1, S. 377 ff. (2. A.).

18. 1. οἱ ἐπικούροι. die fremden Söldner s. K. 2, 2. — τείχη ohne Art. zu 1, 101, 3.

3. ταῦτα die folgenden von πυνθαν. abhängigen Participia ankündigend. — τὸ φθινόπωρον. zu 2, 1.

4. ἀντερείται, 1, 10, 4. als Selbst-ruderer. — οἱ. Einige Ausg. lesen ohne Grund mit wenigen und schlechten Codd. ἡ. — ἐπὶ τῶν καρτερῶν, auf den (schon von Natur) festen Punkten. — ἐγκαταρροδοῦνται. Das Perf. steht ganz wie

φοτέρωθεν καὶ ἐκ γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης εἶργετο, καὶ ὁ χειμῶν ἤρχετο γίνεσθαι.

19. Προσδεόμενοι δὲ οἱ Ἀθηναῖοι χρημάτων ἐς τὴν πολιορκίαν καὶ αὐτοὶ ἐσυνεγκόντες τότε πρῶτον εἰσφορὰν διακόσια τάλαντα, ἐξέπεμψαν καὶ ἐπὶ τοὺς ξυμμάχους ἄργυρολόγους ναῦς δώδεκα καὶ Ἀνσικλέα πέμπτον αὐτὸν στρατηγόν. ὁ δὲ ἄλλα τε ἡργυρολόγει καὶ περιέπλει, καὶ τῆς Καρίας ἐκ 2 Μνοῦντος ἀναβάς διὰ τοῦ Μαιάνδρου πεδίου μέχρι τοῦ Σανδίου λόφου, ἐπιθεμένων τῶν Καρῶν καὶ Ἀναιτῶν, αὐτὸς τε διαφθείρεται καὶ τῆς ἄλλης στρατιᾶς πολλοί.

20. Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος οἱ Πλαταιῆς (ἐτι γὰρ ἐπολιορκοῦντο ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων καὶ Βοιωτῶν) ἐπειδὴ τῷ τε σίτῳ ἐπιλιπόντι ἐπιέζοντο καὶ ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν οὐδεμία ἐλπίς ἦν τιμωρίας οὐδὲ ἄλλη σωτηρία ἐφαίνετο, ἐπιβουλεύουσιν αὐτοῖ τε καὶ Ἀθηναίων οἱ ξυμπολιορκούμενοι πρῶτον μὲν πάντες ἐξελθεῖν καὶ ὑπερβῆναι τὰ τεῖχη τῶν πολέμων, ἦν δύνωνται βιάσασθαι, ἐσηγησάμενον τὴν πείραν αὐτοῖς 2 Θεαινέτου τε τοῦ Τολμίδου, ἀνδρὸς μάντεως, καὶ Εὐπομπίδου τοῦ Δαιμάχου, ὃς καὶ ἐστρατήγει· ἔπειτα οἱ μὲν ἡμίσεις ἀπώκνησαν πῶς τὸν κίνδυνον μέγαν ἡγήσάμενοι, ἐς δὲ ἄνδρας διακοσίους καὶ εἴκοσι μάλιστα ἐνέμειναν τῇ ἐξόδῳ ἐθελονταὶ

ein Präsens zur Beschreibung des Zustandes der vollendeten Mauer. Es heisst nicht: (nachträglich) sind in die Mauer Forts hineingebaut worden, das wäre so sonderbar als möglich, sondern nur: es sind — hineingebaut; natürlich war das gleich beim Bau der Mauer selbst geschehen und nicht erst hinterdrein. Korr. sind ganz unnötig.

19. 1. τότε πρῶτον. Dies war also zu Athen das erste Beispiel einer außerordentl. Vermögenssteuer zu Kriegszwecken (εἰσφορά). Von dieser sich ganz ungezwungen anbietenden Auffassung des τότε πρῶτον abzugehen und es „zum ersten Male in diesem Kriege“ zu verstehen, ist um so weniger Veranlassung, als für ein früheres Vorkommen der εἰσφορά weder äussere noch innere Gründe sprechen. Auch

zu διακ. τάλ. ist es nicht zu beziehen schon wegen der Stellung. — διακόσια τάλαντα ist Appos. Wir lieber: eine Kriegssteuer von 200 Talenten. Ἀνσικλέα vermutlich der Demagoge, welcher nach dem Tode des Perikles die Aspasia heiratete. — ἡργυρολόγει 2, 69, 1.

2. Ἀναιτῶν, Bew. der Stadt Ἀναία 32, 2 u. 4, 75, 1. ἄλλης wäre nach 2, 69, 2. 3, 7, 5 nicht zu erwarten, und da es wirkl. in einigen guten Codd. fehlt, so haben es Poppo und Kr. eingeklammert. Jedoch s. z. 2, 14, 1 und ganz wie hier findet sich ἄλλος Xen. Cyrop. 6, 4, 1 (von Poppo citiert), Κῦρος μὲν ἐθύνετο· ὁ δ' ἄλλος στρατός.

20. Fortsetzung der 2, 78 abgebrochenen Geschichte der Belagerung von Plataia (20—24).

1. Ἀθηναίων οἱ ξ. 2, 78, 3.

2. ἀπώκνησαν τὸν κ. Ebenso 30, 4.

- 3 τρόπῳ τοιῷδε. κλίμακας ἐποίησαντο ἴσας τῷ τείχει τῶν πολέμων· ξυνμετρήσαντο δὲ ταῖς ἐπιβολαῖς τῶν πλίνθων, ἧ ἔτυχε πρὸς σφᾶς οὐκ ἐξαηλιμμένον τὸ τεῖχος αὐτῶν. ἡριθμοῦντο δὲ πολλοὶ ἅμα τὰς ἐπιβολὰς καὶ ἔμελλον οἱ μὲν τινες ἀμαρτῆσθαι, οἱ δὲ πλείους τεύξεσθαι τοῦ ἀληθοῦς λογισμοῦ, ἄλλως τε καὶ πολλὰκις ἀριθμοῦντες καὶ ἅμα οὐ πολὺ ἀπέχοντες, ἀλλὰ
- 4 ῥαδίως καθορωμένου ἐς ὃ ἐβούλοντο τοῦ τείχους. τὴν μὲν οὖν ξυμμέτρῃσιν τῶν κλιμάκων οὕτως ἔλαβον, ἐκ τοῦ πάχους τῆς πλίνθου εἰκάσαντες τὸ μέτρον.

21. Τὸ δὲ τεῖχος ἦν τῶν Πελοποννησίων τοιόνδε τῇ οἰκοδομῇσει. εἶχε μὲν δύο τοὺς περιβόλους, πρὸς τε Πλαταιῶν καὶ εἰ τις ἔξωθεν ἀπ' Ἀθηνῶν ἐποίοι, διείχον δὲ οἱ περιβόλοι
- 2 ἐκκαίδεκα πόδας μάλιστα ἀπ' ἀλλήλων. τὸ οὖν μεταξὺ τοῦτο, [οἱ ἐκκαίδεκα πόδες], τοῖς φύλαξιν οἰκήματα διανενημμένα ὥκοδόμητο, καὶ ἦν ξυνεχῇ ὥστε ἓν φαίνεσθαι τεῖχος παχὺ ἐπάλλξεις
- 3 ἔχον ἀμφοτέρωθεν. διὰ δέκα δὲ ἐπάλλξεων πύργοι ἦσαν μεγάλοι καὶ ἰσοπλατεῖς τῷ τείχει, διήκοντες ἕς τε τὸ ἔσω μέτωπον αὐτοῦ καὶ οἱ αὐτοὶ καὶ τὸ ἔξω, ὥστε πάροδον μὴ εἶναι παρὰ πύργον,
- 4 ἀλλὰ δι' αὐτῶν μέσων διῆσαν. τὰς οὖν νύκτας, ὁπότε χειμῶν εἴη νοτερός, τὰς μὲν ἐπάλλξεις ἀπέλειπον, ἐκ δὲ τῶν πύργων ὄντων δι' ὀλίγου καὶ ἄνωθεν στεγανῶν τὴν φυλακὴν

3. ἐπιβολαῖς, Schichten. — καθορωμένον, sc. τούτου aus ἐς ὃ. Von letzterm hängt τοῦ τείχους als gen. part. ab. — ἐς ὃ ἐβούλοντο bedarf ebenso wenig einer Ergänzung als unser: „ich will nach dem Schloß“. Arist. Frösche 1279 ἐγὼ μὲν οὖν ἐς τὸ βαλανεῖον βούλομαι. Stahls Konj. ὅσον für ἐς ὃ (Fleckeis. Jahrb. 1868 S. 112) ist unnötig.

4. τῆς πλίνθου, des einzelnen Backsteins. Der Sing. ist in solcher Verbindung angemessener als der Plur. s. 7, 65, 2 τῆς νεώς. Ahnl. ist es, wenn der Sing. geradezu distributive Bedeutung hat (singulī): 22, 3 ψιλοὶ δώδεκα ξὺν ξιφιδίῳ καὶ θώρακι ἀνέβαινον. 2, 70, 3. 6, 58, 2 u. a.

21. 1. πρὸς Πλαταιῶν. zu 1, 62, 1. Zur Form 2, 7, 1.

2. τὸ οὖν μεταξὺ κατέ, dieser Zwischenraum nun war als

Wohnungen verteilt und baulich eingerichtet. διανενημμένα hat sich im Numerus dem Prädik. οἰκήμ. accommodiert. zu 1, 10, 1. St. nach Cl. u. v. Herw. hat οἱ ἐκκ. π. mit Recht als Zusatz eingekl.; er betrachtet οἰκ. διαν. als Akk. des inn. Objekts. — ἦν ξυνεχῇ, sc. τὰ οἰκήματα.

3. διὰ δέκα ἐπάλλξεων, nach je zehn Zinnen. διὰ von dem Zwischenraume, wie 2, 29, 3 und oft. — τὸ ἔξω. So die meisten und besten Hdschr. ohne ἐς, was d. Vulg. wiederholt, vgl. 2, 63, 1. 6, 78, 1. 7, 47, 4. Die Streichung v. καὶ οἱ αὐτοὶ παρὰ πύργον scheint unnötig. — πάροδον κατέ. Sinn: Wenn die Soldaten von einem Teile der Mauer zum andern (in der Länge) gehen wollten, so konnten sie nicht neben dem dazwischen liegenden Turme vorbei, sondern mußten mitten hindurch.

4. δι' ὀλίγον, hier räumlich.

ἐποιούντο. τὸ μὲν οὖν τεῖχος ᾧ περιεφρουροῦντο οἱ Πλαταιῆς τοιοῦτον ἦν.

22. Οἱ δ', ἐπειδὴ παρεσκεύαστο αὐτοῖς, τηρήσαντες νύκτα χειμέριον ὕδατι καὶ ἀνέμῳ καὶ ἅμα ἀσέληνον ἐξῆσαν· ἡγούντο δὲ οἷπερ καὶ τῆς πείρας αἴτιοι ἦσαν. καὶ πρῶτον μὲν τὴν τάφρον διέβησαν ἢ περιεῖχεν αὐτούς, ἔπειτα προσέμιξαν τῷ τείχει τῶν πολεμίων λαθόντες τοὺς φύλακας, ἀνὰ τὸ σκοτεινὸν μὲν οὐ προιδόντων αὐτῶν, ψόφῳ δὲ τῷ ἐκ τοῦ προσιέναι αὐτοὺς ἀντιπαταγοῦντος τοῦ ἀνέμου οὐ κατακουσάντων· ἅμα δὲ καὶ διέχον- 2
τες πολὺ ἦσαν, ὅπως τὰ ὅπλα μὴ κρουόμενα πρὸς ἄλληλα αἰσθησιν παρέχοι. ἦσαν δὲ εὐσταλεῖς τε τῇ ὀπλίσει καὶ τὸν ἀριστερόν ποδα μόνον ὑποδεδεμένοι ἀσφαλείας ἔνεκα τῆς πρὸς τὸν πηλόν. κατὰ οὖν μεταπύργιον προσέμισγον πρὸς τὰς ἐπάλξεις, εἰδότες 3
ὅτι ἐρῆμοι εἰσι, πρῶτον μὲν οἱ τὰς κλίμακας φέροντες, καὶ προσέθεσαν· ἔπειτα ψιλοὶ δώδεκα ξὺν ξιφιδίῳ καὶ θώρακι ἀνέβαινον, ὃν ἡγεῖτο Ἀμμέας ὁ Κοροΐβου, καὶ πρῶτος ἀνέβη. μετὰ δὲ αὐτὸν οἱ ἐπόμενοι ἐξ ἑφ' ἐκάτερον τῶν πύργων ἀνέβαινον. ἔπειτα ψιλοὶ ἄλλοι μετὰ τούτους ξὺν δορατίοις ἐχώρουν, οἷς ἕτεροι κατόπιν τὰς ἀσπίδας ἔφερον, ὅπως ἐκείνοι ῥᾶν προσβαλύνειν, 4
καὶ ἐμελλον δάσειν ὅποτε πρὸς τοῖς πολεμίοις εἶεν. ὥς δὲ ἄνω πλείους ἐγένοντο, ἥσθοντο οἱ ἐκ τῶν πύργων φύλακες· κατέβαλε γάρ τις τῶν Πλαταιῶν ἀντιλαμβανόμενος ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων κεραμίδα, ἣ πεσοῦσα δοῦπον ἐποίησε. καὶ αὐτίκα 5
βοή ἦν, τὸ δὲ στρατόπεδον ἐπὶ τὸ τεῖχος ὥρμησεν· οὐ γὰρ

22. 1. παρεσκεύαστο. zu 1, 7. — τηρήσαντες abwartend, 1, 65, 1. 1, 134, 2. προιδόντων αὐτῶν, i. e. τῶν φυλάκων, gen. abs. ungeachtet des vorangegangenen τοὺς φύλακας. — ψόφῳ v. ἀντιπατ. abhängig gemacht.

2. μὴ verneint auch hier so gut das Partic. als das Verb. fin. — ἀσφαλείας κτλ. Den sichern Tritt im Kote gab die Nacktheit des rechten Fusses.

3. ξιφιδίῳ n. ᾧ. Über den Singular. zu 20, 4. — ἕξ κτλ., je sechs auf jeden der beiden Türme, die das erwähnte μεταπύργιον einschlossen. — πύργων ἀνέβαινον. Cl. schreibt πύργων ἐχώρουν und dann in der folg. Zeile δορατίοις ἀνέβαι-

νον, ein etwas radikales, doch nicht schon deshalb schlechthin verwerfliches Mittel. Die Klarheit der Erzählung scheint auch mir auf diese Weise zu gewinnen, aber ob nicht dennoch Thuk. das Besteigen der natürlich die Höhe der Mauer überragenden Türme mit ἀνέβαινον glaubte bezeichnen zu müssen und dann, um dies nicht zum dritten Male zu wiederholen, das allgemeinere ἐχώρουν setzte, bleibt fraglich.

4. οἱ ἐκ τ. π. φύλ. welcher Gebrauch d. Präpos.? s. auch §. 8. — δοῦπον nur eine, aber gute Hdschr.; ψόφον der übr. Hdd. scheint Erklärung dazu.

5. ἐπὶ τὸ τεῖχος, wo jede Abteilung ihren bestimmten Posten

ἦδαι ὃ τι ἦν τὸ δεινὸν σκοτεινῆς νυκτὸς καὶ χειμῶνος ὄντος, καὶ ἅμα οἱ ἐν τῇ πόλει τῶν Πλαταιῶν ὑπολειμμένοι ἐξεληθόντες προσέβαλον τῷ τείχει τῶν Πελοποννησίων ἐκ τοῦμπαλιν ἢ οἱ ἄνδρες αὐτῶν ὑπερέβαινον, ὅπως ἥμισυ πρὸς αὐτοὺς
 6 τὸν νοῦν ἔχοιεν. ἐθορυβοῦντο μὲν οὖν κατὰ χώραν μένοντες, βοηθεῖν δὲ οὐδεὶς ἐτόλμα ἐκ τῆς ἑαυτῶν φυλακῆς, ἀλλ' ἐν
 7 ἀπόρῳ ἦσαν εἰκάσαι τὸ γιννόμενον. καὶ οἱ τριακόσιοι αὐτῶν, οἷς ἐτέτακτο παραβοηθεῖν εἴ τι δέοι, ἐχώρουν ἔξω τοῦ τείχους πρὸς τὴν βοήν. φρουροὶ τε ἤρουντο ἐς τὰς Θήβας πολέ-
 8 μοι· παρανίσχον δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς πόλεως Πλαταιῆς ἀπὸ τοῦ τείχους φρουροὺς πολλοὺς πρότερον παρεσκευασμένους ἐς αὐτὸ τοῦτο, ὅπως ἀσαφῆ τὰ σημεῖα τῆς φρουρωρίας τοῖς πολεμίοις ἢ καὶ μὴ βοηθοῖεν, ἄλλο τι νομίσαντες τὸ γιννόμενον εἶναι ἢ τὸ ὄν, πρὶν σφῶν οἱ ἄνδρες οἱ ἐξιόντες διαφύγοιεν καὶ τοῦ ἀσφαλοῦς ἀντιλάβοιντο.

23. Οἱ δ' ὑπερβαίνοντες τῶν Πλαταιῶν ἐν τούτῳ, ὡς οἱ πρῶτοι αὐτῶν ἀνεβέβηκεσαν καὶ τοῦ πύργου ἑκατέρου τοὺς φύλακας διαφθείραντες ἐκεκρατήκεσαν, τὰς τε διόδους τῶν πύργων ἐνστάντες αὐτοὶ ἐφύλασσαν μηδένα δι' αὐτῶν ἐπι-

hatte (§. 6). — τῶν Πλαταιῶν ist gen. part. Die von der allg. Regel abweichende Stellung findet sich öfters b. Thuk., schon 1, 126, 11 u. auch 3, 36, 5; selbst ohne daß nach dem Artikel noch andre Begriffe folgen. — ἐκ τοῦμπαλιν ἢ sicher richtiger als ἢ der meisten Hdd.

6. ἑαυτῶν. Die Hdschr. wohl überwiegend αὐτῶν, doch ist ihr Gewicht in solchen Dingen gering. Der Sinn und die Stellung sprechen für ἑαυτῶν oder αὐτῶν. Letzteres ziehe ich jetzt auch 91, 2, u. αὐτοῦ 8, 48, 4 vor; 5, 10, 9 ist αὐτοῦ Adv.

7. ἐτέτακτο = ἐπετέτακτο, was Krüg. für notwendig hält. Aber auch Xen. Cyrop. 4, 3, 3 haben die besseren Codd. ταῦτα γὰρ ἔφασαν σφίσι τετάχθαι ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων statt der Vulg. προστετάχθαι. — φρουροὶ τε κτῆ. Annäherung von Feinden wurde signalisiert durch hin und her bewegte Flammenzeichen, die von Freun-

den durch ruhig emporsteigende. Letzterer Art waren also die hier von den Plataiern angewandten. Sonst kommen die Feuersignale bei Thuk. noch vor, 2, 94, 1. 3, 80, 2. 4, 42, 4. 111, 1. 2. 8, 102, 1.

8. ὅπως — ἢ καὶ μὴ βοηθοῖεν. Der Konj. drückt die sichere Erwartung, der Optat. den bloßen Gedanken, gleichsam den frommen Wunsch der Pl., daß ihr Verfahren den Erfolg haben möge, aus. Beide modi ebenso im Finals. neben einander 6, 96, 3. 7, 17, 4. 70, 1. — 8, 87, 3.

23. 1. Οἱ δ' ὑπερβ. κτῆ. Die Wortfolge ist diese: οἱ ὑπερβαίνοντες (das sind alle bei dem Unternehmen Beteiligten) τὰς τε διόδους ἐφύλασσαν καὶ οἱ μὲν εἰργον, οἱ δ' ὑπερέβαινον. — τοῦ πύργου ἑκατέρου. zu 22, 3. — τὰς — πύργων. zu 21, 3. — αὐτοί, selbst, im Gegensatz zu den Niedergemachten, jedoch nicht alle zuerst Hinaufgestiegenen, sondern ein Teil von ihnen, während die andern das in

βοηθεῖν, καὶ κλίμακας προσθέντες ἀπὸ τοῦ τείχους τοῖς πύργοις καὶ ἐπαναβιβάσαντες ἄνδρας πλείους, οἱ μὲν ἀπὸ τῶν πύργων τοὺς ἐπιβοηθοῦντας καὶ κάτωθεν καὶ ἄνωθεν εἶργον βάλλοντες, οἱ δ' ἐν τούτῳ οἱ πλείους πολλὰς προσθέντες κλίμακας ἔμα καὶ τὰς ἐπάλξεις ἀπώσαντες διὰ τοῦ μεταπυργίου ὑπερέβαινον. ὁ δὲ διακομιζόμενος αἰὲ ἵστατο ἐπὶ τοῦ χείλους 2 τῆς τάφρου καὶ ἐντεῦθεν ἐτόξενόν τε καὶ ἠκόντιζον, εἴ τις παραβοηθῶν παρὰ τὸ τεῖχος κωλυτῆς γίγνοιτο τῆς διαβάσεως. ἐπεὶ δὲ πάντες διεπεπεραιώοντο, οἱ ἀπὸ τῶν πύργων χαλεπῶς 3 οἱ τελευταῖοι καταβαίνοντες ἐχώρουν ἐπὶ τὴν τάφρον, καὶ ἐν τούτῳ οἱ τριακόσιοι αὐτοῖς ἐπεφέροντο λαμπάδας ἔχοντες. οἱ 4 μὲν οὖν Πλαταιῆς ἐκείνους ἐώρων μᾶλλον ἐκ τοῦ σκοτούς ἐστῶτες ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς τάφρου, καὶ ἐτόξενόν τε καὶ ἐσηκόντιζον ἐς τὰ γυνά, αὐτοὶ δὲ ἐν τῷ ἀφανεί ὄντες ἥσσον διὰ τὰς λαμπάδας καθεωρῶντο, ὥστε φθάνουσι τῶν Πλαταιῶν καὶ οἱ ὕστατοι διαβάντες τὴν τάφρον, χαλεπῶς δὲ καὶ βιαίως. 5 κρύσταλλός τε γὰρ ἐπεπήγει οὐ βέβαιος ἐν αὐτῇ ὥστ' ἐπελθεῖν, ἄλλ' οἷος ἀπηλιώτου [ἢ βορέου] ὑδατώδης μᾶλλον, καὶ ἡ νύξ τοιοῦτῳ ἀνέμῳ ὑπονιφομένη πολὺν τὸ ὕδωρ ἐν αὐτῇ ἐπεποιήκει, ὃ μάλιστα ὑπερέχοντες ἐπεραιώθησαν. ἐγένετο δὲ καὶ ἡ διάφρευξις αὐτοῖς μᾶλλον διὰ τοῦ χειμῶνος τὸ μέγεθος.

καὶ κλίμακας bis πλείους Erzählte thun. — οἱ μὲν sind alle bis jetzt Hinaufgekommenen. — ἀπὸ τῶν π. verb. mit εἶργον, von den Türmen aus, näher erklärt durch καὶ κάτωθεν καὶ ἄνωθεν. Die von unten Abwehrenden sind die, welche sich in den Durchgängen unten als Wache aufgestellt hatten. — οἱ — πλείους sind die bis jetzt noch unten Befindlichen. Diese „setzen nun viele Leitern“ an, aber nicht an die Türme, wie so eben geschah, sondern an das μεταπύργιον.

2. αἰέ, jedesmal. — τάφρον, hier der äufsere. — κωλ. γιν. 1, 35, 4. — διαβάσεως, näml. über diesen Graben.

3. οἱ τελευταῖοι ist wohl Appos., wie οἱ ὀντατώτατοι 1, 2, 6. τοὺς πλοισιωάτους 1, 108, 3.

4. τὰ γυνά, d. ungedeckten Teile des Körpers, welche Seite also be-

sonders? Vgl. latus apertum, Caes. — βιαίως, 2, 33, 3.

5. οἷος — μᾶλλον, wie es bei Ostwind beschaffen ist, wässerig mehr als fest. Ich streiche mit Dobree (St.) ἢ βορέου, da diese Worte sich als Glossem zu ὑδατώδης μᾶλλον eingeschlichen haben; Krüg. will ἡ εὐρον lesen: oder bei Südost (aber bei Südost gab es sicher dort gar kein Eis, auch kein „mehr wässeriges“), Poppo möchte μᾶλλον umstellen oder ὑδατώδης tilgen. Cl. vermutet eine Verschreibung oder Auslassung. — ἡ νύξ — ὑπονιφομένη ein gewagter Ausdruck von poetischer Farbe: die von solchem Winde etwas durchschneite Nacht. ὑπονίφει unpersönl. 4, 103, 2. Sonst kommt das Wort überhaupt nicht vor. — διάφρευξις nur wieder bei Spätern. — μᾶλλον, mehr als wegen einer andern Ursache, also vornehmlich.

24. Ὁρμήσαντες δὲ ἀπὸ τῆς τάφρου οἱ Πλαταιῆς ἐχώρουν ἀθρόοι τὴν ἐς Θήβας φέρουσαν ὁδόν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸ τοῦ Ἀνδροκράτους ἡρώον, νομίζοντες ἥμιστ' ἂν σφᾶς ταύτην αὐτοὺς ὑποτοπῆσαι τραπέσθαι τὴν ἐς τοὺς πολεμίους· καὶ ἅμα ἐώρων τοὺς Πελοποννησίους τὴν πρὸς Κιθαιρώνα καὶ Δρυὸς κεφαλὰς 2 τὴν ἐπ' Ἀθηνῶν φέρουσαν μετὰ λαμπάδων διώκοντας. καὶ ἐπὶ μὲν ἕξ ἢ ἐπτά σταδίου οἱ Πλαταιῆς τὴν ἐπὶ τῶν Θηβῶν ἐχώρησαν, ἔπειθ' ὑποστρέψαντες ἦσαν τὴν πρὸς τὸ ὄρος φέρουσαν ὁδόν ἐς Ἐρύθρας καὶ Ὑσιᾶς, καὶ λαβόμενοι τῶν ὁρῶν διαφεύγουσιν ἐς τὰς Ἀθήνας, ἄνδρες δώδεκα καὶ διακόσιοι ἀπὸ πλειόνων· εἰσὶ γάρ τινες αὐτῶν οἱ ἀπειράπουντο ἐς τὴν πόλιν πρὶν ὑπερβαίνειν, εἰς δ' ἐπὶ τῇ ἔξω τάφρῳ τοξότης 3 ἐλήφθη. οἱ μὲν οὖν Πελοποννήσιοι κατὰ χώραν ἐγένοντο τῆς βοηθείας παυσάμενοι· οἱ δ' ἐκ τῆς πόλεως Πλαταιῆς τῶν μὲν γεγεννημένων εἰδότες οὐδέν, τῶν δὲ ἀποτραπομένων σφίσειν ἀπαγγειλάντων ὥς οὐδεὶς περίεστι, κήρυκα ἐκπέμψαντες, ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο, ἐσπένδοντο ἀναίρεσιν τοῖς νεκροῖς, μαθόντες δὲ τὸ ἀληθὲς ἐπαύσαντο. οἱ μὲν δὴ τῶν Πλαταιῶν ἄνδρες οὕτως ὑπερβάντες ἐσώθησαν.

25. Ἐκ δὲ τῆς Λακεδαιμόνου τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος τελευτῶντος ἐκπέμπεται Σάλαυτος ὁ Λακεδαιμόνιος ἐς Μυτιλήνην τριῖρει. καὶ πλεύσας ἐς Πύρραν καὶ ἐξ αὐτῆς πεζῇ κατὰ χαράδραν τινά, ἣ ὑπερβατὸν ἦν τὸ περικτεῖχισμα, διαλαθὼν ἐσέρχεται ἐς τὴν Μυτιλήνην, καὶ ἔλεγε τοῖς προέδροις ὅτι ἐσβολή 2 τε ἅμα ἐς τὴν Ἀττικὴν ἔσται καὶ αἱ τεσσαράκοντα νῆες παρέσονται ἃς ἔδει βοηθῆσαι αὐτοῖς, προαποπεμφθῆναι τε αὐτὸς τούτων ἕνεκα καὶ ἅμα τῶν ἄλλων ἐπιμελησόμενος. καὶ οἱ μὲν

24. 1. νομίζοντες κτέ. Konstr. νομίζοντες αὐτοὺς ἥμιστ' ἂν ὑποτοπῆσαι σφᾶς τραπέσθαι ταύτην. — ἥμιστ' ἂν mit St. Die Hauptstrasse nach Athen führte durch jenen Pals der „Eichenköpfe.“

2. λαβόμενοι gewinnend, wie 22, 8 ἀντίλαβ.

3. κατὰ χώραν ἐγ., kamen nach ihrem Standort zurück. Kr. — ὥς οὐδεὶς π. Warum machten sie diese falsche Angabe? — ἐσπένδοντο, wollten sich (durch einen Vertrag) ausbedingen. zu 1, 105, 6.

25. 1. Πύρραν, 18, 1. — ὑπερ-

βατόν kann keinenfalls etwas anderes als „übersteigbar“ bedeuten. Hierdurch wird also die Annahme, daß für den freien Durchfluß des Gießbachs unten eine Mauerlücke gelassen und der Mann etwa durch diese gekrochen sei (Cl.), ausgeschlossen. Die χαράδρα ist vielmehr auch hier (wie 98, 1. 107, 3. 112, 6) ein ausgetrocknetes Flußbett, Schlucht, Hohlweg. Die Mauer wird sich im Verhältnis der Tiefe der Schlucht gesenkt haben, also von den Seitenwänden der letztern aus übersteigbar gewesen sein.

Μυτιληναῖοι ἐθάρσουν τε καὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἦσσαν εἶχον τὴν γνώμην ὥστε ξυμβαίνειν. ὃ τε χειμῶν ἐτελεύτα οὗτος, καὶ τέταρτον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

26. Τοῦ δ' ἐπιγυγμένου θέρους οἱ Πελοποννήσιοι ἐπειδὴ τὰς ἐς τὴν Μυτιλήνην δύο καὶ τεσσαράκοντα ναῦς ἀπέστειλαν ἔχοντα Ἀλκίδα, ὃς ἦν αὐτοῖς ναύαρχος, προστάξαντες, αὐτοὶ ἐς τὴν Ἀττικὴν καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐσέβαλον, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρωθεν θορυβούμενοι ἦσσαν ταῖς ναυσὶν ἐς τὴν Μυτιλήνην καταπλεούσαις ἐπιβοηθήσωσιν. ἡγεῖτο δὲ τῆς ἐσβολῆς ταύτης 2 Κλεομένης ὑπὲρ Πανσανίου τοῦ Πλειστοάνακτος νείεος βασιλέως ὄντος καὶ νεωτέρου ἔτι, πατὴρ δὲ ἀδελφὸς ὢν. ἐδήσαν δὲ τῆς 3 Ἀττικῆς τὰ τε πρότερον τετυμημένα εἴ τι ἐβεβλαστήκει καὶ ὅσα ἐν ταῖς πρὶν ἐσβολαῖς παρελέλειπτο· καὶ ἡ ἐσβολὴ αὕτη χαλεπω-

2. ἦσσαν εἶχον τὴν γν. mit πρὸς τ. Ἀθ. zu verbinden. — ὥστε ξυμβ. die beabsicht. Folge als Erklärung zu gesetzt.

26. Jahr 427. 1. δύο καὶ τεσσ. Sonst wird der Bestand dieser Flotte mit der runden Zahl 40 angegeben. 16, 3. 25, 1. 69, 1. G. Osberger, krit. Bemkn. zu Thuk. 1882 streicht ohne weiteres δύο καὶ. St. Philol. Anz. XIII S. 302 vermutet die ganze Zahl sei als Zusatz eines Erklärers zu betrachten, der zu den 40 Schiffen die zwei 3, 5, 4 u. 3, 25, 1 erwähnten Trieren zuzählte. Herbst nimmt an, Alkidas sei mit 2 laked. Schiffen zu den 40 Schiffen nach dem Westen v. Peloponnes, nach Kyllene abgeseilt; wie später 6, 93, 2 Gylippus mit 2 Schiffen z. laked. Flotte abgeht u. sie dann wieder zurückschickt. — ἔχοντα Ἀλκίδα, die Stellung wie 5, 71, 3. Xen. Anab. 1, 2, 21. Mit folg. προστάξαντες findet sich sonst nur ἄρχοντα (vgl. 6, 93, 2. 7, 19, 4. 8, 23, 4 u. 39, 2). Da ἔχ. προστάξαντες schleppend ist, hat Cl. die Konj. v. Stephanus ἄρχοντα aufgenommen, was sich aber wieder neben (ὃς ἦν αὐτοῖς) ναύαρχος nicht findet. Herbst (Philol. 42. S. 693) behält daher ἔχοντα und erklärt: ihn, der ihr Nauarch war, dazu beordert habend, oder: den sie als ihren Nauarchen dazu

beordert hatten. ἔχοντα giebt an, daß Alkidas bereits d. Kommando übernommen hatte. — ἀμφοτέρωθεν zu Wasser u. zu Land bezieht sich auf den im Herbst geplanten u. jetzt unternommenen Angriff (Kap. 15, 1 u. 16, 1). — ἐπιβοηθήσωσιν = ἐπιπλεύσωσιν. ἐπιβοηθεῖν hat — wie Herbst a. a. O. mit Recht hervorhebt — den Doppelsinn: „zum Angriff u. zur Hülfe herbeieilen.“ Vgl. 23, 1. 4, 1, 3. u. a. — Stahl, Gött. gel. Anz. 1882, 1, 97 bez. jetzt v. καταπλεούσαις auf die Athener für καταπλέοντες stehend: damit die Ath. weniger mit ihren Schiffen nach M. hinsegelten u. Succurs brächten.

2. Κλεομένης. Er war Vormund für seinen Neffen Pausanias, weil sein Bruder, König Pleistoanax, im Exile in Arkadien lebte. Letzterer kehrte jedoch im Jahre 421 zurück und führte dann die Regierung wieder selbst: 2, 21, 1. 5, 16, 3. 33, 1. 75, 1. — πατὴρ δὲ: in δὲ der Gegensatz zu ὑπὲρ etc., Kl. führt als Stellvertreter des Königssohnes, aber (dazu berechtigt) als Bruder v. dessen Vater. Stahl δὲ daher nicht wahrscheinlich.

3. Vor εἴ τι haben d. Hdschr. ein zuerst v. L. Dindorf als falsch erkannt καὶ.

4 τάτῃ ἐγένετο τοῖς Ἀθηναίοις μετὰ τὴν δευτέραν. ἐπιμένοντες γὰρ αἰεὶ ἀπὸ τῆς Λέσβου τι πεύσεσθαι τῶν νεῶν ἔργον ὡς ἥδη πεπεραιωμένων ἐπεξῆλθον τὰ πολλὰ τέμνοντες. ὡς δ' οὐδὲν ἀπέβαινε αὐτοῖς ὧν προσεδέχοντο καὶ ἐπελελοίπει ὁ σῖτος, ἀνεχώρησαν καὶ διελύθησαν κατὰ πόλεις.

27. Οἱ δὲ Μυτιληναῖοι ἐν τούτῳ, ὡς αἱ τε νῆες αὐτοῖς οὐχ ἦγον ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ἀλλὰ ἐνεχρόνιζον, καὶ ὁ σῖτος ἐπελελοίπει, ἀναγκάζονται ξυμβαίνειν πρὸς τοὺς Ἀθη-
2 ναίους διὰ τὰδε. ὁ Σάλαθος καὶ αὐτὸς οὐ προσδεχόμενος ἔτι τὰς ναῦς ὀπλίξει τὸν δῆμον πρότερον ψιλὸν ὄντα ὡς ἐπεξιών
3 τοῖς Ἀθηναίοις· οἱ δὲ ἐπειδὴ ἔλαβον ὅπλα, οὔτε ἡκροῶντο ἔτι τῶν ἀρχόντων, κατὰ ξυλλόγους τε γιγνόμενοι ἢ τὸν σῖτον ἐκέλευον τοὺς δυνατοὺς φέρειν ἐς τὸ φανερόν καὶ διανέμειν ἅπασιν, ἢ αὐτοὶ ξυγκωρήσαντες πρὸς Ἀθηναίους ἔφασαν παρα-
δώσειν τὴν πόλιν.

28. Γινόντες δὲ οἱ ἐν τοῖς πράγμασιν οὗτ' ἀποκωλύειν δυνατοὶ ὄντες, εἰ τ' ἀπομονωθήσονται τῆς ξυμβάσεως, κιν-
δυνεύουσιν, ποιοῦνται κοινῇ ὁμολογίαν πρὸς τε Πάχητα καὶ τὸ στρατόπεδον, ὥστε Ἀθηναίους μὲν ἐξεῖναι βουλευσάσαι περὶ Μυτιληναίων ὁποῖον ἂν τι βούλωνται καὶ τὴν στρατιὰν ἐς τὴν πόλιν δέχεσθαι αὐτούς, πρεσβείαν δὲ ἀποστέλλειν ἐς τὰς Ἀθήνας Μυτιληναίους περὶ ἑαυτῶν· ἐν ὅσῳ δ' ἂν πάλιν ἔλ-
θωσι, Πάχητα μῆτε θῆσαι Μυτιληναίων μηδὲνα μῆτε ἀνδρα-
2 ποδίσαι μῆτε ἀποκτείνειν. ἡ μὲν ξύμβασις αὕτη ἐγένετο. οἱ δὲ πράξαντες πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους μάλιστα τῶν Μυτι-
ληναίων περιδεεῖς ὄντες, ὡς ἡ στρατιὰ ἐσῆλθεν, οὐκ ἠνέ-
σχοντο, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς βωμοὺς ὅμως καθίζουσιν· Πάχης δ' ἀναστήσας αὐτοὺς ὥστε μὴ ἀδικῆσαι, κατατίθεται ἐς Τένεδον
3 μέχρη οὗ τοῖς Ἀθηναίοις τι δόξη. πέμψας δὲ καὶ ἐς τὴν Ἀν-

4. ἐπεξῆλθον, sie dehnten sich aus über. vgl. καταδραμεῖν τι 2, 94, 3 u. a. Mit dem Akk., jedoch metaphorisch, auch 3, 67, 1 ταῦτα ἐπεξῆλθομεν: wir haben uns über diese Punkte verbreitet.

27. 1. Worauf bezieht sich τὰδε?

3. κατὰ ξυλλ. γιν. zu 1, 139, 4.

28. 1. δυνατοὶ ὄντες u. κινδυνεύ-
οντες sind von γινόντες abhängig.

— κοινῇ, gemeinschaftl. mit der Volkspartei. — αὐτούς, τοὺς Μυτιληναίους.

2. μάλιστα verbinde mit πράξαντες. — οὐκ ἠνέσχοντο abs. wie 5, 45, 4. konnten sich nicht halten vor Angst.

— ὅμως, trotz der Konvention. — ὥστε — ἀδικῆσαι dasselbe, was 1, 126, 11 ἐφ' ᾧ μηδὲν κακὸν ποιήσουσιν. s. 34, 3. — δόξη. Üb. den bloßen Konj. zu 1, 137, 2.

τισσαν τριήρεις προσεκτήσατο καὶ τᾶλλα τὰ περὶ τὸ στρατό-
πεδον καθίστατο ἢ αὐτῷ ἐδόκει.

29. Οἱ δ' ἐν ταῖς τεσσαράκοντα ναυσὶ Πελοποννήσιοι,
οὓς ἔδει ἐν τάχει παραγενέσθαι, πλείοντες περὶ τε αὐτὴν τὴν
Πελοπόννησον ἐνδιέτριψαν καὶ κατὰ τὸν ἄλλον πλοῦν σχο-
λαῖοι κομισθέντες τοὺς μὲν ἐκ τῆς πόλεως Ἀθηναίους λανθά-
νουσι, πρὶν δὴ τῇ Δήλῳ ἔσχον, προσμύξαντες δ' ἀπ' αὐτῆς
τῇ Ἰκάρῳ καὶ Μυκόνῳ πυνθάνονται πρῶτον ὅτι ἡ Μυτιλήνη
ἑάλωκε. βουλόμενοι δὲ τὸ σαφὲς εἰδέναι κατέπλευσαν ἐς Ἐμ- 2
βατον τῆς Ἐρυθραίας· ἡμέραι δὲ μάλιστα ἦσαν τῇ Μυτιλήνῃ
ἑαλωκυῖα ἑπτὰ ὅτ' ἐς τὸ Ἐμβατον κατέπλευσαν. πυνθόμενοι
δὲ τὸ σαφὲς ἐβουλεύοντο ἐκ τῶν παρόντων· καὶ ἔλεξεν αὐτοῖς
Τευτιάπλος ἀνὴρ Ἥλεος τάδε.

30. „Ἀλλίδα καὶ Πελοποννησίων ὅσοι πάρεσμεν ἄρχον-
τες τῆς στρατιᾶς, ἐμοὶ δοκεῖ πλεῖν ἡμᾶς ἐπὶ Μυτιλήνῃ πρὶν
ἐκπύστους γενέσθαι, ὥσπερ ἔχομεν. κατὰ γὰρ τὸ εἰκὸς ἀν- 2
δρῶν νεωστὶ πόλιν ἐχόντων πολὺ τὸ ἀφύλακτον εὐρήσομεν,
κατὰ μὲν θάλασσαν καὶ πάνν, ἥ ἐκεῖνοί τε ἀνέλπιστοι ἐπιγε-
νέσθαι ἂν τινα σφίσι πολέμιον καὶ ἡμῶν ἢ ἀλκὴ τυγχάνει μά-
λιστα οὐσα· εἰκὸς δὲ καὶ τὸ πεζὸν αὐτῶν κατ' οἰκίας ἀμελέ-
στερον ὥς κεκρατηκότων διεσπάρθαι. εἰ οὖν προσπέσοιμεν 3
ἄφνω τε καὶ νυκτός, ἐλπίζω μετὰ τῶν ἔνδον, εἴ τις ἄρα ἡμῖν

29. 1. τοὺς ἐκ τῆς πόλεως Ἀθην. das bloß aus den Bürgern (u. Me-
töken) ohne die Bundesgenoss. ge-
bildete Heer auf den 100 Schiffen
(Kap. 16). Herbst (Philol. Bd. 16
u. 42) führt mit Recht den gleichen
Gebrauch v. οἱ ἐκ τῆς π. für Bürger-
heer in folg. Stellen an: 1, 105, 4.
2, 31, 1. 3, 91. 4, 28, 4. 77, 3. —
τῇ Δήλῳ ἔσχον. So ἔχω, landen,
noch 33, 1. 7, 1, 2 konstruiert. Sonst
mit ἐς und κατὰ. — τῇ Ἰκάρῳ καὶ
Μυκόνῳ. Geographische Genauig-
keit würde die umgekehrte Stellung
erfordern. Derselbe Fall 8, 88 εὐθὺς
τῆς Φασήλιδος καὶ Κανόνου, und 8,
108, 1.

2. τῇ Μυτιλ. ἑάλ. Wir: seit der
Einnahme von Mytilene. s. 1,
13, 4.

30. 1. ὥσπερ ἔχομεν. zu 1, 134, 3.

2. ἀνδρῶν „hängt von τὸ ἀφύ-
λακτον ab: an Männern, die eben

erst eine Stadt erobert haben,
werden wir die Sorglosigkeit
groß finden“. Kr. — ἀνέλπιστοι
aktiv, wie 6, 17, 8. 8, 1, 2. hier:
unbesorgt. — ἡμῶν — οὐσα. Faßt
man den ganzen Gedanken so auf:
„zur See werden wir d. Ath. ganz
besonders sorglos finden, wo einer-
seits sie am wenigsten einen feind-
lichen Angriff erwarten, andererseits
wir gerade einmal vorzugsweise
stark sind“, so enthält das letzte
Glied den Ausdruck der Freude
darüber, daß die vorausgesetzte
Sorglosigkeit der Ath. der gerade
einmal recht starken Seemacht der
Verbündeten zuverlässig den Sieg
zuwenden werde. τυγχάνει ist
gebraucht, weil gewöhnlich die
Peloponnesier nicht stark zur See
waren. ἀλκή Kraftanstrengung,
Kampffähigkeit, wie 2, 84, 3. 6, 34,
9 und sonst.

4 ἔστιν ὑπόλοιπος εὖνους, καταληφθῆναι ἂν τὰ πράγματα. καὶ μὴ ἀποκνήσωμεν τὸν κίνδυνον, νομίσαντες οὐκ ἄλλο τι εἶναι τὸ καινὸν τοῦ πολέμου ἢ τὸ τοιοῦτον, ὃ εἴ τις στρατηγὸς ἐν τε αὐτῷ φυλάσσοιτο καὶ τοῖς πολεμίοις ἐνορῶν ἐπιχειροίη, πλεῖστ' ἂν ὀρθοῖτο.“

31. Ὁ μὲν τοσαῦτα εἰπὼν οὐκ ἔπειθε τὸν Ἀλκίδα. ἄλλοι δέ τινες τῶν ἀπ' Ἰωνίας φυγάδων καὶ οἱ Λέσβιοι ξυμπλέοντες παρήνουν, ἐπειδὴ τοῦτον τὸν κίνδυνον φοβεῖται, τῶν ἐν Ἰωνίᾳ πόλεων καταλαβεῖν τινα ἢ Κύμην τὴν Αἰολίδα, ὅπως ἐκ πόλεως ὁρμώμενοι τὴν Ἰωνίαν ἀποστήσωσιν (ἐλπίδα δ' εἶναι· οὐδενὶ γὰρ ἀκουσίως ἀφίχθαι), καὶ τὴν πρόσδοον ταύτην μεγίστην οὖσαν Ἀθηναίων ἦν ὑφέλωσι, καὶ ἅμα, ἦν ἐφορμῶσιν αὐτοῖς, δαπάνη σφίσι γίννηται· πείσειν τε οἷσθαι καὶ Πισσοῦθνην ὥστε ξυμπολεμεῖν. ὃ δὲ οὐδὲ ταῦτα ἐνεδέχeto, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῆς γνώμης εἶχεν, ἐπειδὴ τῆς Μυτιλήνης ὑστερήκει, ὅτι τάχιστα τῇ Πελοποννήσῳ πάλιν προσμίξει.

32. Ἄρας δὲ ἐκ τοῦ Ἐμβάτου παρέπλει· καὶ προσσχὼν Μυοννήσῳ τῇ Τηίων τοὺς αἰχμαλώτους οὖς κατὰ πλοῦν εἰλή-
2 φει ἀπέσφαξε τοὺς πολλούς. καὶ ἐς τὴν Ἐφεσον καθορμίσα-

4. τὸ καινόν, das Unerwartete, Überraschende. — τὸ τοιοῦτον, näml. ein plötzl. Überfall. Der Art. weist auf das Vorangegangene zurück. — τοῖς πολ. ἐνορῶν. Sinn: wenn er an den Feinden einen solchen Zustand wahrnimmt, daß ein plötzlicher Überfall Erfolg verspricht.

31. 1. οὐκ ἔπειθε s. zu Kap. 3, 1. ferner 72, 4. 4, 4, 1. 71, 2. 6, 50, 1. — οἱ Λέσβιοι, die aus der Erzählung bekannten, die in Olympia u. Sparta (Kap. 8. 16.), welche mit ionischen Flüchtlingen den Alkidas begleiteten. In der Textausg. hat B. das von Madvig vorgeschlagene οἱ ξυμπλ. aufgenommen, da nur einige d. Lesb. b. Alk. gewellt hätten. Freilich nicht alle L., aber wohl alle aus Ol. u. Sp. kommenden. — ὁρμώμενοι. zu 1, 64, 2. — οὐδενὶ κτέ., denn keinem seiensie, die Lak., unerwünscht gekommen. — καὶ τὴν πρόσδοον κτέ. Die Stelle ist mit St. so zu erkl.: καὶ ἅμα =

zugleich auch, ἦν ἐφορμ. αὐτοῖς = wenn sie dieselben (d. Athener) blokieren würden, δαπάνη = Geldmittel, σφίσι bezieht sich auf das Subj. v. παρήνουν. — Πισσοῦθνην 1, 115, 4.

2. τὸ πλεῖστον κτέ., seine vorwiegende Meinung ging dahin. vgl. Herod. 5, 126 αὐτῷ δὲ Ἀρισταγόρῃ ἢ πλείστη γνώμη ἦν ἐς τὴν Μύρμινον ἀπάγειν.

32. 1. παρέπλει fuhr an der Küste hin. — ἀπέσφαξε. Ein Beleg v. der 2, 67, 4 im allgem. berührten Barbarei der Spartaner. Auch die Kerkyraier töteten die Kriegsgefangenen 1, 30, 1.

2. ἐς τὴν Ἐφεσον καθορμίσαντων giebt nur die Richtung der Fahrt an. Es heisst nicht „in E. vor Anker gehen, sondern „in d. Richtung nach E. v. A. g.“, nämlich noch in der Gegen- von Klaros (s. folg. Kap. § 1). Wegen des Gegensatzes der einen Richtung gegen die andere steht auch der Artikel.

μένον αὐτοῦ Σαμίων τῶν ἐξ Ἀναίων ἀφικόμενοι πρέσβεις
 ἔλεγον οὐ καλῶς τὴν Ἑλλάδα ἐλευθεροῦν αὐτόν, εἰ ἄνδρας
 διέφθειρεν οὔτε χεῖρας ἀνταιρομένους οὔτε πολεμίους, Ἀθη-
 ναίων δὲ ὑπ' ἀνάγκης ξυμμάχους· εἰ τε μὴ παύσεται, ὀλίγους
 μὲν αὐτὸν τῶν ἐχθρῶν ἐς φιλίαν προσάξεισθαι, πολὺ δὲ
 πλείους τῶν φίλων πολεμίους ἔξειν. καὶ ὁ μὲν ἐπέισθη τε καὶ 3
 Χίων ἄνδρας ὅσους εἶχεν ἐτι ἀφῆκε καὶ τῶν ἄλλων τινάς·
 ὁρῶντες γὰρ τὰς ναῦς οἱ ἄνθρωποι οὐκ ἔφενγον, ἀλλὰ προσε-
 χώρου μᾶλλον ὥς Ἀττικάς καὶ ἐλπίδα οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην
 εἶχον μὴ ποτε Ἀθηναίων τῆς θαλάσσης κρατούντων ναῦς Πε-
 λοποννησίων εἰς Ἰωνίαν παραβαλεῖν.

33. Ἀπὸ δὲ τῆς Ἐφέσου ὁ Ἀλκίδας ἔπλει κατὰ τάχος καὶ
 φρυγὴν ἐποιεῖτο· ὥφθη γὰρ ὑπὸ τῆς Σαλαμινίας καὶ Παράλου
 ἐτι περὶ Κλάρον ὁρῶν (αἱ δ' ἀπ' Ἀθηναίων ἔτυχον πλέουσai),
 καὶ δεδιὼς τὴν δῖωξιν ἔπλει διὰ τοῦ πελάγους ὥς γῆ ἐκούσιος
 οὐ σχήσων ἄλλη ἢ Πελοποννήσῳ. τῷ δὲ Πάχρητι καὶ τοῖς 2
 Ἀθηναίοις ἦλθε μὲν καὶ ἀπὸ τῆς Ἐρυθραίας ἀγγελία, ἀφι-
 κνεῖτο δὲ καὶ πανταχόθεν· ἀτειχίστου γὰρ οὔσης τῆς Ἰωνίας
 μέγα τὸ δέος ἐγένετο μὴ παραπλέοντες οἱ Πελοποννήσιοι, εἰ
 καὶ ὥς μὴ διεννοοῦντο μένειν, πορθῶσιν ἅμα προσπίπτοντες
 τὰς πόλεις· αὐτάγγελοι δ' αὐτὸν ἰδοῦσαι ἐν τῇ Κλάρῳ ἢ τε
 Πάραλος καὶ ἡ Σαλαμινία ἔφρασαν. ὁ δὲ ὑπὸ σπουδῆς ἐποι- 3

2. Ἀναίων 19, 2. — εἰ διέφθειρεν.
 Welche Form erwartet man? Doch
 steht hier εἰ fast wie nach θανμάζω
 u. ähnl. Ausdrücken.

3. ὁρῶντες γὰρ κτέ. Da in den
 vorhergehenden Worten liegt: er
 hatte noch Chier und manche an-
 dere als Gefangene, so folgt ganz
 zweckmässig hiererst die Erklärung,
 wie es gekommen sei, das ihm so
 viele in die Hände fielen. — μὴ
 wegen οὐδέ. — παραβαλεῖν, über-
 setzen. Bei Thuk. sonst nicht in
 dieser Bedeutung, wohl aber bei
 Demosth. p. 163, 3 ταῖς ναυσὶν εἰς
 τὸν Ἑλλήσποντον παραβαλεῖν, und
 bei andern; s. Steph. Thes. unt. d. W.
 Heilmanns Erklärung: „sich hinüber
 wagen“, wie 36, 2 ἐς Ἰωνίαν παρακιν-
 δυνεῦσαι, welche auch Cl. sehr wahr-
 scheinl. findet, ist schwerl. haltbar.
 — ἐλπίδα, wie ἐλπίζω (1, 1, 1. 2,
 59, 3. 6, 86, 4) vox media. Wie

also hier bei τὴν ἐλαχίστην zu über-
 setzen?

33. 1. Σαλαμινίας καὶ Παράλου.
 Die bekannten Schnellsegler, die im
 öffentl. Dienste gebraucht wurden,
 zur Überbringung von Depeschen
 und Geldern, zu Reisen der Gesand-
 ten etc. v. 77, 3. 6, 53, 1. 8, 74, 1.
 — Κλάρος bei Kolophon. — γῆ. zu
 29, 1.

2. τῷ — Ἀθηναίοις. zu 1, 80, 3.
 — ἦλθε μὲν, „die erste noch flüch-
 tige Nachricht, ἀφικνεῖτο δ. κ.
 παντ. Impf. der wiederholten dring-
 lichen Botschaften; αὐτάγγελοι —
 ἔφρασαν, der auf eigener Anschau-
 ung beruhende und die einzelnen
 Umstände genau angegebende Bericht,
 daher φράζειν wie 1, 145“. Cl. —
 καὶ ὥς, auch so, dennoch, wohl:
 καίπερ ἀτειχίστου οὔσης τῆς Ἰωνίας.
 — αὐτάγγελοι verb. mit ἔφρασαν. —
 αὐτόν, τὸν Ἀλκίδαν.

εἶτο τὴν δῖωξιν· καὶ μέχρι μὲν Πάτμου τῆς νήσου ἐπεδίωξεν, ὥς δ' οὐκέτι ἐν καταλήψει ἐφαίνετο, ἐπανεχώρει. κέρδος δὲ ἐνόμισεν, ἐπειδὴ οὐ μετεώροις περιέτυχεν, ὅτι οὐδαμοῦ ἐγκαταληφθεῖσαι ἤναγκάσθησαν στρατόπεδον ποιεῖσθαι καὶ φυλακὴν σφίσι καὶ ἐφόρμησιν παρασχεῖν.

34. Παραπλέων δὲ πάλιν ἔσχε καὶ ἐς Νότιον τὸ Κολοφωνίων, οὗ κατῴκητο Κολοφώνιοι τῆς ἔνω πόλεως ἐαλωκυίας ὑπὸ Ἰταμένους καὶ τῶν βαρβάρων κατὰ στάσιν ἰδίᾳ ἐπαχθέντων· ἐάλω δὲ μάλιστα αὕτη ὅτε ἡ δευτέρα Πελοπον-
 2 νησίῳ ἐσβολὴ ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐγίνετο. ἐν οὖν τῷ Νοτίῳ οἱ καταφυγόντες καὶ κατοικήσαντες αὐτόθι αὐθις στασιάζαντες, οἱ μὲν παρὰ Πισσοῦθρου ἐπικούρους Ἀρκάδων τε καὶ τῶν βαρβάρων ἐπαρόμενοι ἐν διατειχίσματι εἶχον καὶ τῶν ἐκ τῆς ἔνω πόλεως Κολοφωνίων οἱ μηδίσαντες ξυνεσελθόντες ἐπολίτευον, οἱ δὲ ὑπεξελθόντες τούτους καὶ ὄντες φυγάδες τὸν
 3 Πάχητα ἐπάγονται. ὁ δὲ προκαλεσάμενος ἐς λόγους Ἰππίαν τῶν ἐν τῷ διατειχίσματι Ἀρκάδων ἄρχοντα, ὥστε, ἣν μηδὲν ἀρέσκον λέγῃ, πάλιν αὐτὸν καταστήσειν ἐς τὸ τεῖχος σῶν καὶ ὑγιᾶ, ὁ μὲν ἐξῆλθε παρ' αὐτόν, ὁ δ' ἐκείνῳ μὲν ἐν φυλακῇ ἀδέσμῳ εἶχεν, αὐτὸς δὲ προσβαλὼν τῷ τευχίσματι ἐξαπιναιῶς καὶ οὐ προσδεχομένων αἰρεῖ, τοὺς τε Ἀρκάδας καὶ τῶν βαρβάρων ὅσοι ἐνῆσαν διαφθείρει· καὶ τὸν Ἰππίαν ὕστερον ἐσα-

3. ἐν καταλήψει ἐφαίνετο, sc. ὁ Ἀλκίδας, Subjektswechsel wie häufig; doch kann der Ausdruck auch unpersönlich gemeint sein, wie οὐκ ἐν παύλῃ ἐφαίνετο und Ähnliches (zu 1, 7). — μετεώροις, sc. ταῖς ναν-σὶ. — ἐγκαταληφθεῖσαι, sc. ὑφ' ἐαυτοῦ. — ἤναγκάσθησαν ist ebenfalls durch οὐδαμοῦ verneint. — παρασχεῖν ist in die Abhängigkeit von ἤναγκάσθησαν gezogen, wozu es dem Gedanken nach nicht ganz paßt. Strenger logisch wäre diese Form: ἐν ᾧ φυλακὴν σφίσι (den Ath.) καὶ ἐφόρμησιν αὖν παρέσχον. zu 8, 76, 5.

34. 1. τῆς ἔνω πόλεως, die Stadt Kolophon selbst. — ἰδίᾳ Konj. von Krüg. (s. 3, 2, 3 ἰδίᾳ ἄνδρες κατὰ στάσιν — μηνυταὶ γίνονται) statt ἰδίαν, das keine genügende Erklärung zuläßt. — ἡ δευτέρα. 2, 47, 2.

2. ἐπαρόμενοι bez. die Dauer 6,

6, 2. — ἐν διατειχίσματι, „in parte urbis, quae a reliqua muro separata et castelli instar erat. — Cf. 7, 60, 2.“ P. — ὑπεξελθόντες τούτους. Wegen der Konstr. vgl. ἐξελθεῖν χώραν, τὴν πόλιν (Steph. Thes. unt. ἐξέρχομαι), ὑπεκφεύγειν 2, 90, 5. 91, 1. ὑποχωρεῖν τὸν ὄχλον 2, 88, 2. ἐξαναχωρεῖν τὰ εἰρημένα 4, 28, 3.

3. ὁ δὲ προκαλεσάμενος hat zum Prädik. εἶχεν, aber durch die antithetische Gliederung ὁ μὲν ἐξῆλθε, ὁ δ' ἐκείνῳ — εἶχεν entsteht ein Anakoluth, sodafs nun jenes Partic. als Nom. absol. erscheint — eine eigentüml. frische Satzform. Ebenso 4, 80, 4 und schon Homer II. II. 401 ff. u. a. — τῶν st. τὸν d. Hdd. u. Cl. da zu Ἀρκάδων, die eben genannt sind, d. Artikel nötig ist; ἄρχοντα ohne Art. wie 5, 51, 8, 92, 5.

γαρὼν ὥσπερ ἐσπείσατο, ἐπειδὴ ἔνδον ἦν, ξυλλαμβάνει καὶ κατατοξεύει. Κολοφωνίοις δὲ Νότιον παραδίδωσι πλὴν τῶν 4
μυηδισάντων. καὶ ὕστερον Ἀθηναῖοι οἰκιστὰς πέμψαντες κατὰ
τοὺς ἑαυτῶν νόμους κατέκτισαν τὸ Νότιον, ξυναγαγόντες
πάντας ἐκ τῶν πόλεων, εἴ ποὺ τις ἦν Κολοφωνίων.

35. Ὁ δὲ Πάχης ἀφικόμενος ἐς τὴν Μυτιλήνην τὴν τε
Πύρραν καὶ Ἑρεσον παρεστήσατο, καὶ Σάλαιθον λαβὼν ἐν
τῇ πόλει τὸν Λακεδαιμόνιον κεκρυμμένον ἀποπέμπει ἐς τὰς
Ἀθήνας καὶ τοὺς ἐκ τῆς Τενέδου Μυτιληναίων ἄνδρας ἅμα
οὓς κατέθετο καὶ εἴ τις ἄλλος αὐτῷ αἴτιος ἐδόκει εἶναι τῆς
ἀποστάσεως· ἀποπέμπει δὲ καὶ τῆς στρατιᾶς τὸ πλεόν, τοῖς δὲ 2
λοιποῖς ὑπομένων καθίστατο τὰ περὶ τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν
ἄλλην Λέσβον ἢ αὐτῷ ἐδόκει.

36. Ἀφικόμενων δὲ τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ Σαλαίθου οἱ Ἀθη-
ναῖοι τὸν μὲν Σάλαιθον εὐθὺς ἀπέκτειναν, ἔστιν ἃ παρεχόμενον
τά τ' ἄλλα καὶ ἀπὸ Πλαταιῶν (ἔτι γὰρ ἐπολιορχοῦντο) ἀπάξειν
Πελοποννησίους· περὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν γνώμας ἐποιοῦντο, καὶ 2
ὑπὸ ὀργῆς ἔδοξεν αὐτοῖς οὐ τοὺς παρόντας μόνον ἀποκτείνειν,
ἀλλὰ καὶ τοὺς ἅπαντας Μυτιληναίους ὅσοι ἠβῶσι, παῖδας δὲ
καὶ γυναῖκας ἀνδραποδίσαι, ἐπικαλοῦντες τὴν τε ἄλλην ἀπό-
στασιν ὅτι οὐκ ἀρχόμενοι ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἐποίησαντο, καὶ προσ-
ξυνεβάλετο οὐκ ἐλάχιστον τῆς ὀργῆς αἱ Πελοποννησίων νῆες
ἐς Ἰωνίαν ἐκείνοις βοηθοὶ τολμήσασαι παρακινδυνεῦσαι· οὐ γὰρ

4. πλὴν τῶν μυηδ. gehört zu Kolo-
phoniois. — οἰκιστὰς, nicht Kolo-
nisten, sondern Koloniegriinder, wie
1, 24, 2.

35. 1. παρεστήσατο 1, 29, 5. —
Σάλαιθον. 25, 1. — κατέθετο. 28, 2.

2. τὰ περὶ M., das auf M. Be-
zügliche, die Angelegenheiten
von M.

36. 1. παρεχόμενον, anbietend.
Zur Sache vgl. 2, 67, 4.

2. ἐπικαλοῦντες, anakoluth. Nom.
zu 2, 53, 4. — τὴν τε ἄλλην κτέ.
Über das Verhältniß dieses Satz-
gliedes zum folgenden stimme ich
Stahl bei, der mit Recht das von
Cl. gegen die Hdschr. nach ἀπόστα-
σιν eingeschobene καὶ ablehnt. —
ἀρχόμενοι, als Unterthanen. —
προσξυνεβάλετο κτέ., nicht den
kleinsten Teil der Aufregung

trug der Umstand bei, daß
die Schiffe. Das Subj. dem Sinne
nach ist nicht αἱ νῆες, sondern das,
was die Schiffe gethan haben: τὸ
τολμῆσαι παρακινδυνεῦσαι oder ὅτι
ἐτόλμησαν π. Diese Beschaffenheit
des Gedankens, in Verbindung mit
der Gleichartigkeit von 4, 26, 5
αἴτιον ἦν οἱ Λακεδαιμόνιοι προει-
πόντες und 8, 9, 3 (wo die Beru-
fung auf die Accommodation des
Verb. an das Prädik. zur Erklärung
des Singul. nicht ausreicht, da doch
wohl niemand ein αἴτιον ἦν οἱ Λακε-
δαιμόνιοι rechtfertigen möchte),
dürfte den von mehreren als fehler-
haft verworfenen Singul. προσξυνε-
βάλετο, den die besten Codd. haben,
genügend schützen. — παρακινδυν-
εῦσαι, eigentlich: kühn sich in
Gefahr stürzen, hier prägnant mit

- 3 ἀπὸ βραχείας διανοίας ἐδόκουν τὴν ἀπόστασιν ποιήσασθαι. πέμ-
 4 πουσιν οὖν τριήρη ὡς Πάχητα ἄγγελον τῶν δεδογμένων, κατὰ
 5 τὸς αἰτίους. ὡς δ' ἦσθοντο τοῦτο τῶν Μυτιληναίων οἱ παρ-
 6 οντες πρόβειες καὶ οἱ αὐτοῖς τῶν Ἀθηναίων ξυμπράσσοντες,
 7 παρσεκένευσαν τοὺς ἐν τέλει ὥστε αὐθις γνώμας προθεῖναι· καὶ
 8 ἐπεισαν ῥᾶον, διότι καὶ ἐκείνοις ἐνδηλον ἦν βουλόμενον τὸ πλέ-
 9 ον τῶν πολιτῶν αὐθις τινὰς σφίσιν ἀποδοῦναι βουλευσάσθαι.
 10 καταστάσης δ' εὐθύς ἐκκλησίας ἄλλαι τε γνῶμαι ἀφ' ἐκάστων
 11 ἐλέγοντο καὶ Κλέων ὁ Κλειανέτου, ὥσπερ καὶ τὴν προτέραν ἐνε-
 12 νικήκει ὥστε ἀποκτείναι, ὣν καὶ ἐς τὰ ἄλλα βιαιότατος τῶν
 13 πολιτῶν τῷ τε δήμῳ παρὰ πολὺ ἐν τῷ τότε πιθανώτατος, παρ-
 14 ελθὼν αὐθις ἔλεγε τοιαύδε.

37. „Πολλάκις μὲν ἤδη ἔγωγε καὶ ἄλλοτε ἔγνων δημοκρα-
 15 τίαν ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἐτέρων ἄρχειν, μάλιστα δ' ἐν τῇ νῦν
 16 ὑμετέρᾳ περὶ Μυτιληναίων μεταμελεία. διὰ γὰρ τὸ καθ' ἡμέραν
 17 ἀδεῖς καὶ ἀνεπιβούλετον πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐς τοὺς ξυμμάχους
 18 τὸ αὐτὸ ἔχετε, καὶ ὅ τι ἂν ἢ λόγῳ πεισθέντες ὑπ' αὐτῶν ἀμάρ-
 19 τητε ἢ οἰκτῷ ἐνδῶτε, οὐκ ἐπικινδύνως ἡγείσθε ἐς ὑμᾶς καὶ οὐκ
 20 ἐς τὴν τῶν ξυμμάχων χάριν μαλακίζεσθαι, οὐ σκοποῦντες ὅτι
 21 τυραννίδα ἔχετε τὴν ἀρχὴν καὶ πρὸς ἐπιβουλεύοντας αὐτοὺς καὶ
 22 ἄκοντας ἀρχομένους· οὐκ ἐξ ὧν ἂν χαρίζησθε βλαπτόμενοι αὐτοὶ

ἐς konstruiert: kühn die Fahrt nach Ionien machen.

4. μᾶλλον ἢ οὐ. zu 2, 62, 3.

5. τινάς, man. Gewöhnlicher so der Sing., doch der Plur. ebenso 4, 69, 1. 6, 41, 2 und nach den besten Codd. 7, 29, 3.

6. ἀφ' ἐκάστων, 1, 17, 1. öfters b. λέγεσθαι. — προτέραν, sc. γνώμην. — ἔλεγε. zu 1, 26, 1.

37. Kleons Charakter und poli-
 23 tisches Treiben treten uns aus seiner
 24 Rede sehr lebendig entgegen. Be-
 25 sonders hört man deutlich heraus,
 26 dafs der Einfluß der Parteiredner
 27 bereits eine Macht geworden ist,
 28 der man nur gemeine, egoistische
 29 Zwecke unterzulegen weifs. Man
 30 beachte den offenbar beabsichtigten

Parallelismus der Wendungen
 31 Kleons mit denen des Perikles,
 32 während seine Gesinnungen ganz
 33 andre sind als die seines großen
 34 Vorgängers. S. hierüber Jebb, Die
 35 Reden des Thuk. übers. v. Imel-
 36 mann, Berlin 1883.

1. ἔγνων κτέ. zu verstehen: ἔγνω
 37 ὅτι δημοκρατία ἀδύνατόν ἐστιν ἔ.
 38 ἄ. s. §. 3. 4, 62, 2 und besonders
 39 6, 39, 1.

2. διὰ κτέ. s. 2, 37, 2. 1, 68, 1.
 40 — οὐκ ἐπικινδ. κτέ. Die Meinung
 41 des Redners ist: ἐπικινδύνως ἐς
 42 ὑμᾶς καὶ οὐκ ἐς τὴν τῶν ξυμμάχων
 43 χάριν μαλακίζεσθε. — τυραννίδα
 44 ἔχετε τὴν ἀρχὴν sagt auch Perikles,
 45 s. 2, 63, 2. — ἀρχομένους· οὐκ.
 46 Asyndet. Anreihung einer Epexe-
 47 gese, die dadurch einer Parenthese

ἀκροῶνται ὑμῶν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἂν ἰσχύι μᾶλλον ἢ τῇ ἐκείνων εὐ-
νοίᾳ περιγένησθε. πάντων δὲ δεινότατον εἰ βέβαιον ἡμῖν μηδὲν 3
καθεστῆξει ὧν ἂν δόξῃ πέρι, μηδὲ γνωσόμεθα ὅτι χεῖροσι νό-
μοις ἀκινήτοις χρωμένῃ πόλις κρείσσων ἐστὶν ἢ καλῶς ἔχουσιν
ἀκύροις, ἀμαθία τε μετὰ σωφροσύνης ὠφελιμώτερον ἢ δεξιότης
μετὰ ἀκολασίας, οἳ τε φανλότεροι τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς
ξυνετατέρους ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖον ἔμεινον οἰκοῦσι τὰς πόλεις. οἱ 4
μὲν γὰρ τῶν τε νόμων σοφώτεροι βούλονται φαίνεσθαι τῶν τε
ἀεὶ λεγομένων ἐς τὸ κοινὸν περιγίγνεσθαι, ὥς ἐν ἄλλοις μεί-
ζουσιν οὐκ ἂν δηλώσαντες τὴν γνώμην, καὶ ἐκ τοῦ τοιούτου τὰ
πολλὰ σφάλλουσι τὰς πόλεις· οἱ δ' ἀπιστοῦντες τῇ ἐξ ἑαυτῶν
ξυνέσει ἀμαθέστεροι μὲν τῶν νόμων ἀξιοῦσιν εἶναι, ἀδυνατώ-
τεροι δὲ τοῦ καλῶς εἰπόντος μέμψασθαι λόγον, κριταὶ δὲ ὄντες 5
ἀπὸ τοῦ ἴσου μᾶλλον ἢ ἀγωνισταὶ ὀρθοῦνται τὰ πλείω. ὥς οὖν
χορὴ καὶ ἡμᾶς ποιοῦντας μὴ δεινότητι καὶ ξυνέσεως ἀγῶνι ἐπ-
αιρομένους παρὰ <τὸ> δόξαν τῷ ὑμετέρῳ πλήθει παραινεῖν.

38. „Εγὼ μὲν οὖν ὁ αὐτός εἰμι τῇ γνώμῃ καὶ θαναμάζω μὲν

ähnlich wird. s. 3, 63, 2 ἦν αὐτοὶ
μάλιστα προβάλλεσθε· ἵκανή γε ἦν
κτέ. 4, 10, 3 τὸ δυσέμβατον ἡμέτερον
νομίζω· μενόντων ἡμῶν ξύμμαχον
γίγνεται. Diese drei Stellen stützen
sich gegenseitig und bedürfen nach
meinem Dafürhalten keiner Ände-
rung; s. meine kleinere Ausg. I
praef. p. V. vgl. zu 2, 60, 4. Aus-
führlich über solche Asyndeta bei
Thuk. Stahl Rhein. Mus. XXVI, S.
150ff., dessen Konj. ἄκοντες ἀρχόμενοι
ὥς sich weder durch Leichtigkeit
empfiehlt noch die Klarheit des Aus-
drucks fördert. — βλαπτόμενοι αὐτοί,
zu eigenem Schaden. — ἐξ ὧν
ἂν — περιγένησθε = ἐκ τούτων ὅ
ἂν — π., nach Maßgabe, in-
folge des Übergewichtes, das
ihr gewonnen.

3. εἰ βέβαιον κτέ. Sonderbar klin-
gen im Munde eines Kleon (od. wie
6, 18, 7 eines Alkibiades) diese fast
schroff konservativen Doktrinen.
Übrigens passen sie nicht einmal
auf den vorliegenden Fall, weil es
sich nicht um Abschaffung eines
Gesetzes, sondern nur um Revi-
sion eines speciellen Volksbe-
schlusses (ψήφισμα) handelt. —

πόλις κρείσσων ἐστὶν, eine Stadt
ist stärker, wenn sie. s. 48, 2.
Unstatthaft sind meines Erachtens
die Erklärungen: besser bestellt;
besser daran; es ist besser, daß
eine Stadt. Vgl. zu ἀμαθία die
Worte des Perikles 2, 40, 2 u. 62,
5. — πρὸς, in Vergleich zu. —
ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖον. Was steht sonst
f. ein Ausdr.?

4. τῶν — σοφώτεροι. s. 1, 83, 3.
— ὥς — γνώμην, als wenn es
andere, wichtigere Dinge
nicht gäbe, worin sie ihre Ein-
sicht zeigen könnten. s. Xen.
Mem. 4, 2, 6 ὥς οὐκ ἂν ἄλλως ἀξιό-
λογοι γενόμενοι. — ἀπὸ τοῦ ἴσου,
billige, unparteiische.

5. ὥς für οὕτως sehr selten in
der Prosa, doch in ganz gleicher
Art gebraucht von Plat. Protag. p.
338 A. ὥς οὖν ποιήσετε καὶ πελ-
θεσθέ μοι. — δεινότης ist vorzugsw.
die Rednergewalt. — παρὰ δόξαν
bedeutet bei Thuk. „wider Er-
warten“, was hier wohl nicht statt-
haft; deshalb nahm ich Ullrichs
Konj. παρὰ τὸ δόξαν auf. Der fol-
gende Dativ hängt von δόξαν ab.

38. 1. ὁ αὐτός εἰμι, vgl. 2, 61, 2.

τῶν προθέντων αὐθις περὶ Μυτιληναίων λέγειν καὶ χρόνον δια-
 τριβὴν ἐμποησάντων, ὅ ἐστι πρὸς τῶν ἡδικηκότων μᾶλλον (ὁ
 γὰρ παθὼν τῷ δρᾶσαντι ἀμβλυτέρῳ τῇ ὀργῇ ἐπεξέρχεται, ἀμύ-
 νασθαι δὲ τῷ παθεῖν ὅτι ἐγγυτάτω κείμενον ἀντίπαλον [δν] μά-
 λιστα τὴν τιμωρίαν ἀναλαμβάνει), θαυμάζω δὲ καὶ ὅστις ἔσται
 ὁ ἀντερῶν καὶ ἀξιώσων ἀποφαίνειν τὰς μὲν Μυτιληναίων ἀδι-
 κίας ἡμῖν ὠφελίμους οὕσας, τὰς δ' ἡμετέρας ξυμποροῦς τοῖς
 2 ξυμμάχοις βλάβας καθισταμένας. καὶ δῆλον ὅτι ἡ τῷ λέγειν
 πιστεύσας τὸ πᾶν δοκοῦν ἀνταποφῆναι ὥς οὐκ ἐγνωσται ἀγωνί-
 σαιτ' ἂν, ἡ κέρδει ἐπαιρούμενος τὸ εὐπρεπὲς τοῦ λόγου ἐκπονή-
 3 σας παράγειν πειράσεται. ἡ δὲ πόλις ἐκ τῶν τοιῶνδε ἀγώνων
 τὰ μὲν ἄθλα ἑτέροις δίδωσιν, αὐτὴ δὲ τοὺς κινδύνους ἀναφέρει.
 4 αἷτιοι δ' ὅμεις κακῶς ἀγωνοθετοῦντες, οἵτινες εἰώθατε θεαταὶ
 μὲν τῶν λόγων γίνεσθαι, ἀκροαταὶ δὲ τῶν ἔργων, τὰ μὲν μέλ-

87, 3. 5, 75, 3. — τ. προθέντων λέγειν, wie 36, 5 πρ. γνώμας diejenigen, welche eine Beratung ansetzten. — πρὸς c. gen. im Interesse, wie 2, 86, 5 u. öfters. — μᾶλλον sc. ἢ πρὸς τῶν ἡδικημένων. — ἐπεξέρχεται, Objekt τῷ δρᾶσαντι angehen gegen, rächend, strafend od. angreifend verfahren gegen einen. — ὁ γὰρ κτέ., dann nämlich, wenn ein Aufschub stattgefunden hat. — ἀμύνεσθαι, wofür τὸ ἀμ. gewöhnlicher wäre, ist Subj. zu ἀναλαμβάνει. — τῷ παθεῖν Obj. zu ὅτι ἐγγ. κείμ. — δν ist von Haase gestrichen. Dadurch wird der Satz erst klar u. schön in der Form. ἀντίπ. ist Prädikatsadj. zu τὴν τιμωρίαν. Cl. u. St. billigen Reiskes Konj. λαμβάνει statt des nicht nachzuweis. τιμ. ἀναλ., welches indes vielleicht gerade wegen seiner Absonderlichkeit gewählt ist. — τὰς δ' ἡμ. §. Sinn: Mein Gegner müßte beweisen, daß unsere Unfälle, wie der Abfall der Mytil. einer ist, unsern Bundesgen. zum Schaden gereichen und nicht vielmehr (was des Redners Meinung ist) als vorteilhaft von ihnen angesehen werden, insofern sie ihnen die Aussicht auf eigene Befreiung eröffnen. — ὁ ἀντερῶν. Regel vom Artikel! van Herw. ἔστιν st. ἔσται.

2. τὸ πᾶν δοκοῦν. B. falste das Part. Präs., = ὁ πᾶν ἐδόκει, welches den Leser in den Verlauf der gestrigen Verhandlungen versetzte: daß das, was (gestern) allgemein Beifall fand, nicht zum Beschlusse erhoben worden ist. Doch stände dann wohl eher τὸ δόξαν. Daher halte ich die gewöhnl. Erklärung: daß das allgemein Anerkannte (die allgemein gültigen Begriffe u. Grundsätze) nicht angenommen sei, für richtig. Beachte die Prolepsis des Subj. von ἐγνωσται. Von ἀγωνίσαιτ' ἂν hängt der Inf. ἀνταποφ. ab. ἀγωνίζομαι ist absichtlich gewählt, als ob es sich um eine öffentl. Prunkrede handelte (vgl. Pl. Menex. 235 d.) Auch im folg. ist das Bild des Wettkampfes beibehalten (ἀγών, ἀγωνοθίται, θεαταί). — παράγειν verführen. 1, 91, 2.

3. ἑτέροις, den Rednern, wie im jetzigen Falle dem Diodotos, den Kleon wiederholt der Bestechung durch die Mytil. bezichtigt: §. 2 κέρδει ἐπαιρούμενος. 40, 3 τὸ παθεῖν εἶ. vgl. 42, 3.

4. θεαταὶ μὲν κτέ. Eine nicht ganz ungezwungene Antithese. vgl. zu 13, 1. Der Sinn ist klar: Anstatt die Thatsachen anzusehen, wie sie sind, und die Reden mit Urteil

λοντα ἔργα ἀπὸ τῶν εὖ εἰπόντων σκοποῦντες ὥς δυνατὰ γί-
γνεσθαι, τὰ δὲ πεπραγμένα ἤδη, οὐ τὸ δρασθὲν πιστότερον ὕψει
λαβόντες ἢ τὸ ἀκουσθέν, ἀπὸ τῶν λόγων καλῶς ἐπιτιμησάντων.
καὶ μετὰ καινότητος μὲν λόγου ἀπατᾶσθαι ἄριστοι, μετὰ δεδο- 5
κιμασμένου δὲ μὴ ξυνέπεσθαι ἐθέλειν, δοῦλοι ὄντες τῶν αἰεὶ
ἀτόπων, ὑπερόπται δὲ τῶν εἰωθότων, καὶ μάλιστα μὲν αὐτοὺς 6
εἰπεῖν ἕκαστος βουλόμενος δύνασθαι, εἰ δὲ μή, ἀνταγωνιζό-
μενοι τοῖς τοιαῦτα λέγουσι μὴ ὕστεροι ἀκολουθῆσαι δοκεῖν τῇ
γνώμῃ, ὁξέως δὲ τι λέγοντος προεπαινέσαι καὶ προαισθῆσθαι
τε πρόθυμοι [εἶναι] τὰ λεγόμενα καὶ προνοῆσαι βραδεῖς τὰ ἐξ
αὐτῶν ἀποβησόμενα· ζητοῦντές τε ἄλλο τι, ὥς εἰπεῖν, ἢ ἐν οἷς 7
ζῶμεν, φρονοῦντες δὲ οὐδὲ περὶ τῶν παρόντων ἱκανῶς· ἀπλῶς
τε ἀκοῆς ἡδονῇ ἡσσωμένοι καὶ σοφιστῶν θεαταῖς ἐοικότες καθ-
ημένοις μᾶλλον ἢ περὶ πόλεως βουλευομένοις.

anzuhören, seid ihr umgekehrt Hörer der Thatsachen und Schauer der Reden, indem ihr die vergangenen u. künftigen Thatsachen in dem Lichte (ἀπὸ τῶν εὖ εἰπ.) betrachtet, in welches sie die Redner zu stellen wissen, und bei den Reden dasitzet wie Zuschauer eines Sophistenwettkampfes, in welchem der Kunstfertigkeit, nicht der Wahrheit, der Preis zufällt. Vgl. die Bemerkung zu 5, 16, 2. — τὰ δὲ πεπραγ. hängt ebenfalls noch von σκοποῦντες ab, sowie auch ἀπὸ — ἐπιτιμησάντων; οὐ — ἀκουσθέν ist subsumiertes Satzglied: indem ihr nicht das Gethane mit euern Augen für zuverlässiger auf- faßt als das Gehörte. — δρασθέν. Diese Flexion auch 6, 53, 2 und in δεδρασμένων 3, 54, 1. — καλῶς geschickt. s. 1, 5, 2. 6, 12, 1. Wegen des Gedankens s. 7, 48, 3.

5. ἀπατᾶσθαι ἄριστοι. Inf. bei Adjekt., welche ein Geeignetsein zu etw. bedeuten. — μετὰ δεδοκιμασμένου sc. λόγων. ξυνέπεσθαι, „sich überzeugen lassen“. Kr. ὑπερόπται, καταφρονοῦντες (Schol.)

6. ἕκαστος βουλομ. δύν. αὐτοὺς εἰπεῖν. Sing. b. ἕκαστος nach Plur. wie 2, 16, 2. Von ἀνταγωνιζόμενοι

hängt außer dem Dat. auch der Inf. δοκεῖν ab: mit jemandem wetteifernd dahinstreben. — τοιαῦτα wohl auf τῶν αἰεὶ ἀτόπων zurückweisend. ὕστεροι prädik. zu ἀκολουθῆσαι hinten nach folgen. — τῇ γνώμῃ, mit ihrer Einsicht. — ὁξέως κτέ., sondern wenn jemand (ergänze τινός) etwas scharfsinnig sagt, es schon vorher gebilligt zu haben. ἐπαινεῖν, billigen, 4, 65, 2. 5, 27, 5. — [εἶναι] hat Poppo mit Recht verdächtigt. In einem „ihr wetteifert begierig zu sein“ könnte ich nur eine unbeholfene Breite erblicken. Passen würde αἰεὶ. Beachte die vielen πρό, so auch im 4. Buch einmal ἐπὶ: 60, 2. Man ergänze ὄντες zu πρόθυμοι u. βραδεῖς. Sinn: Ihr seid immer bei der Hand, den Reden zuzustimmen, als ob ihr schon vorher dasselbe gedacht hättet wie der Redner, die Folgen bedenkt ihr nicht.

7. ἄλλο τι, eine ganz andere Welt. Cl. — σοφιστῶν. nur hier b. Thuk. In diesem Jahre kam der Sophist Gorgias aus Leontini nach Athen, wo seine glänzenden Prunkreden einen bis dahin unerhörten Beifall fanden. Allerdings kam er erst zu Ende des Sommers (zu 86, 3); weshalb zwar nicht Kleon beim

39. „Ὡν ἐγὼ πειρώμενος ἀποτρέπειν ὑμᾶς ἀποφαίνω
 2 Μυτιληναίους μάλιστα δὴ μίαν πόλιν ἡδικηκότας ὑμᾶς. ἐγὼ
 γάρ, οἵτινες μὲν μὴ δυνατοὶ φέρειν τὴν ὑμετέραν ἀρχὴν ἢ
 οἵτινες ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναγκασθέντες ἀπέστησαν, ξυγ-
 γνώμην ἔχω· νῆσον δὲ οἵτινες ἔχοντες μετὰ τειχῶν καὶ κατὰ
 θάλασσαν μόνον φοβούμενοι τοὺς ἡμετέρους πολεμίους, ἐν
 ᾧ καὶ αὐτοὶ τριήρων παρασκευῇ οὐκ ἄφρακτοὶ ἦσαν πρὸς αὐ-
 τοὺς, αὐτόνομοί τε οἰκοῦντες καὶ τιμώμενοι ἐς τὰ πρῶτα ὑφ’
 ἡμῶν τοιαῦτα εἰργάσαντο, τί ἄλλο οὗτοι ἢ ἐπεβούλευσάν τε
 καὶ ἐπανεστήσαν μᾶλλον ἢ ἀπέστησαν (ἀπόστασις μὲν γε τῶν
 βλαίων τι πασχόντων ἐστίν), ἐξήτησάν τε μετὰ τῶν πολεμιο-
 τάτων ἡμᾶς στάντες διαφθεῖραι; καίτοι δεινότερόν ἐστιν ἢ εἰ
 3 καθ’ αὐτοὺς δύναμιν κτώμενοι ἀντεπολέμησαν. παράδειγμα
 δὲ αὐτοῖς οὔτε αἱ τῶν πέλας ξυμφοραὶ ἐγένοντο, ὅσοι ἀπο-
 στάντες ἤδη ἡμῶν ἐχειρώθησαν, οὔτε ἡ παρούσα εὐδαιμονία
 παρέσχευ ὄκνον μὴ ἐλθεῖν ἐς τὰ δεινὰ· γενόμενοι δὲ πρὸς τὸ
 μέλλον θρασεῖς καὶ ἐλπίσαντες μακρότερα μὲν τῆς δυνάμεως,
 ἐλάσσω δὲ τῆς βουλήσεως, πόλεμον ἤραυτο, ἰσχὺν ἀξιώσαντες
 τοῦ δικαίου προθεῖναι· ἐν ᾧ γὰρ ᾤκηθησαν περιέσεσθαι, ἐπέ-
 4 θεντο ἡμῖν οὐκ ἀδικούμενοι. εἰώθε δὲ τῶν πόλεων αἷς ἂν
 μάλιστα καὶ δι’ ἐλαχίστου ἀπροσδόκητος εὐπραξία ἐλθῃ, ἐς

Halten seiner wirklichen Rede, wohl aber Thuk. beim Niederschreiben dieser Stelle an ihn gedacht haben kann.

39. 1. ὧν, die übeln Gewohnheiten der Ath., wie Kl. sie vorher geschildert hat. — μάλιστα δὴ μίαν πόλιν. s. 1, 80, 3. 8, 40, 2. wo noch γέ zu εἰς tritt, doch ohne dies auch 3, 113, 6. 8, 68, 1. — οἵτινες. ohne τούτοις (wie 5, 16, 1), aber es findet sich ὅστις bes. mit ἂν c. conj. öfters so, fast stellvertretend für εἰ τις.

2. νῆσον. Warum vorangestellt? — ἐν ᾧ, während. ἐς τὰ πρῶτα wie in primis, in besonderem Malse, vorzüglich, schon von Herod. gebraucht. — τί ἄλλο ἢ. Ellipse von ἐποίησαν, wie beim lat. quid aliud quam die Auslassung von facere. Ebenso οὐδὲν ἄλλο ἢ 2, 16, 2. — ἐπανεστήσαν κτέ., sie fielen vielmehr uns an, als von uns ab.

s. 1, 115. zu 1, 69, 6. — μὲν γε. zu 1, 40, 4. — μετὰ τ. π. στάντες, vgl. damit σύν τινι, πρὸς τίνος εἶναι. ἡμᾶς eingeschoben zu 1, 68, 1.

3. παράδειγμα vorangestellt, als wenn es auch zum zweiten οὔτε gehören sollte. zu 1, 16. — ἐλάσσω κτέ. Ihre Wünsche gingen also noch weiter als ihre Hoffnungen, die selbst schon ihr Können überboten.

4. Der Gedanke ist mehrfach von alten Schriftstellern nachgeahmt und durch einen derselben (Clem. Alex. Strom. VI, 8, p. 740) auch der Wortlaut gesichert. — εἰώθε. Subj. εὐπραξία, was van Herw. in εὐπραγία korr. wie z. B. 5, 46. — αἷς ἂν = ἐκείνας, αἷς ἂν. — δι’ ἐλαχίστου wie öfters δι’ ὀλίγου u. ἄ. von der Zeit: nach kürzester Frist, sehr bald. — ἐλθῃ. ἐλθεῖν c. dat. auch 1, 13, 3, hier in d. Be-

ὑβριν τρέπειν· τὰ δὲ πολλὰ κατὰ λόγον τοῖς ἀνθρώποις εὐ-
 τυχοῦντα ἀσφαλέστερα ἢ παρὰ δόξαν· καὶ κακοπραγίαν, ὡς
 εἰπεῖν, ῥᾶν ἀπωθοῦνται ἢ εὐδαιμονίαν διασφύζονται. 5
 δὲ Μυτιληναίους καὶ πάλαι μηδὲν διαφέροντας τῶν ἄλλων
 ὑφ' ἡμῶν τετιμῆσθαι, καὶ οὐκ ἂν ἐς τόδε ἐξύβρισαν· πέφυκε
 γὰρ καὶ ἄλλως ἄνθρωπος τὸ μὲν θεραπεῦον ὑπερφρονεῖν, τὸ
 δὲ μὴ ὑπεῖκον θανατᾶζειν. κολασθέντων δὲ καὶ νῦν ἀξίως 6
 τῆς ἀδικίας, καὶ μὴ τοῖς μὲν ὀλίγοις ἢ αἰτία προστεθῇ, τὸν
 δὲ δῆμον ἀπολύσῃτε. πάντες γὰρ ἡμῖν γε ὁμοίως ἐπέθεντο,
 οἷς γ' ἐξῆν ὡς ἡμᾶς τραπομένοις νῦν πάλιν ἐν τῇ πόλει εἶναι·
 ἀλλὰ τὸν μετὰ τῶν ὀλίγων κίνδυνον ἡγησάμενοι βεβαιότερον
 ξυναπέστησαν. τῶν τε ξυμμάχων σκέψασθε εἰ τοῖς τε ἀναγκα- 7
 σθεῖσιν ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ τοῖς ἐκούσιν ἀποστᾶσι τὰς αὐ-
 τὰς ζημίας προσθήσετε, τίνα οἴεσθε ὄντινα οὐ βραχεῖα προ-
 φάσει ἀποστήσεσθαι, ὅταν ἢ κατορθώσαντι ἐλευθέρωσις ἢ ἡ
 σφαλέντι μηδὲν παθεῖν ἀνήκεστον; ἡμῖν δὲ πρὸς ἐκάστην πό- 8
 λιν ἀποκεκινδυνεύεται τὰ τε χρήματα καὶ αἱ ψυχαί. καὶ τυ-
 χόντες μὲν πόλιν ἐφθαρμένην παραλαβόντες τῆς ἔπειτα προσόδου,
 δι' ἣν ἰσχύομεν, τὸ λοιπὸν στερήσεσθε, σφαλέντες δὲ πολεμίους
 πρὸς τοῖς ὑπάρχουσιν ἔξομεν, καὶ ὃν χρόνον τοῖς νῦν καθεστη-
 κόσι δεῖ ἐχθροῖς ἀνθίστασθαι, τοῖς οἰκείοις ξυμμάχοις πολυμή-
 σομεν.

40. „Οὐκουν δεῖ προθεῖναι ἐλπίδα οὔτε λόγῳ πιστὴν οὔτε
 χρήμασιν ὠνητήν, ὡς ξυγγνώμην ἀμαρτεῖν ἀνθρωπίνως λήψον-

deutung „zu teil werden.“ — τὰ
 δὲ πολλὰ ist wohl trotz seiner
 Stellung nicht als Subjekt, sondern
 adverbiall zu fassen = ὡς ἐπὶ τὸ
 πολὺ (Schol.), wie z. B. 2, 11, 3.
 87, 4. εὐτυχοῦντα ist dann Subj.,
 denn es handelt sich hier nur um
 den Bestand des unerwarteten
 Glückes; den meisten Zuständen
 müßte ein einzelner entgegen-
 gesetzt sein. Der Gedanke des
 ganzen § ist eben der: das unver-
 hoffte Glück macht hochmütig, es
 ist meistens unbeständig; leichter
 ist dem Unglück wehren als das
 Glück wahren.

5. διαφέροντας = ὥστε διαφέ-
 ρειν. — πέφυκε κτλ. s. 4, 61, 5.

6. τραπομένοις sich auf unsere
 Seite zu wenden, überzugehen.

7. τίνα ὄντινα οὐ. Dieselbe At-
 trakt. 42, 2. Xen. Cyrop. 1, 4, 25
 οὐδένα ἐφασαν ὄντιν' οὐ δακρύοντι
 ἀποστρέφεσθαι und sonst.

8. τυχόντες wir: wenn's gut geht,
 abläuft, im günstigen Falle. — ἔ-
 πειτα und τ' λοιπὸν geben einen etwas
 lästigen Pleonasmus; weshalb Ull-
 rich ἐκείθεν vermutete. — στερή-
 σεσθε — ἔξομεν. Der Wechsel der
 Person zu beachten! Doch kommt
 er öfters vor. — καθεστηκόσι, dazu
 prädikativ ἐχθροῖς, wie öfters.

40. 1. προθεῖναι, proponere,
 einige der besten Codd. Wenig
 passend die übrigen προσθεῖναι,
 addere. — πιστὴν, vertrauend,
 gestützt auf. Zum Gedanken vgl.
 38, 2. ξυγγνώμην ἀμαρτεῖν ἀνθρω-
 πίνως wie bei Dem. 19, 238 ξυγ-

- ται. ἄκοντες μὲν γὰρ οὐκ ἔβλαψαν, εἰδότες δὲ ἐπεβούλευσαν·
- 2 ξύγγνωμον δ' ἐστὶ τὸ ἀκούσιον. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ τότε πρῶτον καὶ νῦν διαμάχομαι μὴ μεταγνῶναι ὑμᾶς τὰ προδεδογμένα, μηδὲ τρισὶ τοῖς ἀξυμφορωτάτοις τῇ ἀρχῇ, οἴκτῳ καὶ ἡδονῇ λόγων καὶ
- 3 ἐπιεικείᾳ, ἀμαρτάνειν. ἑλεός τε γὰρ πρὸς τοὺς ὁμοίους δίκαιος ἀντιδίδοσθαι καὶ μὴ πρὸς τοὺς οὐτ' ἀντοικτιοῦντας ἐξ ἀνάγκης τε καθεστῶτας αἰεὶ πολεμίους· οἳ τε τέροντες λόγῳ ῥήτορες ἔξουσιν καὶ ἐν ἄλλοις ἐλάσσοσιν ἀγῶνα, καὶ μὴ ἐν ᾧ ἡ μὲν πόλις βραχεία ἡσθεῖσα μεγάλα ζημιώσεται, αὐτοὶ δὲ ἐκ τοῦ εὖ εἰπεῖν τὸ παθεῖν εὖ ἀντιλήφονται· καὶ ἡ ἐπιεικεία πρὸς τοὺς μέλλοντας ἐπιτηδείους καὶ τὸ λοιπὸν ἔσεσθαι μᾶλλον δίδοται ἢ πρὸς τοὺς ὁμοί-
- 4 ους τε καὶ οὐδὲν ἦσσαν πολεμίους ὑπολειπομένους. ἐν δὲ ξυνελῶν λέγω· πειθόμενοι μὲν ἐμοὶ τά τε δίκαια ἐς Μυτιληναίους καὶ τὰ ξύμφορα ἅμα ποιήσετε, ἄλλως δὲ γνόντες τοῖς μὲν οὐ χαριεῖσθε, ὑμᾶς δὲ αὐτοὺς μᾶλλον δικαιοῦσεσθε. εἰ γὰρ οὗτοι

γνώμη ἀδελφῶ βοηθεῖν, wohl beides sprichwörtlich; nicht Verzeihung für, sondern den Verzeihungsgrund, wie Menschen gefehlt zu haben. — ἄκοντες κτέ. Man erwartet: οὐ γὰρ ἄκοντες — ἀλλ' εἰδότες. Statt dessen sagt Kl. „ohne es zu wollen schaden sie nicht, wissentlich stellten sie nach; verzeihlich aber ist nur das Unbeabsichtigte, Unvorsätzliche.“

2. καὶ τότε, sc. διεμαχόμεν. s. 56, 4. 6, 60, 2 οὔτε τότε (sc. εἴχε) οὔτε νῦν ἔχει εἰπεῖν. Radowitz in einer Rede: „Ich habe jedoch damals und werde auch jetzt der größeren Frage nicht vorgreifen“. Übrigens kann wohl Kleon nicht schon in der ersten Volksversammlung dafür gekämpft haben „μὴ μεταγνῶναι τοὺς Ἀθ. τὰ προδεδογμένα“, da ja dort erst der Beschluss gefasst ward. Es wird bei τότε bloß das Allgemeinere gemeint sein: „einen kräftigen Beschluss zu fassen“. Aus dem τότε πρῶτον auf eine frühere Volksversammlung vor der erwähnten ersten zu schließen, wie Müller-Strübing u. Holzapfel thun, ist durchaus un begründet.

3. τοὺς ὁμοίους, die Gleichgesinnten. Ähnl. ὁμοία 1, 71, 2.

— ἔξουσιν — ἀγῶνα, werden einen Tummelplatz finden. — καὶ μὴ, sc. σχῶσιν, mögen ihn nicht suchen (eigtl. erhalten). — τὸ παθεῖν εὖ, zu 38, 3. „Durch d. chiasmatische Stellung zum Voraufgehenden noch verstärkt“. Cl. — ὁμοίους als Prädik. zu ὑπολειπομένους gezogen heißt: die nach der gegen sie geübten Milde als dieselben übrig bleiben, noch immer dieselben sind, die sie vorher waren. Durch den Zusatz καὶ οὐδὲν ἦσσαν πολεμίους wird es genügend erklärt. Dafs das Wort kurz vorher in anderem Sinne gebraucht war, ist doch kein zwingender Grund zu einer Änderung. Kr. klammert jedoch ὁμοίους τε καὶ ein, Cl. u. St. schreiben nach Thierschs Konj. ὁμοίως.

4. ἐν δὲ ξυνελῶν, wofür St. wegen 2, 41, 1. 6, 80, 3 ἐν τε ξυνελῶν verlangt, da Thuk. ihr oder καὶ gern bei solchen zusammenfassenden Ausdr. anwendet, doch fehlt an jenen Stellen ἐν. — τὰ ξύμφορα, sc. ὑμῖν. — δικαιοῦσεσθε, ihr werdet bestrafen. Diese Bedeutung ist verbürgt durch Plat. Gesetze 11, p. 934 A. Her. 1, 100; 3, 29. und durch das Zeugnis der alten Lexikographen (s. Steph. Thes. unt.

ὁρθῶς ἀπέστησαν, ὑμεῖς ἂν οὐ χρεὼν ἄρχοιτε. εἰ δὲ δὴ καὶ οὐ
προσῆκον ὅμως ἀξιοῦτε τοῦτο δρᾶν, παρὰ τὸ εἰκὸς τοι καὶ τοῦσδε
ξυμφόρως δεῖ κολάζεσθαι, ἢ πάνεσθαι τῆς ἀρχῆς καὶ ἐκ τοῦ ἀκιν-
δύνου ἀνδραγαθίζεσθαι. τῇ τε αὐτῇ ζημίᾳ ἀξιώσατε ἀμύνασθαι 5
καὶ μὴ ἀναλγητότεροι οἱ διαφεύγοντες τῶν ἐπιβουλευσάντων
φανῆναι, ἐνθυμηθέντες ἃ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ποιῆσαι κρατήσαντας
ἡμῶν, ἄλλως τε καὶ προὔπαρξαντας ἀδικίας. μάλιστα δὲ οἱ μὴ 6
ξὺν προφάσει τινὰ κακῶς ποιοῦντες ἐπεξέρχονται καὶ διολλύναι,
τὸν κίνδυνον ὑφορώμενοι τοῦ ὑπολειπομένου ἐχθροῦ· ὁ γὰρ
μὴ ξὺν ἀνάγκῃ τι παθὼν χαλεπώτερος διαφνῶν τοῦ ἀπὸ
τῆς ἰσῆς ἐχθροῦ. μὴ οὖν προδόται γένησθε ὑμῶν αὐτῶν, 7
γενόμενοι δ' ὅτι ἐγγύτατα τῇ γνώμῃ τοῦ ἀσχεῖν καὶ ὥς πρὸ
παντὸς ἂν ἐτιμήσασθε αὐτοὺς χειρώσασθαι, νῦν ἀνταπόδοτε μὴ
μαλακισθέντες πρὸς τὸ παρὸν αὐτίκα, μηδὲ τοῦ ἐπικρεμασθέντος

d. W.). Bei Thuk. sonst nur das
Akt. und in der Bedeutung von
ἀξιοῦν. — οὐ χρεὼν — οὐ προσῆκον.
zu 1, 74, 1. εἰ — ἀπέστησαν, ἂν
— ἄρχοιτε, nicht eine Vermischung
des irrealen Falles und des Falles
der subjektiven Möglichkeit, son-
dern der Fall der Realität, im Nach-
satz der Opt. potentialis zum Aus-
druck der gemilderten Behauptung:
„wenn sie mit Fug abgefallen sind,
so dürftet ihr wohl ohne Befugnis
herrschen.“ — τοῦτο δρᾶν, τὸ ἄρ-
χειν βιαίως Schol. — ἐκ τοῦ ἀ. ἀ.,
eigentl.: von der gefährlosen
Lage aus den Biedermann
spielen. s. 2, 63, 2.

5. τῇ αὐτῇ erklärt sich durch
das Folg. Es hätte fortgefahren
werden müssen: ἢ ἂν ἐτιμωρήσαντο
καὶ αὐτοὶ ὑμᾶς, περιγενόμενοι ὑμῶν
(Schol.). — ἀναλγητότεροι unem-
pfindlich gegen Kränkung. Statt
des einfach zu erwartenden (ὑμεῖς)
ἐκείνων folgen die allgemeinen Be-
griffe οἱ διαφεύγ. (wegen der All-
gemeinheit des Gedankens hier auch
das Präs.). τῶν ἐπιβ. Das ἐπιβ.
ging dem διαφ. voraus, daher der
Aor. — εἰκὸς ἦν ποιῆσαι ohne ἂν
Nachsatz zu κρατ. = εἰ ἐκράτησαν.
— προὔπαρξαντας. zu 2, 67, 4.

6. μὴ ξὺν προφάσει, ohne Grund.
vgl. zu 1, 23, 6. — διολλύναι habe
ich jetzt nach Stahls Konj. mit Cl.

geschrieben: sie gehen darauf
aus ihn auch zu vernichten.
Die Hdschr. διόλλυνται, dessen von
G. Hermann empfohlene Verbindung
mit ὑφορώμενοι in dem Sinne:
dispercut si suspicantur ohne Zwei-
fel einen sehr künstlichen Gedan-
ken giebt. — τοῦ — ἐχθροῦ, von
dem — Feinde. — τοῦ ὑπολ. vgl.
mit τοὺς ὑπάρχοντας πολεμικούς κτ.
5, 98. — ὁ — παθὼν entspricht
dem οἱ — ποιοῦντες als korre-
lativer Begriff: der ohne Not Be-
leidigte, d. h. ohne dafs eine
Notwendigkeit den andern trieb,
ihn zu beleidigen, dem Sinne nach
nicht sehr verschieden von ξὺν
δίκῃ, was mehrere, wohl korrigierte
Codd. haben. — ἀπὸ τῆς ἰσῆς, 1,
15, 2 eigentl.: von gleichem Anteile
aus, sodafs er gleichen Anteil, gleiche
Schuld an der Feindschaft hat, mit
gleicher Verschuldung. Der an
sich allgemeine Satz, auf den vor-
liegenden Fall angewendet, meint
nicht die Mytil., sondern die Ath.,
von denen auch §. 5 οἱ διαφεύγον-
τες galt.

7. γενόμενοι κτ. zu 1, 143, 5. —
καὶ ὥς, und dafs, noch abhängig
von γενόμενοι τῇ γνώμῃ = δια-
νοηθέντες. — πρὸ παντὸς ἂν ἐτι-
μήσαντο ξυμμάχους γενέσθαι u. 1,
33, 2. — τὸ παρὸν αὐτίκα, das

8 ποτὲ δεινοῦ ἀμνημονοῦντες. κολάσατε δὲ ἀξίως τούτους τε καὶ τοῖς ἄλλοις ξυμμάχοις παράδειγμα σαφὲς καταστήσατε, ὃς ἂν ἀφιστῇται, θανάτῳ ξημιωσόμενον. τότε γὰρ ἦν γνῶσιν, ἥσσον τῶν πολέμιων ἀμελήσαντες τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν μαχεῖσθαι ξυμμάχοις.“

41. Τοιαῦτα μὲν ὁ Κλέων εἶπε. μετὰ δ' αὐτὸν Διόδοτος ὁ Εὐκράτους, ὅσπερ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐκκλησίᾳ ἀντέλεγε μάλιστα μὴ ἀποκτεῖναι Μυτιληναίους παρελθὼν καὶ τότε ἔλεγε τοιαῦδε.

42. „Οὔτε τοὺς προθέντας τὴν διαγνώμην αὐτῶν περὶ Μυτιληναίων αἰτιῶμαι οὔτε τοὺς μεμφομένους μὴ πολλὰς περὶ τῶν μερίστων βουλευέσθαι ἐπαινῶ, νομίζω τε δύο τὰ ἐναντιώτατα εὐβουλία εἶναι, τάχος τε καὶ ὀργήν, ὧν τὸ μὲν μετὰ ἀνοίας φιλεῖ γίγνεσθαι, τὸ δὲ μετὰ ἀπαιδευσίας καὶ βραχύτητος γνώμης.
2 τοὺς τε λόγους ὅστις διαμάχεται μὴ διδασκάλους τῶν πραγμάτων γίγνεσθαι, ἢ ἀξύνετός ἐστιν ἢ ἰδίᾳ τι αὐτῷ διαφέρει· ἀξύνετος μὲν, εἰ ἄλλῳ τινὶ ἡγρεῖται περὶ τοῦ μέλλοντος δυνατόν εἶναι καὶ μὴ ἐμφανοῦς φράσαι, διαφέρει δ' αὐτῷ, εἰ βουλούμενός τι αἰσχρὸν πείσαι εὖ μὲν εἰπεῖν οὐκ ἂν ἡγρεῖται περὶ τοῦ μὴ καλοῦ

gegenwärtige traurige Schicksal der Mytil. Dazu palst *μαλακισθέντες* πρὸς besser als zu *οἶκτον καὶ ἡδονὴν λόγων καὶ ἐπιείκειαν* (§. 2), was and. darunter verstehn. Der Pleonasmus (s. 39, 8) sowie die Stellung der Worte ist unverdächtig. Schneider (u. v. Herw.) liest: *παρὰντίνα*. Kr. klammert *παρὸν* ein. Eher wäre dann *αὐτίνα* für Glossem zu *παρὸν* zu halten. vgl. 2, 59, 3. Auch Herodian scheint nachahmend *πρὸς τὸ παρὸν* zu lieben z. B. 1, 3. 2, 5. Plato Phaedo. 67c *ἐν τῷ νῦν παρόντι*. Menexen. 246c. Poppo vgl. 1, 123, 1 *τῶν ἔπειτα μελλόντων*.

8. *κολάσατε* κτέ. Üb. d. Satzform zu 1, 16. — *ξημιωσόμενον*. Das Partic. (passiv wie gew. v. *ξημιῶ*) im Akk. ganz regelmäsig wie bei *ποιήσατε παράδειγμα* 67, 6 im Nom. So bei *δηλοῦν* Akk. Partic. 5, 65, 2. Nom. 1, 21, 2. 2, 50, 1.

41. *ἀντέλεγε* — *μή*. zu 1, 28, 5.

42. Diodotos repräsentiert die gemäßigte und besonnene Demo-

kratie. Sein Princip in der Behandlung der Bundesgen. ist dem des Kleon direkt entgegengesetzt: nicht durch Grausamkeit abschrecken, sondern durch Milde versöhnen. Auch diese Rede lässt interessante Streiflichter auf die Stellung und Wirksamkeit der Redner fallen.

1. Die Anfangsworte nehmen Bezug auf 38, 1. 3. — *μή* wegen der in *μεμφομένους* liegenden Negation: tadelnd verbieten. — *τὸ μὲν*, näml. *τὸ τάχος*. — *ἀπαιδευσίας*, Mangel an Bildung, Roheit. s. 84, 1 *ἀπαιδευσία ὀργῆς*. Eurip. bei Stob. Serm. 171, 52 *πόλλ' ἐστὶν ὀργῆς ἐξ ἀπαιδεύτου κακὰ*. — *βραχ. γν.*, Beschränktheit der Einsicht.

2. *διαμάχεται* Kleons Kraftausdruck 40, 2. — *τοὺς λόγους* κτέ. gegen 38, 4. — *ἰδίᾳ τι αὐτῷ διαφέρει* = *ᾧφελεί, λυσιτελεῖ* (Schol.), hat Privatinteresse dabei. *ἄλλῳ τινὶ*, durch etwas anderes. — *ἐν* ge-

δύνασθαι, εὖ δὲ διαβαλὼν ἐκπλήξαι ἂν τοὺς τε ἀντεροῦντας καὶ τοὺς ἀκουσομένους. χαλεπώτατοι δὲ καὶ οἱ ἐπὶ χορήμασι προσ- 3 κατηγοροῦντες ἐπίδειξιν τινα. εἰ μὲν γὰρ ἀμαθίαν κατητιῶντο, ὁ μὴ πείσας ἀξυνετώτερος ἂν δόξας εἶναι ἢ ἀδικιώτερος ἀπεχώρει· ἀδικίας δ' ἐπιφερομένης πείσας τε ὑποπτος γίνεται καὶ μὴ τυχὼν μετὰ ἀξυνεσίας καὶ ἄδικος. ἢ τε πόλις οὐκ ὠφελείται ἐν τῷ τοιῷδε· 4 φόβῳ γὰρ ἀποστερεῖται τῶν ξυμβούλων, καὶ πλείστ' ἂν ὀρθοῖτο ἀδυνάτους λέγειν ἔχουσα τοὺς τοιοῦτους τῶν πολιτῶν· ἐλάχιστα γὰρ ἂν πεισθεῖεν ἀμαρτάνειν. χορὴ δὲ τὸν μὲν ἀγαθὸν πολλή- 5 την μὴ ἐκφοβοῦντα τοὺς ἀντεροῦντας, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἴσου φαίνεσθαι ἔμεινον λέγοντα, τὴν δὲ σώφρονα πόλιν τῷ τε πλείστα εὖ βουλευόντι μὴ προστιθέναι τιμὴν, ἀλλὰ μὴδ' ἐλασσοῦν τῆς ὑπαρχούσης, καὶ τὸν μὴ τυχόντα γνώμης οὐχ ὅπως ζημιοῦν, ἀλλὰ μὴδ' ἀτιμάζειν. οὕτω γὰρ ὁ τε κατορθῶν ἥμισυ ἂν ἐπὶ 6 τῷ ἔτι μειζόνων ἀξιοῦσθαι παρὰ γνώμην τι καὶ πρὸς χάριν λέγοι, ὁ τε μὴ ἐπιτυχὼν ὀρέγοιτο τῷ αὐτῷ, χαριζόμενός τι καὶ αὐτός, προσάγεσθαι τὸ πλῆθος.

hört zu δύνασθαι. — εὖ διαβαλὼν, wacker verläumdend.

3. οἱ ἐπὶ κτλ. Konst. οἱ προσκατηγοροῦντες ἐπίδειξιν τινα ἐπὶ χορήμασι, i. e. ὡς ἐπὶ χορήμασι γιννομένην. Mit Bezug auf 38, 2. 3. 40, 3. προσκατηγοροῦντες, die nicht blos persönliche Interesse bei ihrem Kampf wider das Reden haben, sondern noch obendrein gegen die Gegner den Vorwurf erheben, sie hielten den Gewinn halber eine Art Schaustellung, Redeybung, Prunkrede. Die Lesart προσκατηγ. will uns weniger gefallen. — ἀξυνετώτερος ἢ ἀδικιώτερος. Regel! Wie zu übersetzen? — ἂν — ἀπεχώρει, er würde weggehen aus der Versammlung. — ἀδικίας meint Bestechung. — ἐπιφέρειν vorwerfen. — μὴ τυχὼν 39, 8. — ἄδικος näml. δοκεῖ.

4. τοὺς τοιοῦτους, solche Verdächtiger. — πεισθεῖεν, sc. οἱ πόλις. — πλείστ' ἂν ὀρθοῖτο, wie 30, 4. — ἐλάχιστα zu ἀμ.

5. μὴ — λέγοντα. Die Grundelemente der Konstr. sind: οὐκ ἐκφοβῶν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἴσου ἔμεινον λέγει. Über die Korrespondenz von

ἐκφοβοῦντα und ἀπὸ τοῦ ἴσου zu 1, 39, 1, wo auch sonst der Satz ebenso gestaltet ist. — ἀπὸ τοῦ ἴσου (vgl. 40, 6 u. 10, 4.) von dem gleichen Terrain aus, unter gleichen Verhältnissen, ohne daß er durch Einschüchterung seiner Gegner sich von vorn herein in Vorteil setzt. — μὴ — ἀλλὰ μὴδ', zwar nicht — aber auch nicht. — τὸν — γνώμης, den, der einen Vorschlag nicht erlangt, d. h. nicht durchsetzt. §. 3 μὴ τυχὼν u. §. 6 ὁ μὴ ἐπιτυχὼν ohne γνώμης in demselben Sinne. γνώμης zu streichen ist kein Grund. — οὐχ ὅπως (1, 35, 4) — ἀλλὰ μὴδ', nicht nur nicht — sondern nicht einmal.

6. ἐπὶ τῷ. Die besten Hdschr. ἐπὶ τό, doch hat Thuk. beim Inf. fin. sonst stets ἐπὶ τῷ s. 1, 34, 1. Beim Pron., welches den Inf. vertritt, kommt d. Akk. vor 1, 59, 2. 4, 3, 2. 5, 87. 6, 47, 1. — ὀρέγοιτο. Auch hierzu gehört noch ἥμισυ ἂν. — χαριζόμενός τι = τῷ χαρίζεσθαι τι, Epexege von τῷ αὐτῷ, die man gar leicht als Glossem bezeichnen kann, so Kr. — ὁ κατορθῶν — ὁ μὴ ἐπιτυχὼν, sonst sind auch κατ.

43. ὅν ἡμεῖς τάναντία δρωμεν, καὶ προσέτι, ἣν τις καὶ ὑποπτεύηται κέρδους μὲν ἔνεκα τὰ βέλτιστα δ' ὅμως λέγειν, φθονήσαντες τῆς οὐ βεβαίου δοκίσεως τῶν κερδῶν τὴν 2 φανερὰν ὠφελίαν τῆς πόλεως ἀφαιρούμεθα. καθέστηκε δὲ τὰ γὰρ ἀπὸ τοῦ εὐθέος λεγόμενα μηδὲν ἀνυποπτότερα εἶναι τῶν κακῶν, ὥστε δεῖν ὁμοίως τὸν τε τὰ δεινότερα βουλόμενον 3 πείσαι ἀπάτῃ προσάγεσθαι τὸ πλῆθος καὶ τὸν τὰ ἀμείνω λέγοντα ψευδόμενον πιστὸν γενέσθαι. μόνην τε πόλιν διὰ τὰς περινοίας εὖ ποιῆσαι ἐκ τοῦ προφανοῦς μὴ ἐξαπατήσαντα ἀδύνατον· ὁ γὰρ διδοὺς φανερῶς τι ἀγαθὸν ἀνυποπτεύεται 4 ἀφανῶς πῃ πλέον ἔξειν. χρῆ δὲ πρὸς τὰ μέγιστα καὶ ἐν τῷ τοιῷδε ἀξιοῦν τι ἡμᾶς περαιτέρω προνοοῦντας λέγειν ὑμῶν τῶν δι' ὀλίγου σκοποῦντων, ἄλλως τε καὶ ὑπεύθυνον τὴν 5 παραίνεσιν ἔχοντας πρὸς ἀνεύθυνον τὴν ὑμετέραν ἀκρόασιν. εἰ γὰρ ὁ τε πείσας καὶ ὁ ἐπισπόμενος ὁμοίως ἐβλάπτοντο, σωφρονέστερον ἂν ἐκρίνεται· νῦν δὲ πρὸς ὀργὴν ἦντινα τύχητε ἔστιν ὅτε σφαλέντες τὴν τοῦ πείσαντος μίαν γνώμην ζημιούτε καὶ οὐ τὰς ὑμετέρας αὐτῶν, εἰ πολλὰ οὔσαι ξυνεξήμαρτον.

und σφαλεῖς einander entgegengestellt.

43. 1. ὅν, 39, 1 von all dem, was im vor. Kap. §. 5 als notwendig bezeichnet ist. — τῆς — κερδῶν, eigentl.: wegen der unsicheren Vermutung des Gewinns, d. h. wegen des Gewinns, den wir nach unsicherer Vermutung ihm zuschreiben. — τῆς οὐ β. (beachte d. Form! wie 1, 32, 1) δοκίσεως vgl. 2, 35, 2. Im Gegensatz zu οὐ βεβ. δοκ. steht dann φανερὰν ὠφελ. — τὴν — ἀφαιρούμεθα, wir entziehen der Stadt den offenbaren Vorteil. ἀφαιρεῖσθαι wie hier konstr. auch 58, 5. 7, 13, 2. 8, 46, 5. Welches ist die gew. Konstr.?

2. ἀπὸ τοῦ εὐθέος. zu 1, 34, 3. — ψευδόμενον πιστὸν γ., ein Oxy-moron.

3. μόνην πόλιν ist prädikativ, indem als eigentl. Obj. ἡμᾶς gedacht wird: μόνῃ πόλει ἐσμέν, ἦν. Die Erklärung: „einen Staat allein, im Gegensatz zu den Privatleuten“ (Kr. und fast ebenso Cl.) will mir nicht einleuchten. — περινοίας, Über-

klugheit. — ἀνυποπτεύεται, ἀντί = zum Danke dafür.

4. πρὸς τὰ μέγιστα, in Bezug auf die wichtigsten Angelegenheiten. — καὶ und, nicht auch. — ἀξιοῦν τι Konj. v. Krüg. und Haase für ἀξιοῦντι. Zu konstruieren ist nach meiner Meinung: χρῆ ἀξιοῦν (ihr müßt annehmen), ἡμᾶς περαιτέρω τι πρ. λ. (daß wir etwas weiter voraussehend reden). — δι' ὀλίγον zwar im Gegens. zum vorhergehenden Komparativ, aber nicht örtl. (wie 21, 4 u. ö.) sondern zeitlich. — ὑπεύθυνον. Die Redner waren der γραφή παρανόμων ausgesetzt. — πρὸς, gegenüber. — ἀνεύθυνον auch b. Her. 3, 80.

5. πρὸς ὀργήν (zu 2, 65, 8) verb. mit ζημιούτε. — ἦντινα τύχητε = πρὸς ἦντινα τύχητε, sc. ζημιούντες. Üb. die nicht wiederholte Präpos. zu 1, 28, 2; üb. den Konj. ohne ἂν zu 1, 137, 2. St. korr. ἦντιν' ἂν. Zu übersetzen: in irgend einer zufälligen Aufwallung. — εἰ wie 9, 2 εἰ — ἀφιστάμεθα das Faktum bezeichnend.

44. „Εγὼ δὲ παρήλθον οὔτε ἀντερῶν περὶ Μυτιληναίων οὔτε κατηγορήσων. οὐ γὰρ περὶ τῆς ἐκείνων ἀδικίας ἡμῖν ὁ ἀγὼν, εἰ σωφρονοῦμεν, ἀλλὰ περὶ τῆς ἡμετέρας εὐβουλίας. ἦν τε γὰρ ἀποφῆναι πάννυ ἀδικοῦντας αὐτούς, οὐ διὰ τοῦτο καὶ ἀποκτεῖναι κελεύσω, εἰ μὴ ξυμφέρων· ἦν τε καὶ ἔχοντάς τι ξυγνῶμης, ἔαν, εἰ τῇ πόλει μὴ ἀγαθὸν φαίνοιτο. νομίζω δὲ περὶ 3 τοῦ μέλλοντος ἡμᾶς μᾶλλον βουλευέσθαι ἢ τοῦ παρόντος. καὶ τοῦτο ὃ μάλιστα Κλέων ἰσχυρίζεται, ἐς τὸ λοιπὸν ξυμφέρων ἔσεσθαι πρὸς τὸ ἦσσαν ἀφίστασθαι θάνατον ζημίαν προθεῖσι, καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ ἐς τὸ μέλλον καλῶς ἔχοντος ἀντισχυριζόμενος τάναντία γιγνώσκω. καὶ οὐκ ἄξιόν ὑμᾶς τῷ εὐπρεπεῖ τοῦ ἐκείνου 4 λόγον τὸ χρήσιμον τοῦ ἐμοῦ ἀπώσασθαι. δικαιότερος γὰρ ὢν αὐτοῦ ὁ λόγος πρὸς τὴν νῦν ὑμετέραν ὀργὴν ἐς Μυτιληναίους τάχα ἂν ἐπισπάσαιτο· ἡμεῖς δὲ οὐ δικαζόμεθα πρὸς αὐτούς, ὥστε τῶν δικαίων δεῖν, ἀλλὰ βουλευόμεθα περὶ αὐτῶν, ὅπως χρησίμως ἔξουσιν.

45. „὘ν οὖν ταῖς πόλεσι πολλῶν θανάτου ζημία πρόκειται καὶ οὐκ ἴσων τῷδε, ἀλλ’ ἐλασσόνων ἁμαρτημάτων· ὅμως

44. 1. ἀντερῶν 38, 1. — κατηγορήσων wie Kleon.

2. ξυμφέρων sc. φαίνοιτο od. ἐστίν. ἔχοντας hängt noch von ἀποφῆναι ab. Nur ein Cod. hat es, die übrigen und die Vulg. ἔχοντες. — ἔαν ist Konj. von Lindau. Die Codd. εἴεν (einer ἦν) und so die Vulg., nach ξυγνῶμης nicht interpungierend, ohne Zweifel fehlerhaft, ἔαν hängt von οὐ διὰ τοῦτο κελεύσω ab. Für die Bedeutung: ungestraft lassen führt L. Dindorf passend an Plat. Eutyphr. p. 4 B. εἰ μὲν ἐν δίκῃ (sc. ἐκτείνεν ὁ κτείνας), ἔαν, εἰ δὲ μὴ, ἐπεξείναι. Classens Bemühung, εἴεν als statt des Nachsatzes eingetretenen Ausdruck der Resignation „nun gut! so verlange ich keine Gnade“ zu rechtfertigen, ist vergeblich. Geistreich vermutet Bergk Rh. Mus. 1870, S. 320, es sei eine Zeile ausgefallen und die Stelle in folgender Weise zu ergänzen: ἦν τε καὶ ἔχοντάς τι [ξυγνῶμης, οὐ διὰ τοῦτο καὶ ἄξιοι ἂν] ξυγνῶμης εἴεν, εἰ etc.“

3. νομίζω κτέ. Vgl. die Worte

43, 4. τοῦτο mit ἀντισχυριζόμενος verbunden würde heißen: dieses dagegen behauptend, was dem Sinne gänzl. widerstrebt. Der Satz ist anakolutisch, indem das vorausgeschickte τοῦτο durch περὶ τοῦ — ἔχοντος wiederaufgenommen wird: Was das betrifft, was etc. vgl. Lys. pro bonis Arist. p. 649. Καλλίας τοίνυν — τὸ τοῦτον τοίνυν τίμημα οὐδὲ δυοῖν τάλαντων ἐστί. vgl. 1, 36, 3. — προθεῖσι, Dat. ethic. für uns, wenn wir festsetzten.

4. τῷ εὐπρεπεῖ τοῦ λόγου. 38, 2. ἐκείνου, Κλέωνος. — δικαιότερος, mehr den Rechtspunkt urgierend, mehr dem strengen Rechte entsprechend; vgl. 1. 76, 2 und K. 47, 5. πρὸς im Hinblick auf. — χρησίμως sc. ἡμῖν.

45. Dieses Kap. enthält eine etwas doktrinar klingende Polemik gegen die Abschreckungstheorie.

1. θανάτου. Cobet nov. lectt. p. 771 vermutet θάνατος wie 44, 1 u. 2, 24, 1. Jedoch 46, 1 folgt τοῦ θανάτου τῇ ζημίᾳ, wodurch der Gen. als wenigstens nicht sprach-

- δὲ τῇ ἐλπίδι ἐπαιρόμενοι κινδυνεύουσι, καὶ οὐδαίς πω κατα-
 γνοὺς ἑαυτοῦ μὴ περιέσεσθαι τῷ ἐπιβουλεύματι ἦλθεν ἐς τὸ
 2 δεινόν. πόλις τε ἀφισταμένη τίς πω ἦσσω τῇ δοκῇσι ἔχουσα
 τὴν παρασκευὴν ἢ οἰκείαν ἢ ἄλλων ξυμμαχίᾳ τούτῳ ἐπεχειρήσει;
 3 πεφύκασί τε ἅπαντες καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἀμαρτάνειν, καὶ οὐκ
 ἔστι νόμος ὅστις ἀπείρξει τούτου, ἐπεὶ διεξεληλύθασί γε διὰ
 πασῶν τῶν ξημιῶν οἱ ἄνθρωποι προστιθέντες, εἰ πως ἦσσαν
 ἀδικοῖντο ὑπὸ τῶν κακούργων· καὶ εἰκὸς τὸ πάλαι τῶν μεγίστων
 ἀδικημάτων μαλακωτέρας κείσθαι αὐτάς, παραβαινομένων δὲ
 τῷ χρόνῳ ἐς τὸν θάνατον αἱ πολλαὶ ἀνήκουσι· καὶ τοῦτο ὅμως
 4 παραβαίνεται. ἢ τοίνυν δεινότερόν τι τούτου δέος εὐρετέον
 ἐστὶν ἢ τόδε γε οὐδὲν ἐπίσχει, ἀλλ' ἡ μὲν πενία ἀνάγκη τὴν
 τόλμαν παρέχουσα, ἡ δ' ἔξουσία ὕβρει τὴν πλεονεξίαν καὶ φρο-
 νήματι, αἱ δ' ἄλλαι ξυντυχίαι ὀργῇ τῶν ἀνθρώπων, ὥς ἐκάστη
 τις κατέχεται ὑπ' ἀνηκέστου τινὸς κρείσσονος, ἐξάγουσιν ἐς τοὺς
 5 κινδύνους. ἢ τε ἐλπίς καὶ ὁ ἕρκως ἐπὶ παντί, ὁ μὲν ἡγούμενος,

widrig erwiesen wird, obschon die Verbindung mit dem Artik. eine völlige Gleichstellung verbietet. — μὴ — ἐπιβουλεύματι, er werde nicht durchkommen mit seinem Anschläge.

2. Gedankenzusammenhang: Wie die einzelnen sich nicht durch Strafen von Verbrechen abhalten lassen, weil jeder, der zu einem solchen schreitet, sich zutraut, glücklich durchzukommen: so werden auch Staaten nicht durch grausame Exempel vom Abfall zurückgeschreckt; denn ein Staat fällt eben nur dann ab, wenn er sich stark genug glaubt, den Versuch der Wiederunterwerfung zu vereiteln. — τῇ δοκῇσι, seiner Meinung nach. — ἢ οἰκείαν ἢ ἄλλων ξυμμαχίᾳ, letzteres Wort Erklärung zu ἄλλων. — τούτῳ, τῷ ἀφίστασθαι.

3. προστιθέντες, steigernd, nicht festsetzend, proponentes, was προτιθέντες wäre. Der folg. Satz enthält die weitere Ausführung von προστιθέντες. Ebenso verstehe ich dieses 82, 8. — παραβαινομένων absol. da Übertretungen stattfanden, nach Analogie anderer subjektloser Ausdrücke wie πλωιμα-

τέρων ὄντων (zu 1, 7), ἐσαγγελθέντων 1, 116, 3. Vielleicht auch allgemeiner „mifsachten,“ dann wäre ξημιῶν zu ergänzen. — τὸν θάνατον. θάνατος = Todesstrafe hat gew. den Artikel nicht bei sich, doch auch im folg. Kap. u. b. a. Schriftstell. zuweilen. Genaneres s. Philol. 37. 1877. S. 302 ff. — καὶ — παραβ., u. diese Übertretung kommt dennoch vor, d. h. die Übertretung der den Tod androhenden Strafgesetze, oder: auch dies wird mifsachtet.

4. δέος, wie terror, metus. Schrecknis, Schreckmittel. — ἀνάγκη, ὕβρει und φρονήματι gehören zu παρέχουσα, durch Not etc. erzeugend; ὀργῇ, durch Leidenschaft, zu ἐξαγουσιν. — ξυντυχίαι, Lebenslagen. — τῶν ἀνθρώπων verwandelt Cl. in τὸν ἄνθρωπον, Stahl streicht es und liest ὀργῇ, wohl Änderungen ohne Not. — ἐκάστη τις, sc. ξυντυχία. — ὑπ' — κρείσσονος, von irgend einer unbezwinglichen Gewalt. vgl. „C'est plus fort que moi“. ἀνηκέστον τι 1, 132, 5. Cl.: „durch nichts zu stillenden übermächtigen Antrieb“.

5. ὁ ἕρκως, die (leidenschaftliche)

ἡ δ' ἐφεπομένη, καὶ ὁ μὲν τὴν ἐπιβολὴν ἐκφροντίζων, ἡ δὲ τὴν εὐπορίαν τῆς τύχης ὑποτιθεῖσα πλεῖστα βλάπτουσι, καὶ ὄντα ἀφανῆ κρείσσω ἐστὶ τῶν ὁρωμένων δεινῶν. καὶ ἡ τύχη ἐπ' 6 αὐτοῖς οὐδὲν ἔλασσον ξυμβάλλεται ἐς τὸ ἐπαίρειν· ἀδοκίμως γὰρ ἔστιν ὅτε παρισταμένη καὶ ἐκ τῶν ὑποδεεστέρων κινδυνεύειν τινὰ προάγει καὶ οὐχ ἥσσον τὰς πόλεις, ὅσῳ περὶ τῶν μεγίστων, ἐλευθερίας ἢ ἄλλων ἀρχῆς, καὶ μετὰ πάντων ἕκαστος ἀλογίστως ἐπὶ πλεόν τι αὐτὸν ἐδόξασεν. ἀπλῶς τε ἀδύνατον καὶ πολλῆς 7 εὐηθείας, ὅστις οἰεται τῆς ἀνθρωπείας φύσεως δορυμενῆς προθύμως τι πρᾶξι ἀποτροπὴν τινα ἔχειν ἢ νόμων ἰσχύι ἢ ἄλλῳ τῷ δεινῷ.

46. „Οὐκουν χρὴ οὔτε τοῦ θανάτου τῇ ζημίᾳ ὥς ἐχεργύῳ πιστεύσαντας χεῖρον βουλευσασθαι, οὔτε ἀνέλπιστον καταστήσαι τοῖς ἀποστᾶσιν ὥς οὐκ ἔσται μεταγνῶναι καὶ ὅτι ἐν βραχυτάτῳ τὴν ἀμαρτίαν καταλῦσαι. σκέψασθε γὰρ ὅτι νῦν μὲν, 2 ἦν τις καὶ ἀποστᾶσα πόλις γυνῶ μὴ περιεσομένη, ἔλθοι ἂν ἐς ξύμβασιν δυνατὴ οὔσα ἐτι τὴν δαπάνην ἀποδοῦναι καὶ τὸ λοιπὸν ὑποτελεῖν· ἐκείνως δὲ τίνα οἴεσθε ἦντινα οὐκ ἄμεινον μὲν ἢ νῦν παρασκευάσεσθαι, πολιορκία τε παρατενεῖσθαι ἐς τοῦσχατον, εἰ τὸ αὐτὸ δύναται σχολῇ καὶ ταχὺ ξυμβῆναι; ἡμῖν τε πῶς οὐ 3 βλάβη δαπανᾶν καθημένους διὰ τὸ ἀξύμβατον, καὶ ἦν ἔλωμεν

Begier. — ἐπιβολήν Anschlag, nicht ἐπιβολή, wie Cl. will.

6. ἐπ' αὐτοῖς, aufser ihnen. — καὶ ἐκ τῶν ὁ., auch bei geringeren Mitteln. — οὐχ ἥσσον = τοσούτῳ μᾶλλον. — ὅσῳ κτέ. s. 1, 68, 2. — ἀρχῆς, sc. κινδυνεύειν αὐτὰς προάγει. — ἐπὶ — ἐδόξασεν, pflegt sich ein Teil höher anzuschlagen, als wenn er allein steht. Die besten Codd. αὐτῶν, was keine klare Beziehung hat. Üb. d. Aor. zu 1, 70, 7.

7. ἀδύνατον —, ὅστις. zu 2, 44. 1.

46. 1. οὐκ pleonastisch, wie so häufig beim Inf. nach negativen Begriffen. — ὅτι ἐν βραχ. = ἐν ὅτῳ βρ., in möglichst kurzer Frist. vgl. §. 6 und zu 1, 63, 1.

2. νῦν μὲν . . . ἐκείνως δὲ, etwa unserem „jetzt noch“, nach seitheriger Gewohnheit; ἐκ. 1, 77, 3. καὶ ist wohl mit ἀποστᾶσα zu verbinden: auch nach d. Abfall;

vgl. dagegen 45, 2. — τὴν δαπάνην, die Kriegskosten. — ὑποτελεῖν, Tribut zu zahlen. Verschiedene Tempora ἀποδοῦναι ὑποτελεῖν aus einleuchtendem Grunde. s. 1, 101, 3. — τίνα κτέ. zu 39, 7. — παρασκευάσεσθαι Fut. mit Stahl. Nach νομίζω, wie hier nach οἴεσθαι, 2, 3, 2. Cl. schiebt ἂν vor ἄμεινον ein. — τέ entspricht dem μὲν. zu 1, 144, 2. — παρατενεῖσθαι, sich quälen lassen werde, ein bei den besten Autoren vorkommender Gebrauch (s. Steph. Thes. unter d. W.), wogegen die von and. angenommene Bedeutung sich halten, ausdauern nur aus Dio Cass. belegt werden kann, der wahrsch. gerade diese Stelle damit nachahmen wollte. — δύναται zu 1, 141, 1. Das Obj. ist τὸ αὐτό.

3. ἦν ἔλωμεν κτέ. Diodotos gebraucht dasselbe Motiv zur Empfehlung der Milde, durch welches

- πόλιν, ἐφθαρμένην παραλαβεῖν καὶ τῆς προσόδου τὸ λοιπὸν ἀπ' αὐτῆς στέρεσθαι; ἰσχύομεν δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους τῷδε. ὥστε οὐ δικαστὰς ὄντας δεῖ ἡμᾶς μᾶλλον τῶν ἐξαμαρτανόντων ἀκριβεῖς βλάπτεσθαι ἢ ὁρᾶν ὅπως ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον μετρίως κολάζοντες ταῖς πόλεσιν ἔξομεν ἐς χρημάτων λόγον ἰσχυροῦσαι χρῆσθαι, καὶ τὴν φυλακὴν μὴ ἀπὸ τῶν νόμων τῆς δεινότητος
- 5 ἀξιοῦν ποιεῖσθαι, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς ἐπιμελείας. οὗ νῦν τάναντία δρῶντες, ἦν τινα ἐλεύθερον καὶ βίᾳ ἀρχόμενον εἰκότως πρὸς αὐτονομίαν ἀποστάντα χειρωσώμεθα, χαλεπῶς οἰόμεθα
- 6 χρῆναι τιμωρεῖσθαι. χρὴ δὲ τοὺς ἐλευθέρους οὐκ ἀφισταμένους σφόδρα κολάζειν, ἀλλὰ πρὶν ἀποστήναι σφόδρα φυλάσσειν καὶ προκαταλαμβάνειν ὅπως μὴδ' ἐς ἐπίνοϊαν τοῦτου ἴωσι, κρατήσαντάς τε ὅτι ἐπ' ἐλάχιστον τὴν αἰτίαν ἐπιφέρειν.

47. „Τμεῖς δὲ σκέψασθε ὅσον ἂν καὶ τοῦτο ἀμαρτάνοιτε
- 2 Κλέωνι πειθόμενοι. νῦν μὲν γὰρ ὑμῖν ὁ δῆμος ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν εὖνους ἐστὶ καὶ ἢ οὐ ξυναφίσταται τοῖς ὀλίγοις ἢ, ἐὰν βιασθῇ, ὑπάρχει τοῖς ἀποστήσασι πολέμιος εὐθύς, καὶ τῆς ἀντικαδισταμένης πόλεως τὸ πλῆθος ξύμμαχον ἔχοντες ἐς πόλεμον
- 3 ἐπέρχεσθε. εἰ δὲ διαφθερεῖτε τὸν δῆμον τῶν Μυτιληναίων, ὃς οὔτε μετέσχε τῆς ἀποστάσεως, ἐπειδὴ τε ὅπλων ἐκράτησεν, ἐκὼν παρέδωκε τὴν πόλιν, πρῶτον μὲν ἀδικήσετε τοὺς εὐεργέτας κτείνοντες, ἔπειτα καταστήσετε τοῖς δυνατοῖς τῶν ἀνθρώπων ὃ βούλονται μάλιστα· ἀφιστάντες γὰρ τὰς πόλεις τὸν δῆμον εὐθύς ξύμμαχον ἔξουσιν προδειξάντων ὑμῶν τὴν αὐτὴν ζημίαν
- 4 τοῖς τε ἀδικοῦσιν ὁμοίως κεῖσθαι καὶ τοῖς μὴ. δεῖ δέ, καὶ εἰ ἡδίκησαν, μὴ προσποιεῖσθαι, ὅπως ὁ μόνον ἡμῖν ἐτι ξύμμαχόν

Kleon 39, 8 zur Strenge anstachelte. Überhaupt pflegen alle Redner bei Thuk. übereinstimmend hervorzuheben, daß die Tribute der Bundesgen. der eigentl. Lebensnerv der ath. Macht sind. — ἀπ' αὐτῆς verb. mit τῆς προσόδου. zu 1, 18, 1. — τῷδε, ταῖς προσόδοις.

4. ὁρᾶν ὅπως c. ind. fut. final wie hier noch 5, 27, 2. u. 6, 41, 2. — ἐς — λόγον, in Betracht. — ἀπὸ — ἐπιμελείας, durch die Behutsamkeit unsrer Handlungen. Die Erklärung liegt im folgenden.

5. ἐλεύθερον dem Rechte nach, aber βίᾳ ἀρχόμενον in Wirklichkeit.

6. προκαταλ. s. 3, 2, 3 mit μὴ c. fut. 6, 18, 2. — ὅτι ἐπ' ἐλάχ., auf einen möglichst kleinen Teil. ὅτι gestellt wie §. 1. — τὴν αἰτίαν ἐπιφέρειν 42, 3. Derselbe Ausdruck noch 81, 4. 5, 75, 3.

47. 1. τοῦτο ἀμαρτάνοιτε wie 37, 2.

2. ἐπέρχεσθε, sc. αὐτῇ.

3. ὅπλων κτέ. K. 27 f.

4. ἡδίκησαν, sc. οἱ Μυτιληναῖοι, besonders der Demos ist gemeint: auch wenn sie wirklich sich vergingen, müssen wir es ignorieren (eigentl. uns stellen, als wäre es nicht der Fall, dissimulare.) Der Redner nimmt also den Fall im Sinne der Gegner als

ἔστι μὴ πολέμιον γένηται. καὶ τοῦτο πολλῶ ξυμφορώτερον 5
 ἡγοῦμαι ἐς τὴν κάθεξιν τῆς ἀρχῆς, ἐκόντας ἡμᾶς ἀδικηθῆναι
 ἢ δικαίως οὐς μὴ δεῖ διαφθεῖραι· καὶ τὸ Κλέωνος τὸ αὐτὸ δι-
 κριον καὶ ξύμφορον τῆς τιμωρίας οὐχ εὐρίσκεται ἐν αὐτῷ δυνα-
 τὸν ὃν ἔμα γίνεσθαι.

48. „Τυεῖς δὲ γνόντες ἀμείνω τάδε εἶναι καὶ μῆτε οἶκτω
 πλέον νείμαντες μῆτ' ἐπεικεία, οἷς οὐδὲ ἐγὼ εἴω προσάγεσθαι,
 ἀπ' αὐτῶν δὲ τῶν παραινουμένων πείθεσθαι μοι Μυτιληναίων
 οὐς μὲν Πάχης ἀπέπεμψεν ὡς ἀδικούντας κρῖναι καδ' ἡσυχίαν,
 τοὺς δ' ἄλλους ἔαν οἴκειν. τάδε γὰρ ἔς τε τὸ μέλλον ἀγαθὰ 2
 καὶ τοῖς πολεμίοις ἤδη φοβερά· ὅστις γὰρ εὖ βουλευέται πρὸς
 τοὺς ἐναντίους κρείσσω ἐστὶν ἢ μετ' ἔργων ἰσχύος ἀνοία
 ἐπιών.“

49. Τοιαῦτα δὲ ὁ Διοδότος εἶπε. ζηθεισῶν δὲ τῶν γνω-
 μῶν τούτων μάλιστα ἀντιπάλων πρὸς ἀλλήλας οἱ Ἀθηναῖοι
 ἤλθον μὲν ἐς ἀγῶνα ὅμως τῆς δόξης καὶ ἐγένοντο ἐν τῇ χει-
 ροτονίᾳ ἀγχώμαλοι, ἐκράτησε δὲ ἡ τοῦ Διοδότου. καὶ τριήρη 2
 εὐθὺς ἄλλην ἀπέστελλον κατὰ σπουδὴν, ὅπως μὴ φθασάσης
 τῆς προτέρας εὐρωσι διεφθαρεμένην τὴν πόλιν· προσείχε δὲ
 ἡμέρα καὶ νυκτὶ μάλιστα. παρασκευασάντων δὲ τῶν Μυτι- 3

wirklich an. Krügers Konj. ἔδει für
 δεῖ beruht auf der Voraussetzung,
 daß εἰ ἡδίκησαν sagen wollte: wenn
 sie sich vergangen hätten.

5. κάθεξιν eine der dem Thuk.
 eigentümlichen Substantivbildun-
 gen. zu 1, 6, 3. — δικαίως zu 44,
 4. — δεῖ hier = ξύμφορόν ἐστιν
 ἡμῖν. — ἐν αὐτῷ, τῷ διαφθεῖραι.

48. 1. γνόντες c. infin. = der
 Meinung sein, das Urteil fällen,
 beschließen. 1, 43, 2. 69, 3. wie
 γνώμη. Vgl. constituere optimum
 esse Caes. b. g. II, 10, 4. πλέον
 νείμαντες. zu K. 3, 1. — οὐδ' ἐγὼ
 κτέ. mit Bezug auf 40, 2, 3. —
 προσάγεσθαι, sich bestimmen
 zu lassen. Cl. u. St. fassen es lieber
 als Med. — ἀπέπεμψεν. 35, 1. —
 πρὸς τοὺς ἐν. verbinde mit dem
 folgenden, = gegenüber, wie ἰσχύο-
 μεν πρὸς 46, 3. — κρείσσω ἐστὶν.
 zu 37, 3.

49. 1. τοιαῦτα δέ. zu 1, 44, 1.
 — ἀντιπάλων, gleichgewichtig,

sich die Wage haltend, prädi-
 kativ mit ζηθεισῶν zu verbinden.
 — ἤλθον — δόξης, gerieten sie
 doch (trotz der über den früheren
 Beschlufs empfundenen Reue) in
 einen Wettkampf wegen des
 (zu fassenden) Beschlusses, d. h.
 sie gerieten in eine solche Aufre-
 gung, daß die Abstimmung wie ein
 Wettkampf hin und her wogte und
 das Ergebnis bis zuletzt schwankte,
 wo sich endlich eine geringe Mehr-
 heit zu Gunsten des Diodotos her-
 ausstellte. — ἀγχώμαλοι, fast gleich
 stark, bei Thuk. noch 4, 134, 1
 u. 7, 71, 4 vom unentschiedenen
 Kampfe, sonst nur bei Spätern.
 ἐκράτησε ἢ sc. γνώμη.

2. ἀπέστελλον. zu 1, 26, 1. —
 προτέρας haben nur wenige Codd.
 statt δευτέρας, doch setzt προσείχε
 notwendig eine Erwähnung des
 ersten Schiffes voraus. ἑτέρας hat
 noch weniger handschriftl. Gewähr
 als προτέρας. δευτέρας liefse sich

ληναίων πρέσβων τῇ νηὶ οἶνον καὶ ἔλφιτα καὶ μεγάλα ὑπο-
 σχομένων, εἰ φθάσειαν, ἐγένετο σπουδὴ τοῦ πλοῦ τοιαύτη
 ὥστε ἡσθιόν τε ἅμα ἐλαύνοντες, οἶνον καὶ ἐλαίῳ ἔλφιτα πε-
 φρυαμένα, καὶ οἱ μὲν ὕπνον ἡροῦντο κατὰ μέρος, οἱ δὲ
 4 ἤλαννον· κατὰ τύχην δὲ πνεύματος οὐδενὸς ἐναντιωθέντος
 καὶ τῆς μὲν προτέρας νεῆς οὐ σπουδῇ πλεούσης ἐπὶ πρῶγμα
 ἀλλόκοτον, ταύτης δὲ τοιούτῳ τρόπῳ ἐπειγομένης, ἥ μὲν
 ἔφθασε τοσοῦτον ὅσον Πάχητα ἀνεγνωκέναι τὸ ψήφισμα καὶ
 μέλλειν δράσειν τὰ δεδογμένα, ἥ δ' ὕστερα αὐτῆς ἐπικατά-
 γεται καὶ διεκώλυσε μὴ διαφθεῖραι. παρὰ τοσοῦτον μὲν ἡ
 Μυτιλήνην ἦλθε κινδύνου.

50. Τοὺς δ' ἄλλους ἄνδρας οὓς ὁ Πάχης ἀπέπεμψεν ὡς
 αἰτιωτάτους ὄντας τῆς ἀποστάσεως Κλέωνος γνώμῃ διέφθει-
 ραν οἱ Ἀθηναῖοι· ἦσαν δὲ ὀλίγοι πλείους χιλίων. καὶ Μυτι-
 2 ληναίων τείχη καθεῖλον καὶ ναῦς παρέλαβον. ὕστερον δὲ φόρον
 μὲν οὐκ ἔταξαν Λεσβίοις, κλήρους δὲ ποιήσαντες τῆς γῆς πλὴν
 τῆς Μηθυμναίων τρισχιλίων, τριακοσίους μὲν τοῖς θεοῖς ἱεροῦς
 ἐξεῖλον, ἐπὶ δὲ τοὺς ἄλλους σφῶν αὐτῶν κληρούχους τοὺς λα-
 χόντας ἀπέπεμψαν· οἷς ἀργύριον Λεσβιοὶ ταξάμενοι τοῦ κλήρου
 ἐκάστου τοῦ ἐνιαυτοῦ δύο μνᾶς φέρειν αὐτοὶ εἰργάζοντο τὴν

nur halten, wenn man μὴ verdop-
 pelte.

4. ἀλλόκοτον, widernatürlich,
 widerwärtig. — ὅσον mit dem
 Acc. c. Inf. zu 1, 2, 2. — αὐ-
 τῆς abhängig v. ὕστερα. — παρὰ
 τοσ. κτέ., so nahe kam Mytil.
 der Gefahr, näml. zerstört zu
 werden. παρὰ bedeutet, wie oft, den
 Abstand, die Differenz, also παρὰ
 τοσοῦτον eigentl. in einen sol-
 chen, so kleinen Abstand von,
 um eine solche Differenz nur han-
 delte es sich. Dieselbe Redensart
 7, 2, 4. Ahnl., jedoch mit dem Inf.,
 παρὰ τοσοῦτον ἐγένετο 8, 33, 3,
 παρὰ νύκτα ἐγένετο 4, 106, 4. παρ'
 ἐλάχιστον ἦλθε 8, 76, 4. In diesen
 und ähnlichen Verbindungen (Viger.
 p. 646 sq.) ist gewiss die Bedeutung
 von παρὰ überall dieselbe. Andere
 Erklärungen unserer St. sind: in
 eine so große Gefahr kam M. —
 neben einem solchen Grade der
 Gefahr kam M. vorüber.

50. 1. Πάχης über die Führung
 seines Feldherrnamtes später zur
 Rechenschaft gezogen, — er soll
 sich arge Gewaltthatigkeiten haben
 zu schulden kommen lassen — tötete
 sich vor den Richtern. — τείχη —
 ναῦς ohne Art. zu 1, 101, 3.

2. κλήρους κτέ. Durch die Ver-
 teilung ihres Landes an Kleruchen
 verloren die Lesbier ihr Eigentums-
 recht und waren fortan nur gleich-
 sam Erbpächter. Sie hatten jetzt
 einen viel ungünstigeren Stand als
 die tributpflichtigen Unterthanen
 der Ath. Herbst, Philol. 42. Die
 90 Talente Zins v. Lesbos flossen
 nicht in die Staatskasse, sond. in
 die Tasche attischer Bürger, woraus
 mit Recht auf eine Politik persön-
 licher Interessen der Staatsleiter zu
 schließen ist. — ἱεροῦς. Hierauf
 soll sich die Bemerkung des Schol.
 Patm. von ὀργάδες beziehen. S.
 Bursians Jahresber. 1878. p. 134.
 Vgl. zu 1, 139, 2.

γῆν. παρέλαβον δὲ καὶ τὰ ἐν τῇ ἡπείρῳ πολλίσματα οἱ Ἀθηναῖοι 3
 ὅσων Μυτιληναῖοι ἐκράτουν, καὶ ὑπήκουον ὕστερον Ἀθηναίων.
 τὰ μὲν κατὰ Λέσβον οὕτως ἐγένετο.

51. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει μετὰ τὴν Λέσβον ἄλωσιν Ἀθη-
 ναῖοι Νικίου τοῦ Νικηράτου στρατηγοῦντος ἐστράτευσαν ἐπὶ
 Μινώαν τὴν νῆσον, ἣ κεῖται πρὸ Μεγάρων· ἐρχόμενοι δὲ αὐτῇ
 πύργον ἐνοικοδομήσαντες οἱ Μεγαρῆς φρουρίῳ. ἐβούλετο δὲ 2
 Νικίας τὴν φυλακὴν αὐτόθεν δι' ἐλάσσονος τοῖς Ἀθηναίοις
 καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ Βουδόρου καὶ τῆς Σαλαμῖνος εἶναι, τοὺς τε
 Πελοποννησίους ὅπως μὴ ποιῶνται ἐκπλοὺς αὐτόθεν λανθάνον-
 τες τριήρων τε, οἷον καὶ τὸ πρὶν γενόμενον, καὶ ληστῶν ἐκπομ-
 παῖς, τοῖς τε Μεγαρεῦσιν ἅμα μηδὲν ἐσπλεῖν. ἐλὼν οὖν ἀπὸ 3
 τῆς Νισαίας πρῶτον δύο πύργῳ προέχοντε μηχαναῖς ἐκ θαλάσ-
 σης καὶ τὸν ἐσπλουν ἐς τὸ μεταξὺ τῆς νήσου ἐλευθερώσας ἀπ-
 ετερίξε καὶ τὸ ἐκ τῆς ἡπείρου, ἥ κατὰ γέφυραν διὰ τενάρους
 ἐπιβοήθεια ἦν τῇ νήσῳ οὐ πολλὴ διεχούση τῆς ἡπείρου. ὥς δὲ 4
 τοῦτο ἐξεργάσαντο ἐν ἡμέραις ὀλίγαις, ὕστερον δὴ καὶ ἐν τῇ
 νήσῳ τεῖχος ἐγκαταλιπὼν καὶ φρουρὰν ἀνεχώρησε τῷ στρατῷ.

52. Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῦ θέρους τούτου καὶ
 οἱ Πλαταιῆς οὐκέτι ἔχοντες σίτον οὐδὲ δυνάμενοι πολιορκεῖ-
 σθαι ξυνέβησαν τοῖς Πελοποννησίοις τοιῷδε τρόπῳ. προσέβαλον 2

3. τὰ — πολλίσματα. 4, 52, 3. St.
 im Rhein. Mus. I. 1883 beseitigt die
 Bedenken, die man bez. dieser An-
 gaben hegte, u. findet die Überlie-
 ferung bestätigt durch Diod. XII,
 55, 10. Vgl. auch Herbst a. a. O.

51. 1. Νικίου hier zuerst erwähnt.
 — 2. δι' ἐλάσσ. zu 2, 29, 3. — τοῦ
 Βουδ. καὶ τῆς Σ. zu 1, 80, 3. —
 τοὺς τε Πελοπ. ist gesetzt, als ob
 statt ὅπως μὴ ποιῶνται folgen sollte
 μὴ ποιεῖσθαι. Arist. Vög. 1269 δει-
 νόν γε τὸν κήρυκα — εἰ μηδέποτε
 νοστήσει. Wie sich diese Wendun-
 gen von der gewöhnl. Attrakt.
 (τοῦτον οἶδα ὅτι εὖνους ἐστίν) un-
 terscheiden ist klar. Genaueres über
 d. Stelle s. meine Diss. de final.
 enunt. usu Thuc. p. 34. — αὐτόθεν,
 von Nisaia. — τὸ πρὶν γεν. 2, 93 f.
 3. ἀπὸ τῆς Νισαίας, an der
 Seite nach Nisaia zu, vgl. zu
 1, 62, 1. Ullrich jedoch Beitr. z. K.
 d. Th. 3, S. 28 erklärt: entfernt

von Nisaia. Cl. klammert die
 Worte als ein ursprüngl. zu αὐτό-
 θεν gesetztes Glossem ein. — δύο
 πύργῳ. Hiervon ist der eine jeden-
 falls der auf Minoa selbst erbaute
 (§. 1), der andre stand ihm gegen-
 über, also auf dem Festlande. —
 προέχοντε. Sie standen jeder am
 Ende eines zur Verengerung des
 Hafeneingangs aufgeführten Stein-
 dammes. s. 8, 90, 4. — τὸ μεταξὺ
 τῆς νήσου ist die Bucht zwischen
 der Insel und Nisaia. — ἐλευθερώ-
 ρας, eben durch die Einnahme der
 beiden Türme. — τὸ ἐκ τῆς ἡπεί-
 ρου, nicht: die Seite nach dem
 Festlande zu; denn das war ja die
 nach Nisaia gerichtete Seite auch;
 sondern: die mit dem Festlande
 (durch die Brücke und den Sumpf)
 zusammenhängende Seite.

52. 1. πολιορκεῖσθαι, die Be-
 lagerung aushalten. s. 109, 1.
 2. προσέβαλον, anderes Subj. als

αὐτῶν τῷ τείχει, οἱ δὲ οὐκ ἐδύναντο ἀμύνεσθαι. γνοὺς δὲ ὁ
 Λακεδαιμόνιος ἄρχων τὴν ἀσθενείαν αὐτῶν βία μὲν οὐκ ἐβού-
 λετο εἶναι (εἰρημένον γὰρ ἦν αὐτῷ ἐκ Λακεδαιμόνος, ὅπως,
 εἰ σπονδαὶ γίνοντο ποτε πρὸς Ἀθηναίους καὶ ξυγχαροῖεν ὅσα
 πολέμῳ χωρία ἔχουσιν ἐκότεροι ἀποδίδοσθαι, μὴ ἀνάδοτος εἶη
 ἢ Πλάταια ὥς αὐτῶν ἐκόντων προσχωρησάντων), προσπέμπει
 δὲ αὐτοῖς κήρυκα λέγοντα, εἰ βούλονται παραδοῦναι τὴν πόλιν
 ἐκόντες τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ δικασταῖς ἐκείνοις χρήσασθαι,
 3 τοὺς τε ἀδίκους κολάσειν, παρὰ δίκην δὲ οὐδένα. τοσαῦτα μὲν
 ὁ κήρυξ εἶπεν· οἱ δὲ (ἦσαν γὰρ ἡδη ἐν τῷ ἀσθενεστάτῳ) παρέ-
 δσαν τὴν πόλιν. καὶ τοὺς Πλαταιέας ἔτρεφον οἱ Πελοποννήσιοι
 ἡμέρας τινάς, ἐν ὅσῳ οἱ ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος δικασταί, πέντε
 4 ἄνδρες, ἀφίκοντο. ἐλθόντων δὲ αὐτῶν κατηγορία μὲν οὐδεμία
 προετέθη, ἡρώτων δὲ αὐτοὺς ἐπικαλεσάμενοι τοσοῦτον μόνον,
 εἴ τι Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐν τῷ πολέμῳ τῷ
 5 καθεστῶτι ἀγαθὸν [τι] εἰργασμένοι εἰσίν. οἱ δ' ἔλεγον αἰτη-
 σάμενοι μακρότερα εἰπεῖν καὶ προτάξαντες σφῶν αὐτῶν Ἀστυ-
 μαχόν τε τὸν Ἀσωπολάου καὶ Λάκωνα τὸν Ἀειμνήστον, πρό-
 ξενον ὄντα Λακεδαιμονίων. καὶ ἐπελθόντες ἔλεγον τοιαῦτα.

53. „Τὴν μὲν παράδοσιν τῆς πόλεως, ᾧ Λακεδαιμόνιοι,

so eben. — εἰρημένον ἦν, nämlich
 βία μὴ εἶναι. — ξυγγ., sc. οἱ Λακεδ.
 — αὐτῶν, τῶν Πλαταιῶν. — κολάσειν
 nach Krügers Konj. mit Cl.; τοὺς
 τε ἀδίκους — οὐδένα mit Kr. (dsgl.
 Stahl und Meineke) als Nachsatz
 von εἰ βούλονται — χρήσασθαι, also:
 wenn sie — wollten, so wür-
 den sie, (die Laked.) die Schul-
 digen bestrafen, widerrecht-
 lich aber keinen. Wegen τὲ —
 δὲ s. Kr. zu 1, 11, 1. In den früher
 von mir und Cl. verglichenen und
 durch Ergänzung eines Nachsatzes
 erklärten Stellen 4, 37, 2. 5, 115, 2
 scheint die richtigere Auffassung
 zu sein: „sie fragten durch einen
 Herold an, ob“. Unserer Stelle am
 ähnlichsten ist jetzt 7, 3, 1 κήρυκα
 προσπέμπει αὐτοῖς λέγοντα, εἰ βού-
 λονται ἐξιέναι —, ἐτοίμος εἶναι
 σπένδεσθαι, welche zugleich be-
 weist, dals Meineke mit Unrecht
 an uns. Stelle λέγοντα in λέξοντα
 verändern wollte.

4. [τι]. Dies τι wäre an und für
 sich wenig anstößig, aber da es
 in der Wiederholung derselben
 Worte 53, 2. 68, 1 bei ἀγαθόν
 nicht steht, so wird es auch hier
 zu tilgen sein.

5. πρόξενον, zu 2, 29, 1. — καὶ
 ἐπελθόντες und diese (nämlich die
 beiden Wortführer) traten auf.
 zu 1, 72, 2. — ἔλεγον. zu 1, 26, 1.
 Dafs das schon oben gesetzte Vb.
 nach Einführung eines beschränkten
 Subj. noch einmal steht, ist eine
 gewisse Lässigkeit, ähnlich wie in
 2, 5, 5. Kr. klammert das erste
 ἔλεγον und καὶ vor ἐπελθ. ein,
 wodurch der Ausdr. ohne Zweifel
 gewinnt.

53. Diese Rede hat mit Recht
 die Bewunderung alter und moder-
 ner Kunstrichter auf sich gezogen:
 sie ist ebenso reich an rührenden
 Motiven und energischen Gedanken,
 als geschieht in der wirksamen
 Gruppierung derselben.

πιστεύσαντες ὑμῖν ἐποιησάμεθα, οὐ τοιάνδε δίκην οἰόμενοι
 ὑφέξειν, νομιμωτέραν δέ τινα ἔσεσθαι, καὶ ἐν δικασταῖς οὐκ
 ἐν ἄλλοις δεξάμενοι, ὥσπερ καὶ ἐσμέν, γενέσθαι ἢ ὑμῖν, ἡγού- 2
 μενοι τὸ ἴσον μάλιστα· ἂν φέρεσθαι. νῦν δὲ φοβούμεθα μὴ ἀμ-
 φοτέρων ἅμα ἡμαρτήκαμεν· τὸν τε γὰρ ἄγωνα περὶ τῶν δεινο-
 τάτων εἶναι εἰκότως ὑποπτεύομεν καὶ ὑμᾶς μὴ οὐ κοινοὶ ἀποβῆτε,
 τεκμαιρόμενοι προκατηγορίας τε ἡμῶν οὐ προγεγενημένης ἢ
 χρὴ ἀντειπεῖν (ἀλλ' αὐτοὶ λόγον ἤτησάμεθα), τό τε ἐπερώτημα
 βραχὺ ὄν, ὃ τὰ μὲν ἀληθῆ ἀποκρίνασθαι ἐναντία γίνεται, τὰ
 δὲ ψευδῇ ἐλεγχον ἔχει. πανταχόθεν δὲ ἄποροι καθεστῶτες 3
 ἀναγκάζομεθα καὶ ἀσφαλέστερον δοκεῖ εἶναι εἰπόντας τι κινδ-
 νεύειν· καὶ γὰρ ὁ μὴ ῥηθῆις λόγος τοῖς ᾧδ' ἔχουσιν αἰτίαν
 ἂν παράσχοι ὥς, εἰ ἐλέχθη, σωτήριος ἂν ᾦν. χαλεπῶς δὲ ἔχει 4
 ἡμῖν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἡ πειθῶ. ἀγνώτες μὲν γὰρ ὄντες
 ἀλλήλων ἐπεσευεγκάμενοι μαρτύρια ὧν ἄπειροι ἦτε ὠφελούμεθ'
 ἂν· νῦν δὲ πρὸς εἰδότας πάντα λελέγεται, καὶ δέδιμεν οὐχὶ μὴ
 προκαταγνόντες ἡμῶν τὰς ἀρετὰς ἥσους εἶναι τῶν ὑμετέρων
 ἔγκλημα αὐτὸ ποιῆτε, ἀλλὰ μὴ ἄλλοις χάριν φέροντες ἐπὶ διε-
 γνωσμένην κρίσιν καθιστώμεθα.

1. καὶ — δεξάμενοι an οἰόμενοι
 angeschlossen: und nachdem wir
 es angenommen hatten, nicht
 vor andere Richter als vor
 euch zu treten, wie wir denn
 auch (nicht vor andern) stehn. —
 ἡγούμενοι enthält den Grund von
 δεξάμενοι.

2. μὴ — ἡμαρτήκαμεν. Üb. den
 Indik. Kr. 54, 8, 12. M. Diss. de
 fin. en. usu Thuc. p. 104. — κοινοί,
 unparteiisch. — τὸ — ὄν als Obj.
 von τεκμαιρόμενοι (schließend,
 nicht: deutend) angesehen giebt
 keinen brauchbaren Sinn. Es muß
 den zweiten Grund enthalten, wo-
 raus die Plataier auf die Partei-
 lichkeit der Lak. schließen: weil
 die Frage so kurz ist. Ein Acc.
 absol. ganz gleicher Art kommt
 zwar sonst nicht vor, doch steht
 ihm κρωθῶν οὐδέν (4, 125, 1) und
 ἄλλο τι δόξαν (5, 65, 3) bereits sehr
 nahe. — ὃ ist von ἀποκρίνασθαι
 regiert, τὰ ἀληθῆ der Akk., ἐναντία
 γίνεται = ἐναντίον γίνεται. So
 Poppe, wegen ἐναντία verweisend
 auf Matth. 443, 1. vgl. zu 1, 72,

1. Kr. und Cl. nehmen τὰ ἀληθῆ
 als Nom., ἀποκρίνασθαι als Be-
 stimmung dazu, dies schon sehr be-
 denklich, da durch χαλεπὸς φέρειν,
 δεινὸς ὄρᾶν und dergl. keineswegs
 ἀληθῆς ἀποκρίνασθαι gerechtfertigt
 wird; grammatisch unmöglich aber
 ist, daß auch dann noch, wie Cl.
 will, ὃ von ἀποκρίνασθαι abhängt,
 und sinnwidrig, mit Kr. ὃ zu ἐναν-
 τία zu ziehen. Eher als alles dies
 würde ich noch Classens letzten
 Vorschlag ἐναντίον annehmen.

3. εἰπόντας τι κινδ. zu 1, 20, 2.

4. πρὸς εἰδότας λελέγεται vgl. z. B.
 πρὸς εἰδότας λέγω Asch. Agam. 1361.
 u. Thuk. zu 2, 36, 4. — ἡμῶν τὰς
 ἀρετὰς zu verbinden; unsere Ver-
 dienste. — ἄλλοις χάριν φέροντες,
 andern eine Gunst erweisend
 erhält durch den Zusammenhang
 den Sinn: euch dazu dienend um
 andern (den Thebanern) eine Gunst
 zu erweisen, andern aufgeopfert.
 Ein nach Leichtigkeit der Sprache
 strebender Schriftsteller hätte für
 καθιστώμεθα geschrieben: καθι-
 στήτε ἡμᾶς.

54. „Παρεχόμενοι δὲ ὅμως ἂ ἔχομεν δίκαια πρὸς τε τὰ
 1 Θηβαίων διάφορα καὶ ἐς ὑμᾶς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, τῶν εὖ
 2 δεδραμένων ὑπόμνησιν ποιησόμεθα καὶ πείθειν πειρασόμεθα.
 καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐν τῷ πολέμῳ τῷδε ἀγαθὸν πεποιήκαμεν,
 εἰ μὲν ὥς πολεμίους ἐρωτᾶτε, οὐκ ἀδικεῖσθαι ὑμᾶς μὴ εὖ πα-
 3 θόντας, φίλους δὲ νομίζοντας αὐτοὺς ἀμαρτάνειν μᾶλλον τοὺς
 4 ἡμῖν ἐπιστρατεύσαντας. τὰ δ' ἐν τῇ εἰρήνῃ καὶ πρὸς τὸν Μῆδον
 ἀγαθὸν γεγενήμεθα, τὴν μὲν οὐ λύσαντες νῦν πρότεροι, τῷ δὲ
 5 ξυνεπιθέμενοι τότε ἐς ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος μόνοι Βοιωτῶν.
 καὶ γὰρ ἡπειρώταί τε ὄντες ἐνανμαχήσαμεν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ,
 μάχῃ τε τῇ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γῇ γενομένη παρεγενόμεθα ὑμῖν τε
 καὶ Πανθανίᾳ, εἰ τέ τι ἄλλο κατ' ἐκείνους τὸν χρόνον ἐγένετο
 ἐπικίνδυνον τοῖς Ἕλλησι, πάντων παρὰ δύναμιν μετέσχομεν.
 5 καὶ ὑμῖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἰδίᾳ, ὅτεπερ δὴ μέγιστος φόβος
 περιέστη τὴν Σπάρτην μετὰ τὸν σεισμὸν τῶν ἐς Ἰθάμην Εἰλώ-
 των ἀποστάντων, τὸ τρίτον μέρος ἡμῶν αὐτῶν ἐξεπέμψαμεν ἐς
 ἐπικουρίαν· ὧν οὐκ εἰκὸς ἀννημονεῖν.

55. „Καὶ τὰ μὲν παλαιὰ καὶ μέγιστα τοιοῦτοι ἡξιώσαμεν
 εἶναι, πολέμιοι δὲ ἐγενόμεθα ὕστερον. ὑμεῖς δὲ αἴτιοι· δεο-
 μένων γὰρ ξυμμαχίας ὅτε Θηβαῖοι ἡμᾶς ἐβιάσαντο, ὑμεῖς ἀπε-
 ῶσασθε καὶ πρὸς Ἀθηναίους ἐκελεύετε τραπέσθαι ὥς ἐγγὺς

54. „Post exordium (c. 53) le-
 gitur A, τὸ διδακτικὸν μέρος τοῦ
 λόγου (54–57), in quo 1, de iusto
 (54–56), sic, ut a, defensio Pla-
 taeensium (54. 55), b, accusatio
 Thebanorum (56) eo loco conti-
 neatur; tum 2, de utili (57) ex-
 plicatur. Sequitur B, τὸ παραι-
 νητικὸν καὶ ἐντροπικὸν μέρος (58,
 1–59, 2) cum peroratione (59, 3.
 4).“ P.

1. δίκαια = δικαιώματα 1, 41, 1.
 — δεδραμένων, 38, 4. δρασθέν. Cl.
 hält δεδρασμένων fest.

2. οὐκ ἀδίκ. ὑμ. μὴ εὖ π., es sei
 euch kein Unrecht damit ge-
 schehen, wenn ihr nicht. —
 νομίζοντας = εἰ νομίζετε. — αὐτούς,
 nämli. ὑμᾶς.

3. μόνοι. Rhetorische Ungenauig-
 keit: denn die Thespier thaten das-
 selbe (Herod. 8, 50) und nach

Pausan. 9, 32, 4 auch die Hali-
 artier.

4. μάχῃ. Üb. den Dat. zu 1, 44,
 1. [Demosth.] adv. Neaer. p. 1377
 läßt die Plataier auch den Schlach-
 ten bei Thermopylai und bei Sala-
 mis beiwohnen. Das Letztere ist
 sicher falsch (Herodot 8, 44), also
 höchst wahrscheinl. auch das Er-
 stere, da Herod. und Thuk. davon
 schweigen.

5. τῶν — ἀποστάντων. Zur Sache
 1, 101, 2. Der Gen. hängt von φόβος
 ab. — ἀποστάντων nachgestellt. zu
 1, 11, 3. Als Gen. absol. aufgefalist
 (so Kr.) würde es ein *οἱ ἐς Ἰθάμην*
Εἰλωτες ἀπέστησαν voraussetzen,
 was ich für unstatthaft halte.

55. 1. δεομένων, sc. ἡμῶν. — ὅτε
 κτέ. zu 2, 2, 1. — ὑμῶν κτέ. koord.
 dem ὥς ἐγγὺς ὄντας.

ὄντας, ὑμῶν δὲ μακρὰν ἀποικούντων. ἐν μέντοι τῷ πολέμῳ 2
οὐδὲν ἐκπρεπέστερον ὑπὸ ἡμῶν οὔτε ἐπάθετε οὔτε ἐμελλήσατε.
εἰ δ' ἀποστῆναι Ἀθηναίων οὐκ ἠθέλησαμεν ὑμῶν κελευσάντων, 3
οὐκ ἡδικοῦμεν· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἐβοήθουν ἡμῖν ἐναντία Θηβαίοις
ὅτε ὑμεῖς ἀπωκνεῖτε, καὶ προδοῦναι αὐτοὺς οὐκέτι ἦν καλόν,
ἄλλως τε καὶ οὗς εὖ παθῶν τις καὶ αὐτὸς δεόμενος προσηγάγετο
ξυμμάχους καὶ πολιτείας μετέλαβεν, ἵεναι δὲ ἐς τὰ παραγγελ-
λόμενα εἰκὸς ἦν προθύμως. ἃ δὲ ἐκότεροι ἐξηγεῖσθε τοῖς ξυμ- 4
μάχοις, οὐχ οἱ ἐπόμενοι αἵτιοι εἴ τι μὴ καλῶς ἐδράτο, ἀλλ' οἱ
ἄγοντες ἐπὶ τὰ μὴ ὀρθῶς ἔχοντα.

56. „Θηβαῖοι δὲ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἡμᾶς ἠδίκησαν, τὸ
δὲ τελευταῖον αὐτοὶ ξύνιστε, δι' ὅπερ καὶ τάδε πάσχομεν. πόλιν 2
γὰρ αὐτοὺς τὴν ἡμετέραν καταλαμβάνοντας ἐν σπονδαῖς καὶ
προσέτι ἱερομηνίᾳ ὀρθῶς ἐτιμωρησάμεθα κατὰ τὸν πᾶσι νόμον
καθεστῶτα, τὸν ἐπιόντα πολέμιον ὅσιον εἶναι ἀμύνεσθαι, καὶ
νῦν οὐκ ἂν εἰκότως δι' αὐτοὺς βλαπτοίμεθα. εἰ γὰρ τῷ αὐτίκα 3
χρησίμῳ ὑμῶν τε καὶ ἐκείνων πολεμῷ τὸ δίκαιον λήψεσθε, τοῦ
μὲν ὀρθοῦ φανείσθε οὐκ ἀληθεῖς κριταὶ ὄντες, τὸ δὲ ξυμφέρον
μᾶλλον θεραπεύοντες. καίτοι εἰ νῦν ὑμῖν ὠφέλιμοι δοκοῦσιν 4
εἶναι, πολὺ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες μᾶλλον τότε ὅτε
ἐν μείζονι κινδύνῳ ἦτε. νῦν μὲν γὰρ ἑτέροις ὑμεῖς ἐπέρχεσθε
δεινοί· ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ καιρῷ, ὅτε πᾶσι δουλείαν ἐπέφερεν ὁ
βάρβαρος, οἶδε μετ' αὐτοῦ ἦσαν. καὶ δίκαιον ἡμῶν τῆς νῦν 5
ἀμαρτίας, εἰ ἄρα ἡμάρτηται, ἀντιθεῖναι τὴν τότε προθυμίαν,
καὶ μείζω τε πρὸς ἐλάσσῳ εὐρήσετε καὶ ἐν καιροῖς οἷς σπάνιον

2. ἐμελλήσατε, sc. παθεῖν.

3. εἰ — οὐ, der Satz enthält eine Thatsache; es könnte ebensogut ὅτι stehen. z. B. 1, 76, 2. — τίς, man, womit die Plat. sich selbst bezeichnen. — πολιτείας = ἰσοπολιτείας, kraft welcher derjenige, der von einer Stadt in die andere übersiedelte, sofort Bürger derselben war. Das Bürgerrecht im gewöhnl. Sinne erhielten die Plataier, so viele ihrer entkommen waren, erst jetzt.

4. ἐδράτο Konj. von Reiske, durch Bekk. Anecd. p. 143 bestätigt, für ἐδράτε.

56. 1. δι' ὅπερ Konj. von Poppo für das handschr. δι' ἀπερ.

2. Zur Sache 2, 2 ff. — ἱερομηνία

Feiertag. — καθεστῶτα nachgestellt. zu 1, 11, 2.

3. πολεμῷ. Durch die Ausführungen v. Cl. u. Stahl scheint die handschriftl. Lesart hinreichend gesichert. — τὸ δίκαιον λήψεσθε wird mit letzterem zu erklären sein: „die Rechtsfrage auffassen, beurteilen“. Die Dative enthalten den Maßstab der Beurteilung (ähnlich 59, 1 οἷκτω σώφρονι λαβόντας) und ersetzen das sonst mit λαμβάνειν verbundene Adv.

4. τότε, sc. ἡμιν. zu 40, 2.

5. πρὸς, gegen, im Vergleich zu. μείζω sc. προθυμίαν, ἐλάσσῳ sc. ἀμαρτίαν. (Schol.) Beachte d. Kompar. u. vgl. damit die Schlussworte

ἦν τῶν Ἑλλήνων τινὰ ἀρετὴν τῇ Ξέρξῳ δυνάμει ἀντιτάσσασθαι, ἐπηρεάζοντο τε μᾶλλον οἱ μὴ τὰ ξύμφορα πρὸς τὴν ἐφοδὸν αὐτοῖς ἀσφαλεῖα πράσσοντες, ἐθέλοντες δὲ τολμᾶν μετὰ κινδύνων τὰ
6 βέλτιστα. ὧν ἡμεῖς γενόμενοι καὶ τιμηθέντες ἐς τὰ πρῶτα νῦν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δέδιμεν μὴ διαφθαρεῶμεν, Ἀθηναίους ἐλόμενοι
7 δικαίως μᾶλλον ἢ ὑμᾶς κερδαλέως. καίτοι χρὴ ταῦτα περὶ τῶν αὐτῶν ὁμοίως φαίνεσθαι γινώσκοντας καὶ τὸ ξυμφέρον μὴ ἄλλο τι νομίσαι, ἢ τῶν ξυμμάχων τοῖς ἀγαθοῖς ὅταν αἰεὶ βέβαιοι τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς ἔχουσι καὶ τὸ παρὰντίκα πονεῖν ὑμῖν ὠφέλιμον καθιστῆται.

57. „Προσκέψασθέ τε ὅτι νῦν μὲν παράδειγμα τοῖς πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἀνδραγαθίας νομίζεσθε· εἰ δὲ περὶ ἡμῶν γνῶσεσθε μὴ τὰ εἰκότα, (οὐ γὰρ ἀφανῆ κρινεῖτε τὴν δίκην τήνδε, ἐπαινούμενοι δὲ περὶ οὐδ' ἡμῶν μεμπτῶν), ὁρᾶτε ὅπως μὴ οὐκ ἀποδέξωνται ἀνδρῶν ἀγαθῶν περὶ αὐτοὺς ἀμείνους ὄντας ἀπρεπές τι ἐπιγινῶναι, οὐδὲ πρὸς ἱεροῖς τοῖς κοινοῖς σκύλα ἀπὸ ἡμῶν τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος ἀνατεθῆναι.
2 δεινὸν δὲ δόξει εἶναι Πλάταιαν Λακεδαιμονίους πορθῆσαι, καὶ τοὺς μὲν πατέρας ἀναγράφαι ἐς τὸν τρίποδα τὸν ἐν Δελφοῖς δι' ἀρετὴν τὴν πόλιν, ὑμᾶς δὲ καὶ ἐκ πάντος τοῦ Ἑλληνικοῦ
3 πανοικησίας διὰ Θηβαίους ἐξαλεῖψαι. ἐς τοῦτο γὰρ δὴ ξυμφορᾶς

v. § 6. — οἷς = ἐν οἷς. zu 1, 28, 2. — τινὰ ist Subj. — αὐτοῖς verb. mit πράσσοντες, für sich erwirkend (durch Unterhandlungen mit dem Feinde).

6. τιμηθέντες ἐς τ. π. Zur Sache Plut. Aristid. 20 f. — ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, bei derselben Handlungsweise, indem wir auch jetzt nicht das Vorteilhafte dem Rechten vorzogen.

7. ἔχουσι Konj. von Heilmann für ἔχουσι. Konstr. ἢ ὅταν ὑμῖν, ἔχουσιν αἰεὶ — ἀρετῆς τοῖς ἀγ. τῶν ξυμμ., καὶ κτέ., „wenn sich euch, bei stets treuer Bewahrung des Dankes gegen die verdienten Bundesgenossen, auch die augenblickliche Lage etwa vorteilhaft gestaltet“. Der Grundsatz ist allgemein ausgesprochen, doch rechnen natürl. die Plat. sich selbst unter die ἀγαθοὶ τῶν ξυμμ., weil sie als frühere Bundesgen. der Laked. im Perserkriege sich brav bewiesen

haben. Gewils soll der Satz ein Protest dagegen sein, die Undankbarkeit zum politischen Princip zu erheben, doch ist die Einkleidung desselben schwer verständlich. Anderweitige Besserungs- und Erklärungsversuche haben bis jetzt nichts Einleuchtenderes ergeben. Über d. Konstr. mit ἔχουσι s. Fleckeis. Jahrb. 115, S. 155.

57. 1. οὐ γὰρ κτέ. Die Parenthese ist, wie oft, dem zu erklärenden Satze voraufgeschickt. — ἐπαινούμενοι, als Männer, die Ruhm besitzen. — περὶ — μεμπτῶν, sc. κρινεῖτε. — ὁρᾶτε ὅπως μὴ οὐκ, videte ne non. — αὐτοῖς, ihr selbst. — οὐδέ, sc. ἀποδέξωνται. — σκύλα κτέ., wie es nachher wirklich geschah: 68, 3. — πρὸς ἱεροῖς τοῖς κοινοῖς zu Delphi u. Olympia.

2. δεινόν, τοὺς μὲν — ὑμᾶς δέ. zu 1, 28, 4. — τρίποδα. 1, 132, 2.

προκεχωρήκαμεν, οἵτινες Μήδων τε κρατησάντων ἀπωλλύμεθα
καὶ νῦν ἐν ὑμῖν τοῖς πρὶν φιλάτοις Θηβαίων ἡσώμεθα καὶ
δύο ἀγῶνας τοὺς μερίστους ὑπέστημεν, τότε μὲν, τὴν πόλιν
εἰ μὴ παρέδομεν, λιμῶ διαφθαρεῖναι, νῦν δὲ θανάτου κρίνεσθαι.
καὶ περιεώσμεθα ἐκ πάντων Πλαταιῆς, οἱ παρὰ δύναμιν πρό- 4
θυμοι ἐς τοὺς Ἕλληνας, ἐρήμοι καὶ ἀτίμωργοι· καὶ οὔτε τῶν
τότε ξυμμάχων ὠφελεῖ οὐδεὶς, ὑμεῖς τε, ὧ Λακεδαιμόνιοι, ἡ
μόνη ἐλπίς, δέδιμεν μὴ οὐ βέβαιοι ᾗτε.

58. „Καίτοι ἀξιούμην γε καὶ θεῶν ἕνεκα τῶν ξυμμαχι-
κῶν ποτε γενομένων καὶ τῆς ἀρετῆς τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας
καμφοῖσθαι ὑμᾶς καὶ μεταγνῶναι εἴ τι ὑπὸ Θηβαίων ἐπέ-
σθητε, τὴν τε δωρεὰν ἀνταπαιτῆσαι αὐτοὺς μὴ κτείνειν οὐς
μὴ ὑμῖν πρόπει, σῶφρονά τε ἀντὶ αἰσχροῦς κομισασθαι χάριν,
καὶ μὴ ἡδονὴν δόντας ἄλλοις κακίαν αὐτοὺς ἀντιλαβεῖν· βραχὺ 2
γὰρ τὸ τὰ ἡμέτερα σώματα διαφθεῖραι, ἐπίπονον δὲ τὴν δύσ-
κλειαν αὐτοῦ ἀφανίσει. οὐκ ἐχθροὺς γὰρ ἡμᾶς εἰκότως τιμω-
ρήσεσθε, ἀλλ' εὔνους, κατ' ἀνάγκην πολεμήσαντας. ὥστε καὶ 3
τῶν σωμάτων ἕδειαν ποιοῦντες ὅσια ἂν δικάζοιτε καὶ προνοοῦν-
τες ὅτι ἐκόντας τε ἐλάβετε καὶ χεῖρας προῖσχομένους (ὁ δὲ νόμος
τοῖς Ἑλλήσι μὴ κτείνειν τούτους), ἔτι δὲ καὶ εὐεργέτας γεγενη-
μένους διὰ παντός. ἀποβλέψατε γὰρ ἐς πατέρων τῶν ὑμετέρων 4
θήκας, οὓς ἀποθανόντας ὑπὸ Μήδων καὶ ταφέντας ἐν τῇ ἡμε-

3. — ἐξαλεῖψαι. Der Ausdruck ist sehr glücklich gewählt zum kräftigen Abschluss der Antithese. Hier die Metapher, dort (in ἀναγράφαι) die eigentl. Bedeutung.

3. ἀπωλλύμεθα, indem die leere Stadt von Xerxes eingeäschert ward: Herod. 8, 50. — τότε μὲν, vor einigen Tagen.

4. Man beachte in diesen Sätzen das gewaltige Pathos der innern Aufregung, zu dessen Ausdruck unter anderem besonders das Πλαταιῆς — Ἕλληνας dient. — ἐκ πάντων, aus allen heraus.

58. 1. ξυμμαχικῶν. zu 1, 71, 5. — ἀνταπαιτῆσαι. Auch hier, wie in der ganzen Periode ist notwendig ὑμᾶς Subj.: daß ihr (so wie die Thebaier von euch als Gunst unsern Tod verlangt haben, 53, 4) umgekehrt als Gunstbe-

zeugung, Gefälligkeit von ihnen verlangt, diejenigen nicht zu töten, die euch nicht gebührt. Wenn die Thebaier gesagt haben: Gewähret uns die Gunst, unsre gehafsten Feinde zu töten, sollen die Lak. sagen: Gewähret ihr uns im Gegenteil die Gunst, die Wohlthäter Griechenlands nicht zu töten. Solche etwas pointierte Antithesen liegen dem Geschmacke des Thuk. keineswegs fern; vgl. zu 1, 70, 6. 3, 13, 1. Wegen des von τὴν δωρεάν abhängigen Inf. μὴ κτείνειν s. 66, 3 τὴν περὶ αὐτῶν μὴ κτείνειν φρεσθεῖσαν ὑπόσχεσιν. — σῶφρονά γ. meint den Dank der Plat., αἰσχροῦς den der Theb. — κακίαν, Ruf der Schlechtigkeit, wie ἀρετή, Tugendruhm. 1, 33, 2. — αὐτοῦ davon, τὸ — διαφθεῖραι.

4. θήκας, Die Lak. hatten drei

τέρῳ ἐτιμῶμεν κατὰ ἔτος ἕκαστον δημοσίᾳ ἐσθήμασί τε καὶ τοῖς ἄλλοις νομίμοις, ὅσα τε ἡ γῆ ἡμῶν ἀνεδίδου ὥραϊα, πάντων ἀπαρχὰς ἐπιφέροντες, εὖνοι μὲν ἐκ φιλίας χώρας, ξύμμαχοι δὲ ὁμαλχοῖς ποτὲ γενομένοις. ὦν ὑμεῖς τούναντίον ἂν δρᾶσαιτε, 5 μὴ ὀρθῶς γνόντες. σκέψασθε δέ· Πανσανίας μὲν γὰρ ἔθαπτεν αὐτοὺς νομίζων ἐν γῇ τὴν φιλίαν τιθέναι καὶ παρ' ἀνδράσι τοιούτοις· ὑμεῖς δὲ εἰ κτενεῖτε ἡμᾶς καὶ χώραν τὴν Πλαταιίδα Θηβαῖδα ποιήσετε, τί ἄλλο ἢ ἐν πολεμίᾳ τε καὶ παρὰ τοῖς αὐθένταις πειτέρως τοὺς ὑμετέρους καὶ ξυγγενεῖς ἀτίμους γερῶν ὦν νῦν ἴσχουσι καταλείψετε; πρὸς δὲ καὶ γῆν ἐν ἣ ἡλευθερώθησαν οἱ Ἕλληνες δουλῶσατε, ἱερὰ τε θεῶν οἷς εὐξάμενοι Μῆδων ἐκράτησαν ἐρημοῦτε, καὶ θυσίας τὰς πατρίους τῶν ἐσαμένων καὶ κτισάντων ἀφαιρήσεσθε.

59. „Οὐ πρὸς τῆς ὑμετέρας δόξης, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τάδε, οὔτε ἐς τὰ κοινὰ τῶν Ἑλλήνων νόμιμα καὶ ἐς τοὺς προγόνους ἀμαρτάνειν οὔτε ἡμᾶς τοὺς εὐεργέτας ἀλλοτριᾶς ἔνεκα ἐχθρας μὴ αὐτοὺς ἀδικηθέντας διαφθεῖραι, φείσασθαι δὲ καὶ ἐπικλασθῆναι τῇ γνώμῃ οἷκτῳ σώφρονι λαβόντας, μὴ ὦν πεισόμεθα μόνον δεινότητα κατανοοῦντας, ἀλλ' οἷοί τε ἂν ὄντες πάθοιμεν καὶ ὥς ἀστάθμητον τὸ τῆς ξυμφορᾶς ὥτινι ποτ' ἂν καὶ

Massengräber angelegt. — ἐσθήμασι. Die Wortform sonst nur bei Dichtern und Spätern. Es scheinen Festkleider gemeint zu sein; daß der ἄρχων der Stadt in einer besondern Festtracht dabei erschien, berichtet Plut. Aristid. 21. Über d. Feier s. auch Herod. 9, 85. — ὅσα τε κτέ. konstr. καὶ πάντων, ὅσα etc. — ἐπιφέροντες den vorhergehenden Dativen parallel.

5. τοιούτοις ebensolchen, näml. φίλοις. — τί ἄλλο ἢ. zu 39, 2. — αὐθένταις seltenes Wort, auch bei Antiphon, hier natürlich: Mörder; in der Bedeutung Herr nur dichterisch. — ἀτίμους γερῶν. zu 2, 65, 8. — πρὸς, ausserdem. Einzige Stelle b. Th., wo es Adverb ist. — ἐρημοῦτε zwischen zwei Fut. auffallender, als wenn sonst Präs. und Fut. neben einander vorkommt: 2, 44, 1. 4. 10, 3. Doch berechtigt nichts, die Form selbst als Fut. anzusehen, wie Cl., eine fast allseitig verwor-

fene Meinung Buttmanns wieder aufnehmend, thut. Stahls Konj. ἐρημοῦντες zerstört die gerade in der dreigliedrigen Periode liegende Kraft und Konzinnität. v. Herw.: ἐρημώσατε. — τῶν ἐσαμένων κτέ., werdet ihr den Gründern und Erbauern (der Tempel) entziehn, näml. den Plataiern. Der Aorist ἐσαμένων (and. εἰσαμένων, ἐσσαμένων) ist altertüml. u. dichterisch. — ἀφαιρεῖσθαι ebenso konstruiert 43, 1. 8, 46, 5. vgl. zu 1, 40, 2.

59. 1. πρὸς, vgl. 38, 1. zu Gunsten, vorteilhaft, entsprechend. — οἷκτῳ σώφρονι λαβόντας, mit besonnenem Mitleid es, d. h. die Sache, unsere Lage, auffassend. Zu künstlich scheinen andere Erklärungen. — ὥτινι κτέ. hängt von ἀστάθμητον ab: unberechenbar ist das Unglück, wem es zustossen könnte, statt: es ist unberechenbar, wem das Unglück zustossen könnte.

ἀναξίῳ ξυμπέσοι. ἡμεῖς τε, ὡς πρόπον ἡμῖν καὶ ὡς ἡ χρεῖα 2
 προόγει, αἰτούμεθα ὑμᾶς, θεοὺς τοὺς ὁμοβωμίους καὶ κοινούς
 τῶν Ἑλλήνων ἐπιβοώμενοι πεῖσαι τάδε· προφερόμενοι ὄρκους
 οὓς οἱ πατέρες ὑμῶν ὤμοσαν, μὴ ἀμνημονεῖν, ἱκέται γιγνώ-
 μεθα ὑμῶν τῶν πατρώων τάφων καὶ ἐπικαλούμεθα τοὺς κε-
 κμηκότας μὴ γενέσθαι ὑπὸ Θηβαίοις μηδὲ τοῖς ἐχθρίστοις φίλ-
 τατοι ὄντες παραδοθῆναι, ἡμέρας τε ἀναμιμνήσκομεν ἐκείνης
 ἧ τὰ λαμπρότατα μετ' αὐτῶν πράξαντες νῦν ἐν τῇδε τὰ δεινό-
 τατα κινδυνεύομεν παθεῖν. ὅπερ δὲ ἀναγκαῖόν τε καὶ χαλε- 3
 πώτατον τοῖς ὧδε ἔχουσι, λόγον τελευτᾶν, διότι καὶ τοῦ βίου
 ὁ κίνδυνος ἐγγὺς μετ' αὐτοῦ, πανόμενοι λέγομεν ἤδη ὅτι οὐ
 Θηβαίοις παρέδομεν τὴν πόλιν (εἰλούμεθα γὰρ ἂν πρό γε τού-
 του τῷ αἰσχίστῳ ὀλέθρῳ, λιμῷ, τελευτῆσαι), ὑμῖν δὲ πιστεύ-
 σαντες προσήλθομεν. καὶ δίκαιον, εἰ μὴ πεῖθομεν, ἐς τὰ αὐτὰ
 καταστήσαντας τὸν ξυντυχόντα κίνδυνον ἔἶσαι ἡμᾶς αὐτοὺς
 ἐλέσθαι. ἐπισκήπτομέν τε ἅμα μὴ Πλαταιῆς ὄντες οἱ προ- 4
 θυμότατοι περὶ τοὺς Ἑλλήνας γενόμενοι Θηβαίοις τοῖς ἡμῖν

2. πρόπον sc. ἐστὶ, wie z. B. ξυμ-
 φέρον 44, 2 u. gleich δίκαιον. —
 ὁμοβωμίους, Götter, die auf gemein-
 schaftl. Altären verehrt werden, von
 andern σύμβωμοι, 4, 97, 4 boiotisch
 ὁμοχέται genannt. — πεῖσαι τάδε,
 daß wir euch hiezu ver-
 mögen, hängt von ἐπιβοώμενοι
 θεοὺς in derselben Weise ab, wie
 sogleich μὴ γενέσθαι, daß wir
 nicht kommen, von ἐπικαλούμεθα
 τοὺς κεκμηκότας, dagegen μὴ ἀμνη-
 μονεῖν (sc. τῶν ὄρκων) gehört zu
 αἰτούμεθα ὑμᾶς. — προφερόμενοι
 <τε> St. u. v. Herw. — ἱκέται γ.
 Schwerl. ist das Asyndeton richtig,
 es müßte denn damit, wie auch mit
 der ungewöhnlich reichen Phraseolo-
 gie dieser ganzen Periode, die
 Aufregung des vom Schmerz über-
 wältigten Redners gemalt werden
 sollen. Leicht ist Reiskes Änderung
 ἱκέται τε γ. — ὑμῶν — τάφων, bei
 euern väterl. Gräbern, d. h. bei
 den Gräbern eurer Väter. Doch
 ist die Verbindung hart. Cobet.
 nov. lectt. p. 347 vermutet πρὸς
 τῶν für τῶν. — τοὺς κεκμηκότας
 Euphemismus für τοὺς ἀποθανόντας.
 vgl. die Hingegangenen, de-

functi. Nicht bloß dichterisch; in
 den meist. Codd. die entschieden
 poet. Form κεκμηῶτας. — τοῖς ἐχθ.
 κτέ. Die Gestorbenen werden an-
 gerufen zu verhüten, daß die Plat.,
 ihre besten Freunde, den Theb.,
 ihren ärgsten Feinden, preisgegeben
 werden. — πράξαντες κτέ. Es sind
 zum Vorteil eines kräftigen Ge-
 dankens zwei Satzglieder in eins
 verschmolzen. Eigentl. ἧ — ἐπρά-
 ξαμεν, ὅμως δὲ νῦν κτέ. vgl. zu
 2, 51, 2.

3. λόγον τελευτᾶν Epexege von
 ὅπερ. Zur Konstr. s. 104, 5 ἐτε-
 λεύτα τοῦ ἐπαινον. — μετ' αὐτοῦ,
 (damit) wie 58, 1 τοῦ τελευτᾶν
 λόγον. Der Genet. auch bei Xen.
 Cyrop. 8, 7, 17: βίον τελευτᾶν. —
 πανόμενοι. Der eigentl. nach ὅπερ
 κτέ. zu erwartende allgem. Begriff
 τοῦτο ποιοῦντες wird durch einen
 die Sache selbst noch einmal aus-
 drückenden ersetzt, zu 2, 40, 3. wir
 erklären zum Schlufs. (cf. ἀρχό-
 μενοι im Anfang, τελευτῶν). — πρό
 = ἀντί wie oft. λιμῷ. Hom. Od.
 12, 342: λιμῷ δ' οἰκτιστον θανεῖν
 καὶ πότμον ἐπισπεῖν. — ἐς τὰ αὐτά,
 in unsere Lage vor der Kapitulation.

ἐχθίστοις ἐκ τῶν ὑμετέρων χειρῶν καὶ τῆς ὑμετέρας πίστεως ἰκέται ὄντες, ὃ Λακεδαιμόνιοι, παραδοθῆναι, γενέσθαι δὲ σωτήρας ἡμῶν καὶ μὴ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐλευθεροῦντας ἡμᾶς διολέσαι.“

60. Τοιαῦτα μὲν οἱ Πλαταιῆς εἶπον. οἱ δὲ Θηβαῖοι δέισαντες πρὸς τὸν λόγον αὐτῶν μὴ οἱ Λακεδαιμόνιοι τι ἐνδῶσι, παρελθόντες ἔφασαν καὶ αὐτοὶ βούλεσθαι εἰπεῖν, ἐπειδὴ καὶ ἐκείνοις παρὰ γνώμην τὴν αὐτῶν μακρότερος λόγος ἐδόθη τῆς πρὸς τὸ ἐρώτημα ἀποκρίσεως. ὥς δ' ἐκέλευσαν, ἔλεγον τοιάδε.

61. „Τοὺς μὲν λόγους οὐκ ἂν ἠτησάμεθα εἰπεῖν, εἰ καὶ αὐτοὶ βραχέως τὸ ἐρωτηθὲν ἀπεκρίναντο καὶ μὴ ἐπὶ ἡμᾶς τραπόμενοι κατηγορίαν ἐποιήσαντο καὶ περὶ αὐτῶν ἔξω τῶν προκειμένων καὶ ἅμα οὐδὲ ἠτιαμένων πολλὴν τὴν ἀπολογίαν καὶ ἔπαινον ὧν οὐδεὶς ἐμέμψατο. νῦν δὲ πρὸς μὲν τὰ ἀντειπεῖν δεῖ, τῶν δὲ ἔλεγχον ποιήσασθαι, ἵνα μήτε ἡ ἡμετέρα αὐτοὺς κακία ὠφελῇ μήτε ἡ τοῦτων δόξα, τὸ δ' ἀληθὲς περὶ ἀμφοτέρων 2 ἀκούσαντες κρίνῃτε. ἡμεῖς δὲ αὐτοῖς διάφοροι ἐγενόμεθα πρῶτον, ὅτι ἡμῶν κτισάντων Πλάταιαν ὕστερον τῆς ἄλλης Βοιω-

4. ὃ Λακεδ. Mit Recht bezeichnet Heilmann, wie den Schlusssatz überhaupt, so insbesondere die ungewöhnliche Stellung des Vocat. als einer rhetorischen Schönheit, durch welche die Angst der Redenden und die Dringlichkeit ihrer Bitten sehr treffend gemalt wird.

60. πρὸς — αὐτῶν wird wohl grammatisch besser mit δέισαντες verbunden (fürchtend im Hinblick auf, wegen), als mit ἐνδῶσι, weil es in diesem Falle durch die Stellung eine zu starke Betonung erhielt; sachlich gehört es freilich zu beiden.

61. „Die Thebaier rechtfertigen sich wegen der Feindschaft mit Plataia und wegen ihrer eignen medischen Gesinnung, verdächtigen die Beweggründe der attischen Gesinnung der Plat. als freiheitsfeindl. und deren frühere Tapferkeit als selbststüchtig, entschuldigen ihren Angriff auf Plataia ebenso sehr, wie sie die angebl. Wortbrüchigkeit der Plat. tadeln, und schliesen damit, den Laked. rück-

sichtslose Strenge dringend zu empfehlen.“ E.

1. καὶ αὐτοὶ, auch sie, hinweisend. — τὸ ἐρωτηθὲν ἀπεκρ. Sonst hat Thuk. ἀποκρίνεσθαι nicht mit einem solchen Akk., häufig aber Platon; jedoch scheint sich dieser Gebrauch überhaupt auf Pron. neutr. gen. (τόδε, τοῦτο etc.) und τὸ (τὰ) ἐρωτώμενον (α) zu beschränken. vgl. Ast lex. Plat. sub v. — ἔξω τῶν π., abschweifend von der Sache. — καὶ ἅμα οὐδὲ ἤτ., und obenein wegen nicht einmal angeschuldigter Dinge, von ἀπολογίαν abhängig, wie nachher ὧν, ebenfalls Neutr., von ἔπαινον. Wegen der pass. Bedeutung von ἠτιαμένων, welche nur an dieser Stelle vorkommt, vgl. κέκτῃμαι. zu 2, 63, 3. — πρὸς μὲν τὰ. Dieselbe Wortstellung 82, 6 ἐπὶ δὲ τῷ. 6, 66, 1 παρὰ δὲ τό. Worauf bezieht sich τὰ μὲν, τῶν δὲ? Vgl. 53, 2. — αὐτούς eingeschoben. zu 1, 68, 1. — κακία. Der Redner spricht im Sinne der Gegner. vgl. 6, 16, 3, 17, 1.

2. Über die Sache vgl. zu 2, 2, 1. — ἡμεῖς δέ. Wegen δέ zu 1,

τίας καὶ ἄλλα χωρία μετ' αὐτῆς, ἃ ξυμμίκτους ἀνθρώπους ἐξελάσαντες ἐσχόμεν, οὐκ ἠξίουں οὗτοι, ὥσπερ ἐτάχθη τὸ πρῶτον, ἡγεμονεύεσθαι ὑφ' ἡμῶν, ἐξω δὲ τῶν ἄλλων Βοιωτῶν παραβαίνοντες τὰ πάτρια, ἐπειδὴ προσηναγκάζοντο, προσεχώρησαν πρὸς Ἀθηναίους καὶ μετ' αὐτῶν πολλὰ ἡμᾶς ἐβλαπτον, ἀνθ' ὧν καὶ ἀντέπασχον.

62. „Επειδὴ δὲ καὶ ὁ βάρβαρος ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, φασὶ μόνου Βοιωτῶν οὐκ μηδίσαι, καὶ τούτῳ μάλιστα αὐτοὶ τε ἀγάλλονται καὶ ἡμᾶς λαιδοροῦσιν. ἡμεῖς δὲ μηδίσαι μὲν αὐτοὺς 2 οὐ φαιμέν διότι οὐδ' Ἀθηναίους, τῇ μέντοι αὐτῇ ιδέᾳ ὕστερον ἰόντων Ἀθηναίων ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας μόνους αὐτῶν Βοιωτῶν ἀπικίσαι. καίτοι σκέψασθε ἐν οἷῳ εἶδει ἐκάτεροι ἡμῶν τοῦτο ἐπρα- 3 ξαν. ἡμῖν μὲν γὰρ ἡ πόλις τότε ἐτύγχανεν οὔτε κατ' ὀλιγαρχίαν ἰσόνομον πολιτεύουσα οὔτε κατὰ δημοκρατίαν. ὅπερ δὲ ἐστὶ νόμοις μὲν καὶ τῷ σωφρονεστάτῳ ἐναντιώτατον, ἐγγυτάτῳ δὲ τυράννου, δυναστεία ὀλίγων ἀνδρῶν εἶχε τὰ πράγματα. καὶ 4 οὗτοι ἰδίας δυνάμεις ἐλπίσαντες ἔτι μᾶλλον στήσιν, εἰ τὰ τοῦ Μήδου κρατήσῃ, κατέχοντες ἰσχύϊ τὸ πλῆθος ἐπηγάγοντο αὐτόν· καὶ ἡ ξύμπασα πόλις οὐκ αὐτοκράτωρ οὔσα ἑαυτῆς τοῦτ' ἐπραξεν. οὐδ' ἄξιον αὐτῇ ὀνειδίσαι ὧν μὴ μετὰ νόμων ἡμαρτεν. 5 ἐπειδὴ γοῦν ὁ τε Μήδος ἀπῆλθε καὶ τοὺς νόμους ἔλαβε, σκέψασθαι χρὴ Ἀθηναίων ὕστερον ἐπιόντων τὴν τε ἄλλην Ἑλλάδα καὶ τὴν ἡμετέραν χώραν πειρωμένων ὑφ' αὐτοῖς ποιεῖσθαι καὶ κατὰ στάσιν ἥδη ἐχόντων αὐτῆς τὰ πολλά, εἰ μαχόμενοι ἐν Κορωνείᾳ καὶ νικήσαντες αὐτοὺς ἡλευθερώσαμεν τὴν Βοιωτίαν καὶ τοὺς ἄλλους νῦν προθύμως ξυνελευθεροῦμεν, ἵππους τε παρέχοντες καὶ παρασκευὴν ὅσην οὐκ ἄλλοι τῶν ξυμμάχων. καὶ τὰ μὲν ἐς τὸν μηδισμόν τοσαῦτα ἀπολογούμεθα.

37, 2. — ἄλλα χωρία, die Gegend unterhalb des Kithairon nach dem Euripos hin. — ἃ geht auch auf Πλάταιαν. — ξυμμίκτους ἄ., Hyanter, Thraker, Pelasger. — τὰ πάτρια. s. 2, 2, 4. — προσηναγκάζοντο. zum Tempus 1, 105, 6. Ergänze ταῦτα μὴ παραβαίνειν.

62. 2. Ἀθηναίους per attract. im Akk. für Ἀθηναίῳ ἐμῆδισαν.

3. ἐν οἷῳ εἶδει in welcher Lage. — ὀλιγαρχίαν ἰσόνομον, eine Oligarchie, in welcher die adligen Geschlechter alle gleichberechtigt

sind. Ihre Abart (παρέκβασις nach Aristot.) ist die δυναστεία (Willkürherrschaft) ὀλίγων ἀνδρῶν. Herodot 9, 86 nennt Timagenides u. Attaginos.

4. τοῦτ' ἐπραξεν euphemistisch für ἐμῆδισεν. — ὧν = τούτων ἄ. — μὴ μετὰ νόμων, ohne gesetzliche Verfassung wie 3, 40, 6 μὴ ξὺν προφάσει. Im Gegensatz dazu gleich τοὺς νόμους ἔλαβεν.

5. ἔλαβε, sc. ἡ πόλις. — ἐχόντων κτέ. nach der Schlacht bei Oinophyta. 1, 108, 2. — ἐν Κορωνείᾳ. 1, 113.

63. „Ὡς δὲ ὑμεῖς μᾶλλον τε ἡδίκηκατε τοὺς Ἕλληνας καὶ 2 ἀξιώτεροί ἐστε πάσης ζημίας, πειρασόμεθα ἀποφαίνεσθαι. ἐγένησθε ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ τιμωρίᾳ, ὥς φατέ, Ἀθηναίων ξύμμαχοι καὶ πολῖται. οὐκοῦν χρῆν τὰ πρὸς ἡμᾶς μόνον ὑμᾶς ἐπάγεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ ξυνεπιέναι μετ' αὐτῶν ἄλλοις, ὑπάρχον γε ὑμῖν, εἴ τι καὶ ἄκοντες προσήγεσθε ὑπ' Ἀθηναίων, τῆς τῶν Λακεδαιμονίων τῶνδε ἤδη ἐπὶ τῷ Μήδῳ ξυμμαχίας γεγενημένης, ἣν αὐτοὶ μάλιστα προβάλλεσθε· ἱκανή γε ἦν ἡμᾶς τε ὑμῶν ἀποτρέπαι καί, τὸ μέριστον, ἀδεῶς παρέχειν βουλευέσθαι. ἀλλ' ἐκόν- 3 τες καὶ οὐ βιαζόμενοι ἔτι εἴλεσθε μᾶλλον τὰ Ἀθηναίων. καὶ λέγετε ὥς αἰσχρὸν ἦν προδοῦναι τοὺς εὐεργέτας· πολὺ δέ γε αἰσχρὸν καὶ ἀδικώτερον τοὺς πάντας Ἕλληνας καταπροδοῦναι, οἷς ξυνωμόσατε, ἢ Ἀθηναίους μόνους, τοὺς μὲν καταδουλου- 4 μένους τὴν Ἑλλάδα, τοὺς δὲ ἐλευθεροῦντας. καὶ οὐκ ἴσῃν αὐτοῖς τὴν χάριν ἀνταπέδοτε οὐδὲ αἰσχύνῃς ἀπηλλαγμένην· ὑμεῖς μὲν γὰρ ἀδικούμενοι αὐτούς, ὥς φατέ, ἐπηγάγεσθε, τοῖς δὲ ἀδικοῦσιν ἄλλους ξυνεργοὶ κατέστητε. καίτοι τὰς ὁμοίας χάρι- τας μὴ ἀντιδιδόναι αἰσχρὸν μᾶλλον ἢ τὰς μετὰ δικαιοσύνης μὲν ὀφειλθείσας, ἐς ἀδικίαν δὲ ἀποδιδόμενας.

64. „Ἀγλὸν τε ἐποιήσατε οὐδὲ τότε τῶν Ἑλλήνων ἔνεκα μόνον οὐκ μὴδίσαντες, ἀλλ' ὅτι οὐδ' Ἀθηναῖοι, ὑμεῖς δὲ τοῖς

63. 1. ἀξιώτεροι statt μᾶλλον ἀξιοί, als wir. vgl. zu 2, 40, 1.

2. ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ τιμωρίᾳ = ἐπὶ τ. τιμ. ἡμῶν Gen. obj., um uns abzuwehren, da ihr βιαζόμενοι waret. — ὥς φατέ. Kap. 55. — τὰ πρὸς ἡμᾶς, in den Verhältnissen zu uns, hier = in den Streitigkeiten mit uns. — ὑπάρχον γε ὑμῖν, da euch dies ja frei stand, sc. μὴ ξυνεπιέναι. zu 1, 74, 1. — ἐπὶ τῷ Μήδῳ gegen. — ἱκανή γε ἦν. Üb. die Satzform zu 37, 2. — ὑμῶν, von euch = von eurer Befehdung. — παρέχειν, sc. ὑμῖν.

3. πολὺ δέ. Üb. den Anschluss zu 1, 35, 4. — τοὺς πάντας Ἕλλ. Warum so gestellt?

4. τοῖς δὲ κτέ. Den Athenern habt ihr geholfen nicht als sie in dems. Verhältniß waren wie ihr, näml. ἀδικοῦμενοι, sondern als sie unrecht thaten. — καίτοι κτέ. Der Hauptton liegt auf ὁμοίας. Der Redner

meint: Schändlich handelt nur der, welcher eine Wohlthat nicht durch gleiche Wohlthat vergilt, nicht aber der, welcher den Dank unterläßt, den er in Gerechtigkeit zwar schuldig geworden ist (zu dem ihn ein gerechtes Handeln des Wohlthäters, wie hier Hülfe gegen Unterdrückung, verpflichtet hat), aber nur so abtragen kann, daß er Ungerechtigkeit befördert.

64. 1. Ἀγλὸν τε, und so, abschließend (Cl.) und doch mit Beziehung auf καὶ νῦν ἀξιοῦτε: einerseits — andererseits. δῆλον ἐποιήσατε wie δηλοῦν u. ä. mit dem Part. vgl. auch 40, 8. — Ἀθηναῖοι, sc. ἐμῆδισαν. — ὑμεῖς δέ sc. οὐ μὴδίσαντες. Das Subj. ὑμεῖς wird noch einmal eigentümlich hervorgehoben wegen des dazwischengegetretenen Ἀθηναῖοι. Weniger ausdrucksvoll wäre die gewöhnl. Wendung gewesen: ἀλλὰ τῶν Ἀθηναίων

μὲν ταῦτ' αὖ βουλόμενοι ποιεῖν, τοῖς δὲ τάναντία. καὶ νῦν ἄξι- 2
οὔτε, ἀφ' ὧν δι' ἑτέροισι ἐγένεσθε ἀγαθοί, ἀπὸ τούτων ὠφε-
λεῖσθαι. ἀλλ' οὐκ εἰκόσ' ὥσπερ δὲ Ἀθηναίους εἴλεσθε, τούτοις
ξυναγωνίζεσθε, καὶ μὴ προφέρετε τὴν τότε γενομένην ξυνωμο-
σίαν ὡς χρηρὴ ἀπ' αὐτῆς νῦν σφῆζεσθαι. ἀπελίπετε γὰρ αὐτὴν 3
καὶ παραβάντες ξυγκατεδουλοῦσθε μᾶλλον Αἰγινήτας καὶ ἄλλους
τινὰς τῶν ξυνομοσάντων ἢ διεκωλύετε, καὶ ταῦτα οὔτε ἄκοντες
ἔχοντες τε τοὺς νόμους οὔσπερ μέχρι τοῦ δεῦρο καὶ οὐδενὸς
ὑμᾶς βιασαμένου, ὥσπερ ἡμᾶς. τὴν τελευταίαν τε πρὶν περι-
τειρίζεσθαι πρόκλησιν ἐς ἡσυχίαν ὑμῶν, ὥστε μηδ' ἑτέροις ἀμύ-
νειν, οὐκ ἐδέχεσθε. τίνες ἂν οὖν ὑμῶν δικαιότερον πᾶσι τοῖς 4
Ἑλλήσι μισοῖντο, οἵτινες ἐπὶ τῷ ἐκείνων κακῷ ἀνδραγαθίαν
προϋθέσθε; καὶ ἃ μὲν ποτε χρηστοὶ ἐγένεσθε, ὡς φατέ, οὐ προσ-
ήκοντα νῦν ἐπεδείξατε, ἃ δὲ ἡ φύσις ἀεὶ ἐβούλετο, ἐξηλέγχθη
ἐς τὸ ἀληθές· μετὰ γὰρ Ἀθηναίων ἄδικον ὁδὸν ἰόντων ἐχωρή-
σατε. τὰ μὲν οὖν ἐς τὸν ἡμέτερόν τε ἀκούσιον μηδισμὸν καὶ 5
τὸν ὑμέτερον ἐκούσιον ἀττικισμὸν τοιαῦτα ἀποφαίνομεν.

65. „A δὲ τελευταῖά φατε ἀδικηθῆναι (παρ' ἀνόμῳ γὰρ
ἐλθεῖν ἡμᾶς ἐν σπονδαῖς καὶ ἱερομηνίᾳ ἐπὶ τὴν ὑμετέραν πό-
λιν), οὐ νομίζομεν οὐδ' ἐν τούτοις ὑμῶν μᾶλλον ἁμαρτεῖν. εἰ 2
μὲν γὰρ ἡμεῖς αὐτοὶ πρὸς τε τὴν πόλιν ἐλθόντες ἐμαχόμεθα καὶ
τὴν γῆν ἐδοῦμεν ὡς πολέμιοι, ἀδικοῦμεν· εἰ δὲ ἄνδρες ὑμῶν

(sc. ἔνεκα), τοῖς μὲν κτέ. St. (u. Cl.)
ziehen die Lesart einiger guten Hdd.
ἡμεῖς δὲ (sc. ἐμῇ δόξᾳ) vor und
interpungieren danach. — βουλό-
μενοι, weil ihr wolltet. — τοῖς
δέ, den übrigen Griechen, speciell
ἡμῖν τοῖς Θηβ.

2. ἀφ' ὧν — ἀπὸ τούτων. Gram-
matisch ausreichend war ἀφ' ὧν
allein = ἀπὸ τούτων ᾧ, oder ᾧ
—, ἀπὸ τούτων. Doch finden sich
solche Abundanzien öfter. Be. 203.

3. Αἰγινήτας. 1, 105. 108. — ἄλ-
λων τινὰς. Welche? ist nicht be-
stimmt zu sagen. Poppo glaubt,
es seien die Euboier, vielleicht
auch die Naxier (1, 98) gemeint. —
βιασαμένου, absichtlich, weil die
Plataier 55, 1 das von den Theb.
behauptet hatten. Diese suchen
eben d. Plat. mit ihren eigenen
Worten zu schlagen, daher immer
das so objektiv klingende ὡς φατέ.

— ὥσπερ ἡμᾶς. 62, 3. 4. — τοὺς
νόμους Bedeutung wie 62, 4 u. 5.
— πρόκλησιν — ὑμῶν. 2, 72. Sie
ging von Archidamos aus. St.-P.
dennoch ἡμῶν.

4. τίνες ἂν οὖν. Die best. Codd.
ohne οὖν, ein hartes Asyndeton.
— προϋθέσθε, zur Schau tru-
get. vgl. 2, 42, 3. — ἐπεδείξατε.
Cl. ohne Hdschr. ἀπεδείξατε, wider-
legt von Stahl. — ἐς τὸ ἀληθές,
sodass die Wahrheit an den Tag
kam. ἐς zur Bezeichnung des Re-
sultats. s. 6, 82, 3 ἐς τὸ ἀκριβὲς
εἰπεῖν. zu 7, 87, 1.

65. 1. παρ' ἀνόμῳ γάρ. Üb. die
Satzbildung zu 1, 25, 4. — ἱερομηνία
statt des offenbar verschriebenen
Plurals mit Meineke u. van Herw.

2. Zur Sache 2, 2. — αὐτοί, von
selbst. — ἀδικοῦμεν, so haben
wir unrecht gethan (wie νικᾶν
gesiegt haben, Sieger sein u. a. vba)

οἱ πρῶτοι καὶ χρήμασι καὶ γένει, βουλόμενοι τῆς μὲν ἔξω ξυμμάχιας ὑμᾶς παῦσαι, ἐς δὲ τὰ κοινὰ τῶν πάντων Βοιωτῶν πάτρια καταστήσαι, ἐπεκαλέσαντο ἐκόντες, τί ἀδικοῦμεν; οἱ γὰρ 3 ἔχοντες παρανομοῦσι μᾶλλον τῶν ἐπομένων. ἀλλ' οὐτ' ἐκείνοι, ὥς ἡμεῖς κρίνομεν, οὔθ' ἡμεῖς· πολῖται δὲ ὄντες ὥσπερ ὑμεῖς καὶ πλείω παραβαλλόμενοι, τὸ ἐαυτῶν τεῖχος ἀνοίξαντες καὶ ἐς τὴν αὐτῶν πόλιν φιλίῳ, οὐ πολεμίῳ κομίσαντες ἐβούλοντο τοὺς τε ὑμῶν χεῖρους μηκέτι μᾶλλον γενέσθαι τοὺς τε ἀμείνους τὰ ἄξια ἔχειν, σωφρονισταὶ ὄντες τῆς γνώμης καὶ τῶν σωματῶν τὴν πόλιν οὐκ ἀλλοτριοῦντες, ἀλλ' ἐς τὴν ξυγγένειαν οἰκιοῦντες, ἐχθροὺς οὐδενὶ καθιστάντες, ἅπασι δ' ὁμοίως ἐνσπόνδους.

66. „Τεκμήριον δὲ ὥς οὐ πολεμίῳ ἐπράσσομεν· οὔτε γὰρ ἡδικήσαμεν οὐδένα, προεῖπομέν τε τὸν βουλόμενον κατὰ τὰ 2 πάντων Βοιωτῶν πάτρια πολιτεύειν ἰέναι πρὸς ἡμᾶς. καὶ ὑμεῖς ἄσμενοι χωρήσαντες καὶ ξύμβασιν ποιησάμενοι τὸ μὲν πρῶτον ἡσυχάζετε, ὕστερον δὲ κατανοήσαντες ἡμᾶς ὀλίγους ὄντας, εἰ ἄρα καὶ ἐδοκοῦμέν τι ἀνεπιεικέστερον πρᾶξαι οὐ μετὰ τοῦ πλήθους ὑμῶν ἐσελθόντες, τὰ μὲν ὁμοῖα οὐκ ἀνταπέδοτε ἡμῖν, μήτε νεωτερίσαι ἐργῶ, λόγοις τε πείθειν ὥστε ἐξελθεῖν, ἐπιθέμενοι δὲ παρὰ τὴν ξύμβασιν, οὓς μὲν ἐν χειρὶν ἀπεκτείνετε, οὐχ ὁμοίως ἀλγοῦμεν (κατὰ νόμον γὰρ δὴ τινα ἔπασχον), οὓς δὲ

sind wir im Unrecht. — τὰ — πάτρια. κοινὰ ist Adj. vgl. τὸ κοινὸν ἀγαθόν 5, 90. τὰ ἴδια διάφορα 2, 37, 1. Dafs 2, 2, 4, 3, 61, 2, 66, 1 blofs τὰ πάτρια steht, ist gar kein Grund, unsre Stelle zu verdächtigen. — οἱ γὰρ ἄγ. κτέ. Parodie von 55, 4.

3. ἀλλ' οὐτ' κτέ. Die Prädik. zu ἐκείνοι und ἡμεῖς sind aus παρανομοῦσι zu entnehmen. — πλείω παραβ., weil sie die reichsten und vornehmsten waren (§. 2). Über παραβάλλεσθαι zu 14, 1. — κομίσαντες, sc. ἡμᾶς. — ὑμῶν ist gen. part. s. 3, 22, 5. — μᾶλλον sc. χεῖρους (Schol.) — τῶν — ἀλλοτριοῦντες, ein etwas precioser Ausdruck für „Hinrichtungen und Verbannungen“, gebildet wegen des Gegensatzes οἰκιοῦντες. — ξυγγένειαν, die Stammverbindung mit den übrigen Boiotern.

66. Zur Sache 2, 2 ff. τὸν βουλό-

μενον, welcher Gebrauch des Art.? jeder wer wolle.

2. ἀνεπιεικέστερον beachte den Komparativ dieses erst bei Nachahmern des Thuk. wieder vorkommenden Wortes! — μετὰ, im Einverständnis mit. — ὑμῶν. Unbrauchbar ist ἡμῶν, was die best. Codd. haben. — πείθειν, zureden, zu überreden versuchen. So hat Cl. wohl richtig das handschriftl. πείσειν geändert, welches keine gesunde Erklärung zuläßt. An sich zulässig wäre auch πείσαι (überreden), welches in einer schlechten Hdschr. stehend doch nur den Wert einer Konj. hat. C u. Θ konnten leicht verwechselt werden. — ἐπιθέμενοι — ξύμβασιν ist darum vorangestellt, weil es zu beiden Relativsätzen gehört. — Vor οὐχ ὁμοίως ἀλγοῦμεν ist nicht τούτους, sondern περὶ τούτων aus οὓς μὲν

χειρας προῖσχομένους καὶ ζωργήσαντες ὑποσχύμενοί τε ἡμῖν ὅστερον μὴ κτενεῖν παρανόμως διεφθείρατε, πῶς οὐ δεινὰ εἰργασθε; καὶ ταῦτα τρεῖς ἀδικίας ἐν ὀλίγῳ πράξαντες, τὴν τε 3 λυθεῖσαν δημολογίαν καὶ τῶν ἀνδρῶν τὸν ὅστερον θάνατον καὶ τὴν περὶ αὐτῶν ἡμῖν μὴ κτείνειν ψευθεῖσαν ὑπόσχεσιν, ἣν τὰ ἐν ἀργοῖς ὑμῖν μὴ ἀδικῶμεν, ὅμως φατὲ ἡμᾶς παρανομήσαι καὶ αὐτοὶ ἀξιούτε μὴ ἀντιδοῦναι δίκην. οὐκ, ἦν γε οὗτοι τὰ 4 ὀρθὰ γινώσκουσι· πάντων δὲ αὐτῶν ἕνεκα κολασθῆσεσθε.

67. „Καὶ ταῦτα, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τούτου ἕνεκα ἐπεξήλθομεν καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἡμῶν, ἵνα ὑμεῖς μὲν εἰδῆτε δικαίως αὐτῶν καταγινωσόμενοι, ἡμεῖς δὲ ἔτι ὀσιώτερον τετιμωρημένοι, καὶ μὴ παλαιὰς ἀρετάς, εἴ τις ἄρα καὶ ἐγένετο, ἀκούοντες ἐπι- 2 κλασθῆτε, ἃς χρὴ τοῖς μὲν ἀδικουμένοις ἐπικούρους εἶναι, τοῖς δὲ αἰσχρόν τι δοῶσι διπλάσιος ζημίας, ὅτι οὐκ ἐκ προσηκόντων ἁμαρτάνουσι. μηδὲ ὀλοφυρμῷ καὶ οἴκτῳ ὠφελείσθων, πατέρων τε τάφους τῶν ὑμετέρων ἐπιβοῶμενοι καὶ τὴν σφετέραν ἐρημίαν. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀνταποφαίνομεν πολλῷ δεινότερα πα- 3 θοῦσαν τὴν ὑπὸ τούτων ἡλικίαν ἡμῶν διεφθαρμένην, ὣν πατέρες οἱ μὲν πρὸς ὑμᾶς τὴν Βοιωτίαν ἄγοντες ἀπέθανον ἐν Κορωνείᾳ, οἱ δὲ πρεσβύται λελειμμένοι καὶ οἰκίαι ἐρημοὶ πολλῶ

zu denken; denn ein persönl. Obj. im Akk. kann bei *ἀλγεῖν* nicht stehn. Darum wird dann auch zu *δεινὰ εἰργασθε* nicht *τούτους* zu ergänzen sein. Über diesen freiern Gebrauch des Relat. zu 2, 44, 2.

3. καὶ ταῦτα nach Krüg. „und zwar, anfangend, als ob *πράξαντες* nur zu *εἰργασθε* gehören sollte, während es auch auf *φατὲ* bezogen den folg. Satz ankettet.“ Aber bei Thuk. kommt καὶ ταῦτα gar nicht zur Anknüpfung eines Partic. vor und bei andern bildet es einen Gegensatz oder eine Steigerung des Vorangehenden (M. 470, 6. Kr. 51, 7, 14), was hier nicht der Fall wäre. Es wird daher zu erklären sein: und nachdem ihr damit drei Ungerechtigkeiten (eigentlich: dies als drei U.) begangen habt. — *μὴ κτείνειν* (Herw. *κτενεῖν*) von *τὴν ὑπόσχεσιν* abhängig. zu 58, 1.

4. οὐκ, nein, nicht also, absolut. 5, 101.

67. 1. ταῦτα Obj. zu *ἐπεξήλθομεν* (exposuimus) Kap. 26. — *εἰδῆτε καταγν.* nach welcher Regel? — *ἡμεῖς δέ, sc. εἰδῶμεν*, wir aber (wissen), dafs wir uns noch pflichtmäfsiger an ihnen gerächt haben. Durch ihre Rede haben sich die Theb. von der Pflichtmäfsigkeit ihrer Rache noch mehr überzeugt, als sie es schon vorher waren. Das Pfk. anticipt die Verurteilung wie eine bereits geschehene. καὶ μὴ — *ἐπικλασθῆτε* Forts. v. *ἵνα*.

2. διπλάσιος ζημίας. Derselbe Gedanke 1, 86, 1.

3. τὴν — *διεφθ.*, bei dem Überfall von Plataia. Über die Stellung des Partic. zu 1, 11, 2. — *ἐν Κορωνείᾳ*. 1, 113. — *οἰκίαι ἐρημοὶ* von den Vätern gesagt, ein kühner Ausdruck. Classens Erklärung: „und ihre Häuser verödet zurückgeblieben“ würde den schon von Kr. begrihten Artikel *αἱ* verlangen. St. κατ' οἰκίας.

- δικαιοτέραν ὑμῶν ἱκετείαν ποιοῦνται τούσδε τιμωρήσασθαι.
- 4 οἴκτου τε ἀξιώτεροι τυγχάνειν οἱ ἀπρεπές τι πάσχοντες τῶν ἀνθρώπων· οἱ δὲ δικαίως, ὥσπερ οἶδε, τὰ ἐναντία ἐπίχαρτοι εἶναι.
- 5 καὶ τὴν νῦν ἐρημίαν δι' ἑαυτοὺς ἔχουσι· τοὺς γὰρ ἀμείνους ξυμμάχους ἐκόντες ἀπέωσαντο. παρενόμησάν τε οὐ προπαθόντες ὑφ' ἡμῶν, μίσει δὲ πλεόν ἢ δίκη κρίναντες καὶ οὐκ ἀνταποδόντες νῦν τὴν ἴσῃν τιμωρίαν· ἔννομα γὰρ πείσονται καὶ οὐχ ἐκ μάχης χείρας προῖσχύμενοι, ὥσπερ φασίν, ἀλλ' ἀπὸ ξυμβά-
- 6 σεως ἐς δίκην σφᾶς αὐτοὺς παραδόντες. ἀμύνετε οὖν, ᾧ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τῷ τῶν Ἑλλήνων νόμῳ ὑπὸ τῶνδε παραβαθέντι, καὶ ἡμῖν ἄνομα παθοῦσιν ἀνταπόδοτε χάριν δικαίαν ὧν πρόθυμοι γεγενήμεθα, καὶ μὴ τοῖς τῶνδε λόγοις περιωσθῶμεν ἐν ὑμῖν, ποιήσατε δὲ τοῖς Ἑλλήσι παράδειγμα οὐ λόγων τοὺς ἀγῶνας προθήσοντες ἀλλ' ἔργων, ὧν ἀγαθῶν μὲν ὄντων βραχεῖα ἢ ἀπαγγελία ἀρκεῖ, ἀμαρτανομένων δὲ λόγοι ἔπεισι κοσμηθέντες
- 7 προκαλύμματα γίνονται. ἀλλ' ἦν οἱ ἡγεμόνες, ὥσπερ νῦν ὑμεῖς, κεφαλαιώσαντες πρὸς τοὺς ξύμπαντας διαγνώμας ποιήσθε, ἥσόν τις ἐπ' ἀδίκους ἔργοις λόγους καλοὺς ζητήσῃ.

68. Τοιαῦτα δὲ οἱ Θηβαῖοι εἶπον. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι δικασταὶ νομίζοντες τὸ ἐπερώτημα σφίσιν ὀρθῶς ἔξιν, εἴ τι

4. δικαίως, sc. πάσχοντές τι. — ἐπίχαρτοι εἶναι sc. ἄξιοί εἰσι.

5. παρενόμησαν die Hdd. mit unregelmäßigem Augment, wie wenn es aus *παρά* und *ἀνομέω* zusammengesetzt wäre. Ebenso Spätere. St. hat es korr. in *παρεν*. — καὶ οὐκ ἀνταποδόντες κτέ., auch dies ist durch die vorhergehenden Ptc. historisch gefasst, obwohl die Strafe noch nicht gebüßt ist. B. erklärte daher: und ohne dafs sie jetzt (wenn ihr das Schuldig sprecht) die entsprechende Strafe gelitten haben werden. Das Partic. Ao. vertritt das Fut. exact., wie 102, 7. 4, 20, 3 u. a. *ἂν ἀντ.*, was Cl. nach Dobrees Konj. gegeben hat, würde bedeuten: „sie würden (od. möchten wohl) jetzt, wenn ihr sie für schuldig erklärt (oder erklären solltet), nicht die entsprechende Strafe dafür leiden“ — was sinnwidrig wäre. St. korr. *ἀνταποδώσοντες*. Wir halten eine Änderung nicht für nötig trotz des folg. Fut. — *ἔννομα γὰρ κτέ.*

soll erklären, warum er gesagt hat, die Strafe sei noch nicht *ἴση*, sc. *τῇ παρανομίᾳ αὐτῶν*.

6. ἀμύνετε κτέ. Über die Satzform zu 1, 16. — *τῷ* — *παραβαθέντι* mit Bezug auf 66, 2. — *ὧν* = *τούτων* ἄ. vgl. 2, 53, 3. — *τοῖς* — *λόγοις* infolge der Reden. — *ποιήσατε παράδειγμα* zur Konstr. vgl. 40, 8. Zu den folg. Worten vgl. 37, 4. 38, 4. — *ἀμαρτανομένων* s. 2, 65, 11 *ἡμαρτήθη* — *ὃ ἐς Σικελίαν πλοῦς*. — *ἔπεισι*, mit Phrasen. Plat. Apol. p. 17 B. *κεκαλλιεπημένους λόγους*.

7. κεφαλαιώσαντες, summarisch zusammenfassend, wie in derden Plat. vorgelegten Frage (52, 4). — *πρὸς τοὺς ξύμπαντας*, mit Rücksicht auf alle, als warnendes Beispiel für alle. — *ποιήσθε*. Die Person ist dem eingeschobenen Subjekte accommodiert. zu 1, 82, 1.

68. 1. Die Lak. halten aus 2 Gründen ihre Frage, „ob...“ für berechtigt 1. aus dem objektiven

ἐν τῷ πολέμῳ ὑπ' αὐτῶν ἀγαθὸν πεπόνθασι, διότι τὸν τε ἄλλον χρόνον ἡξίουσαν δῆθεν αὐτοὺς κατὰ τὰς παλαιὰς Πανσανίου μετὰ τὸν Μῆδον σπονδὰς ἡσυχάζειν καί, ὅτε ὕστερον[· ἂ] πρὸ τοῦ περιτερίζεσθαι προείχοντο αὐτοῖς, κοινὸς εἶναι κατ' ἐκεῖνα, ὥς <δ> οὐκ ἐδέξαντο, ἡγούμενοι τῇ ἑαυτῶν δικαίᾳ βουλήσει ἔκσπονδοι ἤδη ὑπ' αὐτῶν κακῶς πεπονθέναι, αὐτῶς τὸ αὐτὸ ἓνα ἕκαστον παραγαγόντες καὶ ἐρωτῶντες, εἴ τι Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἀγαθὸν ἐν τῷ πολέμῳ δεδρακότες εἰσὶν, ὅποτε μὴ φαῖεν, ἀπάργοντες ἀπέκτεινον καὶ ἐξαίρετον ἐποιήσαντο οὐδένα. διέφθειραν δὲ Πλαταιῶν μὲν αὐτῶν οὐκ ἐλάσσους δια- 2 κοσίαν, Ἀθηναίων δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν, οἱ ξυνεπολιορκούντο· γυναικας δὲ ἡνδραπόδισαν. τὴν δὲ πόλιν ἐνιαυτὸν μὲν τινα 3 [Θηβαῖοι] Μεγαρέων ἀνδράσι κατὰ στάσιν ἐκπεπτοκῶσι καὶ ὅσοι τὰ σφέτερα φρονοῦντες Πλαταιῶν περιῆσαν ἔδοσαν ἐνοικεῖν· ὕστερον δὲ καθελόντες αὐτὴν ἐς ἔδαφος πᾶσαν ἐκ τῶν θεμελίων ῥυκοδόμησαν πρὸς τῷ Ἡραίῳ καταγῶριον διακοσίαν ποδῶν, πανταχῇ κύκλῳ οἰκήματα ἔχον κάτωθεν καὶ ἄνωθεν, καὶ ὀροφαῖς καὶ θυρώμασι τοῖς τῶν Πλαταιῶν ἐχρήσαντο, καὶ τοῖς ἄλλοις

Grund, daß sie bis zur Zeit der Belagerung zur Ruhe gemahnt hatten, 2. aus dem subjektiven, daß sie meinen, sie hätten — als sie später vor der Einschließung vergeblich Neutralität empfohlen hätten — als ἔκσπονδοι, also eigentlich ἐν τῷ πολέμῳ, von ihnen Unrecht erlitten. Die Lesart kann nicht richtig sein. Am richtigsten scheint die Korrektur Stahls, die wir daher aufgenommen haben. — μετὰ τὸν Μῆδον = μετὰ τὰ Μηδικά. — Πανσανίου σπονδὰς. 2, 72, 1. — προείχοντο = προεβάλλοντο (Schol.) Zur Sache 2, 72, 1. — κοινός, neutral. — κατ' ἐκεῖνα, κατὰ τὰς Πανσανίου σπονδὰς. — ἡγούμενοι sind die Laked. — τῇ — βουλήσει, wörtl.: durch ihr gerechtes Verlangen, insofern dasselbe nicht beachtet ward, also: durch die Mißachtung ihres gerechten Verlangens. Es gehört zu κακῶς πεπονθέναι. Arnold vermutet auch hier wohl mit Recht eine Verderbnis. — ἔκσπονδοι. Wären sie als ἐνσπονδοι beleidigt worden, so hätte dies Verhältniß sie noch zu einer gewissen Schonung ver-

pflichtet. — τὸ αὐτό gehört zu ἐρωτῶντες, und παραγαγόντες ist διὰ μέσον gesetzt. Ähnl. ist 6, 68, 3 ἐξ ἧς nur mit ἀποχωρεῖν zu verbinden. vgl. auch 1, 6, 5. — ἀπέκτεινον — ἐποιήσαντο. Die Ursache des Tempuswechsels ist leicht ersichtlich.

2. Zu den Zahlen vgl. 2, 78, 3. — 3, 20, 2. 42, 2.

3. τινα, ungefähr. — [Θηβαῖοι] ist nach Cl. für eingeschoben zu halten, theils weil hier und in den nächsten Sätzen noch dasselbe Subj. gelten muß wie vorher, theils weil am Ende des §. die Thebaner ausdrückl. als neues Subj. eintreten. — ἐκ τῶν θεμελίων gehört ebenfalls noch zu καθελόντες. St. bezieht es zu ῥυκοδόμησαν. — καταγῶριον, Einkehr, Herberge, Hospiz, für die Besucher des Tempels. — πανταχῇ wird wohl am besten mit κύκλῳ verbunden: ganz ringsum, wie 7, 79, 5. Andere setzen das Komma nach πανταχῇ: 200 Fufs ins Gevierte; aber so wird schon διακοσίαν ποδῶν ohne einen Zusatz verstanden, wie man aus dem bekannten Ἐκατόμπεδον und νεὼς Ἐκατόμπεδος

ἃ ἦν ἐν τῷ τείχει ἐπιπλα, χαλκὸς καὶ σίδηρος, κλίνας κατασκευάσαντες ἀνέθεσαν τῇ Ἥρᾳ, καὶ νεὼν ἐκατόμποδον λίθινον ᾠκοδόμησαν αὐτῇ. τὴν δὲ γῆν δημοσιώσαντες ἀπεμίσθωσαν
 4 ἐπὶ δέκα ἔτη, καὶ ἐνέμοντο Θηβαῖοι. σχεδὸν δέ τι καὶ τὸ ξύμπαν περὶ Πλαταιῶν οἱ Λακεδαιμόνιοι οὕτως ἀποτετραμμένοι ἐγένοντο Θηβαίων ἕνεκα, νομίζοντες ἐς τὸν πόλεμον αὐτοὺς ἄρτι
 5 τότε καθιστάμενον ὠφελίμους εἶναι. καὶ τὰ μὲν κατὰ Πλάταιαν ἔτει τρίτῳ καὶ ἐνενημοστῷ ἐπειδὴ Ἀθηναίων σύμμαχοι ἐγένοντο οὕτως ἐτελεύτησεν.

69. Αἱ δὲ τεσσαράκοντα νῆες τῶν Πελοποννησίων αἱ Λεσβίοις βοηθοὶ ἐλθοῦσαι, ὥς τότε φεύγουσαι διὰ τοῦ πελάγους ἐκ τε τῶν Ἀθηναίων ἐπιδιωχθεῖσαι καὶ πρὸς τῇ Κρήτῃ χειμασθεῖσαι καὶ ἀπ' αὐτῆς σποράδες πρὸς τὴν Πελοπόννησον κατηνέχθησαν, καταλαμβάνουσιν ἐν τῇ Κυλλήνῃ τρισκαίδεκα τριήρεις Λευκαδίων καὶ Ἀμπρακιωτῶν καὶ Βρασίδαν τὸν Τέλλιδος ξύμ-
 2 βουλον Ἀλκίδα ἐπεληλυθότα. ἐβούλοντο γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι ὥς τῆς Λέσβου ἡμαρτήκεσαν, πλεόν τὸ ναυτικὸν ποιήσαντες ἐς τὴν Κέρκυραν πλεῦσαι στασιάζουσιν, δώδεκα μὲν ναυσὶ μόναις παρόντων Ἀθηναίων περὶ Ναύπακτον, πρὶν δὲ πλεόν τι ἐπιβοηθῆσαι ἐκ τῶν Ἀθηναίων ναυτικόν, ὅπως προφθάσωσι· καὶ παρεσκευάζοντο ὃ τε Βρασίδης καὶ ὁ Ἀλκίδας πρὸς ταῦτα.

70. Οἱ γὰρ Κερκυραῖοι ἐστασίαζον, ἐπειδὴ οἱ αἰχμάλωτοι ἦλθον αὐτοῖς οἱ ἐκ τῶν περὶ Ἐπίδαμνον ναυμαχιῶν ὑπὸ Κο-

(hier gleich nachher) sieht. — ἐν τῷ τείχει = ἐν τῇ πόλει. — κλίνας, Ruhebetten, jedenfalls eben für das καταγώγιον.

4. σχεδὸν — ξύμπαν, beinahe aber auch in allem. σχεδὸν τι bei πᾶς auch 5, 66, 4. 7, 33, 2. — ἀποτετραμμένοι ἔγ., waren abgeneigt geworden. — ἄρτι καθιστ. zu K. 3, 1.

69. 1. τότε. 33, 1. — διὰ τοῦ πελάγους wie Kap. 4, 6. — βοηθοὶ ἐλθοῦσαι wie 1, 53, 4. — ἐκ für welche Präpos.? Auch 1, 20, 2. 6, 36, 2. — σποράδες steht den vorang. Partic. parallel, = σποράδες γενόμεναι, διασπαρεῖσαι s. 82, 1. οὐκ ἂν ἔχοντων πρόφασιν οὐδ' ἐτοίμων. 5, 64, 4 μὴ ἀθρόοις καὶ ἀλλήλους περιμείνασι. Cl. u. St. streichen davor καὶ. — ξύμβουλον. Vgl. 2, 85, 1.

2. πρὶν δὲ — προφθάσωσι. Konstr. ὅπως δὲ, πρὶν — ναυτικόν, προφθάσωσι. Aber ὅπως mußte der Antithese wegen nachgestellt werden. zu 1, 77, 2.

70. 1. οἱ αἰχμάλωτοι κτῆ. 1, 54, 55. — ὀκτακοσίων ταλ. (Gen. pretii.) Eine außerordentl. hohe Summe für etwa 250 Personen; doch dieselben gehörten zu den ersten Männern der Stadt: 1, 55, 1. — τοῖς προξένοις διηγγ., „von ihren Vertretern verbürgt“, d. h. die Proxenoι (zu 2, 29, 1) der Kerkyr. zu Korinth hatten sich angeblich für die richtige Zahlung dieser Summe verbürgt. — ἐπράσσον ὅπως — ἀποστήσωσιν. Alle Hdd. haben den Konj. wie 1, 57, 4. Vgl. dagegen Kap. 4, 6 u. 4, 103, 4. u. zu 1, 56, 2.

Die γὰρ ἔκκειν πρὸς τὴν αὐτὴν ἀποστολὴν γέγραπται.

ρινθίων ἀφεθέντες, τῷ μὲν λόγῳ ὀκτακοσίῳν ταλάντων τοῖς
 προξένοις διηγγρημένοι, ἔργῳ δὲ πεπεισμένοι Κορινθίους Κέρ-
 κυραν προσποιῆσαι. καὶ ἔπρασσον οὗτοι ἕκαστον τῶν πολιτῶν
 μετιόντες, ὅπως ἀποστήσωσιν Ἀθηναίων τὴν πόλιν. καὶ ἀφι- 2
 κομένης Ἀττικῆς τε νεῶς καὶ Κορινθίας πρέσβεις ἀγρουσῶν καὶ
 ἐς λόγους καταστάντων ἐψηφίσαντο Κερκυραῖοι Ἀθηναίους μὲν
 ξύμμαχοι εἶναι κατὰ τὰ ξυγκείμενα, Πελοποννησίοις δὲ φίλοι
 ὥσπερ καὶ πρότερον. καὶ (ἦν γὰρ Πειθίας ἐθελοπρόξενός τε τῶν 3
 Ἀθηναίων καὶ τοῦ δήμου προειστήκει) ὑπάγουσιν αὐτὸν οὗτοι
 οἱ ἄνδρες ἐς δίκην, λέγοντες Ἀθηναίους τὴν Κέρκυραν κατα-
 δουλοῦν. ὁ δὲ ἀποφυγὼν ἀνθυπάρχει αὐτῶν τοὺς πλουσιωτάτους 4
 πέντε ἄνδρας, φάσκων τέμνειν χάρακας ἐκ τοῦ τε Διὸς τοῦ
 τεμένους καὶ τοῦ Ἀλκίνου· ζημία δὲ καθ' ἑκάστην χάρακα
 ἐπέκειτο στατήρ. ὀφλόντων δὲ αὐτῶν καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ λειτῶν 5
 καθεζομένων διὰ πλῆθος τῆς ζημίας, ὅπως ταξάμενοι ἀποδῶσιν,
 ὁ Πειθίας (ἐτύγχανε γὰρ καὶ βουλῆς ὢν) πείθει ὥστε τῷ νόμῳ
 χρῆσασθαι. οἱ δ' ἐπειδὴ τῷ τε νόμῳ ἐξείργοντο καὶ ἅμα ἐπυν- 6
 θάνοντο τὸν Πειθίαν, ἕως ἔτι βουλῆς ἐστὶ, μέλλειν τὸ πλῆθος
 ἀνακρίσειν τοὺς αὐτοὺς Ἀθηναίους φίλους τε καὶ ἐχθροὺς νομί-
 ζειν, ξυνίσταντό τε καὶ λαβόντες ἐργχειρίδια ἐξαπιναίως ἐς τὴν
 βουλήν ἐσελθόντες τὸν τε Πειθίαν κτείνουσι καὶ ἄλλους τῶν
 τε βουλευτῶν καὶ ἰδιωτῶν ἐς ἐξήκοντα· οἱ δὲ τινες τῆς αὐτῆς

2. καταστάντων, sc. τῶν πρέσβων
 τοῖς Κερκυραίοις. Zum Ausdr. vgl.
 Kap. 8. — ξυγκείμενα; eine ἐπιμαχία.
 vgl. 1, 44, 1.

3. καὶ ἦν γὰρ. zu 1, 31, 2. —
 ἐθελοπρόξενος war der, welcher
 sich, ohne vom Staate als Proxe-
 nos autorisiert zu sein, aus eig-
 nem Antriebe den Pflichten eines
 solchen unterzog. Das Wort scheint
 nur an dieser Stelle vorzukommen.

4. χάρακας (als Fem.), Pfähle
 für die Weinstöcke. Dagegen οἱ
 χάρακες sind Palissaden. — στα-
 τήρ ohne Zusatz ist wohl dersilberne
 (korinthische) 4 Drachmen wert.
 Der goldene betrug 20 Drachmen.
 Zwar könnte auch dieser gemeint
 sein. Denn es wird ausdrücklich
 die Höhe der Strafe hervorgehoben.

5. ταξάμενοι, in selbstgesetzten
 Zahlungsfristen. And. verstehen es
 ἐντελοπρόξενος

allgemeiner: „nach einer vereinbar-
 ten billigen Abschätzung“, schwer-
 lich mit dem Worte vereinbar, in
 welchem wohl die Vereinbarung,
 aber nichts von einer „billigen Ab-
 schätzung“ ausgedrückt ist. Lupus
 in Fleckeis. Jahrb. 111, S. 168 will
 die Unbestimmtheit des Ausdrucks
 wiedergeben mit: „damit sie sich
 über die Zahlung arrangierten.“ —
 βουλῆς ὢν, zum Senate gehö-
 rend. — τῷ νόμῳ χρῆσασθαι, dem
 Gesetze seinen Lauf zulassen,
 welches also bei den Geldstrafen
 keine Fristzahlungen zuließ.

6. ἐξείργοντο, sc. τοῦ ταξάμενοι
 ἀποδοῦναι. — τοὺς αὐτοὺς κτέ.,
 also ein Schutz- und Trutz-
 bündnis zu schließen, während das
 bisherige nur ein Schutzbündnis
 war. zu 1, 44, 1. — ξυνίσταντο ver-
 schworen sich; auch 5, 82, 2. u.

γνώμης τῷ Πειδίᾳ ὀλέγοι ἐς τὴν Ἀττικὴν τριήρη κατέφυγον
ἔτι παροῦσαν.

71. Δράσαντες δὲ τοῦτο καὶ ξυγκαλέσαντες Κερκυραίους
εἶπον ὅτι ταῦτα καὶ βέλτιστα εἴη καὶ ἥμισυ ἂν δουλωθεῖεν ὑπ'
Ἀθηναίων, τό τε λοιπὸν μηδετέρους δέχεσθαι ἀλλ' ἢ μιᾷ νηὶ
ἡσυχάζοντας, τὸ δὲ πλεον πολέμιον ἡγεῖσθαι. ὥς δὲ εἶπον, καὶ
2 ἐπικυρῶσαι ἡνάγκασαν τὴν γνώμην. πέμπουσι δὲ καὶ ἐς τὰς
Ἀθήνας εὐθὺς πρέσβεις περὶ τε τῶν πεπραγμένων διδάζοντας
ὥς ξυνέφερε καὶ τοὺς ἐκεῖ καταπεφυρότας πείσοντας μηδὲν
ἀνεπιτήδειον πράσσειν, ὅπως μὴ τις ἐπιστροφή γένηται.

72. Ἐλθόντων δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς τε πρέσβεις ὥς νεω-
τερίζοντας ξυλλαβόντες καὶ ὅσους ἐπείσαν κατέθεντο ἐς Αἴ-
2 γιναν. ἐν δὲ τούτῳ τῶν Κερκυραίων οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα
ἐλθούσης τριήρους Κορινθίας καὶ Λακεδαιμονίων πρέσβεων
3 ἐπιτίθενται τῷ δήμῳ καὶ μαχόμενοι ἐνίκησαν. ἀφικομένης δὲ
νυκτὸς ὁ μὲν δῆμος ἐς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ μετώρα τῆς πό-
λεως καταφεύγει καὶ αὐτοῦ ξυλλεγείς ἰδρῦθι καὶ τὸν Ἰλλαϊ-
κὸν λιμένα εἶχον· οἱ δὲ τὴν τε ἀγορὰν κατέλαβον, οὔπερ οἱ
πολλοὶ φῶκον αὐτῶν, καὶ τὸν λιμένα τὸν πρὸς αὐτῇ καὶ πρὸς
τὴν ἡπειρον.

73. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἡεροβολίσαντό τε ὀλέγα καὶ ἐς τοὺς
ἀγροὺς περιέπεμπον ἀμφοτέροι, τοὺς δούλους παρακαλοῦντές
τε καὶ ἐλευθερίαν ὑπισχνούμενοι· καὶ τῷ μὲν δήμῳ τῶν οἰ-
κετῶν τὸ πλῆθος παρεγένετο ξύμμαχον, τοῖς δ' ἑτέροις ἐκ τῆς
ἡπείρου ἐπίκουροι ὀτακόσιοι.

74. Διαλιπούσης δ' ἡμέρας μάχη αὖθις γίνεται, καὶ
νικᾷ ὁ δῆμος χωρίων τε ἰσχύι καὶ πλήθει προέχων, αἶ τε γυ-
ναῖκες αὐτοῖς τολμηρῶς ξυνεπελάβοντο βάλλουσai ἀπὸ τῶν
οἰκιῶν τῷ κεράμῳ καὶ παρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον.

6, 65, 2. — τῷ Πειδίᾳ, wie nach
τῆς αὐτῆς γνώμης sc. ὄντες zu
übers.?

71. 1. μιᾷ νηί. zu 2, 7, 2. Beachte
den Unterschied zwischen dem bl.
Opt. u. Opt. mit ἂν in der Or. obl.!
Welche Zeit betrifft der letztere?
ἀλλ' ἢ = außer. — ἡσυχάζοντας
gehört zu dem nicht ausgedrückten
Subj. — καί, auch, beginnt den
Nachsatz. zu 2, 93, 4.

2. ὥς ξυνέφερε, wie es ihnen,

den Absendenden, vorteilhaft
war. — ἐκεῖ scheinbar für ἐκεῖσε.
zu 1, 87, 6. — ἐπιστροφή, Ahn-
dung an Kerkyra von seiten der
Athenen. S. meine Diss. de en. fin.
usu Th. S. 31 ff.

72. 3. τὸν Ἰλλαϊκὸν λιμένα wohl
der jetzige Hafen Chalikiopulo. —
τὸν λιμένα κτέ. Dieser hieß „der
Hafen des Alkinoos“.

74. 1. τῷ κεράμῳ. Üb. den Sin-
gul. zu 2, 4, 2, wo die Weiber in

1) wenn sie nicht selbst ἐπικυρῶσαι δεξιόχουν
ὄντες τῇ δέσσει ἀντιπρῶτον, sondern, ἐπικυρῶσαι ἀντιπρῶτον.
νέωτες, ὅτι τὰς αὐτῶν ἀντιπρῶτον δεικνύει τὸν ἀντιπρῶτον
ἀντιπρῶτον

γενομένης δὲ τῆς τροπῆς περὶ δέιλῃν ὀψίαν δεισαντες οἱ ὅλ- 2
γοι μὴ αὐτοβοεῖ ὁ δῆμος τοῦ τε νεωρίου κρατήσκειν ἐπελθὼν
καὶ σφᾶς διαφθείρειν, ἐμπιπρᾶσι τὰς οἰκίας τὰς ἐν κύκλῳ
τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰς ξυνοικίας, ὅπως μὴ ἦ ἐφοδος, φειδόμενοι
οὔτε οἰκείας οὔτε ἄλλοτρίας, ὥστε καὶ χρήματα πολλὰ ἐμπό-
ρων κατεκαύθη καὶ ἡ πόλις ἐκινδύνευσεν πᾶσα διαφθαρεῖναι,
εἰ ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογὶ ἐπίφορος ἐς αὐτήν. καὶ οἱ μὲν 3
παυσάμενοι τῆς μάχης ὡς ἐκότεροι ἡσυχάσαντες τὴν νύκτα ἐν
φυλακῇ ἦσαν· καὶ ἡ Κορινθία ναῦς τοῦ δήμου κεκρατηκότος
ὑπεξανήγρετο, καὶ τῶν ἐπικούρων οἱ πολλοὶ ἐς τὴν ἡπειρον λα-
θόντες διεκομίσθησαν.

75. Τῇ δ' ἐπιγιννομένη ἡμέρᾳ Νικόστρατος ὁ Διυτρέ-
φους, Ἀθηναίων στρατηγός, παραγίγνεται βοηθῶν ἐκ Ναυ-
πάκτου δώδεκα ναυσὶ καὶ Μεσσηνίων πεντακοσίοις ὀπλίταις·
ξύμβασίν τε ἐπρασσε καὶ πείθει ὥστε συγχωρῆσαι ἀλλήλοις δέκα
μὲν ἄνδρας τοὺς αἰτιωτάτους κρῖναι, οἱ οὐκέτι ἔμειναν, τοὺς
δ' ἄλλους οἰκεῖν σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ποιησαμένους καὶ πρὸς
Ἀθηναίους ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν. καὶ 2
ὁ μὲν ταῦτα πράξας ἐμελλεν ἀποπλεύσεσθαι, οἱ δὲ τοῦ δήμου
προστίεται πείθουσιν αὐτὸν πέντε μὲν ναῦς τῶν αὐτοῦ σφίσι
καταλιπεῖν, ὅπως ἤσσόν τι ἐν κινήσει ᾧσιν οἱ ἐναντίοι, ἴσας δὲ
αὐτοὶ πληρώσαντες ἐκ σφῶν αὐτῶν ξυμπέμψειν. καὶ ὁ μὲν 3
ξυνεχώρησεν, οἱ δὲ τοὺς ἐχθροὺς κατέλεγον ἐς τὰς ναῦς. δει-
σαντες δὲ ἐκείνοι μὴ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθῶσι καθίζουσιν
ἐς τὸ τῶν Διοσκούρων ἱερὸν. Νικόστρατος δὲ αὐτοὺς ἀνίστη 4
τε καὶ παρεμυθεῖτο. ὥς δ' οὐκ ἔπειθεν, ὁ δῆμος ὀπισθεῖς ἐπὶ
τῇ προφάσει ταύτῃ, ὥς οὐδὲν αὐτῶν ὕγιες διανοομένων τῇ
τοῦ μὴ ξυμπλεῖν ἀπιστία, τὰ τε ὅπλα αὐτῶν ἐκ τῶν οἰκίῶν ἔλαβε

gleicher Weise am Kampfe teilnehmen.

2. τὰς ξυνοικίας, die Miets-
häuser, große Gebäude, welche
an mehrere arme Familien ver-
mietet wurden. — οἰκείας — ἄλλο-
τρίας ist Genet. — εἰ ἄνεμος κτέ.
Fast ebenso 1, 77, 5. Das vorangeg.
ἐκινδύνευσεν διαφθαρεῖναι ist gleich-
sam διαφθάρῃ ἐν. *ἐκινδύνευσεν*

3. ὡς ἐκότεροι elliptisch wie ὡς
ἐκαστοι. zu 1, 3, 4. *(ἐπὶ αὐτοῖς)*

75. 1. Νικόστρατος nach Gilbert,

THEUCRIDES I. 2.

Beitr. z. innern Gesch. Athens S. 144
identisch mit dem von Aristoph.
in den Wespen erwähnten Nik. aus
Skambonidai, wohl einer der Frie-
denspartei. — τοὺς αὐτοὺς κτέ. wie
70, 6 u. 1, 44, 1.

3. κατέλεγον, wollten sie aus-
heben; sonst d. Medium.

4. ἀνίστη, hieß sie aufstehn.
Vom Impf. zu 1, 105, 6. — ἔπειθεν.
zu 31, 1. — τῇ — ἀπιστία. Bei
der mißtrauischen Weigerung mit-
zufahren, μὴ so auch nach ἀπιστεῖν

καὶ αὐτῶν τινὰς οἷς ἐπέτυχον, εἰ μὴ Νικόστρατος ἐκώλυσεν,
 5 διέφθειραν ἔν. ὁρῶντες δ' οἱ ἄλλοι τὰ γινόμενα καθίζουσιν
 ἐς τὸ Ἥραιον ἱκέται καὶ γίνονται οὐκ ἐλάσσους τετρακοσίων.
 ὁ δὲ δῆμος δείσας μὴ τι νεωτερίσωσιν ἀνίστησί τε αὐτοὺς πείσας
 καὶ διακομίζει ἐς τὴν πρὸ τοῦ Ἥραιου νῆσον καὶ τὰ ἐπιτήδεια
 ἐκεῖσε αὐτοῖς διεπέμπετο.

76. Τῆς δὲ στάσεως ἐν τούτῳ οὔσης τετάρτη ἢ πέμπτη
 ἡμέρα μετὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐς τὴν νῆσον διακομιδὴν αἱ ἐκ
 τῆς Κυλλήνης Πελοποννησίων νῆες, μετὰ τὸν ἐκ τῆς Ἰωνίας
 πλοῦν ἔφορμοι οὔσαι, παραγίνονται τρεῖς καὶ πεντήκοντα·
 ἦρχε δὲ αὐτῶν Ἀλκίδας, ὅσπερ καὶ πρότερον, καὶ Βρασίδης
 αὐτῷ ξύμβουλος ἐπέπλει. ὁρμισάμενοι δὲ ἐς Σύβοτα λιμένα
 τῆς ἡπείρου ἅμα ἔφ' ἐπέπλεον τῇ Κερκυρά. *P*

77. Οἱ δὲ πολλῷ θορόβῳ καὶ πεφοβημένοι τὰ τ' ἐν τῇ
 πόλει καὶ τὸν ἐπίπλουν παρεσκευάζοντό τε ἅμα ἐξήκοντα ναῦς
 καὶ τὰς αἰεὶ πληρουμένας ἐξέπεμπον πρὸς τοὺς ἐναντίους, παρ-
 αινούντων Ἀθηναίων σφᾶς τε ἔἶσαι πρῶτον ἐκπλεῦσαι καὶ
 2 ὕστερον πάσαις ἅμα ἐκείνους ἐπιγενέσθαι. ὥς δὲ αὐτοῖς πρὸς
 τοῖς πολεμίοις ἦσαν σποράδες αἱ νῆες, δύο μὲν εὐθύς ἡτο-
 μόλησαν, ἐν ἑτέραις δὲ ἀλλήλοις οἱ ἐμπλέοντες ἐμάχοντο. ἦν
 3 δὲ οὐδεὶς κόσμος τῶν ποιουμένων. ἰδόντες δὲ οἱ Πελοποννη-
 σιοὶ τὴν ταραχὴν εἰκοσι μὲν ναυσὶ πρὸς τοὺς Κερκυραίους ἐτά-
 ξαντο, ταῖς δὲ λοιπαῖς πρὸς τὰς δώδεκα ναῦς τῶν Ἀθηναίων,
 ὧν ἦσαν αἱ δύο Σαλαμινία καὶ Πάραλος.

78. Καὶ οἱ μὲν Κερκυραῖοι κακῶς τε καὶ κατ' ὀλίγας
 προσπίπτοντες ἑταλαιπωροῦντο καθ' αὐτούς· οἱ δ' Ἀθηναῖοι
 φοβούμενοι τὸ πλῆθος καὶ τὴν περικύκλωσιν ἀθρόαις μὲν οὐ

1, 10, 1. vgl. 2, 49, 6. — διέφθει-
 ραν constructio κ. σύνεσιν.

5. οἱ ἄλλοι, die übrigen Oligar-
 chen. — ἐς τὸ Ἥραιον. Dieser Tem-
 pel gewährte wegen seiner größern
 Heiligkeit ein sichereres Asyl als
 der der Dioskuren. — διεπέμπετο
 ist Passiv.

76. αἱ — νῆες. s. 69, 2. — ἔφορ-
 μοι οὔσαι, die dort vor Anker
 gelegen hatten. Sonst kommt
 ἔφορμος bei Thuk. nur als Subst.
 vor. Meineke verm. ἔφορμουσαι.
 Besser ist die Korr. Stahl's: ἔφ'
 ὄρμῳ οὔσαι, was Cl. aufnahm.

77. 1. πολλῷ θορόβῳ καὶ πεφ.
 zu 1, 80, 1. — πάσαις, mit allen.
 — ἐκείνους, τοὺς Κερκυρ.

3. Σαλαμ. καὶ Π. zu 33, 1.

78. 1. κακῶς in schlechter
 Ordnung. — κατ' ὀλίγας, sc. ναῦς,
 zu wenigen, d. h. mit jedes-
 mal wenigen. vgl. den ähnl. Aus-
 druck κατ' ὀλίγον. — καθ' αὐτούς,
 bei, unter sich selbst, ohne
 Teilnahme der Athener. 2, 88, 1.
 99, 2. 3, 39, 2. 4, 71, 1. Aber Haase:
 τὸ καθ' αὐτούς auf ihrer Seite
 wie Kap. 108, 2. 6, 70, 2. — ἀθρόαις

*τα ἑταλαιπώρουν mit Gedränge geschah, so κατ' αὐτούς auf
 ihrer Seite*

προσέπιπτον οὐδὲ κατὰ μέσον ταῖς ἐφ' ἑαυτοὺς τεταγμέναις, προσβαλόντες δὲ κατὰ κέρας καταδύουσι μίαν ναῦν. καὶ μετὰ ταῦτα κύκλον ταξαμένων αὐτῶν περιέπλεον καὶ ἐπειρῶντο θορυβεῖν. γνόντες δὲ οἱ πρὸς τοῖς Κερκυραίοις καὶ δεισάντες 2 μὴ ὅπερ ἐν Ναυπάκῳ γένοιτο ἐπιβοηθοῦσι· καὶ γενόμεναι ἀνδράσι αἱ νῆες ἅμα τὸν ἐπίπλεον τοῖς Ἀθηναίοις ἐποιοῦντο. οἱ δ' ὑπεχώρουν ἤδη πρύμναν κρουόμενοι καὶ ἅμα τὰς τῶν 3 Κερκυραίων ἐβούλοντο προκαταφυγεῖν ὅτι μάλιστα, ἑαυτῶν σχολῇ τε ὑποχωρούντων καὶ πρὸς σφᾶς τεταγμένων τῶν ἐναντίων. ἡ 4 μὲν οὖν ναυμαχία τοιαύτη γενομένη ἐτελεύτα ἐς ἡλίου δύσιν.

79. Καὶ οἱ Κερκυραῖοι δεισάντες μὴ σφίσιν ἐπιπλεύσαν-
τες ἐπὶ τὴν πόλιν ὥς κρατοῦντες οἱ πολέμιοι ἢ τοὺς ἐκ τῆς
νήσου ἀναλάβωσιν ἢ καὶ ἄλλο τι νεωτερίσωσι, τοὺς τε ἐκ τῆς
νήσου πάλιν ἐς τὸ Ἡραῖον διεκόμισαν καὶ τὴν πόλιν ἐφύλασ-
σον. οἱ δ' ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐκ ἐτόλμησαν πλεῦσαι κρατοῦν- 2
τες τῇ ναυμαχίᾳ, τρισκαίδεκα δὲ ναῦς ἔχοντες τῶν Κερκυραίων
ἀπέπλευσαν ἐς τὴν ἡπειρον ὅθενπερ ἀνηγάγοντο. τῇ δ' ὅστε- 3
ραῖα ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐδὲν μᾶλλον ἐπέπλεον, καίπερ ἐν
πολλῇ ταραχῇ καὶ φόβῳ ὄντας καὶ Βρασίδου παραινοῦντος,
ὥς λέγεται, Ἀλκίδας, Ἰσοψήφου δὲ οὐκ ὄντος· ἐπὶ δὲ τὴν Λευ-
κίμυην τὸ ἀκρωτήριον ἀποβάντες ἐπόρθουν τοὺς ἀγρούς.

80. Ὁ δὲ δῆμος τῶν Κερκυραίων ἐν τούτῳ περιδεῖς γε-
νόμενος μὴ ἐπιπλεύσωσιν αἱ νῆες, τοῖς τε ἰκέταις ἦσαν ἐς
λόγους καὶ τοῖς ἄλλοις ὅπως σωθήσεται ἡ πόλις. καὶ τινὰς
αὐτῶν ἔπεισαν ἐς τὰς ναῦς ἐσβῆναι· ἐπλήρωσαν γὰρ ὅμως τριά-
κοντα. οἱ δὲ Πελοποννήσιοι μέχρι μέσον ἡμέρας δηώσαντες 2

verb. mit ταῖς — τεταγμέναις. — κατὰ κέρας, auf dem Flügel. Ohne Art. wie κατὰ μέσον vorher. zu 2, 81, 3. — αὐτῶν, τῶν Λακεδ.

2. οἱ πρὸς τοῖς Κ., die an, bei den Kerk., d. h. die diesen gegenüber Stehenden. — ἐν Ναυπάκτῳ. 2, 84.

3. πρύμναν κρ. zu 1, 50, 5. — τὰς τῶν Κ., ist Subj. von προκαταφυγεῖν. οἱ μ. ἐστὶν Ἀθηναῖοι.

4. ἐς zu 1, 51, 3.

79. 1. τοὺς ἐκ τ. ν., Präpos. ἐκ wegen ἀναλάβωσιν. Wie im Deutschen? S. zu 1, 8, 2.

2. κρατοῦντες fasse konzessiv!

3. οὐδὲν μᾶλλον nihilo magis,

also ebensowenig. Ebenso 2, 70, 1. — Ἰσοψήφον auch Kap. 11, 3. Welche Stellung bekleidete Brasidas nur? — Λευκίμυην 1, 30, 1. jetzt Leukimo im Südosten der Insel.

80. 1. δῆμος — ἦσαν wie 75, 4 u. öfters. — τοῖς ἄλλοις. Also die obigen οἱ ἄλλοι (75, 5) waren noch nicht alle übrigen Oligarchen gewesen. — ὅμως, dennoch, trotz der Wirren. — τριάκοντα. Der hier in der Vulg. noch folg. Zusatz προσδεχόμενοι τὸν ἐπίπλεον fehlt in den best. Codd.

2. μέχρι μέσον ἡμ. μέχρι μέσον Genit. des Neutr.; μέσον mit dem

- σφίσειν αὐτοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ προσποιήσει ῥαδίως αἱ ἐπαγωγαὶ
 2 τοῖς νεωτερίζειν τι βουλομένοις ἐπορίζοντο. καὶ ἐπέτεσε πολλὰ
 καὶ χαλεπὰ κατὰ στάσιν ταῖς πόλεσι, γιγνόμενα μὲν καὶ αἰ
 ἐσόμενα, ἕως ἄν ἡ αὐτὴ φύσις τῶν ἀνθρώπων ᾗ, μᾶλλον δὲ καὶ
 ἡσυχαιτέρα καὶ τοῖς εἰδεσι διηλλαγμένα, ὥς ἄν ἕκασται αἱ μετα-
 βολαὶ τῶν ξυντυχῶν ἐφιστῶνται. ἐν μὲν γὰρ εἰρήνῃ καὶ ἀγαθοῖς
 πράγμασιν αἱ τε πόλεις καὶ οἱ ἰδιῶται ἀμείνους τὰς γνώμας ἔχονσι
 διὰ τὸ μὴ ἐς ἀκουσίους ἀνάγκας πίπτειν· ὁ δὲ πόλεμος ὑφελὼν τὴν
 εὐπορίαν τοῦ καθ' ἡμέραν βίαιος διδάσκαλος καὶ πρὸς τὰ παρόντα
 3 τὰς ὁργὰς τῶν πολλῶν ὁμοιοῖ. ἐστασίαζέ τε οὖν τὰ τῶν πόλεων
 καὶ τὰ ἐφυστερίζοντά που ἐπιπύσκει τῶν προγενομένων πολὺ
 ἐπέφερε τὴν ὑπερβολὴν ἐς τὸ καινοῦσθαι τὰς διανοίας τῶν τ' ἐπι-
 4 χειρήσεων περιτεχνήσει καὶ τῶν τιμωριῶν ἀτοπία. καὶ τὴν εἰω-
 θυῖαν ἀξίωσιν τῶν ὀνομάτων ἐς τὰ ἔργα ἀντήλλαξαν τῇ δικαιο-
 σει. τόλμα μὲν γὰρ ἀλόγιστος ἀνδρία φιλέταιρος ἐνομίσθη,

rerum novarum erant cupidi, simul etiam facile dabatur facultas arcescendi socios auxiliares, ut et adversam factionem opprimerent, et exinde potentiam sibi met compararent. ξυνμαχίας mußte des Nachdrucks und der Beziehung auf das Vorige wegen voranstehen und ist dadurch von αἱ ἐπαγωγαὶ weit getrennt. vgl. zu 15, 1. — ἐκατέρους, den Oligarchen und Demokraten, wird durch τοῖς νεωτερίζειν τι βουλομένοις nachträglich noch limitiert und hat also den Sinn von ἐκατέρων. Die Dative fasse ich als Bezeichnung des Zweckes, wie 1, 123, 1 u. hier §. 6. ὀφείλα, hier §. 6 πλεονεξία, 6, 33, 2 κατοικίσει, doch sind es eigentl. dat. instrum., z. B. ὀφείλα: durch den (beabsichtigten) Nutzen. σφίσειν αὐτοῖς hängt vom Verbale προσποιήσει ab: zu 1, 73, 1. Bedeutung anders 2, 62, 1.

2. μᾶλλον καὶ ἡσυχαιτέρα. zu K. 4, 2. Ergänze übrigens γιγνόμενα. — ὥς κτέ. vgl. Kap. 45, 4. — ἐφιστῶνται = πίπτωσι (Schol.). — ὁ πόλεμος = βίαιος διδάσκαλος, kühne Metapher. — πρὸς τὰ παρόντα ὁμοιοῖ entsprechend den herrschenden Verhältnissen. Cl. meint es sei nach Analogie von 1,

140, 1. u. 6, 34, 7 zu lesen καὶ τὰς ὁργὰς. — τὰς ὁργὰς, die Stimmungen, Gesinnungen. zu 1, 130, 2.

3. τὰ ἐφυστερίζοντα = τὰ ὅσπερ γιγνόμενα. — ἐπιπύσκει hat St. mit Recht aus Dion. Hal. aufgenommen ebenso wie ἐς τὸ statt τοῦ (καινοῦσθαι). Dagegen verteidigt Sadée a. a. O. προγενομένων πολὺ gegen προγεννημένων πολλῇν mit gutem Grund. — πολὺ — διανοίας, wörtlich: brachte sehr das Übermaß hinsichtlich des Neuerns der Pläne hinzu, d. h. übertrieben immer mehr das Ersinnen neuer (noch nie da gewesener) Anschläge. — περιτεχνήσει, durch Verschlagenheit, Raffinement.

4. ἐς τὰ ἔργα verb. mit τὴν ἀξίωσιν, die Geltung, Bedeutung für die Handlungen. Der Art. ist nicht wiederholt. zu 1, 18, 1. — τῇ δικαιοσεί, nach ihrem Gutdünken. — Völlig ungerecht tadelt Dionys. (p. 241 Kr.) das Folg. als μειρακιώδεις σχηματισμοὺς τῶν ἀντιθέσεων τε καὶ παρομοίων καὶ παρισώσεων; denn hier hat ja die innere Natur der Sache selbst diese Redefiguren gleichsam mit Notwendigkeit aus sich hervorgetrieben. Dasselbe gilt von 1, 70. — φιλέταιρος

μέλλησις δὲ προμηθῆς δειλία εὐπρεπής, τὸ δὲ σῶφρον τοῦ
 ἀνάνδρου πρόσχημα, καὶ τὸ πρὸς ἅπαν ξυνετὸν ἐπὶ πᾶν ἀργόν·
 τὸ δ' ἐμπλήτως ὅξυ ἀνδρὸς μοῖρα προσετέθη, ἀσφαλεία δὲ τὸ
 ἐπιβουλευσάσθαι ἀποτροπῆς πρόφασις εὐλογος. καὶ ὁ μὲν χα- 5
 λεπαίνων πιστὸς αἰεί, ὁ δ' ἀντιλέγων αὐτῷ ὑποπτος. ἐπιβου-
 λεύσας δέ τις τυχών τε ξυνετός, καὶ ὑπονοήσας ἔτι δεινότερος·
 προβουλεύσας δὲ ὅπως μηδὲν αὐτῶν δεήσει, τῆς τε ἐταιρίας
 διαλυτῆς καὶ τοὺς ἐναντίους ἐκπεπληγμένους. ἀπλῶς δὲ ὁ φθά-
 σας τὸν μέλλοντα κακόν τι δοῶν ἐπηνεῖτο, καὶ ὁ ἐπικελεύσας
 τὸν μὴ διανοούμενον· καὶ μὴν καὶ τὸ ξυγγενὲς τοῦ ἐταιρικοῦ 6
 ἀλλοτριώτερον ἐγένετο διὰ τὸ ἐτοιμότερον εἶναι ἀπροφασίστως
 τολμᾶν· οὐ γὰρ μετὰ τῶν κειμένων νόμων ὠφελιά αἱ τοιαῦται
 ξύνοδοι, ἀλλὰ παρὰ τοὺς καθεστῶτας πλεονεξία. καὶ τὰς ἐς
 σφᾶς αὐτοὺς πίστεις οὐ τῷ θεῷ νόμῳ μᾶλλον ἐκρατύνοντο ἢ
 τῷ κοινῇ τι παρανομήσαι. τὰ τε ἀπὸ τῶν ἐναντίων καλῶς λε- 7
 γόμενα ἐνεδέχοντο ἔργων φυλακῇ, εἰ προύχοιεν, καὶ οὐ γενναϊό-
 τητι. ἀντιτιμωρησάσθαι τέ τινα περὶ πλείονος ἦν ἢ αὐτὸν μὴ
 προπαθεῖν. καὶ ὅρκοι εἴ που ἄρα γένοιτο ξυναλλαγῆς, ἐν τῷ

etwa mit aufopfernd wiederzu-
 geben. — τὸ ἐμπλήτως ὅξυ, die
 verrückte Raschheit. — ἀνδρὸς
 μοῖρα προσετέθη = ἐν ἀνδρὸς μοῖρα
 ἐτέθη. — ἀσφαλεία δὲ τὸ ἐπιβ.,
 das mit Vorsicht (eig., mit Sicher-
 heit) bei sich Überlegen. Wegen
 der Stellung zu 1, 18, 1. Kr.
 50, 10, 1. Fast alle Codd. ἀσφα-
 λεια δὲ τὸ ἐπιβ., was in keiner
 Weise genügend zu erklären ist.
 In drei schlechten Codd. wohl durch
 Korr. ἀσφάλεια δὲ τοῦ ἐπιβ. ἀπο-
 τροπῆς, für das Sichzurück-
 ziehen von einer Sache, vgl. unser
 „sich drücken v. etwas“. Lupus
 (Fleckeis. 111) liest: τὸ ἐπιβουλεύ-
 σασθαι: „sich aber zum Zweck der
 Sicherheit erst noch zu beraten
 galt als schönklingender Vorwand
 des Ausweichens.“ Doch ἔτι heißt
 nicht „erst noch.“

5. ἐπιβ. — τυχών, wer aber
 einen Anschlag glückl. aus-
 geführt. τε aus Dion. Hal. —
 υπονοήσας geht auf den, gegen
 welchen der Anschlag gerichtet
 war. δεινότερος für noch ärger
 (ξυνετός). Vgl. zum Gegensatz der

Verba ἐπιβουλ. u. προβουλ. 1, 33, 4.
 — ἀπλῶς δέ. Sonst meist τέ in
 solchen abschließenden Zusammen-
 fassungen, doch auch 40, 4 ἐν δὲ
 ξυνελῶν λέγω.

6. τοῦ ἐταιρικοῦ, als die poli-
 tische Genossenschaft, auch
 8, 48, 3. — ἐτοιμότερον εἶναι, als
 Subj. erg. τὸ ἐταιρικόν. — ὠφελιά
 st. des handschr. ὠφελίας hat St.
 wieder hergestellt. Dative des
 Zweckes wie § 1. Dion. Hal. er-
 klärt richtig: οὐ γὰρ ἐπὶ ταῖς κατὰ
 νόμον ὠφελίαις αἱ τῶν ἐταιριῶν
 ἐγίνοντο σύνοδοι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ παρὰ
 τοὺς νόμους τι πλεονεκεῖν. Vgl. 1,
 123, 1. Die Hetären (Klubs) hatten
 zum Zweck gegenseitige Unter-
 stützung bei Wahlen, Abstimmun-
 gen und dergl., überh. Förderung
 des polit. Einflusses der einzelnen
 Mitglieder. — τῷ θεῷ νόμῳ, Dion.
 θεῷ καὶ ν., woraus Dobree ὁσίῳ
 καὶ νομίῳ korr., der Schol. erklärt
 es: ὅρκους διδόντες.

7. ἀπὸ b. Passiv; Kap. 36, 6. —
 ἔργων φυλακῇ, unter tatsäch-
 lichen Vorkehrungen. — εἰ
 προύχοιεν, sc. οἱ ἐναντίοι. — αὐτὸν

αὐτίκα πρὸς τὸ ἄπορον ἑκατέρῳ διδόμενοι ἴσχυον, οὐκ ἐχόντων ἄλλοθεν δύναμιν· ἐν δὲ τῷ παρατυχόντι ὁ φθάσας θαρσῆσαι, εἰ ἴδοι ἄφρακτον, ἥδιον διὰ τὴν πίστιν ἐτιμωρεῖτο ἢ ἀπὸ τοῦ προφανοῦς, καὶ τό τε ἀσφαλὲς ἐλογίζετο καὶ ὅτι ἀπάτῃ περιγενόμενος ξυνέσεως ἀγώνισμα προσελάμβανε. ὅζον δ' οἱ πολλοὶ κακοῦργοι ὄντες δεξιοὶ κέκληνται ἢ ἀμαθεῖς ἀγαθοί, καὶ τῷ
8 μὲν αἰσχύνονται, ἐπὶ δὲ τῷ ἀγάλλονται. πάντων δ' αὐτῶν αἰτίον ἀρχὴ ἡ διὰ πλεονεξίαν καὶ φιλοτιμίαν· ἐκ δ' αὐτῶν καὶ ἐς τὸ φιλονεικεῖν καθισταμένων τὸ πρόθυμον. οἱ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσι προστιάντες μετ' ὀνόματος ἑκάτεροι εὐπρεποῦς, πλήθους τε ἰσονομίας πολιτικῆς καὶ ἀριστοκρατίας σάφρονος προτιμήσει, τὰ μὲν κοινὰ λόγῳ θεραπεύοντες ἅθλα ἐποιούντο, παντὶ δὲ τρόπῳ ἀγωνιζόμενοι ἀλλήλων περιγίγνεσθαι ἐτόλμησάν τε τὰ δεινότερα, ἐπεξῆσάν τε τὰς τιμωρίας ἐτι μείζους, οὐ μέχρι τοῦ δικαίου καὶ τῇ πόλει ξυμφόρου προστιθέντες, ἐς δὲ τὸ ἑκατέροις πονεῖν ἡδονὴν ἔχον ὀρίζοντες, καὶ ἡ μετὰ ψήφου ἀδίκου καταγνώσεως ἡ χειρὶ κτώμενοι τὸ κρατεῖν ἐτοῖμοι ἦσαν τὴν αὐτίκα φιλονεικίαν ἐκπιπλάναι. ὥστε εὐσεβεία μὲν οὐδέτεροι ἐνόμιζον, εὐπρεπεία δὲ λόγον, οἷς ξυμβαλή ἐπιφθόνως τι διαπραΰεσθαι, ἄμεινον ἤκουον. τὰ δὲ μέσα τῶν πολιτῶν ὑπ' ἀμ-

selbst. — πρὸς τὸ ἄπορον in Betracht, wegen; ähnl. πρὸς τὴν παροῦσαν ἀπορίαν 7, 60, 2 u. διὰ τ. παρ. ἀπ. 7, 29. 1. — οὐκ ἐχόντων, sc. αὐτῶν, aus ἑκατέρῳ zu entnehmen. — θαρσῆσαι. Hier wohl, damit keine 2 Partecp zusammenkommen. — διὰ τὴν πίστιν, weil der Gegner wegen des Vertrags nichts ahnte, also ἄφρακτος war. — τὸ ἀσφαλὲς u. der Satz mit ὅτι sind Objekte zu ἐλογίζετο, zu dem noch ὁ φθάσας Subj. ist. — ξυνέσεως ἀγώνισμα, den Ruhm der Klugheit als Kampfpreis. — κακοῦργοι ὄντες zu verbinden: indem sie Schelme sind. — ἡ κτέ. Konstr. ἢ ἀγαθοὶ (sc. ὄντες) ἀμαθεῖς. Also Chiasmus auch bei τῷ μὲν, ἐπὶ δὲ τῷ. — ἐπὶ δὲ τῷ zu 61, 1.

8. καθισταμένων, sc. αὐτῶν oder τῶν ἀνθρώπων. — προτιμήσει mit den davon abhängigen Genet. ist Erklärung von μετ' ὀνόμ. εὐπρ., = προτιμῶντες. — τὰ κοινά, das Gemeinwohl. — ἅθλα. s. 38, 3.

— ἐπεξῆσαν κτέ., sonst absolut, hier mit Obj. und rächten sich, indem sie, dadurch dafs sie. — ἐτι μείζους bezieht Krüg. wohl richtig auf τὰ δεινότερα, wie 81, 5 καὶ ἐτι περαιτέρω. — μέχρι κτέ., bis zur Grenze, innerhalb der Schranken des Gerechten. — προστιθέντες, steigernd (zu 45, 3), obgleich wenig bezeugt, scheint das Richtige zu sein statt der Vulg. προτιθέντες, welches Vb. bei Strafen die stehende, hier zu ἐπεξῆσαν nicht stimmende Bedeutung „androgen“ (wie proponere) hat, schwerlich aber „vorrücken“ erklärt werden darf (Cl.: „sie steckten sich das Mafs der Rache nicht vor bis etc.“). — ἐς — ὀρίζοντες. zu 1, 51, 3. — μετὰ — καταγνώσεως, mittels Verurteilung durch ungerechte Abstimmung. — εὐσεβεία — ἐνόμιζον. Dieselbe Konstr. 1, 77, 6. — τὰ μέσα, die Neutralen. Warum die Verba im Plur.?

φοτέρων ἢ ὅτι οὐ ξυνηγωνίζοντο ἢ φθόνῳ τοῦ περιεῖναι διεφθείροντο.

83. Οὕτω πᾶσα ἰδέα κατέστη κακοτροπίας διὰ τὰς στάσεις τῷ Ἑλληνικῷ, καὶ τὸ εὐηθες, οὗ τὸ γενναῖον πλείστον μετέχει, καταγελασθὲν ἠφανίσθη, τὸ δὲ ἀντιτετάχθαι ἀλλήλοις τῇ γνώμῃ ἀπίστως ἐπὶ πολὺ διήνεγκεν· οὐ γὰρ ἦν ὁ διαλύσων οὔτε λόγος ἐχρὸς οὔτε ὄρκος φοβερός, κρείσσους δὲ ὄντες ἅπαντες λογισμῷ ἐς τὸ ἀνέλπιστον τοῦ βεβαίου, μὴ παθεῖν μᾶλλον προσεκόπουν ἢ πιστεῦσαι ἐδύναντο. καὶ οἱ φανλότεροι 3 γνώμην ὡς τὰ πλείω περιεγίννοντο· τῷ γὰρ δεδιέναι τό τε αὐτῶν ἐνδεές καὶ τὸ τῶν ἐναντίων ξυνετόν, μὴ λόγοις τε ἥσσους ὥσι καὶ ἐκ τοῦ πολυτρόπου αὐτῶν τῆς γνώμης φθάσωσι προεπιβουλευόμενοι, τολμηρῶς πρὸς τὰ ἔργα ἐχώρουν. οἱ δὲ καταφρονοῦντες 4 κἂν προαισθῆσθαι, καὶ ἔργῳ οὐδὲν σφᾶς δεῖν λαμβάνειν ἢ γνώμῃ ἔξεστιν, ἄφρακτοι μᾶλλον διεφθείροντο.

84. [Ἐν δ' οὖν τῇ Κερκύρᾳ τὰ πολλὰ αὐτῶν προετολήθη, καὶ ὅποσα ὕβρει μὲν ἀρχόμενοι τὸ πλέον ἢ σωφροσύνη ὑπὸ τῶν τὴν τιμωρίαν παρασχόντων οἱ ἀνταμυνόμενοι δράσειαν, πενίας δὲ τῆς εἰσθυίας ἀπαλλαξέοντες τινες, μάλιστα δ' ἂν διὰ πάθους ἐπιθυμοῦντες τὰ τῶν πέλας ἔχειν, παρὰ δίκην γιγνώσκουσιν, οἳ τε μὴ ἐπὶ πλεονεξία, ἀπὸ ἴσου δὲ μάλιστα ἐπιόντες, ἀπαιδευσίᾳ ὀργῆς πλείστον ἐκφερόμενοι ὥμῳς

— φθόνῳ τοῦ π. = ὅτι ἐφθονοῦντο διὰ τὸ π.

83. 1. πᾶσα ἰδέα wie 81, 5. — κακοτροπίας erst wieder bei einigen Spätern.

2. ὁ διαλύσων. über den Artikel zu 2, 51, 5. — κρείσσους davon abhängig τοῦ βεβαίου = ἢ τῷ βεβαίῳ. So Stahl wohl einzig richtig: „indem alle durch Berechnung gegenüber dem Unverhofften stärker waren als durch Zuverlässigkeit, Stetigkeit der Gesinnung, wie sich zeigt im λόγος ἐχρὸς od. ὄρκος groß. — ὡς τὰ πλείω wie ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖον Kap. 37, 3.

3. γνώμην, hier an Einsicht, wie das Folg. zeigt.

4. καταφρονοῦντες mit dem Inf.: geringschätzig meinent. vgl. Herod. 1, 66, 2 καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρείσσονες εἶναι. Xen. Symp. 1, 5. zu 1, 44, 1.

84. Die Unächtheit dieses Kap., schon von den Alten erkannt, wird jetzt von niemandem mehr ernstlich bezweifelt. Unklarheit der Gedanken und manche Verkehrtheit der Sprache verraten den Interpolator, der übrigens kein ganz ungeschickter Nachahmer war.

1. καὶ ὅπ., und zwar. — ὑπὸ — παρασχόντων verb. mit ἀρχόμενοι: von denen, welche jetzt die Gelegenheit zur Rache darboten. Gemeint sind die Oligarchen, aber der Ausdruck ist ohne Beleg. — διὰ πάθους, aus Leidenschaft, was das Wort vor Aristot. nicht bedeutet. — ἀπὸ ἴσου, 1, 77, 3. von gleicher Lage aus wie der Gegner, also weder aus Rachsucht gegen ihre Unterdrücker, noch aus Bereicherungssucht, sondern aus bloßer Parteisucht. — ἀπαιδευσία, Roheit. zu 42, 1.

- 2 καὶ ἀπαραιτήτως ἐπέλθοιεν. ξυνταραχθέντος τε τοῦ βίου ἐς τὸν καιρὸν τοῦτον τῇ πόλει καὶ τῶν νόμων κρατήσασα ἢ ἀνθρώποις φύσις, εἰωθυῖα καὶ παρὰ τοὺς νόμους ἀδικεῖν, ἀσμένῃ ἐδήλωσεν ἀκρατὴς μὲν ὀργῆς οὕσα, κρείσσων δὲ τοῦ δικαίου, πολεμία δὲ τοῦ προύχοντος· οὐ γὰρ ἂν τοῦ τε δόσιον τὸ τιμωρεῖσθαι προυτίθεσαν τοῦ τε μὴ ἀδικεῖν τὸ κερδαίνειν, ἐν ᾧ
- 3 μὴ βλάπτουσιν ἰσχὺν εἶχε τὸ φθονεῖν. ἀξιοῦσί τε τοὺς κοινούς περὶ τῶν τοιούτων οἱ ἄνθρωποι νόμους, ἀφ' ὧν ἅπαντες ἐλπίς ὑπόκειται σφαλεῖσι καὶ αὐτοὺς διασώζεσθαι, ἐν ἄλλων τιμωρίαις προκαταλύειν καὶ μὴ ὑπολείπεσθαι, εἴ ποτε ἄρα τις κινδυνεύσας τινὸς δεήσεται αὐτῶν.]

85. Οἱ μὲν οὖν κατὰ τὴν πόλιν Κερκυραῖοι τοιαύταις ὁργαῖς ταῖς πρώταις ἐς ἀλλήλους ἐχρήσαντο, καὶ ὁ Εὐρυμέδων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν ταῖς ναυσίν· ὕστερον δὲ οἱ φεύγοντες τῶν Κερκυραίων (διεσώθησαν γὰρ αὐτῶν ἐς πεντακοσίους) τεῖχιν τε λαβόντες, ἃ ἦν ἐν τῇ ἡπείρῳ, ἐκράτουν τῆς πέραν οἰκίας γῆς καὶ ἐξ αὐτῆς ὀρυόμενοι ἐλήζοντο τοὺς ἐν τῇ νήσῳ καὶ πολλὰ ἐβλαπτον, καὶ λιμὸς ἰσχυρὸς ἐγένετο
- 3 ἐν τῇ πόλει. ἐπρεσβεύοντο δὲ καὶ ἐς τὴν Λακεδαιμόνα καὶ Κόρινθον περὶ καθόδου· καὶ ὥς οὐδὲν αὐτοῖς ἐπράσσετο, ὕστερον χρόνῳ πλοῖα καὶ ἐπικούρους παρασκευασάμενοι διέβησαν
- 4 ἐς τὴν νήσον ἑξακόσιοι μάλιστα οἱ πάντες, καὶ τὰ πλοῖα ἐμπρήσαντες, ὅπως ἀπόγνοια ἦ τοῦ ἄλλο τι ἢ κρατεῖν τῆς γῆς, ἀναβάντες ἐς τὸ ὄρος τὴν Ἰστώνην, τεῖχος ἐνοικοδομησάμενοι ἐφθειρον τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ τῆς γῆς ἐκράτουν.

2. τῇ πόλει, Kerkyra. — τῶν νόμων κρατ., die Gesetze überwältigend und so ihre Geltung aufhebend. Der Gegensatz in καὶ παρὰ τ. ν., auch gegen die (in Geltung stehenden) Gesetze. προθεῖναι τί τις Kap. 39, 3. u. 1, 76, 2. — τὸ κερδαίνειν auch 2, 44, 4. — ἐν ᾧ — εἶχε, in welchem Falle — gehabt hätte. Unklar.

3. ἀφ' ὧν bez. auf νόμους.

85. 1. ταῖς πρώταις. Auch später geschah Ähnliches: 4, 46 ff. Cl. fafst es als Wiederholung von ἐν τοῖς πρώτῃ (ἢ στάσις) ἐγένετο.

2. τῆς πέραν οἰκίας γῆς, auf dem Festland. — ἐλήζοντο, das Med. von

Cl. hier wie an fast allen andern Stellen aus Vat. aufgenommen: 1, 5, 2. 24, 5. 5, 56, 3 u. 115, 2. Auch 4, 41, 2 korrigiert.

3. ὥς οὐδὲν αὐτοῖς ἐπράσσετο, ebenso 2, 101, 5. vgl. ἀπραγός.

4. ἀπόγνοια κτέ. Das „Verbrennen der Schiffe“ zur Steigerung der Tapferkeit befiehlt auch Hagen im Nibelungenliede, Agathokles, Wilhelm der Eroberer, Ferdinand Cortez u. a. — τοῦ — κρατεῖν. Zu ἄλλο τι schwebt ποιεῖν vor s. 5, 87. οὐδὲν ἄλλο ἢ 4, 14, 3. 7, 75, 5. 8, 5, 1. τί ἄλλο ἢ 3, 39, 1. 58, 5. — Ἰστώνη, welchen Namen heute der Berg trägt, ist unsicher.

86. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους τελευτῶντος Ἀθηναῖοι εἰκοσι-
 ναὺς ἔστειλαν ἐς Σικελίαν καὶ Λάχνηται τὸν Μελανώπου στρατη-
 γὸν αὐτῶν καὶ Χαροιάδην τὸν Εὐφιλήτου. οἱ γὰρ Συρακοῖσι 2
 καὶ Λεοντῖνοι ἐς πόλεμον ἀλλήλοις καθέστασαν. ξύμμαχοι δὲ
 τοῖς μὲν Συρακοσίοις ἦσαν πλὴν Καμαριναίων αἱ ἄλλαι Λω-
 ρίδες πόλεις, αἵ περ καὶ πρὸς τὴν τῶν Λακεδαιμονίων τὸ πρῶτον
 ἀρχομένον τοῦ πολέμου ξυμμαχίαν ἐτάχθησαν, οὐ μέντοι ξυν-
 επολέμησάν γε· τοῖς δὲ Λεοντῖνοις αἱ Χαλκιδικαὶ πόλεις καὶ
 Καμάρινα· τῆς δὲ Ἰταλίας Λοκροὶ μὲν Συρακοσίων ἦσαν, Ῥηγί- 3
 νιοι δὲ κατὰ τὸ ξυγγενὲς Λεοντίνων. ἐς οὖν τὰς Ἀθήνας πέμ-
 ψαντες οἱ τῶν Λεοντίνων ξύμμαχοι κατὰ τε παλαιὰν ξυμμαχίαν 3
 καὶ ὅτι Ἴωνες ἦσαν, πείθουσι τοὺς Ἀθηναίους πέμψαι σφίσι
 ναῦς· ὑπὸ γὰρ τῶν Συρακοσίων τῆς τε γῆς εἵργοντο καὶ τῆς
 θαλάσσης. καὶ ἐπεμφαν οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μὲν οἰκειότητος προ- 4
 φάσει, βουλόμενοι δὲ μήτε σίτον ἐς τὴν Πελοπόννησον ἄγεσθαι
 αὐτόθεν, πρόπειραν τε ποιούμενοι εἰ σφίσι δυνατὰ εἴη τὰ ἐν τῇ
 Σικελίᾳ πράγματα ὑποχείρια γενέσθαι. καταστάντες οὖν ἐς Ῥή-
 γιον τῆς Ἰταλίας τὸν πόλεμον ἐποιοῦντο μετὰ τῶν ξυμμάχων.
 καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

87. Τοῦ δ' ἐπιγιννομένου χειμῶνος ἡ νόσος τὸ δεύτερον
 ἐπέπεσε τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκλιποῦσα μὲν οὐδένα χρόνον τὸ παντά- 2
 πασιν, ἐγένετο δὲ τις ὁμως διοικωχή. παρέμεινε δὲ τὸ μὲν ὅστε- 2
 ρον οὐκ ἔλασσον ἐνιαυτοῦ, τὸ δὲ πρότερον καὶ δύο ἔτη, ὥστε 3
 Ἀθηναίων γε μὴ εἶναι ὅ τι μᾶλλον ἐκάκωσε τὴν δύναμιν. τε- 3
 τρακοσίων γὰρ ὀπλιτῶν καὶ τετρακισχιλίων οὐκ ἐλάσσους ἀπ-
 έθανον ἐκ τῶν τάξεων καὶ τριακοσίων ἱππέων, τοῦ δὲ ἄλλου
 ὄχλου ἀνεξεύρετος ἀριθμός. ἐγένοντο δὲ καὶ οἱ πολλοὶ τότε 4

86. Jahr 427 Sept. — Λάχης, aus dem Demos Aixone, tritt von nun an öfters auf. Er war Friedensfreund. In der Schlacht bei Mantinea 418 fällt er. Es ist der eine Sprecher im gleichnamigen Dialog Platons. — Χαροιάδης findet bereits in diesem Feldzug seinen Tod.

2. πλὴν Καμαρ. Der Grund erhellt aus 6, 5, 3. — πρὸς τὴν — ξυμμ. vgl. 2, 7, 2. — Χαλκιδικαί. Näml. Leontini selbst war eine chalkidische Kolonie (6, 3, 3), ebenso das gleich erwähnte Rhegion (6, 44, 3). — Λοκροί, als Dorier.

3. πέμψαντες. Die Hauptperson dieser Gesandtschaft war der berühmte Sophist Gorgias. — κατὰ παλαιὰν ξυμμαχίαν 433/32 unter dem Archont Apheudes.

4. βουλόμενοι vor μήτε gestellt. zu 1, 16. — καταστάντες 1, 49, 3. 59, 2. eine feste Stellung einnehmen.

87. 1. ἐκλιποῦσα μὲν — ἐγένετο δέ. s. 2, 47, 3. 3, 81, 4. 82, 1. — τὸ παντάπασιν, merkwürdige Verbindung des Adv. mit dem Art. Be. 328. — διοικωχή, Unterbrechung, veraltetes Wort.

σεισμοὶ τῆς γῆς ἐν τε Ἀθήναις καὶ Εὐβοίᾳ καὶ ἐν Βοιωτοῖς καὶ μάλιστα ἐν Ὀρχομενῷ τῷ Βοιωτίῳ.

88. Καὶ οἱ μὲν ἐν Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι καὶ Πηγεῖνοι τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος τριάκοντα ναυσὶ στρατεύουσιν ἐπὶ τὰς Αἰόλου νήσους καλουμένας· θέρους γὰρ δι' ἀνυδρίαν ἀδύνατα ἦν ἐπιστρατεύειν.
- 2 νέμονται δὲ Λιπαραῖοι αὐτάς, Κνιδίαν ἄποικοι ὄντες. οἰκοῦσι δ' ἐν μιᾷ τῶν νήσων οὐ μεγάλη, καλεῖται δὲ Λιπάρα· τὰς δὲ ἄλλας ἐκ ταύτης ὁρμώμενοι γεωργοῦσι, Αἰδύμην καὶ Στρογγύλην
- 3 καὶ Ἰεράν. νομίζουσι δὲ οἱ ἐκείνη ἄνθρωποι ἐν τῇ Ἰερᾷ ὡς ὁ Ἡφαιστος χαλκεύει, ὅτι τὴν νύκτα φαίνεται πῦρ ἀναδιδούσα πολὺ καὶ τὴν ἡμέραν καπνόν. κεῖνται δὲ αἱ νῆσοι αὗται κατὰ τὴν Σικελῶν καὶ Μεσσηνίων γῆν, ξύμμαχοι δ' ἦσαν Συρακο-
- 4 σίων. τεμόντες δ' οἱ Ἀθηναῖοι τὴν γῆν, ὡς οὐ προσεχώρουν, ἀπέπλευσαν ἐς τὸ Πήριον. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα, καὶ πέμπτον ἔτος ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

89. Τοῦ δ' ἐπιγιννομένου θέρους Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι μέχρι μὲν τοῦ ἰσθμοῦ ἤλθον ὡς ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐσβαλοῦντες Ἀγιδος τοῦ Ἀρχιδάμου ἡγουμένου, Λακεδαιμονίων βασιλέως, σεισμῶν δὲ γενομένων πολλῶν ἀπετράποντο πάλιν καὶ
- 2 οὐκ ἐγένετο ἐσβολή. καὶ περὶ τούτους τοὺς χρόνους, τῶν σεισμῶν κατεχόντων, τῆς Εὐβοίας ἐν Ὀροβίαις ἡ θάλασσα ἐπανελθοῦσα ἀπὸ τῆς τότε οὖσης γῆς καὶ κυματωθεῖσα ἐπῆλθε τῆς πόλεως μέρος τι, καὶ τὸ μὲν κατέκλυσε, τὸ δ' ὑπενόστησε, καὶ θάλασσα νῦν ἐστὶ πρότερον οὔσα γῆ· καὶ ἀνθρώπους διέφθειρεν
- 3 ὅσοι μὴ ἐδύναντο φθῆναι πρὸς τὰ μετέωρα ἀναδραμόντες. καὶ

4. τῷ Βοιωτίῳ. Dies boiot. Orchomenos als Masc. auch 4, 76, 3. als Fem. 1, 113, 2. Ein zweites O. lag in Arkadien: 5, 61, 3 (Masc.). Van Herwerden hält es für Glossem. ἐκ τῶν τάξεων, später ἐκ καταλόγων. 6, 43. 7, 16, 1. 20, 2.

88. Welches sind also die Inseln des Aiolos?

2. Στρογγύλη, jetzt Stromboli.

3. Σικελῶν. zu 90, 1.

89. 426. 1. Ἀγιδος. Sein Vater Archidamos, zuletzt als Anführer genannt 3, 1 (Frühjahr 428), starb höchst wahrsch. 427.

2. κατεχόντων, anhielten (obtinere). vgl. 1, 10, 1. 11, 3. — Ὀρο-

βίαι jetzt Roviäs. — ἐπανελθοῦσα — γῆς, nachdem es zurückgewichen von dem damaligen Lande (τότε, weil es später Meer war). Ein solches Zurückweichen und Wogen des Meeres (κυματωθεῖσα) ist die gewöhnl. Begleitung eines Erdbebens. vgl. z. B. die schöne Schilderung in Plin. Briefen 6, 20. Die Codd. haben ἐπελθοῦσα, was Haake verbesserte nach dem Schol. und nach ἐπαναχώρησις §. 4. τὸ μὲν — τὸ δὲ ist Subj. — κατέκλυσε ohne Obj., wie ἐπέκλυσε §. 4. — πρότερον οὔσα γῆ, etwas, das früher Land war. Das Partic. ist dem Prädic. assimiliert. s. 21, 2.

περὶ Ἀταλάντην τὴν ἐπὶ Λοκροῖς τοῖς Ὀπουντίοις νῆσον παρα-
 πλησία γίνεταί ἐπέκλυσις, καὶ τοῦ τε φρουρίου τῶν Ἀθηναίων
 παρεῖλε καὶ δύο νεῶν ἀνεικλυσμένων τὴν ἑτέραν κατέαξεν. ἐγέ- 4
 νετο δὲ καὶ ἐν Πεπαρήθῳ κύματος ἐπαναχώρησός τις, οὐ μὲν-
 τοι ἐπέκλυσέ γε· καὶ σεισμὸς τοῦ τείχους τι κατέβαλε καὶ τὸ
 πρυτανεῖον καὶ ἄλλας οἰκίας ὀλίγας. αἴτιον δ' ἔργωγε νομίζω 5
 τοῦ τοιοῦτου, ἢ ἰσχυρότατος ὁ σεισμὸς ἐγένετο, κατὰ τοῦτο
 ἀποστέλλειν τε τὴν θάλασσαν καὶ ἐξαπίνης πάλιν ἐπισπωμένης
 βιαιότερον τὴν ἐπέκλυσιν ποιεῖν· ἄνευ δὲ σεισμοῦ οὐκ ἂν μοι
 δοκεῖ τὸ τοιοῦτο ξυμβῆναι γενέσθαι.

90. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους ἐπολέμουν μὲν καὶ ἄλλα, ὥς
 ἐκάστοις ξυνέβαινεν, ἐν τῇ Σικελίᾳ, καὶ αὐτοὶ οἱ Σικελιώται
 ἐπ' ἀλλήλους στρατεύοντες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ξὺν τοῖς σφετέροις
 ξυμμάχοις· ἃ δὲ λόγον μάλιστα ἄξια ἢ μετὰ τῶν Ἀθηναίων οἱ
 ξύμμαχοι ἔπραξαν ἢ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους οἱ ἀντιπόλεμοι, τού- 2
 των μνησθῆσομαι. Χαροιάδου γὰρ ἤδη τοῦ Ἀθηναίων στρατη-
 γοῦ τεθυνηκότος ὑπὸ Συρακοσίων πολέμῳ, Ἀάχης ἅπασαν ἔχων
 τῶν νεῶν τὴν ἀρχὴν ἐστράτευσε μετὰ τῶν ξυμμάχων ἐπὶ Μυλάς
 τὰς τῶν Μεσσηνίων. ἔνυχον δὲ δύο φυλαὶ ἐν ταῖς Μυλάϊς τῶν
 Μεσσηνίων φρουροῦσαι καὶ τινα καὶ ἐνέδραν πεποιημέναι τοῖς
 ἀπὸ τῶν νεῶν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι τοὺς τε ἐκ τῆς 3
 ἐνέδρας τρέπουσι καὶ διαφθείρουσι πολλούς, καὶ τῷ ἐρύματι
 προσβαλόντες ἠνάγκασαν ὁμολογίᾳ τὴν τε ἀκρόπολιν παραδοῦ-
 ναι καὶ ἐπὶ Μεσσήνην ξυστρατεῦσαι. καὶ μετὰ τοῦτο ἐπελθόν- 4

3. Ἀταλάντη 2, 32. Talantonisi.
 — τοῦ φρουρίου gen. part.

4. κύματος. Über den Singul. zu
 2, 4, 2. — ἐπέκλυσε. Subj. τὸ κύμα.

— Πεπαρήθῳ nordöstl. v. Euboia.

5. αἴτιον κτέ. Üb. die Konstr. zu
 1, 23, 6. — ἀποστέλλειν, zurück-
 drängen. Subj. ist hier u. zu τὴν
 ἐπικλ. ποιεῖν das Erdbeben. ἐπι-
 σπωμένης richtig korr. von v. Herw.
 st. — ην. — βιαιότερον kann fühl.
 als Adv. gefasst werden. Als Adj.
 genom. würde es in die Zahl
 der anomalen Formen gehören, über
 welche zu 101, 2. — ἄν gehört zu
 ξυμβῆναι: οὐκ ἂν ξυμβαίη γενέ-
 σθαι.

90. 1. καὶ ἄλλα statt ἄλλοι (Korr.
 Poppos), entsprechend dem ἃ δὲ
 λόγον κτέ. Auch 1, 65, 2. τὰ τε

ἄλλα ξυνεπολέμει. — Bei ξυνέβαι-
 νεν ergänze πολεμεῖν. — Σικελιώ-
 ται sind die in Sicilien angesiedel-
 ten Griechen, an den Küsten woh-
 nend, dagegen Σικελιοὶ ein Volk
 von barbarischem Stamme, nach
 Thuk. aus Italien eingewandert, im
 Innern u. Norden der Insel sitzend
 (6, 2, 4. 5. 88, 4). — ἀντιπόλεμοι
 unzweifelhaft nach Pollux v. Stahl
 richtig hergestellt aus ἀντιπόμενοι
 der Hdd. vgl. ἀντάθλοι.

2. Μυλάς, Milazzo. — φυλαί. „Die
 bürgerlichen Abteilungen blieben
 auch militärische. vgl. 6, 98, 4.“
 Kr. — τῶν Μεσσ. verb. mit φυλαί.
 — οἱ ἀπὸ τῶν νεῶν die gelandeten
 Truppen.

3. ἐν wie 79, 1. — ὁμολογίᾳ 1,
 29, 5 u. 8.

των οἱ Μεσσήνιοι τῶν τε Ἀθηναίων καὶ τῶν ξυμμάχων προσ-
εχώρησαν καὶ αὐτοί, ὁμήρους τε δόντες καὶ τὰ ἄλλα πιστὰ
παρασχόμενοι.

91. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους οἱ Ἀθηναῖοι τριάκοντα μὲν ναῦς
ἔστειλαν περὶ Πελοπόννησον, ὧν ἐστρατήγει Δημοσθένης τε ὁ
Ἀλκισθένης καὶ Προκλῆς ὁ Θεοδώρου, ἐξήκοντα δὲ ἐς Μῆλον
καὶ δισχιλίους ὀπλίτας, ἐστρατήγει δὲ αὐτῶν Νικίας ὁ Νικη-
2 ράτου. τοὺς γὰρ Μηλίους ὄντας νησιώτας καὶ οὐκ ἐθέλοντας
ὑπακούειν οὐδὲ ἐς τὸ αὐτῶν ξυμμαχικὸν ἵκναι ἐβούλοντο προσ-
3 αραγέσθαι. ὥς δὲ αὐτοῖς δηομένης τῆς γῆς οὐ προσεχώρουν,
ἄραντες ἐκ τῆς Μήλου αὐτοὶ μὲν ἔπλευσαν ἐς Ὠρωπὸν τῆς Γραι-
κῆς, ὑπὸ νύκτα δὲ σχόντες εὐθὺς ἐπορεύοντο οἱ ὀπλίται ἀπὸ τῶν
4 νεῶν πεζῇ ἐς Τανάγραν τῆς Βοιωτίας. οἱ δ' ἐκ τῆς πόλεως παν-
δημεῖ Ἀθηναῖοι, Ἰππονίκου τε τοῦ Καλλίου στρατηγούontos καὶ
Εὐρυμέδοντος τοῦ Θουκλέους, ἀπὸ σημείου ἐς τὸ αὐτὸ κατὰ
5 γῆν ἀπήντων. καὶ στρατοπεδευσάμενοι ταύτην τὴν ἡμέραν ἐν τῇ
Τανάγρα ἐδήκουν καὶ ἐνηυλίσαντο. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ μάχῃ κρα-
τήσαντες τοὺς ἐπεξελθόντας τῶν Ταναγραίων καὶ Θηβαίων
τινὰς προσβεβηθηκότας καὶ ὅπλα λαβόντες καὶ τροπαῖον στή-
σαντες ἀνεχώρησαν, οἱ μὲν ἐς τὴν πόλιν, οἱ δὲ ἐπὶ τὰς ναῦς.
6 καὶ παραπλεύσας ὁ Νικίας ταῖς ἐξήκοντα ναυσὶ τῆς Λοκίδος
τὰ ἐπιθαλάσσια ἔτεμε καὶ ἀνεχώρησεν ἐπ' οἶκον.

92. Ὡς δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Λακεδαιμόνιοι Ἡράκλειαν
2 τὴν ἐν Τραχίνι ἀποικίαν καθίσταντο ἀπὸ τοιαύσδε γνώμης. Μη-

4. οἱ Μεσσήνιοι. Die Stellung des
Nomin. mitten in den Gen. absol.
ist auffällig. Daher hält van Herw.
die Worte τῶν τε Ἀθ. κ. τ. ξυμμά-
χων für Glossem. Doch ähnlich 4,
135. 5, 47, 1. u. a. — καὶ αὐτοὶ
= auch sie, gleichfalls. wie
61, 1. — πιστὰ wird wie ἐχνοῖ 1,
32, 2 (καὶ ταῦτα πιστεύοντες ἐχνοῖ
ὑμῖν παρέξομαι) prädikativ zu
fassen sein: „als Vertrauen er-
weckend, Bürgschaft bietend“. Üb.
d. Verbindung mit τὰ ἄλλα zu 1,
44, 2.

91. 1. Δημοσθένης aus Aphidna
tritt hier zuerst auf. Über ihn u.
Prokles s. G. Gilbert, Beitr. z. inn.
Gesch. Athens. S. 158 ff.

2. τοὺς Μηλίους. vgl. 2, 9, 4. 5,
84, 2. — αὐτῶν. Die Codd. αὐτῶν.

zu 22, 6. — ξυμμαχικόν hier und
oft = ξυμμαχία.

3. Γραῖκῆς st. πέραν γῆς d. Hdd.,
was als „gegenüberliegendes Land“
nicht ohne weiters für Euböia stehen
kann; s. 2, 23, 3.

4. Ἰππονίκος Sohn des berühm-
ten Kallias. vgl. Gilbert a. a. O.
S. 166 ff. — οἱ ἐκ τῆς πόλεως. vgl.
29, 1.

5. ἐν τῇ Ταν., im Gebiet von
T., wie ἐν ταῖς Ἀθήναις 4, 5, 1.
ἐν τῇ Ἐπιδάμῳ 5, 55, 1 und öfter,
nicht bloß in Angaben von Schlach-
ten. Deshalb Classens Änderung
Ταναγραία zu verwerfen.

6. τῆς Λοκίδος des Opuntischen.

92. 1. τὴν ἐν Τραχίνι. So be-
zeichnet Thuk. diese Stadt noch
viermal, nicht ἐν Τραχινίαις (Cl.),

λιῆς οἱ ξύμπαντες εἰς μὲν τρία μέρη, Παράλιοι, Ἱερῆς, Τραχί-
νιοι· τούτων δὲ οἱ Τραχίνιοι πολέμῳ ἐφθαρμένοι ὑπὸ Οἰταίων
δμορῶν ὄντων, τὸ πρῶτον μελλήσαντες Ἀθηναίοις προσθεῖναι
σφᾶς αὐτούς, δέξαντες δὲ μὴ οὐ σφίσι πιστοὶ ᾧσι, πέμπουσιν
ἐς Λακεδαιμόνα, ἐλόμενοι πρεσβευτὴν Τισαμενόν. ξυνεπρεσβευ- 3
οντο δὲ αὐτοῖς καὶ Δωριῆς, ἡ μητρόπολις τῶν Λακεδαιμονίων,
τῶν αὐτῶν δεόμενοι· ὑπὸ γὰρ τῶν Οἰταίων καὶ αὐτοὶ ἐφθει-
ροντο. ἀκούσαντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι γνώμην εἶχον τὴν ἀπ- 4
οικίαν ἐκπέμπειν, τοῖς τε Τραχινίοις βουλούμενοι καὶ τοῖς Δω-
ριεῦσι τιμωρεῖν. καὶ ἕνα τοῦ πρὸς Ἀθηναίους πολέμου καλῶς
αὐτοῖς ἐδόκει ἢ πόλις καθίστασθαι· ἐπὶ τε γὰρ τῇ Εὐβοίᾳ ναυ-
τικὸν παρασκευασθῆναι ἔν, ὥστ' ἐκ βραχείας τὴν διάβασιν γί-
γνεσθαι, τῆς τε ἐπὶ Θωάκης παρόδου χρησίμως ἔξειν· τό τε
ξύμπαν ὥρμητο τὸ χωρίον κτίζειν. πρῶτον μὲν οὖν ἐν Δελφοῖς 5
τὸν θεὸν ἐπήρουντο, κελεύοντος δὲ ἐξέπεμψαν τοὺς οἰκήτορας
αὐτῶν τε καὶ τῶν περιοίκων, καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὸν βου-
λούμενον ἐκέλευον ἔπεσθαι πλὴν Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν καὶ ἔστιν
ᾧν ἄλλων ἔθνων. οἰκιστὰς δὲ τρεῖς Λακεδαιμονίων ἡγήσαντο,
Λέων καὶ Ἀλκίδας καὶ Δαμάγων. καταστάντες δὲ ἐτείχισαν τὴν 6
πόλιν ἐκ καινῆς, ἣ νῦν Ἡράκλεια καλεῖται, ἀπέχουσα Θερμο-
πυλῶν σταδίους μάλιστα τεσσαράκοντα, τῆς δὲ θαλάσσης εἰκοσι.
νεωρίᾳ τε παρσκευάζοντο καὶ εἰρξαν τὸ κατὰ Θερμοπύλας κατ'
αὐτὸ τὸ στενόν, ὅπως εὐφύλακτα αὐτοῖς εἴη.

93. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τῆς πόλεως ταύτης ξυνοικισομένης τὸ
πρῶτον ἔδεισάν τε καὶ ἐνόμισαν ἐπὶ τῇ Εὐβοίᾳ μάλιστα καθί-
στασθαι, ὅτι βραχύς ἐστιν ὁ διάπλους πρὸς τὸ Κήναιον τῆς Εὐ-
βοίας. ἔπειτα μέντοι παρὰ δόξαν αὐτοῖς ἀπέβη· οὐ γὰρ ἐγένετο

wie hier die meisten Codd., noch
ἐν Τραχινίᾳ (St.), wie einige
schlechte und ein paarmal Diodor
haben.

3. Δωριῆς, ἡ μητρόπολις. zu 1,
107, 2.

4. τοῦ — πολέμου, hinsichtl.
des Krieges. Derselbe Gen. so-
gleich: τῆς — παρόδου. s. 1, 36, 2.
— ἐπὶ — τῇ Εὐβ., gegen E. —
ὥρμητο wie 2, 59, 2. hatten Lust.

5. ἐκέλευον. zu 1, 26, 1. — ἡγή-
σαντο, übernahmen die Füh-
rung.

6. καταστάντες. 86, 5. — ἐκ και-

νῆς. zu 1, 14, 3. — εἰρξαν τό, „sie
sperrten die Seite“, den Zugang
von der Seite von Therm.“ Cl. statt
des unverständlichen ἥρξαντο. εἰρ-
γειν wie 18, 3 u. 5 u. 8, 40, 1. —
εὐφύλακτα εἴη. zu 1, 7.

93. 1. ξυνοικισομένης st. des Sim-
plex „mit Bezug auf die Mannig-
faltigkeit der Ansiedler“ Cl. — ἐπὶ
τῇ Εὐβοίᾳ, in feindl. Sinne. — Κή-
ναιον jetzt Kanaia oder Lithada im
Nordwesten. — παρὰ δόξαν ἀπέβη
hier rein unpersönl., sonst mit τὸ
πρᾶγμα wie 5, 14, 3, auch bei
Herodot, oder ähnl. Subj. 3, 26, 4.

- 2 ἀπ' αὐτῆς δεινὸν οὐδέν. αἴτιον δὲ ἦν· οἳ τε Θεσσαλοὶ ἐν δυνάμει ὄντες τῶν ταύτῃ χωρίων καὶ ὧν ἐπὶ τῇ γῇ ἐκτίζετο, φοβούμενοι μὴ σφίσι μεγάλη ἰσχύϊ παροικῶσιν, ἔφθειρον καὶ διὰ παντὸς ἐπολέμουν ἀνθρώποις νεοκαταστάτοις, ἕως ἐξετρώχωσαν γενομένους τὸ πρῶτον καὶ πάνν πολλοὺς (πᾶς γάρ τις Λακεδαιμονίων οἰκισόντων θαρσαλέως ἦει, βέβαιον νομίζων τὴν πόλιν).
- 3 οὐ μέντοι ἥκιστα οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τῶν Λακεδαιμονίων οἱ ἀφικνούμενοι τὰ πράγματά τε ἔφθειρον καὶ ἐς ὀλιγανθρωπίαν κατέστησαν, ἐκφοβήσαντες τοὺς πολλοὺς, χαλεπῶς τε καὶ ἔστιν ἂν οὐ καλῶς ἐξηγούμενοι, ὥστε ῥᾶν ἤδη αὐτῶν οἱ πρόσκοικοι ἐπεκράτουν.

94. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους, καὶ περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ὃν ἐν τῇ Μήλῳ οἱ Ἀθηναῖοι κατείχοντο, καὶ οἱ ἀπὸ τῶν τριάκοντα νεῶν Ἀθηναῖοι περὶ Πελοπόννησον ὄντες πρῶτον ἐν Ἑλλομένῳ τῆς Λευκαδίας φρουροὺς τινὰς λοχῆσαντες διέφθειραν, ἔπειτα ὕστερον ἐπὶ Λευκάδα μείζονι στόλῳ ἦλθον, Ἀκαρνᾶσι τε πᾶσιν, οἳ πανδημεὶ πλὴν Οἰνιαδῶν ξυνέσποντο, καὶ Ζακυνθίοις καὶ
- 2 Κεφαλλῆσι καὶ Κερκυραίων πεντεκαίδεκα ναυσίν. καὶ οἱ μὲν Λευκάδιοι, τῆς τε ἔξω γῆς δηουμένης καὶ τῆς ἐντὸς τοῦ Ἰσθμοῦ, ἐν ᾗ καὶ ἡ Λευκάς ἐστι καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, πλήθει βιαζόμενοι ἡσύχαζον· οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες ἡξίουσαν Δημοσθένῃ τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων ἀποτεριχθεὶς αὐτούς, νομίζοντες ῥᾶδιως τ' ἂν ἐκπολιορκῆσαι πόλεώς τε αἰεὶ σφίσι πολεμίας ἀπαλλαγῆναι.
- 3 Δημοσθένης δ' ἀναπειθεταὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὑπὸ Μεσσηνίων ὡς καλὸν αὐτῷ στρατιᾶς τοσαύτης ξυνειλεγμένης Αἰτωλοῖς ἐπιθέσθαι, Ναυπάκῳ τε πολεμίοις οὖσι, καὶ ἦν κρα-

4, 104, 3. Hier ist zu denken: die Anlage der Stadt.

2. αἴτιον κτέ. sonst mit folg. γάρ wie 55, 1, doch siehe 2, 50, 2. vgl. zu 1, 8, 1. — οἳ τε, τε anakoluthisch, es entspricht ihm erst οὐ μέντοι ἥκιστα. — καὶ ὧν ist mit ἐν δυνάμει ὄντες zu verbinden. ἐν δυν. ὄντες = ἐγκρατεῖς ὄντες. — Nach 5, 51, 1 waren es die Aeginetier, Dolopier, Melieer.

3. ἐξηγούμενοι, regierend, 1, 76, 1.

94. 1. οἱ ἀπὸ κτέ. 91, 1. — Ἑλλομένῳ, die Lage unbekannt, wohl

an der Ostküste. — ἔπειτα ὕστερον ὅfters verbunden. — πλὴν Οἰνιαδῶν 2, 102, 2.

2. τῆς τε ἔξω γῆς; ein Teil von Akarnanien, der noch zu Leukadien gehörte. τοῦ Ἰσθμοῦ hängt von ἔξω u. ἐντὸς ab. βιαζόμενοι passiv wie 1, 2, 1.

3. Μεσ., sc. τῶν ἐν Ναυπάκῳ. — καὶ — προσποιήσιν. Der Satz wird anakoluthisch fortgesetzt, als wäre vorhergegangen: λεγόντων Ναυπάκῳ τε πολεμίους εἶναι αὐτούς. s. 4, 3, 3 λιμένος τε προσόντος καὶ τοὺς Μεσσηνίους — πλείστ' ἂν βλέπειν. 5, 53. zu 1, 110, 2.

τήσῃ αὐτῶν, ὁσδίως καὶ τὸ ἄλλο ἡπειρωτικὸν τὸ ταύτῃ Ἀθη-
ναίοις προσποιήσιν. τὸ γὰρ ἔθνος μέγα μὲν εἶναι τὸ τῶν Αἰτω- 4
λῶν καὶ μάχιμον, οἰκοῦν δὲ κατὰ κόμας ἀτειχίστους, καὶ ταύτας
διὰ πολλοῦ, καὶ σκευῇ ψιλῇ χρώμενον οὐ χαλεπὸν ἀπέφαινον,
πρὶν ξυμβοηθῆσαι, καταστραφῆναι. ἐπιχειρεῖν δ' ἐκέλευον πρῶ- 5
τον μὲν Ἀποδατοῖς, ἔπειτα δὲ Ὀφιονεῦσι καὶ μετὰ τούτους Εὐ-
ρυτᾶσιν, ὅπερ μέγιστον μέρος ἐστὶ τῶν Αἰτωλῶν, ἀγνωστότατοι
δὲ γλῶσσαν καὶ ὠμοφάγοι εἰσίν, ὡς λέγονται· τούτων γὰρ λη-
φθέντων ὁσδίως καὶ τὰλλα προσχωρήσιν.

95. Ὁ δὲ τῶν Μεσσηνίων χάριτι πεισθεὶς καὶ μάλιστα νο-
μίσας ἄνευ τῆς τῶν Ἀθηναίων δυνάμεως τοῖς ἡπειρώταις ξυμ-
μάχοις μετὰ τῶν Αἰτωλῶν δύνασθαι ἂν κατὰ γῆν ἐλθεῖν ἐπὶ
Βοιωτοὺς διὰ Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν ἐς Κυτίνιον τὸ Λωρικόν,
ἐν δεξιᾷ ἔχων τὸν Παρνασσόν, ἕως καταβαίῃ ἐς Φωκέας, οἱ προ-
θύμως ἐδόκουν κατὰ τὴν Ἀθηναίων ἀεὶ ποτε φιλίαν ξυστρα-
τεύσειν ἢ κὰν βίᾳ προσαχθῆναι (καὶ Φωκεῦσιν ἤδη ὁμορος ἢ
Βοιωτία ἐστίν)· ἄρας οὖν ξύμπαντι τῷ στρατεύματι ἀπὸ τῆς 2
Λευκάδος ἀκόντων Ἀκαρνάνων παρέπλευσεν ἐς Σόλλιον. κοι-
νώσας δὲ τὴν ἐπίνοιαν τοῖς Ἀκαρνᾶσιν, ὡς οὐ προσεδέξαντο
διὰ τῆς Λευκάδος τὴν οὐ περιτείχισιν, αὐτοὺς τῇ λοιπῇ στρατιᾷ,
Κεφαλλήσι καὶ Μεσσηνίοις καὶ Ζακυνθίοις καὶ Ἀθηναίων τρια-

4. εἶναι. Der Inf. hier aus demselben Grunde wie eben *προσποιήσιν*. — διὰ πολλοῦ in weiter Entfernung von einander, wie oft. Dieses Wohnen wird 1, 5, 2 u. 10, 2 als *παλαιὸς τρόπος* bezeichnet. — ο' *χαλεπὸν κτέ.*, genau: sie wiesen das Volk als ein nicht schwer zu unterwerfendes nach. Über den passiv. Inf. Kr. 55, 3, 8.

5. Die Apodoten, Eurytanen und Ophionen wohnten im Osten und Norden des Landes, welches *Αἰτωλία ἐπίκρητος* heisst. Sie galten als Halbbarbaren noch in späterer Zeit. Noch heute sollen die Klephten das Schaf- und Ziegenfleisch genießen, nachdem es nur in Streifen an der Sonne getrocknet ist. — ὅπερ dem Prädik. assimiliert: *quae maxima pars est*. vgl. 2, 20, 4.

95. 1. *πεισθεὶς* ist entbehrlich,

THUCYDIDES I. 2.

vgl. 1, 9, 3. 6, 11, 3, doch braucht man es nicht mit van Herw. für Zusatz zu halten. — *τοῖς ἡπ. ξυμμ.* Der Dativ wie bei Truppen: mit den festländ. Bundesgenossen. — *ξυμμάχοις μετὰ τ. Αἰτ.* gehört zusammen, man ergänze *γενομένοις*. Cl. vergleicht damit 5, 36, 1 u. 38, 3. St. streicht *μετὰ τ. Αἰτ.*, weil auch diese *ἡπειρώται* seien; doch sind sie Kap. 94 auch von diesen geschieden. — *Κυτίνιον* 1, 107, 2. — *φιλίαν*, obwohl sie äußerlich Verbündete der Laked. waren: 2, 9, 2. — *ξυστρατεύσειν*. Nach St., d. Tempus also fast gleich mit dem Inf. Aor. mit *ἄν*. — *ἄρας οὖν* Epianalepsis, in welcher meist *οὖν* gebraucht wird, s. 6, 64, 1. 7, 42, 3 u. a., doch auch *δέ* 1, 18, 1. — *Σόλλιον* Städtchen der Korinthier in Akarnanien, über welches s. 2, 30, 1.

2. *τὴν οὐ περιτ.* zu 1, 137, 4. —

κοσίους τοῖς ἐπιβάταις τῶν σφετέρων νεῶν (αἱ γὰρ πεντεκαίδεκα τῶν Κερκυραίων ἀπῆλθον νῆες) ἐστράτευσεν ἐπ' Αἰτωλούς. ὥρ-
 3 μᾶτο δὲ ἐξ Οἰνεῶνος τῆς Λοκρίδος. οἱ δὲ Ὀξόλαι οὗτοι Λοκροὶ
 ξύμμαχοι ἦσαν, καὶ ἔδει αὐτοὺς πανστρατιᾷ ἀπαντῆσαι τοῖς
 Ἀθηναίοις ἐς τὴν μεσόγειαν· ὅντες γὰρ ὁμοροὶ τοῖς Αἰτωλοῖς
 καὶ ὁμόσκενοι μεγάλη ὠφελία ἐδόκουν εἶναι ξυστρατεύοντες
 μάχης τε ἐμπειρία τῆς ἐκείνων καὶ χωρίων.

96. Αὐλισάμενος δὲ τῷ στρατῷ ἐν τοῦ Διὸς τοῦ Νεμείου
 τῷ ἱερῷ, ἐν ᾧ Ἡσίοδος ὁ ποιητὴς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτη ἀπο-
 2 θανεῖν, χρησθὲν αὐτῷ ἐν Νεμέᾳ τοῦτο παθεῖν, ἅμα τῇ ἑφ' ἄρας
 ἐπορεύετο ἐς τὴν Αἰτωλίαν. καὶ αἰρεῖ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ Ποτι-
 δανίαν καὶ τῇ δευτέρᾳ Κροκύλειον καὶ τῇ τρίτῃ Τεῖχιον, ἔμενέ
 τε αὐτοῦ καὶ τὴν λείαν ἐς Εὐπάλιον τῆς Λοκρίδος ἀπέπεμψε·
 τὴν γὰρ γνώμην εἶχε τᾶλλα καταστρεφάμενος οὕτως ἐπὶ Ὀφιο-
 νέας, εἰ μὴ βούλιντο ξυγχωρεῖν, ἐς Ναύπακτον ἐπαναχωρήσας
 3 στρατεῦσαι ὕστερον. τοὺς δὲ Αἰτωλοὺς οὐκ ἐλάνθανεν αὕτη ἡ
 παρασκευὴ οὔτε ὅτε τὸ πρῶτον ἐπεβουλευέτο, ἐπειδὴ τε ὁ στρα-
 τὸς ἐσεβελλήκει, πολλῇ χειρὶ ἐπεροήθουν πάντες, ὥστε καὶ οἱ
 ἔσχατοι Ὀφιονέων οἱ πρὸς τὸν Μηλιακὸν κόλπον καθήκοντες
 Βωμιῆς καὶ Καλλιῆς ἐβροήθησαν.

97. Τῷ δὲ Δημοσθένει τοιόνδε τι οἱ Μεσσήνιοι παρήνουν,
 ὅπερ καὶ τὸ πρῶτον· ἀναδιδάσκοντες αὐτὸν τῶν Αἰτωλῶν ὥς
 εἴη ῥαδία ἢ αἵρεσις, λέναι ἐκέλευον ὅτι τάχιστα ἐπὶ τὰς κώμας
 καὶ μὴ μένειν ἕως ἂν ξύμπαντες ἀθροισθέντες ἀντιτάξωνται,
 2 τὴν δ' ἐν ποσὶν ἀεὶ πειρᾶσθαι αἰρεῖν. ὁ δὲ τούτοις τε πεισθεὶς
 καὶ τῇ τύχῃ ἐλπίσας, ὅτι οὐδὲν αὐτῷ ἤκαντιοῦτο, τοὺς Λοκροὺς

ἐπιβάταις, Marinesoldaten, wohl zu unterscheiden von den ναῦται. Diese 300 Epibaten bildeten die Besatzung von 30 Trieren, also für jede 10 Mann, was in dieser Zeit die Durchschnittszahl gewesen zu sein scheint: s. 2, 86, 2. 92, 7 mit 102, 1; 4, 76, 1 mit 101, 3. — Οἰνεῶν Hafen nahe der aitol. Grenze.
 3. ξύμμαχοι. Zur Sache zu 2, 9, 2. — μάχης, Kampfweise.

96. 1. Αὐλισάμενος am Abend des Tages, an dem er von Oineon auf- gebrochen war. Hesiod soll auf das Orakel hin, er werde im Haine des Nemeischen Zeus seinen Tod finden, das Peloponnesische Nemea geflohen

haben u. in Lokris getötet worden sein. Genauerer berichtet u. a. Plutarch. Dioclis Conviv. u. Sept. Sap. Conviv. — χρησθὲν absol. Part. zu 1, 74, 1.

2. Die 3 Orte gehören zum Gebiet der Apodoten. Die Lage dieser kleinen Orte ist unbekannt, ebenso wie von Eupalion. — οὕτως, so, im Besitz der Gegend; d. Part. aufnehmend.

3. οὐκ ἐλάνθανεν κτέ. Üb. die Satzformation zu 1, 16. — χειρὶ = Mannschaft hat Thuk. nur hier.

97. 1. τὴν ἐν ποσὶν sc. κώμας auch b. Herodot u. Späteren.

2. τῇ τύχῃ, wegen des Glückes.

οὐκ ἀναμείνας οὐς αὐτῷ ἔδει προσβοηθῆσαι (ψιλῶν γὰρ ἀκου-
 τιστῶν ἐνδεής ἦν μάλιστα) ἐχώρει ἐπὶ Αἰγίτιον καὶ κατὰ κράτος
 αἰρεῖ ἐπιόν. ὑπέφευγον γὰρ οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν
 λόφων τῶν ὑπὲρ τῆς πόλεως· ἦν γὰρ ἐφ' ὕψηλῶν χωρίων ἀπ-
 ἔχουσα τῆς θαλάσσης ὀρδοήκοντα σταδίους μάλιστα. οἱ δὲ Αἰ- 3
 τωλοί (βεβοηθηκότες γὰρ ἤδη ἦσαν ἐπὶ τὸ Αἰγίτιον) προσέβαλλον
 τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις καταθέοντες ἀπὸ τῶν λόφων
 ἄλλοι ἄλλοθεν καὶ ἐσηκόντιζον, καὶ ὅτε μὲν ἐπίοι τὸ τῶν Ἀθη-
 ναίων στρατόπεδον, ὑπεχώρουν, ἀναχωροῦσι δὲ ἐπέκειντο· καὶ
 ἦν ἐπὶ πολὺ τοιαύτη ἡ μάχη, διώξεις τε καὶ ὑπαγωγαί, ἐν οἷς
 ἀμφοτέροις ἡσσοὺς ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι.

98. Μέχρι μὲν οὖν οἱ τοξόται εἶχόν τε τὰ βέλη αὐτοῖς καὶ
 οἰοί τε ἦσαν χοῖσθαι, οἱ δὲ ἀντεῖχον· τοξευόμενοι γὰρ οἱ Αἰ-
 τωλοί, ἄνθρωποι ψιλοί, ἀνεστέλλοντο· ἐπειδὴ δὲ τοῦ τε τοξάρχου
 ἀποθανόντος οὗτοι διεσκηδάσθησαν καὶ αὐτοὶ ἐνεκμήκεσαν καὶ
 ἐπὶ πολὺ τῷ αὐτῷ πόνῳ ξυνεχόμενοι, οἱ τε Αἰτωλοὶ ἐνέκειντο
 καὶ ἐσηκόντιζον, οὕτω δὲ τραπόμενοι ἔφευγον, καὶ ἐσπλίπτοντες
 ἐς τε χαράδρας ἀνεκβάτους καὶ χωρία ὧν οὐκ ἦσαν ἔμπειροι
 διεφθείροντο· καὶ γὰρ ὁ ἡγεμὼν αὐτοῖς τῶν ὀδῶν Χρόμων ὁ 2
 Μεσσήνιος ἐτύγγανε τεθνηκώς. οἱ δὲ Αἰτωλοὶ ἐσακοντίζοντες 2
 πολλοὺς μὲν αὐτοῦ ἐν τῇ τροπῇ κατὰ πόδας αἰροῦντες ἄνθρωποι
 ποδάκεις καὶ ψιλοὶ διέφθειρον, τοὺς δὲ πλείους τῶν ὀδῶν ἀμαρ-
 τάνοντας καὶ ἐς τὴν ὕλην ἐσφερομένους, ὅθεν διέξοδοι οὐκ ἦσαν,
 πῦρ κομισάμενοι περιεπίμπρασαν· πᾶσά τε ἰδέα κατέστη τῆς 3
 φυγῆς καὶ τοῦ ὀλέθρου τῷ στρατοπέδῳ τῶν Ἀθηναίων, μόλις 3
τε ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν Οἰνέωνα τῆς Λοκρίδος, ὅθεν περ
καὶ ὠρμήθησαν, οἱ περιγενόμενοι κατέφυγον. ἀπέθανον δὲ τῶν 4

s. 98, 5 τοῖς πεπορρωμένοις φοβού-
 μενος. 2, 89, 6. — ἐφ' ὕψηλῶν χωρίων.
 Kr. verdächtigt χωρίων ohne rech-
 ten Grund. Der auffällige Plural er-
 klärt sich aus λόφων und κόμας (§1).

3. Αἰγίτιον Hauptort der Apo-
 doten. — ὅτε ἐπίοι κτέ., die Sitte
 der Leichtbewaffneten u. bes. der
 barbar. Völker. Auch 2, 79, 6.

98. 1. Μέχρι zu Kap. 10, 4. —
 οἱ δέ. zu 2, 65, 5. — τοξευόμενοι
 mit Pfeilen beschossen. —
 οὗτοι, τοξόται aus τοξάρχου zu ent-
 nehmen. — αὐτοὶ für ihre Person,
 an sich. Das διασκηδάσθηναι ist

von den Feinden veranlaßt, d. κε-
 κμημένοι ist eine Folge ihrer eignen
 Arbeit. Die Annahme, daß etwa
 die Bundesgenossen gerade τοξόται
 gewesen seien, wäre nicht unbe-
 gründet, doch waren auch Athener
 darunter, wie es z. B. im Kap. 107, 1
 bezeugt ist. — καὶ ἐπὶ πολὺ, gar
 lange, wie καὶ μάλα, καὶ πάνν u. a.
 — αὐτοῖς verb. mit τεθνηκώς. Über
 die Stellung zu 1, 68, 1.

3. πᾶσα ἰδέα 81, 5. 83, 1. — τῷ
 στρατοπέδῳ Emendation von Reiske
 für τῶν στρατοπέδων. — ὅθεν περ
 καὶ ὠρμ. 95, 3.

τε ξυμμάχων πολλοὶ καὶ αὐτῶν Ἀθηναίων ὀπλίται περὶ εἴκοσι μάλιστα καὶ ἑκατόν. τοσοῦτοι μὲν τὸ πλῆθος καὶ ἡλικία ἡ αὐτῇ οὔτοι βέλτιστοι δὴ ἄνδρες ἐν τῷ πολέμῳ τῷδε ἐκ τῆς Ἀθηναίων πόλεως διεφθάρησαν. ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ ἕτερος στρατηγὸς Προκλῆς. τοὺς δὲ νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀνελόμενοι παρὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ ἀναχωρήσαντες ἐς Ναύπακτον ὕστερον ἐς τὰς Ἀθήνας ταῖς ναυσὶν ἐκομίσθησαν. Δημοσθένης δὲ περὶ Ναύπακτον καὶ τὰ χωρία ταῦτα ὑπελείφθη, τοῖς πεπραγμένοις φοβούμενος τοὺς Ἀθηναίους.

99. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ οἱ περὶ Σικελίαν Ἀθηναῖοι πλεύσαντες ἐς τὴν Λοκρίδα ἐν ἀποβάσει τέ τινα τοὺς προσβοηθήσαντας Λοκρῶν ἐκράτησαν καὶ περιπόλιον αἰρουσιν ὃ ἦν ἐπὶ τῷ Ἄλφει ποταμῷ.

100. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους Αἰτωλοὶ προέμψαντες πρότερον ἐς τε Κόρινθον καὶ ἐς Λακεδαιμόνα πρόσβεις, Τόλοφόν τε τὸν Ὀφιονέα καὶ Βοριάδην τὸν Εὐρύτῃνα καὶ Τίσανδρον τὸν Ἀποδωτόν, πείθουσιν ὥστε σφίσι πέμψαι στρατιὰν ἐπὶ Ναύπακτον 2 διὰ τὴν τῶν Ἀθηναίων ἐπαγωγὴν. καὶ ἐξέπεμψαν Λακεδαιμόνιοι περὶ τὸ φθινόπωρον τρισχιλίους ὀπλίτας τῶν ξυμμάχων. τούτων ἦσαν πεντακόσιοι ἐξ Ἡρακλείας τῆς ἐν Τραχίνι πόλεως τότε νεοκτίστον οὔσης. Σπαρτιάτης δ' ἦρχεν Εὐρύλοχος τῆς στρατιᾶς καὶ ξυνηκολούθουν αὐτῷ Μακάριος καὶ Μενεδάιος οἱ Σπαρτιάται.

101. Συλλεγέντος δὲ τοῦ στρατεύματος ἐς Δελφοὺς ἐπεκηρυκεύετο Εὐρύλοχος Λοκροῖς τοῖς Ὀξόλαις· διὰ τούτων γὰρ ἡ ὁδὸς ἦν ἐς Ναύπακτον, καὶ ἅμα τῶν Ἀθηναίων ἐβούλετο ἀπο-

4. ἡ αὐτὴ κτέ., so viele an Zahl und zugleich im kräftigsten Alter, kamen diese als die besten Männer — um. Gewöhl. steht ein Kolon nach αὐτῇ. Dann wäre aber mindestens mit Poppo δέ nach οὔτοι einzuschieben. — ἐκ τῆς πόλεως Kap. 29, 1.

5. τοῖς πεπραγμένοις. zu 97, 2.

99. Λοκρίδα, in Italien. — περιπόλιον ist nach den meisten Ausl. ein Standquartier der περίπολοι (Streiftruppen, 4, 67, 2), natürl. zugleich ein φρούριον, wie es 115, 6 auch genannt wird. Einige erklären es für „ein in den Umge-

bungen der Stadt gelegenes Kastell“, welche Bedeutung jedoch weder hier noch 6, 45, 7, 48, 5 passend erscheint. — Der Ἄλφει jetzt Alece trennte das Gebiet von Rhegion von Lokris.

100. 1. διὰ — ἐπαγωγὴν, weil die Naupaktier die Ath. herbeigerufen hatten.

2. ξυνηκολ. αὐτῷ, als eventuelle Nachfolger im Kommando. zu 109, 1. — Μενεδάιος dorisch für Μενεδήιος (= Wiclef, der im Kampfe standhält). — οἱ Σπαρτιάται. Der Artikel ist in solcher Appos. selten, ähnl. jedoch 25, 1. 4, 132, 2. 5, 52, 1.

στῆσαι αὐτούς. ξυνέπρασσον δὲ μάλιστα αὐτῶ τῶν Λοκρῶν Ἀμ- 2
φισσῆς, διὰ τὸ τῶν Φωκέων ἐχθὸς δεδιότες· καὶ αὐτοὶ πρῶτον
δόντες δμήρους καὶ τοὺς ἄλλους ἔπεισαν δοῦναι, φοβουμένους
τὸν ἐπιόντα στρατόν, πρῶτον μὲν οὖν τοὺς ὁμόρους αὐτοῖς
Μυονέας (ταύτῃ γὰρ δυσσεβολώτατος ἡ Λοκρίς), ἔπειτα Ἰπνέας
καὶ Μεσσαπίους καὶ Τριτειέας καὶ Χαλαίους καὶ Τολοφώνιους
καὶ Ἡσίοιους καὶ Οἰανθέας. οὗτοι καὶ ξυνεστράτεον πάντες.
Ὀλπαῖοι δὲ δμήρους μὲν ἔδοσαν, ἡκολούθουν δὲ οὐ· καὶ Ταῖοι
οὐκ ἔδοσαν δμήρους πρὶν αὐτῶν εἶλον κάμην Πόλιν ὄνομα
ἔχουσαν.

102. Ἐπειδὴ δὲ παρεσκευάστο πάντα καὶ τοὺς δμήρους
κατέθετο ἐς Κυτίνιον τὸ Λωρικόν, ἐχώρει τῷ στρατῷ ἐπὶ τὴν
Ναύπακτον διὰ τῶν Λοκρῶν, καὶ πορευόμενος Οἰνεῶνα αἰρεῖ
αὐτῶν καὶ Εὐπάλιον· οὐ γὰρ προσεχώρησαν. γενόμενοι δ' ἐν 2
τῇ Ναυπακτί, καὶ οἱ Αἰτωλοὶ ἅμα ἤδη προσβεβηθηκότες, ἐδήουν
τὴν γῆν καὶ τὸ προάστειον ἀτείχιστον ὃν εἶλον· ἐπὶ τε Μολύ-
κρειον ἐλθόντες, τὴν Κορινθίων μὲν ἀποικίαν, Ἀθηναίων δὲ
ὑπήκοον, αἰροῦσι. Δημοσθένης δὲ ὁ Ἀθηναῖος (ἔτι γὰρ ἐν- 3
γχανεν ὢν μετὰ τὰ ἐκ τῆς Αἰτωλίας περὶ Ναύπακτον) προαισθό-
μενος τοῦ στρατοῦ καὶ δεῖσας περὶ αὐτῆς, ἐλθὼν πείθει Ἀκαρ-
νάνας, χαλεπῶς διὰ τὴν ἐκ τῆς Λευκάδος ἀναχώρησιν, βοηθῆσαι
Ναυπάκτῳ. καὶ πέμπουσι μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν νεῶν χιλίους ὀπλί- 4

101. 2. διὰ—δεδιότες. Als Feinde der Phokeer fürchteten sie von deren Freunden, den Ath., Gefahr. — αὐτοὶ πρῶτον. Das Erste, was sie thaten, war, dafs sie selbst Geiseln stellten, dann überredeten sie auch andere dazu. Also πρῶτον nicht = πρῶτοι, was Kr. fordert, während Cl. πρῶτον als eine Dittographie des nächsten πρῶτον einklammert. — μὲν οὖν in der Mitte des Satzes auch 4, 104, 5 und nach den besten Codd. Xen. Anab. 4, 7, 2. vgl. Soph. Oed. R. 499. Nach P. — δυσσεβολώτατος als Fem. So noch ἀπορώτερος ἢ λῆψις 5, 110, 1. — Τριτειέας st. Τριταιέας der Hdd. nach Steph. Byz. Doch findet sich z. B. selbst in Inschr. oft Ῥήναια neben Ῥήνεια u. ἄ.

102. 1. Οἰνεῶνα καὶ Εὐπάλιον vgl. zu Kap. 29, 1.

2. καὶ οἱ Αἰτ. κτέ. Der Anschluß

erscheint etwas hart, doch ist er nicht wesentl. verschieden von dem des Verb. fin.: ὥς δ' ἐγένοντο ἐν τῇ Ναυπακτί καὶ οἱ Αἰτ. ἅμα ἤδη προσβεβηθήκεσαν. — Μολύκρειον 2, 84, 4.

3. μετὰ τὰ ἐκ τῆς Αἰτ. Ebenso 4, 81, 2 μετὰ τὰ ἐκ Σικελίας. Ganz ähnl. 8, 2, 1 πρὸς τὴν ἐκ τῆς Σικελίας — κακοπραγίαν. 6, 89, 2 περὶ τὴν ἐκ Πύλου ξυμφοράν. Nach P. ἐκ soll wohl den Ursprung, gleichsam die Geburtsstätte der Niederlage, nicht den Rückzug, die Entfernung ausdrücken. Wenigstens auf Pylos würde Letzteres nicht passen. Zur Sache 97 f. — περὶ αὐτῆς. Sonst setzt Thuk. bei den Vbis fürchten und besorgt sein περὶ mit dem Dativ; doch auch 8, 93, 3 ἐφοβεῖτο περὶ τοῦ παντός πολιτικοῦ. — ἀναχώρησιν. 94 f.

4. τῶν νεῶν zweideutig; die atti-

τας, οὐ ἐσελθόντες περιεποίησαν τὸ χωρίον· δεινὸν γὰρ ἦν μὴ
 μεγάλου ὄντος τοῦ τείχους, ὀλίγων δὲ τῶν ἀμυνομένων, οὐκ
 5 ἀντίσχωσιν. Εὐρύλοχος δὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὡς ἥσθοντο τὴν
 στρατιὰν ἐσεληλυθυῖαν καὶ ἀδύνατον ὄν τὴν πόλιν βιά ἐλεῖν,
 ἀνεχώρησαν οὐκ ἐπὶ Πελοποννήσου, ἀλλ' ἐς τὴν Αἰολίδα τὴν
 νῦν καλουμένην Καλυδῶνα καὶ Πλευρῶνα καὶ ἐς τὰ ταύτη χωρία
 6 καὶ ἐς Πρόσχιον τῆς Αἰτωλίας. οἱ γὰρ Ἀμπρακιῶται ἐλθόντες
 πρὸς αὐτοὺς πείθουσιν ὥστε μετὰ σφῶν Ἄργει τε τῷ Ἀμφι-
 λοχικῷ καὶ Ἀμφιλοχίᾳ τῇ ἄλλῃ ἐπιχειρῆσαι καὶ Ἀκαρνανίᾳ, ἅμα
 λέγοντες ὅτι, ἦν τούτων κρατήσωσι, πᾶν τὸ ἡπειρωτικὸν Λακε-
 7 δαιμονίοις ξύμμαχον καθεστήξει. καὶ ὁ μὲν Εὐρύλοχος πεισθεὶς
 καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ἀφελὲς ἡσύχαζε τῷ στρατῷ περὶ τοὺς χώρους
 τούτους, ἕως τοῖς Ἀμπρακιώταις ἐκστρατευσαμένοις περὶ τὸ
 Ἄργος δέοι βοηθεῖν. καὶ τὸ θέρος ἐτελεύτα.

103. Οἱ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι τοῦ ἐπιγιννομένου
 χειμῶνος ἐπελθόντες μετὰ τῶν Ἑλλήνων ξυμμάχων καὶ ὅσοι
 Σικελῶν κατὰ κράτος ἀρχόμενοι ὑπὸ Συρακοσίων καὶ ξύμμαχοι
 ὄντες ἀποστάντες αὐτοῖς [ἀπὸ Συρακοσίων] ξυνεπολέμουν, ἐπ'
 Ἰνῆσαν τὸ Σικελικὸν πόλισμα, οὗ τὴν ἀκρόπολιν Συρακοσίοι
 2 εἶχον, προσέβαλλον, καὶ ὡς οὐκ ἐδύναντο ἐλεῖν, ἀπῆσαν. ἐν δὲ
 τῇ ἀναχωρήσει ὑστέροις Ἀθηναίων τοῖς ξυμμάχοις ἀναχωροῦσιν
 ἐπιτίθενται οἱ ἐκ τοῦ τειγίσματος Συρακοσίοι, καὶ προσπεσόντες
 τρέπουσί τε μέρος τι τοῦ στρατοῦ καὶ ἀπέκτειναν οὐκ ὀλίγους.

schen Schiffe sind nach 98, 5 schon
 abgesegelt, die *περὶ Πελοπόννησον*
 können es nicht sein (105, 3); Cl.
 u. St. halten sie daher für akar-
 nanische Schiffe; dann würde aber
 entweder der Artikel fehlen oder
 τῶν σφετέρων stehen, wie 95, 2.
 Demnach scheint 98, 5 ungenau
 gesagt, die Schiffe seien abgesegelt,
 während ein Teil mit Demosthenes
περὶ Ναύπακτον zurückgeblieben
 war. — *δεινὸν μὴ* aufer hier, noch
 4, 75, 1, 7, 25, 7.

5. *Αἰολίδα* — *Πλευρῶνα*. Sollte
 τὴν νῦν καλουμένην bloß auf Κα-
 λυδῶνα gehn, so war wohl die
 Wiederholung der Präpos. vor Πλευ-
 ρῶνα ebenso notwendig wie bei
 den folg. Worten. Der Name Aiolis
 wenn schon ursprüngl. nur für Kaly-
 don angewandt, scheint nach der

Unterwerfung der Kureten von Pleu-
 ron unter die Aioler von Kalydon
 (Strab. 10, 3, 6) eine Zeit lang beide
 Städte mit ihrem Gebiete bezeich-
 net zu haben.

6. Ἄργει κτέ. wie 2, 68, 1 u. 3.
 — ξύμμαχον καθεστήξει, s. zu 39, 8.

7. ἐκστρατευσαμένοις im Sinne des
 Fut. exact. zu 67, 5. — *περὶ τὸ*
Ἄργος verb. mit *βοηθεῖν*.

103. 1. 426. Ἑλλήνων, Sikelioten;
 die Sikeler sind Barbaren. — *κατὰ*
κράτος ἀρχ. mit Gewalt unter-
 worfen. — *αὐτοῖς* mit *ξυνεπολέ-*
μουν zu verbinden, zu 1, 68, 1. —
 [ἀπὸ Συρακοσίων] scheint Glossem
 (van Herw.). — Ἰνῆσα, später Ätna
 genannt, lag zwischen Kentoripa
 u. Hybla Geleatis.

2. Ἀθηναίων, wie 49, 4. als die

καὶ μετὰ τοῦτο ἀπὸ τῶν νεῶν ὁ Λάχης καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὴν 3
Δοκρίδα ἀποβάσεις τινὰς ποιησάμενοι κατὰ τὸν Καικῖνον ποτα-
μὸν τοὺς προσβοηθοῦντας Δοκρῶν μετὰ Προξένου τοῦ Καπά-
τωνος ὡς τριακοσίους μάχη ἐκράτησαν καὶ ὅπλα λαβόντες ἀπ-
εχώρησαν.

104. Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος καὶ Δῆλον ἐκάθησαν Ἀθη-
ναῖοι κατὰ χρησμόν δὴ τινα. ἐκάθηρε μὲν γὰρ καὶ Πεισίστρα-
τος ὁ τύραννος πρότερον αὐτήν, οὐχ ἅπασαν, ἀλλ' ὅσον ἀπὸ
τοῦ ἱεροῦ ἐφεωρᾶτο τῆς νήσου· τότε δὲ πᾶσα ἐκαθάρθη τοιῶδε
τρόπῳ. θῆμαι ὅσαι ἦσαν τῶν τεθνεώτων ἐν Δήλῳ, πάσας ἀν- 2
εἶλον, καὶ τὸ λοιπὸν προεῖπον μῆτε ἐναποθνήσκειν ἐν τῇ νήσῳ
μῆτε ἐντίκτειν, ἀλλ' ἐς τὴν Ῥήνειαν διακομίζεσθαι. ἀπέχει δὲ
ἡ Ῥήνεια τῆς Δήλου οὕτως ὀλίγον ὥστε Πολυκράτης ὁ Σαμίων
τύραννος, ἰσχύσας τινὰ χρόνον ναυτικῶ καὶ τῶν τε ἄλλων νή-
σων ἄρξας καὶ τὴν Ῥήνειαν ἐλὼν ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι τῷ
Δηλῷ ἀλύσει δῆσας πρὸς τὴν Δῆλον. καὶ τὴν πεντετηρίδα τότε
πρῶτον μετὰ τὴν κάθαρσιν ἐποίησαν οἱ Ἀθηναῖοι [τὰ Δήλια].
ἦν δέ ποτε καὶ τὸ πάλαι μεγάλη ξύνοδος ἐς τὴν Δῆλον τῶν 3
Ἰώνων τε καὶ περικτιόνων νησιωτῶν· ξύν τε γὰρ γυναιξὶ καὶ
παισὶν ἐθεώρουν, ὥσπερ νῦν ἐς τὰ Ἐφέσια Ἴωνες, καὶ ἀγῶν
ἐποιεῖτο αὐτόθι καὶ γυμνικὸς καὶ μουσικὸς, χοροὺς τε ἀνῆγον
αἱ πόλεις. δηλοῖ δὲ μάλιστα Ὅμηρος ὅτι τοιαῦτα ἦν ἐν τοῖς 4
ἔπεσι τοῖσδε, ἃ ἔστιν ἐκ προοιμίου Ἀπόλλωνος·

ἄλλοτε Δήλῳ, Φοῖβε, μάλιστά γε θυμὸν ἐτέρφθης,
ἐνθα τοι ἐλκεχίτωνες Ἰάονες ἡγερέθονται
σὺν σφοῖσιν τεκέεσσι γυναιξὶ τε σὴν ἐς ἀγνιάν·

Ath. — Λάχης, 90, 2. — Welches
Flüßchen der Καικῖνος ist, läßt
sich nicht bestimmen. v. Herw. ver-
mutet, es sei Καρκῖνον zu lesen,
jetzt Aecinale oder Corace.

104. 1. ἐκάθησαν. s. 1, 8, 1. Es
geschah wohl wegen des Aufhörens
der Pest. — Πεισίστρατος. So be-
richtet es Herod. 1, 64. — τῆς νήσου
verb. mit ὅσον.

2. μῆτε ἐναπ. κτέ. Was sonst
für Verunreinigung eines Tempels
galt, wurde für die ganze heilige
Insel verboten. — Zu διακομίζεσθαι
ist ἀνθίσκοντας u. τικτούσας zu er-
gänzen. — ἰσχύσας — ἄρξας. Üb.
den Ao. zu 1, 3, 2. — Ῥήνειαν κτέ.

1, 13, 6. — [τὰ Δήλια] lästiges
Glossen (v. Herw.). Die Deliensollen
im Frühjahr gefeiert worden sein.

3. περικτιόνων ein dichterisches
Wort. Vielleicht heißen die Be-
wohner der Cycladen speciell so.

4. δηλοῖ κτέ. zum Ausdruck vgl.
1, 3, 3, 9, 3. — προοιμίου, ursprüngl.
ein einleitender Gesang, später in
erweiterter Bedeutung = ὕμνος. Die
beiden citierten Stellen sind im
Hymnus v. 146 ff. v. 165 ff. Unsere
Ausgg. des Hom. haben zum Teil
abweichende Lesarten. — ἄλλοτε
Konj. von Cam. Die Codd. ἀλλ'
ὅτε. Im Texte des Hymnus ἀλλὰ
σύ. — ἀγνιάν. Der Regel gemäß

ἐνθα σε πυγμαχίῃ τε καὶ ὀρχηστῷ καὶ ἀοιδῇ
 μνησάμενοι τέρπουσιν, ὅταν καθέσωσιν ἀγῶνα.
 5 ὅτι δὲ καὶ μουσικῆς ἀγῶν ἦν καὶ ἀγωνιούμενοι ἐφοίτων, ἐν
 τοῖσδε αὖ δηλοῖ, ἃ ἔστιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ προοιμίου. τὸν γὰρ
 Ἀηλιακὸν χορὸν τῶν γυναικῶν ὑμνήσας ἐτελεύτα τοῦ ἐπαίνου
 ἐς τὰδε τὰ ἐπη, ἐν οἷς καὶ ἑαυτοῦ ἐπεμνήσθη·

ἀλλ' ἄγεθ', ἰλήκοι μὲν Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξύν,
 χαίρετε δ' ὑμεῖς πᾶσαι. ἐμεῖο δὲ καὶ μετόπισθε
 μνήσασθ', ὅπποτε κέν τις ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
 ἐνθάδ' ἀνείρηται ταλαπείριος ἄλλος ἐπελθών·
 „ὦ κοῦραι, τίς δ' ὕμιν ἀνὴρ ἡδιστος ἀοιδῶν
 ἐνθάδε πωλεῖται καὶ τέφ' τέρπεσθε μάλιστα;“
 ὑμεῖς δ' εὖ μάλα πᾶσαι ὑποκρίνασθ' εὐφήμως·
 „Τυφλὸς ἀνὴρ, οἶκεῖ δὲ Χίρ ἐνὶ παιπαλοέσση.“

6 τοσαῦτα μὲν Ὅμηρος ἐτεκμηρίωσεν ὅτι ἦν καὶ τὸ πάλαι μεγάλη
 ξύνοδος καὶ ἑορτὴ ἐν τῇ Ἀθήλῳ· ὕστερον δὲ τοὺς μὲν χοροὺς
 οἱ νησιῶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μεθ' ἱερῶν ἐπεμπον, τὰ δὲ περὶ
 τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ πλεῖστα κατελύθη ὑπὸ ξυμφορῶν, ὡς εἰκός,
 πρὶν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι τότε τὸν ἀγῶνα ἐποίησαν καὶ ἐμποδο-
 μίας, ὃ πρότερον οὐκ ἦν.

105. Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Ἀμπρακιῶται, ὥσπερ ὑποσχό-
 μενοι Εὐρυλόχῳ τὴν στρατιὰν κατέσχον, ἐστρατεύονται ἐπὶ
 Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικὸν τρισχιλίοις ὀπλίταις, καὶ ἐσβαλόντες ἐς
 τὴν Ἀργεῖαν καταλαμβάνουσιν Ὀλπας, τεῖχος ἐπὶ λόφον ἰσχυ-
 ρὸν πρὸς τῇ θαλάσῃ, ὃ ποτε Ἀκαρνᾶνες τειχισάμενοι κοινῶ
 δικαστηρίῳ ἐχρῶντο· ἀπέχει δὲ ἀπὸ τῆς Ἀργείων πόλεως, ἐπι-

mufs es entweder ἀγνιήν od. ἄγνιαν
 heissen. Letzteres steckt in dem
 ἄγνιαν zweier Codd.

5. τοῦ ἐπαίνου. s. 59, 3.

6. καὶ τὰ πλεῖστα, und über-
 haupt das Meiste. Diese Erklä-
 rung scheint dem Sinne nach unbe-
 denklich und jedenfalls viel natür-
 licher als die von Cl., welcher τὰ
 πλεῖστα als Akk., „in den meisten
 Stücken“ und καὶ als epitatische
 Partikel fafst. — ὃ, welche Ein-
 richtung. zu 1, 122, 3.

105. 1. ὥσπερ gehört nur zu
 ὑποσχόμενοι. vgl. ὃ — τειχισάμενοι
 — gleich nachher und ἡ — πρᾶ-

ξαντες 59, 2. — τὴν στρατιάν, das
 Heer des Euryl. Zur Sache 102,
 6, 7. — Ὀλπας. Gewöhnl. im Plur.,
 doch im Sing. 107, 3. 111, 1. 113,
 1. So Πλάταια und Πλαταιαί, Ἰδο-
 μένη und Ἰδόμεναι, Κεγχρεῖά und
 Κεγχρεαί. Nach P. — ποτέ verb.
 mit τειχισάμενοι. — κοινῶ für sich
 und die Amphiloher. Schömann,
 Gr. Alt. 2, 8. 74. läßt κοινόν nur
 für die Akarnanen gelten u. ist der
 Ansicht, daß das Gericht verlegt
 worden sei, nachdem die Amphi-
 loher von Olpai Besitz ergriffen
 hätten. Niese (Herm. XIV) wollte
 Ἀμφίλοχοι dazusetzen, ganz unnötig.

θαλασσίας οὔσης, πέντε καὶ εἴκοσι σταδίους μάλιστα. οἱ δὲ 2
 Ἀκαρῶνες οἱ μὲν ἐς Ἄργος ξυμβοήθουν, οἱ δὲ τῆς Ἀμφιλοχίας
 ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ ὃ Κρήναι καλεῖται, φυλάσσοντες τοὺς μετὰ
 Εὐρυλόχου Πελοποννησίους μὴ λάθωσι πρὸς τοὺς Ἀμπρακιώ- 3
 τας διελθόντες, ἐστρατοπεδεύσαντο. πέμπουσι δὲ καὶ ἐπὶ Δημο-
 σθένη τὸν ἐς τὴν Αἰτωλίαν Ἀθηναίων στρατηγήσαντα, ὅπως
 σφίσιν ἡγεμῶν γίγνηται, καὶ ἐπὶ τὰς εἴκοσι ναὺς Ἀθηναίων αἱ
 ἔτυχον περὶ Πελοπόννησον οὔσαι, ὧν ἦρχεν Ἀριστοτέλης τε 4
 ὁ Τιμοκράτους καὶ Ἱεροφῶν ὁ Ἀντιμνήστου. ἀπέστειλαν δὲ καὶ
 ἄγγελον οἱ περὶ τὰς Ὀλπας Ἀμπρακιῶται ἐς τὴν πόλιν κελεύ-
 οντες σφίσι βοηθεῖν πανδημεῖ, δεδιότες μὴ οἱ μετ' Εὐρυλόχου
 οὐ δύνανται διελθεῖν τοὺς Ἀκαρῶνας καὶ σφίσιν ἢ μονωθεῖσιν
 ἢ μάχῃ γένηται ἢ ἀναχωρεῖν βουλομένοις οὐκ ἦ ἀσφαλές.

106. Οἱ μὲν οὖν μετ' Εὐρυλόχου Πελοποννήσιοι ὡς ἦσθον-
 το τοὺς ἐν Ὀλπαῖς Ἀμπρακιῶτας ἤκοντας, ἄραντες ἐκ τοῦ
 Προσχίου ἐβοήθουν κατὰ τάχος, καὶ διαβάντες τὸν Ἀχελῷον
 ἐχώρουν δι' Ἀκαρνανίας, οὔσης ἐρήμου διὰ τὴν ἐς Ἄργος βοή-
 θειαν, ἐν δεξιᾷ μὲν ἔχοντες τὴν Στρατίων πόλιν καὶ τὴν φρου- 2
 ρὰν αὐτῶν, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὴν ἄλλην Ἀκαρνανίαν. καὶ διελ-
 θόντες τὴν Στρατίων γῆν ἐχώρουν διὰ τῆς Φυτίας καὶ αὐτῆς
 Μεδεῶνος παρ' ἔσχατα, ἔπειτα διὰ Αἰμναίας· καὶ ἐπέβησαν τῆς 3
 Ἀργαίων, οὐκέτι Ἀκαρνανίας, φιλίας δὲ σφίσι. λαβόμενοι δὲ
 τοῦ Θυάμου ὕδρους, ὃ ἐστὶν Ἀργαϊκόν, ἐχώρουν δι' αὐτοῦ καὶ
 κατέβησαν ἐς τὴν Ἀργεῖαν νυκτὸς ἤδη, καὶ διεξελθόντες μεταξὺ
 τῆς τε Ἀργεῖων πόλεως καὶ τῆς ἐπὶ Κρήναις Ἀκαρνανῶν φυλα-
 κῆς ἔλαθον καὶ προσέμειξαν τοῖς ἐν Ὀλπαῖς Ἀμπρακιώταις.

2. Κρήναι j. Παλαιὸ ἀνάλ. — φυ-
 λάσσοντες κτέ. Prolepsis wie namentl.
 oft bei den Vba timendi. φυλ. mit
 ὅπως μὴ 6, 96, 1.

3. ἦρχεν. Wegen des folg. τὲ —
 καὶ scheint mir ἦρχον erforderlich.
 vgl. 2, 2, 1. (Böhme). — Ἀριστο-
 τέλης u. Ἱεροφῶν kommen nicht
 weiter vor. Vielleicht ist der erstere
 der bei Xen. Hell. 3, 1, 1 unter
 den Dreißig erwähnte Mann.

4. τὴν πόλιν, τὴν Ἀμπρακίαν.

106. 1. ἤκοντας, angelangt
 seien, näm. zu Olpai. τοὺς ἐν
 Ὀλπ. Ἀμπρ., konnte sie nur der

Schriftsteller, dem Inhalt der
 Nachricht vorgreifend, nennen. —
 Προσχίον, 102, 5. — δι' Ἀκαρνανίας,
 näm. am Acheloos (Aspro potamo;
 s. 2, 102, 2) aufwärts.

2. Φυτία, auch Φοιτία westl. von
 Stratos, nördl. davon Μεδεῶν. Αἰμ-
 ναία. 2, 80, 8. — τῆς Ἀργαίας 2,
 102, 2. — οὐκέτι Ἀ., i. e. ἢ οὐκέτι
 Ἀκαρνανίας ἦν.

3. λαβόμενοι 24, 2. — Θυάμου
 jetzt Spartovuni. — Ἀργαϊκόν Konj.
 O. Müllers, von Cl. aufgenommen.
 Ἀργοῖον kommt von Gegenden
 nicht vor. — νυκτὸς ἤδη s. zu 1,
 30, 4. — μεταξὺ κτέ. Argos und

107. Γενόμενοι δὲ ἄθροοι ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καθίζουσιν ἐπὶ τὴν Μητροπόλιν καλουμένην καὶ στρατόπεδον ἐποιήσαντο. Ἀθηναῖοι δὲ ταῖς εἴκοσι ναυσὶν οὐ πολλῶ ὕστερον παραγίγνονται ἐς τὸν Ἀμπρακικὸν βοηθοῦντες τοῖς Ἀργείοις, καὶ Δημοσθένης Μεσσηνίων μὲν ἔχων διακοσίους ὀπλίτας, ἐξήκοντα δὲ τοξότας
- 2 Ἀθηναίων. καὶ αἱ μὲν νῆες περὶ τὰς Ὀλπας τὸν λόφον ἐκ θαλάσσης ἐφώρμουν· οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες καὶ Ἀμφιλόχων ὀλίγοι (οἱ γὰρ πλείους ὑπὸ Ἀμπρακιωτῶν βία κατείχοντο) ἐς τὸ Ἄργος ἤδη ξυνεληλυθότες παρεσκευάζοντο ὡς μαχοῦμενοι τοῖς ἐναντίοις, καὶ ἡγεμόνα τοῦ παντὸς ξυμμαχικοῦ αἰροῦνται Δημο-
- 3 σθένη μετὰ τῶν σφετέρων στρατηγῶν. ὁ δὲ προσαγαγὼν ἐγγὺς τῆς Ὀλπης ἐστρατοπεδεύσατο· χαράδρα δ' αὐτοὺς μεγάλη διεῖργε. καὶ ἡμέρας μὲν πέντε ἡσύχαζον, τῇ δ' ἕκτῃ ἐτάσσοντο ἀμφοτέροι ὡς ἐς μάχην. καὶ (μεῖζον γὰρ ἐγένετο καὶ περιέσχε τὸ τῶν Πελοποννησίων στρατόπεδον) ὁ Δημοσθένης δείσας μὴ κυκλωθῇ λοχίζει ἐς ὁδὸν τινα κοίλην καὶ λοχυῶδη ὀπλίτας καὶ ψιλοὺς ξυναμφοτέρους ἐς τετρακοσίους, ὅπως κατὰ τὸ ὑπερέχον τῶν ἐναντίων ἐν τῇ ξυνόδῳ αὐτῇ ἐξαναστάντες οὗτοι κατὰ νώ-
- 4 του γίγνονται. ἐπεὶ δὲ παρεσκευάστω ἀμφοτέροις, ἦσαν ἐς χεῖρας, Δημοσθένης μὲν τὸ δεξιὸν κέρας ἔχων μετὰ Μεσσηνίων καὶ Ἀθηναίων ὀλίγων· τὸ δὲ ἄλλο Ἀκαρνᾶνες ὡς ἕκαστοι τεταγμένοι ἐπεῖχον καὶ Ἀμφιλόχων οἱ παρόντες ἀκοντισταί· Πελοποννήσιοι δὲ καὶ Ἀμπρακιωταὶ ἀναμῖξ τεταγμένοι πλὴν Μαντινέων· οὗτοι δὲ ἐν τῷ εὐωνύμῳ μᾶλλον καὶ οὐ τὸ κέρας ἄκρον ἔχοντες ἄθροοι ἦσαν, ἀλλ' Εὐρύλοχος ἔσχατον εἶχε τὸ εὐώνυμον καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, κατὰ Μεσσηνίους καὶ Δημοσθένη.

108. Ὡς δ' ἐν χειρὶν ἤδη ὄντες περιέσχον τῷ κέρῳ οἱ Πελοποννήσιοι καὶ ἐκυκλοῦντο τὸ δεξιὸν τῶν ἐναντίων, οἱ ἐκ τῆς ἐνέδρας Ἀκαρνᾶνες ἐπιγενόμενοι αὐτοῖς κατὰ νώτου προσ-

Olpai lagen am Meere, Krenai etwas landeinwärts.

107. 1. τὸν Ἀμπρακικόν. Die Vulg. hat hier noch κόλπον gegen die best. Codd. Dafs Abschreiber es zusetzten, ist viel wahrscheinlicher, als dafs sie es ausliessen. 1, 29, 3. 55, 1 steht zwar τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπον, allein so sagt Thuk. auch ὁ Ἴονιος und ὁ Ἴονιος κόλπος in gleicher Bedeutung. S. zu 2, 92, 6.

2. τὸν λόφον Appos. zu τὰς Ὀλ-

πας. s. 105, 1. — ὑπὸ Ἀμπρ., durch die Festsetzung derselben in Olpai.

3. καὶ — γὰρ fast = καὶ ἐπειδὴ. zu 1, 31, 2. — περιέσχε ohne Obj. auch 108, 1. 5, 71, 1.

4. τὸ ἄλλο, das Centrum und den linken Flügel. — ὡς ἕκαστοι. zu 1, 3, 4. — τὸ κέρας ἄκρον, den Flügel an seiner Spitze, d. h. die Spitze des Flügels. Häufiger steht in gleichem Sinne das Adj. voran.

πίπτουσί τε καὶ τρέπουσιν, ὥστε μήτε ἐς ἄλλην ὑπομείναι φοβηθέντας τε ἐς φνῆν καὶ τὸ πλεόν τοῦ στρατεύματος καταστήσαι· ἐπειδὴ γὰρ εἶδον τὸ κατ' Εὐρύλοχον καὶ ὁ κράτιστος ἦν διαφθειρόμενον, πολλῶ μᾶλλον ἐφοβοῦντο. καὶ οἱ Μεσσηνιοὶ ὄντες ταύτῃ μετὰ τοῦ Δημοσθένους τὸ πολὺ τοῦ ἔργου ἐξῆλθον. οἱ δὲ Ἀμπρακιῶται καὶ οἱ κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας ἐνίκων τὸ κατ' 2 ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τὸ Ἄργος ἀπεδίωξαν· καὶ γὰρ μαχιμώτατοι τῶν περὶ ἐκεῖνα τὰ χωρία τυγχάνουσιν ὄντες. ἐπαναχωροῦντες 3 δὲ ὡς ἑώρων τὸ πλεόν νενικημένον καὶ οἱ ἄλλοι Ἀκαρνᾶνες σφίσι προσέκειντο, χαλεπῶς διεσφύζοντο ἐς τὰς Ὀλπας, καὶ πολλοὶ ἀπέθανον αὐτῶν, ἀτάκτως καὶ οὐδενὶ κόσμῳ προσπίπτοντες πλὴν Μαντινέων· οὗτοι δὲ μάλιστα ξυντεταγμένοι παντὸς τοῦ στρατοῦ ἀνεχώρησαν. καὶ ἡ μὲν μάχη ἐτελεύτα ἐς ὅψε.

109. Μενεδαῖος δὲ τῇ ὑστεραίᾳ Εὐρύλοχον τεθνεώτος κα Μακαρίου αὐτὸς παρειληφώς τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπορῶν μεγάλης ἥσσης γεγεννημένης, ὅτῳ τρόπῳ ἡ μένων πολιορκησεται, ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης ταῖς Ἀττικαῖς ναυσὶν ἀποκεκλημένος, ἡ καὶ ἀναχωρῶν διασωθήσεται, προσφέρει λόγον περὶ σπονδῶν καὶ ἀναχωρήσεως Δημοσθένει καὶ τοῖς Ἀκαρνάνων στρατηροῖς, καὶ περὶ νεκρῶν ἅμα ἀναιρέσεως. οἱ δὲ νεκροὺς μὲν ἀπέδοσαν 2 καὶ τροπαῖον αὐτοὶ ἔστησαν καὶ τοὺς ἑαυτῶν τριακοσίους μάλιστα ἀποθανόντας ἀνείλοντο· ἀναχώρησιν δὲ ἐκ μὲν τοῦ προφανοῦς οὐκ ἐσπίδαντο ἅπασι, κρύφα δὲ Δημοσθένους μετὰ τῶν ξυστρατηγῶν Ἀκαρνάνων σπένδονται Μαντινεῦσι καὶ Μενεδαῖῳ

108. 1. ἐς ἄλλην ὑπ. s. 5, 72, 4 οὐδὲ ἐς χεῖρας — ὑπομείναντας. Über ἄλλῃ zu 2, 84, 3. — ἐς φνῆν καταστήσαι. καθιστάναι öfters mit ἐς u. einem Abstr. zur Umschreibung des im Subst. liegenden Verbs. — τὸ κατ' Εὐρύλοχον = τοὺς μετ' Εὐρύλοχον; sonst κατὰ = gegenüber, wie im vor. Kap. u. gleich. — καὶ ὁ κρ. ἦν. zu 4, 32, 4. — ἐξῆλθον, vollbrachten. s. 1, 70, 2.

3. σφίσι für αὐτοῖς. zu 1, 30, 3. — προσπίπτ., sc. ταῖς Ὀλπαῖς. doch ist nicht klar, wie beim Herandrängen an die rettende Feste noch viele umkommen konnten. — ἐς ὅψε auch 8, 23, 2. Wegen τελευτῶν ἐς zu 1, 51, 3. Die Vulg. mit der Mehrzahl d. besten Codd. ἕως ὅψε, was sonst nicht nachweisbar ist.

109. 1. αὐτὸς „allein u. auf eigene Verantwortung“ Cl. — παρειληφώς τὴν ἀ., nach der schon vor dem Auszuge getroffenen Anordnung. zu 100, 2. s. 4, 38, 1. So ist wohl mit Arnold auch anderwärts (92, 5. 4, 132, 3. 5, 12, 1) die Dreizahl der Anführer zu deuten. — πολιορκησεται, passiv, eine Belagerung aushalten solle. wie 52, 1. s. zu 1, 68, 3.

2. ἐκ τοῦ προφανοῦς vgl. 1, 35, 4. — σπένδονται. Seltener Gebrauch des Plur. Krüg. citiert Xen. Hell. 1, 1, 10. Beispiele aus Spätern bei M. 302 zu E. Nachher wieder βουλόμενος, womit die Motivierung des σπένδονται passend auf Demosthenes, die weitaus bedeutendste Persön-

καὶ τοῖς ἄλλοις ἄρχουσι τῶν Πελοποννησίων καὶ ὅσοι αὐτῶν ἦσαν ἀξιολογώτατοι ἀποχωρεῖν κατὰ τάχος, βουλόμενος ψιλῶσαι τοὺς Ἀμπρακιώτας τε καὶ τὸν μισθοφόρον ὄχλον τὸν ξενικόν, μάλιστα δὲ Λακεδαιμονίους καὶ Πελοποννησίους διαβαλεῖν ἐς τοὺς ἐκείνη χορῆζων Ἕλληνας ὡς καταπροδόντες τὸ ἐαυτῶν
3 προουργιαίτερον ἐποιήσαντο. καὶ οἱ μὲν τοὺς τε νεκροὺς ἀνείλοντο καὶ διὰ τάχους ἔθαπτον, ὥσπερ ὑπῆρχε, καὶ τὴν ἀποχώρησιν κρύφα οἷς ἐδέδοτο ἐπεβούλευον.

110. Τῷ δὲ Δημοσθένει καὶ τοῖς Ἀκαρνᾶσιν ἀγγέλλεται τοὺς Ἀμπρακιώτας τοὺς ἐκ τῆς πόλεως πανδημεὶ κατὰ τὴν πρώ-
την ἐκ τῶν Ὀλπῶν ἀγγελίαν ἐπιβοηθεῖν διὰ τῶν Ἀμφιλόχων, βουλομένους τοῖς ἐν Ὀλπαῖς ξυμμίξαι, εἰδότας οὐδὲν τῶν γεγε-
2 νημένων. καὶ πέμπει εὐθύς τοῦ στρατοῦ μέρος τι τὰς ὁδοὺς προλοχιούντας καὶ τὰ καρτερὰ προκαταληψομένους, καὶ τῇ ἄλλῃ στρατιᾷ ἅμα παρεσκευάζετο βοηθεῖν ἐπ' αὐτούς.

111. Ἐν τούτῳ δ' οἱ Μαντινῆς καὶ οἷς ἔσπειστο πρόφασιν ἐπὶ λαχανισμὸν καὶ φρυγάνων ξυλλογὴν ἐξελθόντες ὑπαπῆσαν κατ' ὀλίγους, ἅμα ξυλλέγοντες ἐφ' ἃ ἐξῆλθον δῆθεν· προκεχω-
2 ρηκότες δὲ ἤδη ἀποθεν τῆς Ὀλπης θᾶσσον ἀπεχώρουν. οἱ δ' Ἀμπρακιῶται καὶ οἱ ἄλλοι ὅσοι μονούμενοι ἐτύγχανον οὕτως, ἀθρόοι ξυνελθόντες ὡς ἔγνωσαν ἀπιόντας, ὥρμησαν καὶ αὐτοὶ
3 καὶ ἔθεον δρόμῳ, ἐπικαταλαβεῖν βουλόμενοι. οἱ δὲ Ἀκαρνᾶνες τὸ μὲν πρῶτον καὶ πάντας ἐνόμισαν ἀπιέναι ἀσπόνδους ὁμοίως καὶ τοὺς Πελοποννησίους ἐπεδίωκον, καὶ τινὰς αὐτῶν τῶν στρατηγῶν κωλύοντας καὶ φράσκοντας ἐσπεῖσθαι αὐτοῖς ἡκόντισέ τις,

lichkeit, beschränkt wird. — καὶ ὅσοι, und so viele sonst. zu K. 2, 2. — ψιλῶσαι, μονῶσαι, schol. — τὸν ξενικόν hält v. Herw. für Zusatz; Cl. schützt es durch die Annahme, daß Thuk. „das damals noch seltene Verhältniß nach beiden Seiten (dem Söldner- und Fremden-dienst) bezeichnen“ wollte. — Λακ. καὶ Πελ. zu 1, 80, 3.

3. ὥσπερ ὑπῆρχε, so gutes an-
gung. — οἷς = ἐκείνοι οἷς.

110. 1. ξυμμίξαι. St. ξυμμίξαι.
s. 2, 84, 5.

2. μέρος τι — προλοχιούντας, 80, 1.

111. 1. καὶ οἷς, und die übrigen, denen. zu K. 2, 2. — πρό-
φασιν, vorgeblich, auch 5, 80,

3. 6, 33, 2. — ἀποθεν, St. fordert
ἀπωθεν.

2. ὅσοι κτλ. Ich stimme jetzt, wie auch Stahl, Classens eingehender Darlegung über diese Stelle bei. μὲν, was die Hdschr. nach ὅσοι haben, scheint aus μονούμενοι verstümmelt zu sein, was ich nach Classens Konj. aufgenommen habe. (Stahl zieht das mattere und mit τυγχάνω nicht gut vereinbare μένοντες vor.) — ἀθρόοι ξυνελθόντες „nachdem sie insgesamt zusammengetreten waren.“ Cl.

3. τις, hier und da einer, mancher. Diese anscheinend ganz sachgemäße Erklärung wird etwas bedenklich durch das zugefügte

νομίσας καταπροδίδοσθαι σφᾶς· ἔπειτα μέντοι τοὺς μὲν Μαντινέας καὶ τοὺς Πελοποννησίους ἀφίεσαν, τοὺς δ' Ἀμπρακιώτας ἔκτεινον. καὶ ἦν πολλὴ ἔρις καὶ ἄγνοια εἴτε Ἀμπρακιώτης τίς 4 ἐστὶν εἴτε Πελοποννησίος. καὶ ἐς διακοσίους μὲν τινὰς αὐτῶν ἀπέκτειναν· οἱ δ' ἄλλοι διέφυγον ἐς τὴν Ἀργαῖδα, ὁμορον οὖσαν, καὶ Σαλύνθιος αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀργαίων φίλος ὦν ὑπεδέξατο.

112. Οἱ δ' ἐκ τῆς πόλεως Ἀμπρακιῶται ἀφικνοῦνται ἐπ' Ἰδομένην. ἐστὸν δὲ δύο λόφω ἡ Ἰδομένη ὑψηλῷ· τούτοις τὸν μὲν μεῖζω νυκτὸς ἐπιγενομένης οἱ προαποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἔλαθόν τε καὶ ἔφθασαν προκαταλαβόντες, τὸν δ' ἐλάσσω ἔτυχον οἱ Ἀμπρακιῶται προαναβάντες καὶ ἠύλισαντο. ὁ δὲ Δημοσθένης δειπνήσας ἐχῶρει καὶ 2 τὸ ἄλλο στράτευμα ἀπὸ ἐσπέρας εὐθύς, αὐτὸς μὲν τὸ ἡμισυ ἔχων ἐπὶ τῆς ἐσβολῆς, τὸ δ' ἄλλο διὰ τῶν Ἀμφιλοχικῶν ὁρῶν. καὶ ἅμα ὁρῶν ἐπιπίπτει τοῖς Ἀμπρακιώταις ἔτι ἐν ταῖς εὐναῖς 3 καὶ οὐ προησθημένοις τὰ γεγενημένα, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον νομίσασιν τοὺς ἑαυτῶν εἶναι· καὶ γὰρ τοὺς Μεσσηνίους πρώτους 4 ἐπίτηδες ὁ Δημοσθένης προῦταξε καὶ προσαγορεύειν ἐκέλευε, Δωρίδα τε γλῶσσαν ἰέντας καὶ τοῖς προφύλαξι πίστιν παρεχόμενους, ἅμα δὲ καὶ οὐ καθορωμένους τῇ ὄψει νυκτὸς ἔτι οὔσης. ὥς οὖν ἐπέπεσε τῷ στρατεύματι αὐτῶν, τρέπουσι, καὶ τοὺς μὲν 5 πολλοὺς αὐτοῦ διέφθειραν, οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὰ ὄρη ἐς φυγὴν ὥρμησαν. προκατεilhμμένων δὲ τῶν ὁδῶν, καὶ ἅμα τῶν μὲν 6 Ἀμφιλόχων ἐμπίρων ὄντων τῆς ἑαυτῶν γῆς καὶ ψιλῶν πρὸς ὀπλίτας, τῶν δὲ ἀπείρων καὶ ἀνεπιστημόνων ὅπη τρέπονται,

νομίσας, weshalb and. viell. richtiger τίς von einem einzelnen verstehen. — τοὺς — Πελ. zu 1, 80, 3. — ἀφίεσαν s. 1, 26, 1.

112. 1. ἐστὸν dem Prädikatsnomen accommodiert. zu 1, 10. 1. v. Herw. u. St. halten ἡ Ἰδομένη für Glossem. — τὸν δὲ ἐλάσσω. Mit dem Akk. kann προαναβαίνειν konstruiert sein, wie ἀναβαίνειν nicht bloß bei Spätern, sondern auch schon bei Plat. Phäd. p. 113 D ἀναβάντες ἃ δὴ αὐτοῖς ὀχήματά ἐστιν und bei Xen. Hipp. 3, 4 ἐπὶ ἀναβεβαμένω. And. wollen ἐς einschieben.

2. ἐσβολῆς, Eingang in d. Berge, Pass.

3. ἔτι gehört zu ἐν ταῖς εὐναῖς sc. οὔσι. zu 1, 30, 4.

4. προσαγορεύειν wohl nicht nur „anreden“, sondern „begrüßen.“ — ἐκέλευε. zu 1, 26, 1. — Δωρίδα κτέ. s. 4, 3, 3. 41, 2. — τῇ ὄψει, ihrem Aussehen nach. And. „durch's Gesicht, mit den Augen“. zu 4, 34, 3.

5. ἐπέπεσε, sc. Δημοσθένους, τρέπουσι, sc. οἱ μετ' αὐτοῦ.

6. πρὸς ὀπλ., gegen H. — ἐσπίπτοντες sind dieselben, die vorher mit dem Gen. absol. τῶν δὲ ἀπείρων (sc. τῆς γῆς ὄντων) καὶ ἀνεπιστημόνων gemeint waren. Dieser Gen. abs. war des Gegen-

ἐσπίπτοντες ἔς τε χαράδρας καὶ τὰς προλελοχισμένας ἐνέδρας
 7 διεφθείροντο. καὶ ἐς πᾶσαν ἰδέαν χωρήσαντες τῆς φυγῆς ἐτόρ-
 ποντο τινες καὶ ἐς τὴν θάλασσαν οὐ πολλὴν ἀπέχουσιν, καὶ ὡς
 εἶδον τὰς Ἀττικὰς ναῦς παραπλευούσας ἅμα τοῦ ἔργου τῇ ξυν-
 τυχίᾳ, προσέειπεν, ἡγησάμενοι ἐν τῷ αὐτίκα φόβῳ κρεῖσσον
 εἶναι σφίσιν ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ναυσίν, εἰ δεῖ, διαφθαρεῖναι ἢ
 8 ὑπὸ τῶν βαρβάρων καὶ ἐχθίστων Ἀμφιλόχων. οἱ μὲν οὖν Ἀμ-
 πρακιῶται τοιοῦτον τρόπον κακωθέντες ὀλίγοι ἀπὸ πολλῶν ἐσώ-
 θησαν ἐς τὴν πόλιν· Ἀκαρνᾶνες δὲ σκυλεύσαντες τοὺς νεκροὺς
 καὶ τροπαῖα στήσαντες ἀπεχώρησαν ἐς Ἄργος.

113. Καὶ αὐτοῖς τῇ ὑστεραίᾳ ἦλθε κῆρυξ ἀπὸ τῶν ἐς Ἀργαί-
 ους καταφυγόντων ἐκ τῆς Ὀλπης Ἀμπρακιωτῶν, ἀναίρεσιν αἰ-
 τήσων τῶν νεκρῶν οὓς ἀπέκτειναν ὕστερον τῆς πρώτης μάχης,
 2 ὅτε μετὰ τῶν Μαντινέων καὶ τῶν ὑποσπόνδων ξυνεξῆσαν
 ἄσπονδοι. ἰδὼν δ' ὁ κῆρυξ τὰ ὄπλα τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως Ἀμ-
 πρακιωτῶν ἐθαύμαζε τὸ πλήθος· οὐ γὰρ ἦδει τὸ πάθος, ἀλλ'
 3 ᾤετο τῶν μετὰ σφῶν εἶναι. καὶ τις αὐτὸν ἤρετο ὅ τι θαυμάζει
 καὶ ὁπόσοι αὐτῶν τεθνῶσιν, οἰόμενος αὖ ὁ ἐρωτῶν εἶναι τὸν
 κήρυκα ἀπὸ τῶν ἐν Ἰδομέναις. ὁ δ' ἔφη διακοσίους μάλιστα.
 ὑπολαβὼν δ' ὁ ἐρωτῶν εἶπεν· „Οὐκ οὖν τὰ ὄπλα ταντὶ φαί-
 4 νεται, ἀλλὰ πλέον ἢ χιλίων.“ αὐτὸς δὲ εἶπεν ἐκεῖνος· „Οὐκ
 ἄρα τῶν μετ' ἡμῶν μαχομένων ἐστίν.“ ὁ δ' ἀπεκρίνατο·
 „Εἶπερ γε ὑμεῖς ἐν Ἰδομένῃ χθὲς ἐμάχεσθε.“ „Ἀλλ' ἡμεῖς
 γε οὐδενὶ ἐμαχόμεθα χθὲς, ἀλλὰ πρόφην ἐν τῇ ἀποχωρήσει.“
 „Καὶ μὲν δὴ τούτοις γε ἡμεῖς χθὲς ἀπὸ τῆς πόλεως βοηθή-
 5 σασι τῆς Ἀμπρακιωτῶν ἐμαχόμεθα.“ ὁ δὲ κῆρυξ ὡς ἤκουσε
 καὶ ἔγνω ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς πόλεως βοήθεια διεφθαρται, ἀνοιμώ-
 ξας καὶ ἐκπλαγεὶς τῷ μεγέθει τῶν παρόντων κακῶν ἀπῆλθεν
 6 εὐθύς ἄπρακτος καὶ οὐκέτι ἀπῆται τοὺς νεκρούς. πάθος γὰρ

satzes halber notwendig. vgl. zu 2, 83, 3.

7. ἰδέαν τῆς φυγῆς Kap. 81, 5. vgl. auch 1, 109, 1. — τοῦ ἔργου, der Niederlage und Flucht.

113. 1. ἀπὸ — Ἀμπρ. 111, 4. — ἀπέκτειναν, οἱ Ἀκαρνᾶνες. — τῆς πρώτης μ. 108, 1—3. — ὅτε κτέ. 111, 2. — τῶν Μαντ. καὶ τῶν ὑπ., wie 111, 1. — ξυνεξῆσαν Imperf. de conatu, im Deutschen wiederzugeben: versucht hatten mit abzuziehen.

3. θαυμάζει — τεθνῶσιν. Beachte den Wechsel der Modi! s. 2, 80, 1. ὅτι — κρατήσουσι καὶ — ἔσοιτο. — Ἰδομέναις. Über den Plur. zu 105, 1. — φαίνεται, sc. διακοσίων, was Cl. nach Kr.'s Vermutung, das Zahlzeichen σ' sei ausgefallen, in den Text gesetzt hat.

4. μαχομένων. Warum nicht μαχεσαμένων? — πρόφην vorgestern. 112, 2 u. oben §. 1. — καὶ μὲν δὴ — γε, at vero — quidem.

τοῦτο μὲν πόλει Ἑλληνίδι ἐν ἴσαις ἡμέραις μέριστον δὴ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον τόνδε ἐγένετο. καὶ ἀριθμὸν οὐκ ἔγραψα τῶν ἀποθανόντων, διότι ἄπιστον τὸ πλῆθος λέγεται ἀπολέσθαι ὥς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς πόλεως. Ἀμπρακίαν μέντοι οἶδα ὅτι, εἰ ἐβουλήθησαν Ἀκαρνᾶνες καὶ Ἀμφίλοχοι Ἀθηναίοις καὶ Δημοσθένει πειθόμενοι ἐξελεῖν, αὐτοβοεῖ ἂν εἶλον· νῦν δ' ἔδεισαν μὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔχοντες αὐτὴν χαλεπώτεροι σφίσι πάροικοι ᾖσι.

114. Μετὰ δὲ ταῦτα τρίτον μέρος νείμαντες τῶν σκύλων τοῖς Ἀθηναίοις τὰ ἄλλα κατὰ τὰς πόλεις διείλοντο. καὶ τὰ μὲν τῶν Ἀθηναίων πλέοντα ἐάλω, τὰ δὲ νῦν ἀνακείμενα ἐν τοῖς Ἀττικοῖς ἱεροῖς Δημοσθένει ἐξηρέθησαν τριακόσiai πανοπλῖαι, καὶ ἄγων αὐτὰς κατέπλευσε· καὶ ἐγένετο ἅμα αὐτῷ μετὰ τὴν τῆς Αἰτωλίας ξυμφορὰν ἀπὸ ταύτης τῆς πράξεως ἀδεεστέρα ἢ κἀθοδος. ἀπῆλθον δὲ καὶ οἱ ἐν ταῖς εἰκοσι ναυσὶν Ἀθηναῖοι 2 ἐς Ναύπακτον. Ἀκαρνᾶνες δὲ καὶ Ἀμφίλοχοι ἀπελθόντων Ἀθηναίων καὶ Δημοσθένους τοῖς ὡς Σαλύνθιον καὶ Ἀργαίους καταφυγεῖσιν Ἀμπρακιάταις καὶ Πελοποννησίοις ἀναχώρησιν ἐσπέσαντο ἐξ Οἰνιαδῶν οἵπερ καὶ μετανέστησαν παρὰ Σαλυνθίον. καὶ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον σπονδὰς καὶ ξυμμαχίαν ἐποιήσαντο 3 ἑκατὸν ἔτη Ἀκαρνᾶνες καὶ Ἀμφίλοχοι πρὸς Ἀμπρακίαν ἐπὶ τοῖσδε, ὥστε μῆτε Ἀμπρακιάτας μετὰ Ἀκαρνάνων στρατεύειν ἐπὶ Πελοποννησίους μῆτε Ἀκαρνᾶνας μετὰ Ἀμπρακισιῶν ἐπ' Ἀθηναίους, βοηθεῖν δὲ τῇ ἀλλήλων, καὶ ἀποδοῦναι Ἀμπρακιάτας ὅποσα ἢ χωρία ἢ δμήρους Ἀμφιλόχων ἔχουσιν, καὶ ἐπὶ 4 Ἀνακτόριον μὴ βοηθεῖν πολέμιον ὃν Ἀκαρνᾶσι. ταῦτα ξυνθέ-

6. μὲν πόλει. zu 39, 1. — ως πρὸς, wenn man sie vergleicht mit. ὡς limitativ, wie 2, 65, 11. 4, 34, 1. 84, 2. 5, 43, 2. u. a.

114. 1. ἐξηρέθησαν. Das Verb. im Plur. hat sich nach der Appos. gerichtet, wie sonst nach dem Prädikatsnomen z. B. 112, 1. Man löse auf: εἶσιν αἱ τριακόσiai πανοπλῖαι, αἱ ἐξηρέθησαν τῷ Δ. — τῆς Αἰτωλίας. Insofern der Unfall in Aitolien stattfand, gehört er Aitolien an. Das in einigen Codd. stehende ἐν τῆς Αἰτ., an sich sehr ansprechend (zu 102, 3), dürfte doch nicht weniger Korrektur sein als die Vulg. ἐν τῇ Αἰτ. — κἀθοδος gleich als wenn er verbannt gewesen wäre; vgl. 98, 5.

2. ἐσπέσαντο gestatteten den freien Abzug; ohne Vertrag hätten sie, weil sie keine Schiffe hatten, nicht heimkehren können. — μετανέστησαν sie waren übergesiedelt, dahin abgezogen. — οἵπερ — Σαλυνθίον ist Emendation von G. Hermann für das sinnlose οἵπερ — Σαλύνθιον.

3. ξυμμαχία, richtiger ἐπιμαχία, Defensivbündnis. s. zu 1, 44, 1. — ἑκατὸν ἔτη, auf h. J. — ἐπὶ Ἀν., nach A., zur Hülfe. Diesen Sinn hat βοηθεῖν ἐπὶ c. acc., wenn eine Ortsbezeichnung folgt; feindliche Bedeutung dagegen, wenn Personen folgen (Bétant lex. Thuk.)

μενοι διέλυσαν τὸν πόλεμον. μετὰ δὲ ταῦτα Κορίνθιοι φυλακὴν ἑαντῶν ἐς τὴν Ἀμπρακίαν ἀπέστειλαν ἐς τριακοσίους ὀπλίτας καὶ Ξενολείδαν τὸν Εὐθυκλέους ἄρχοντα· οἱ κομιζόμενοι χαλεπῶς διὰ τῆς ἡπείρου ἀφίκοντο. τὰ μὲν κατ' Ἀμπρακίαν οὕτως ἐγένετο.

115. Οἱ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος ἐς τε τὴν Ἱμεραίαν ἀπόβασιν ἐποίησαντο ἐκ τῶν νεῶν μετὰ τῶν Σικελῶν ἄνωθεν ἐσβεβληκότων ἐς τὰ ἔσχατα τῆς Ἱμεραίας καὶ
 2 ἐπὶ τὰς Αἰόλου νήσους ἐπλευσαν. ἀναχωρήσαντες δὲ ἐς Ῥήγιον Πυθόδωρον τὸν Ἰσολόχου, Ἀθηναίων στρατηγόν, καταλαμβά-
 3 νουσιν ἐπὶ τὰς ναῦς διάδοχον ὧν ὁ Λάχης ἦρχεν. οἱ γὰρ ἐν Σικελίᾳ ξύμμαχοι πλεύσαντες ἔπεισαν τοὺς Ἀθηναίους βοηθεῖν σφίσι πλείοσι ναυσί· τῆς μὲν γὰρ γῆς αὐτῶν οἱ Συρακόσιοι ἐκράτουν, τῆς δὲ θαλάσσης ὀλίγαις ναυσὶν εἰργόμενοι παρε-
 4 σκευάζοντο ναυτικὸν ξυναγείροντες ὥς οὐ περιοφόμενοι. καὶ ἐπλήρουν ναῦς τεσσαράκοντα οἱ Ἀθηναῖοι ὥς ἀποστελοῦντες αὐτοῖς, ἅμα μὲν ἡγούμενοι θᾶσσον τὸν ἐκεῖ πόλεμον καταλυ-
 5 τήσεσθαι, ἅμα δὲ βουλόμενοι μελέτην τοῦ ναυτικοῦ ποιεῖσθαι. τὸν μὲν οὖν ἕνα τῶν στρατηγῶν ἀπέστειλαν Πυθόδωρον ὀλίγαις
 6 ναυσί, Σοφοκλέα δὲ τὸν Σωστρατίδου καὶ Εὐρυμέδοντα τὸν Θουκλέους ἐπὶ τῶν πλειόνων νεῶν ἀποπέμψειν ἔμελλον. ὁ δὲ Πυθόδωρος ἤδη ἔχων τὴν τοῦ Λάχης τῶν νεῶν ἀρχὴν ἐπλευσε τελευτῶντος τοῦ χειμῶνος ἐπὶ τὸ Λοκρῶν φρούριον ὃ πρότερον Λάχης εἶλε· καὶ νικηθεὶς μάχῃ ὑπὸ τῶν Λοκρῶν ἀνεχώρησεν.

116. Ἐρρῶν δὲ περὶ αὐτὸ τὸ ἔαρ τοῦτο ὁ ῥύαξ τοῦ πυρὸς ἐκ τῆς Αἰτνης, ὥσπερ καὶ τὸ πρότερον. καὶ γῆν τινα ἐφθειρε

4. διέλυσαν τὸν πόλ. auch 8, 46, 1 u. ähnl. mit σπονδαί 5, 1, 1.

115. 1. Σικελῶν ist Konj. von Bloomfield statt Σικελιωτῶν. Dieselbe Verwechslung auch 7, 57, 11 fast in allen Codd. Auf die Sikeler, welche im Innern der Insel wohnten, paßt ἄνωθεν ἐσβ. viel besser, als auf die entfernten Sikelioten, und sie waren auch mit Athen verbündet: 103, 1. 4, 25, 9. Cl. behält die handschriftl. Lesart bei, ohne den Einwurf Bloomfields zu berücksichtigen, daß, da ein Teil der Sikelioten auf der Seite von Syrakus stand, die mit Athen verbündeten nicht einfach οἱ Σικε-

λιῶται genannt werden konnten. — τὰ ἔσχατα Grenzgebiet, wie 106, 2. — τὰς Αἰόλου νήσους Kap. 88.

2. Πυθόδωρον wohl der 2, 2, 1 erwähnte.

3. πλεύσαντες, nämlich zu den Ath. — παρεσκευάζοντο gehört zu ὥς οὐ περιοφόμενοι.

4. αὐτοῖς den Bundesgenossen in Sicilien.

5. Σοφοκλέα nach Roschers Vermutung das gleichnamige Mitglied der Dreißig.

6. πρότερον. Kap. 99.

116. 1. περὶ αὐτὸ τὸ ἔαρ gegen das Frühjahr 425.

τῶν Καταναίων, οἳ ἐπὶ τῇ Αἴτνῃ τῷ ὄρει οἰκοῦσιν, ὅπερ μέγιστόν ἐστιν ὄρος ἐν τῇ Σικελίᾳ. λέγεται δὲ πεντηκοστῷ ἔτει 2
 ῥυῆναι τοῦτο μετὰ τὸ πρότερον ῥεῦμα, τὸ δὲ ξύμπαν τρις γεγε-
 νῆσθαι τὸ ῥεῦμα ἀφ' οὗ Σικελία ὑπὸ Ἑλλήνων οἰκεῖται. ταῦ- 3
 τα μὲν κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον ἐγένετο, καὶ ἕκτον ἔτος τῷ
 πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

2. πεντηκοστῷ. Danach fiel der frühere Ausbruch in d. J. 475. Da aber nach dem Marmor Parium im J. 479 ein Ausbruch des Ätna stattfand, und da Thuk. durch λέγεται selbst andeutet, daß ihm die Sache nicht genau bekannt sei, so darf man unbedenkl. das letztgenannte

Jahr als das richtige annehmen. Mit dem dritten Ausbruch, von dem Thuk. gehört hat, meint er wohl einen noch ältern und nicht, wie Dodwell glaubte, den von Diodor 14, 59 erwähnten, der ins J. 396 fiel.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ Δ.

Τοῦ δ' ἐπιγιννομένου θέρους περὶ σίτον ἐκβολὴν Συρακο-
σίων δέκα νῆες πλεύσασαι καὶ Λοκρίδες ἶσαι Μεσσήνην τὴν ἐν
Σικελίᾳ κατέλαβον, αὐτῶν ἐπαγαγομένων, καὶ ἀπέστη Μεσσήνη
2 Ἀθηναίων. ἔπραξαν δὲ τοῦτο μάλιστα οἱ μὲν Συρακόσιοι ὄρων-
τες προσβολὴν ἔχον τὸ χωρίον τῆς Σικελίας καὶ φοβούμενοι τοὺς
Ἀθηναίους μὴ ἐξ αὐτοῦ ὀρμώμενοί ποτε σφίσι μείζονι παρα-
σκευῇ ἐπέλθωσιν, οἱ δὲ Λοκροὶ κατὰ ἔχθος τὸ Ῥηγίνων, βου-
3 λόμενοι ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς καταπολεμεῖν. καὶ ἐσεβεβλήκεισαν
ἅμα ἐς τὴν Ῥηγίνων οἱ Λοκροὶ πανστρατιᾷ, ἵνα μὴ ἐπιβοηθῶσι
τοῖς Μεσσηνίοις, ἅμα δὲ καὶ ξυνεπαρόντων Ῥηγίνων φυγᾶδων,
οἳ ἦσαν παρ' αὐτοῖς· τὸ γὰρ Ῥήγιον ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐστα-
σίαζε καὶ ἀδύνατα ἦν ἐν τῷ παρόντι τοὺς Λοκροὺς ἀμύνεσθαι,
4 ἥ καὶ μᾶλλον ἐπετίθεντο. δηώσαντες δὲ οἱ μὲν Λοκροὶ τῷ πεζῷ
ἀπεχώρησαν, αἱ δὲ νῆες Μεσσήνην ἐφρούρουν· καὶ ἄλλαι αἱ
πληρούμεναι ἔμελλον αὐτόσε ἐγκαθορμισάμεναι τὸν πόλεμον ἐν-
τεῦθεν ποιήσεσθαι.

2. Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῦ ἥρος, πρὶν τὸν σίτον
ἐν ἀκμῇ εἶναι, Πελοποννήσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐσέβαλον ἐς τὴν
Ἀττικὴν (ἡγεῖτο δὲ Ἄρις ὁ Ἀρχιδάμου, Λακεδαιμονίων βασι-
2 λεύς), καὶ ἐγκαθεζόμενοι ἐδήκον τὴν γῆν. Ἀθηναῖοι δὲ τὰς τε

1. 1. 425. c. April. περὶ σίτον
ἐκβ., um die Zeit, wo das Ge-
treide in Halme schiefst. —
αὐτῶν, aus Μεσσήνῃ zu entnehmen
τῶν Μεσσηνίων, doch, wie aus §. 3
hervorgeht, nur die eine Partei
unter ihnen. Vgl. 3, 90, 4.

2. προσβολὴν verb. mit τῆς Σικ.,
Landung in, Angriff auf S. —
ὀρμώμενοι. zu 1, 64, 2. — ἀμφοτέρω-
θεν, von der Land- und von der
Seeseite.

3. ἐπιβοηθῶσι, vox media. 3, 26,
1. — ἀδύνατα ἦν. zu 1, 72, 1.

4. ἐφρούρουν. 3, 17, 3. — ἄλλαι
αἱ πλ. noch andere, welche
erst bemannt wurden. Die φρου-
ροῦσαι waren schon bemannt. Ob
αἱ zu streichen, ist fraglich; vgl.
4, 68, 5.

2. 1. Ἄρις 3, 89, 1. Über Archi-
damos 1, 79 ff. 2, 10; 47; 71. 3,
1; 2.

τεσσαράκοντα ναῦς ἐς Σικελίαν ἀπέστειλαν, ὥσπερ παρεσκευάζοντο, καὶ στρατηγούς τοὺς ὑπολοίπους Εὐρυμέδοντα καὶ Σοφοκλέα· Πυθόδωρος γάρ ὁ τρίτος αὐτῶν ἤδη προαφίκτο ἐς Σικελίαν. εἶπον δὲ τούτοις καὶ Κερκυραῖον ἕνα παραπλέοντας 3 τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπιμεληθῆναι, οἱ ἐλυστεύοντο ὑπὸ τῶν ἐν τῷ ὄρει φυγάδων· καὶ Πελοποννησίων αὐτόσε νῆες ἐξήκοντα παρεπεπλεύκεσαν τοῖς ἐν τῷ ὄρει τιμωροὶ καὶ λιμοῦ ὄντος μεγάλου ἐν τῇ πόλει νομίζοντες κατασχέσειν θαδίως τὰ πράγματα. Δημο- 4 σθένης δὲ ὄντι ἰδιώτῃ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τὴν ἐξ Ἀκαρνανίας αὐτῷ δεηθέντι εἶπον χρῆσθαι ταῖς ναυσὶ ταύταις, ἣν βούληται, περὶ τὴν Πελοπόννησον.

3. Καὶ ὥς ἐγένοντο πλείοντες κατὰ τὴν Λακωνικὴν καὶ ἐπυνθάνοντο ὅτι αἱ νῆες ἐν Κερκύρα ἤδη εἰσὶ τῶν Πελοποννησίων, ὁ μὲν Εὐρυμέδων καὶ Σοφοκλῆς ἠπείγοντο ἐς τὴν Κέρκυραν, ὁ δὲ Δημοσθένης ἐς τὴν Πύλον πρῶτον ἐκέλευε σχόντας αὐτοὺς καὶ πράξαντας ἃ δεῖ τὸν πλοῦν ποιεῖσθαι· ἀντιλεγόντων δὲ κατὰ τύχην χειμῶν ἐπιγενομένου κατήνεγκε τὰς ναῦς ἐς τὴν Πύλον. καὶ ὁ Δημοσθένης εὐθὺς ἡξίον τευχίζεσθαι 2 τὸ χωρίον (ἐπὶ τοῦτο γὰρ ξυνέπλευσε), καὶ ἀπέφαινε πολλὴν εὐπορίαν ξύλων τε καὶ λίθων καὶ φύσει καρτερόν ὃν καὶ ἐρήμον αὐτό τε καὶ ἐπὶ πολὺ τῆς χώρας· ἀπέχει γὰρ σταδίους μάλιστα ἡ Πύλος τῆς Σπάρτης τετρακοσίου καὶ ἔστιν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ ποτὲ οὖσῃ γῆ, καλοῦσι δὲ αὐτὴν οἱ Λακεδαιμόνιοι Κορυφάσιον. οἱ δὲ πολλὰς ἔφασαν εἶναι ἄκρας ἐρήμους τῆς Πελοποννήσου, 3 ἣν βούληται καταλαμβάνων τὴν πόλιν δαπανᾶν. τῷ δὲ διάφορόν τι ἐδόκει εἶναι τοῦτο τὸ χωρίον ἐτέρου μᾶλλον, λιμένος

2. παρεσκευάζοντο. 3, 115.

3. εἶπον = ἐκέλευσαν wie ἔφραζον 3, 15, 1. u. a. — παραπλέοντας nach τούτοις wie z. B. 1, 53, 1. — τῶν ἐν τῇ πόλει die Demokraten, τῶν ἐν τῷ ὄρει die Aristokraten. — ἐλυστεύοντο. 3, 85. — παρεπεπλεύκεσαν. Cl.: προεπεπλεύκεσαν wegen 3, 1 ohne zwingenden Grund.

4. τὰ πράγματα κατασχ. rerum potiri. vgl. 3, 11, 2. 30, 3. — ταῖς ναυσὶ τ. die 40 in §. 2.

3. 1. Πύλον, das messenische Pylos, ein Vorgebirge gegenüber Sphakteria, speciell dessen Vorsprung gegen die Küste.

2. ἐπὶ τοῦτο, dazu 1, 59, 2. 3, 42, 6. 3, 111, 1. 5, 87), die meisten der guten Codd. statt der Vulg. ἐπὶ τούτῳ, die an sich nicht schlechter ist. — ξυνέπλευσε hdschrftl. weit besser verbürgt als ξυνεπλεύσαι. — ἐπὶ πολὺ vertritt den Akk. eines Nomen, = πολὺ μέρος. zu 1, 50, 2. — αὐτὴν, näml. Pylos.

3. καταλαμβάνων, sc. αὐτάς. — δαπανᾶν, durch Aufwand schwächen, in Kosten stürzen. Antiph. de caed. Herod. p. 719 R. ἀνὴρ, ὃν ἐδαπάνησαν. Öfter so bei Spätern. — διάφορόν τι — ἐτέρου μᾶλλον, dieselbe Abundanz wie 1, 138,

τε προσόντος καὶ τοὺς Μεσσηνίους οἰκείους ὄντας αὐτῷ τὸ ἀρχαῖον καὶ ὁμοφώνους τοῖς Λακεδαιμονίοις πλεῖστ' ἂν βλέπτειν ἐξ αὐτοῦ ὁρῳμένους καὶ βεβαίους ἅμα τοῦ χωρίου φύλακας ἔσεσθαι.

4. Ὡς δὲ οὐκ ἐπειθεν οὔτε τοὺς στρατηγούς οὔτε τοὺς στρατιώτας, ὕστερον καὶ τοῖς ταξιάρχοις κοινώσας, ἡσύχαζεν ὑπὸ ἀπλοίας, μέχρι αὐτοῖς τοῖς στρατιώταις σχολάζουσιν ὁρμὴ ἐν-
 2 ἐπέσε περιστάσιν ἐκτειλίσαι τὸ χωρίον. καὶ ἐργηρήσαντες εἰργάζοντο, σιδηρία μὲν λιθουργὰ οὐκ ἔχοντες, λογάδην δὲ φέροντες λίθους, καὶ ξυνετίθεσαν ὥς ἑκαστόν τι ξυμβαίνει· καὶ τὸν πηλόν, εἶπον δεοὶ χρῆσθαι, ἀγγείων ἀπορία ἐπὶ τοῦ νώτου ἔφερον ἐγκεκυφότες τε, ὥς μάλιστα μέλλοι ἐπιμένειν, καὶ τὸ χεῖρε
 3 ἐς τοὐπίσω ξυμπλέκοντες, ὅπως μὴ ἀποπίπτοι. παντὶ τε τρόπῳ ἡπείγοντο φθῆναι τοὺς Λακεδαιμονίους τὰ ἐπιμαχάτατα ἐξεργάσασθαι πρὶν ἐπιβοηθῆσαι· τὸ γὰρ πλεόν τοῦ χωρίου αὐτὸ καρτερόν ὑπῆρχε καὶ οὐδὲν ἔδει τείχεος.

5. Οἱ δὲ ἐορτὴν τινα ἔτυχον ἄγοντες, καὶ ἅμα πυνθανό-

3 in διαφερόντως τι ἐς αὐτὸ μᾶλλον ἑτέρον ἄξιον θανύσαι. — καὶ τοὺς — βλέπτειν, anakoluthische Fortsetzung des Satzes statt der regelmässigen: καὶ τῶν Μεσσηνίων — ἂν βλέπόντων. zu 3, 94, 3. — οἰκείους αὐτῷ, i. e. τῷ χωρίῳ, weil eben Pylos in dem alten Messenien lag. Die Berechnung des Demosth. traf ein: 41, 2. vgl. auch 3, 112, 4.

4. 1. οὐκ ἐπειθεν. zu 3, 3, 1. — ὕστερον — κοινώσας gehört noch zum Vordersatze: eben durch die Taxiarchen (die Oberoffiziere) denen er seinen Plan mitgeteilt, suchte er die Soldaten dafür zu gewinnen. — ἡσύχαζεν ὑπὸ ἀπλ., lag er unthätig wegen Windstille. s. 2, 85, 6 ὑπὸ ἀπλοίας ἐνδιέτριψεν. 3, 99 μείνας ὑπὸ ἀπλοίας. Zwar nicht officiell, aber faktisch war Demosth. Oberbefehlshaber, weil ihm gestattet worden war, das Geschwader zu Unternehmungen an den pelop. Küsten beliebig zu verwenden: K. 2, 4. Es bedarf also wohl der Änderung ἡσύχαζον nicht. Andere erklären ἡσύχαζεν: er gab seine Bemühungen auf, und ziehen ὑπὸ

ἀπλοίας zum Folg. — μέχρι zu 3, 10, 4. — ἐνέπεσε, da weder ἐπέπεσε noch ἐπέπεσε der Hdd. paßt dem Sinne nach. — περιστάσιν sich herumstellend, um Hand ans Werk zu legen. Fast alle Codd. falsch περὶ στάσιν oder περίστασιν.

2. λογάδην gehört weniger zu φέροντες als zu λίθους, fast = ausgewählte Steine. s. 4, 31, 2, 6, 66, 2. Über die Verbindung von Adv. und Subst. zu 1, 30, 4. — ἑκαστόν τι, das Neutr., weil der allgemeine Begriff „Stück, Masse“ vorschwebt, vgl. zu 2, 47, 3, 76, 1. — ξυμβαίνει, sich fügen, passen mochte. Opt. iterat. — Cobet streicht ως — ἐπιμένειν u. ὅπως μὴ ἀποπ. mit Unrecht, gerade der erste Satz hat echt thukydeisches Gepräge; μάλιστα ebenso gebraucht z. B. 6, 93, 2. ὅπη μάλιστα καὶ τάχιστα ὄφελλα ἦξει. Über den Superlativ in solchen Sätzen s. Widm. de fin. en. usu Thuc. S. 89 f.

3. τοὺς Λακ. ist durch Anticipation zu φθῆναι gezogen, anstatt nach πρὶν zu stehen. — ἐπιβοηθῆσαι wie Kap. 1, 3. — αὐτὸ an sich, wie 3, 2 φύσει καρτερόν.

μενοι ἐν ὀλιγωρίᾳ ἐποιοῦντο, ὥς, ὅταν ἐξέλθωσιν, ἢ οὐχ ὑπο-
 μενούστας σφᾶς ἢ ῥαδίως ληψόμενοι βιά· καὶ τι καὶ αὐτοὺς ὁ
 στρατὸς ἔτι ἐν ταῖς Ἀθήναις ὦν ἐπέσχε. τειχίσαντες δὲ οἱ Ἀθη- 2
 ναῖοι τοῦ χωρίου τὰ πρὸς ἡπειρον καὶ ἃ μάλιστα ἔδει ἐν ἡμέραις
 ἕξ, τὸν μὲν Δημοσθένη μετὰ νεῶν πέντε αὐτοῦ φύλακα κατα-
 λείπουσι, ταῖς δὲ πλείοσι ναυσὶ τὸν ἐς τὴν Κέρκυραν πλοῦν καὶ
 Σικελίαν ἡπείγοντο.

6. Οἱ δ' ἐν τῇ Ἀττικῇ ὄντες Πελοποννήσιοι ὥς ἐπύθοντο
 τῆς Πύλου κατελιγμένης, ἀνεχώρουν κατὰ τάχος ἐπ' οἴκον,
 νομίζοντες μὲν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἄγρις ὁ βασιλεὺς οἰκεῖον
 σφίσι τὸ περὶ τὴν Πύλον· ἅμα δὲ πρὸ ἐσβαλόντες καὶ τοῦ σίτου
 ἔτι χλωροῦ ὄντος ἐσπάνιζον τροφῆς τοῖς πολλοῖς, χειμῶν τε ἐπι-
 γενόμενος μεῖζον παρὰ τὴν καθεστηκυῖαν ὥραν ἐπέσεε τὸ στρα- 2
 τευμα. ὥστε πολλαχόθεν ξυνέβη ἀναχωρῆσαι τε θάσσον αὐτοὺς 2
 καὶ βραχυτάτην γενέσθαι τὴν ἐσβολὴν ταύτην· ἡμέρας γὰρ πεν-
 τεκαίδεκα ἔμειναν ἐν τῇ Ἀττικῇ.

7. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον Σιμωνίδης Ἀθηναίων στρα-
 τηγὸς Ἡρόνα τὴν ἐπὶ Θοράκης Μενδαίων ἀποικίαν, πολεμίαν δὲ
 οὔσαν, ξυλλέξας Ἀθηναίους τε ὀλίγους ἐκ τῶν φρουρίων καὶ
 τῶν ἐκείνῃ ξυμμάχων πλῆθος προδιδομένην κατέλαβε. καὶ πα-
 ραχορῆμα ἐπιβοηθησάντων Χαλκιδέων καὶ Βοττιαίων ἐξεκρού-
 σθη τε καὶ ἀπέβαλε πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν.)

8. Ἀναχωρησάντων δὲ τῶν ἐκ τῆς Ἀττικῆς Πελοποννησίων
 οἱ Σπαρτιάται αὐτοὶ μὲν καὶ οἱ ἐγγύτατα τῶν περιοίκων εὐθὺς
 ἐβοήθουν ἐπὶ τὴν Πύλον, τῶν δὲ ἄλλων Λακεδαιμονίων βραδυ-
 τέρα ἐγίνετο ἢ ἐφοδος, ἄρτι ἀφικνέμενων ἀφ' ἐτέρας στρατείας.
 περὶ ἡγγέλλον δὲ καὶ κατὰ τὴν Πελοπόννησον βοηθεῖν ὅτι τά- 2

5. 1. ἐν ὀλιγωρίᾳ ἐπ., sie mifs-
 achteten es, ohne Obj., wie 7, 3,
 2. — ὥς — οὐχ ὑπομενούστας sc.
 αὐτούς, i. e. τοὺς Ἀθηναίους, Acc.
 absol. zum Ausdruck eines sub-
 jektiven Urteils. zu 1, 134, 4. —
 σφᾶς, τοὺς Λακεδ. — ἐν ταῖς Ἀθή-
 ναις für ἐν τῇ Ἀττικῇ. zu 3, 91, 5.
 ἡπείγοντο trans. wie 3, 2, 3. 6,
 100, 1. 8, 9, 1. dagegen im vor.
 Kap. §. 3. intr.

6. 1. τῆς Πύλου κατελ. muls,
 da Thuk. sonst nie den Genet. mit
 πυνθ. verbindet, als Gen. abs. auf-

οἰκεῖον ἴδω ἡμεῖς Σπάρτην ἀναχωρῆσαι
 πρὸς τὴν Πύλον.

gefaßt werden. Vgl. damit οἶδα ὅτε
 neben ὅτι. — νομίζοντες κτ. Über
 den Nom. zu 1, 49, 4. Diesem νο-
 μίζοντες μὲν entspr. ἅμα δὲ —
 ἐσπάνιζον. zu 2, 47, 3. — παρὰ, im
 Vergleich zu.

2. πολλαχόθεν aus vielen Grün-
 den. Wie viele waren es indes nur?

7. Weder von Σιμωνίδης ist uns
 etwas bekannt, noch wo Ἡρόν γε-
 legen war. Das am Strymon ge-
 legene war es sicher nicht.

8. περὶ ἡγγέλλον wie Kap. 2, 3 d.
 bloße εἶπον. Ebenso schon 1, 116,

- χιστα ἐπὶ Πύλον καὶ ἐπὶ τὰς ἐν τῇ Κερκύρα ναῦς σφῶν τὰς ἐξήκοντα ἐπεμψαν, αἱ ὑπερενεχθεῖσαι τὸν Λευκαδίων ἰσθμὸν καὶ λαθοῦσαι τὰς ἐν Ζακύνθῳ Ἀττικὰς ναῦς ἀφικνοῦνται ἐπὶ
- 3 Πύλον· παρῆν δὲ ἤδη καὶ ὁ πεζὸς στρατός. Δημοσθένης δὲ προσπλέοντων ἔτι τῶν Πελοποννησίων ὑπεκπέμπει φθάσας δύο ναῦς ἀγγεῖλαι Εὐρυμέδοντι καὶ τοῖς ἐν ταῖς ναυσὶν ἐν Ζακύνθῳ
- 4 Ἀθηναίοις παρεῖναι ὥς τοῦ χωρίου κινδυνεύοντος. καὶ αἱ μὲν νῆες κατὰ τάχος ἔπλεον κατὰ τὰ ἐπεσταλμένα ὑπὸ Δημοσθένους· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι παρεσκευάζοντο ὥς τῷ τειχίσματι προσβαλοῦντες κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἐλπίζοντες ῥαδίως αἰρήσειν οἰκοδόμημα διὰ ταχέων εἰργασμένον καὶ ἀν-
- 5 θρώπων ὀλίγων ἐνόντων. προσδεχόμενοι δὲ καὶ τὴν ἀπὸ Ζακύνθου τῶν Ἀττικῶν νεῶν βοήθειαν ἐν νῶ εἶχον, ἣν ἄρα μὴ πρότερον ἔλωσι, καὶ τοὺς ἔσπλους τοῦ λιμένος ἐμφράξαι, ὅπως μὴ
- 6 ἢ τοῖς Ἀθηναίοις ἐφορμίσασθαι ἐς αὐτόν. ἡ γὰρ νῆσος ἡ Σφακτηρία καλουμένη τὸν τε λιμένα, παρατείνουσα καὶ ἐγγὺς ἐπικειμένη, ἔχυρόν ποιεῖ καὶ τοὺς ἔσπλους στενοῦς, τῇ μὲν δυοῖν νεοῖν διάπλουν κατὰ τὸ τείχισμα τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν Πύλον, τῇ δὲ πρὸς τὴν ἄλλην ἡπειρον ὁκτῶ ἢ ἐννέα· ὑλώδης τε καὶ ἀτριβῆς πᾶσα ὑπ' ἐρημίας ἦν καὶ μέγεθος περὶ πεντε-
- 7 καίδεκα σταδίους μάλιστα. τοὺς μὲν οὖν ἔσπλους ταῖς ναυσὶν ἀντιπρόφροις βύζην κλήσειν ἔμελλον· τὴν δὲ νῆσον ταύτην φοβούμενοι μὴ ἐξ αὐτῆς τὸν πόλεμον σφίσι ποιῶνται, ὁπλίτας διεβίβασαν ἐς αὐτὴν καὶ παρὰ τὴν ἡπειρον ἄλλους ἔταξαν· οὕτω

1. 2, 10, 1. u. öfter. — τὰς ἐξήκοντα K. 2, 3. — ὑπερενεχθεῖσαι τὸν A. ἰσθμὸν. zu 3, 15, 1 u. 81, 1. — Ἀττικὰς ναῦς, das Geschwader des Eurymedon und Sophokles; §. 3. 13, 2.

5. καὶ τοὺς ἔσπλους. Nicht blofs die Befestigung zu berennen, sondern, falls sie dieselbe nicht früher nähmen, auch die Einfahrten des Hafens zu sperren beabsichtigten sie.

6. παρατείνουσα, sich erstreckend. Dies paßt gut auf die vor dem jetzigen Hafen von Navarino liegende lange und schmale Insel, welche sonst bei den Alten, wie jetzt noch, Σφαγία heisst. — τῇ μὲν κτέ. Nach Leake (auch auf

den Karten Arnolds und Göllers) ist der bei weitem grössere Eingang der südliche. Wenn also nicht eine Verwechslung von seiten des Thuk. anzunehmen ist, so lag Pylos an dem nördlichen Eingang, etwa wo jetzt Palaeocastro, und war nicht, wie man gewöhnlich meint, das jetzt. Navarino. — μέγεθος, an Länge, nicht an Umfang. Diese Bezeichnung erscheint bei der Schmalheit der Insel sehr natürlich. Doch haben Neuere auch die Länge erhebl. größer gefunden. *3. ζηνδύη (Länge)*

7. κλήσειν, wofür v. Herw. ξυν-γασφάει κλήσειν wieder aufgenommen hat. *κλήσειν* Doch scheint das Kompositum eher Korrektur, obwohl es Thuk. auch anwendet.

γὰρ τοῖς Ἀθηναίοις τὴν τε νῆσον πολεμίαν ἔσεσθαι τὴν τε ἡπειρον, ἀπόβασιν οὐκ ἔχουσιν· τὰ γὰρ αὐτῆς τῆς Πύλου ἕξω τοῦ ἔσπλου πρὸς τὸ πέλαγος ἀλίμενα ὄντα οὐχ ἔξιν ὅθεν ὁρμώμενοι ὠφελήσουσι τοὺς αὐτῶν, σφεῖς δὲ ἄνευ τε ναυμαχίας καὶ κινδύνου ἐκπολιορκήσιν τὸ χωρίον κατὰ τὸ εἶκος, σίτου τε οὐκ ἐνόντος καὶ δι' ὀλίγης παρασκευῆς κατειλημμένον. ὥς 9 δ' ἐδόκει αὐτοῖς ταῦτα, καὶ διεβίβαζον ἐς τὴν νῆσον τοὺς ὀπλίτας ἀποκληρώσαντες ἀπὸ πάντων τῶν λόγων. καὶ διέβησαν μὲν καὶ ἄλλοι πρότερον κατὰ διαδοχὴν, οἱ δὲ τελευταῖοι καὶ ἐγκαταληφθέντες εἰκοσι καὶ τετρακόσιοι ἦσαν καὶ Εἰλωτες οἱ περὶ αὐτούς· ἦρχε δ' αὐτῶν Ἐπιτάδας ὁ Μολόβρον.†

9. Δημοσθένης δὲ ὁρῶν τοὺς Λακεδαιμονίους μέλλοντας προσβάλλειν ναυσὶ τε ἅμα καὶ πεζῷ, παρεσκευάζετο καὶ αὐτός, καὶ τὰς τριήρεις αἱ περιῆσαν αὐτῷ ἀπὸ τῶν καταλειφθεισῶν ἀνασπάσας ὑπὸ τὸ τεῖχοςμα προσεσταύρωσε, καὶ τοὺς ναύτας ἐξ αὐτῶν ὥπλισεν ἀσπίσι τε φάυλαις καὶ οἰσυνύαις ταῖς πολλαῖς· οὐ γὰρ ἦν ὅπλα ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ πορίσασθαι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐκ ληστρικῆς Μεσσηνίων τριακοντόρου καὶ κέλητος ἔλαβον, οἱ ἔτυχον παραγενόμενοι. ὀπλιταὶ τε τῶν Μεσσηνίων τούτων ὥς τεσσαράκοντα ἐγένοντο, οἷς ἐχρήτο μετὰ τῶν ἄλλων. τοὺς μὲν 2 οὖν πολλοὺς τῶν τε ἀόπλων καὶ ὥπλισμένων ἐπὶ τὰ τετειχισμένα μάλιστα καὶ ἐχυρὰ τοῦ χωρίου πρὸς τὴν ἡπειρον ἔταξε, προειπὼν ἀμύνασθαι τὸν πεζόν, ἣν προσβάλλῃ· αὐτὸς δὲ ἀπολεξάμενος ἐκ πάντων ἐξήκοντα ὀπλίτας καὶ τοξότας ὀλίγους ἐχώρει

τὰ Τόλοι 8. ἔσεσθαι u. die übr. Inf. Fut. hängen ab von dem in φοβούμενοι u. ἔχουσιν zugleich liegenden Begriff des Glaubens, Hoffens. — τὰ γὰρ die Nordseite. — κατειλημμένον korr. Dobree aus κατειλημμένον (sc. αὐτοῦ, näml. τοῦ χωρίου).

9. καὶ διέβ., wie sie es gut befanden, so führten sie es auch aus. — λόγων. Nach 5, 68, 3 ohne die Skriten 7. — Εἰλωτες, als Diener. 16, 1.

9. 1. καὶ αὐτός ebenfalls. — τὰς τριήρεις, noch drei: K. 5, 2. 8, 3. — αἱ περιῆσαν, von Cl. hübsch verbessert aus αἵπερ ἦσαν. Rauchenstein (Philol. 40. S. 341) em.: αἱ παρήσαν — die ihm noch zur Hand waren. — προσεσταύρωσε, verband

sie damit (mit der Befestigung) durch Palissaden. Das Wort kommt sonst nicht vor. — ἐξ αὐτῶν mit τοὺς ναύτας zu verbinden wäre gegen die Grammatik. Es gehört zu ὥπλισεν, welches prägnant zu fassen ist: er nahm sie aus den Schiffen und bewaffnete sie. s. 8, 17, 1 ἐκ τῶν ἐκ Πελ. νεῶν τοὺς ναύτας ὥπλισας. — ἀσπίσι τε. Ähnl. Hyperbaton von τέ 115, 1 ἡμῶν αὐτὸ τε ἐκ φάυλου τεῖχοςματος καὶ ἀπ' οἰκιῶν ἐπάλξεις ἐχόντων. Andere wie St. schliessen aus dem τὸ auf eine Lücke, in der etwa καὶ ἀκοντίοις od. δόρασι gestanden haben könnte. — ὅπλα Rüstungen. — καὶ κέλητος scheidet v. Herw. aus. 2. προσβάλλῃ nach Cl. mit der Vulg. gegen die meisten Hdschr.

ἔξω τοῦ τείχους ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ἣ μάλιστα ἐκείνους προσ-
 ἐδέχτο πειράσκειν ἀποβαίνειν ἐς χωρία μὲν χαλεπὰ καὶ πετρώδη
 πρὸς τὸ πέλαιος τετραμμένα, σφίσι δὲ τοῦ τείχους ταύτῃ ἀσθενε-
 3 στάτου ὄντος ἐπισπάσσεσθαι αὐτοὺς ἡγεῖτο [προθυμῆσεσθαι].
 οὔτε γὰρ αὐτοὶ ἐλπίζοντες ποτε ναυσὶ κρατηθῆσεσθαι οὐκ ἰσχυ-
 ρὸν ἐτείχιζον, ἐκείνοις τε βιαζομένοις τὴν ἀπόβασιν ἀλώσιμον
 4 τὸ χωρίον γίνεσθαι. κατὰ τοῦτο οὖν πρὸς αὐτὴν τὴν θάλασσαν
 χωρήσας ἔταξε τοὺς ὀπλίτας ὡς εἶρξεν, ἣν δύνηται, καὶ παρ-
 εκελεύσατο τοιάδε.

10. „Ἄνδρες οἱ ξυναράμενοι τοῦδε τοῦ κινδύνου, μηδεὶς
 ὑμῶν ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀνάγκῃ ξυνετὸς βουλεύσθω δοκεῖν εἶναι, ἐκ-
 λογιζόμενος ἅπαν τὸ περιεστὸς ἡμᾶς δεινόν, μᾶλλον δὲ ἀπερι-
 σκέπτως εὐέλπιδι ὁμῶς χωρῆσαι τοῖς ἐναντίοις, καὶ ἐκ τούτων ἂν
 περιγενόμενος. ὅσα γὰρ ἐς ἀνάγκην ἀφίεται ὥσπερ τάδε, λογι-
 σμὸν ἡκίστα ἐνδεχόμενα κινδύνου τοῦ ταχίστου προσδεῖται.
 2 ἐγὼ δὲ καὶ τὰ πλείω ὁρῶ πρὸς ἡμῶν ὄντα, ἣν ἐθέλωμέν τε
 μεῖναι καὶ μὴ τῷ πλήθει αὐτῶν καταπλαγέντες τὰ ὑπάρχοντα.
 3 ἡμῖν κρείσσω καταπροδοῦναι. τοῦ τε γὰρ χωρίου τὸ δυσέμβα-
 τον ἡμέτερον νομίζω (μενόντων ἡμῶν ξύμμαχον γίνεσθαι, ὑπο-
 χωρήσασιν δὲ καίπερ χαλεπὸν ὃν εὐπορον ἔσται μηδενὸς κωλύ-

wegen ἀμύνασθαι. — προσεδέχτο κτέ. Üb. die Satzformation zu 1, 16. Die Antithese zu μὲν war eigentl. mit ὄντος schon beendigt, hat sich aber zu einem eigenen Satze erweitert. v. Herw. hält die folg. Worte ἐπισπ. bis προθυμ. für Rest eines Scholions. Die beiden Inf. zusammen lassen sich nicht erklären; der eine ist sicher falsch. St. hat mit Recht nach Dobrees Vorgang προθυμ. für Glossem zu dem ersten erklärt u. ἐπισπάσσεσθαι in den Inf. Fut. verändert, der in passivem Sinn steht: wohin sie aber — wie er glaubte — da die dort am schwächsten war, sich locken lassen würden.

3. Konstr. οὐκ ἰσχυρὸν ἐτείχιζον, οὔτε αὐτοὶ ποτε ναυσὶ κρατηθῆσεσθαι ἐλπίζοντες, ἐκείνοις τε — γίνεσθαι. ἐλπίζειν ist vox med., erwarten, glauben oft in dies. Bedtg. b. Thuk. — ἀλώσιμον, doch einnehmbar, wenn auch noch so stark befestigt.

4. κατὰ τοῦτο, an diesem Punkte; andere: deshalb.

10. 1. ξυναράμενοι mit dem Genet. auch 5, 28, 2, wegen des Begriffes der Teilnahme. — μᾶλλον δέ, sc. πᾶς τις βουλεύσθω. Andere ziehen μᾶλλον ἢ vor. — v. Herw. u. Stahl schieben nach ἐναντίοις ὡς ein, doch scheint es entbehrlich. — καὶ — περιγ., da er auch aus dieser Gefahr wohl davonkommen dürfte.

2. πρὸς ἡμῶν, auf unsrer Seite, uns günstig. Beachte in §. 1 u. hier den Unterschied zwischen βούλεσθαι u. ἐθέλειν! Ersteres = sich entschließen, letzteres = gewillt sein. — τὰ — κρείσσω, i. e. τὰ κρείσσω, ἃ ἡμῖν ὑπάρχει.

3. μενόντων κτέ. schließt sich als exegetische Parenthese an, und es bedarf nicht des ὃ, welches fast alle Ausgg. gegen die Codd. einschieben. zu 3, 37, 2. St. n. v. Herw.: ὃ μενόντων μὲν ἡμῶν etc. — ὑποχωρήσασιν. Der Dativ, den

οντος καὶ τὸν πολέμιον δεινότερον ἔξομεν μὴ ῥαδίως αὐτῷ
 πάλιν οὔσης τῆς ἀναχωρήσεως, ἣν καὶ ὑφ' ἡμῶν βιάζεται· ἐπὶ
 γὰρ ταῖς ναυσὶ ῥᾶστοί εἰσιν ἀμύνεσθαι, ἀποβάντες δὲ ἐν τῷ 4
 ἰσθμῷ ἤδη) τό τε πλήθος αὐτῶν οὐκ ἄγαν δεῖ φοβεῖσθαι· κατ'
 ὀλίγον γὰρ μαχεῖται, καίπερ πολὺ ὄν, ἀπορία τῆς προσορμίσσεως,
 καὶ οὐκ ἐν γῇ στρατός ἐστιν ἐκ τοῦ ὁμοίου μείζων, ἀλλ' ἀπὸ
 νεῶν, αἷς πολλὰ τὰ καίρια δεῖ ἐν τῇ θαλάσῃ ξυμβῆναι. ὥστε 5
 τὰς τούτων ἀπορίας ἀντιπάλους ἡγοῦμαι τῷ ἡμετέρῳ πλήθει,
 καὶ ἅμα ἀξιῶ ὑμᾶς Ἀθηναίους ὄντας καὶ ἐπισταμένους ἐμπειρίᾳ
 τὴν ναυτικὴν ἐπ' ἄλλους ἀπόβασιν ὅτι, εἴ τις ὑπομένοι καὶ μὴ
 φόβῳ ῥοθίου καὶ νεῶν δεινότητος κατάπλου ὑποχωροίη, οὐκ
 ἂν ποτε βιάζοιτο, καὶ αὐτοὺς νῦν μείναι τε καὶ ἀμυνομένους
 παρ' αὐτὴν τὴν ῥαχίαν σφάζειν ἡμᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὸ χωρίον.“

11. Τοσαῦτα τοῦ Δημοσθένους παρακελευσαμένου οἱ Ἀθη-
 ναῖοι ἐθάροσησάν τε μᾶλλον καὶ ἐπικαταβάντες ἐτάξαντο παρ'
 αὐτὴν τὴν θάλασσαν. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἄραντες τῷ τε κατὰ 2
 γῆν στρατῷ προσέβαλλον τῷ τειχίσματι καὶ ταῖς ναυσὶν ἅμα,
 οὔσαις τεσσαράκοντα καὶ τρισί· ναύαρχος δὲ αὐτῶν ἐπέπλει
 Θρασυμηλίδας ὁ Κρατησικλέους, Σπαρτιάτης. προσέβαλλε δὲ
 ἥπερ ὁ Δημοσθένης προσεδέχετο. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἀμ- 3
 φότερώθεν, ἔκ τε γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης, ἡμύνοντο· οἱ δὲ κατ'

schon Dionys. v. Halik. vorfand und tadelte, bleibt auch nach Classens umsichtiger Verteidigung sehr auffallend, da bei εὐπορον, d. i. εὐεπίβατον zu denken ist τοῖς Λακεδ. Er ist nur aus der starken Vorliebe des Thuk. für Varietät des Ausdrucks zu erklären. v. Herw. hält die Stelle für unheilbar. Rauchenstein liest ἐπιχωρήσασιν. — ἦν — βιάζεται, wenn er obenein — gedrängt wird. Der Erklärung anderer: sollte er auch geworfen werden, widerstrebt der Zusammenhang. — ἐπὶ γὰρ κτέ. ist die Begründung von δεινότερον ἔξομεν. — ἦδη, sc. εἰσὶ.

4. κατ' ὀλίγον, „distributive, immer nur in geringer Zahl. vgl. 5, 9, 2, 6, 34, 4.“ P. — στρατός μείζων Prädikat zu dem zu denken den τὸ πλήθος. v. Herw. hält die Worte für zugesetzt. — ἐκ τοῦ ὁμ., unter gleichen Umständen. —

δεῖ ξυμβῆναι, näml. wenn ihnen eine Unternehmung gelingen soll.

5. πλήθει hier die geringe Anzahl wie später 5, 6, 3, 6, 104, 3. — νεῶν κτέ. Konstr. δεινότητος κατάπλου νεῶν. — ἀνβιάζοιτο passiv: erzwungen werden möchte. Subj. ist ἡ ἀπόβασιν. — καὶ αὐτούς, auch ihr selbst, sowie ich.

11. 1. ἐπικαταβάντες. ἐπι- bezeichnet die feindliche Absicht. Das Wort findet sich ebenso noch viermal, immer im Partic. Dieselbe Bedeutung hat ἐπι- in ἐπεσβαίνοντες 2, 90, 6, 4, 14, 2.

2. τεσσαράκοντα καὶ τρισί. K. 2, 2, 8, 2 bestand diese Flotte aus 60 Segeln; warum es jetzt 17 weniger sind, erfährt man nicht. Doch deshalb die Zahl zu ändern, wäre übereilt. — Θρασυμ. kommt nur hier vor.

3. ἀμφοτέρωθεν, ἐκ — θαλάσσης, sowohl nach der Land- als

ὀλίγας ναῦς διελόμενοι, διότι οὐκ ἦν πλείοσι προσσχεῖν, καὶ ἀναπαύοντες ἐν τῷ μέρει τοὺς ἐπίπλους ἐποιοῦντο, προθυμίᾳ τε πάσῃ χρώμενοι καὶ παρακελευσµῶ, εἰ πως ὡσάµενοι ἔλοιεν
 4 τὸ τεῖχος. πάντων δὲ φανερώτατος Βρασίδας ἐγένετο. τριηραρχῶν γάρ καὶ ὄρων τοῦ χωρίου χαλεποῦ ὄντος τοὺς τριηράρχους καὶ κυβερνήτας, εἴ πῃ καὶ δοκοίη δυνατόν εἶναι σχεῖν, ἀποκνοῦντας καὶ φυλασσομένους τῶν νεῶν μὴ ξυντρίψωσιν, ἐβόα λέγων ὡς οὐκ εἰκὸς εἶη ξύλων φειδομένους τοὺς πολεμίους ἐν τῇ χώρᾳ περιδεῖν τεῖχος πεπονημένους, ἀλλὰ τὰς τε σφετέρας ναῦς βιαζομένους τὴν ἀπόβασιν καταγνύναι ἐκέλευε, καὶ τοὺς ξυµμάχους μὴ ἀποκνῆσαι ἀντὶ μεγάλων εὐεργεσιῶν τὰς ναῦς τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐν τῷ παρόντι ἐπιδοῦναι, ὀκείλαντας δὲ καὶ παντὶ τρόπῳ ἀποβάντας τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τοῦ χωρίου κρατῆσαι.

12. Καὶ ὁ μὲν τοὺς τε ἄλλους τοιαῦτα ἐπέσπερχε καὶ τὸν ἑαυτοῦ κυβερνήτην ἀναγκάσας ὀκείλαι τὴν ναὺν ἐχώρει ἐπὶ τὴν ἀποβάθραν· καὶ πειρώμενος ἀποβαίνειν ἀνεκόπη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, καὶ τραυματισθεὶς πολλὰ ἐλιποψύχησέ τε καὶ πεσόντος αὐτοῦ ἐς τὴν παρεξιρεσίαν ἢ ἄσπις περιεσφύη ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ ἔξενεχθείσας αὐτῆς ἐς τὴν γῆν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνελόμενοι ὕστερον πρὸς τὸ τροπαῖον ἐχρήσαντο ὃ ἔσθησαν τῆς προσβολῆς ταύτης.
 2 οἱ δ' ἄλλοι προθυμοῦντο μὲν, ἀδύνατοι δ' ἦσαν ἀποβῆναι τῶν τε χωρίων χαλεπότητι καὶ τῶν Ἀθηναίων μενόντων καὶ οὐδὲν ὑποχωρούντων. ἐς τοῦτό τε περιέστη ἡ τύχη ὥστε Ἀθηναίους μὲν ἐκ γῆς τε καὶ ταύτης Λακωνικῆς ἀμύνεσθαι ἐκείνους

nach der Seeseite hin. Sonst erklärt Thuk. den Ausdruck nie; mir kommen die Worte stets als Glossem vor.

4. *σχεῖν*, zu landen. — τῶν νεῶν als gen. part. gefasst und von *ξυντρίψωσιν* abhäng. gemacht, giebt einen kaum angemessenen Sinn. Nicht: einige der Schiffe, sondern: ihre Schiffe müßte gesagt sein. Es wird daher wohl zu *φυλασσομένους* gehören. Zwar fehlt es an Beispielen dieser Konstr.; doch Thuk. hat so vieles Eigenartige in der Grammatik, daß es nicht auffallen kann, wenn er *φυλάσσεσθαι* nach der Analogie der verwandten Begriffe *ἐπιμελεῖσθαι*, *φροντίζειν*, *φρίδεσθαι* mit dem Gen.

verbunden hat. — καὶ τοὺς ξυμ. setzt eigentlich ein vorausgegangen-
 2 αὐτοῦς τε (τοὺς Λακεδ.) voraus, was in τὰς τε σφετέρας ναῦς nur implicite enthalten ist. — ὀκείλαντας sc. τὰς ναῦς, wie gleich im folg. Kap.

12. 1. ἐπέσπερχε. feuerte an, poet. Wort. — *παρεξιρεσία* ist der Raum im Schiffe, wo keine Ruder mehr sind, also der vordere und hintere Teil, hier natürlich der vordere. — ὁ — τῆς προσβολῆς ταύτης 2, 48, 3. Im Deutschen gebr. eine Präpos. anstatt des Genet.

3. ἐς τοῦτό τε κτέ. Ein solcher Umschwung der Verhältnisse also war eingetreten. — *περιέστη*, schlug um. s. 1, 32, 4. — γῆς τε. Cl.

ἐπιπλέοντας, Λακεδαιμονίους δὲ ἐκ νεῶν τε καὶ ἐς τὴν ἑαυτῶν πολεμίαν οὔσαν ἐπ' Ἀθηναίους ἀποβαίνειν· ἐπὶ πολὺ γὰρ ἐποίει τῆς δόξης ἐν τῷ τότε τοῖς μὲν ἡπειρώταις μάλιστα εἶναι καὶ τὰ περὶ κρατίστοις, τοῖς δὲ θαλασσίους τε καὶ ταῖς ναυσὶ πλεῖστον προέχειν.

13. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τῆς ὕστεραίας μέρος τι προσβολὰς ποιησάμενοι ἐπέπαινον· καὶ τῇ τρίτῃ ἐπὶ ξύλα ἐς μηχανὰς παρέπεμψαν τῶν νεῶν τινὰς ἐς Ἀσίνην, ἐλπίζοντες τὸ κατὰ τὸν λιμένα τεῖχος ὕψος μὲν ἔχειν, ἀποβάσεως δὲ μάλιστα οὔσης ἐλεῖν (ἀν) μηχαναῖς. ἐν τούτῳ δὲ αἱ ἐκ τῆς Ζακύνθου 2 νῆες τῶν Ἀθηναίων παραγίνονται πεντήκοντα· προσεβοήθησαν γὰρ τῶν τε φρουρίδων τινὲς αὐτοῖς τῶν ἐκ Ναυπάκτου καὶ Χίαι τέσσαρες. ὥς δὲ εἶδον τὴν τε ἡπειρον ὀπλιτῶν περίπλεων 3 τὴν τε νῆσον, ἐν τε τῷ λιμένι οὔσας τὰς ναῦς καὶ οὐκ ἐκπλεούσας, ἀπορήσαντες ὅπῃ καθορμίσονται, τότε μὲν ἐς Πρωτὴν τὴν νῆ-

streicht τε. Doch ist nicht eigentlich Steigerung, sondern die Nebeneinanderstellung der beiden merkwürdigen Veränderungen beabsichtigt. Sonst wehrten die Laked. vom Lande aus die zu Schiffe angreifenden Athener ab, sie verteidigten sonst Lakonien; jetzt müssen sie zu Schiffe gegen Lakonien ziehen und eine Landung versuchen, die sonst zur Kriegführung der Athener gehörte. — ἀποβαίνειν de conatu. — Von ἐπὶ πολὺ hängt τῆς δόξης ab: einen großen Teil ihres Ruhmes, zu 1, 50, 2. — ἐποίει κτέ., wörtl.: bewirkte den einen, daß sie — seien, d. h. ein großer Teil ihres Ruhmes bestand für die einen darin — zu sein. Anders Kr. u. Cl. Rauchenstein (Phil. 40): „weit im Rufe that oder wirkte“, ἐπὶ πολὺ Adverb, nicht substantivisch, das Subj. in den Inf. ἡπειρώταις εἶναι u. προέχειν. — Θαλασσίους τε, sc. εἶναι.

13. 1. Ἀσίνη in Messenien. — τὸ τεῖχος. Bis jetzt hatten sie an der nach dem offenen Meere zugekehrten Seite der Feste die Landung versucht, wo die Mauer zwar schwach, das Ufer aber unzugänglich war (9, 2. 11, 2). Hier im Hafen

war es nun umgekehrt. — ἔχειν. Nicht übel vermutet Ullrich Beitr. z. K. d. Th. 1, S. 26 ἔχον, weil dies eine den Lak. bekannte Thatsache sei, also nicht von ἐλπίζοντες abhängig gemacht werden könne, selbst wenn man daraus νομίζοντες entnehmen wolle. Cl. u. St. sind ihm gefolgt. Indes nicht selten werden im Griechischen Sätze, die nach strenger Logik subordiniert sein sollten, durch μὲν — δέ koordiniert (zu 1, 28, 4); sodafs ὕψος μὲν ἔχειν gleichsam διὰ μέσον eingeschoben ist, und zu ἐλπίζοντες eigentl. nur ἐλεῖν gehört. s. 8, 9, 1 ἐτοῖμος ἦν ἐκείνους μὲν μὴ λυεῖν δὴ τὰς Ἰσθμιάδας σπονδὰς, ἑαυτοῦ δὲ τὸν στόλον ἰδίον ποιήσασθαι. Der Inf. Präs. nach ἐλπίζω, steht auch 9, 3. 24, 4. — ἐκεῖν ἂν mit Recht v. Stahl zugesetzt.

2. πεντήκοντα. „50, nicht 40 (wie alle Handschr. außer zweien lesen) muß die Zahl der Schiffe sein, da es K. 23, 2. als noch 20 hinzugekommen, 70 sind, auch schon zu Zakynthos allein sich 37 befanden (s. K. 2, 2. 8, 3), welche, verstärkt durch einige aus Naupaktos und durch 4 chiische, über 40 steigen mußten“. E. — Πρωτὴν jetzt Pródano.

σον, ἢ οὐ πολὺ ἀπέχει ἐρῆμος οὖσα, ἔπλευσαν καὶ ἠβλίσαντο, τῇ δ' ὕστεραίᾳ παρασκευασάμενοι ὥς ἐπὶ ναυμαχίαν ἀνήγοντο, ἦν μὲν ἀντεκπλεῖν ἐθέλωσι σφίσιν ἐς τὴν εὐρυχωρίαν, εἰ δὲ 4 μὴ, ὥς αὐτοὶ ἐπεσπλευσούμενοι. καὶ οἱ μὲν οὐτε ἀντανήγοντο οὔτε ἃ διενόηθησαν, φράξαι τοὺς ἔσπλους, ἔτυχον ποιήσαντες, ἡσυχάζοντες δ' ἐν τῇ γῇ τὰς τε ναῦς ἐπλήρουν καὶ παρεσκευάζοντο, ἦν ἐσπλήη τις, ὥς ἐν τῷ λιμένι ὄντι οὐ σμικρῷ ναυμαχίοντες.

14. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι γνόντες καθ' ἑκάτερον τὸν ἔσπλουν ὥρμησαν ἐπ' αὐτούς, καὶ τὰς μὲν πλείους καὶ μετεώρους ἤδη τῶν νεῶν καὶ ἀντιπρώρους προσπεσόντες ἐς φυγὴν κατέστησαν, καὶ ἐπιδιώκοντες ὥς διὰ βραχέος ἔτρωσαν μὲν πολλὰς, πέντε δ' ἔλαβον καὶ μίαν τούτων αὐτοῖς ἀνδράσι, ταῖς δὲ λοιπαῖς ἐν τῇ γῇ καταπεφευγνῖαις ἐνέβαλλον· αἱ δὲ καὶ πληρούμεναι ἔτι πρὶν ἀνάγεσθαι ἐκόπτοντο· καὶ τινες καὶ ἀναδούμενοι κενὰς εἴλκον 2 τῶν ἀνδρῶν ἐς φυγὴν ὥρμημένων. ἃ ὄρωντες οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ περιαλγούντες τῷ πάθει, ὅτιπερ αὐτῶν οἱ ἄνδρες ἀπελαμβάνοντο ἐν τῇ νήσῳ, παρεβοήθουν, καὶ ἐπεσβαίνοντες ἐς τὴν θάλασσαν ξὺν τοῖς ὅπλοις ἀνθεῖλλον ἐπιλαμβανόμενοι τῶν νεῶν· μὴ τι ἠϊλάν. καὶ ἐν τούτῳ κεκωλύσθαι ἐδόκει ἕκαστος ᾧ μὴ τινι καὶ αὐτὸς 3 ἔργῳ παρῆν. ἐγένετό τε ὁ θόρυβος μέγας, καὶ ἀντηλλαγμένου 315 ἔργῳ = ἔργῳ

3. ἦν — εὐρυχωρίαν. Der leicht zu ergänzende Nachsatz wird öfter ausgelassen, wenn εἰ δὲ μὴ folgt. zu 3, 3, 3. Der Meinung Classens, daß gar kein Nachsatz zu ergänzen sei, sondern ὥς ἐπὶ ναυμ. in enger Beziehung zu ἦν μὲν κτέ. stehe, widerstrebt meines Erachtens die Gliederung mit μὲν — δέ.

4. ἃ „für ὅ. Spr. 44, 4, 3 vgl. 57, 10, 7. vgl. 3, 68, 1.“ Kr. Cl. jedoch schreibt ὅ, wohl richtig. B. — οὐ σμικρῷ. In Wahrheit ist der Hafen von Pylos einer der größten in Europa. Also Litotes. Die Form σμικρὸς haben fast alle Codd. hier u. 7, 75, 5, und der beste Cod. auch 8, 81, 2. An allen drei Stellen ist es mit οὐ verbunden und bildet eine Litotes; dies war auch gewiß der Grund, die vollere Form zu wählen.

14. 1. γνόντες, d. Objekt ist leicht zu ergänzen; so wird es mehrmals

gebraucht, z. B. 1, 91, 2. — ἐς φυγὴν κατ. 3, 108, 1. — ὥς διὰ βραχέος verb. mit dem Folg.: wie zu erwarten in einer so kurzen Entfernung. Häufig δι' ὀλίγον. — αὐτοῖς ἀνδράσι, welche Regel? — ἐν τῇ γῇ καταπ. zu 1, 87, 6.

2. ἐπεσβαίνοντες κτέ. Dieselbe Scene 2, 90, 6. — ἐν τούτῳ, an demjenigen Punkte. — κεκωλύσθαι = κεκωλύσθαι τὰ πράγματα 2, 8, 4: sei die Sache ins Stocken geraten. So παρεσκευάστο neben παρεσκευάστο πάντα u. A. zu 1, 7. — ᾧ = ἐν ᾧ. zu 1, 28, 2. — τινὶ ἔργῳ verb. mit παρῆν. Poppo vermutet τίς für τινί wegen 2, 8, 4, wo fast derselbe Satz steht, und verbindet dann ὁ ἔργῳ. Unzulässig scheint diej. Erklärung der Vulg., welche φ μὴ τινι für ὅτινι μὴ nimmt.

3. ἀντηλλαγμένου mit Cl., da sich περὶ τὰς ναῦς mit demselben besser

τοῦ ἐκατέρων τρόπου περὶ τὰς ναῦς· οἳ τε γὰρ Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ προθυμίας καὶ ἐκπλήξεως, ὡς εἶπεν, ἄλλο οὐδὲν ἢ ἐκ γῆς ἐνανυμάχουν, οἳ τε Ἀθηναῖοι κρατοῦντες καὶ βουλόμενοι τῇ παρούσῃ τύχῃ ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἐπεξελθεῖν ἀπὸ νεῶν ἐπεξομάχουν. πολὺν τε πόνον παρασχόντες ἀλλήλοις καὶ τραυματίσαν- 4 τες διεκρίθησαν, καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰς κενὰς ναῦς πλὴν τῶν τὸ πρῶτον ληφθεῖσων διέσωσαν. καταστάντες δὲ ἐκάτεροι 5 ἐς τὸ στρατόπεδον οἱ μὲν τροπαῖόν τε ἔστησαν καὶ νεκροὺς ἀπέδοσαν καὶ ναυαγίων ἐκράτησαν, καὶ τὴν νῆσον εὐθὺς περιέπλεον καὶ ἐν φυλακῇ εἶχον, ὡς τῶν ἀνδρῶν ἀπειλημμένων· οἱ δ' ἐν τῇ ἡπείρῳ Πελοποννήσιοι καὶ ἀπὸ πάντων ἤδη βεβοηθηκότες ἔμμενον κατὰ χώραν ἐπὶ τῇ Πύλῳ.

15. Ἐς δὲ τὴν Σπάρτην ὡς ἡγγέλθη τὰ γεγενημένα περὶ Πύλον, ἔδοξεν αὐτοῖς ὡς ἐπὶ ξυμφορᾷ μεγάλῃ τὰ τέλη καταβάντας ἐς τὸ στρατόπεδον βουλευεῖν παραχοῆμα ὄρωντας ὃ τι 2 ἂν δοκῇ. καὶ ὡς εἶδον ἀδύνατον ὃν τιμωρεῖν τοῖς ἀνδράσι καὶ 2 κινδυνεύειν οὐκ ἐβούλοντο ἢ ὑπὸ λιμοῦ τι παθεῖν αὐτοὺς ἢ ὑπὸ πλήθους βιασθέντας ἢ κρατηθῆναι, ἔδοξεν αὐτοῖς πρὸς τοὺς στρατηγούς τῶν Ἀθηναίων, ἣν ἐθέλωσι, σπονδὰς ποιησαμένους τὰ περὶ Πύλον, ἀποστεῖλαι ἐς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις

verbindet. Es bringt der Gen. abs. — wie Cl. richtig hervorhebt — den neuen Grund hinzu, daß auch im Verhalten zu den Schiffen, im Kampfe um die Schiffe die Art beider ausgetauscht war. — ὡς εἶπεν beschränkt das ἄλλο οὐδὲν κτέ. Üb. letzteres zu 3, 85, 4. — τῇ — ἐπεξελθεῖν, das gegenwärtige Glück soweit als mögl. verfolgen, ausbeuten. Stahl vergl. Pseudo-Platon Kleitoph. 408 D ἐπεξελθεῖν δὲ οὐκ ἐν τῷ πράγματι καὶ λαβεῖν αὐτὸ τέλος. Cl. faßt das Verb ἐπεξελθ. lieber absolut u. den Dativ als Motiv des verbundenen βουλ. ἐπ. „in dem gegenwärt. Glück d. h. im Vertrauen darauf.“

5. νεκροὺς in solchen Verbindungen gewöhnl. ohne Art.: 1, 54, 1. 5, 10, 12 u. a., doch mit demselben dann, wenn noch eine nähere Bestimmung, wie ὑποσπόνδους hinzutritt: 1, 63, 3. 2, 82. 3, 7, 6. —

— καὶ ἀπὸ πάντων, mit Beziehung auf K. 8, 1. 2.

15. 1. τὰ τέλη καταβάντας. Woher die Verschiedenheit des Genus? —

2. ἢ κρατηθῆναι die besten Codd.: gefangen zu werden. βιασθέντας gehört noch zu τι παθεῖν (Euphem. statt ἀποθανεῖν). Ziemi. viele, aber fast nur schlechtere Codd. bloß κρατηθῆναι, was sehr bequem, aber schwerl. echt ist. Die Vulg. unpasend ἢ κρατηθέντας. — τὰ περὶ Πύλον ist wohl Objektsakk., ausdrückend, daß die Angelegenheiten bei Pylos den Gegenstand des Vertrages ausmachen. s. 8, 41, 2 τὴν χώραν καταδρομαῖς λείαν ἐποίητο. 62, 2 σκενὴ καὶ ἀνδράποδα ἀρπαγὴν ποιησάμενος. Der bei ποιεῖσθαι bereits stehende Akk. verschmilzt mit dem Verb. so sehr in einen Begriff (σπένδασθαι, λήξεσθαι, ἀρπάξαι), daß ein neuer Objektsakk. hinzutreten kann. vgl.

περὶ ξυμβάσεως καὶ τοὺς ἄνδρας ὡς τάχιστα πειραῖσθαι κομίσασθαι.

16. Δεξαμένων δὲ τῶν στρατηγῶν τὸν λόγον ἐρίγγοντο σπονδαὶ τοιαίδε, Λακεδαιμονίους μὲν τὰς ναῦς ἐν αἷς ἐνανμάχῃσαν καὶ τὰς ἐν τῇ Λακωνικῇ πάσας, ὅσαι ἦσαν μακραί, παραδοῦναι κομίσαντας ἐς Πύλον Ἀθηναίοις, καὶ ὅπλα μὴ ἐπιφέρειν τῷ τειχίσματι μήτε κατὰ γῆν μήτε κατὰ θάλασσαν, Ἀθηναίους δὲ τοῖς ἐν τῇ νήσῳ ἀνδράσι σῖτον ἕαν τοὺς ἐν τῇ ἡπείρῳ Λακεδαιμονίους ἐκπέμπειν τακτὸν καὶ μεμαγμένον, δύο χοίνικας ἐκάστῳ Ἀττικῶς ἀλφίτων καὶ δύο κοτύλας οἶνον καὶ κρέας, θεράποντι δὲ τούτων ἡμίσεια· ταῦτα δὲ ὀρώντων τῶν Ἀθηναίων ἐσπέμπειν καὶ πλοῖον μηδὲν ἐσπλεῖν λάθρα· φυλάσσειν δὲ καὶ τὴν νῆσον Ἀθηναίους μηδὲν ἥσσον, ὅσα μὴ ἀποβαίνοντας, καὶ ὅπλα μὴ ἐπιφέρειν τῷ Πελοποννησίων στρατῷ
- 2 μήτε κατὰ γῆν μήτε κατὰ θάλασσαν. ὅ τι δ' ἂν τούτων παραβαίνωσιν ἐκάτεροι καὶ ὀτιοῦν, τότε λελύσθαι τὰς σπονδὰς. ἐσπεῖσθαι δὲ αὐτὰς μέχρι οὗ ἐπανέλθωσιν οἱ ἐκ τῶν Ἀθηναίων Λακεδαιμονίων πρόεσβεις· ἀποστεῖλαι δὲ αὐτοὺς τριήρει Ἀθηναίους καὶ πάλιν κομίσαι. ἐλθόντων δὲ τὰς τε σπονδὰς λελύσθαι ταύτας καὶ τὰς ναῦς ἀποδοῦναι Ἀθηναίους ὁμοίας οἷας
- 3 περ ἂν παραλάβωσιν. αἱ μὲν σπονδαὶ ἐπὶ τούτοις ἐγένοντο, καὶ αἱ νῆες παρεδόθησαν οὕσαι περὶ ἐξήκοντα, καὶ οἱ πρόεσβεις ἀπεστάλησαν. ἀφικόμενοι δὲ ἐς τὰς Ἀθήνας ἔλεξαν τοιαύδε.

17. „Ἐπεμψαν ἡμᾶς Λακεδαιμόνιοι, ὧ Ἀθηναῖοι, περὶ τῶν

δορυφορεῖν τινα, μισθοδοτεῖν τινα. Ausführl. hierüber Rumpel Kasuslehre S. 144 ff.

16. 1. ἐκπέμπειν; die Verbesserung ἐσπέμπειν (Dobr.) liegt da, weil dasselbe gleich nachher u. 26, 9. 30, 3 gebraucht ist, ferner ἐσπλεῖν, ἐσάγειν öfter in dieser Beschreibung. Cl. meint, daß hier zunächst die ungehinderte Ausfahrt in Betracht komme. — ἐν τῇ ἡπείρῳ wegen des Gegensatzes zu ἐν τῇ νήσῳ; man erwartet ἐν τῇς ἡπ. — δύο κτε. — 1 Medimnos = 52,53 L., 1 Choinix = 1,094 L., 1 Kotyle = 0,274 L., also 2 Choin. = etwa 2,2 L., 2 Kot. = etwas über 1/2 L. — also sehr reichliche Portionen für den Tag. — κρέας ein Stück Fleisch, eine Ration für einen

Mann. — θεράποντι. K. 8, 9. — ὅσα μὴ, nur daß nicht, so viel sie könnten ohne — zu 1, 111, 1.

2. ὅ τι δ' ἂν. Wegen καὶ ὀτιοῦν und τότε könnte man hier ὅταν δέ wünschen, doch häufig steht ὅστις scheinbar für εἰ τις. zu 2, 44, 1. — ὁποῦν jedes was es auch sei, das Geringste. — ἐσπεῖσθαι, geschlossen solle er sein, d. h. gültig bleiben solle er. — ἐπανέλθωσιν. Üb. den bloßen Konj. zu 3, 10, 4 u. 1, 137, 2. — οἱ ἐκ. Die Attraktion ist hier um so auffälliger, da diese Gesandten noch gar nicht einmal nach Athen abgegangen waren. vgl. zu 1, 8, 2.

17. Der Redner hebt mit Nachdruck alle Friedensmotive hervor: die Unbeständigkeit des Kriegs-

ἐν τῇ νήσῳ ἀνδρῶν πρᾶξοντας ὅ τι ἂν ὑμῖν τε ὠφέλιμον ὦν
 τὸ αὐτὸ πείθωμεν καὶ ἡμῖν ἐς τὴν ξυμφορὰν ὥς ἐκ τῶν παρ-
 όντων κόσμον μάλιστα μέλλη οἶσιν. τοὺς δὲ λόγους μακροτέ- 2
 ρους οὐ παρὰ τὸ εἰωθὸς μηχανοῦμεν, ἀλλ' ἐπιχώριον ὦν ἡμῖν
 οὐ μὲν βραχεῖς ἀρκῶσι μὴ πολλοῖς χρῆσθαι, πλείοσι δὲ ἐν ᾧ
 ὦν καιρὸς ἢ διδάσκοντάς τι τῶν προύργου λόγοις τὸ δέον
 πρᾶσσειν. λάβετε δὲ αὐτοὺς μὴ πολεμῶς μῆδ' ὥς ἀξύνετοι 3
 διδασκόμενοι, ὑπόμνησιν δὲ τοῦ καλῶς βουλευσάσθαι πρὸς εἰδό-
 τας ἡγησάμενοι. ὑμῖν γὰρ εὐτυχίαν τὴν παροῦσαν ἔξεστι κα- 4
 λῶς θῆσθαι, ἔχουσι μὲν ὧν κρατεῖτε, προσλαβοῦσι δὲ τιμὴν
 καὶ δόξαν, καὶ μὴ παθεῖν ὅπερ οἱ ἀήθως τι ἀγαθὸν λαμβά-
 νοντες τῶν ἀνθρώπων· αἰεὶ γὰρ τοῦ πλέονος ἐλπίδι ὀρέγονται
 διὰ τὸ καὶ τὰ παρόντα ἀδοκίμως εὐτυχῆσαι. οἷς δὲ πλείστοι 5
 μεταβολαὶ ἐπ' ἀμφοτέρα ξυμβεβήκασιν, δίκαιοί εἰσι καὶ ἀπιστό-
 τατοι εἶναι ταῖς εὐπραγίαις. ὃ τῇ τε ὑμετέρᾳ πόλει δι' ἐμπει-
 ρίαν καὶ ἡμῖν μάλιστ' ἂν ἐκ τοῦ εἰκότος προσέλῃ.

18. „Γνῶτε δὲ καὶ ἐς τὰς ἡμετέρας νῦν ξυμφορὰς ἀπιδόν-
 τεσ, οὔτινες ἀξίωμα μέγιστον τῶν Ἑλλήνων ἔχοντες ἥκομεν παρ’

glücks und die Notwendigkeit, das-
 selbe nur malsvoll und besonnen
 zu benutzen, den Wert der Freund-
 schaft Spartas für Athen, die Stel-
 lung beider Großmächte zu den
 übrigen Staaten.

1. τὸ αὐτό, idem, zugleich,
 ebenso eingeschoben 3, 47, 5. 6.
 87, 3. — μέλλη οἶσιν. Der erste
 Teil dieses Relativsatzes schien
 einen zweiten Participialsatz anzu-
 kündigen; doch weil der zweite
 Teil dem Gedanken nach nicht
 mehr geeignet war von πείθωμεν
 abzuhängen, so mußte er entw. ein
 besonderes Verb. erhalten (κρίνωμεν,
 γινώσκωμεν) oder selbst ins Verb.
 fin. treten. — ὥς ist limitativ.

2. μακροτέρους hält v. Herw. für
 Glossem. — οὐ gehört nur zu παρὰ
 τὸ εἰωθός. Sinn: Wenn wir jetzt
 eine längere Rede halten, so wer-
 den wir damit nicht unsrer Ge-
 wohnheit untreu, sondern wir thun
 es, weil es bei uns landesübl. ist,
 das Maß der Rede nach dem Be-
 dürfnis zu regeln. Es soll einer
 falschen Auffassung der spartani-
 schen Brachylogie entgegengetreten

werden. — ἐπιχώριον ὦν. zu 1, 74, 1.
 — οὐ wo; dann wann. ohne ἂν
 zu 1, 137, 2. Cl. sieht den in den
 Worten οὐ — χρῆσθαι liegenden
 Rhythmus eines jamb. Trimeters
 (Peipers quaestt. critt. de Platon.
 legg. p. 57) als Beweis dafür an,
 daß ἂν nicht einzuschieben ist, wie
 v. Herw. will. — λόγοις verb. mit
 πρᾶσσειν. „eine Art Oxymoron.“
 Cl. Die Spartaner sind Männer der
 That, sie wollen das Angemessene
 thun, sei es durch Handlung, sei
 es durch Worte. Man kann damit
 vergleichen den Gegensatz 1, 22,
 1 u. 2: τὰ ἔργα τῶν λεγόντων u.
 τὰ ἔργα τῶν πραγθέντων, Thaten
 der Rede und Thaten der Hand-
 lung.

3. ἡγησάμενοι, sc. τοὺς λόγους.

4. ἔχουσι κτέ., indem ihr be-
 haltet, was ihr besitzt. — τοῦ
 πλέονος verb. mit ὀρέγονται. — τὰ
 παρόντα Akk. der Beziehung zu
 εὐτυχῆσαι.

5. ἐπ' ἀμφοτέρα. 1, 83, 3; nach
 der guten wie nach der schlimmen
 Seite hin.

18. 1. γνῶτε δέ, sc. ὅτι δεῖ ἀπι-

- ὑμᾶς, πρότερον αὐτοὶ κυριώτεροι νομίζοντες εἶναι δοῦναι ἐφ'
 2 ἂ νῦν ἀφιγμένοι ὑμᾶς αἰτούμεθα. καίτοι οὔτε δυνάμεως ἐν-
 δεία ἐπάθομεν αὐτὸ οὔτε μείζονος προσγενομένης ὑβρίσαντες,
 ἀπὸ δὲ τῶν αἰεὶ ὑπαρχόντων γνώμη σφαλέντες, ἐν ᾧ πᾶσι τὸ
 3 αὐτὸ ὁμοίως ὑπάρχει. ὥστε οὐκ εἰκὸς ὑμᾶς διὰ τὴν παροῦσαν
 νῦν ῥώμην πόλεώς τε καὶ τῶν προσγεγενημένων καὶ τὸ τῆς τύ-
 4 χης οἰεσθαι αἰεὶ μεθ' ὑμῶν ἔσεσθαι. σωφρόνων δὲ ἀνδρῶν, οἵ-
 τινες τάγαθὰ ἐς ἀμφίβολον ἀσφαλῶς ἔθεντο (καὶ ταῖς ξυμφοραῖς
 οἱ αὐτοὶ εὐξυνετώτερον ἢν προσφέρουσιν), τὸν τε πόλεμον νο-
 μίσωσι μὴ καθ' ὅσον ἂν τις αὐτοῦ μέρος βούληται μεταχειρί-
 ζειν, τούτῳ ξυνεῖναι, ἀλλ' ὥς ἂν αἱ τύχαι αὐτῶν ἡγήσωνται·
 καὶ ἐλάχιστ' ἂν οἱ τοιοῦτοι πταίοντες διὰ τὸ μὴ τῷ ὀρθομένῳ
 αὐτοῦ πιστεύοντες ἐπαίρεσθαι, ἐν τῷ εὐτυχεῖν ἂν μάλιστα κατα-

νομίσει
Schmuck

στεῖν ταῖς εὐπραγίαις. — ἐφ' ᾧ, das wozu, weswegen.

2. οὔτε — ὑβρίσαντες, noch weil wir — uns überhoben hätten, und also mit Recht diese Demütigung erführen. Das Partic. steht dem ἐνδεία parallel. zu 1, 80, 1. — ἀπὸ — ὑπαρχ., im Besitz (wörtl. von — aus) dessen was wir immer hatten. Dieser Sinn allein ist mit dem Vorherg. vereinbar. — ἐν ᾧ, in welchem Falle. — ὑπάρχει, vorliegt, bevorsteht, daß sie näml. als Bitende erscheinen müssen. Cl. versteht: „in welcher Sache (der Möglichkeit einer Fehlrechnung) alle sich in gleicher Lage befinden“. Ich glaube, dies müßte etwa durch ὁ πάντες ἂν ὁμοίως πάθοιεν ausgedrückt sein.

3. ῥώμην κτέ. wohl: die Kraft, Stärke, welche eine Hauptstadt, ein eigener Staat, und das Dazu-gekommene, die Mittel zahlreicher Bundesgenossen, euch gewähren. Als gewöhnl. possess. scheinen mir die Genet. nicht verstanden werden zu können, da dann ῥώμην beim zweiten eine andere Bedeutung hätte als beim ersten. — τὸ τῆς τύχης die Gunst des Glücks.

4. σωφρόνων ἀνδρῶν οἵτινες. zu 2, 44, 1. — ἐς ἀμφίβολον ἔθεντο muß wohl verbunden werden: in

Zweifel stellen, als ungewiß ansehen. ἐς ἀμφίβολον für sich zu nehmen und zu erklären: auf ungewisse Fälle, oder mit Rücksicht auf die Ungewißheit, ist grammatisch nicht zulässig. — ἀσφαλῶς, auf eine sichernde, gefahrlose Weise, oder geradezu: behutsam, vorsichtig, wie ἀσφαλεῖς, 1, 69, 5. ἀσφαλεία 3, 82, 4. Die zusammengedrückten Begriffe ἐς ἀμφίβολον und ἀσφαλῶς bilden eine Art Oxymoron. — νομίσωσι noch abhäng. von οἵτινες. zu 1, 137, 2. Ebenso ist Ind. und Konj. verbunden im Relativsatze Demosth. geg. Timokr. p. 720, 19 ὁπόσοι — ἢ νῦν εἶσιν ἐν τῷ δεσποτηρίῳ ἢ τὸ λοιπὸν κατατεθῶσι. Was man sonst verglichen hat, ist verschieden. — μεταχειρίζειν. Üb. das Aktiv zu 1, 112, 3. — τούτῳ ξυνεῖναι, ihn begleite, näml. den, der sich gerade nur in einer bestimmten Ausdehnung mit einem Teile desselben befassen, also ihm Maß und Gang nach Gutdünken vorschreiben will. Der Ausdr. beruht auf einer (poetischen) Personifikation des Krieges, s. 1, 122, 1 ὁ μὲν εὐοργήτως αὐτῷ προσομιλήσας. 6, 70, 1. Die ganze Stelle ist schwierig und die Auffassung des Einzelnen streitig. v. Herw. korr. jetzt οὕτως ἔξεῖναι. — αὐτῶν ἡγ., sie beherrschen. — τῷ ὀρθομένῳ ist Neutr. zu 1, 36, 1.

λύνοντο. ὁ νῦν ὑμῖν, ὦ Ἀθηναῖοι, καλῶς ἔχει πρὸς ἡμᾶς πρᾶ- 5
 ξαι, καὶ μήποτε ὕστερον, ἣν ἄρα μὴ πειθόμενοι σφαλῆτε, ἃ
 πολλὰ ἐνδέχεται, νομισθῆναι τύχῃ καὶ τὰ νῦν προχωρήσαντα
 κρατῆσαι, ἐξὸν ἀκινδυνον δόκησιν ἰσχύος καὶ ξυνέσεως ἐς τὸ
 ἔπειτα καταλιπεῖν.

19. „Λακεδαιμόνιοι δὲ ὑμᾶς προκαλοῦνται ἐς σπονδὰς καὶ
 διάλυσιν πολέμου, διδόντες μὲν εἰρήνην καὶ ξυμμαχίαν καὶ
 ἄλλην φιλίαν πολλήν καὶ οἰκειότητα ἐς ἀλλήλους ὑπάρχειν,
 ἀνταιτοῦντες δὲ τοὺς ἐκ τῆς νήσου ἄνδρας, καὶ ἄμεινον ἡγού-
 μενοι ἀμφοτέροις μὴ διακινδυνεύεσθαι, εἴτε βία διαφύγοιεν
 παρατυχούσης τινὸς σωτηρίας εἴτε καὶ ἐκπολιορκηθέντες μάλ- 2
 λον ἂν χειρωθεῖεν. νομίζομέν τε τὰς μεγάλας ἐχθρας μάλιστ' ἂν
 διαλύεσθαι βεβαίως, οὐκ ἦν ἀνταμυνόμενός τις καὶ ἐπικρα-
 τήσας τὰ πλέω τοῦ πολεμίου κατ' ἀνάγκην ὄρκοις ἐγκαταλα-
 βάνων μὴ ἀπὸ τοῦ ἴσου ξυμβῆ, ἀλλ' ἦν, παρὸν τὸ αὐτὸ δρᾶσαι
 πρὸς τὸ ἐπιεικές, καὶ ἀρετῇ αὐτὸν νικήσας παρὰ ἃ προσεδέχετο
 μετρίως ξυναλλαγῇ. ὀφείλων γὰρ ἤδη ὁ ἐναντίος μὴ ἀνταμύ- 3
 νεσθαι ὡς βιασθεῖς, ἀλλ' ἀνταποδοῦναι ἀρετῇν, ἐτοιμότερός
 ἐστὶν αἰσχρῇ ἐμμένειν οἷς ξυνέθετο. καὶ μᾶλλον πρὸς τοὺς

5. κρατῆσαι, erlangt habt. —
 ἐξόν. zu 1, 74, 1.

19. 1. διάλυσιν πολ. auch Dexipp.
 fragm. hist. gr. III, 685, und
 bei Polyb., Luc., Plut. — τοὺς
 ἐκ. Die Wahl der Präp. ist durch
 ἀνταιτοῦντες bestimmt. Dagegen
 17, 1 περὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀνδρῶν
 πρᾶξοντα. zu 1, 8, 4. — ἀμφο-
 τέροις, für uns und für euch. —
 διακινδυνεύεσθαι unpersönl. Passiv,
 wie d. Simplex 1, 73, 2; „daß man
 es nicht darauf ankommen lasse.“
 — Bei χειρωθεῖεν steht ἂν, weil
 dieser Teil des Satzes hypothe-
 tisch ist = εἴτε καὶ ἐκπολιορκη-
 θεῖεν, ὃ εἰ γένοιτο, μᾶλλον ἂν χει-
 ρωθεῖεν. — μᾶλλον noch mehr
 als jetzt schon.

2. διαλύεσθαι, wie bei πόλεμον
 3, 114, 4. 8, 46, 1; beachte die aus
 der Grundbedeutung auflösen sich
 ergebende Verschiedenheit d. griech.
 Vorstellung von der deutschen bei-
 legen u. dem lat. componere. —
 τοῦ πολεμίου hat Stahl korr. aus

πολέμου der Hdd. u. dadurch ein
 Objekt zu ἐπικρατ. geschafft. Auch
 die Lesart αὐτὸν νικ. st. αὐτό ist
 dadurch gerechtfertigt; zu ἐγκατα-
 λαμβάνων ist leicht das Obj. πολέ-
 μιον zu ergänzen. — κατ' ἀνάγκην
 zwangsweise, dem πρὸς τὸ ἐπι-
 εικές der Milde gemäß, mit
 Milde entspricht. — μὴ ἀπὸ τοῦ
 ἴσου, unter unbilligen Bedin-
 gungen. — παρὸν κτῆ. indem er
 dasselbe thun kann, nämlich
 Vertrag schließen. — καὶ ἀρετῇ
 αὐτὸν ν. auch durch Edelmut
 ihn, den Gegner, besiegend, nicht
 bloß durch das Schwert (in Bezug
 auf das vorherige ἐπικρατήσας. An-
 dere Ausgg. setzten das Komma
 nach δρᾶσαι, so daß παρὸν konzessiv
 ist: obwohl er dasselbe
 thun könnte, nämlich μὴ ἀπὸ
 τοῦ ἴσου ξυμβῆναι; dann würde
 aber wohl αὐτό oder τοῦτο statt
 τὸ αὐτό zu lesen sein. — παρὰ ἃ
 προσεδέχετο, entgegen dem, was
 er erwartete.

3. ὀφείλων sich verpflichtet

μειζόνως ἐχθροὺς τοῦτο δρῶσιν οἱ ἄνθρωποι ἢ πρὸς τοὺς τὰ μέτρια διενεχθέντας, πεφύκασί τε τοῖς μὲν ἐκονσίως ἐνδοῦσιν ἀνθησᾶσθαι μεθ' ἡδονῆς, πρὸς δὲ τὰ ὑπερανχοῦντα καὶ παρὰ γνώμην διακινδυνεύειν.

20. „Ἡμῖν δὲ καλῶς, εἴπερ ποτέ, ἔχει ἀμφοτέροις ἡ ξυναλλαγὴ, πρὶν τι ἀνῆκστον διὰ μέσου γενόμενον ἡμᾶς καταλαβεῖν, ἐν ᾧ ἀνάγκη αἰδίου ὑμῖν ἐχθραν πρὸς τῇ κοινῇ καὶ ἰδίαν ἔχειν, 2 ὑμᾶς δὲ στερηθῆναι ὧν νῦν προκαλούμεθα. ἔτι δ' ὄντων ἀκρίτων καὶ ὑμῖν μὲν δόξης καὶ ἡμετέρας φιλίας προσγιγνομένης, ἡμῖν δὲ πρὸ αἰσχροῦ τινος <τῆς> ξυμφορᾶς μετρίως κατατιθεμένης διαλλαγῶμεν, καὶ αὐτοὶ τε ἀντὶ πολέμου εἰρήνην ἐλώμεθα καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσιν ἀνάπανσιν κακῶν ποιήσωμεν· οἱ καὶ ἐν τούτῳ ὑμᾶς αἰτιωτέρους ἡγῶνται. πολεμοῦνται μὲν γὰρ ἀσαφῶς ὁποτέρων ἀρξάντων· καταλύσεως δὲ γιγνομένης, 3 ἥς νῦν ὑμεῖς τὸ πλεον κύριοι ἐστέ, τὴν χάριν ὑμῖν προσθήσουσιν. ἦν τε γνῶτε, Λακεδαιμονίοις ἔξεστιν ὑμῖν φίλους γενέσθαι βεβαίως, αὐτῶν τε προκαλεσαμένων, χαρισαμένοις τε

führend. — μειζόνως. zu 1, 130, 1. — τοῦτο, τὸ ἐμμένειν ταῖς ξυνθήκαις. — ἀνθησᾶσθαι, auch ihrerseits nachzugeben. — παρὰ γνώμην, gegen bessere Einsicht.

20. 1. Cl. liest mit Haase αἰδίου ἡμῖν, St. lieber ἡμᾶς δὲ στερηθῆναι. Ich halte beide Änderungen für nicht nötig. ὑμᾶς δὲ στ. ist durch 19, 1 ὑμᾶς προκαλ. gesichert. Das ὑμῖν ist Objekt zu ἐχθραν ἔχειν. Die Laked. sagen, für beide Teile sei die Versöhnung ehrenvoll, denn wenn sie nicht eintritt, hat man (d. i. objektiver als haben wir, die Laked.) ewige Privatfeindschaft gegen euch, ihr aber gehet dessen verlustig, wozu wir euch auffordern. Der §. 1 weist also nach, daß im Falle der Unversöhnlichkeit seitens der Athener diese allein auch der Schaden trifft. Der §. 2 beweist erst das Ehrenvolle der Versöhnung für beide Teile, bevor die Entscheidung eingetreten ist, u. den Nutzen für ganz Hellas. — ἐν ᾧ, in welchem Falle. — ἰδίαν, wegen des Verlustes der Angehörigen.

2. ὄντων ἀκρίτων. zu 1, 7. —

αἰσχροῦ τινος von αἰσχρόν τι, wie die Gefangennehmung derer auf Sphakteria sein würde. — <τῆς> vor ξυμφορᾶς hat St. mit Recht aus der Bemerkung des Schol. wieder eingefügt. — καὶ ἐν τούτῳ, auch in diesem Falle. Die früheren Ausl. erklärten, als wenn τούτων stünde. καὶ enthält die Andeutung: sowie sie damals, als der Krieg ausbrach, euch für die Schuldigern hielten u. euch für die Schuldigern halten werden, wenn kein Frieden zustande kommt, so werden sie euch das größere Verdienst bei der Schließung des Friedens beimessen. — πολεμοῦνται v. πολεμῶ. — ἀσαφῶς ὁποτέρων ἀρξάντων, sc. πολεμοῦνται. Ebenso Lat. incertum utris auctoribus. ἀσαφῶς fast = ἄδηλον ὄν. Ähnl. 125, 1.

3. γνῶτε, sc. τοῦτο. übers. etwa: falls ihr also Einsehen habt. — Λακεδ. gehört zu φίλους, ὑμῖν zu ἔξεστιν, χαρισαμένοις und βίαις. zu ὑμῖν. Diese Partic. Ao. vertreten das Fut. exact. zu 3, 67, 5. — φίλους κτῆ. vgl. 2, 7, 3. — Beachte den Gen. abs. αὐτῶν προκαλ. trotz vorausgehenden Λακ.!

μᾶλλον ἢ βιασαμένοις. καὶ ἐν τούτῳ τὰ ἐνόντα ἀγαθὰ σκοπεῖτε 4
ὅσα εἰκὸς εἶναι· ἡμῶν γὰρ καὶ ὑμῶν ταῦτα λεγόντων τό γε
ἄλλο Ἑλληνικὸν ἴστε ὅτι ὑποδεέστερον ὢν τὰ μέγιστα τιμῆσει.“

21. Οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι τοσαῦτα εἶπον, νομίζοντες
τοὺς Ἀθηναίους ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ σπονδῶν μὲν ἐπιθυμεῖν,
σφῶν δὲ ἐναντιουμένων κωλύεσθαι, διδομένης δὲ εἰρήνης ἀσμέ-
νους δέξεσθαι τε καὶ τοὺς ἄνδρας ἀποδώσειν. οἱ δὲ τὰς μὲν 2
σπονδὰς, ἔχοντες τοὺς ἄνδρας ἐν τῇ νήσῳ, ἤδη σφίσιν ἐνόμι-
ζον ἐτοίμους εἶναι, ὅποταν βούλωνται ποιεῖσθαι πρὸς αὐτοὺς,
τοῦ δὲ πλέονος ὠρέγοντο. μάλιστα δὲ αὐτοὺς ἐνῆγε Κλέων ὁ 3
Κλεινέτου, ἀνὴρ δημαγωγὸς κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ὢν καὶ
τῷ πλῆθει πιθανώτατος· καὶ ἔπεισεν ἀποκρίνασθαι ὡς χρὴ τὰ
μὲν ὅπλα καὶ σφᾶς αὐτοὺς τοὺς ἐν τῇ νήσῳ παραδόντας πρῶ-
τον κοιμισθῆναι Ἀθήναζε, ἐλθόντων δὲ ἀποδόντας Λακεδαιμο-
νίους Νίσαιαν καὶ Πηγὰς καὶ Τροιζῆνα καὶ Ἀχαΐαν, ἃ οὐ πο-
λέμῳ ἔλαβον, ἀλλ' ἀπὸ τῆς προτέρας ξυμβάσεως Ἀθηναίων
ξυγχωρησάντων κατὰ ξυμφορὰς καὶ ἐν τῷ τότε δεομένων τι
μᾶλλον σπονδῶν, κομίσασθαι τοὺς ἄνδρας καὶ σπονδὰς ποιή-
σασθαι ὅποσον ἂν δοκῇ χρόνον ἀμφοτέροις.

22. Οἱ δὲ πρὸς μὲν τὴν ἀπόκρισιν οὐδὲν ἀντεῖπον, ξυνέ-
δρους δὲ σφίσιν ἐκέλευον ἐλέσθαι οὔτινες λέγοντες καὶ ἀκούον-
τες περὶ ἐκάστου ξυμβήσονται κατὰ ἡσυχίαν ὃ τι ἂν πεῖθωσιν
ἀλλήλους. Κλέων δὲ ἐνταῦθα δὴ πολὺς ἐνέκειτο, λέγων γινώ- 2
σκειν μὲν καὶ πρότερον οὐδὲν ἐν νῷ ἔχοντας δίκαιον αὐτούς,

4. τὰ μέγιστα, aufs höchste. —
τιμῆσει, sc. ἡμᾶς ἀμφοτέροις.
Beachte den prächtigen Schluss:
Unsre Einigkeit ist unsre Macht!

21. 1. ἀσμένους viele, auch gute
Codd., besser als die Vulg. ἀσμέ-
νους. Thuk. gebraucht überall nur
das Adj.

2. ἐτοίμους hier Femin. So flek-
tieren hin und wieder auch an-
dere gute Schriftsteller (Herodot.
5, 31, 5. Demosth. de Cherson.
§. 15 und viell. §. 46, die Poppo-
citirt), Spätere öfter. — τοῦ πλέο-
νος ὠρέγοντο offenbar absichtl. der
Ausdr. von 17, 11 gewählt.

3. δημαγωγὸς ohne die schlimme
Nebenbedeutung, die wir damit
verbinden, ist v. Thuk. nur hier

gebraucht. Die folgenden Worte
sind mir immer verdächtig vorge-
kommen. Grote, Steup u. v. Herw.
beseitigen sie auch. — Πηγὰς der
Hafen v. Megara am Golf v. Korinth,
vgl. 1, 103, 4. — Ἀχαΐαν. zu 1, 115,
1. — τῆς προτέρας ξυμβ. der 30j.
Frieden; s. 1, 115, 1. — τι μᾶλλον
verbunden wie πολὺ μᾶλλον. —
ὅποσον χρόνον, auf wie lange.
Akk. wie 3, 114, 3 u. 5, 47, 1.

22. 1. ξυμβήσονται, d. Futur nach
welcher Regel im Relativsatz? Als
Objekt ergänze aus σφίσι — αὐτοῖς.

2. πολὺς ἐνέκειτο, auch Her. 7,
158 u. Demosth. 18, §. 199. ein ad-
verb. Gebrauch von πολὺς wie in
πολὺς θεῖ, μέγας θεῖ u. ä. Vgl.
das lat. multus instabat. Sall. Jug. 84.

σαφές δ' εἶναι καὶ νῦν, οἵτινες τῷ μὲν πλήθει οὐδὲν ἐθέλου-
σιν εἰπεῖν, ὀλίγοις δὲ ἀνδράσι ξύνεδροι βούλονται γίνεσθαι.
3 ἀλλὰ εἴ τι ὑγίης διανοοῦνται, λέγειν ἐκέλευσεν ἅπασιν. ὁρῶν-
τες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι οὔτε σφίσιν οἶόν τε ὃν ἐν πλήθει
εἰπεῖν, εἴ τι καὶ ὑπὸ τῆς ξυμπορᾶς ἐδόκει αὐτοῖς ξυγχαρεῖν,
μὴ ἐς τοὺς ξυμμάχους διαβληθῶσιν εἰπόντες καὶ οὐ τυχόντες,
οὔτε τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ μετρίοις ποιήσοντας ἢ προνοαλοῦντο,
ἀνεχώρησαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἄπρακτοι.

23. Ἀφικομένων δὲ αὐτῶν διελύοντο εὐθὺς αἱ σπονδαὶ
αἱ περὶ Πύλον, καὶ τὰς ναῦς οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπῆτουν, καθάπερ
ξυνέκειτο· οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐγκλήματα ἔχοντες ἐπιδρομὴν τε τῷ
τειχίσματι παράσπονδον καὶ ἄλλα οὐκ ἀξιόλογα δοκοῦντα εἶναι
οὐκ ἀπεδίδοσαν, ἰσχυριζόμενοι ὅτι δὴ εἰρητο, ἐὰν καὶ ὅτιοῦν
παραβῇ, λελύσθαι τὰς σπονδάς. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀντέ-
λεγόν τε καὶ ἀδίκημα ἐπικαλέσαντες τὸ τῶν νεῶν ἀπελθόντες
2 ἐς πόλεμον καθίσταντο. καὶ τὰ περὶ Πύλον ὑπ' ἀμφοτέρων
κατὰ κράτος ἐπολεμεῖτο, Ἀθηναῖοι μὲν δυοῖν ἐναντίαν αἰετὴν
νῆσον περιπλέοντες τῆς ἡμέρας (τῆς δὲ νυκτὸς καὶ ἅπασαι περι-
ώρμουν, πλὴν τὰ πρὸς τὸ πέλαγος, ὁπότε ἄνεμος εἴη· καὶ ἐκ
τῶν Ἀθηνῶν αὐτοῖς εἴκοσι νῆες ἀφίκοντο ἐς τὴν φυλακὴν,
ὥστε αἱ πᾶσαι ἑβδομήκοντα ἐγένοντο), Πελοποννήσιοι δὲ ἐν
τῇ ἡπείρῳ στρατοπεδεύομενοι καὶ προσβολὰς ποιούμενοι τῷ

3. εἴ τι ist Emendation von Poppe
für εἴ τε. — ἐς — διαβληθῶσιν.
So διαβάλλειν ἐς bei Thuk. noch 3,
109, 2, einigemal mit dem Dativ.
— οὐ τυχόντες. zu 3, 42, 5, u. 82, 5.

23. 1. ἀφικομένων. Die Hin- und
Herreise hatte ungef. 20 Tage ge-
dauert: 39, 2. — διελύοντο, ge-
mäßs der Bestimmung 16, 2. Cobet
verlangt διελέυντο, weil mit der
Ankunft sofort der Vertrag aufge-
hoben war, u. St. hat es aufgenom-
men. Doch ist das Imperf. erträg-
lich. — τῷ τειχίσματι. Üb. d. Dat.
zu 1, 73, 1. — τὸ τῶν νεῶν, das
Verfahren mit den Schiffen.

2. τὰ περὶ Πύλον halte ich für
den Nom. zu 3, 6, 2. — Ἀθηναῖοι
μὲν — περιπλέοντες, anakoluth.
Nom. nach ἐπολεμεῖτο. zu 2, 53,

4. — δυοῖν ἐναντίαν, mit zwei
sich entgegenfahrenden, sc.
νεοῖν, was Cl. u. St. aus der Vulg.
aufnehmen. Doch wie mannigfaltig
der Gebrauch der Ellipsen im
Griechischen ist, zeigt die reiche
Sammlung bei Be. 183 ff. Und hier
ergiebt sich das Subst. aus dem
Verb. von selbst, ganz wie ὁφθαλμῷ
bei Aristoph. Wesp. 615 παραβλέ-
πουσα θάτερον. — ἐναντίαν wie
ἄμαξαι ἐναντίαν 1, 93, 5. — περι-
ώρμουν ist wohl hier und 26, 7
intrans. zu nehmen; so wenigstens
in den beiden Stellen, aus denen
man es noch kennt (s. Steph. Thes.).
Dann heisst τὰ πρὸς τὸ πέλαγος:
an der Seite nach dem Meere
zu. vgl. τὰ πρὸς βορρᾶν, τὰ πρὸς
Παίονας u. a. An dieser Seite also
lagen sie nicht, wenn Wind
war. s. 26, 7. — ἑβδομήκοντα. 13,

τείχει, σκοποῦντες καιρὸν εἴ τις παραπέσοι ὥστε τοὺς ἄνδρας σῶσαι.

24. Ἐν τούτῳ δὲ οἱ [ἐν τῇ Σικελίᾳ] Συρακούσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι πρὸς ταῖς ἐν Μεσσήνῃ φρουρούσαις ναυσὶ τὸ ἄλλο ναυτικὸν ὃ παρεσκευάζοντο προσκομίσαντες τὸν πόλεμον ἐποι-
οῦντο ἐκ τῆς Μεσσήνης (καὶ μάλιστα ἐνήγον οἱ Λοκροὶ τῶν 2
Ῥηγίνων κατὰ ἔχθραν, καὶ αὐτοὶ δὲ ἐσεβεβλήμεσαν πανδημεὶ
ἐς τὴν γῆν αὐτῶν), καὶ ναυμαχίας ἀποπειραῖσθαι ἐβούλοντο, 3
ὁρῶντες τοῖς Ἀθηναίοις τὰς μὲν παρούσας ὀλίγας ναῦς, ταῖς
δὲ πλείοσι καὶ μελλούσαις ἥξειν πυνθανόμενοι τὴν νῆσον πο-
λιορκεῖσθαι. εἰ γὰρ κρατήσκειαν τῷ ναυτικῷ, τὸ Ῥήγιον ἡλιπίζον 4
πεξῆ τε καὶ ναυσὶν ἐφορμοῦντες ῥαδίως χειρώσεσθαι, καὶ ἥδη
σφῶν ἰσχυρὰ τὰ πράγματα γίνεσθαι· ξύνεργως γὰρ κειμένου
τοῦ τε Ῥηγίου ἀκρωτηρίου τῆς Ἰταλίας τῆς τε Μεσσήνης τῆς
Σικελίας, τοῖς Ἀθηναίοις οὐκ ἂν εἶναι ἐφορμεῖν καὶ τοῦ πορ-
θμοῦ κρατεῖν. ἔστι δὲ ὁ πορθμὸς ἡ μεταξὺ Ῥηγίου θάλασσα 5
καὶ Μεσσήνης, ἥπερ βραχύτατον Σικελία τῆς ἡπείρου ἀπέχει·
καὶ ἔστιν ἡ Χάρυβδις κληθεῖσα τοῦτο, ἥ Ὀδυσσεὺς λέγεται δια-
πλεῦσαι. διὰ στενότητα δὲ καὶ ἐκ μεγάλων πελαγῶν, τοῦ τε
Τυρρηνικοῦ καὶ τοῦ Σικελικοῦ, ἐσπίπτονσα ἡ θάλασσα ἐς αὐτὸ
καὶ ῥοώδης οὕσα εἰκότως χαλεπὴ ἐνομίσθη.

2. — καιρὸν — ὥστε c. Inf. wie im Lat. occasio c. ger.; vgl. es mit ἱκανός c. ὥστε u. dem Inf. z. B. 1, 90, 3.

24. 1. οἱ ἐν τῇ Σικελίᾳ Συρ. die attrib. Stellung einer solchen Ortsangabe ist sonst nur gebräuchlich, wenn die dadurch bestimmten Leute von anderen gleichen Namens oder von einer an einem anderen Orte befindl. Abteilung derselben Leute unterschieden werden. So stets z. B. im vorigen Buche οἱ ἐν τῇ Σικ. Ἀθηναῖοι u. ä. Entw. ist es an falsche Stelle geraten — v. Herw. u. St. stellen es vor of — oder, was mir wahrscheinlicher dünkt, es ist aus einer Randbemerkung in den Text geraten. Auch ἀκρωτ. τῆς Ἰτ. u. τῆς Σικελ. in §. 4 machen mir denselben Eindruck. — πρὸς — ναυσί. 3, 115, 3. 4, 1, 1 u. 4.

2. τῶν Ῥηγίνων Gen. obj. zu

ἐχθραν. Kap. 1, 2. — καὶ — δέ. zu 1, 132, 4.

3. ἐβούλοντο, οἱ Συρακ. καὶ οἱ ξύμμαχοι. — ὁρῶντες κτέ. Über die Satzform zu 1, 16. — ὀλίγας Prädikat sc. οὕτως. — ταῖς — ἥξειν, unter Eurymedon und Sophokles. — τὴν νῆσον, Sphakteria.

4. χειρώσεσθαι. st. des Aor. (St.) Bh. setzt ἂν zu γίνεσθαι; doch ohne zwingenden Grund; γίν. kann futur. Sinn haben. S. Stahl zu 3, 92, 4. Nach Ἀθηναίοις haben fast alle Codd. noch τε, was Cl. mit Zustimmung von Stahl und Meineke gestrichen hat. — εἶναι = ἔξιναι.

5. πελαγῶν v. θάλασσα unterschieden. Vgl. etwa „das Meer“, ein bestimmtes, u. allg. „die See.“ — Ὀδυσσεὺς κτέ. s. Od. μ 235 ff. — ἐσπίπτονσα steht dem διὰ στενότητα parallel: wegen der Enge und weil das Meer etc. zu 1, 80, 1.

25. Ἐν τούτῳ οὖν τῷ μεταξὺ οἱ Συρακόσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ναυσὶν ὀλίγῃ πλείοσιν ἢ τριάκοντα ἡναγκάσθησαν ὀψὲ τῆς ἡμέρας ναυμαχῆσαι περὶ πλοίου διαπλέοντος, ἀντεπαναγόμενοι πρὸς τε Ἀθηναίων ναὺς ἑκατάδεκα καὶ Ῥηγίνας ὀκτώ. καὶ νικηθέντες ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διὰ τάχους ἀπέπλευσαν ὥς ἕκαστοι ἔτυχον ἐς τὰ οἰκεία στρατόπεδα, τό τε ἐν τῇ Μεσσήνῃ καὶ ἐν τῷ Ῥηγίῳ, μίαν ναὺν ἀπολέσαντες· καὶ νῦν ἐπεγένετο τῷ ἔργῳ. μετὰ δὲ τοῦτο οἱ μὲν Λοκροὶ ἀπῆλθον ἐκ τῆς Ῥηγίνων, ἐπὶ δὲ τὴν Πελωρίδα τῆς Μεσσήνης ξυλλεγεῖσθαι αἱ τῶν Συρακοσίων καὶ ξυμμάχων νῆες ὥρμουσι καὶ ὁ περὶ αὐτοῖς παρῆν. προσπλεύσαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥηγῖνοι, ὀρῶντες τὰς ναὺς κενὰς ἐνέβαλον, καὶ χειρὶ σιδηρᾷ ἐπιβληθείσῃ μίαν ναὺν αὐτοὶ ἀπώλεσαν τῶν ἀνδρῶν ἀποκολυμβησάντων. καὶ μετὰ τοῦτο τῶν Συρακοσίων ἐσβάντων ἐς τὰς ναὺς καὶ παραπλεόντων ἀπὸ κάλῳ ἐς τὴν Μεσσήνην, αὐθις προσβαλόντες οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποσιμωσάντων ἐκείνων καὶ προεμβalόντων, ἔτεραν ναὺν ἀπολλύνουσι. καὶ ἐν τῷ παράπλῳ καὶ τῇ ναυμαχίᾳ τοιοντοτρόπῳ γενομένη οὐκ ἔλασσαν ἔχοντες οἱ Συρακόσιοι παρεκομίσθησαν ἐς τὸν ἐν τῇ Μεσσήνῃ λιμένα. καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι, Καμαρίνης ἀγγελθείσης προδίδοσθαι Συρακοσίοις ὑπ' Ἀρχίου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, ἔπλευσαν ἐκεῖσε· Μεσσήνιοι δ' ἐν τούτῳ πανδημεὶ κατὰ

25. 1. ἀντεπαναγόμενοι, v. Herw. hat den Aorist korr.

2. τό τε ist Emend. v. Reiske statt τότε. Der Wiederholung des Art. nach καὶ bedarf es nicht; s. 1, 7. αἳ τε ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἐν ταῖς ἡπείροις. s. 45, 2. 85, 5. 7, 7, 1. Die Worte von τό τε bis Ῥηγίῳ sind aber — wie St. u. v. Herw. vermuten — wahrscheinlich nur ungeschicktes Glossem, denn Rhegion war Standort der athen. Flotte, Messene der der Syrakosier.

3. Πελωρίδα, bekanntes Vorgebirge, jetzt capo di Faro.

4. ὀρῶντες τὰς ν. κενὰς wie 24, 3. — αὐτοὶ ἀπώλεσαν, sie selbst verloren. — αὐτοὶ im Gegensatz dazu, daß sie in der Hoffnung, ein feindliches Schiff zu erbeuten, den Angriff gemacht hatten. Eine Lücke anzunehmen, sehe ich keinen Grund. Die best.

Codd. αὐτοῖς. Dann hiesse es: sie verdarben ihnen, was aber dem Zusammenhange nicht angemessen ist.

5. ἀπὸ κάλῳ am Seile. Die Schiffe wurden also von Leuten od. Pferden längs des Strandes gezogen. Vgl. uns. Leinpfad. — ἀποσιμωσάντων erklärt der Schol.: ὑπαναχωρησάντων καὶ μετεωρισάντων τὰς ναὺς, ἵνα ἐκ πολλοῦ διαστήματος δυνηθῶσι μετὰ μείζονος ὀρμῆς ἐμβάλλειν τοῖς Ἀθηναίοις. Durch μετεωρίσαι τὰς ναὺς umschreiben es auch alte Lexikographen. Weiteres bei Cl. — ἀπολλύνουσι. Diese Flexion für — αἱ findet sich auch bei andern Attikern, ziemi. oft bei Isokr., zuweilen bei Xenoph., bei Thuk. noch sicher 7, 51, 2. vgl. ὦμνον 5, 19, 1. 23, 4. 24, 1. Nach P. — Καμαρίνης, Hafenstadt im Südwesten. Zur Geschichte des Ortes s. 6, 5. — Ἀρχίου, sonst

γῆν καὶ ταῖς ναυσὶν ἅμα ἐστράτευσαν ἐπὶ Νάξον τὴν Χαλκιδικὴν ὁμορον οὖσαν. καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τειχῆρεις ποιήσαντες 8 τοὺς Ναξίους ἐδήουν τὴν γῆν, τῇ δ' ὕστερα αἱ ταῖς μὲν ναυσὶ περιπλεύσαντες κατὰ τὸν Ἀκασίνην ποταμὸν τὴν γῆν ἐδήουν, τῷ δὲ πεζῷ πρὸς τὴν πόλιν ἐσέβαλλον. ἐν τούτῳ δὲ οἱ Σικελοὶ 9 ὑπὲρ τῶν ἄκρων πολλοὶ κατέβαινον βοηθοῦντες ἐπὶ τοὺς Μεσσηνίους. καὶ οἱ Νάξιοι ὥς εἶδον, θαρσύναντες καὶ παρακελευόμενοι ἐν ἑαυτοῖς ὥς οἱ Λεοντῖνοι σφίσι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ξύμμαχοι ἐς τιμωρίαν ἐπέρχονται, ἐκδραμόντες ἄφνω ἐκ τῆς πόλεως προσπίπτουσι τοῖς Μεσσηνίοις, καὶ τρέψαντες ἀπέκτεινάν τε ὑπὲρ χιλίους, καὶ οἱ λοιποὶ χαλεπῶς ἀπεχώρησαν ἐπ' οἶκον· καὶ γὰρ οἱ βάρβαροι ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐπιπεσόντες τοὺς πλείστους διέφθειραν. καὶ αἱ νῆες σχοῦσαι ἐς τὴν Μεσσήνην ὕστερον ἐπ' 10 οἶκον ἕκασται διεκρίθησαν. Λεοντῖνοι δὲ εὐθὺς καὶ οἱ ξύμμαχοι μετὰ Ἀθηναίων ἐς τὴν Μεσσήνην ὥς κεκακωμένην ἐστράτευσαν, καὶ προσβάλλοντες οἱ μὲν Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν λιμένα ταῖς ναυσὶν ἐπείρων, ὁ δὲ πεζὸς πρὸς τὴν πόλιν. ἐπεκδρομὴν δὲ 11 ποιησάμενοι οἱ Μεσσηνιοὶ καὶ Λοκροὶν τινες μετὰ τοῦ Δημοτέλους, οἱ μετὰ τὸ πάθος ἐγκατελείφθησαν φρουροί, ἑκαπιναιῶς προσπεσόντες τρέπουσι τοῦ στρατεύματος τῶν Λεοντῖνων τὸ πολὺ καὶ ἀπέκτειναν πολλοὺς. ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀποβάντες ἀπὸ τῶν νεῶν ἐβοήθουν, καὶ κατεδίωξαν τοὺς Μεσσηνίους πάλιν ἐς τὴν πόλιν, τεταραγμένοις ἐπιγινόμενοι· καὶ τροπαῖον στήσαντες ἀνεχώρησαν ἐς τὸ Ῥήγιον. μετὰ δὲ τοῦτο οἱ 12 μὲν ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἕλληνες ἄνευ τῶν Ἀθηναίων κατὰ γῆν ἐστράτευσαν ἐπ' ἀλλήλους.

nicht genannt. — Über Νάξος am Ätna s. 6, 3, 1.

8. περιπλεύσαντες, näml. um die Landzunge bei Naxos herum. — Ἀκασίνην, wahrscheinlich der jetzt. Alcantara. κατὰ τ. Ἀ. wie Kap. 3, 7, 4: auf dem. — πρὸς τὴν πόλιν ἐσέβαλλον erklären einige: sie machten gegen die Stadt zu einen Einfall. Dies wäre aber doch ein Einfall in das Gebiet von Naxos, in dem sie sich ja schon befanden. Vielmehr: sie machten einen Angriff gegen d. Stadt; auch v. 8, 86, 3 verstehe ich ἐσέβαλον von dem Angriff auf d. Stadt

und 8, 31, 3 heisst es ἐσβολὴν ποιησάμενος τῇ πόλει. Das Gewöhl. ist προσβάλλειν, was P., St., Cl. u. v. Herw. aufgenommen haben.

9. οἱ Σικελοί. zu 3, 90, 1. 115, 1. — ὑπὲρ — κατέβαινον, zogen zahlreich über die Berge herab. — ἐν ἑαυτοῖς = ἐν ἀλλήλοις. — ἄλλοι Ἕλλ. ξ. Sie hielten also die Sikelier für Sikelioten. D. Hdschr. ausser zwei oder drei der besten οἱ ἄλλοι weniger passend.

10. ἐπείρων absol.: griffen an. s. 43, 5 ἐπὶ τὴν Σολύγειαν κώμην πειράσειν. — Δημοτέλης nicht bekannt, daher der Artikel auffällig.

26. Ἐν δὲ τῇ Πύλῳ ἔτι ἐπολιορκουν τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Λακε-
 δαιμονίους οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τὸ ἐν τῇ ἡπείρῳ στρατόπεδον τῶν
 2 Πελοποννησίων κατὰ χώραν ἔμενεν. ἐπίπονος δ' ἦν τοῖς Ἀθη-
 ναίοις ἡ φυλακὴ σίτον τε ἀπορίᾳ καὶ ὕδατος· οὐ γὰρ ἦν κοήνη
 ὅτι μὴ μία ἐν αὐτῇ τῇ ἀκροπόλει τῆς Πύλου καὶ αὕτη οὐ μεγάλη,
 ἀλλὰ διαμώμενοι τὸν κάχληκα οἱ πλείστοι ἐπὶ τῇ θαλάσῃ ἔπινον
 3 οἶον εἰκὸς ὕδαρ. στενοχωρία τε ἐν ὀλίγῳ στρατοπεδευομένοις
 ἐρίγνετο, καὶ τῶν νεῶν οὐκ ἔχουσῶν ὄρμον αἱ μὲν σῖτον ἐν
 4 τῇ γῇ ἤρουντο κατὰ μέρος, αἱ δὲ μετέωροι ὄρμον. ἀθυμίαν
 τε πλείστην ὁ χρόνος παρεῖχε παρὰ λόγον ἐπιγινώμενος, οὓς
 ᾤοντο ἡμερῶν ὀλίγων ἐκπολιορκήσειν, ἐν νήσῳ τε ἐρήμῃ καὶ
 5 ὕδατι ἀλμυρῷ χρωμένους. αἴτιον δὲ ἦν οἱ Λακεδαιμόνιοι προ-
 ειπόντες ἐς τὴν νήσον ἐσάγειν σῖτον τε τὸν βουλόμενον ἀλη-
 λεμένον καὶ οἶνον καὶ τυρὸν καὶ εἴ τι ἄλλο βρώμα, οἶον ἂν
 ἐς πολιορκίαν ξυμφέρῃ, τάξαντες ἀργυρίου πολλοῦ καὶ τῶν
 6 Εἰλωτῶν τῷ ἐσαγαγόντι ἐλευθερίαν ὑπισχνούμενοι. καὶ ἐσῆγον
 ἄλλοι τε παρακινδυνεύοντες καὶ μάλιστα οἱ Εἰλωτες, ἀπαίροντες
 ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ὁπόθεν τύχοιεν καὶ καταπλέοντες ἔτι
 7 νυκτὸς ἐς τὰ πρὸς τὸ πέλαγος τῆς νήσου. μάλιστα δὲ ἐτήρουν
 ἀνέμῳ καταφέρεσθαι· ᾄον γὰρ τὴν φυλακὴν τῶν τριήρων ἔλαν-
 θανον, ὅποτε πνεῦμα ἐκ πόντου εἴη· ἄπορον γὰρ ἐρίγνετο
 περιορμεῖν, τοῖς δὲ ἀφειδῆς ὁ κατάπλους καθειστικήει· ἐπώκελλον
 γὰρ τὰ πλοῖα τετιμημένα χρημάτων, καὶ οἱ ὀπλῖται περὶ τὰς
 κατάρσεις τῆς νήσου ἐφύλασσον. ὅσοι δὲ γαλήνῃ κινδυνεύσειαν,
 8 ἡλίσκοντο. ἐσένεον δὲ καὶ κατὰ τὸν λιμένα κολυμβηταὶ ὕφνδροι,
 καλωδίῳ ἐν ἄσχοις ἐφέλκοντες μήκωνα μεμελιτωμένην καὶ λίνον

26. 2. ὅτι μὴ = εἰ μὴ, auch 94, 1. 7, 42, 6. Die Entstehung des Gebrauchs ist leicht zu erklären. — οἶον εἰκὸς, wie man es da erwarten kann.

3. οὐκ ἔχουσῶν ὄρμον, näml. an der Insel, weshalb sie im offenen Meere vor Anker liegen mußten (μετέωροι ὄρμον).

4. οὓς, als wenn ein Demonstr. vorangegangen wäre, fast = οὗτοι αὐτοὺς. vgl. zu 2, 44, 2.

5. αἴτιον — προειπόντες. zu 3, 36, 2. — τὸν βουλ., 3, 66, 1. — ἀληλεμένον nach Cobet die beste Form; alle Hdd. ἀληλεσμένον. — Dem Konj. ξυμφέρῃ zieht Cl. den

Opt. vor, da ἂν hier d. Problematische der Wirkung ausdrücke. — τῷ ἐσαγαγόντι jedem der eingeführt haben würde, der einführe.

6. v. Herw. klammert οἱ vor Εἰλωτες u. ἀπὸ ein. — ἔτι νυκτός. zu 1, 30, 4.

7. ἐτήρουν nur hier mit d. Infin. — περιορμεῖν. zu 23, 2. — τοῖς δὲ κτέ. = οἱ δὲ (οἱ Εἰλωτες) κατέπλεον οὐ φειδόμενοι τῶν νεῶν. Dieselbe Anknüpfung mit τοῖς δὲ 1, 102, 2 u. a. — γαλήνῃ. Kann der bloße Dativ eines allein stehenden Subst. temporale Bedeutung haben? vgl. zu 1, 44, 1. u. 3, 54, 4. Krüg. vermutet δ' ἐν γαλήνῃ.

σπέρμα κεκομμένον· ὦν τὸ πρῶτον λανθανόντων φυλακαὶ ὕστερον ἐγένοντο. παντί τε τρόπῳ ἐκάτεροι ἐτεχνῶντο, οἱ μὲν 9 ἐσπέμπειν τὰ σιτία, οἱ δὲ μὴ λανθάνειν σφᾶς.

27. Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις πυνθανόμενοι περὶ τῆς στρατιᾶς ὅτι ταλαιπωρεῖται καὶ σῖτος τοῖς ἐν τῇ νήσῳ ὅτι ἐσπλεῖ, ἡπόρουν καὶ ἐδεδοίκεσαν μὴ σφῶν χειμῶν τὴν φυλακὴν ἐπιλάβοι, ὁρῶντες τῶν τε ἐπιτηδεύων τὴν περὶ τὴν Πελοπόννησον κομιδὴν ἀδύνατον ἐσομένην ἅμα ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ καὶ οὐδ' ἐν θέρεϊ οἰοί τε ὄντες ἱκανὰ περιπέμπειν, τὸν τε ἔφορμον χωρίων ἀλιμένων ὄντων οὐκ ἐσόμενον, ἀλλ' ἢ σφῶν ἀνέντων τὴν φυλακὴν περιγενήσεσθαι τοὺς ἄνδρας ἢ τοῖς πλοίοις ἢ τὸν σῖτον αὐτοῖς ἤγε χειμῶνα τηρήσαντας ἐκπλεύσεσθαι. πάντων δὲ ἐφοβοῦντο μά- 2 λιστα τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτι ἐχοντάς τι ἰσχυρὸν αὐτοὺς ἐνόμιζον οὐκέτι σφίσι ἐπικηρνεύεσθαι· καὶ μετεμέλοντο τὰς σπονδὰς οὐ δεξάμενοι. Κλέων δὲ γνούς αὐτῶν τὴν ἐς αὐτὸν 3 ὑποψίαν περὶ τῆς κωλύμης τῆς ξυμβάσεως οὐ τάληθ' ἔφη λέγειν τοὺς ἐξαγγέλλοντας. παραινούντων δὲ τῶν ἀφιγμένων, εἰ μὴ σφίσι πιστεύουσι, κατασκόπους τινὰς πέμψαι, ἡρέθη κατάσκοπος αὐτοῖς μετὰ Θεαγένους ὑπὸ Ἀθηναίων. καὶ γνούς ὅτι ἀναγ- 4 κασθῆσεται ἢ ταῦτα λέγειν οἷς διέβαλλεν ἢ τὰναντία εἰπὼν ψευδὴς φανήσεσθαι, παρῆναι τοῖς Ἀθηναίοις, ὁρῶν αὐτοὺς καὶ ὠρμημένους τι τὸ πλέον τῇ γνώμῃ στρατεύειν, ὥς χρὴ κατασκόπους μὲν μὴ πέμπειν μηδὲ διαμέλλειν καιρὸν παριέντας, εἰ δὲ δοκεῖ αὐτοῖς ἀληθ' εἶναι τὰ ἀγγελλόμενα, πλεῖν ἐπὶ τοὺς

27. 1. ὅτι nachgestellt. zu 1, 77, 2. — ταλαιπωρεῖται vgl. 3, 3, 1. — ὁρῶντες κτέ. Von ὁρῶντες hängen die beiden koordinierten Satzglieder τῶν τε — ἐσομένην und τὸν τε — ἐσόμενον ab. καὶ — περιπέμπειν enthält, sowie ἐν χωρίῳ ἐρήμῳ, dem es parallel steht, den Grund von dem ersten dieser Gedanken. ἅμα hat nach meiner Meinung diese Beziehung: abgesehen von der winterl. Jahreszeit, werde die Zufuhr zugleich nach einem öden Platze stattfinden müssen. ἐν ist wohl gesetzt, nicht εἰς, weil die Zufuhr für das an jenem Platze stehende Heer bestimmt ist. Andere lassen auch καὶ οὐδ' — ὄντες von ὁρῶντες abhängen, zum Nachteil des Sinnes. — ἀλλ' ἦ. Von hier an ist

aus ὁρῶντες ein νομίζοντες zu denken.

2. τί ἰσχυρὸν, eine Sicherheit, die Männer zu retten.

3. κωλύμης. zu 1, 92. — Θεαγένους nicht weiter bekannt; vielleicht der von Arist. wiederholt verspottete. Andere ziehen Θεογ. vor. Gilbert a. a. O. S. 181 hält ihn für denselben, welcher den Frieden des Nikias u. das Bündnis mit Sparta (5, 19 u. 24) beschwor; er sei aus Acharnai gewesen u. jedenfalls als ein Anhänger Kleons in die Kommission gewählt worden.

4. οἷς ist Masc. — ὠρμημένους. 3, 92, 4. — φανήσεσθαι. Über den Inf. Fut. zu 1, 27, 2. Ranckenst. korr. nicht übel φανήσεται. — τί τὸ πλέον wie τί μᾶλλον 21, 3.

5 ἄνδρας. καὶ ἐς Νικίαν τὸν Νικηράτου στρατηγὸν ὄντα ἀπεσή-
μαινεν, ἐχθρὸς ὢν καὶ ἐπιτιμῶν, ῥάδιον εἶναι παρασκευῇ, εἰ
ἄνδρες εἶεν οἱ στρατηγοί, πλεύσαντας λαβεῖν τοὺς ἐν τῇ νήσῳ,
καὶ αὐτὸς γ' ἂν, εἰ ἤρχε, ποιῆσαι τοῦτο.

28. Ὁ δὲ Νικίας τῶν τε Ἀθηναίων τι ὑποθορυβησάντων
ἐς τὸν Κλέωνα, ὃ τι οὐ καὶ νῦν πλεῖ, εἰ ῥάδιον γε αὐτῷ φαί-
νεται, καὶ ἅμα ὁρῶν αὐτὸν ἐπιτιμῶντα, ἐκέλευεν ἥν τινα βού-
2 λεται δύναμιν λαβόντα τὸ ἐπὶ σφᾶς εἶναι ἐπιχειρεῖν. ὁ δὲ τὸ
μὲν πρῶτον οἰόμενος αὐτὸν λόγῳ μόνον ἀφιέναι ἐτοίμος ἦν,
γνοὺς δὲ τῷ ὄντι παραδωσείοντα ἀνεχώρει καὶ οὐκ ἔφη αὐτός,
ἀλλ' ἐκείνῳ στρατηγεῖν, δεδιὼς ἤδη καὶ οὐκ ἂν οἰόμενός οἱ
3 αὐτὸν τολμῆσαι ὑποχωρῆσαι· αὐτῷ δὲ ὁ Νικίας ἐκέλευε καὶ
ἐξίστατο τῆς ἐπὶ Πύλῳ ἀρχῆς καὶ μάρτυρας τοὺς Ἀθηναίους
ἐποιεῖτο. οἱ δέ, οἷον ὄχλος φιλεῖ ποιεῖν, ὅσῳ μᾶλλον ὁ Κλέων
ὑπέφευγε τὸν πλοῦν καὶ ἐξανεχώρει τὰ εἰρημένα, τόσῳ ἐπεκε-
λεύοντο τῷ Νικίᾳ παραδιδόναι τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκείνῳ ἐπεβόων
4 πλεῖν. ὥστε οὐκ ἔχων ὅπως τῶν εἰρημένων ἐτι ἐξαπαλλαγῇ,
ὕφίσταται τὸν πλοῦν, καὶ παρελθὼν οὔτε φοβεῖσθαι ἔφη Λακε-
δαιμονίους πλεύσεσθαι τε λαβὼν ἐκ μὲν τῆς πόλεως οὐδένα,
Αἰγυπιοὺς δὲ καὶ Ἰμβριούς τοὺς παρόντας καὶ πελταστὰς οἱ
ἦσαν ἐκ τε Αἰνίου βεβρηγμένοι καὶ ἄλλοθεν τοξότας τετρακο-
σίους· ταῦτα δὲ ἔχων ἔφη πρὸς τοῖς ἐν Πύλῳ στρατιώταις ἐν-
τὸς ἡμερῶν εἴκοσιν ἢ ἄξειν Λακεδαιμονίους ζῶντας ἢ αὐτοῦ

5. ῥάδιον εἶναι ist gesetzt, weil das Vorgehende ein λέγων in sich schließt.

28. 1. ὅ τι, warum, mit Kr. und Cl. statt ὅτι. Letzterer verweist auf Plut. Nik. 7 τί οὐχὶ καὶ νῦν αὐτὸς σὺ πλεῖς ἐπὶ τοὺς ἄνδρας; καὶ νῦν, noch jetzt. — ἐκέλευεν. zu 1, 26, 1. — τὸ ἐπὶ σφᾶς εἶναι, soviel auf sie (die Feldherren) ankäme. Üb. das sogenannte pleonastische εἶναι zu 1, 21, 1.

2. ἀφιέναι, sc. τὴν ἀρχήν. — παραδωσείοντα. Dieselbe Desiderativform in ἀπαλλαξείοντες 1, 95, 7. 3, 84, 1 (auch wohl ἀπαλλαξείειν 8, 89, 2). ναυμαχησείοντας 8, 79, 3. ξυμβασείοντα 8, 56, 3. πολεμῆσειοντας 1, 33, 3. — ἀνεχώρει Impf. de con. — ἂν τολμῆσαι, es über

sich gewinnen würde. vgl. *sustinere*. St. setzt nach ἤδη einen Punkt und zieht das Übrige zum Folgenden, indem er δὲ streicht. Mir scheint der Sinn ganz passend bei der alten Interpunktion, namentlich wegen des Gegensatzes: αὐτῷ δὲ.

3. φιλεῖ ganz unser „liebt.“ — τὰ εἰρημένα. Üb. den Akk. zu 3, 34, 3. — τόσῳ, sc. μᾶλλον. τόσῳ für das üblichere τοσούτῳ auch 8, 24, 4.

4. ἐκ τῆς παλ. 3, 98, 4. — Αἰγυπιοὺς δὲ καὶ Ἰ. zu 3, 5, 1. — βεβρηγμένοι ἦσαν wie 3, 97, 3. — ἐκ τε Αἰνίου müßte eigentl. vor πελταστὰς stehn. Ein Hyperbaton bei τέ ist sehr häufig. Ainos an der thrak. Küste. — St. u. v. Herw. halten ἔφη nach ἔχων für eingeschoben.

ἀποκτενεῖν. τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἐνέπεσε μὲν τι καὶ γέλωτος τῇ 5
 κούφοι λόγῳ αὐτοῦ, ἀσμένους δ' ὅμως ἐγίνετο τοῖς σάφροσι
 τῶν ἀνθρώπων, λογιζομένοις δυοῖν ἀγαθοῖν τοῦ ἐτέρου τεύξε-
 σθαι, ἢ Κλέωνος ἀπαλλαγῆσεσθαι, ὃ μᾶλλον ἡλπίζον, ἢ σφα-
 λεῖσι γνώμης Λακεδαιμονίους σφίσι χειρώσεσθαι.

29. Καὶ πάντα διαπραξάμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ψηφισα-
 μένων Ἀθηναίων αὐτῷ τὸν πλοῦν, τῶν τε ἐν Πύλῳ στρατηγῶν
 ἓνα προσεσέλομενος, Δημοσθένει, τὴν ἀναγωγὴν διὰ τάχους ἐποι- 2
 εῖτο. τὸν δὲ Δημοσθένη προσέλαβε πυνθανόμενος τὴν ἀπό-
 βασιν αὐτὸν ἐς τὴν νῆσον διανοεῖσθαι. οἱ γὰρ στρατιῶται κα-
 κοπαθοῦντες τοῦ χωρίου τῇ ἀπορίᾳ καὶ μᾶλλον πολιορκούμενοι
 ἢ πολιορκοῦντες ὥρμητο διακινδυνεῦσαι. καὶ αὐτῷ ἔτι δῶμην 3
 καὶ ἡ νῆσος ἐμπρησθεῖσα παρέσχε. πρότερον μὲν γὰρ οὔσης
 αὐτῆς ὑλῶδους ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀτριβοῦς διὰ τὴν αἰὲ ἐρημίαν
 ἐφοβεῖτο καὶ πρὸς τῶν πολεμίων τοῦτο ἐνόμιζε μᾶλλον εἶναι.
 (καὶ) πολλῷ γὰρ ἂν στρατοπέδῳ ἀποβάντι ἐξ ἀφανοῦς χωρίου προσ-
 βάλλοντας αὐτοὺς βλέπτειν. σφίσι μὲν γὰρ τὰς ἐκείνων ἀμαρ-
 τίας καὶ παρασκευὴν ὑπὸ τῆς ὕλης οὐκ ἂν ὁμοίως δῆλα εἶναι,
 τοῦ δὲ αὐτῶν στρατοπέδου καταφανῇ ἂν εἶναι πάντα τὰ ἀμαρ-
 τήματα, ὥστε προσπίπτειν ἂν αὐτοὺς ἀπροσδοκῆτως ἢ βού-
 λουντο· ἐπ' ἐκείνοις γὰρ ἂν εἶναι τὴν ἐπιχείρησιν. εἰ δ' αὖ ἐς 4
 δασὺ χωρίον βιάζοιτο ὁμόσε ἰέναι, τοὺς ἐλάσσους, ἐμπεύρους
 δὲ τῆς χώρας, κρείσσους ἐνόμιζε τῶν πλεόνων ἀπειρῶν· λαν-
 θάνειν τε ἂν τὸ ἐαυτῶν στρατόπεδον πολὺ ὄν διαφθειρόμενον,
 οὐκ οὔσης τῆς προσόψεως ἢ χρῆν ἀλλήλοις ἐπιβοηθεῖν.

30. Ἀπὸ δὲ τοῦ Αἰτωλικοῦ πάθους, ὃ διὰ τὴν ὕλην μέρος
 τι ἐγένετο, οὐχ ἥκιστα αὐτὸν ταῦτα ἐσῆει. τῶν δὲ στρατιωτῶν 2
 ἀναγκασθέντων διὰ τὴν στενοχωρίαν τῆς νήσου τοῖς ἐσχατοῖς

5. Die schneidende Schärfe die-
 ses Berichtes erscheint nicht frei
 von Partebefangenheit, doch ist es
 sicher keine bewusste Entstellung.
 — ἀσμένους — ἐγίνετο. zu 2, 3,
 2. — γνώμης, Rechnung. zu 3,
 46, 2. — χειρώσεσθαι st. χειρώσα-
 σθαι mit St.

29. 1. ἀναγωγὴν st. ἀγωγήν der
 best. Hdd. mit Kr.

2. καὶ αὐτῷ, und ihm selbst,
 Gegensatz zu οἱ στρατιῶται. — δῶ-
 μην, Mut, Zuversicht.

3. πολλῷ κτέ. Der Dativ hängt

von προσβ. ab. — ἀπροσδοκῆτως.
 sonst stets d. Adj., welches auch
 hier leicht zu corr. wäre; nötig ist
 die Korr. indes nicht.

4. βιάζοιτο, erzwänge, mit Ge-
 walt durchsetzte. — προσόψεως. zu
 2, 89, 8. — χρῆν, wofür St. χρῆ
 verlangt, v. Standpunkt d. Schrift-
 stellers: oportebat. Cl. vergleicht
 2, 51, 2.

30. 1. τοῦ Αἰτωλικοῦ π. 3, 97 f.

2. μέρος τι zum guten Teil. —
 τῶν στρατιωτῶν sind die atheni-
 schen. — διὰ τὴν στενοχωρίαν,

προσίσχοντας ἀριστοποιεῖσθαι διὰ προφυλακῆς καὶ ἐμπρήσαντός
 τινος κατὰ μικρὸν τῆς ὕλης ἄκοντος, ἐπεὶ ἀπὸ τούτου πνεύματος
 3 ἐπιγενομένου τὸ πολὺ αὐτῆς ἔλαθε κατακαυθέν, οὕτω δὴ τοὺς
 τε Λακεδαιμονίους μᾶλλον κατιδὼν πλείους ὄντας, ὑπονοῶν
 πρότερον ἐλάσσοσι τὸν σῖτον αὐτοὺς ἐσπέμπειν, τὴν τε νῆσον
 εὐαποβατωτέρα οὔσαν, τότε ὡς ἐπ' ἀξιοχρεῶν τοὺς Ἀθηναίους
 μᾶλλον σπουδὴν ποιεῖσθαι, τὴν ἐπιχειρήσιν παρσκευάζετο, στρα-
 4 τιάν τε μεταπέμπων ἐκ τῶν ἐγγὺς ξυμμάχων καὶ τὰ ἄλλα ἐτοι-
 μάζων. Κλέων δὲ ἐκείνῳ τε προπέμψας ἄγγελον ὡς ἦξων καὶ
 ἔχων στρατιάν ἣν ἡτήσατο, ἀφικνεῖται ἐς Πύλον. καὶ ἅμα γε-
 νόμενοι πέμπουσι πρῶτον ἐς τὸ ἐν τῇ ἡπείρῳ στρατόπεδον κή-
 ρυκα, προκαλούμενοι εἰ βούλονται ἄνευ κινδύνου τοὺς ἐν τῇ
 νήσῳ ἄνδρας σφίσι τά τε ὄπλα καὶ σφᾶς αὐτοὺς κελεύειν παρα-
 δοῦναι, ἐφ' ᾧ φυλακῇ τῇ μετρία τηρήσονται, ἕως ἂν τι περὶ
 τοῦ πλέονος συμβαθῇ.

31. Οὐ προσδεξαμένων δὲ αὐτῶν μίαν μὲν ἡμέραν ἐπέσχον,
 τῇ δ' ὕστεραίᾳ ἀνηγάροντο μὲν νυκτὸς ἐπ' ὀλίγας ναῦς τοὺς
 ὀπλίτας πάντας ἐπιβιβάσαντες, πρὸ δὲ τῆς ἑω ὀλίγον ἀπέβαινον
 τῆς νήσου ἐκατέρωθεν, ἔκ τε τοῦ πελάγους καὶ πρὸς τοῦ λιμένος,
 ὀκτακόσιοι μάλιστα ὄντες ὀπλίται, καὶ ἐχώρουν δρόμῳ ἐπὶ τὸ
 2 πρῶτον φυλακτήριον τῆς νήσου. ὧδε γὰρ διετετάχατο· ἐν ταύτῃ
 μέσοι δὲ τὸ μὲν τῇ πρώτῃ φυλακῇ ὡς τριάκοντα ἦσαν ὀπλίται, μέσον δὲ
 δμαλ. - εἶχον καὶ ὀκτακόσιον τε καὶ περὶ τὸ ὕδωρ οἱ πλείστοι αὐτῶν καὶ
 Wilam.

wegen des engen Raumes, der ihnen auf dem Festlande zu Gebote stand s. 26, 3. Deshalb eben mußten sie zum Abkochen den Saum der Insel (τῆς νήσου τοῖς ἐσχάτοις) benutzen. Zur Bedeutung von τὰ ἐσχάτα 3, 115, 1. — διὰ προφυλακῆς, mittels, unter Aufstellung von Vorposten. — κατὰ μικρὸν vertritt die Stelle des Akk. = μικρὸν μέγος. zu 1, 50, 2. — ἐπεὶ, Korr. v. St. statt καὶ der Hdd., weil οὕτω δὴ gewöhnlich einen Nachsatz einleitet. — ἀπὸ τούτου, infolge dessen, verbinde mit ἔλαθε κατ.

3. μᾶλλον, besser, aus dem folg. πρότερον klar. — αὐτοὺς ist Konj. von Bauer für αὐτοῦ, das durchaus lästig wäre, wogegen ein Subj. zu ἐσπέμπειν sehr wünschenswert er-

scheint. — τότε — ποιεῖσθαι haben die Hdschr. vor τὴν τε — οὔσαν. Mit Recht hat Kr. die Umstellung vorgenommen. Der Satz giebt so nach Krügers Erklärung: „da rüstete er sich wie zu etwas das schon verdiente dafs die Ath. sich im höhern Grade Mühe gäben zum Angriff“ einen genügenden Sinn. ἀξιοχρεῶς mit dem Inf. auch 5, 13, 1 und Herod. 4, 126, freilich nicht in ganz gleicher Bedeutung. — μεταπέμπων. Üb. das Aktiv zu 1, 112, 3. — τηρήσονται = τηρηθήσονται.

31. 2. διετετάχατο, sc. οἱ Λακεδ. Üb. die Flexion zu 3, 13, 3. — μέσον ohne Art., wie häufig bei der Angabe der Teile einer Schlachtordnung. — περὶ τὸ ὕδωρ. 26, 4.

Ἐπιτάδας ὁ ἄρχων εἶχε, μέρος τέ τι οὐ πολὺ αὐτὸ τὸ ἔσχατον ἐφύλασσε τῆς νήσου τὸ πρὸς τὴν Πύλον, ὃ ἦν ἐκ τε θαλάσσης ἀπόκρημνον καὶ ἐκ τῆς γῆς ἤμιστα ἐπίμαχον· καὶ γὰρ τι καὶ ἔρουμα αὐτόθι ἦν παλαιὸν λίθων λογάδην πεποιημένον, ὃ ἐνόμιζον σφίσιν ὠφέλιμον ἂν εἶναι, εἰ καταλαμβάνοι ἀναχώρησις βιαιοτέρα. οὕτω μὲν τεταγμένοι ἦσαν.

32. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τοὺς μὲν πρώτους φύλακας, οἷς ἐπέδραμον, εὐθὺς διαφθεῖρουνσιν ἐν τε ταῖς εὐναῖς ἐτι ἀναλαμ-^{τε del. Milam.} βάνοντας τὰ ὄπλα καὶ λαθόντες τὴν ἀπόβασιν, οἰομένων αὐτῶν ^{ἀναλαμβάνοντες ἐτι} τὰς ναῦς κατὰ τὸ ἔθος ἐς ἔφορον τῆς νυκτὸς πλεῖν. ἅμα δὲ ^{2. delam. παρ. v. 8. 9. 16, 696} ἔφ γιγνομένη καὶ ὁ ἄλλος στρατὸς ἀπέβαινον, ἐκ μὲν νεῶν ἑβδομήκοντα καὶ ὀλίγῳ πλειόνων πάντες πλήν θαλαμίων, ὡς ἕκαστοι ἐσκευασμένοι, τοξόται δὲ ὀκτακόσιοι καὶ πελτασταὶ οὐκ ἐλάσσους τούτων, Μεσσηνίων τε οἱ βεβοηθηκότες καὶ ἄλλοι ὅσοι περὶ Πύλον κατεῖχον πάντες πλήν τῶν ἐπὶ τοῦ τείχους φυλάκων. Δημοσθένους δὲ τάξαντος διέστησαν κατὰ διακοσίους 3 τε καὶ πλείους, ἔστι δ' ἡ ἐλάσσους, τῶν χωρίων τὰ μετεωρότατα λαβόντες, ὅπως ὅτι πλείστη ἀπορία ἦ τοῖς πολεμίοις πανταχόθεν κεκνωκλωμένοις καὶ μὴ ἔχωσι πρὸς ὃ τι ἀντιτάσσεται, ἀλλ' ἀμφίβολοι γίνωνται τῷ πλήθει, εἰ μὲν τοῖς πρόσθεν ἐπίοιεν, ὑπὸ τῶν κατόπιν βαλλόμενοι, εἰ δὲ τοῖς πλαγίοις, ὑπὸ τῶν ἐκατέρωθεν παρατεταγμένων. κατὰ νότον τε αἰεὶ ἔμελλον 4 αὐτοῖς, ἡ χωρήσειαν, οἱ πολέμιοι ἔσεσθαι ψιλοὶ καὶ οἱ ἀπορώ-^{ψιλοὶ del. Milam.}

Es ist = τὸ περὶ τὸ ὅδωρ in dem Sinne, in welchem μέσον = τὸ μέσον. αὐτό ist Konj. von Bauer für αὐτοῦ. — λίθων λογάδην πεπ. zu K. 4, 2. — λίθων, welcher Genetiv? καταλαμβάνοι, einträte. s. 2, 18, 2. 54, 4.

32. 1. ἐν τε ταῖς εὐναῖς ἐτι (sc. ὄντας) gehört wohl als Bestimmungsstück zu διαφθεῖρουνσιν und hat sein korresp. Glied in καὶ λαθόντες τὴν ἀπ., indem dies gleichsam für καὶ οὐ προησθημένους τὴν ἀπ. steht. s. 3, 112, 3 ἐπιπίπτει τοῖς Ἀμφρακίωταις ἐτι ἐν ταῖς εὐναῖς καὶ οὐ προησθημένοις τὰ γεγενημένα. Krüg. indessen verbindet ἐν — ἐτι mit εὐθύς und καὶ λαθόντες mit ἀναλαμβάνοντας. — τὴν ἀπόβασιν. Ein solcher Akk., jedoch neutr. gen., bei λανθάνειν auch 8, 17, 3 λα-

θόντες τὸ πλείστον τοῦ πλοῦ. Eurip. Iph. A. 516 λάθοιμι τοῦτ' ἂν· ἄλλ' ἐκεῖν' οὐ λήσομεν. — ἐς ἔφορον τῆς ν., zu einer Blokade während der N.

2. ὁ ἄλλος στρατὸς mit Bezug auf 31, 1. — θαλαμίων. Dies waren die Ruderer der untersten Bank. Die der mittleren hießen ζευγῖται, die der obersten θρανῖται. St. schreibt mit Herodian θαλαμίων. — ὡς ἐκ. ἐσκ., eigentl.: bewaffnet, wie jegliche eben bewaffnet waren. zu 1, 3, 4. — τοξόται δὲ st. τε der Hdd. korr. von Kr. Die Leichtbewaffneten werden den bereits gelandeten Schwerbewaffneten entgegengestellt. — κατεῖχον, standen. vgl. zu 6, 95, 2. — ἀμφίβολοι = ἐν ἀμφιβόλῳ 2, 76, 3.

4. οἱ πολέμιοι. Gegen Cl., wel-

τατοι, τοξεύμασι καὶ ἀκοντίοις καὶ λίθοις καὶ σφενδόναις ἐκ πολλοῦ ἔχοντες ἀλκὴν· οἷς μὴδὲ ἐπελθεῖν οἶόν τε ἦν. φεύγοντες τε γὰρ ἐκράτουν καὶ ἀναχωροῦσιν ἐπέκειντο. τοιαύτη μὲν γνώμη ὁ Δημοσθένης τό τε πρῶτον τὴν ἀπόβασιν ἐπενοεῖ καὶ ἐν τῷ ἔργῳ ἔταξεν.

33. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἐπιτάδαν καὶ ὅπερ ἦν πλείστον τῶν ἐν τῇ νήσῳ, ὡς εἶδον τό τε πρῶτον φυλακτήριον διεσφαρμένον καὶ στρατὸν σφίσιν ἐπιόντα, ξυνετάξαντο καὶ τοῖς ὀπλίταις τῶν Ἀθηναίων ἐπῆσαν, βουλούμενοι ἐς χεῖρας ἐλθεῖν· ἐξ ἐναντίας γὰρ οὗτοι καθειστήκεισαν, ἐκ πλαγίου δὲ οἱ ψιλοὶ καὶ 2 κατὰ νάτου· τοῖς μὲν οὖν ὀπλίταις οὐκ ἐδυνήθησαν προσμῆλαι οὐδὲ τῇ σφετέρᾳ ἐμπειρίᾳ χρῆσασθαι. οἱ γὰρ ψιλοὶ ἐκατέρωθεν βάλλοντες εἶργον, καὶ ἅμα ἐκείνοι οὐκ ἀντεπῆσαν, ἀλλ' ἡσύχαζον· τοὺς δὲ ψιλοὺς, ἧ μάλιστα αὐτοῖς προσθέοντες προσκείμεντο, ἔτρεπον, καὶ οἱ ὑποστρέφοντες ἡμύνοντο, ἄνθρωποι κούφως τε καὶ δελεῖ ἐσκενασμένοι καὶ προλαμβάνοντες ῥαδίως τῆς φυγῆς χωρίων τε καὶ χαλεπότητι καὶ ὑπὸ τῆς πολὺ ἐρημίας τραχέων ὄντων, ἐν οἷς Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἐδύναντο διώκειν ὅπλα ἔχοντες.

34. Χρόνον μὲν οὖν τινα ὀλίγον οὕτω πρὸς ἀλλήλους

cher mit veränderter Interp. χωρή-
σειαν οἱ πολ. verbindet (und da-
durch genötigt ist das nächste καὶ
zu tilgen) spricht durchaus das vor-
angehende αὐτοῖς. Den von Cl.
gegen die Zulässigkeit von οἱ πολ.
ψιλοὶ „die feindlichen Leichtbe-
waffneten“ angeführten Grund, „daß
Thuk. πολ. nur bei sachlichen Be-
griffen als Adj. gebrauche“, den
Stahl „durchschlagend“ nennt und
deshalb ψιλοὶ streicht, finde ich in
keiner Weise überzeugend, 1) weil
die Thatsache dieses Usus mir nicht
vorzuziehen scheint, da Thuk. in
τῶν πολ. νεκρῶν 5, 74, 2 die νεκροὶ
schwerlich als Sachen gedacht
hat, und 2) weil an sich gar kein
vernünftiger Grund denkbar ist, ein
Adj. wie πολέμιος von der Verbin-
dung mit einem persönl. Begriff
auszuschließen. Rauchenst. streicht
ψιλοὶ u. οἱ vor ἀπορ. — καὶ οἱ
ἀπορώτατοι. Wir lieber: und dies
waren die —. Eben so 33, 1 καὶ
ὅπερ ἦν πλείστον. 3, 108, 1 τὸ κατ'
Εὐρύλοχον καὶ ὁ κρᾶτιστον ἦν.

ἀπορος in seltnerer Bedeutung:
einer, dem man nicht bei-
kommen kann. vgl. Plat. Apol.
p. 18 D οὗτοι πάντες ἀπορώτατοι
εἰσιν. Ähnlich der Gebrauch von
ἀμύχανος. — ἔχοντες ἀλκὴν, den
Kampf führend.

33. 2. Zu προσθέοντες προσκεί-
μεντο vgl. Stahl 2, 79, 6 προσιπτεύ-
οντες ἢ δοκοὶ προσέβαλλον. — καὶ
οἱ, und diese, passender als καὶ
οἱ. — τῆς φυγῆς, auf der Flucht.
s. 60, 2 τῆς ἀρχῆς προκοπτόντων.
47, 3 ἐπετάχυνον τῆς ὁδοῦ. Wohl
eigentl. gen. part. St. korr. τῇ
φυγῇ. — Dem κούφως τε ἐστ. entspr.
καὶ πολ., indem, wie öfter, zwei
Gedanken, die logisch im Kausal-
nexus stehn, koordiniert sind. zu
3, 15, 2. Zweifelhaft aber ist, ob
auch die folg. τε und καὶ sich auf
einander beziehen, wo dann eine
leichte Varietät des Ausdrucks an-
zunehmen ist (χαλεπότητι parallel
dem τραχέων ὄντων), od. ob τε und,
καὶ auch bedeutet.

ἡκροβολίσαντο· τῶν δὲ Λακεδαιμονίων οὐκέτι ὀξέως ἐπεκθεῖν
 ἢ προσπίπτειεν δυναμένων, γνόντες αὐτοὺς οἱ ψилоὶ βραδυ-
 τέρους ἢ ὄντας τῷ ἀμύνεσθαι, καὶ αὐτοὶ τῇ τε ὄψει τοῦ
 θαρσεῖν τὸ πλεῖστον ελληφότες πολλαπλάσιοι φαινόμενοι καὶ
 ξυνειθισμένοι μᾶλλον μηκέτι δεινούς αὐτοὺς ὁμοίως σφίσι φαί-
 νεσθαι, ὅτι οὐκ εὐθύς ἄξια τῆς προσδοκίας ἐπεπόνθεσαν, ὥσπερ
 ὅτε πρῶτον ἀπέβαινον τῇ γνώμῃ δεδουλωμένοι ὡς ἐπὶ Λακε-
 δαιμονίους, καταφρονήσαντες καὶ ἐμβοήσαντες ἀθρόοι ὥρμησαν
 ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔβαλλον λίθοις τε καὶ τοξεύμασι καὶ ἀκοντίοις,
 ὡς ἕκαστός τι πρόχειρον εἶχε. γενομένης δὲ τῆς βοῆς ἅμα τῇ ²
 ἐπιδρομῇ ἐκπληξίς τε ἐνέπεσεν ἀνθρώποις ἀήτεσι τοιαύτης
 μάχης καὶ ὁ κονιορτὸς τῆς ὕλης νεωστὶ κεκαυμένης ἐχώρει πολὺς
 ἄνω, ἄπορόν τε ἦν ἰδεῖν τὸ πρὸ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν τοξευμάτων
 καὶ λίθων ἀπὸ πολλῶν ἀνθρώπων μετὰ τοῦ κονιορτοῦ ἅμα
 φερομένων. τό τε ἔργον ἐνταῦθα χαλεπὸν τοῖς Λακεδαιμονίοις ³
 καθίστατο. οὔτε γὰρ οἱ πῖλοι ἔστεγον τὰ τοξεύματα, δοράτιά
 τε ἐναπεκέκλαστο βαλλομένων, εἰχὼν τε οὐδὲν σφίσι αὐτοῖς
 χρησασθαι, ἀποκεκλημένοι μὲν τῇ ὄψει τοῦ προορᾶν, ὑπὸ δὲ
 τῆς μείζονος βοῆς τῶν πολεμίων τὰ ἐν αὐτοῖς παραγγελλόμενα
 οὐκ ἔσ ακοῦντες, κινδύνουν τε πανταχόθεν περιεστῶτος καὶ οὐκ
 ἔχοντες ἐλπίδα καθ' ὃ τι χρὴ ἀμυνομένους σωθῆναι.

35. Τέλος δὲ τραυματιζομένων ἤδη πολλῶν διὰ τὸ ἀεὶ
 ἐν τῷ αὐτῷ ἀναστρέφεσθαι, ξυγκλήσαντες ἐχώρησαν ἐς τὸ

34. 1. ἐπεκθεῖν, ausfallen. — προσπίπτειεν, sc. οἱ ψιλοί. — τῷ ἀμύνεσθαι, mit, in der Verteidigung. s. 7, 43, 5 ὅπως τῇ παρούσῃ ὁρμῇ τοῦ περαινέσθαι ὦν ἔνεκα ἤλθον μὴ βραδεῖς γένωνται. — τῇ ὄψει, durch den Anblick, näml. ihrer eignen Menge. — τοῦ θαρσεῖν τὸ πλεῖστον, den höchsten Grad des Mutes. — ξυνειθισμένοι hat den Acc. c. Inf. nach sich, indem das, woran sie sich gewöhnt haben, durch eine passive Wendung ausgedrückt wird. — ὥσπερ bez. auf ὁμοίως. — ὡς ἐπὶ, ut, quippe contra L. zu 3, 113, 6.

2. μάχης, 3, 95, 3. — ἐχώρει πολὺς 1, 22, 2. — ἀπὸ b. Passiv, bez. der Ausgangspunkt in der Thätigkeit von her.

3. πῖλοι sind wahrscheinl. Filz-

panzer. — ἐναπεκέκλαστο, sc. τοῖς πῖλοις. — βαλλομένων, sc. τῶν Λακ. — τῇ ὄψει, s. 34, 1 hier wohl im objekt. Sinne, durch das, was sich ihren Augen darbot, näml. die Staub-, Pfeil- u. Steinwolke. So entspricht es dem ὑπὸ τῆς μείζονος βοῆς. Dafs ὄψις diese objekt. Bedeutung von „spectaculum, Erscheinung“ hat, zeigen 4, 125, 5, 6, 45, 3, 7, 44, 2. Auch hier jedoch, wie 3, 112, 4, erklären mehrere τῇ ὄψει als durch das folg. ἔσ ακοῦντες veranlafsten pleonast. Zusatz: „fürs Gesicht, für die Augen“, für welchen Sinn Kr. τὴν ὄψιν wünscht. — τοῦ προορᾶν hängt ab von ἀποκεκλ. — ἐν αὐτοῖς wie 25, 9 st. αὐτοῖς d. Hdd.

35. 1. ἐν τῷ αὐτῷ auf ein u. derselben Stelle. — ξυγκλήσαντες in-

ἔσχατον ἔρυμα τῆς νήσου, ὃ οὐ πολὺ ἀπέειχε, καὶ τοὺς ἐαυτῶν
 2 φύλακας. ὥς δὲ ἐνέδοσαν, ἐνταῦθα ἤδη πολλῶ ἔτι πλέονι βοῇ
 τεθαρσηκότες οἱ ψιλοὶ ἐπέκειντο, καὶ τῶν Λακεδαιμονίων ὅσοι
 μὲν ὑποχωροῦντες ἐγκατελαμβάνοντο, ἀπέθνησκον, οἱ δὲ πολλοὶ
 3 παρὰ πᾶν ὥς ἀμυνόμενοι ἤπερ ἦν ἐπίμαχον. καὶ οἱ Ἀθηναῖοι
 ἐπισπόμενοι περίοδον μὲν αὐτῶν καὶ κύκλωσιν χωρίου ἰσχύι
 4 οὐκ εἶχον, προσιόντες δὲ ἐξ ἐναντίας ὥσασθαι ἐπειρῶντο, καὶ
 χρόνον μὲν πολὺν καὶ τῆς ἡμέρας τὸ πλείστον ταλαιπωροῦμενοι
 ἀμφοτέροι ὑπὸ τε τῆς μάχης καὶ δίψης καὶ ἡλίου ἀντείχον,
 περῶμενοι οἱ μὲν ἐξελάσασθαι ἐκ τοῦ μετεώρου, οἱ δὲ μὴ ἐν-
 δοῦναι· ὅῃ δ' οἱ Λακεδαιμόνιοι ἡμύναντο ἢ ἐν τῷ πρίν, οὐκ
 οὔσης σφῶν τῆς κυκλώσεως ἐς τὰ πλάγια.

36. Ἐπειδὴ δὲ ἀπέραντον ἦν, προσελθὼν ὁ τῶν Μεσση-
 νίων στρατηγὸς Κλέων καὶ Δημοσθένης ἄλλως ἔφη ποιεῖν
 σφᾶς· εἰ δὲ βούλονται ἑαυτῷ δοῦναι τῶν τοξοτῶν μέρος τι καὶ
 τῶν ψιλῶν περιεῖναι κατὰ νότου αὐτοῖς ὁδῶ ἢ ἂν αὐτοὺς εὗρη,
 2 δοκεῖν βιάσασθαι τὴν ἔφοδον. λαβὼν δὲ ἃ ἤτησατο, ἐκ τοῦ
 ἀφανοῦς ὁρμήσας, ὥστε μὴ ἰδεῖν ἐκείνους, κατὰ τὸ αἰὲ παρει-
 κον τοῦ κρημνώδους τῆς νήσου προβαίνων, καὶ ἢ οἱ Λακεδαι-
 μόνιοι χωρίου ἰσχύι πιστεύσαντες οὐκ ἐφύλασσαν, χαλεπῶς τε
 καὶ μόλις περιελθὼν ἔλαθε, καὶ ἐπὶ τοῦ μετεώρου ἐξαπίνης
 ἀναφανείς κατὰ νότου αὐτῶν τοὺς μὲν τῷ ἀδοκίῳ ἐξέπληξε,
 3 τοὺς δὲ ἃ προσεδέχοντο ἰδόντας πολλῶ μᾶλλον ἐπέρρωσε. καὶ
 οἱ Λακεδαιμόνιοι βαλλόμενοι τε ἀμφοτέρωθεν ἤδη καὶ γιγνώ-
 μενοι ἐν τῷ αὐτῷ ξυμπτώματι, ὥς μικρὸν μεγάλῳ εἰκάσαι, τῷ

trans. sich (enger) zusammen-
 schließen. — τὸ ἔσχατον ἔρ. 31, 2.

2. παρὰ πᾶν, längs des gan-
 zen Werkes, beschränkt durch
 ἤπερ ἦν ἐπίμαχον.

3. οὐκ εἶχον = ποιεῖσθαι οὐκ
 ἐδύναντο. — ὥσασθαι, sc. αὐτοῦς.

4. δίψης, die meist. Hdd. haben
 hier u. 7, 87, 2 die Form nach d.
 3. Deklin. Doch haben Cl. u. St.
 mit Recht die ältere Form nach d.
 ersten Dekl. hergestellt.

36. 1. ἄλλως vergeblich. — τῶν
 ψιλῶν, unterschieden von τῶν τοξο-
 τῶν, sind hier die Peltasten: 32,
 2. — περιεῖναι Inf. des Zweckes.

— βιάσασθαι scheinbar für d. Fut.
 zu 1, 81, 6.

2. ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, sc. τοῖς πο-
 λεμίοις, erläutert durch ὥστε —
 ἐκείνους. — κατὰ — νήσου, wo
 die klippenreiche Natur der
 Insel es jedesmal gestattete.
 — προβαίνων, obgleich nur in we-
 nigen Codd., verdient den Vorzug
 vor προσβαίνων; nicht um das
 Heranrücken handelt es sich, son-
 dern um das Vorrücken behufs der
 Umzingelung.

3. ὥς — εἰκάσαι vgl. ὥς εἰπεῖν.
 M. 545. Kr. Gr. § 55, 1, Anm. 3.
 Auch bei Herodot 9, 34. u. eben-

ἐν Θερμοπύλαις (ἐκεῖνοί τε γὰρ τῇ ἀτραπῷ περιελθόντων τῶν Περσῶν διεφθάρησαν, οὗτοί τε), ἀμφίβολοι ἤδη ὄντες οὐκ ἐτι ἀντείχον, ἀλλὰ πολλοῖς τε ὀλλοί μοι μαχόμενοι καὶ ἀσθενεῖα σώματων διὰ τὴν σιτοδείαν ὑπεχώρουν· καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκράτουν ἤδη τῶν ἐφόδων.

37. Γνοὺς δὲ ὁ Κλέων καὶ ὁ Δημοσθένης ὅτι, εἰ καὶ ὁποσονοῦν μᾶλλον ἐνδῶσόνσι, διαφθαρησομένους αὐτοὺς ὑπὸ τῆς σφετέρας στρατιᾶς, ἔπαυσαν τὴν μάχην καὶ τοὺς ἐαυτῶν ἀπεῖρξαν, βουλόμενοι ἀγαγεῖν αὐτοὺς Ἀθηναίοις ζῶντας, εἴ πως τοῦ κηρύγματος ἀκούσαντες ἐπικλασθεῖεν τῇ γνώμῃ [τὰ ὅπλα παραδοῦναι] καὶ ἡσσηθεῖεν τοῦ παρόντος δεινοῦ. ἐκὴν-2 ρυξάν τε εἰ βούλονται τὰ ὅπλα παραδοῦναι καὶ σφᾶς αὐτοὺς Ἀθηναίοις ὥστε βουλευσαί ὃ τι ἂν ἐκείνοις δοκῇ.

38. Οἱ δὲ ἀκούσαντες παρήκαν τὰς ἀσπίδας οἱ πλεῖστοι καὶ τὰς χεῖρας ἀνέσεισαν δηλοῦντες προσέειπαι τὰ κεκρυγμένα. μετὰ δὲ ταῦτα γενομένης τῆς ἀνοκωχῆς ξυνήλθον ἐς λόγους ὃ τε Κλέων καὶ ὁ Δημοσθένης καὶ ἐκείνων Στύφων ὁ Φάρακος, τῶν πρότερον ἀρχόντων τοῦ μὲν πρώτου τεθνηκότες,

dort 4, 99: ὡς εἶναι ταῦτα σμικρὰ μεγάλοις συμβαλεῖν. — τῷ ἐν Θερμ., wie das bei Therm. Wovon hängt also der Dat. ab? — οὗτοί τε, sc. περιελθόντων τῶν Ἀθ. Das Prädik. διεφθάρησαν kann ganz füglich auch von diesen Laked. verstanden werden, wenn gleich die Mehrzahl nur in Gefangenschaft geriet. Dieselbe Satzform Eurip. Iph. T. 1333 κείνοι τε γὰρ σίδηρον οὐκ εἶχον χερσὶν, ἡμεῖς τε (von Krüg. citiert). Zieht man mit and. οὗτοί τε zum Folg., so ist ein Anakoluth anzunehmen. — St. hält τῶν Περσῶν für Glossem, da es nur zu dem ersten Teil paßt; aber wir glauben, dafs, wenn ein Glossator das II. verbrochen hätte, derselbe auch περ. τ. Ἀθην. zugesetzt haben würde. — ἀμφίβολοι ἤδη ὄντες (32, 3) nimmt das obige βαλλόμενοι ἀμφοτέρωθεν wieder auf. — διὰ τὴν σιτοδείαν gehört nicht zum Verb., sondern zu ἀσθενεῖα σώματων, wie auch wir unmittelbar zusammenstellen können: aus Körperschwäche wegen Nahrungsmangels.

THUCYDIDES I. 2.

37. 1. Statt γνοὺς erwartet man γνόντες. — ὅτι — διαφθαρησομένους αὐτοὺς. Anakoluth; die beiden möglichen Konstruktionen, ὅτι c. Ind. oder das Particip sind vermischt. Ähnl. Plat. Gorg. p. 481 D αἰσθάνομαι οὖν σου ἐκίστοτε, καίπερ ὄντος δεινοῦ, ὅτι, ὅπως ἂν φῇ σου τὰ παιδικὰ καὶ ὅπως ἂν φῇ εἶναι, οὐ δυναμένον ἀντιλέγειν. Apol. p. 37 B ἔλωμαι ὦν εὖ οἶδα ὅτι κακῶν ὄντων. v. Herw. streicht ὅτι; doch wie sollte dies in d. Text geschlichen sein? — [τὰ ὅπλα παραδοῦναι] Kr. beseitigt es als aus den folg. zugesetzt.

2. εἰ βούλονται. zu 3, 52, 2. — βουλευσαί κτέ. Kap. 15, 1.

38. 1. παρήκαν, senkten. St. verlangt dafür die Form παρεῖσαν, wie sie auch sonst v. Thuk. gebraucht ist; doch ist der Gebrauch sonst schwankend. — προσέειπαι. Der Inf. statt des regelm. Partic. nach δηλοῦντες. Desgleichen nach δηλοῖ ὄντες 47, 2. Ohne Zweifel sollte an beiden Stellen die Härte zweier Partic. gemieden werden.

- del Wilam.* Ἐπιτάδου, τοῦ δὲ μετ' αὐτὸν Ἰππαργέτου ἐφηρημένου ἐν τοῖς νεκροῖς ἔτι ζῶντος κειμένου ὡς τεθνεῶτος, αὐτὸς τρίτος ἐφη-
- 2 ρημένος ἄρχειν κατὰ νόμον, εἴ τι ἐκείνοι πάσχοιεν. ἔλεγε δὲ ὁ Στύφων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὅτι βούλονται διακηρυκεύσασθαι πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἡπείρῳ Λακεδαιμονίους ὅτι χρὴ σφᾶς ποιεῖν.
- 3 καὶ ἐκείνων μὲν οὐδένα ἀφέντων, αὐτῶν δὲ τῶν Ἀθηναίων καλούντων ἐκ τῆς ἡπείρου κήρυκας καὶ γενομένων ἐπερωτήσεων δις ἢ τρίς, ὁ τελευταῖος διαπλεύσας αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς ἡπείρου Λακεδαιμονίων ἀνὴρ ἀπήγγειλεν ὅτι „οἱ Λακεδαιμόνιοι κελεύουσιν ὑμᾶς αὐτοὺς περὶ ὑμῶν αὐτῶν βουλευέσθαι, μηδὲν αἰσχρὸν ποιοῦντας.“ οἱ δὲ καθ' ἑαυτοὺς βουλευσάμενοι τὰ
- 4 ὅπλα παρέδοσαν καὶ σφᾶς αὐτούς. καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐν φυλακῇ εἶχον αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι· τῇ δ' ὕστεραίᾳ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τροπαῖον στήσαντες ἐν τῇ νήσῳ τὰ ἄλλα διεσκευάζοντο ὡς ἐς πλοῦν καὶ τοὺς ἄνδρας τοῖς τριηράρχοις διεδίδοσαν ἐς φυλακὴν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι κήρυκα
- 5 πέμψαντες τοὺς νεκροὺς διεκομίσαντο. ἀπέθανον δ' ἐν τῇ νήσῳ καὶ ζῶντες ἐλήφθησαν τοσοῖδε· εἴκοσι μὲν ὀπλίται διεβησαν καὶ τετρακόσιοι οἱ πάντες· τούτων ζῶντες ἐκομίσθησαν ὅκτω ἀποδέοντες τριακόσιοι, οἱ δὲ ἄλλοι ἀπέθανον. καὶ Σπαρτιῶται τούτων ἦσαν τῶν ζώντων περὶ εἴκοσι καὶ ἑκατόν. Ἀθηναίων δὲ οὐ πολλοὶ διεφθάρησαν· ἡ γὰρ μάχη οὐ σταδία ἦν.
39. Χρόνος δὲ ὁ ξύμπας ἐγένετο ὅσον οἱ ἄνδρες οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἐπολιορκήθησαν, ἀπὸ τῆς ναυμαχίας μέχρι τῆς ἐν τῇ
- 2 νήσῳ μάχης, ἑβδομήκοντα ἡμέραι καὶ δύο. τούτων περὶ εἴκο-

wie 3, 82, 7. — ἐφηρημένου — κατὰ νόμον, also schon zu Sparta, zu 3, 109, 1. — Ἰππαργέτας, hier Eigenname, sonst Amtstitel für die drei Vorgesetzten der sogen. spartan. Hippeis.

3. ἐκείνων ist gen. part. zu οὐδένα. Subj. auch von ἀφέντων ist τῶν Ἀθηναίων. Kr. hält Ἀθην. für eingeschoben. — ὁ gehört nicht zu τελευταῖος, das prädikativ steht: als der letzte. — ὅτι. zu 1, 137, 4. Der erteilte Rat ist ebenso zweideutig, als die an die Plataier gerichtete Frage 3, 52. Der Sinn ist: „ihr wisset, was schön für den Spartaner ist, handelt darnach“. Vgl. „Σπάρτα δ' οὐ τὸ θανεῖν, ἀλλὰ

φυγεῖν θάνατος“ (Simonides) u. das bekannte Distichon desselben auf die bei Thermopylai gefallenen Spart. Xenoph. *Λακ. πολ.* 9: Ἄξιον δὲ τοῦ Ἀνιοῦργον καὶ τόδε ἀγασθῆναι, τὸ κατεργάσασθαι ἐν τῇ πόλει αἰρετώτερον εἶναι τὸν καλὸν θάνατον ἀντὶ τοῦ αἰσχευέμενον βίου. Vgl. übrigens Kap. 40.

4. διεσκευάζοντο, von Thuk. sonst nie gebraucht, scheint, wie auch Cl. verm., aus παρυσκευάζοντο verfälscht zu sein. v. Herw. nimmt dies auf.

5. ὅκτω ist der Genet. s. 2, 13, 3 τριακοσίων ἀποδέοντα μύρια.

39. 1. ναυμαχίας K. 14. — πρέσβεις. K. 15—22.

σιν ἡμέρας, ἐν αἷς οἱ πρόεσβεις περὶ τῶν σπονδῶν ἀπῆσαν, ἐσιτοδοτοῦντο, τὰς δὲ ἄλλας τοῖς ἐσπλέονσι λάθρα διετρέφοντο· καὶ ἦν σίτος ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἄλλα βρώματα ἐγκατελήφθη· ὁ γὰρ ἄρχων Ἐπιτάδας ἐνδεεστέρας ἐκάστω παρεῖχεν ἢ πρὸς τὴν ἐξουσίαν. οἱ μὲν δὴ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἀνεχώρησαν τῷ στρατῷ ἐκ τῆς Πύλου ἐκάτεροι ἐπ' οἶκον, καὶ τοῦ Κλέωνος καίπερ μανιώδης οὔσα ἡ ὑπόσχεσις ἀπέβη· ἐντὸς γὰρ εἴκοσιν ἡμερῶν ἤγαγε τοὺς ἄνδρας, ὥσπερ ὑπέστη.

40. Παρὰ γνώμην τε δὴ μάλιστα τῶν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτο τοῖς Ἕλλησιν ἐγένετο· τοὺς γὰρ Λακεδαιμονίους οὔτε λιμῷ οὔτ' ἀνάγκῃ οὐδεμιᾷ ἤξιουν τὰ ὅπλα παραδοῦναι, ἀλλὰ ἔχοντας καὶ μαχομένους ὡς ἐδύναντο ἀποθνήσκειν. ἀπιστοῦν-² τές τε μὴ εἶναι τοὺς παραδόντας τοῖς τεθνεῶσιν ὁμοίους, καί-
τινος ἐρομένου ποτὲ ὕστερον τῶν Ἀθηναίων ξυμμαχῶν δι' ἀχθηδόνα ἓνα τῶν ἐκ τῆς νήσου αἰχμαλώτων εἰ οἱ τεθνεῶτες αὐτῶν καλοὶ ἀγαθοί, ἀπεκρίνατο αὐτῷ πολλοῦ ἂν ἄξιον εἶναι τὸν ἄτρακτον, λέγων τὸν οἰστόν, εἰ τοὺς ἀγαθοὺς διεργίνωσκε, δῆλωσιν ποιούμενος ὅτι ὁ ἐντυγχάνων τοῖς τε λίθοις καὶ τοξεύ-
μασι διεφθείρετο.

41. Κομισθέντων δὲ τῶν ἀνδρῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἐβούλευσαν δεσμοῖς μὲν αὐτοὺς φυλάσσειν μέχρι οὗ τι ξυμβῶσιν· ἦν δ' οἱ Πελοποννήσιοι πρὸ τούτου ἐς τὴν γῆν ἐσβάλλωσιν, ἐξαγα-

2. ἀπῆσαν. Die Codd. ἀπῆσαν. Jenes fordert Cobet var. lectt. p. 33 u. nov. lectt. p. 346, unter Bestimmung von Herbst S. 11, der vergleicht 8, 87, 1 ὥστε τροφήν ἐν ὅσῳ ἂν αὐτὸς ἀπὴρ διδόναι. Derselbe Fall K. 42, 3. — ἐσιτοδοτοῦντο = σίτος αὐτοῖς ἐδίδοτο. So auch μισθοδοτεῖν, οἰνοδοτεῖν τινα. — τοῖς ἐσπλέονσι ist Neutr. — ἦν, welches Kr. u. v. Herw. streichen, möchte ich nicht entbehren, denn sonst würde die Stellung von ἐν τῇ νήσῳ auffallen; prägnant: es fand sich vor. — ἐνδεεστέρας πρὸς 2, 35, 2. Der Komparativ mit πρὸς sonst bei Thuk. ohne ἦ. Es entspricht πρὸς ἦ ganz dem lat. quam pro.

40. 1 ἔχοντας, sc. τὰ ὅπλα.

2. ἀπιστοῦντές τε. Absol. Nom. infolge einer Anakoluthie. Statt des Prädik. (etwa: wurden sie eines

andern belehrt) tritt gleich die Erzählung des Vorfalles selbst ein, und darum wird der Satz auch grammatisch anders gewendet. Am ähnlichsten 8, 80, 3. Die ganz verschiedene Interpunktion und Erklärung der ganzen Periode, welche Cl. giebt und Stahl billigt, leuchtet mir um so weniger ein, da an die Stelle des gewöhnl. angenommenen Anakoluths nur ein anderes träte. Auch ist es ein Irrtum, dafs τέ (zu Anfang s. §. 1) wegen δὲ nicht den Satz mit dem vorigen verbinden könne; s. 62, 2 τὸ ξύμπαν τε δὴ γινώμεν. Madvig korr. ohne Grund ἡπίστον τε. — μὴ zu 3, 75, 4. — δι' ἀχθηδόνα um ihn zu kränken urspr. d. Motiv, dann d. Ziel bezeichnend. Wir könnten frei sagen: aus Schadenfreude. zu 2, 89, 4.

41. 1. ξυμβῶσιν. Der bloße Konj. wie Kap. 16, 2 u. 6.

- 2 γόντες ἀποκτεῖναι. τῆς δὲ Πύλου φυλακὴν κατεστήσαντο, καὶ οἱ ἐκ τῆς Ναυπάκτου Μεσσηνιοὶ ὥς ἐς πατρίδα ταύτην (ἔστι γὰρ ἡ Πύλος τῆς Μεσσηνίδος ποτὲ οὔσης γῆς) πέμψαντες σφῶν αὐτῶν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους ἐλήξοντο τὴν Λακωνικὴν καὶ πλεῖ-
3 στα ἔβλαπτον ὁμόφωνοι ὄντες. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀμαθεῖς ὄντες ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ ληστείας καὶ τοιούτου πολέμου, τῶν τε Εἰλώτων αὐτομολούντων καὶ φοβούμενοι μὴ καὶ ἐπὶ μακρό-
τερον σφίσι τι νεωτερισθῇ τῶν κατὰ τὴν χώραν, οὐ θάδῳς ἔφερον, ἀλλὰ, καίπερ οὐ βουλόμενοι ἐνδηλοὶ εἶναι τοῖς Ἀθη-
4 ναίοις, ἐπρεσβεύοντο παρ' αὐτοὺς καὶ ἐπειρῶντο τὴν τε Πύλον καὶ τοὺς ἄνδρας κομίζεσθαι. οἱ δὲ μειζόνων τε ὠρέγοντο καὶ πολλάκις φοιτῶντων αὐτοὺς ἀπράκτους ἀπέπεμπον. ταῦτα μὲν τὰ περὶ Πύλον γενόμενα.

42. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους μετὰ ταῦτα εὐθύς Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Κορινθίαν ἐστράτευσαν ναυσὶν ὀγδοήκοντα καὶ δισχιλίους ὀπλίταις ἐαυτῶν καὶ ἐν ἱππαγωγοῖς ναυσὶ διακοσίοις ἱππεύ-
σιν· ἡκολούθουν δὲ καὶ τῶν ξυμμάχων Μιλήσιοι καὶ Ἄνδριοι καὶ Καρύστιοι, ἐστρατήγει δὲ Νικίας ὁ Νικηράτου τρίτος ἀν-
2 τός. πλείοντες δὲ ἅμα ἔφ' ἔσχον μεταξὺ Χερσονήσου τε καὶ Ῥεῖτου ἐς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ χωρίου ὑπὲρ οὗ ὁ Σολύγειος λόφος ἐστίν, ἐφ' ὃν Δωριῆς τὸ πάλαι ἰδρυθέντες τοῖς ἐν τῇ πόλει Κορινθίοις ἐπολέμουν, οὓσιν Αἰολεῦσι· καὶ κώμη νῦν ἐπ' αὐτοῦ Σολύγεια καλουμένη ἐστίν. ἀπὸ δὲ τοῦ αἰγιαλοῦ τούτου ἐνθα
αἱ νῆες κατέσχον ἡ μὲν κώμη αὕτη δώδεκα σταδίου ἀπέχει,
3 ἡ δὲ Κορινθίων πόλις ἐξήκοντα, ὁ δὲ ἰσθμὸς εἴκοσι. Κορινθιοὶ δὲ προπυθόμενοι ἐξ Ἀργεῶν ὅτι ἡ στρατιὰ ἤξει τῶν Ἀθηναίων, ἐκ πλείονος ἐβοήθησαν ἐς ἰσθμὸν πάντες πλὴν τῶν ἔξω ἰσθμοῦ·

2. ὥς — ταύτην = ἐς ταύτην ὥς ἐς πατρίδα. zu 1, 84, 4. — γῆς hält St. für Zusatz. Aber auch Kap. 3, 2 steht es ja. — ἐλήξοντο wie 3, 85, 2. st. ἐλήξον τε. — ὁμόφωνοι. zu 3, 112, 4.

3. ἐπὶ μακρότερον, in weiterer Ausdehnung. — ἐνδηλοὶ εἶναι, sc. οὐ θάδῳς φέροντες.

4. φοιτῶντων, sc. αὐτῶν, neben αὐτοῖς, wie oft. — μειζόνων ὠρέγοντο vgl. Kap. 21, 2.

42. 1. Κάροντος Stadt an der Südküste v. Euböia, z. B. 1, 98, 3.

2. ἅμα ἔφ' ἔσχον, landeten mit Tagesanbruch, nachdem sie schon in der Nacht angelangt waren (§. 4). — Χερσονήσος der ins Meer vorspringende Ausläufer des Oneiongebirges an der korinthischen Küste. — Ῥεῖτος halten einige wegen des Namens für einen Bach; doch deutet das μεταξὺ mehr auf einen zweiten Vorsprung der Küste.

3. ἐκ πλείονος, seit längerer Zeit, mit ἐβοήθησαν zu verbinden, rät die Stellung entschieden; auch setzt ja das folgende ἐπετίθουν ein

καὶ ἐν Ἀμπρακίᾳ καὶ ἐν Λευκαδίᾳ ἀπῆσαν αὐτῶν πεντακόσιοι φρουροί· οἱ δ' ἄλλοι πανδημεὶ ἐπετήρουν τοὺς Ἀθηναίους οἱ κατασχέουσιν. ὥς δὲ αὐτοὺς ἔλαθον νυκτὸς καταπλεύσαντες 4 καὶ τὰ σημεῖα αὐτοῖς ἤρθη, καταλιπόντες τοὺς ἡμίσεις αὐτῶν ἐν Κερχρεῖᾳ, ἣν ἔρα οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὸν Κρομμυῶνα ἴωσιν, ἐβोधῆθουν κατὰ τάχος.

43. Καὶ Βάττος μὲν ὁ ἕτερος τῶν στρατηγῶν (δύο γὰρ ἦσαν ἐν τῇ μάχῃ οἱ παρόντες) λαβὼν λόχον ἦλθεν ἐπὶ τὴν Σολύγειαν κόμην φυλάξων ἀτελείστον οὖσαν, Λυκόφρων δὲ τοῖς ἄλλοις ξυνέβαλλεν. καὶ πρῶτον μὲν τῷ δεξιῷ κέρα τῶν Ἀθη- 2 ναίων εὐθὺς ἀποβεβηκότε πρὸ τῆς Χερσονήσου οἱ Κορινθιοὶ ἐπέκειντο, ἔπειτα δὲ καὶ τῷ ἄλλῳ στρατεύματι. καὶ ἦν ἡ μάχη καρτερὰ καὶ ἐν χερσὶ πᾶσα. καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας τῶν Ἀθη- 3 ναίων καὶ Καρύστιων (οὗτοι γὰρ παρατεταγμένοι ἦσαν ἐσχατοὶ) ἐδέξαντό τε τοὺς Κορινθίους καὶ ἐώσαντο μόλις· οἱ δὲ ὑποχωρήσαντες πρὸς αἰμασίην (ἣν γὰρ τὸ χωρίον πρόσαντες πᾶν) βάλλοντες τοῖς λίθοις καθύπερθεν ὄντες καὶ παιανίσαντες ἐπῆσαν αὖτις, δεξαμένων δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐν χερσὶν ἦν 4 πάλιν ἡ μάχη. λόχος δέ τις τῶν Κορινθίων ἐπιβοηθήσας τῷ εὐωνύμῳ κέρα ἐαυτῶν ἔτρεψε τῶν Ἀθηναίων τὸ δεξιὸν κέρας καὶ ἐπεδίωξεν ἐς τὴν θάλασσαν· πάλιν δὲ ἀπὸ τῶν νεῶν ἀνέστρεψαν οἱ τε Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Καρύστιοι. τὸ δὲ ἄλλο στρατό- 5 πεδον ἀμφοτέρωθεν ἐμάχετο ξυνεχῶς, μάλιστα δὲ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Κορινθίων, ἐφ' ᾧ ὁ Λυκόφρων ὦν κατὰ τὸ εὐώνυ-

längeres Dortbleiben voraus. — ἐν Ἀμπρακίᾳ. 3, 114, 4. — ἀπῆσαν. Die Codd. ἀπήσαν, wie 39, 2.

4. τὰ σημεῖα, die Feuersignale, hier φωνετοὶ πολέμιοι. zu 3, 22, 7. — Κερχρεῖᾳ, sonst auch als Plural gebr. wie 8, 10, 1. 20. 23. Es lag nördl. des Oneiongeb. an der Küste. — Κρομμυῶν Hauptort an der Küste östl.

43. 1. ἐν — παρόντες = οἱ ἐν τῇ μάχῃ παρόντες s. 6, 64, 3 ταῦτα τοὺς ξυνδράσκοντας u. a. zu 1, 18, 1. — τοῖς ἄλλοις ist dat. instrum.

2. εὐθὺς verbindet sich eng mit dem Partic.: simul atque exiit. Häufig so μεταξὺ. B. §. 150 unt. dies. W. — ἔπειτα δὲ κτέ. Polyain. Strateg. 1, 39, 1. berichtet wenig

glaublich von einem durch Nikias gelegten Hinterhalt. — ἦν — ἐν χερσὶ, fand statt, bestand in Handgemenge. Ebenso §. 3 γενομένης ἐν χερσὶ τῆς μάχης 6, 70, 1.

3. καὶ Καρύστιων eigentüml. an τῶν Ἀθ. angeschlossen. Es ist der rechte Flügel der Athener, bestehend aus Athenern u. Karystiern. — ἦν γὰρ κτέ. Die Parenthese ist, wie häufig, dem zu Erklärenden, hier καθύπερθεν ὄντες, vorausgeschickt.

4. ἀνέστρεψαν, die einz. Stelle, wo Thuk d. Akt. intrans. gebraucht.

5. τὸ δὲ ἄλλο στρατ. Hier wendet sich die Erzählung der andern Seite des Kampfes zu, daher habe ich mit Stahl einen Punkt nach Καρύστιοι

μον τῶν Ἀθηναίων ἡμύνετο· ἤλπιζον γὰρ αὐτοὺς ἐπὶ τὴν Σολύγειαν κόμην πειράσειν.

44. Χρόνον μὲν οὖν πολλὸν ἀντεῖχον οὐκ ἐνδιδόντες ἀλλήλοις· ἔπειτα (ἦσαν γὰρ τοῖς Ἀθηναίοις οἱ ἱππῆς ὠφέλιμοι ξυμμαχόμενοι, τῶν ἐτέρων οὐκ ἐχόντων ἵππους) ἐτράποντο οἱ Κορινθιοὶ καὶ ὑπεχώρησαν πρὸς τὸν λόφον καὶ ἔθεντο τὰ ὅπλα
 2 καὶ οὐκέτι κατέβαινον, ἀλλ' ἡσύχαζον. ἐν δὲ τῇ τροπῇ ταύτῃ κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας οἱ πλείστοί τε αὐτῶν ἀπέθανον καὶ Ἀνκόφρων ὁ στρατηγός. ἡ δὲ ἄλλη στρατιὰ τοῦτ' ὡς τῷ τρόπῳ, οὐ κατὰ δίωξιν πολλὴν οὐδὲ ταχείας φυγῆς γενομένης, ἐπεὶ ἐβιάσθη,
 3 ἐπαναχωρήσασα πρὸς τὰ μετέωρα ἰδρύθη. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ὥς οὐκέτι αὐτοῖς ἐπῆσαν ἐς μάχην, τοὺς τε νεκροὺς ἐσκύλευον καὶ
 4 τοὺς ἐαυτῶν ἀνηροῦντο, τροπαῖόν τε εὐθέως ἔστησαν. τοῖς δ' ἡμίσεσι τῶν Κορινθίων, οἱ ἐν τῇ Κερκρεῖᾳ ἐκάθηντο φύλακες, μὴ ἐπὶ τὸν Κρομυῶνα πλεύσωσι, τοῦτοις οὐ κατάδηλος ἡ μάχη ἦν ὑπὸ τοῦ ὕρου τοῦ Ὀνείου· κονιορτὸν δὲ ὥς εἶδον καὶ ὥς ἔγνωσαν, ἐβοήθουν εὐθύς. ἐβοήθησαν δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς πόλεως
 5 πρεσβύτεροι τῶν Κορινθίων, αἰσθόμενοι τὸ γεγεννημένον. ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ξύμπαντας αὐτοὺς ἐπιόντας καὶ νομίσαντες τῶν ἐγγὺς ἀστυγεϊτόνων Πελοποννησίων βοήθειαν ἐπιέναι, ἀνεχώρουν κατὰ τάχος ἐπὶ τὰς ναῦς, ἔχοντες τὰ σκυλεύματα καὶ

gesetzt. — ἤλπιζον, s. glaubten, fürchteten. — πειράσειν absolut: einen Versuch, Angriff machen s. 25, 10. Heilmann: πειράσειν, was nur poet. ist.

44. 1. οἱ Κορινθιοί, nämlich ihr Centrum und rechter Flügel; mit ἡ δὲ ἄλλη στρατιὰ (§. 2) kehrt dann d. Erzählung zu dem linken korinth. Flügel zurück (Stahl). So wird auch in Kap. 43, 2 das Heer geschieden. — οἱ ἱππῆς. Auf diese entscheidende Mitwirkung der Reiter spielt Aristoph. eq. 595 ff. an.

2. τροπή sonst „das in die Flucht schlagen“ entspr. dem trans. Med.), hier „die Flucht, der Rückzug“ (entspr. dem intrans. ἐτράποντο). — οἱ πλείστοι, die meisten der überhaupt Gefallenen. — τοῦτ' ὡς τῷ τρόπῳ. Auf welche Weise, wird erst in den folgenden Worten gesagt. Cl. klammert die Worte als Glossem ein. Ebenso Rauchenstein.

St. τῷ αὐτῷ τρόπῳ bessert die Stelle nicht. — οὐδὲ — γεν., „und indem keine übereilte Flucht entstand“ adverb. Bestimmung, wie οὐ κατὰ δ. π., zu ἐπαναχωρήσασα.

4. τοῖς δ' ἡμίσεσι. 42, 4. Durch das epanalept. τοῦτοις erhält τοῖς δ' ἡμίσεσι fast selbständ. Stellung: was anbetrifft. — πλεύσωσι, natürlich wer? — φύλακες μὴ wie φυλάσσω 3, 105, 2. — ὥς ἔγνωσαν, als sie die Sachlage erkannten. St. korr. ὥς εἶδον, καὶ ὥς ἔγνωσαν ἐβοήθουν τε „obwohl der Berg es verhinderte, erkannten sie die Sachlage doch“. — οἱ — πρεσβύτεροι. Diese also waren in πανδημί 42, 3 nicht mit einbegriffen.

5. ἐγγὺς ist nicht Glossem, sondern der Genauigkeit halber zugesetzt, wie wir auch sagen „nächster Nachbar“. 1, 80 sind die ἀστυγεῖτονες τῶν Π. von den übr. Πελοπ. geschieden.

τοὺς αὐτῶν νεκροὺς πλὴν δυοῖν, οὓς ἐγκατέλιπον οὐ δυνάμενοι εὐρεῖν. καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ναῦς ἐπεραιώθησαν ἐς τὰς ἐπι- 6
κειμένας νήσους, ἐκ δ' αὐτῶν ἐπικηρυκευσάμενοι τοὺς νεκροὺς
οὓς ἐγκατέλιπον ὑποσπόνδους ἀνείλonto. ἀπέθανον δὲ Κοριν-
θίων μὲν ἐν τῇ μάχῃ δώδεκα καὶ διακόσιοι, Ἀθηναίων δὲ
ὀλίγῳ ἐλάσσους πεντήκοντα.

45. Ἀραντες δὲ ἐκ τῶν νήσων οἱ Ἀθηναῖοι ἐπλευσαν
αὐθημερὸν ἐς Κρομμυῶνα τῆς Κορινθίας· ἀπέχει δὲ τῆς πό-
λεως εἴκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίους. καὶ καθορμισάμενοι τὴν τε 2
γῆν ἐδήλωσαν καὶ τὴν νύκτα ἡύλίσαντο. τῇ δ' ὕστεραία παρα-
πλεύσαντες ἐς τὴν Ἐπιδαυρίαν πρῶτον καὶ ἀπόβασίν τινα ποιη-
σάμενοι ἀφίκοντο ἐς Μεθώνην τὴν μετὰ τὴν Ἐπιδάουρον καὶ
Τροιζῆνος, καὶ ἀπολαβόντες τὸν τῆς Χερσονήσου ἰσθμὸν ἐτεί-
χισαν, [ἐν ᾧ ἡ Μεθώνη ἐστίν,] καὶ φρούριον καταστησάμενοι
ἐλήστευον τὸν ἔπειτα χρόνον τὴν τε Τροιζηνίαν γῆν καὶ Ἀλιεῖδα
καὶ Ἐπιδαυρίαν. ταῖς δὲ ναυσίν, ἐπειδὴ ἐξετείχισαν τὸ χωρίον,
ἀπέπλευσαν ἐπ' οἶκον.

46. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον ταῦτα ἐγίνετο, καὶ Εὐ-
ρυμέδων καὶ Σοφοκλῆς, ἐπειδὴ ἐκ τῆς Πύλου ἀπῆραν ἐς τὴν
Σικελίαν ναυσὶν Ἀθηναίων, ἀφικόμενοι ἐς Κέρκυραν ἐστρά-
τευσαν μετὰ τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ τοὺς ἐν τῷ ὄρει τῆς Ἰστώ-
νης Κερκυραίων καθιδρυμένους, οἳ τότε μετὰ τὴν στάσιν δια-

6. ὑποσπόνδους. Warum diesmal gegen die sonstige Gewohnheit (zu 1, 63, 3) der Sieger um Waffenruhe bitten mußte, geht aus den erzählten Umständen hervor. Es ist hieraus die Religiosität des Nikias zu erkennen. Plutarch erkennt dies besonders an.

45. 2. καθορμισάμενοι ἐς erkl. Herbst (Philol. 42, S. 706 „im Angesicht, gegenüber von Kr.“ Vgl. 3, 32, 2. u. 3. — Μεθώνη, die dor. Form Μεθάνα, sowohl die Halbinsel als die Stadt bezeichnend. Bereits zu Strabons Zeit hatten einzelne Codd. des Thuk. die jon. Form. Möglich ist, daß Thuk. die dorische Form geschrieben hat. Da Μεθ. nicht auf dem Isthmos, sondern an der Westküste der Halbinsel lag, ist ἐν ᾧ ἡ Μεθώνη ἐστίν für einen Zusatz zu halten. Cl. korr. ἐν ᾧ. —

— τὴν τε — καὶ Ἀλ. ohne Wiederholung des Art. zu 25, 2.

46. 1. χρόνον ταῦτα. So die besten Codd.; wenige schlechtere χρόνον δν, was Poppo aufnahm (auch B. in d. früh. Aufl.) wegen 3, 17, 1. 18, 1. 94, 1. Doch ist gerade die paratakt. Verbindung schön. — Vor ναυσὶν will Cl. eine Zahl, etwa μ' = τεσσαράκοντα einschreiben, da die Bemerkung sonst entbehrlich sei. — ἐς Κέρκυραν. s. K. 2, 3. 5, 2. 8, 3. 4. — τῆς Ἰστώνης ungewönl. statt τῇ Ἰστώνη, wie Dobree lesen will, doch einigermassen geschützt durch Polyain. 6, 20, der von derselben Sache redend τὸ τῆς Ἰστώνης ὄρος sagt. — Κερκυραίων ist gen. part. Über die Stellung desselben zu 3, 36, 5. — τότε. 3, 85, 2.

- 2 βάντες ἐκράτουν τε τῆς γῆς καὶ πολλὰ ἐβλαπτον. προσβαλόντες δὲ τὸ μὲν τείχοςμα εἶλον, οἱ δὲ ἄνδρες κατὰπεφηνότες ἀθροοὶ πρὸς μετέωρόν τι ξυνέβησαν ὥστε τοὺς μὲν ἐπικούρους παραδοῦναι, περὶ δὲ σφῶν τὰ ὅπλα παραδόντων τὸν Ἀθηναίων
- 3 δῆμον διαγνῶναι. καὶ αὐτοὺς ἐς τὴν νῆσον οἱ στρατηγοὶ τὴν Πτυχίαν ἐς φυλακὴν διεκόμισαν ὑποσπόνδους, μέχρι οὗ Ἀθηναῖς πεμφθῶσιν, ὥστ' ἐάν τις ἄλῃ ἀποδιδράσκων, ἅπανσι λελύσθαι
- 4 τὰς σπονδὰς. [οἱ δὲ τοῦ δήμου προστάται τῶν Κερκυραίων, δεδιότες μὴ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτοὺς ἐλθόντας οὐκ ἀποκτείνωσι, μηχαν
- 5 νῶνται τοιόνδε τι· τῶν ἐν τῇ νήσῳ πείθουσιν τινὰς ὀλίγους, ὑποπέμφαντες φίλους καὶ διδάξαντες ὡς κατ' εὐνοίαν δὴ λέγειν ὅτι κράτιστον αὐτοῖς εἴη ὡς τάχιστα ἀποδρᾶναι, πλοῖον δέ τι αὐτοὶ ἐτοιμάσειν· μέλλειν γὰρ δὴ τοὺς στρατηγούς τῶν Ἀθηναίων παραδῶσειν αὐτοὺς τῷ δήμῳ τῶν Κερκυραίων.

47. Ὡς δὲ ἐπείσαν καὶ μηχανησαμένων τὸ πλοῖον ἐκπέ-
 2 οντες ἐλήφθησαν, ἐλέλυντό τε αἱ σπονδαὶ καὶ τοῖς Κερκυραίοις
 2 παρεδέδοντο οἱ πάντες. ξυνελάβοντο δὲ τοῦ τοιούτου οὐχ ἥμιστα, ὥστε ἀκριβῆ τὴν πρόφασιν γενέσθαι καὶ τοὺς τεχνισάμενους ἀδεέστερον ἐργεῖσθαι, οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, κατάδηλοι ὄντες τοὺς ἄνδρας μὴ ἂν βούλεσθαι ὑπ' ἄλλων κομισθέντας, διότι αὐτοὶ ἐς Σικελίαν ἐπλεον, τὴν τιμὴν τοῖς ἄρουνσι προσ-
 3 ποιῆσαι. παραλαβόντες δὲ αὐτοὺς οἱ Κερκυραῖοι ἐς οἴκημα μέγα

3. πεμφθῶσιν. Bl. Konj. zu 1, 137, 2. — v. Herw. hält die Worte ὥστ' ἐάν — σπονδὰς für interpoliert aus d. folg. Kap. — αὐτοὺς ἐλθόντας. n. P. Vermutung, die Hdd. haben τοὺς st. αὐτοὺς, doch ist ein solcher dem Deutschen entsprechender Gebrauch des Artik. beim Ptcp. dem Griechischen fremd. Auch 5, 5, 2 ist jetzt korrigiert.

5. φίλους, sc. τοῖς ἐν τῇ νήσῳ. Diese „Freunde“ waren also selbst dūpiert. — διδάξαντες, sc. τοὺς φίλους. — δὴ = δῆθεν, angeblich. — αὐτοὶ — ἐτοιμάσειν gesetzt, als wenn ἔλεγον voranginge; denn daß es sich auf das grammatische Subj. des ganzen Satzes nicht bezieht, lehrt der Zusammenhang.

47. 1. ἐπείσαν, sc. οἱ φίλοι. Diese

sind auch das Subj. von μηχανησαμένων, das von ἐλήφθησαν natürl. οἱ πεισθέντες. — παρεδέδοντο, wurden sofort übergeben. Die eigentl. Beziehung des Plsqpf. ist: wie der Vertrag gelöst war, so waren sie auch (ohne weiteres) überliefert.

2. τοιούτου. Über den Genet. zu 10, 1. — ἀκριβῆ, genau, hier = wahrscheinlich. — μὴ ἂν βούλεσθαι. Über den Inf. zu 38, 1. ἂν ist gesetzt, weil auch in direkter Rede der Gedanke lauten würde: οὐκ ἂν βουλοίμεθα. Von βούλεσθαι hängt der Acc. c. Inf. τοὺς ἄνδρας — προσποιῆσαι ab, mit welchem ἂν nichts mehr zu thun hat, wie Cl. irrig meint; denn man kann nur sagen οὐκ ἂν βουλοίμην τοῦτο γενέσθαι, aber nicht οὐκ ἂν β. τοῦτο ἂν γενέσθαι.

κατεῖρξαν, καὶ ὕστερον ἐξάγοντες κατὰ εἰκοσὶν ἄνδρας διήγον διὰ
δυοῖν στοίχῳ ὀπλιτῶν ἐκατέρωθεν παρατεταγμένων, δεδεμένους
τε πρὸς ἀλλήλους καὶ παιομένους καὶ κεντουμένους ὑπὸ τῶν παρα-
τεταγμένων, εἰ ποὺ τίς τινα ἴδοι ἐχθρὸν ἑαυτοῦ· μαστιγοφόροι
τε παριόντες ἐπετάχνον τῆς ὁδοῦ τοὺς σχολαίτερον προσιόντας.

48. Καὶ ἐς μὲν ἄνδρας ἐξήκοντα ἔλαθον τοὺς ἐν τῷ οἰκή-
ματι τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐξαγαγόντες καὶ διαφθείραντες (ῥοντο
γὰρ αὐτοὺς μεταστήσοντας ποι ἄλλοσε ἔγειν)· ὥς δὲ ἤσθοντο
καὶ τις αὐτοῖς ἐδήλωσε, τοὺς τε Ἀθηναίους ἐπεκαλοῦντο καὶ
ἐκέλευον σφᾶς, εἰ βούλονται, αὐτοὺς διαφθεῖρειν, ἔκ τε τοῦ
οἰκήματος οὐκέτι ἤθελον ἐξιέναι, οὐδ' ἐσιέναι ἔφασαν κατὰ
δύναμιν περιόψεσθαι οὐδένα. οἱ δὲ Κερκυραῖοι κατὰ μὲν τὰς 2
θύρας οὐδ' αὐτοὶ διανοοῦντο βιάζεσθαι, ἀναβάντες δὲ ἐπὶ τὸ
τέγος τοῦ οἰκήματος καὶ διελόντες τὴν ὄροφὴν ἔβαλλον τῷ
κεράμῳ καὶ ἐτόξευον κάτω. οἱ δὲ ἐφυλάσσοντό τε ὥς ἐδύναντο 3
καὶ ἅμα οἱ πολλοὶ σφᾶς αὐτοὺς διέφθειρον, οἷστούς τε οὖς
ἀφίεσαν ἐκεῖνοι ἐς τὰς σφαγὰς καθιέντες καὶ ἐκ κλινῶν τινῶν,
αἱ ἔτυχον αὐτοῖς ἐνοῦσαι, τοῖς σπάρτοις καὶ ἐκ τῶν ῥατίων
παραιρήματα ποιοῦντες ἀπαγχόμενοι, παντὶ τε τρόπῳ τὸ πολὺ

3. κατὰ εἰκοσὶν ἄνδρας, je zwan-
zig Mann. — τῆς ὁδοῦ. zu 33, 2.
— προσιόντας, näml. von der Thür
des Gefängnisses bis zu der Doppel-
reihe von Hopliten. Duker: προόν-
τας palst besser.

48. 1. μεταστήσοντας ist Emend.
von Schäfer für μεταστήσαντας, das
sich jeder passenden Erklärung ent-
zieht. — αὐτούς vor διαφθ. geht
als Subjektsakk. auf die Ath: sie
selbst. — ἐσιέναι hängt von πε-
ριόψ. ab.

2. τὴν ὄροφὴν wie 3, 68, 3; da-
gegen 1, 134, 2 τὸν ὄροφον. — τῷ
κεράμῳ. Ebenso 3, 74, 1.

3. διέφθειρον, οἷστούς τε κτέ.
Ich habe jetzt die gewöhnl. Interp.
hergestellt und nachhernach Poppo
Konj. mit Cl. τε hinter παντὶ ein-
geschoben. So scheint der Sinn
am angemessensten. Es beginnt
nun mit παντὶ τε der zusammen-
fassende Abschlufs des Ganzen (und
so). — τὰς σφαγὰς, die Kehlen.
— ἐκ κλινῶν mit ἀπαγχόμενοι zu
verbinden hindert sowohl der Sinn

(denn wer könnte sich an seiner
Bettstelle erhängen? oder es
müßte ein Himmelbett sein!), als
das entsprechende ἐκ τῶν ῥατίων.
Es ist also entweder ἐκ κλινῶν
τινῶν τοῖς σπάρτοις zusammenzu-
nehmen: mit den Gurten aus
einigen Bettstellen, und die
Stellung zu vergleichen mit κατὰ
τὴν ἄλλην πορείαν ἢ σχολαιότης 2,
18, 3. καθ' ἡμέραν ἢ τέρεψις 2, 38,
1; oder, da die Gleichartigkeit die-
ser Stelle wegen des allerdings
nicht in eine Kategorie mit scho-
λαιότης und τέρεψις gehörenden τὰ
σπάρτα bestritten werden kann, so
dürfte das ganze als prägnanter
Ausdr. zu fassen sein: aus einigen
Bettstellen die Gurte neh-
mend und daran sich erhän-
gend. vgl. ἐκ τῶν — νεῶν τοὺς
ναύτας ὥπλισε 8, 17, 1. zu K. 9, 1.
Suid. unter παραιρήσεται hat ἀπὸ
κλινῶν u. schützt damit ἐκ, welches
einige tilgen wollen. — παραιρήματα
ποιοῦντες steht dem Dativ τοῖς
σπάρτοις parallel: zu 1, 80, 1; doch

τῆς νυκτὸς (ἐπεγένετο γὰρ νύξ τῷ παθήματι) ἀναλοῦντες σφᾶς
 4 αὐτοὺς καὶ βαλλόμενοι ὑπὸ τῶν ἄνω διεφθάρησαν. καὶ αὐτοὺς
 οἱ Κερκυραῖοι, ἐπειδὴ ἡμέρα ἐγένετο, φορητὸν ἐπὶ ἀμάξας
 ἐπιβαλόντες ἀπήγαγον ἔξω τῆς πόλεως. τὰς δὲ γυναικας, ὅσαι
 5 ἐν τῷ τειχίσματι ἐάλωσαν, ἠνδραπόδισαν. τοιοῦτῳ μὲν τρόπῳ
 οἱ ἐκ τοῦ ὕρου Κερκυραῖοι ὑπὸ τοῦ δήμου διεφθάρησαν, καὶ
 ἡ στάσις πολλὴ γενομένη ἐτελεύτησεν ἐς τοῦτο, ὅσα γε κατὰ
 τὸν πόλεμον τόνδε· οὐ γὰρ ἔτι ἦν ὑπόλοιπον τῶν ἐτέρων ὃ τι
 6 καὶ ἀξιόλογον. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Σικελίαν, ὥστε τὸ
 πρῶτον ὥρμητο, ἀποπλεύσαντες μετὰ τῶν ἐκεῖ ξυμμάχων ἐπο-
 λέμουν.

49. Καὶ οἱ ἐν τῇ Ναυπάκτῳ Ἀθηναῖοι καὶ Ἀκαρνᾶνες ἅμα
 τελευτῶντος τοῦ θέρους στρατευσάμενοι Ἀνακτόριον Κορινθίων
 πόλιν, ἣ κεῖται ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπου, ἔλαβον
 προδοσίαν· καὶ ἐκπέμψαντες Κορινθίους αὐτοὶ Ἀκαρνᾶνες οἰκή-
 τορες ἀπὸ πάντων ἔσχον τὸ χωρίον. καὶ τὸ θῆρος ἐτελεύτα.

50. Τοῦ δ' ἐπιγιγνομένου χειμῶνος Ἀριστείδης ὁ Ἀρχίππου,
 εἷς τῶν ἀργυρολόγων νεῶν Ἀθηναίων στρατηγός, αὐτὸν ἐξεπέμ-
 φθησαν πρὸς τοὺς ξυμμάχους, Ἀρταφέρνη, ἄνδρα Πέρσην, παρὰ

konnte nicht schlechthin (τοῖς) παραιρήμασι gesagt werden, weil diese Streifen eben erst gemacht werden mußten. H. Blümner (Fleckeis. Jahrb. 109. 1874. S. 35) verbessert: παραιρήματα παραιροῦντες u. erklärt: „Die Gefangenen rissen sich die Salkanten (oder Salbanden) von den Gewändern ab, weil diese aus stärkeren Kettenfäden gewebt waren, daher nicht so leicht zer-rissen u. sich zum Erdrosseln besser eigneten als der gewöhl. Kleiderstoff.“ Würde dann nicht τὰ παρ. stehen? — ἀναλοῦντες ist Emend. von Heilmann für ἀναδοῦντες. s. 3, 81, 3. 8, 65, 2. — διεφθάρησαν. Das schließliche Resultat der ganzen Gräuelszene wird passend durch den Ao. ausgedrückt, während die einzelnen Momente derselben in ihrem Verlaufe durch das Impf. und die diesem gleichgeltenden Partic. Präs. dargestellt waren.

4. φορητὸν. vgl. 2, 75, 2. Der Schol. macht die passende Bemerkg., daß sich in dieser Roheit gegen

die Toten der Haß der Kerkyr. recht kundgiebt. — ἠνδραπόδισαν nach Meineke. Die Codd. ἠνδραποδίσαντο. Thuk. hat nur das Aktiv (zehnmal).

5. ὅσα γε κτέ. Die hiemit ange-deuteten neuen Parteikämpfe zu Kerkyra versetzt man gewöhl. in die Zeit nach 404. Ullich dagegen (Beitr. z. E. d. Th. S. 95 ff.), der auch hier nur den ersten, zehn-jährigen Krieg versteht (s. die Einl.), deutet die neuen Unruhen auf die von Diod. 13, 48 unter d. Jahre 410 erwähnten. Vgl. auch Cwiklinski in Hermes XII, 1. S. 23 ff. u. 80. — τῶν ἐτέρων, von den Oligarchen.

49. Okt. 425. — Ἀνακτόριον κτέ. fast gleichlautend die Bemerkung 1, 55, 1. — ἐκπέμψαντες geht noch auf beide Subj. Dieselbe Satz-formation 5, 81, 2. zu 1, 40, 4. — ἀπὸ πάντων, aus jeder Stadt Akar-naniens.

50. 1. Ἀριστείδης kommt noch Kap. 75, 1 vor. — ἀργυρολόγων νεῶν. 3, 19, 1.

βασιλέως πορευόμενον ἐς Λακεδαίμονα ξυλλαμβάνει ἐν Ἱονίᾳ τῇ ἐπὶ Στρυμόνι. καὶ αὐτοῦ κοιμισθέντος οἱ Ἀθηναῖοι τὰς μὲν 2 ἐπιστολὰς μεταγραφάμενοι ἐκ τῶν Ἀσσυρίων γραμμάτων ἀνέγνωσαν, ἐν αἷς πολλῶν ἄλλων γεγραμμένων κεφάλαιον ἦν πρὸς Λακεδαιμονίους, οὐ γινώσκειν ὃ τι βούλονται πολλῶν γὰρ ἐλθόντων πρέσβων οὐδένα ταῦτα λέγειν· εἰ οὖν βούλονται σαφὲς λέγειν, πέμψαι μετὰ τοῦ Πέρσου ἄνδρας ὥς αὐτόν. τὸν δὲ Ἀρ- 3 ταφέρνη ὕστερον οἱ Ἀθηναῖοι ἀποστέλλουσι τριήρει ἐς Ἐφεσον καὶ πρέσβεις ἅμα· οἱ πυνθόμενοι αὐτόθι βασιλέα Ἀρταξέρξην τὸν Ξέρξου νεωστὶ τεθνηκότα (κατὰ γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐτελεύτησεν) ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησαν.

51. Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος καὶ Χίοι τὸ τεῖχος περιείλον τὸ καινὸν κελυσάντων Ἀθηναίων καὶ ὑποπτευσάντων ἐς αὐτούς τι νεωτεριεῖν, ποιησάμενοι μέντοι πρὸς Ἀθηναίους πίστει καὶ βεβαιότητι ἐκ τῶν δυνατῶν μηδὲν περὶ σφᾶς νεώτερον βουλεύσειν. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα, καὶ ἑβδομον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

52. Τοῦ δ' ἐπιγιννομένου θέρους εὐθὺς τοῦ τε ἡλίου ἐκλιπὲς τι ἐγένετο περὶ νουμηνίαν καὶ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Ἰσταμένου ἔσεισε. καὶ οἱ Μυτιληναίων φρυγάδες καὶ τῶν ἄλλων Λεσβίων, 2

2. τὰς ἐπιστολὰς wie 1, 132, 5 und 8, 39, 2 nur von einem Briefe. — μεταγραφάμενοι, sich übersetzen lassen; denn γράμματα scheint nicht bloß das Alphabet, (die Keilschrift, welche hier von der pers. nicht unterschieden wird) sondern auch die Sprache zu bezeichnen, auch bei Herod. 4, 87, 2. — οὐ γινώσκειν, er (βασιλεὺς) verstehe nicht. Der bloße Inf. setzt eigentl. ein ἔγραψεν voraus. Campe streicht πρὸς vor Λακ., St. beides. — Für das bloße σαφὲς erwartet man σαφές τι, was van Herw. setzt. Es läßt sich gerade hier sehr gut entbehren. Vgl. übrigens 6, 21, 1. ἄξιον δρᾶν. — πέμψαι, sie sollten schicken.

51. καὶ ὑποπτ. zu 1, 1, 1. — ἐς αὐτούς verb. mit ὑποπτ.: weil sie Argwohn gegen dieselben gefaßt hatten. ὑποπτεύειν ἐς auch 6, 92, 2, jedoch in etwas anderer Bedeutung. ὑπόπτῃς ἐς 6, 60, 1.

And. lesen ἐς αὐτούς, es mit νεωτ. verbindend. — ποιησάμενοι, nachdem sie sich verschafft hatten. — ἐκ τῶν δυνατῶν verb. mit dem Vorherg. — βουλεύσειν, Subj. sind die Ath. Die Chier waren den Ath. treu bis nach der sicilischen Expedition. Daher bei Eupolis 209. Χίος, καλὴ πόλις· πέμπει γὰρ ἡμῖν ναὺς μακρὰς ἄνδρας θ', ὅταν δεῖσῃ, καὶ τὰλλα πειθαρχεῖ καλῶς, ἄπληκτος ὥσπερ ἵππος. Vgl. auch Arist. Av. 879 ff. u. den Schol. dazu.

52. 1. 424. τοῦ τε ἡλίου κτέ. Man weiß jetzt, daß diese Sonnenfinsternis auf den 21. März fiel. Es war der Monat Elaphebolion. Hofmann, Schulprogr. v. Triest 1884, berechnet sie dagegen auf d. Jahr 423 u. bezeichnet sie als „centralringförmig.“ — Ἰσταμένου, im ersten Drittel. zu 5, 19, 1. — ἔσεισε es bebte, wie οἶ u. a. impers.

2. Von Mytilene war zuletzt erzählt 3, 50. — μισθωσάμενοι κτέ.

ὁρμώμενοι οἱ πολλοὶ ἐκ τῆς ἡπείρου καὶ μισθωσάμενοι ἐκ τε Πελοποννήσου ἐπικουρικὸν καὶ αὐτόθεν ξυναγείραντες, αἰροῦσι *Ῥοίτειον* καὶ λαβόντες δισχιλίους στατήρας Φωκαῖτας ἀπέδοσαν πάλιν, οὐδὲν ἀδικήσαντες· καὶ μετὰ τοῦτο ἐπὶ Ἀντανδρον στρατεύσαντες προδοσίας γενομένης λαμβάνουσι τὴν πόλιν. καὶ ἦν αὐτῶν ἡ διάνοια τὰς τε ἄλλας πόλεις τὰς Ἀκταίας καλουμένας, ἃς πρότερον Μυτιληναίων νεμομένων Ἀθηναῖοι εἶχον, ἐλευθεροῦν, καὶ πάντων μάλιστα τὴν Ἀντανδρον, καὶ κρατυνάμενοι αὐτὴν (ναῦς τε γὰρ εὐπορία ἦν ποιεῖσθαι αὐτόθεν, ξύλων ὑπαρχόντων καὶ τῆς Ἰδης ἐπικειμένης, καὶ τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ) ῥαδίως ἀπ' αὐτῆς ὁρμώμενοι τὴν τε Λέσβον ἐγγὺς οὖσαν κακώ-
 4 σειν καὶ τὰ ἐν τῇ ἡπείρῳ Αἰολικὰ πολίσματα χειρώσεσθαι. καὶ οἱ μὲν ταῦτα παρασκευάζεσθαι ἔμελλον.

53. Ἀθηναῖοι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ θέρει ἐξήκοντα ναοὶ καὶ δισχιλίοις ὀπλίταις ἱππεῦσί τε ὀλίγοις καὶ τῶν ξυμμάχων Μιλησίους καὶ ἄλλους τινὰς ἀγαρόντες ἐστράτευσαν ἐπὶ Κύθηρα· ἐστρατῆγαι δὲ αὐτῶν Νικίας ὁ Νικηράτου καὶ Νικόστρατος ὁ
 2 Διοτρέφους καὶ Αὐτοκλῆς ὁ Τολμαίου. τὰ δὲ Κύθηρα νῆσός ἐστιν, ἐπικείται δὲ τῇ Λακωνικῇ κατὰ Μαλέαν· Λακεδαιμόνιοι δ' εἰσὶ τῶν περιοίκων, καὶ Κυθηροδίκης ἀρχὴ ἐκ τῆς Σπάρτης διεβαινεν αὐτόσε κατὰ ἔτος, ὀπλιτῶν τε φρουρὰν διέπεμπον

Üb. die Stellung zu 1, 16. — *Ῥοίτειον*, 8, 101, 3 genauer angegeben als am Hellespont liegend. — *στατήρας Φωκ.*, eine Goldmünze. Der goldene Stater betrug 28 att. Drachmen. 1 Dr. = etwa 80 Pf.

3. Ἀντανδρος südl. v. Idagebirge in Mysien. — τὰς Ἀκταίας, dieselben, welche 3, 50, 3 τὰ ἐν τῇ ἡπείρῳ πολίσματα heißen und damals den Ath. unterthänig wurden. — *κρατυνάμενοι* der Nom., als wenn vorher statt *ἦν αὐτῶν διάνοια* gesagt wäre *διενοοῦντο* oder *ἠλπίζον*. zu 2, 53, 4. — *ναῦς τε κτέ.* Die Parenthese ist dem zu Erklärenden voraufgeschickt, wie oft. — *τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ* ist wohl verfälscht, da es keine genügende Erklärung zulässt. Die best. Codd. haben *τῇ ἄλλῃ σκευῇ*. Es läßt sich τ. ἄ. π. nur mit *εὐπορία* verbinden, es war gute Gelegenheit sowohl zum Bau der Schiffe als für die übrige Ausrüstung (der Schiffe);

oder für das übr. Kriegsmaterial. — Die Worte *τῆς Ἰδης ἐπικ.* sind paratakt. mit *ξύλ. ὑπ.* verbunden. Auch dies ist auffällig. Die Korr. *Stahls ἐκ τῆς Ἰδ.* trifft schwerlich das Richtige. Am ansprechendsten erscheint *Poppos* Konj. *τὴν ἄλλην παρασκευὴν*. Andere vermuten: *τῆς ἄλλης παρασκευῆς*. Viell. aber steckt der Fehler in *ναῦς τε γάρ*. Wenn man dafür *ναοὶ τε ἄς* läse und *ναοὶ τε* — καὶ τῇ ἄ. π. mit ὁρμώμενοι verbände, so wäre alles in Ordnung (*παρασκευῇ πλεύσαντας* 27, 5). — *χειρώσεσθαι* v. St. korr. aus dem Aor.

53. 1. Νικόστρατος 3, 75 ff. — Αὐτοκλῆς mit den beiden anderen Bürgen des Waffenstillstands Kap. 119, 2.

2. Λακεδαιμόνιοι ist Prädikat zum Subj. Κυθηριοί in *εἰσὶ*. — ἀρχή, als Behörde. s. 1, 96, 2. Cobet streicht d. Wort.

ἀεὶ καὶ πολλὴν ἐπιμέλειαν ἐποιοῦντο. ἦν γὰρ αὐτοῖς τῶν τε 3
ἀπ' Αἰγύπτου καὶ Λιβύης ὀλκάδων προσβολή, καὶ λησταὶ ἅμα
τὴν Λακωνικὴν ἥσσον ἐλύπουν ἐκ θαλάσσης, ἥπερ μόνον οἶόν
τ' ἦν κακουργεῖσθαι· πᾶσα γὰρ ἀνέχει πρὸς τὸ Σικελικὸν καὶ
Κρητικὸν πέλαγος.

54. Κατασχόντες οὖν οἱ Ἀθηναῖοι τῷ στρατῷ δέκα μὲν
ναυσὶ καὶ δισχιλίους Μιλησίων ὀπλίταις τὴν ἐπὶ θαλάσῃ πόλιν
Σκάνδειαν καλουμένην αἰροῦσι, τῷ δὲ ἄλλῳ στρατεύματι ἀπο-
βάντες τῆς νήσου ἐς τὰ πρὸς Μαλέαν τετραμμένα ἐχώρουν ἐπὶ
τὴν [ἐπὶ θαλάσῃ] πόλιν τῶν Κυθηρίων, καὶ ἡῶρον εὐθύς αὐ-
τοὺς ἐστρατοπεδευμένους ἅπαντας. καὶ μάχης γενομένης ὀλίγον 2
μὲν τινα χρόνον ὑπέστησαν οἱ Κυθηριοὶ, ἔπειτα τραπόμενοι
κατέφυγον ἐς τὴν ἄνω πόλιν, καὶ ὕστερον ξυνέβησαν πρὸς
Νικίαν καὶ τοὺς ξυνάρχοντας Ἀθηναίους ἐπιτρέψαι περὶ σφῶν
αὐτῶν πλὴν θανάτου. ἦσαν δὲ τινες καὶ γενόμενοι τῷ Νικίᾳ 3
λόγοι πρότερον πρὸς τινὰς τῶν Κυθηρίων, διὸ καὶ θαῖσσαν καὶ
ἐπιτηδειώτερον τὸ τε παραντίκα καὶ τὸ ἔπειτα τῆς ὁμολογίας

3. τῶν — ὀλκάδων. Getreide-
schiffe, auch 8, 35, 2 erwähnt. Vgl.
3, 86, 4. — πᾶσα κτέ. wird passen-
der auf Kythera als auf Lakonika
bezogen. Dadurch daß die Insel
nach zwei Meeren hinausragt (ἀν-
έχει), gewährt sie Lakonika Schutz
gegen Seeräuber. — Κρητικὸν πελ.
im S. u. SO.

54. 1. δισχιλίους eine unglaubl.
hohe Zahl, da so viel Hopliten weder
von den Milesiern aufgebracht wer-
den konnten, welche 8, 25, 2 im
eignen Lande dem Feinde nur 800
entgegenzustellen vermochten, noch
auf 10 Schiffen als Epibaten Ver-
wendung fanden; denn sonst finden
wir als durchschnittl. Besatzung
nur 10 Epibaten auf jedem Schiffe:
zu 3, 95, 2. Entweder ist die Zahl
von einem gedankenlosen Leser an
den Rand geschrieben aus d. vor.
Kap. u. es stand urspr. nur τοῖς
oder sie ist verwechselt. Da ist
der Vermutung nun Thür u. Thor
geöffnet. Stahl verm. πεντακοσίους
(φ' statt β) v. Herw. 400 v' für
u = β, Cl. 200, σ' für θ. Ebenso
gut könnte man wegen der häuf. Ver-
wechselsg. der Buchstaben auf κ' = 20,

μ' = 40, π' = 80, ο' = 800 u. a.
raten. — τὴν [ἐπὶ θαλ.] τῶν Κυθ.
Die Lesart der Hdd. kann nicht rich-
tig sein. Σκάνδεια ist die Stadt am
Hafen (§. 4); die zweite näml. Κύθηρα
kann von dieser nicht als ἡ ἐπὶ θαλ.
πόλ. unterschieden werden. Daher
korr. St. τὴν ἀπὸ θαλ. π. τῶν Κυθ.
Bursian streicht ἐπὶ θαλ. wohl mit
Recht, es ist durch Verschreibung
aus dem Vorherg. entstanden. Σκανδ.
wird durch ein Detachement ge-
nommen. Gegen die Stadt Κύθηρα,
ἡ ἄνω πόλις (§. 2) macht sich das
Gros der Armee auf den Weg; stößt
aber bald auf das Lager der vom
Anzug der Athener jedenfalls be-
nachrichtigten Kytherier, die besiegt
sich in ihre Stadt zurückziehen.
Die eroberte Stadt als die wich-
tigere Σκανδ. bleibt zufolge Ver-
trags im Besitz der Athener, die
mehr im Inneren gelegene Stadt
erhält nur Besatzung.

2. ἐπιτρέψαι ohne Obj., die Ent-
scheidung überlassen, wie 1,
28, 2. 4, 83, 3. 7, 18, 3.

3. τὸ τε παραντίκα καὶ τὸ ἔπειτα
τῆς ὁμ. scheint mir ganz fügl. be-
deuten zu können: der gegen-

ἐπράχθη αὐτοῖς· ἀνέστησαν γὰρ ἂν οἱ Ἀθηναῖοι Κυθηρίους, Λακεδαιμονίους τε ὄντας καὶ ἐπὶ τῇ Λακωνικῇ τῆς νήσου οὐ-
 4 τως ἐπικειμένης. μετὰ δὲ τὴν ξύμβασιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν τε Σκάνδειαν τὸ ἐπὶ τῷ λιμένι πόλισμα παραλαβόντες καὶ τῶν Κυθήρων φυλακὴν ποιησάμενοι ἐπλευσαν ἐς τε Ἀσίνην καὶ Ἔλος καὶ τὰ πλείστα τῶν περὶ θάλασσαν, καὶ ἀποβάσεις ποιούμενοι καὶ ἐναυλιζόμενοι τῶν χωρίων οὗ καιρὸς εἴη ἐδήουν τὴν γῆν ἡμέρας μάλιστα ἐπτά.

55. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἰδόντες μὲν τοὺς Ἀθηναίους τὰ Κύθηρα ἔχοντας, προσδεχόμενοι δὲ καὶ ἐς τὴν γῆν σφῶν ἀποβάσεις τοιαύτας ποιήσεσθαι, ἀθρόα μὲν οὐδαμοῦ τῇ δυνάμει ἐντετάξαντο, κατὰ δὲ τὴν χώραν φρουρὰς διέπεμψαν, ὀπλιτῶν πλῆθος, ὥς ἐκασταχόσε εἶδει, καὶ τὰ ἄλλα ἐν φυλακῇ πολλῇ ἦσαν, φοβούμενοι μὴ σφίσι νεώτερόν τι γένηται τῶν περὶ τὴν κατάστασιν, γεγεννημένου μὲν τοῦ ἐπὶ τῇ νήσῳ πάθους ἀνελπίστου καὶ μεγάλου, Πύλου δὲ ἐχομένης καὶ Κυθήρων καὶ πανταχόθεν
 2 σφᾶς περιεστώτος πολέμου ταχέος καὶ ἀπροφυλάκτου· ὥστε παρὰ τὸ εἰωθὸς ἱππέας τετρακοσίους κατεστήσαντο καὶ τοξότας, ἐς τε τὰ πολεμικά, εἴπερ ποτέ, μάλιστα δὴ ὀκνηρότεροι ἐγένοντο, ξυνεστῶτες παρὰ τὴν ὑπάρχουσαν σφῶν ἰδέαν τῆς παρασκευῆς ναυτικῷ ἄγωνι, καὶ τούτῳ πρὸς Ἀθηναίους, οἷς τὸ μὴ
 3 ἐπιχειροῦμενον αἰεὶ ἐλλίπες ἦν τῆς δοκίσεώς τι πράξειν. καὶ ἅμα τὰ τῆς τύχης πολλὰ καὶ ἐν ὀλίγῳ ξυμβάντα παρὰ λόγον αὐτοῖς ἐκπληξιν μεγίστην παρεῖχε, καὶ ἐδέδισαν μήποτε αὐθις ξυμφορά τις αὐτοῖς περιτύχῃ οἷα καὶ ἐν τῇ νήσῳ. ἀτολμότεροι

wärtige Abschlufs und die nachherige Ausführung der Übereinkunft, weshalb ich, wie in meiner kleinen Ausg., τὰ vor τῆς ὁμ. mit den weitaus meisten Codd. getilgt habe. B. — γὰρ ἂν, denn sonst. ἂν ist nach Heilmanns Emendat. zugefügt.

4. Ἀσίνη u. Ἔλος in Lakonien. — τῶν χωρίων, der Genet. hängt von οὐ ab.

55. 1. προσδεχόμενοι, nämlich schon vor den wirkl. geschehenen Landungen (54, 4). — τῶν περὶ τὴν „., in ihren Verfassungszuständen. Gemeint sind namentl. die Verhältnisse der Heloten; vgl. 41, 3.

2. ὀκνηρότεροι. Man würde wegen μάλιστα δὴ nur ὀκνηροί erwarten, doch im Komp. sollte zugleich ausgedrückt werden: noch unlustiger als sonst schon. — οἷς κτέ. Wörtl.: denen das nicht Versuchte immer ein Zurückbleiben war hinter der Erwartung, daß sie etwas ausführen würden; d. h. denen jeder unterlassene Versuch ein Zurückbleiben schien hinter dem, was sie ausführen zu können hofften. s. 63, 1 τὸ ἐλλίπες τῆς γνώμης ὧν ἐκαστός τι φήθημεν πράξειν. Wegen des Gedankens s. 1, 70, 7.

3. τὰ τῆς τύχης, die Schläge des Schicksals.

δὲ δι' αὐτὸ ἐς τὰς μάχας ἦσαν καὶ πᾶν ὃ τι κινήσειαν ᾤοντο ἀμαρτήσεσθαι διὰ τὸ τὴν γνώμην ἀνεχέγγνον γεγενησθαι ἐκ τῆς πρὶν ἀηθείας τοῦ κακοπραγεῖν.

56. Τοῖς δ' Ἀθηναίοις τότε τὴν παραθαλάσσιον δημοῦσι τὰ μὲν πολλὰ ἡσύχασαν, ὥς καθ' ἐκάστην φρουρὰν γίγνοιτο τις ἀπόβασις, πλήθει τε ἐλάσσους ἕκαστοι ἡγούμενοι εἶναι καὶ ἐν τῷ τοιούτῳ· μία δὲ φρουρά, ἥπερ καὶ ἡμύνατο περὶ Κοτύρταν καὶ Ἀφροδιτίαν, τὸν μὲν ὄχλον τῶν ψιλῶν ἐσκεδασμένον ἐφόβησεν ἐπιδρομῇ, τῶν δὲ ὀπλιτῶν δεξαμένων ὑπεχώρησε πάλιν, καὶ ἄνδρες τέ τινες ἀπέθανον αὐτῶν ὀλίγοι καὶ ὄπλα ἐλήφθη, τροπαῖόν τε στήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν ἐς Κύθηρα. ἐκ 2 δὲ αὐτῶν περιέπλευσαν ἐς Ἐπίδαυρον τὴν Λιμηράν, καὶ δηλώσαντες μέρος τι τῆς γῆς ἀφικνοῦνται ἐπὶ Θυρέαν, ἥ ἐστι μὲν τῆς Κυνοσουρίας γῆς καλουμένης, μεθορία δὲ τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς. νεμόμενοι δὲ αὐτὴν ἔδοσαν Λακεδαιμόνιοι Αἰγινήταις ἐκπεσοῦσιν ἐνοικεῖν διὰ τε τὰς ὑπὸ τὸν σεισμόν σφίσι γενομένας καὶ τῶν Εἰλώτων τὴν ἐπανάστασιν εὐεργεσίας καὶ ὅτι Ἀθηναίων ὑπακούοντες ὅμως πρὸς τὴν ἐκείνων γνώμην αἰεὶ ἔστασαν.

57. Προσπλέοντων οὖν ἔτι τῶν Ἀθηναίων οἱ Αἰγινήται τὸ μὲν ἐπὶ τῇ θαλάσῃ ὃ ἔτυχον οἰκοδομοῦντες τεῖχος ἐκλείπουσιν, ἐς δὲ τὴν ἄνω πόλιν, ἐν ἣ ᾤκουν, ἀπεχώρησαν, ἀπέχουσιν σταδίους μάλιστα δέκα τῆς θαλάσσης. καὶ αὐτοῖς τῶν Λακε- 2 δαιμονίων φρουρά μία τῶν περὶ τὴν χώραν, ἥπερ καὶ ξυντείχιζε, ξυνεσελθεῖν μὲν ἐς τὸ τεῖχος οὐκ ἠθέλησαν δεομένων τῶν Αἰγινήτων, ἀλλ' αὐτοῖς κίνδυνος ἐφαίνετο ἐς τὸ τεῖχος κατακλῆσεσθαι· ἀναχωρήσαντες δὲ ἐπὶ τὰ μετέωρα ὥς οὐκ ἐνόμιζον ἀξιόμαχοι εἶναι, ἡσύχαζον. ἐν τούτῳ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι 3

4. ἀνεχέγγνον, keine Bürgschaft gewährend für den glücklichen Erfolg. Der Sinn des Ganzen: weil ihr Geist die den Erfolg verbürgende Sicherheit verloren hatte wegen der Ungewohntheit des Unglücks. Cobet: ἦσαν. v. Herw. ἀνεχέγγνοι.

56. 1. τοῖς Ἀθ. für d. Ath. d. h. den Ath. gegenüber. — τὰ πολλὰ adv. — ἐν τῷ τοιούτῳ, sc. ὄντες, in solcher Lage. vgl. 3, 69, 1.

82, 1. — Über Kot. u. Ἀφροδ. ist nichts Genauereres bekannt. — ὄχλος, weil die ψιλοὶ keine geschlossene Reihe formieren.

2. περιέπλευσαν um Malea herum. — Ἐπίδ. τὴν Λιμηράν soll von der Bucht den Beinamen haben. — Θυρέα, 2, 27, 2. — Κυνοσουρίας, wofür St. die von anderen Schriftstellern bezugte Form Κυνοουρίας setzt. — ἔδοσαν. 2, 27, 2. — σεισμόν κτέ. 1, 101, 2. — ὑπακούοντες, dafür Cobet Mnem. ὀπήκοοι ὄντες.

κατασχόντες καὶ χωρήσαντες εὐθὺς πάσῃ τῇ στρατιᾷ αἰρουσί
τὴν Θυρέαν. καὶ τὴν τε πόλιν κατέκλυσαν καὶ τὰ ἐνόντα ἐξε-
πόρθησαν, τοὺς τε Αἰγινήτας, ὅσοι μὴ ἐν χειρὶ διεφθάρησαν,
ἄγοντες ἀφίκοντο ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν ἄρχοντα ὃς παρ'
αὐτοῖς ἦν τῶν Λακεδαιμονίων, Τάνταλον τὸν Πατροκλέους.
4 ἐξωγρήθη γὰρ τετρωμένος. ἦγον δέ τινες καὶ ἐκ τῶν Κυθήρων
ἄνδρας ὀλίγους, οὓς ἐδόκει ἀσφαλείας ἕνεκα μεταστῆσαι. καὶ
τούτους μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ἐβουλεύσαντο καταθέσθαι ἐς τὰς
νῆσους, καὶ τοὺς ἄλλους Κυθηρίους οἰκοῦντας τὴν ἐαυτῶν φόρον
τέσσαρα τάλαντα φέρειν, Αἰγινήτας δὲ ἀποκτεῖναι πάντας ὅσοι
ἐάλωσαν διὰ τὴν προτέραν αἰὲν ποτε ἔχθραν, Τάνταλον δὲ παρὰ
τοὺς ἄλλους [τοὺς ἐν τῇ νήσῳ] Λακεδαιμονίους καταδῆσαι.

58. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους ἐν Σικελίᾳ Καμαριναίοις καὶ
Γελώοις ἐκεχειρία γίγνεται πρῶτον πρὸς ἀλλήλους· εἶτα καὶ
οἱ ἄλλοι Σικελιώται ξυνελθόντες ἐς Γέλαν, ἀπὸ πασῶν τῶν
πόλεων πρέσβεις, ἐς λόγους κατέστησαν ἀλλήλοις, εἴ πως ξυν-
αλλαγεῖεν. καὶ ἄλλαι τε πολλαὶ γινώμαι ἐλέγοντο ἐπ' ἀμφοτέρω,
διαφερομένων καὶ ἀξιούντων, ὥς ἕκαστοί τι ἐλασσοῦσθαι ἐνό-
μιζον, καὶ Ἑρμοκράτης ὁ Ἑρμωνος Συρακόσιος, ὅσπερ καὶ
ἐπεισε μάλιστα αὐτούς, ἐς τὸ κοινὸν τοιοῦτους δὴ λόγους εἶπεν.

59. „Οὔτε πόλεως ὦν ἐλαχίστης, ὦ Σικελιώται, τοὺς λό-
γους ποιήσομαι οὔτε πονουμένης μάλιστα τῷ πολέμῳ, ἐς κοινὸν
δὲ τὴν δοκοῦσάν μοι βελτίστην γνώμην εἶναι ἀποφαινόμενος

57. 3. ἐν χειρὶ vgl. 43, 2. Ders.
Ausdr. wieder 113, 2. — τῶν Λακ.
verb. mit τὸν ἄρχοντα. Der Be-
fehlshaber muß sich von seinem
Korps getrennt und in die Stadt
begeben haben.

4. ἐς τὰς νῆσους. 3, 72, 1. 5, 84, 1
genauer ἐς τὰς ἐγγὺς νῆσους ὧν
ἦρχον. — παρὰ τοὺς — καταδῆσαι
= καταδῆσαντες ἀγαγεῖν παρὰ τοὺς
κτέ. vgl. zu 2, 4, 3. 4, 9, 1. 48, 3.
— τοὺς ἐν τῇ νήσῳ ist kaum durch
ein aus der Umgebung zu ergänzen-
des ἀλόντας oder δεθέντας zu recht-
fertigen; daher Lindaus Konj. τοὺς
ἐκ τῆς νήσου; mir scheint es Zusatz.

58. Fortsetzung der zu Ende des
vor. Buchs abgebrochenen Erzäh-
lung der sicilischen Angelegenhei-
ten. — Καμαριναίοις, 3, 86, 2. —

Γελώοις, ihre Nachbarn. — ξυνελ-
θόντες — πρέσβεις. Nom. ebenso
4, 6, 1. Cobet Mnem. will πρέσβεις
streichen. — ἐς τὸ κοινόν, im In-
teresse der Gesamtheit. —
Hermokrates, der bedeutendste
syrak. Staatsmann u. Feldherr der
Zeit, Aristokrat.

59. Auch diese Rede muß dien-
en, die unterdrückungssüchtige
Politik Athens, diesmal in Bezug
auf Sicilien, zu beleuchten. Gegen
sie könne man sich nur retten
durch Eintracht und einen groß-
herzigen Vaterlandssinn, der alle
inneren Zwistigkeiten und Antipa-
thien vergesse.

1. οὔτε — ἐλαχίστης, sondern aus
der grössten, wie er auch selbst

τῇ Σικελίᾳ πάσῃ. καὶ περὶ μὲν τοῦ πολεμεῖν ὥς χαλεπὸν τί 2
 ἂν τις πᾶν τὸ ἐνὸν ἐκλέγων ἐν εἰδόσι μακρογοροίῃ; οὐδεὶς
 γὰρ οὔτε ἀμαθίᾳ ἀναγκάζεται αὐτὸ δοῦν, οὔτε φόβῳ, ἣν οἴη-
 ταί τι πλέον σήσειν, ἀποτρέπεται, ξυμβαίνει δὲ τοῖς μὲν τὰ
 κέρδη μείζω φαίνεσθαι τῶν δεινῶν, οἱ δὲ τοὺς κινδύνους ἐθέ-
 λουσιν ὑφίστασθαι πρὸ τοῦ αὐτίκα τι ἐλασσοῦσθαι· αὐτὰ δὲ 3
 ταῦτα εἰ μὴ ἐν καιρῷ τύχοιεν ἐκάτεροι πράσσοντες, αἱ παραι-
 νέσεις τῶν ξυναλλαγῶν ὠφέλιμοι. ὃ καὶ ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι 4
 πειθομένοις πλείστον ἂν ἄξιον γένοιτο· τὰ γὰρ ἴδια ἕκαστοι
 εὖ βουλευόμενοι δὴ θέσθαι τό τε πρῶτον ἐπολεμήσαμεν, καὶ
 νῦν πρὸς ἀλλήλους δι' ἀντιλογιῶν πειρώμεθα καταλλαγῆναι,
 καὶ ἦν ἄρα μὴ προχωρήσῃ ἴσον ἐκάστῳ ἔχοντι ἀπελθεῖν, πάλιν
 πολεμήσομεν.

60. „Καίτοι γινῶναι χρὴ ὅτι οὐ περὶ τῶν ἰδίων μόνον, εἰ
 σωφρονοῦμεν, ἡ ξύννοδος ἔσται, ἀλλ' εἰ ἐπιβουλευομένην τὴν
 πᾶσαν Σικελίαν, ὥς ἐγὼ κρίνω, ὑπ' Ἀθηναίων δυνησόμεθα ἔτι
 διασῶσαι· καὶ διαλλακτὰς πολὺ τῶν ἐμῶν λόγων ἀναγκαιότερους
 περὶ τῶνδε Ἀθηναίους νομίσαι, οἱ δύνανται ἔχοντες μερίστην
 τῶν Ἑλλήνων τάς τε ἀμαρτίας ἡμῶν τηροῦσιν, ὀλίγαις ναυσὶ
 παρόντες, καὶ ὀνόματι ἐννόμῳ ξυμμαχίας τὸ φύσει πολέμιον
 εὐπρεπῶς ἐς τὸ ξυμφέρον καθίστανται. πόλεμον γὰρ αἰρομένων 2
 ἡμῶν καὶ ἐπαγομένων αὐτούς, ἄνδρας οἱ καὶ τοὺς μὴ ἐπικα-

sagt 64, 1. Also Litotes. — τῇ Σικελίᾳ π. gehört zu βελτίστην.

2. πᾶν τὸ ἐνὸν ἐκλ., allen darin, in diesem Thema, liegenden Stoff auskramend. s. 2, 43, 1. — ἐν εἰδόσι μακρογ. s. Kap. 17, 3. 2, 36, 4. — αὐτὸ δοῦν = πολεμεῖν.

3. μὴ ἐν καιρῷ, zur Unzeit. Ohne ἐν, das hier nur sehr wenige Codd. haben, scheint καιρῷ in diesem Sinne nicht statthaft zu sein.

4. ὃ, i. e. τὰς παρανέσεις τῶν ξυναλλαγῶν ὠφέλιμος εἶναι, ist Obj. von πειθομένοις. — εὖ verb. mit θέσθαι. — δῆ, scilicet, ironisch. — πειρώμεθα ist Konjunkt. — ἀπελθεῖν, aus dieser Beratung.

60. 1. διαλλακτὰς — ἀναγκ., viel dringendere Versöhner. Über die Substantivbildung zu 1, 70, 3. — ἀναγκαῖος hier also aktiv. — ὀλίγαις ναυσὶ παρ. hält Cobet für

Zusatz aus Kap. 24, was es bestimmt nicht ist. Jebb, Die Reden d. Thuk., bezeichnet diese Stelle als eine von denen, welche Kenntniss der späteren Ereignisse voraussetzen; Thuk. habe die große Flotte vor Augen gehabt (6, 31); sonst hätte er dem H. diese Worte nicht in den Mund gelegt. — τὸ φύσει κτέ., wörtl.: das von Natur Feindselige gestalten sie beschönigend zum Vorteilhaften, d. h. die natürliche, auf der Stammverschiedenheit beruhende Feindseligkeit der teils dorischen teils ionischen Sicilier wissen sie unter dem Deckmantel rechtmäßiger Bundesgenossenschaft zu ihrem Vorteil zu gestalten. Diese Erklärung Stahls, der auf 61, 2. 3. 64, 3. 3, 86, 2 verweist, scheint mir die richtige zu sein.

2. καὶ τοὺς μὴ ἐπικα. Sinn: Auch

λουμένους αὐτοὶ ἐπιστρατεύουσι, καθὼς τε ἡμᾶς αὐτοὺς ποι-
ούντων τέλεσι τοῖς οἰκείοις καὶ τῆς ἀρχῆς ἅμα προκοπόντων
ἐκείνοις, εἰκός, ὅταν γνῶσιν ἡμᾶς τετραχωμένους, καὶ πλεονί-
ποτε στόλῳ ἐλθόντας αὐτοὺς τάδε πάντα πειράσασθαι ὑπὸ σφᾶς
ποιεῖσθαι.

61. „Καίτοι τῇ ἐαντῶν ἐκάστους, εἰ σωφρονοῦμεν, χρὴ τὰ
μὴ προσήκοντα ἐπικτωμένους μᾶλλον ἢ τὰ ἐτοῖμα βλέποντας
ξυμμάχους τε ἐπάρεσθαι καὶ τοὺς κινδύνους προσλαμβάνειν,
νομίσαι τε στάσιν μάλιστα φθείρειν τὰς πόλεις καὶ τὴν Σικελίαν,
ἧς γε οἱ ἔνοικοι ξύμπαντες μὲν ἐπιβουλενόμεθα, κατὰ πόλεις δὲ
2 διέσταμεν. ἂ χρὴ γνόντας καὶ ιδιώτην ιδιώτῃ καταλλαγῇναι καὶ
πόλιν πόλει, καὶ πειράσθαι κοινῇ σφῶν τὴν πᾶσαν Σικελίαν,
παρεστάναι δὲ μηδενὶ ὥς οἱ μὲν Δωριῆς ἡμῶν πολέμιοι τοῖς
3 Ἀθηναίοις, τὸ δὲ Χαλκιδικὸν τῇ Ἰάδι ξυγγενεῖα ἀσφαλές. οὐ
γὰρ τοῖς ἔθνεσιν ὅτι δίχα πέφυκε, τοῦ ἐτέρου ἐχθρὸν ἐπίαςιν,
ἀλλὰ τῶν ἐν τῇ Σικελίᾳ ἀγαθῶν ἐφιέμενοι, ἂ κοινῇ κεκτήμεθα.
ἐδήλωσαν δὲ νῦν ἐν τῇ τοῦ Χαλκιδικοῦ γένους παρακλήσει·
4 τοῖς γὰρ οὐδεπώποτε σφίσι κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν προσβοηθή-
σασιν αὐτοὶ τὸ δίκαιον μᾶλλον τῆς ξυνθήκης προθύμως παρ-
5 ἔσχοντο. καὶ τοὺς μὲν Ἀθηναίους ταῦτα πλεονεκτεῖν τε καὶ

in die Länder, wo keine Partei sie
herbeiruft, ziehen sie aus eigenem
Antriebe. — ἐπιστρατεύουσι mit
dem Akk., wie noch 92, 5. vgl. ἐπ-
έρχεσθαι 2, 39, 2. 5, 110. — τέ-
λεσι = δαπάναις. — τῆς ἀρχῆς.
Über den Genet. zu 33, 2. — προ-
κοπόντων, vorbahnen, auch 7,
56, 3, wohl ein vom Bahnbrechen
im Waldesdickicht entlehntes Bild.
— πειράσασθαι. Über den Ao. zu
1, 81, 6.

61. 1. τῇ ἐαντῶν verb. mit ἐπι-
κτωμένους und die Part. natürl. mit
ἐκάστους. — προσλαμβάνειν auf
sich nehmen. — τὰς — Σικελίαν,
Cl. will μάλιστα nach καὶ stellen,
Rauchenst. nach τὰς einschieben τε.
Gewöhnlich erklärt man nämll. cum
singulas civitates tum Siciliam uni-
versam. Es heißt aber nicht so,
sondern die Zwietracht vernichtet
unsre Städte und damit (u. also)
Sicilien, als dessen Bew. wir ja
insgesamt bedroht werden, wenn
wir auch nach Städten getrennt

sind. Vgl. mit unserer Stelle die-
jenigen, in welchen καὶ d. Ganze
mit dem Teil verbindet, z. B. 5,
112, 1. τῶν ἀνθρώπων καὶ Λακε-
δαιμονίων. u. ä.; vgl. καὶ Kap. 73, 4.
Das Folg. schließt sich chiasmisch an.

2. παρεστάναι (impers.) hängt noch
von χρὴ ab, Subj. ist der folg. Satz.
— ξυγγενεῖα, nämll. mit den Ath.

3. οὐ γὰρ κτέ., denn nicht weil
es (Sicilien) den Völkerschaften
nach von Natur in zwei
Teile zerfällt.

4. παρακλήσει 3, 86, 3. — τὸ
δίκαιον, die pflichtmäßige
Hülfe. — μᾶλλον τῆς ξ., mehr
als sie nach dem Vertrage
schuldige waren, = μᾶλλον ἢ
κατὰ τὴν ξυνθήκην. s. 6, 89, 5 τῆς
ὑπαρχούσης ἀκολασίας μετρίωτεροι,
und mit etwas verschiedener Be-
ziehung des Genet. 1, 84, 3 ἀμα-
θέστερον τῶν νόμων τῆς ὑπεροψίας.
Die abweichende Auffassung Cl.
widerlegt Stahl.

προνοεῖσθαι πολλή ξυγγνώμη, καὶ οὐ τοῖς ἄρχειν βουλομένοις μέφομαι, ἀλλὰ τοῖς ὑπακούειν ἐτοιμοτέροις οὖσι· πέφνκε γὰρ τὸ ἀνθρώπειον διὰ παντὸς ἄρχειν μὲν τοῦ εἰκοντος, φυλάσσεσθαι δὲ τὸ ἐπίον. ὅσοι δὲ γινώσκοντες αὐτὰ μὴ ὀρθῶς προσκοποῦμεν, μηδὲ τοῦτό τις πρεσβύτατον ἦκει κρίνας, τὸ κοινῶς φοβερόν ἅπαντας εὖ θέσθαι, ἀμαρτάνομεν. τάχιστα δ' ἂν ἀπ' 7 ἀλλαγῇ αὐτοῦ γένοιτο, εἰ πρὸς ἀλλήλους ξυμβαῖμεν· οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῶν ὀρμῶνται Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν ἐπικαλεσαμένων. καὶ οὕτως οὐ πόλεμος πολέμῳ, εἰρήνῃ δὲ διαφορὰ 8 ἀπραγμόνως παύονται, οἳ τ' ἐπὶ κλητοὶ εὐπρεπῶς ἄδικοι ἐλθόντες εὐλόγως ἔπρακτοι ἀπίασι.

62. „Καὶ τὸ μὲν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τοσοῦτον ἀγαθὸν εὖ βουλευομένοις εὐρίσκεται· τὴν δὲ ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένην ἄριστον εἶναι εἰρήνην πῶς οὐ χρὴ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ποιήσασθαι; ἢ δοκεῖτε, εἰ τῷ τι ἔστιν ἀγαθὸν ἢ εἰ τῷ τὰ ἐναντία, οὐχ ἡσυχίαν μᾶλλον ἢ πόλεμον τὸ μὲν παῦσαι ἂν ἐκατέρῳ, τὸ δὲ ξυνδιασῶσαι, καὶ τὰς τιμὰς καὶ λαμπρότητας ἀκινδυνότερας ἔχειν τὴν εἰρήνην, ἄλλα τε ὅσα ἐν μήκει λόγων ἂν τις διέλθοι ὥσπερ περὶ τοῦ πολεμεῖν; ἢ χρὴ σκεψαμένους μὴ τοὺς ἑμὸς λόγους ὑπεριδεῖν, τὴν δὲ αὐτοῦ τινα σωτηρίαν μᾶλλον ἀπ' αὐτῶν προῖδεῖν. καὶ εἰ τις βεβαίως τι ἢ τῷ δικαίῳ ἢ βίᾳ 3

5. ἐτοιμοτέροις, als sie zu herrschen. — πέφνκε κτέ. 3, 39, 5.

6. μηδὲ — τις sollte eigentl. dem ὅσοι (= εἰ τινες) entsprechend καὶ ὅστις μὴ heißen. — αὐτὰ prägnant. πρεσβύτατον, das Wichtigste. Der Kompar. ist häufiger. Vgl. d. lat. nihil antiquius habeo.

7. αὐτοῦ, τοῦ κοινῶς φοβεροῦ.

8. πόλεμος κτέ. Man beachte den Chiasmus und nachher in εἰπρεπῶς κτέ. die sauber ausgeführte Symmetrie der Begriffe, worin zugleich εὐπρεπῶς mit ἄδικοι und εὐλόγως mit ἔπρακτοι eine Art von Oxy-moron bilden. — Für παύονται verlangt Cobet παύονται, aber der Ausspruch ist allgemein gültig.

62. 1. καὶ τὸ κτέ. „i. e. καὶ τὸ μὲν πρὸς τοὺς Ἀθ. (ἀγαθὸν) εὐρίσκεται τοσοῦτον ἀγαθὸν (ὄν)“. P.

2. Die Lesart der Hdd. δοκεῖτε — ἡσυχία — πόλεμος — παῦσαι —

διασῶσαι ist nur unter Annahme eines schwierigen Anakoluths zu erklären: „δοκεῖτε ist für den ersten Satz οὐχ — ξυνδιασῶσαι das eingeschobene: meint ihr. Demungeachtet wird nachher der Acc. c. Inf. davon abhängig gemacht (vgl. zu 1, 3, 2), und zwar so, als wenn die vor ἡσυχία stehende Negation vor δοκεῖτε, wie sonst häufig geschieht, gesetzt wäre.“ So B., der aber in der Textausgabe jetzt v. Herwerdens Korr. aufgenommen hat. Cobet schlägt vor: ἢ οὐκ ἴστε, Rauchenst. δοκεῖ. — ὥσπερ — πολεμεῖν mit Bezug auf 59, 2. — τινα ist Subj. des Acc. c. Inf. — ἀπ' αὐτῶν, infolge derselben, näml. τῶν ἑμῶν λόγων. — ὑπεριδεῖν — προῖδεῖν, Paronomasie, wie 3, 39, 2 u. öfters.

3. τῷ δικαίῳ, durch die Gerechtigkeit seiner Sache. —

πράξειν οἶται, τῷ παρ' ἐλπίδα μὴ χαλεπῶς σφαλλέσθω, γνοὺς ὅτι πλείους ἤδη καὶ τιμωρίαις μετιόντες τοὺς ἀδικούντας καὶ ἐλπίσαντες ἕτεροι δυνάμει τινὶ πλεονεκτήσιν, οἱ μὲν οὐχ ὅσον οὐκ ἡμύναντο ἀλλ' οὐδ' ἐσώθησαν, τοῖς δ' ἀντὶ τοῦ πλέον
 4 ἔχειν προσκαταλιπεῖν τὰ αὐτῶν ξυνέβη. τιμωρία γὰρ οὐκ εὐ-
 τυχεῖ δικαίως, ὅτι καὶ ἀδικεῖται· οὐδὲ ἰσχύς βέβαιον, διότι καὶ
 εὖελπι. τὸ δὲ ἀσάθμητον τοῦ μέλλοντος ὡς ἐπὶ πλείστον κρα-
 τεῖ, πάντων τε σφαλερώτατον ὃν ὅμως καὶ χρησιμώτατον φαί-
 νεται· ἐξ ἴσου γὰρ δεδιότες προμηθία μᾶλλον ἐπ' ἀλλήλους
 ἐρχόμεθα.

63. „Καὶ νῦν τοῦ ἀφανοῦς τε τούτου διὰ τὸ ἀτέκμαρτον
 δέος καὶ διὰ τὸ ἤδη φοβεροὺς παρόντας Ἀθηναίους, κατ' ἀμφο-
 τερα ἐκπλαγέντες, καὶ τὸ ἐλλιπὲς τῆς γνώμης ὃν ἕκαστός τι φή-
 θημεν πράξειν ταῖς κωλύμασι ταύταις ἱκανῶς νομίσαντες εἰρχθῆ-
 ναι, τοὺς ἐφρεστώτας πολεμίους ἐκ τῆς χώρας ἀποπέμπωμεν, καὶ
 αὐτοὶ μάλιστα μὲν ἐς αἰδίων ξυμβῶμεν, εἰ δὲ μὴ, χρόνον ὡς
 πλείστον σπεισόμενοι τὰς ἰδίας διαφορὰς ἐς αὖθις ἀναβαλώμεθα.
 2 τὸ ξύμπαν τε δὴ γνῶμεν πειθόμενοι μὲν ἑμοὶ πόλιν ἔχοντες ἑκα-
 στος ἑλευθέραν, ἀφ' ἧς αὐτοκράτορες ὄντες τὸν εὖ καὶ κακῶς
 δρῶντα ἐξ ἴσου ἀρετῇ ἀμννούμεθα· ἦν δὲ ἀπιστήσαντες ἄλλοις
 ὑπακούσωμεν, οὐ περὶ τοῦ τιμωρήσασθαι τινα, ἀλλὰ καὶ ἔγαν

τῷ παρ' ἐλπίδα, durch den unerwarteten Verlauf. Ebenso 7, 66, 3. οὐχ ὅσον οὐκ für οὐ μόνον οὐκ ist aus Klassikern sonst nicht nachgewiesen, doch als einfache Weiterbildung des häufigen ὅσον οὐ (zu 125, 1) nicht auffallend.

4. δικαίως, von Rechts wegen. — ἀδικεῖται hat zum grammatischen Subj. noch τιμωρία, zum logischen aber ein daraus zu entnehmendes ὁ τιμωρούμενος.

63. 1. τοῦ ἀφανοῦς hängt von δέος ab. — διὰ τὸ — παρόντας konstruierte διὰ τὸ ἤδη φοβεροῦς (sc. εἶναι aus d. folg. Part.) παρόντας Ἀθηναίους. Andre nehmen διὰ τὸ ἤδη sc. δέος zusammen u. halten φοβ. π. Α. für Apposition dazu. Reiske korr. διὰ τοὺς. Doch vgl. 5, 7, 2 διὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ καθήμενος und nach den best. Codd. auch 8, 105, 2 διὰ τὸ — διώκοντες. —

τὸ ἐλλιπὲς τῆς γν., das Zurückbleiben hinter der Erwartung. s. 55, 2. — ὃν = τούτων, ὃν. — εἰρχθῆναι. Man sollte erwarten: gerechtfertigt, erklärt werde; „allein es ist eine Art von Prolepsis, εἰρχθῆναι τὸ ἐλλιπὲς τῆς γνώμης für εἰρχθῆναι τὸ τῆς γνώμης ὥστε ἐλλιπὲς εἶναι.“ Kr. Entw. ist τὸ ἐλλ. Subj. zu εἰρχθῆναι od. es ist Akk. der Beziehung u. Subj. zum Inf. ist „wir.“ — ἐφρεστώτας = instantes. — μάλιστα μὲν — εἰ δὲ μὴ. 1, 32, 1. 2, 72, 8. 3, 38, 6. — ἐς αἰδίων 2, 64, 3. vgl. auch 4, 20, 1: αἰδίων — ἰδίων. — χρόνον ὡς πλ., auf möglichst lange Zeit. Acc. temp. 21, 3 u. ö.

2. ἀρετῇ umfasst Großmut und Tapferkeit zugleich. — οὐ — τινα, sc. ὁ λόγος (ὁ ἄγων) ἔσται auch bei and. Schriftstellern. Ähnl. Aposiopese 8, 56, 5. ἐνταῦθα μὲν οὐκέτι. — καὶ ἔγαν εἰ = εἰ καὶ ἔγαν. zu

εἰ τύχοιμεν, φίλοι μὲν ἂν τοῖς ἐχθίστοις, διάφοροι δὲ οἷς οὐ
χρὴ κατ' ἀνάγκην γιγνώμεθα.

64. „Καὶ ἐγὼ μὲν, ἄπερ καὶ ἀρχόμενος εἶπον, πόλιν τε με-
ρίστην παρεχόμενος καὶ ἐπιὼν τῷ μᾶλλον ἢ ἀμυννόμενος ἀξιῶ
προειδόμενος αὐτῶν ξυγγωρεῖν, καὶ μὴ τοὺς ἐναντίους οὕτω
κακῶς δοῶν ὥστε αὐτοὺς τὰ πλείω βλάπτεσθαι, μηδὲ μωρία φι-
λονεικῶν ἡγεῖσθαι τῆς τε οἰκείας γνώμης ὁμοίως αὐτοκράτωρ
εἶναι καὶ ἥς οὐκ ἄρχω τύχης, ἀλλ' ὅσον εἰκὸς ἡσῶσθαι. καὶ 2
τοὺς ἄλλους δικαίῳ ταῦτό μοι ποιῆσαι, ὅφ' ὕμῶν αὐτῶν καὶ
μὴ ὑπὸ τῶν πολεμίων τοῦτο παθεῖν. οὐδὲν γὰρ αἰσχρὸν οἰκείου 3
οἰκείων ἡσῶσθαι, ἢ Δωριέας τινὰ Δωριέως ἢ Χαλκιδῆα τῶν ξυγ-
γενῶν, τὸ δὲ ξύμπαν γείτονας ὄντας καὶ ξυνοίκους μιᾶς χώρας
καὶ περιγρότου καὶ ὄνομα ἐν κεκλημένους Σικελιώτας· οἱ πολε-
μήσομεν τε, οἶμαι, ὅταν ξυμβῇ, καὶ ξυγγορησόμεθα γε πάλιν
καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς λόγοις κοινοῖς χρώμενοι. τοὺς δὲ ἄλλοφύλους 4
ἐπελθόντας ἀθροοὶ ἀεὶ, ἦν σωφρονῶμεν, ἀμυννόμεθα, εἴπερ καὶ
καθ' ἐκάστους βλαπτόμενοι ξύμπαντες κινδυνεύομεν, ξυμμάχους
δὲ οὐδέποτε τὸ λοιπὸν ἐπαξόμεθα οὐδὲ διαλλακτάς. τάδε γὰρ 5
ποιοῦντες ἐν τε τῷ παρόντι δυοῖν ἀγαθοῖν οὐ στερηήσομεν τὴν

1, 77, 2. — τύχοιμεν vgl. damit 3, 39, 8. 42, 3 u. ö. — μὲν ἂν, sc. γιγνώμεθα aus dem folg. γιγνώμεθα. So wird ein scharfer Gegensatz beider Glieder erreicht. Cl. u. v. Herw. wollen γιγνώμεθα korr., schwächen aber dadurch die kräftige Sprache. St. ändert vollständig. Cobet nimmt eine Lücke an: καὶ τὰλλα εὐτυχῶμεν, φίλοι ἂν τοῖς ἐχθίστοις γιγνώμεθα = etiamsi reliqua nobis prospere cedent, tamen.

64. 1. ἀρχόμενος 59, 1. im Anfang. z. B. Plat. Symp. 173 C. 1 ὅπερ ἀρχ. εἶπον. Doch braucht darum Thuk. nicht auch ὅπερ st. des überl. ἄπερ geschrieben zu haben. — παρεχόμενος darstellend. s. 85, 6. — προειδόμενος und nachher αὐτός ist Konj. von Reiske für προειδομένους—αὐτούς, was sprachlich und sachlich mit dem Folg. nicht stimmt. Die augment. Form προειδόμενος für προιδόμενος findet sich, wie Krüg. nachweist, ein paar-

mal bei Klassikern, häufig bei Spätern. Der Gen. αὐτῶν ist ungewöhnl., wohl wegen des im Vb. liegenden Begriffs der Sorge gesetzt: im besorgten Hinblick auf diese Verhältnisse zu 11, 4. 1, 77, 3. — ἐπιὼν, Rauchenst. will die potentiale Bedeutg durch eingeschobenes ἂν klarer machen. — τῆς τε κτέ., wie des eignen Entschlusses, ebenso auch des Schicksals Herr zu sein.

2. τοῦτο παθεῖν. i. e. ἡσῶσθαι, das ja auch Passiv ist.

3. τὸ δὲ ξύμπ. zu 3, 82, 5. Andere korr. τε. Überhaupt sind Änderungen in diesem §. ganz unnötig; das allg. Subj. man in ἡσῶσθαι wird durch οἱ — πολεμήσ. specialisiert: wir.

4. ἦν σωφρονῶμεν auch 1, 86, 2. mit folg. Fut. Sonst εἰ σωφρονούμεν: 3, 44. 1. 4, 60, 1. 6, 11, 7. εἰ σωφρονοῦσι 1, 40, 2. — εἴπερ καί, da ja auch.

Σικελίαν, Ἀθηναίων τε ἀπαλλαγῆναι καὶ οἰκείου πολέμου, καὶ ἐς τὸ ἔπειτα καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἐλευθέραν νεμούμεθα καὶ ὑπὸ ἄλλων ἥσσον ἐπιβουλευομένην.“

65. Τοιαῦτα τοῦ Ἑρμοκράτους εἰπόντος πειθόμενοι οἱ Σικελιώται αὐτοὶ μὲν κατὰ σφᾶς αὐτοὺς ξυνηνέχθησαν γνώμη ὥστε ἀπαλλάσσεσθαι τοῦ πολέμου ἔχοντες ἂ ἕκαστοι ἔχουσι, τοῖς δὲ Καμαριναίοις Μοργαντίνην εἶναι ἀργύριον τακτὸν τοῖς Συρακοσίοις ἀποδοῦσιν. οἱ δὲ τῶν Ἀθηναίων ξύμμαχοι παρακαλέσαντες αὐτῶν τοὺς ἐν τέλει ὄντας εἶπον ὅτι ξυμβήσονται καὶ αἱ σπονδαὶ ἔσονται καὶ κείνοις κοιναί. ἐπαινεσάντων δὲ αὐτῶν ἐποιοῦντο τὴν ὁμολογίαν, καὶ αἱ νῆες τῶν Ἀθηναίων ἀπέπλευσαν μετὰ ταῦτα ἐκ Σικελίας. ἐλθόντας δὲ τοὺς στρατηγούς οἱ ἐν τῇ πόλει Ἀθηναῖοι τοὺς μὲν φυγῇ ἐξημίωσαν, Πυθόδωρον καὶ Σοφοκλέα, τὸν δὲ τρίτον Εὐρυμέδοντα χρήματα ἐπράξαντο, ὥς ἐξὸν αὐτοῖς τὰ ἐν Σικελίᾳ καταστρέψασθαι δάροις πεισθέντες ἀποχωρήσειαν. οὕτω τῇ παρουσίᾳ εὐτυχία χρώμενοι ἤξιον σφίσι μηδὲν ἐναντιοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ δυνατὰ ἐν ἴσῳ καὶ τὰ ἀπορώτερα μεγάλη τε ὁμοίως καὶ ἐνδεεστερὰ παρασκευῇ κατεργάζεσθαι. αἰτία δ' ἦν ἡ παρὰ λόγον τῶν πλειόνων εὐπραγία αὐτοῖς ὑποτιθεῖσα ἰσχὺν τῆς ἐλπίδος.

66. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους Μεγαρήs οἱ ἐν τῇ πόλει πιεζόμενοι ὑπὸ τε Ἀθηναίων τῷ πολέμῳ, αἱ κατὰ ἔτος ἕκαστον δις ἐσβαλλόντων πανστρατιᾷ ἐς τὴν χώραν, καὶ ὑπὸ τῶν σφετέρων φυγάδων τῶν ἐκ Πηγῶν, οἱ στασιασάντων ἐκπεσόντες ὑπὸ τοῦ πλήθους χαλεποὶ ἦσαν ληστεύοντες, ἐποιοῦντο λόγους ἐν ἀλλήλοις ὥς χρὴ δεξαμένους τοὺς φεύγοντας μὴ ἀμφοτέρωθεν τὴν πόλιν φθείρειν. οἱ δὲ φίλοι τῶν ἔξω τὸν θρόον αἰσθόμενοι φανερώs μᾶλλον ἢ πρότερον καὶ αὐτοὶ ἤξιον τούτου τοῦ λόγου ἔχεσθαι. γνόντες δὲ οἱ τοῦ δήμου προστάται οὐ δυνατὸν

65. 1. πειθόμενοι. Hier wie 63, 2 will Cobet πειθόμενοι. — κατὰ σφᾶς αὐτοὺς, ohne die Ath. zu den Beratungen zu ziehn. — ξυνηνέχθησαν, sie einigten sich. Sonoch 6, 13, 1. — Μοργ., zwischen Katana u. Syrakus gelegen. Daher bezweifelte man, dafs dies ein Streitobjekt zw. Syrak. u. Kamar. hätte sein können. Die Annahme einer zweiten Stadt gl. Namens hat keine Berechtigung.

2. αὐτῶν, τῶν Ἀθ.

3. ἐξόν. zu 1, 74, 1. — ἐπράξαντο sonst v. Tribut, hier v. d. Geldstrafe.

4. τῇ παρουσίᾳ. Fast alle Codd. nach τῇ noch τέ, worin Bekk. viell. richtig τότε vermutet. Benedikt: τῇ γε, so auch St. u. Cl. — αἰτία, sonst αἰτίον — ὑποτιθεῖσα wie 3, 45, 5. Der Gedanke wie 17, 1.

66. 1. πιεζόμενοι. Wie Meg. litt, schildert Arist. Ach. 761 ff. sehr drastisch. — δις ἐσβ. zu 2, 31, 3.

τὸν δῆμον ἐσόμενον ὑπὸ τῶν κακῶν μετὰ σφῶν καρτερεῖν, ποιοῦνται λόγους δεισάντες πρὸς τοὺς τῶν Ἀθηναίων στρατηγούς, Ἰποκράτη τε τὸν Ἀρίφρονος καὶ Δημοσθένη τὸν Ἀλκισθένους, βουλόμενοι ἐνδοῦναι τὴν πόλιν καὶ νομίζοντες ἐλάσσω σφίσι τὸν κίνδυνον ἢ τοὺς ἐκπεσόντας ὑπὸ σφῶν κατελθεῖν. ξυνέβησάν τε πρῶτα μὲν τὰ μακρὰ τεῖχη ἐλεῖν Ἀθηναίους 4 (ἦν δὲ σταδίῳν μάλιστα ὀκτὼ ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν Νίσαιαν τὸν λιμένα αὐτῶν), ὅπως μὴ ἐπιβοηθήσωσιν ἐκ τῆς Νισαίας οἱ Πελοποννήσιοι, ἐν ᾗ αὐτοὶ μόνοι ἐφρούρουν βεβαίωτος ἔνεκα τῶν Μεγάρων, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἄνω πόλιν πειραῖσθαι ἐνδοῦναι· ῥᾶον δ' ἤδη ἔμελλον προσχωρήσειν τοῦτον γεγεννημένον.

67. Οἱ οὖν Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ἀπὸ τε τῶν ἔργων καὶ τῶν λόγων παρεσκεύαστο ἀμφοτέροις, ὑπὸ νύκτα πλεύσαντες ἐς Μινῶαν τὴν Μεγαρέων νῆσον ὀπλίταις ἑξακοσίοις, ὧν Ἰποκράτης ἤρχεν, ἐν ὀρύγματι ἐκαθέζοντο, ὅθεν ἐπλίνθονον τὰ τεῖχη καὶ ἀπείχεν οὐ πολὺ· οἱ δὲ μετὰ τοῦ Δημοσθένους τοῦ ἑτέρου 2 στρατηγοῦ Πλαταιῆς τε φιλοὶ καὶ ἕτεροι περίπολοι ἐνήδρευσαν ἐς τὸν Ἐννάλιον, ὃ ἐστὶν ἔλασσον ἔποθεν. καὶ ἥσθητο οὐδεὶς

— ἐνδοῦναι τὴν πόλιν, sonst nur mit πράγματα, wie hier noch Kap. 76, 3. — καὶ νομίζοντες. Cobet streicht καὶ, weil er νομ. fälscht = ὅτι ἐνόμιζον zu βουλ., während es mit diesem den Grund zur Anknüpfung der Unterhandlungen angiebt.

4. τὰ μακρὰ τεῖχη, die ihnen von den Ath. erbaut waren (1, 103, 4), jetzt aber, ebenso wie Nisaia, von den Peloponnesiern besetzt gehalten wurden, seitdem die Stadt von Athen abgefallen war (1, 114, 1). — ἦν, sc. τὰ τεῖχη. — αὐτοὶ μόνοι, sie selbst, sie allein (die Pelop.), aus Mißtrauen gegen die Megareer. — ἔμελλον, sc. οἱ ἐν τῇ ἄνω πόλει. — τούτον, die Besetzung der langen Mauern.

67. 1. παρεσκεύαστο. zu 1, 7. — ἐν ὀρύγματι, nicht auf der Insel Minoa (seit 427 athenisch), sondern auf dem Festlande, nahe bei den langen Mauern. — ἐπλίνθονον τὰ τεῖχη, „πλίνθους λαμβάνοντες ἐτείχιζον“ (Schol.). Eine sonst schwerl. vorkommende Fügung.“ Kr. Stahl

streicht τὰ τεῖχη als Glossem zu ἀπείχε. Cl. bezieht ohne weiteres die Stelle auf d. Mauerbau v. 462 (1, 103, 4) u. setzt daher den Aorist. Ich möchte am ehesten mit unserem Ausdr. vergl. τὴν πόλιν κεραμεύειν Arist. Eccl. 252, mag er auch bildl. sein, dann z. B. Akk. des Inhalts wie γάμον μνηστεύειν, χοῶς τυμβεύειν u. ä. — καὶ ἀπείχεν. Aus ὅθεν ist ὃ zu entnehmen. s. 1, 106, 1.

2. Πλαταιῆς. 3, 24, 2. — ἕτεροι περίπολοι, andere Streiftruppen, ebenfalls Leichtbewaffnete; denn §. 5 werden οἱ Πλαταιῆς τε καὶ περίπολοι den Hoplitēn entgegengesetzt. Schon hieraus geht hervor, daß einige mit Unrecht ἕτεροι περίπολοι für ἕτεροι, περίπολοι ὄντες erklärt und an die diesen Namen führenden attischen Epheben gedacht haben, denn diese waren Hoplitēn, pflegten auch nicht außer Landes verwendet zu werden. — ἐς τὸν Ἐννάλιον s. 3, 3, 6 ἐς τὸν Μαλόνεντα

εἰ μὴ οἱ ἄνδρες οἷς ἐπιμελὲς ἦν εἰδέναι τὴν νύκτα ταύτην.
 3 καὶ ἐπειδὴ ἕως ἔμελλε γίνεσθαι, οἱ προδιδόντες τῶν Μεγαρέων
 οὔτοι τοιόνδε ἐποίησαν. ἀκάτιον ἀμφηρικὸν ὡς λησταί, ἐκ πολλοῦ
 τεθεραπευκότες τὴν ἄνοιξιν τῶν πυλῶν, εἰώθεσαν ἐπὶ ἀμάξῃ,
 πείθοντες τὸν ἄρχοντα, διὰ τῆς τάφρου κατακομίζειν τῆς νυκτὸς
 ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἐκπλεῖν· καὶ πρὶν ἡμέραν εἶναι πάλιν
 αὐτὸ τῇ ἀμάξῃ κομίσαντες ἐς τὸ τεῖχος κατὰ τὰς πύλας ἐσῆγον,
 4 μὴ ὄντος ἐν τῷ λιμένι πλοίου φανεροῦ μηδενός. καὶ τότε πρὸς
 ταῖς πύλαις ἤδη ἦν ἡ ἄμαξα, καὶ ἀνοιχθεῖσθαι κατὰ τὸ εἰωθὸς
 ὡς τῷ ἀκατίῳ οἱ Ἀθηναῖοι (ἐρίγνετο γὰρ ἀπὸ ξυνθήματος τὸ
 τοιοῦτον) ἰδόντες ἔθεον δρόμῳ ἐκ τῆς ἐνέδρας, βουλόμενοι φθά-
 σαι πρὶν ξυγκλησθῆναι πάλιν τὰς πύλας καὶ ἕως ἔτι ἡ ἄμαξα
 ἐν αὐταῖς ἦν, κώλυμα οὔσα προσθεῖναι· καὶ αὐτοῖς ἄμα καὶ οἱ
 ξυμπράσσοντες Μεγαρῆς τοὺς κατὰ τὰς πύλας φύλακας κτεί-
 5 νουσι. καὶ πρῶτον μὲν οἱ περὶ τὸν Δημοσθένη Πλαταιῆς τε
 καὶ περίπολοι ἐσέδραμον οὐ νῦν τὸ τροπαῖον ἐστὶ, καὶ εὐθὺς
 ἐντὸς τῶν πυλῶν (ἦσθοντο γὰρ οἱ ἐγγύτατα Πελοποννήσιοι)
 μαχόμενοι τοὺς προσβοηθοῦντας οἱ Πλαταιῆς ἐκράτησαν καὶ
 τοῖς τῶν Ἀθηναίων ὀπλίταις ἐπιφερομένοις βεβαίους τὰς πύλας
 παρέσχον.

68. Ἐπειτα δὲ καὶ τῶν Ἀθηναίων ἤδη ὁ αἶλ ἐντὸς γιγνώ-
 2 μενος χωρεῖ ἐπὶ τὸ τεῖχος. καὶ οἱ Πελοποννήσιοι φρουροὶ τὸ
 μὲν πρῶτον ἀντισχόντες ἡμύνοντο ὀλίγοι, καὶ ἀπέθανόν τινες

und zu 1, 137, 3. Dafs ὁ darauf bezogen wird, scheint sehr natürl., da eben ὁ Ἑρῶν schon den Tempel, τὸ ἱερόν, bedeutet. So steht bei Städten das Adj. im Neutr.: zu 1, 138, 5. Andre schreiben nach Reiskes Konj. τὸ Ἑρ. — ἔλασσον, ἢ τὸ ὄρουμα (S. 1). — Cobet will in dies. §. u. d. vor. §. manches ändern ohne Grund.

3. τεθεραπευκότες, nachdem sie sorgfältig vorbereitet. Beachte die seltene Konstr. mit sachl. Obj. — τῶν πυλῶν, näml. der langen Mauern. — τὸν ἄρχοντα, den Befehlshaber der pelop. Besatzung. — τῆς τάφρου, der den einen Mauerarm bis zum Meere hinab begleitete. — ἀφανὴς δὴ κτέ., i. e. ὅπως

τοῖς Ἀθ. ἀφανὴς δὴ εἶη, τί κοῦ φν- λάττεσθαι. Der Ausdruck klingt sehr kühn. δὴ, angeblich. Das Motiv war eben ein erdichtetes. Rauchenst. falst ἀφανὴς aktiv u. vermutet ἀνωφελὴς —. ἔθεον δρόμῳ inchoativ. κώλυμα c. inf. dag. 1, 16, 1 mit μῇ.

5. Wenn 5, 10, 6 steht τροπαῖον ἔστηκε, so ist dies kein Grund, dies für ἐστὶ hier zu korr., wie Cobet will. — ἦσθοντο κτέ., vorausgeschickte Erklärung von τοὺς προσβοηθ. vgl. zu 1, 135, 3. — τοῖς — ὀπλίταις. §. 1.

68. 1. ἐπὶ τὸ τεῖχος, „i. e. ἐπὶ τὰς ἐπάλξεις longi muri. v. 3, 22, 5. τὸ δὲ στρατόπεδον ἐπὶ τὸ τεῖχος ὥρμησεν.“ G.

αὐτῶν, οἱ δὲ πλείους ἐς φυγὴν κατέστησαν, φοβηθέντες ἐν νυ-
κτί τε πολεμίων προσπεπτωκότων καὶ τῶν προδιδόντων Μεγα-
ρέων ἀντιμαχομένων νομίσαντες τοὺς ἅπαντας σφᾶς Μεγαρέας
προδεδωκέναι. ξυνέπεσε γὰρ καὶ τὸν τῶν Ἀθηναίων κήρυκα ἀφ' 3
ἐαυτοῦ γνώμης κηρύξαι τὸν βουλόμενον ἵνα Μεγαρέων μετὰ
Ἀθηναίων θησόμενον τὰ ὅπλα. οἱ δ' ὡς ἤκουσαν, οὐκέτι ἀν-
έμενον, ἀλλὰ τῷ ὄντι νομίσαντες κοινῇ πολεμεῖσθαι κατέφυγον
ἐς τὴν Νίσαιαν. ἅμα δὲ ἔφ' ἐαλωκότων ἤδη τῶν τειχῶν καὶ 4
τῶν ἐν τῇ πόλει Μεγαρέων θορυβουμένων οἱ πρὸς τοὺς Ἀθη-
ναίους πράξαντες καὶ ἄλλο μετ' αὐτῶν πλήθος ὃ ξυνῆδει ἔφα-
σαν χρῆναι ἀνοίγειν τὰς πύλας καὶ ἐπεξιέναι ἐς μάχην. ξυν- 5
έκειτο δὲ αὐτοῖς τῶν πυλῶν ἀνοιχθεῖσων ἐσπίπτειν τοὺς
Ἀθηναίους, αὐτοὶ δὲ διάδηλοι ἔμελλον ἔσεσθαι. λίπα γὰρ ἀλεί-
ψεσθαι, ὅπως μὴ ἀδικῶνται. ἀσφάλεια δὲ αὐτοῖς μᾶλλον ἐγί-
γνετο τῆς ἀνοξίσεως· καὶ γὰρ [οἱ] ἀπὸ τῆς Ἑλευσίνος κατὰ τὸ
ξυγκείμενον τετρακισχίλιοι ὀπλιῖται τῶν Ἀθηναίων καὶ ἑπῆς
ἑξακόσιοι, [οἱ] τὴν νύκτα πορευόμενοι παρήσαν. ἀληλιμμένων 6
δὲ αὐτῶν καὶ ὄντων ἤδη περὶ τὰς πύλας καταγορεύει τις ξυν-
ειδὼς τοῖς ἐτέροις τὸ ἐπιβούλευμα. καὶ οἱ ξυστραφέντες ἀθρόοι
ἦλθον καὶ οὐκ ἔφασαν χρῆναι οὔτε ἐπεξιέναι (οὐδὲ γὰρ πρό-
τερόν πο τοῦτο ἰσχύοντες μᾶλλον τολμῆσαι) οὔτε ἐς κίνδυνον
φανερὸν τὴν πόλιν καταγαγεῖν· εἴ τε μὴ πείσεται τις, αὐτοῦ
τὴν μάχην ἔσεσθαι. ἐδήλουν δὲ οὐδὲν ὅτι ἴσασι τὰ πρᾶσσόμενα,
ἀλλ' ὡς τὰ βέλτιστα βουλευόντες ἰσχυρίζοντο, καὶ ἅμα περὶ
τὰς πύλας παρέμενον φυλάσσοντες, ὥστε οὐκ ἐγένετο τοῖς ἐπι-
βουλευούσι προᾶξαι ὃ ἔμελλον.

69. Γινόντες δὲ οἱ τῶν Ἀθηναίων στρατηγοὶ ὅτι ἐναν-
τίωμά τι ἐγένετο καὶ τὴν πόλιν βίᾳ οὐχ οἷοί τε ἔσονται λαβεῖν,
τὴν Νίσαιαν εὐθὺς περιτείχιζον, νομίζοντες, εἰ πρὶν ἐπιβοη-

2. καὶ — νομίσαντες enthält den zweiten Grund von φοβηθέντες, u. τῶν — ἀντιμαχομένων den von νομίσαντες selbst.

3. ἀφ' ἐαυτοῦ γν., aus eigenem Antriebe. — οἱ δ', οἱ Πελοποννήσιοι.

4. ἄλλο für ἄλλοι Konj. v. Abresch, schon von Kr. u. Cl. aufgenommen.

5. (λίπα γὰρ ἄλ.) hängt noch von ἔμελλον ab. Den Ausdr. s. 1, 6, 5. — καὶ γὰρ [οἱ] κτέ. klingt so, als

ob diese Verabredung schon oben erwähnt wäre. Da dies nicht geschehen ist, habe ich mit St. οἱ eingeklammert. — [οἱ] ist wohl fehlerhafte Wiederholung der vorang. Silbe. Indes vgl. Kap. 1, 4.

6. αὐτοῦ, dort, an Ort und Stelle, nicht vor dem Thore mit dem angebl. Feinde.

69. 1. ἐναντίωμα hat Thuk. nur hier, das Verb. z. B. Kap. 65, 4. περιτείχιζον dafür Rauchenst.

- 2 θῆσαι τινὰς ἐξέλοιεν, θάσσον ἄν καὶ τὰ Μέγαρα προσχωρῆσαι (παρεγέμετο δὲ σίδηρός τε ἐκ τῶν Ἀθηναίων ταχὺ καὶ λιθουργοὶ καὶ τᾶλλα ἐπιτήδεια), ἀρξάμενοι δ' ἀπὸ τοῦ τείχους ὃ εἶχον καὶ διοικοδομήσαντες τὸ πρὸς Μεγαρέας, ἀπ' ἐκείνου ἐκατέρωθεν ἐς θάλασσαν τῆς Νισαίας, τάφρον τε καὶ τεῖχη διελομένη ἢ στρατιά, ἐκ τε τοῦ προαστείου λίθοις καὶ πλίνθοις χρώμενοι, καὶ κόπτοντες τὰ δένδρα καὶ ὕλην ἀπεσταύρουν εἴ πῃ δέοιτό τι· καὶ αἱ οἰκίαι τοῦ προαστείου ἐπάλλξεις λαμβάνουσαι αὐταὶ ὑπῆρχον ἔρυμα. καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν ὅλην εἰργάζοντο·
- 3 τῇ δ' ὕστεραίᾳ περὶ δείλῃν τὸ τεῖχος ὅσον οὐκ ἀπετετέλεστο, καὶ οἱ ἐν τῇ Νισαίᾳ δεισαντες, σίτου τε ἀπορία (ἐφ' ἡμέραν γὰρ ἐκ τῆς ἄνω πόλεως ἐχρῶντο) καὶ τοὺς Πελοποννησίους οὐ νομίζοντες ταχὺ ἐπιβοηθήσειν, τοὺς τε Μεγαρέας πολεμίους ἡγοούμενοι, ξυνέβησαν τοῖς Ἀθηναίοις ρητοῦ μὲν ἕκαστον ἀργυρίου ἀπολυθῆναι ὅπλα παραδόντας, τοῖς δὲ Λακεδαιμονίοις, τῷ τε ἄρχοντι καὶ εἴ τις ἄλλος ἐνὴν, χρῆσθαι Ἀθηναίους ὃ τι
- 4 ἂν βούλωνται. ἐπὶ τούτοις ὁμολογήσαντες ἐξῆλθον. καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὰ μακρὰ τεῖχη ἀπορρήξαντες ἀπὸ τῆς τῶν Μεγαρέων πόλεως καὶ τὴν Νισαίαν παραλαβόντες τᾶλλα παρεσκευάζοντο.

70. Βρασίδης δὲ ὁ Τέλλιδος Λακεδαιμόνιος κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐτύγγανε περὶ Σικυῶνα καὶ Κόρινθον ὄν, ἐπὶ Θράκης στρατεῖαν παρασκευαζόμενος. καὶ ὥς ἦσθετο τῶν τειχῶν

ἀπ —; inchoativ. — τινάς. zu 3, 36, 5. — ἐξέλοιεν, eroberten, überwältigten. s. 122, 6. 3, 113, 6. u. a.

2. ἀρξάμενοι δ' und alles Folg. bis χρώμενοι schließt sich an περιετείχιζον an, indem δ' die Verbindung mit νομίζοντες herstellt. Mit καὶ κόπτοντες beginnt ein neues, selbständiges Satzglied. St. und Rauchenst. wollen vor διελομένη ἢ γον (ἡγε) einschieben. Ähnlich andere. — τοῦ τείχους, die langen Mauern als ein Bau gedacht. — καὶ διοικοδ. κτέ., und zwar nachdem sie durch einen Querbau (zwischen den beiden Manerschenkeln) die Seite nach Megara hin gesperrt hatten. s. 8, 90, 5 διοικοδομήσαν στοάν. 3, 34, 2. 7, 60, 2 διατείχισμα. Wegen καὶ zu 1, 1, 1. — ἀπ' ἐκείνου, τοῦ τείχους

ὃ εἶχον. — τῆς Νισαίας verb. mit ἐκατέρωθεν. St. streicht es. — διελομένη ἢ στρ. Über d. Nom. zu 1, 49, 4. In διελομένη liegt zugleich ἐργαζομένη. — δέοιτο unpersönl., also für das sonst übl. δέοι. Doch ist dieser Gebrauch sehr streitig. Poppo erklärt deshalb: si qua pars alicubi munitione (proprie τοῦ ἀποσταυροῦσθαι) egeret. Krüg. vermutet δέοι. — λαμβάνουσαι Bedeutung wie später Kap. 115, 3. Herod. 9, 7. der gleiche Ausdr. ὑπῆρχον ἔρυμα. 2, 5, 4.

3. ὅσον οὐκ, beinahe. zu 125, 1. — οὐ νομίζοντες steht dem ἀπορία parallel. zu 1, 80, 1.

4. ἀπορρήξαντες, durch Niederreißen des an die Stadtmauer stoßenden Teiles.

70. 1. στρατεῖαν. Die Codd.

τὴν ἄλωσιν, δεισας περὶ τε τοῖς ἐν τῇ Νισαίᾳ Πελοποννησίοις καὶ μὴ τὰ Μέγαρα ληφθῆναι, πέμπει ἔς τε τοὺς Βοιωτοὺς κελεύων κατὰ τάχος στρατιᾷ ἀπαντῆσαι ἐπὶ Τριποδίσκον (ἔστι δὲ κώμη τῆς Μεγαρίδος ὄνομα τοῦτο ἔχουσα ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Γερανείᾳ), καὶ αὐτοὺς ἔχων ἦλθεν ἐπτακοσίους μὲν καὶ δισχιλίους Κορινθίων ὀπλίτας, Φλιασίων δὲ τετρακοσίους, Σικωνίων δὲ ἑξακοσίους καὶ τοὺς μεθ' αὐτοῦ ὅσοι ἤδη ξυνειλεγμένοι ἦσαν, οἰόμενος τὴν Νίσαιαν ἔτι καταλήψεσθαι ἀνάλωτον. ὥς δὲ ἐπύθετο² (ἔτυχε γὰρ νυκτὸς ἐπὶ τὸν Τριποδίσκον ἐξελθῶν), ἀπολέξας τριακοσίους τοῦ στρατοῦ, πρὶν ἐκπυστος γενέσθαι, προσῆλθε τῇ τῶν Μεγαρέων πόλει λαθὼν τοὺς Ἀθηναίους ὄντας περὶ τὴν θάλασσαν, βουλόμενος μὲν τῷ λόγῳ καὶ ἄμα, εἰ δύναιτο, ἐργῶ τῆς Νισαίας πειρᾶσθαι, τὸ δὲ μέγιστον, τὴν τῶν Μεγαρέων πόλιν ἐσελθὼν βεβαιώσασθαι. καὶ ἡξίου δέξασθαι σφᾶς, λέγων ἐν ἐλπίδι εἶναι ἀναλαβεῖν Νίσαιαν.

71. Αἱ δὲ τῶν Μεγαρέων στάσεις φοβούμεναι, οἱ μὲν μὴ τοὺς φεύγοντας σφίσιν ἔσαγαγὼν αὐτοὺς ἐκβάλῃ, οἱ δὲ μὴ αὐτὸ τοῦτο ὁ δῆμος δεισας ἐπιθῆται σφίσι καὶ ἡ πόλις ἐν μάχῃ καθ' αὐτὴν οὖσα ἐγγὺς ἐφεδρεούντων Ἀθηναίων ἀπόληται, οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἀμφοτέροις ἐδόκει ἡσυχάσασθαι τὸ μέλλον περιδεῖν. ἡλιπίζον γὰρ καὶ μάχην ἐκάτεροι ἔσεσθαι τῶν τε Ἀθηναίων καὶ² τῶν προσβοηθησάντων, καὶ οὕτω σφίσιν ἀσφαλεστέως ἔχειν, οἷς τις εἴη εὖνους, κρατήσασθαι προσχωρήσαι· ὁ δὲ Βρασίδης ὥς οὐκ ἐπειθεν, ἀνεχώρησε πάλιν ἔς τὸ ἄλλο στρατεύμα.

72. Ἄμα δὲ τῇ ἔφ' οἱ Βοιωτοὶ παρῆσαν, διανενοημένοι μὲν καὶ πρὶν Βρασίδαν πέμψαι βοηθεῖν ἐπὶ τὰ Μέγαρα, ὥς οὐκ ἄλλοτρίου ὄντος τοῦ κινδύνου, καὶ ἥδη ὄντες πανστρατιᾷ Πλαταιαῖσιν· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἦλθεν ὁ ἄγγελος, πολλῶ μᾶλλον ἐρρώσθησαν, καὶ ἀποστείλαντες διακοσίους καὶ δισχιλίους ὀπλίτας

στρατιάν, doch s. 74, 1. — τοὺς μεθ' — ἦσαν, näm. Söldner, die er im Pelop. bereits zu der thrakischen Expedition geworben hatte (80, 5). Es müssen ihrer damals erst hundert beisammen gewesen sein. s. 72, 1. 2, wo für δισχιλίους nicht mit einigen Codd. χιλίους zu lesen ist wegen 78, 1.

2. ἐπύθετο, sc. ἀλὼναι aus ἀνάλωτον. — ἔτυχε γὰρ κτέ. Üb. die Stellung zu 67, 5.

71. 1. αἱ στάσεις, οἱ μὲν — οἱ δὲ, der Teil als Apposition, wie 3, 105, 2. 1, 89, 3 u. öft. — αὐτοὺς, sie selbst. — περιδεῖν, beobachtend abwarten. 73, 1 und sonst bei Thuk. in diesem Sinne das Med. 2. ἀσφαλεστέως. zu 1, 130, 1. — οὐκ ἐπειθεν. zu 3, 31, 1.

72. 1. ἐρρώσθησαν. Übergang aus dem Partic. in das Verb. fin. zu 2, 29, 3. — ἀποστείλαντες. „Das Partic. enthält den Hauptgedanken: sie

- 2 καὶ ἱππέας ἑξακοσίους τοῖς πλείοσιν ἀπῆλθον πάλιν. παρόντος δὲ ἤδη ξύμπαντος τοῦ στρατεύματος, ὀπλιτῶν οὐκ ἔλασσον ἑξακισχιλίων, καὶ τῶν Ἀθηναίων τῶν μὲν ὀπλιτῶν περὶ τὴν Νίσαιαν ὄντων καὶ τὴν θάλασσαν ἐν τάξει, τῶν δὲ ψιλῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἐσκαδασμένων, οἱ ἱππῆς οἱ τῶν Βοιωτῶν ἀπροσδοκίτοις ἐπιπεσόντες τοῖς ψιλοῖς ἔτρεψαν ἐπὶ τὴν θάλασσαν· (ἐν γὰρ τῷ πρὸ τοῦ οὐδεμία βοήθειά πα τοῖς Μεγαρεῦσιν οὐδαμόθεν
- 3 ἐπῆλθεν)· ἀντεπεξελάσαντες δὲ καὶ οἱ τῶν Ἀθηναίων ἐς χεῖρας ἦσαν, καὶ ἐγένετο ἱππομαχία ἐπὶ πολὺ, ἐν ᾗ ἀξιούσιν ἑκάτεροι
- 4 οὐχ ἥσσους γενέσθαι. τὸν μὲν γὰρ ἱππαρχον τῶν Βοιωτῶν καὶ ἄλλους τινὰς οὐ πολλοὺς πρὸς αὐτὴν τὴν Νίσαιαν προσελάσαντας οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀποκτείναντες ἐσκόλευσαν καὶ τῶν τε νεκρῶν τούτων κρατήσαντες ὑποσπόνδους ἀπέδωκαν καὶ τροπαῖον ἔστησαν· οὐ μέντοι ἐν γε τῷ παντὶ ἔργῳ βεβαίως οὐδέτεροι τελευτήσαντες ἀπεκρίθησαν, ἀλλ' οἱ μὲν Βοιωτοὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν, οἱ δὲ ἐπὶ τὴν Νίσαιαν.

73. Μετὰ δὲ τοῦτο Βρασίδας καὶ τὸ στράτευμα ἐχώρουν ἐγγυτέρω τῆς θαλάσσης καὶ τῆς τῶν Μεγαρέων πόλεως, καὶ καταλαβόντες χωρίον ἐπιτήδειον παραταξάμενοι ἡσύχαζον, οἰόμενοι σφίσιν ἐπιέναι τοὺς Ἀθηναίους, καὶ τοὺς Μεγαρέας ἐπι-
- 2 στάμενοι περιορωμένους ὁποτέρων ἡ νίκη ἔσται. καλῶς δὲ ἐνόμιζον σφίσιν ἀμφοτέρα ἔχειν, ἅμα μὲν τὸ μὴ ἐπιχειρεῖν προτέρους μὴδὲ μάχης καὶ κινδύνου ἐκόντας ἄρξαι, ἐπειδὴ γε ἐν φανερῷ ἔδειξαν ἐτοίμοι ὄντες ἀμύνεσθαι, καὶ αὐτοῖς ὥσπερ ἀκονιτὶ τὴν νίκην δικαίως ἀνατίθεσθαι, ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καὶ πρὸς τοὺς Με-

schickten den Brasidas, während sie etc.“ Kr.

2. ἐν γὰρ κτέ. Zur Erklärung von ἀπροσδοκίτοις.

4. προσελάσαντας zu korr. aus —αντα und προσελάσαντες, welches unstatthaft ist, da ja die Ath. Nisaia inne hatten. — καὶ vor ἀποντ. korresp. dem καὶ vor τῶν. Cl. streicht es mit Schütz u. St. — βεβαίως οὐδ. τελευτ., nachdem keiner von beiden Theilen einen entschiedenen Erfolg erlangt hatte, eigentl. auf eine entscheidende Weise (den Kampf) beendet hatte. Rauchenst. νικήσαντες, Cobet τελευτῶντες. St. οὐδὲν vor οὐδέτεροι. Ich halte jede Aenderung für

unnötig. — ἀλλ' (sc. ἀπεκρίθησαν) ist gebraucht wegen der vorang. Negat.

73. 2. ἀμφοτέρα wird erklärt durch ἅμα μὲν — ἐν τῷ αὐτῷ δὲ καὶ ἔδειξαν c. nom. part. wie 5, 72, 2 ἔδειξαν περιγεγόμενοι. u. δηλοῦν s. 3, 84, 2. — ἀνατίθεσθαι, für ἀντίθεσθαι der Hdd. mit Kr., würde zugeschrieben werden, abhängig von dem hier ohne καλῶς ἔχειν zu denkenden ἐνόμιζον. Cl. will den Satz umstellen, Stahl korr. ἐδικαίωσαν, aber der Sinn paßt nicht recht. — ὁρθῶς ἐνυβαίν., es treffe sich gut, gleichsam Wiederholung von καλῶς ἔχειν.

γαρέας ὁρθῶς ξυμβαίνειν. εἰ μὲν γὰρ μὴ ὤφθησαν ἐλθόντες, 3
οὐκ ἂν ἐν τύχῃ γίνεσθαι σφίσιν, ἀλλὰ σαφῶς ἂν ὥσπερ ἡση-
θέντων στερηθῆναι εὐθὺς τῆς πόλεως· νῦν δὲ καὶ τυχεῖν αὐ-
τοὺς Ἀθηναίους μὴ βουληθέντας ἀγωνίζεσθαι, ὥστε ἀμαχεῖ ἂν 4
Μεγαρῆς, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐτάξαντο μὲν παρὰ τὰ μακρὰ τείχη
ἐξελθόντες, ἡσύχαζον δὲ καὶ αὐτοὶ μὴ ἐπιόντων, λογιζόμενοι
καὶ οἱ ἐκείνων στρατηγοὶ μὴ ἀντίπαλον εἶναι σφίσι τὸν κίν-
δυνον, ἐπειδὴ καὶ τὰ πλεῖα αὐτοῖς προεκεχωρήκει, ἄρξασι μά-
χης πρὸς πλείονας αὐτῶν ἢ λαβεῖν νικήσαντας Μέγαρα ἢ σφα-
λέντας τῷ βελτίστῳ τοῦ ὀπλιτικοῦ βλαφθῆναι, τοῖς δὲ ξυμπάσης
τῆς δυνάμεως καὶ τῶν παρόντων μέρος ἕκαστον κινδυνεύειν
εἰκότως ἐθέλειν τολμᾶν, χρόνον δὲ ἐπισχόντες, καὶ ὡς οὐδὲν
ἄφ' ἐκατέρων ἐπεχειρεῖτο, ἀπῆλθον πρότερον οἱ Ἀθηναῖοι ἐς
τὴν Νίσαιαν καὶ αὖθις οἱ Πελοποννήσιοι ὅθεν περ ὠρμήθησαν·
οὕτω δὲ τῷ μὲν Βρασίδῃ αὐτῷ καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν πόλεων ἄρ-
χουσιν οἱ τῶν φερόντων φίλοι Μεγαρῆς, ὡς ἐπικρατήσαντι

3. οὐκ ἂν — σφίσιν, wörtl.: so würde es (der Erfolg) für sie nicht in der Hand des Schicksals liegen, d. h. so würde für sie jetzt gar nicht die Möglichkeit eines glücklichen Erfolges sein. ἐν τύχῃ γίγνεται μοι, wie ἐν ἀσφαλεῖ μὲν ἐμοὶ — ἐγγίγνεται 1, 137, 4 u. a. zu 1, 7. — ἡσηθέντων, sc. σφῶν, gen. abs. bei gleichem Subj. zu 2, 83, 3. — αὐτοῖς, τοῖς Πελοπ., also = σφίσιν. — αὐτοὺς Ἀθην. st. αὐτοὺς τοὺς Ἀ.

4. οἱ γὰρ Μεγαρῆς. Durch den langen Zwischensatz wird die Periode anakolutisch; der Ausdruck wird aufgenommen in beschränkter Form mit οἱ τῶν φεγγ. φίλοι Μεγαρῆς. Präd. ἀνοίγουσι. Vgl. 8, 99. — λογιζόμενοι — στρατηγοί. Üb. den Nom. zu 1, 49, 4. Löse auf „indem —“. — πλείονας αὐτῶν. Die beiderseitigen Streitkräfte ergeben sich aus 67, 1. 2. 68, 5. 72, 1. 2. — ἄρξασι sc. σφίσι. — ἢ λαβεῖν κτέ. Erklärung zu κίνδυνον. — τῷ βελτίστῳ — βλαφθ., um den besten Teil beschädigt, geschwächt zu werden. — τοῖς δέ, τοῖς Πελοπ. Einige korr. τοὺς

δὲ. — καὶ vor παρόντων und damit (und also) auch, wie 61, 1. Andere wollen καὶ tilgen. Poppo schlägt für καὶ τῶν zweifelnd ὀλέγων vor, was einen klareren und mit des Schol. Erklärung stimmenden Gedanken gäbe. Cl. verändert ἕκαστον, wogegen s. Stahl, der andere Vermutungen aufstellt. Madv. οἷς δὲ — κινδυνεύει, εἰκότως. — κινδυνεύειν hängt von τολμᾶν, dieses von ἐθέλειν (bereit sein) ab. — χρόνον δὲ — ὠρμήθησαν hängt ebenfalls noch von dem obigen ὡς ab, und diesem Teile des Vorderatzes ist noch ein Satzglied mit ὡς (ὡς — ἐπεχειρεῖτο) subordiniert, welches durch καὶ mit ἐπισχόντες (= ὡς ἐπέσχον) verbunden wird. Erst οὕτω δὲ hebt den Nachsatz an. — πρότερον. Kr. mit einer Handschr. ansprechend πρότεροι. Doch vgl. auch zu 6, 3, 1. — τῷ μὲν κτέ. μὲν ist gesetzt, als wenn folgen sollte τοὺς δ' ἐν Πηγῶν κατάγουσιν, was aber erst 74, 2 und in anderer Verbindung steht. — ἀπὸ τῶν πόλεων, nämli. Κορινθίων, Φλιασίων, Σικωνίων, Βοιωτῶν (70, 1. 72, 1). — ἐπικρατή-

καὶ τῶν Ἀθηναίων οὐκέτι ἐθελησάντων μάχεσθαι, θαρσοῦντες μᾶλλον ἀνοίγουσί τε τὰς πύλας καὶ δεξάμενοι καταπεπληγμένων ἤδη τῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πραξάντων ἐς λόγους ἐρχονται.

74. Καὶ ὕστερον ὁ μὲν διαλυθέντων τῶν ξυμμάχων κατὰ πόλεις ἐπανελθὼν καὶ αὐτὸς ἐς τὴν Κόρινθον τὴν ἐπὶ Θωράκης
 2 στρατείαν παρεσκεύαζεν, ἵναπερ καὶ τὸ πρῶτον ὤρητο· οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει Μεγαρήs, ἀποχωρησάντων καὶ τῶν Ἀθηναίων ἐπ' οἴκου, ὅσοι μὲν τῶν πραγμάτων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μάλιστα μετέσχον, εἰδότες ὅτι ὤφθησαν, εὐθύς ὑπεξῆλθον, οἱ δὲ ἄλλοι κοινολογησάμενοι τοῖς τῶν φευρόντων φίλοις κατάγουσι τοὺς ἐκ Πηγῶν, ὀρκώσαντες πίστεσι μεγάλαις μηδὲν μνησικακήσειν,
 3 βουλευσείν δὲ τῇ πόλει τὰ ἄριστα. οἱ δὲ ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἐγένοντο καὶ ἐξέτασιν ὅπλων ἐποίησαντο, διαστήσαντες τοὺς λόγους ἐξελέξαντο τῶν τε ἐχθρῶν καὶ οἱ ἐδόκουν μάλιστα ξυμπράξαι τὰ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἄνδρας ὡς ἑκατόν, καὶ τούτων πέρι ἀναγκάσαντες τὸν δῆμον ψῆφον φανεράν διενεργεῖν, ὡς κατεργνώσθησαν, ἔκτειναν, καὶ ἐς ὀλιγαρχίαν τὰ μάλιστα
 4 κατέστησαν τὴν πόλιν. καὶ πλεῖστον δὴ χρόνον αὕτη ὑπ' ἐλαχίστων γενομένη ἐκ στάσεως μετὰστασις ξυνέμεινεν.

75. Τοῦ δ' αὐτοῦ θέρους τῆς Ἀντάνδρου ὑπὸ τῶν Μυτιληναίων, ὥσπερ διενοοῦντο, μελλούσης κατασκευάζεσθαι, οἱ τῶν ἀργυρολόγων Ἀθηναίων στρατηγοί, Δημόδοκος καὶ Ἀριστείδης, ὄντες περὶ Ἑλλήσποντον (ὁ γὰρ τρίτος αὐτῶν Λάμαχος δέκα ναυσὶν ἐς τὸν Πόντον ἐσεπεπλεύκει) ὡς ἡσθάνοντο τὴν παρα-

σαντι. Der Führer wird durch den Sing. hervorgehoben.

74. 1. ἵναπερ — ὤρητο. Kap. 48, 6. — τὸ πρῶτον. 80, 1.

2. οἱ Μεγαρήs — ὅσοι μὲν — οἱ δὲ ἄλλοι statt τῶν Μ. ὅσοι μὲν etc. wie 71, 1. — πρὸς τοὺς Ἀθ. ohne Art. angeschlossen an das Verbalsubst. πραγμάτων. Konstruktion wie πράσσειν πρὸς 68, 4. 73, 4. Es liefse sich ja leicht τῶν einfügen wegen der vorausgehenden Endung, aber s. zu 1, 18, 1. — τοὺς ἐκ Πηγῶν. 66, 1.

3. φανεράν, ein terroristisches Mittel, um desto sicherer die Verurteilung zu erlangen. — τὰ μά-

λιστα auch 76, 3. 1, 92. 5, 16, 1. 25, 3.

4. ψῆφον διενεργεῖν = διαψηφίσασθαι. μετὰστασις, eigentlich Umwälzung, ist hier zugleich der aus derselben hervorgegangene neue politische Zustand. Beachte wieder das Wortspiel. μετὰστασις ist Prädikatsnomen, daher ist es falsch ἢ nach αὕτη einzuschieben, wie Cobet will. Dies war ein Umschwung, welcher....

75. 1. τῆς Ἀντάνδρου. 52, 3. — ἀργυρολόγων, sc. νεῶν. — Δημόδοκος nur hier, Ἀριστ. 50, 1; Λάμαχος jedenfalls derselbe, der im sicil. Feldzug s. Tod fand, der Sohn

σκευὴν τοῦ χωρίου καὶ ἐδόκει αὐτοῖς δεῖν εἶναι μὴ, ὥσπερ τὰ Ἄναια ἐπὶ τῇ Σάμῳ, γένηται, ἔνθα οἱ φεύγοντες τῶν Σαμίων καταστάντες τοὺς τε Πελοποννησίους ὠφέλουν ἐς τὰ ναυτικά κυβερνήτας πέμποντες καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει Σαμίους ἐς ταραχὴν καθίστασαν καὶ τοὺς ἐξιόντας ἐδέχοντο· οὕτω δὲ ξυναγείραντες ἀπὸ τῶν ξυμμάχων στρατιὰν καὶ πλεύσαντες, μάχη τε νικήσαντες τοὺς ἐκ τῆς Ἀντάνδρου ἐπέξελθόντας, ἀναλαμβάνουσι τὸ χωρίον πάλιν. καὶ οὐ πολὺ ὕστερον ἐς τὸν Πόντον 2 ἐσπλεύσας Λάμαχος, ἐν τῇ Ἡρακλεώτιδι ὀρμίσας ἐς τὸν Κάληκα ποταμὸν ἀπόλλυσι τὰς ναῦς ὕδατος ἄνωθεν γενομένου καὶ κατελθόντος αἰφνιδίου τοῦ θρύματος. αὐτὸς τε καὶ ἡ στρατιὰ περὶ διὰ Βιθυνῶν Θρακῶν, οἱ εἰσι πέραν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἀφικνεῖται ἐς Καλχηδόνα τὴν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Πόντου Μεγαρέων ἀποικίαν.

76. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει καὶ Δημοσθένης Ἀθηναίων στρατηγὸς τεσσαράκοντα ναυσὶν ἀφικνεῖται ἐς Ναύπακτον, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκ τῆς Μεγαρίδος ἀναχώρησιν. τῷ γὰρ Ἴππο- 2 κράτει καὶ ἐκείνῳ τὰ Βοιωτία πράγματα ἀπὸ τινων ἀνδρῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπράσσετο, βουλομένων μεταστῆσαι τὸν κόσμον καὶ ἐς δημοκρατίαν ὥσπερ οἱ Ἀθηναῖοι τρέφαι· καὶ Πτοιοδώρου μάλιστα ἀνδρὸς φυγάδος ἐκ Θηβῶν ἐσηγουμένου τάδε αὐτοῖς παρεσκευάσθη. Σίφας μὲν ἐμελλόν τινες προδώσειν· αἱ δὲ Σι- 3 φαὶ εἰσι τῆς Θεσπικῆς γῆς ἐν τῷ Κρισαίῳ κόλπῳ ἐπιθαλασσίδιοι. Χαιρώνειαν δέ, ἥ ἐς Ὀρχομενὸν τὸν Μινύειον πρότερον καλούμενον, νῦν δὲ Βοιωτίον, ξυντελεῖ, ἄλλοι ἐξ Ὀρχομενοῦ ἐνεδίδosan, καὶ οἱ Ὀρχομενίων φυγάδες ξυνέπρασσον τὰ μάλιστα καὶ ἄνδρας ἐμισθοῦντο ἐκ Πελοποννήσου· ἔστι δὲ ἡ Χαιρώνεια ἔσχατον τῆς Βοιωτίας πρὸς τῇ Φανοτίδι τῆς Φωκίδος,

des Xenophanes. — μὴ, ὥσπερ κτέ. Konstr. μὴ γένηται (sc. ἐπὶ τῇ Λέσβῳ) ὥσπερ τὰ Ἄναια ἐπὶ τῇ Σάμῳ (sc. ἐγένετο). δεῖν μὴ 3, 102, 4. — τὰ Ἄναια, 3, 19; 32. — καταστάντες 3, 86, 5. — ἐς ταρ. καθ. Wie sagt der Deutsche?

2. οἱ πολὺ ὕστερον verb. mit ἀπόλλυσι, nicht mit ἐσπλεύσας wegen §. 1 ὁ γὰρ κτέ. — ὀρμίσας hat das Obj. τὰς ναῦς mit ἀπόλλυσι gemeinschaftl. St. zieht ορμίσας vor. — ἄνωθεν in dem Sinne wie ἐξ οὐρανοῦ 2, 77, 6. — αὐτὸς

τε. Cl. jetzt des Gegensatzes wegen δέ.

76. 1. ἀναχώρησιν. 74, 2.

2. οἱ Ἀθ., sc. ἐδημοκρατοῦντο.

3. Ὀρχομενὸν τὸν M. zu 3, 87, 4. — ξυντελεῖ. 2, 15, 2. Den selbständigen Städten des boiot. Bundes, wahrscheinl. zehn damals, waren wieder kleinere unterthänig (ξύμμοροι, ξυντελεῖς). — ἐνεδίδosan. das Impf.: sie arbeiteten an der Übergabe. s. 5, 62, 2. zu 1, 105, 6. — τὰ μάλιστα. zu 74, 3. — ἔσχατον. Üb. das Neutr. zu 1, 138, 5.

4 καὶ Φωκέων μετεῖχόν τινες. τοὺς δὲ Ἀθηναίους ἔδει Ἀήλιον καταλαβεῖν, τὸ ἐν τῇ Ταναγραίᾳ πρὸς Εὐβοίαν τετραμμένον Ἀπόλλωνος ἱερόν, ἅμα δὲ ταῦτα ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ γίνεσθαι, ὅπως μὴ ξυμβοηθήσωσιν ἐπὶ τὸ Ἀήλιον οἱ Βοιωτοὶ ἄθροοι, ἀλλ' ἐπὶ
5 τὰ σφέτερα αὐτῶν ἕκαστοι κινούμενα. καὶ εἰ κατορθοῖτο ἡ πείρα καὶ τὸ Ἀήλιον τειχισθείη, ῥαδίως ἤλπιζον, εἰ καὶ μὴ παραντίκα νεωτερίζοιτο τι τῶν κατὰ τὰς πολιτείας τοῖς Βοιωτοῖς, ἐχομένων τούτων τῶν χωρίων καὶ ληστευομένης τῆς γῆς καὶ οὔσης ἐκάστοις διὰ βραχέος ἀποστροφῆς οὐ μενεῖν κατὰ χώ-
ραν τὰ πράγματα, ἀλλὰ χρόνῳ τῶν Ἀθηναίων μὲν προσιόν-
των τοῖς ἀφεστηκόσι, τοῖς δὲ οὐκ οὔσης ἀθρόας τῆς δυνάμεως, καταστήσειν αὐτὰ ἐς τὸ ἐπιτηδεῖον.

77. Ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλὴ τοιαύτη παρεσκευάζετο· ὁ δὲ Ἰπποκράτης αὐτὸς μὲν ἐκ τῆς πόλεως δύναμιν ἔχων, ὁπότε και-
ρὸς εἴη, ἐμελλε στρατεύειν ἐς τοὺς Βοιωτοὺς, τὸν δὲ Δημο-
σθένη προαπέστειλε ταῖς τεσσαράκοντα ναυσὶν ἐς τὴν Ναύπα-
κτον, ὅπως ἐξ ἐκείνων τῶν χωρίων στρατὸν ξυλλέξας Ἀκαρνάνων
τε καὶ τῶν ἄλλων ξυμμάχων πλεοὶ ἐπὶ τὰς Σίφας ὡς προδο-
θησομένας· ἡμέρα δ' αὐτοῖς εἴρητο ἥ ἔδει ἅμα ταῦτα πράσσειν.
2 καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης ἀφικόμενος, Οἰνιάδας δὲ ὑπὸ τῇ Ἀκαρνάνων
πάντων κατηναγκασμένους καταλαβὼν ἐς τὴν Ἀθηναίων ξυμμαχίαν
καὶ αὐτὸς ἀναστήσας τὸ ξυμμαχικὸν τὸ ἐκείνῃ πᾶν, ἐπὶ Σαλύν-
θιον καὶ Ἀργαίους στρατεύσας πρῶτον καὶ προσποιοισάμενος,
τᾶλλα ἡτοιμάζετο ὡς ἐπὶ τὰς Σίφας, ὅταν δέη, ἀπαντησόμενος.

78. Βρασίδας δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ θέρους πο-
ρευόμενος ἐπτακοσίοις καὶ χιλίοις ὀπλίταις ἐς τὰ ἐπὶ Θράκης
ἐπειδὴ ἐγένετο ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ ἐν Τραχίνι καί, προπέμφαντος
αὐτοῦ ἔγγελλον ἐς Φάρσαλον παρὰ τοὺς ἐπιτηδεῖους, ἀξιοῦντος
διάγειν ἑαυτὸν καὶ τὴν στρατιάν, ἤλθον ἐς Μελιτίαν τῆς Ἀχαΐας

5. νεωτερίζοιτο nur sehr wenige Codd., die übrigen νεωτερίζοι, das als Transit. auf ἡ πείρα bezogen eine fremdartige Sprechweise gäbe und in der intrans. Bedeutung „eine Neuerung stattfinden“ um so weniger genommen werden kann, da 4, 41, 3, 8, 73, 1 in ganz gleichem Zusammenhange das Pass. gebraucht ist. — διὰ βραχέος vom Raume. — ἀποστροφῆς, eine Zuflucht. s. 8, 75, 3.

77. 2. Οἰνιάδας. zu 2, 9, 4. — Σαλύνθιον καὶ Ἀργ. 3, 111, 4. 114, 2.

78. 1. Ἡρακλεία 3, 92. — τοὺς ἐπιτηδεῖους die spartan. gesinnten Oligarchen; wie sonst die Thess. mit den Athen. standen s. im folg. u. 2, 22, 3. Die im folg. Genannten sind offenbar Oligarchen. — τῆς Ἀχαΐας in Phthiotis. — ἤλθον κτέ. ist noch Vordersatz.

Πάναιρός τε καὶ Ἀῶρος καὶ Ἱππολοχίδας καὶ Τορούλαος καὶ
 Στρόφακος, πρόξενος ὢν Χαλκιδέων, τότε δὴ ἐπορεύετο. ἦγον 2
 δὲ καὶ ἄλλοι Θεσσαλῶν αὐτὸν καὶ ἐκ Λαρίσσης Νικονίδας,
 Περγάκη ἐπιτήδειος ὢν. τὴν γὰρ Θεσσαλίαν ἄλλως τε οὐκ εὐ-
 πορον ἦν διέναι ἄνευ ἀγωγοῦ καὶ μετὰ ὅπλων γε δὴ, καὶ τοῖς
 πᾶσι γε ὁμοίως Ἑλλήσιν ὑποπτον καθειστήκει τὴν τῶν πέλας
 μὴ πείσαντας διέναι, τοῖς τε Ἀθηναίοις ἀεὶ ποτε τὸ πλήθος
 τῶν Θεσσαλῶν εὖνουν ὑπῆρχεν. ὥστε εἰ μὴ δυναστείᾳ μᾶλλον 3
 ἢ ἰσονομίᾳ ἐχρῶντο τὸ ἐγγώριον οἱ Θεσσαλοί, οὐκ ἂν ποτε
 προῆλθεν, ἐπεὶ καὶ τότε πορευομένων αὐτῷ ἀπαντήσαντες ἄλλοι
 τῶν τάναντία τούτοις βουλομένων ἐπὶ τῷ Ἐνιπεὶ ποταμῷ ἐκώ-
 λυνον καὶ ἀδικεῖν ἔφασαν ἄνευ τοῦ πάντων κοινοῦ πορευόμε-
 νον. οἱ δὲ ἔγοντες οὔτε ἀκόντων ἔφασαν διάξειν, αἰφνιδίον τε 4
 παραγενόμενον ξένοι ὄντες κομίζειν. ἔλεγε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Βρα-
 σίδας τῇ Θεσσαλῶν γῇ καὶ αὐτοῖς φίλος ὢν ἵεναι, καὶ Ἀθηναίοις
 πολεμίοις οὐσι καὶ οὐκ ἐκείνοις ὅπλα ἐπιφέρειν, Θεσσαλοῖς τε
 οὐκ εἰδέναι καὶ Λακεδαιμονίοις ἐχθρὰν οὔσαν ὥστε τῇ ἀλλήλων
 γῇ μὴ χοῖσθαι, νῦν τε ἀκόντων ἐκείνων οὐκ ἂν προσελθεῖν
 (οὐδὲ γὰρ ἂν δύνασθαι), οὐ μέντοι ἀξιοῦν γε εἰργεσθαι. καὶ 5
 οἱ μὲν ἀκούσαντες ταῦτα ἀπῆλθον· ὁ δὲ κελεύοντων τῶν ἀγω-
 γῶν, πρὶν τι πλεον ξυστῆναι τὸ κωλύσον, ἐχώρει οὐδὲν ἐπι-
 σχῶν δρόμῳ. καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ἣ ἐκ τῆς Μελιτίας
 ἀφώρμησεν, ἐς Φάρσαλόν τε ἐτέλεσε καὶ ἐστρατοπεδεύσατο ἐπὶ
 τῷ Ἀπιδανῷ ποταμῷ, ἐκεῖθεν δὲ ἐς Φάκιον, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐς
 Περγαίαν. ἀπὸ δὲ τούτου ἤδη οἱ μὲν τῶν Θεσσαλῶν ἀγωγοὶ 6
 πάλιν ἀπῆλθον, οἱ δὲ Περγαῖοι αὐτόν, ὑπήκοοι ὄντες Θεσσαλῶν,
 κατέστησαν ἐς Δίον τῆς Περγάκης ἀρχῆς, ὃ ὑπὸ τῷ Ὀλύμπῳ
 Μακεδονίας πρὸς Θεσσαλὸς πόλισμα κεῖται.

79. Τούτῳ τῷ τρόπῳ Βρασίδας Θεσσαλίαν φθάσας διέδραμε
 πρὶν τινα κωλύειν παρασκευάσασθαι, καὶ ἀφίκετο ὡς Περγά-
 καν καὶ ἐς τὴν Χαλκιδικήν. ἐκ γὰρ τῆς Πελοποννήσου, ὡς τὰ 2

2. καὶ — γε δὴ, und nun gar.
 s. 92, 4. — τῶν πέλας 1, 32, 1.

3. τὸ ἐγγώριον, adverbial wie
 τὰ πλείστον ἄξια ἐχρῶντο 2, 15, 5.
 4, 3, 3 τὸ ἀρχαῖον. Die Lesart des
 Dionysios τῷ ἐγγωρίῳ kann ich nicht
 billigen. Cobet korr. κατὰ τὸ ἐγγώ-
 ριον willkürlich. Zur Sache 3, 62, 3.

5. τὸ κωλύσον. zu 2, 51, 5. Bevor

eine größere Masse sich zusamen-
 schare, um ihn zu hindern. . . . Vgl.
 aufser and. Stellen Dem. Olynth.
 1, 12. — ἐτέλεσε. zu 2, 97, 1. —
 Ἀπιδ. nördl. v. Phars.

6. τῶν fehlt in sehr vielen Codd.
 — Περγαίᾳ nördl. Landschaft v.
 Thess. — Δίον am Thermaischen
 Busen.

τῶν Ἀθηναίων ἡτύχει, δεισαντες οἱ τε ἐπὶ Θοράκης ἀφεστῶτες Ἀθηναίων καὶ Πελοπόννησος ἐξήγαγον τὸν στρατόν, οἱ μὲν Χαλκιδῆς νομίζοντες ἐπὶ σφᾶς πρῶτον ὀρμήσειν τοὺς Ἀθηναίους (καὶ ἅμα αἱ πλησιόχωροι πόλεις αὐτῶν αἱ οὐκ ἀφεστηκνῆναι ξυνεπήγον κρύφα), Πελοπόννησος δὲ πολέμιος μὲν οὐκ ὦν ἐκ τοῦ φανεροῦ, φοβούμενος δὲ καὶ αὐτὸς τὰ παλαιὰ διάφορα τῶν Ἀθηναίων καὶ μάλιστα βουλόμενος Ἀρριβαίων τὸν Λυγκηστῶν βασιλέα παραστήσασθαι. ξυνέβη δὲ αὐτοῖς, ὥστε ῥᾶον ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατὸν ἐξαγαγεῖν, ἢ τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τῷ παρόντι κακοπραγία.

80. Τῶν γὰρ Ἀθηναίων ἐγκειμένων τῇ Πελοποννήσῳ καὶ οὐχ ἥμισυ τῇ ἐκείνων γῇ, ἥλιπζον ἀποτρέψειν αὐτοὺς μάλιστα, εἰ ἀντιπαρਾਲυποῖεν πέμψαντες ἐπὶ τοὺς ξυμμάχους αὐτῶν στρατιάν, ἄλλως τε καὶ ἐτοιμῶν ὄντων τρέφειν τε καὶ ἐπὶ ἀποστία-
 2 σει σφᾶς ἐπικαλουμένων. καὶ ἅμα τῶν Εἰλωτῶν βουλομένοις ἦν ἐπὶ προφάσει ἐκπέμψαι, μὴ τι πρὸς τὰ παρόντα τῆς Πύλου
 3 ἐχομένης νεωτερίσωσιν· ἐπεὶ καὶ τότε ἔπραξαν, φοβούμενοι αὐτῶν τὴν σκαιότητα καὶ τὸ πλῆθος (αἱ γὰρ τὰ πολλὰ Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Εἰλωτας τῆς φυλακῆς πέρι μάλιστα καθε-
 στήκει)· προεῖπον αὐτῶν ὅσοι ἀξιοῦσιν ἐν τοῖς πολεμίοις γεγε-
 νῆσθαι σφίσιν ἄριστοι, κρίνεσθαι, ὥς ἐλευθερώσονται, πείραν
 ποιούμενοι καὶ ἡγούμενοι τούτους σφίσιν ὑπὸ φρονήματος,
 οἵπερ καὶ ἡξίωσαν πρῶτος ἕκαστος ἐλευθεροῦσθαι, μάλιστα ἂν
 4 καὶ ἐπιθέσθαι. καὶ προκρίναντες ἐς δισχιλίους, οἱ μὲν ἐστεφανώσαντό τε καὶ τὰ ἱερὰ περιήλθον ὥς ἐλευθερωμένοι, οἱ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον ἡφάνισάν τε αὐτοὺς καὶ οὐδεὶς ἦσθετο ὅτῳ
 5 τρόπῳ ἕκαστος διεφθάρη. καὶ τότε προθύμως τῷ Βρασίδᾳ αὐ-

79. 2. οἱ — ἀφεστῶτες die Chalkideer und die Bottiaier: 1, 58, 1. — ἐξήγαγον, auch §. 3, mit der Andeutung, daß es schwer war sie aus dem Peloponnes herauszubringen. — πολέμιος κτέ. 2, 29, 6. 7. — Ἀρριβαίων, St. u. Cl. ziehen die Form der Inschriften der Lesart der Hdd. vor.

80. 1. ἀποτρέψειν. s. 3, 63, 2. Cobet zieht ἀποστρέψειν vor. — ἐτοιμῶν ὄντων sc. τῶν ξυμμάχων.

2. τῶν Εἰλ., gen. part., verb. mit ἐκπέμψαι. — βουλομένοις ἦν. zu 2, 3, 2.

3. τὴν σκαιότητα, st. νεότητα der meisten Hdd. Vgl. imprudentia bei Cäsar. Es ist ein ähnl. Ausdr. wie unser deutsches „dumme Streiche.“ Rauchenst. δεινότητα. Ich vermutete καινότητα = rerum novarum cupiditas. Dadurch wären beide Lesarten erklärt. — πέρι, hinsichtlich, hier: behufs. — ἐν τοῖς πολ., im Kriegswesen. — κρίνεσθαι, sollten ausgewählt werden. Das Subj. τούτους ist in ὅσοι enthalten.

4. προκρίναντες κτέ. Üb. den Nom. u. die Satzform zu 3, 34, 3.

τῶν ξυνέπεμψαν ἑπτακοσίους ὀπλίτας, τοὺς δ' ἄλλους ἐκ τῆς Πελοποννήσου μισθῷ πείσας ἐξήγαγεν.

81. Αὐτόν τε Βρασίδαν βουλόμενον μάλιστα Λακεδαιμόνιοι ἀπέστειλαν, προθυμύθησαν δὲ καὶ οἱ Χαλκιδῆς, ἄνδρα ἔν τε τῇ Σπάρτῃ δοκοῦντα δραστήριον εἶναι ἐς τὰ πάντα καὶ ἐπειδὴ ἐξῆλθε πλείστου ἄξιον Λακεδαιμονίοις γενόμενον. τό ² τε γὰρ παραντίκα ἑαυτὸν παρασχὼν δίκαιον καὶ μέτριον ἐς τὰς πόλεις ἀπέστησε τὰ πολλά, τὰ δὲ προδοσίᾳ εἶλε τῶν χωρίων, ὥστε τοῖς Λακεδαιμονίοις γίνεσθαι ξυμβαίνειν τε βουλομένοις, ὅπερ ἐποίησαν, ἀνταπόδοσιν καὶ ἀποδοχὴν χωρίων καὶ τοῦ πολέμου ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου λώφῃσιν, ἔς τε τὸν χρόνον ὕστερον μετὰ τὰ ἐκ Σικελίας πόλεμον ἢ τότε Βρασίδου ἀρετὴ καὶ ξύνεσις, τῶν μὲν πείρα αἰσθομένων, τῶν δὲ ἀκοῇ νομισάντων, μάλιστα ἐπιθυμίαν ἐνεποίει τοῖς Ἀθηναίων ξυμμάχοις ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους. πρῶτος γὰρ ἐξελθὼν καὶ δόξας εἶναι κατὰ ³ πάντα ἀγαθὸς ἐλπίδα ἐγκατέλιπε βέβαιον ὥς καὶ οἱ ἄλλοι τοιοῦτοί εἰσιν.

82. Τότε δ' οὖν ἀφικομένον αὐτοῦ ἐς τὰ ἐπὶ Θοράκης οἱ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι τὸν τε Περδίκκαν πολέμιον ποιοῦνται, νομίσαντες αἴτιον εἶναι τῆς παρόδου, καὶ τῶν ταύτῃ ξυμμάχων φυλακὴν πλέονα κατεστήσαντο.

83. Περδίκκας δὲ Βρασίδαν καὶ τὴν στρατιὰν εὐθὺς λαβὼν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως στρατεύει ἐπὶ Ἀρριβαῖον τὸν Βρομεροῦ, Λυγκηστῶν Μακεδόνων βασιλέα, ὅμορον ὄντα, διαφορᾶς ² τε αὐτῷ οὔσης καὶ βουλόμενος καταστρέψασθαι. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο τῷ στρατῷ μετὰ τοῦ Βρασίδου ἐπὶ τῇ ἐσβολῇ τῆς Λύγκου, Βρασίδας λόγοις ἔφη βούλεσθαι πρῶτον ἐλθὼν πρὸ πολέμου Ἀρριβαῖον ξύμμαχον Λακεδαιμονίων, ἣν δύνηται, ποιῆσαι. καὶ ³ γὰρ τι καὶ Ἀρριβαῖος ἐπεκηρυκεύετο, ἐτοῖμος ὢν Βρασίδᾳ μέσφ' δικαστῇ ἐπιτρέπειν, καὶ οἱ Χαλκιδέων πρέσβεις ξυμπαρόντες

81. 1. προθυμύθησαν, sc. τοὺς Λακ. αὐτὸν ἀποστείλαι.

2. ὅπερ ἐποίησαν. was sie wirklt. thaten. 5, 17. Dieser Zusatz ist ohne Zweifel etwas matt. Krüg. vermutet ἐπόθησαν, aber meines Erachtens müßte ein solcher Begriff hier im Impf. stehn; auch kommt d. Verb. im Th. nicht vor. — μετὰ τὰ ἐκ Σ. zu 3, 102, 3. — ἀρετῇ,

edle Gesinnung. — νομισάντων will Cobet streichen, doch ist dieser Wechsel echt thukyd. Die Obj. sind leicht zu ergänzen.

3. πρῶτος, nämlich in diesem Kriege, wenn es mit ἐξελθὼν zu verbinden ist. Cl. zieht es zu ἐγκατέλιπε.

83. 2. λόγοις Holzapfel: ἐς λόγους. Doch läßt es sich ganz gut als

ἐδίδασκον αὐτὸν μὴ ὑπεξελεῖν τῷ Περδίκκᾳ τὰ δεινὰ, ἵνα προθυμοτέρῳ ἔχοιεν καὶ ἐς τὰ ἐαντῶν χρησθαι. ἅμα δέ τι καὶ εἰρήκυσαν τοιοῦτον οἱ παρὰ τοῦ Περδίκκου ἐν τῇ Λακεδαιμόνι, ὥς πολλὰ αὐτοῖς τῶν περὶ αὐτὸν χωρίων ξύμμαχα ποιήσοι, ὥστε ἐκ τοῦ τοιοῦτου κοινῇ μᾶλλον ὁ Βρασίδας τὰ τοῦ

5 Ἀρριβαίου ἡξίου πράσσειν. Περδίκκας δὲ οὔτε δικαστὴν ἔφη Βρασίδα τῶν σφετέρων διαφορῶν ἀγαγεῖν, μᾶλλον δὲ καθαιρέτην ὃν ἂν αὐτὸς ἀποφαίνοιη πολεμίῳ, ἀδικήσειν τε εἰ αὐτοῦ

6 τρέφοντος τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ ξυνέσται Ἀρριβαίῳ. ὁ δὲ ἔκοντος καὶ ἐκ διαφορᾶς ξυγγίγνεται, καὶ πεισθεὶς τοῖς λόγοις ἀπήγαγε τὴν στρατιὰν πρὶν ἐσβαλεῖν ἐς τὴν χώραν. Περδίκκας δὲ μετὰ τοῦτο τρίτον μέρος ἄνθ' ἡμίσεος τῆς τροφῆς ἐδίδου, νομίζων ἀδικεῖσθαι.

84. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει εὐθὺς ὁ Βρασίδας ἔχων καὶ Χαλκιδέας ἐπὶ Ἀκανθὸν τὴν Ἀνδρίῳ ἀποικίαν ὀλίγον πρὸ τρυγῆτον ἐστράτευσεν. οἱ δὲ περὶ τοῦ δέχεσθαι αὐτὸν κατ' ἀλλήλους ἐστασίαζον, οἳ τε μετὰ τῶν Χαλκιδέων ξυνεπάροντες καὶ ὁ δῆμος. ὅμως δὲ διὰ τοῦ καρποῦ τὸ δέος ἐτι ἔξω ὄντος πεισθὲν τὸ πλῆθος ὑπὸ τοῦ Βρασίδου δέξασθαι τε αὐτὸν μόνον καὶ ἀκούσαντας βουλευσασθαι, δέχεται· καὶ καταστὰς ἐπὶ τὸ πλῆθος (ἦν δὲ οὐδὲ ἀδύνατος, ὥς Λακεδαιμόνιος, εἰπεῖν) ἔλεγε τοιάδε.

85. „Ἡ μὲν ἐκπεμφίς μου καὶ τῆς στρατιάς ὑπὸ Λακεδαιμονίων, ὧς Ἀκάνθιοι, γεγέννηται τὴν αἰτίαν ἐπαληθεύουσα ἦν ἀρχόμενοι τοῦ πολέμου προείπομεν, Ἀθηναίοις ἐλευθεροῦντες

2 τὴν Ἑλλάδα πολεμήσειν· εἰ δὲ χρόνῳ ἐπήλθομεν, σφαλέντες τῆς ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ πολέμου δόξης, ἣ διὰ τάχους αὐτοὶ ἄνευ τοῦ

Dat. instr. fassen. — ἐδίδασκον = ἐκέλευον; auch 7, 18, 1 so konstr.

3. ἐς τὰ ἐαντῶν, für ihre eigenen Zwecke.

4. κοινῇ, gemeinsam mit Arrhibaos, in einer Konferenz mit ihm, nicht mit Waffengewalt, wie Perdikkas verlangte. Diese einfache Erklärung empfiehlt sich auch durch das folg. ξυνέσται, ξυγγίγνεται. In der Bedeutung „unparteilich“, welche and. annehmen, kommt das Adv. nicht vor.

6. ἐκ διαφορᾶς, näml. mit Perdikkas.

84. 1. Ἀκανθος nördl. d. Isthmus

v. Akte. — τρυγῆτον in diesen Gegenden v. Ende August bis Ende September.

2. ἀκούσαντας. Der Akk., für den nur eine schlechte Handschr. ἀκούσαντες giebt, ist anomal; doch s. zu 1, 12, 1. — ὥς, für, restringierend, wie ut. zu 3, 113, 6. — ἔλεγε. zu 1, 26, 1.

85. Brasidas hält den Verhältnissen des Altertums gemäß eine Rede, wo ein moderner General eine Proklamation würde anschlagen lassen.

1. ἐλευθεροῦντες, das Partic. enthält den Hauptbegriff.

2. χρόνῳ, spät. — δόξης, Mei-

ὑμετέρον κινδύνον ἡλπίσαμεν Ἀθηναίους καθαρῶσειν, μηδεὶς
 μεμψθῆ· νῦν γὰρ, ὅτε παρέσχεν, ἀφιγμένοι καὶ μετὰ ὑμῶν 3
 πειρασόμεθα κατεργάζεσθαι αὐτούς. θαυμάζω δὲ τῇ τε ἀπο-
 κλήσει μου τῶν πυχῶν καὶ εἰ μὴ ἀσμένους ὑμῖν ἀφίγμαι. ἡμεῖς 4
 μὲν γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι οἰόμενοι τε παρὰ ξυμμάχους καὶ πρὶν
 ἔργῳ ἀφικέσθαι τῇ γοῦν γνώμῃ ἤξουν, καὶ βουλομένοις ἔσεσθαι,
 κίνδυνον [τε] τοσόνδε ἀνεργήσαμεν διὰ τῆς ἀλλοτρίας πολλῶν
 ἡμερῶν ὁδὸν ἰόντες καὶ πᾶν τὸ πρόθυμον παρεχόμενοι· ὑμεῖς 5
 δὲ εἴ τι ἄλλο ἐν νῦν ἔχετε ἢ εἰ ἐναντιώσεσθε τῇ τε ὑμετέρῳ
 αὐτῶν ἐλευθερίᾳ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, δεινὸν ἂν εἴη. καὶ 6
 γὰρ οὐ μόνον ὅτι αὐτοὶ ἀνθίστασθε, ἀλλὰ καὶ οἷς ἂν ἐπίω,
 ἥσσόν τις ἐμοὶ πρόσεισι, δυσχερὲς ποιούμενοι εἰ ἐπὶ οὓς πρῶ-
 τον ἦλθον ὑμᾶς, καὶ πόλιν ἀξιόχρεων παρεχομένους καὶ ξύνεσιν
 δοκοῦντας ἔχειν, μὴ ἐδέξασθε· καὶ τὴν αἰτίαν οὐχ ἔξω πιστὴν
 ἀποδεικνύναι, ἀλλ’ ἢ ἄδικον τὴν ἐλευθερίαν ἐπιφέρειν ἢ ἀσθε-
 νῆς καὶ ἀδύνατος τιμωρῆσαι τὰ πρὸς Ἀθηναίους, ἣν ἐπίωσιν,
 ἀφίχθαι. καίτοι στρατιᾷ γε τῇδ’ ἦν νῦν ἐγὼ ἔχω ἐπὶ Νίσαιαν 7
 ἐμοῦ βοηθήσαντος οὐκ ἠθέλησαν Ἀθηναῖοι πλείονες ὄντες προσ-

nung, Erwartung. — παρέσχεν
 intrans. zu 1, 120, 3.

3. τῇ — πυχῶν = ὅτι ἀπεκλή-
 σατέ με τῶν πυχῶν, woraus sich
 die beiden Genet. erklären. vgl. zu 2,
 49, 7. Der Dat. wegen. zu 3, 97, 2.

4. οἰόμενοι κτέ. Konstr. und ver-
 stehe: οἰόμενοι ἤξουν τε παρὰ (ἀν-
 δρας), καὶ πρὶν (ἡμᾶς) ἔργῳ ἀφι-
 κέσθαι, τῇ γοῦν γνώμῃ ξυμμάχους
 (όντας). Dem τέ entspr. erst das
 zweite καί. Es ist verstellt, wie
 sehr häufig. — βουλομένοις ἔσεσθαι.
 zu 2, 3, 2. Subj. τὸ ἦκειν ἡμᾶς. —
 [τε] hier unzweifelhaft falsch. —
 ἀνεργήσαμεν, wir haben gewagt,
 poetisch kühner Ausdruck. zu 3,
 14, 1.

5. υμεῖς δὲ dem ἡμεῖς μὲν genau
 entsprechend: „was euch angeht“.
 — καὶ τῶν, ohne Wiederholung von
 τῇ, zu 25, 2.

6. οὐ μόνον ὅτι elliptisch wie
 unser: nicht nur dafs. Plat.
 Symp. p. 179 B οὐ μόνον ὅτι ἄν-
 δρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες. vgl. B.
 150, 2. vielleicht ist an beiden

Stellen μόνον zu streichen. — ἡμᾶς.
 Das Subj. von ἐδέξασθε ist in den
 Relativsatz gezogen, wie auch im
 Lat. oft geschieht. — τὴν αἰτίαν,
 den Grund, warum ihr mich nicht
 aufgenommen. — πιστὴν, als einen
 vertrauenerweckenden. — ἀλλ’
 ἢ κτέ. Aus ἔξω ἀποδεικνύναι ist
 hiezu etwa δόξω zu entnehmen. —
 τὰ πρὸς Ἀθ., eigentl. in den Be-
 ziehungen zu den Ath., d. i. gegen
 die Ath.

7. Es folgt die Widerlegung der
 im Vorigen enthaltenen Vorwürfe,
 jedoch in chiasmischer Ordnung,
 indem der zweite (ἄδικον — ἐπι-
 φέρειν) zuerst erörtert wird, der
 erste (ἀσθενῆς — ἀφίχθαι) 86, 1.
 — τῇδε — πλείονες. Hier opfert der
 Redner seinem Zwecke die Wahr-
 heit auf; denn nicht nur war sein
 jetziges Heer fast durchweg ein
 anderes in seinen Bestandteilen
 als das bei Nisaia (70, 1. 72, 1. 78,
 1. 84, 1) und sicherlich bedeutend
 schwächer (72, 2. 78, 1. 94, 1),
 sondern die Ath. standen ihm auch
 damals an Zahl nach (73, 4). vgl.

μίξαι, ὥστε οὐκ εἰκὸς νηίτη γε αὐτοὺς τῷ ἐν Νισαίᾳ στρατῷ ἶσον πλήθος ἐφ' ὑμᾶς ἀποστείλαι.

86. „Αὐτός τε οὐκ ἐπὶ κακῷ, ἐπ' ἐλευθερώσει δὲ τῶν Ελλήνων παρελήλυθα, ὅροις τε Λακεδαιμονίων καταλαβὼν τὰ τέλη τοῖς μερίστοις ἢ μὴν οὖς ἂν ἔρωγε προσαγάρωμαι ξυμμάχους ἔσσεσθαι αὐτονόμους, καὶ ἅμα οὐχ ἵνα ξυμμάχους ὑμᾶς ἔχωμεν ἢ βία ἢ ἀπάτῃ προσλαβόντες, ἀλλὰ τοῦναντίον ὑμῖν
2 δεδουλωμένοις ὑπὸ Ἀθηναίων ξυμμαχήσοντας. οὐκ οὖν ἀξιῷ οὗτ' αὐτὸς ὑποπεύεσθαι, πίστει γε διδοὺς τὰς μεγίστας, οὔτε τιμωρὸς ἀδύνατος νομισθῆναι, προσχωρεῖν τε ὑμᾶς θαρσύναντας.
3 καὶ εἴ τις ἰδίᾳ τινὰ δεδιώς ἔρα, μὴ ἐγὼ τισι προσθῶ τὴν πό-
4 λιν, ἀπρόθυμός ἐστι, πάντων μάλιστα πιστευσάτω. οὐ γὰρ ξυστα-
σιάσων ἦκω, οὐδ' ἂν σαφῇ τὴν ἐλευθερίαν νομίζω ἐπιφέρειν, εἰ
τὸ πάτριον παρὲς τὸ πλεον τοῖς ὀλίγοις ἢ τὸ ἔλασσον τοῖς πᾶσι
5 δουλώσαιμι. χαλεπωτέρα γὰρ ἂν τῆς ἀλλοφύλου ἀρχῆς εἴη, καὶ
ἡμῖν τοῖς Λακεδαιμονίοις οὐκ ἂν ἀντὶ πόνων χάρις καθίσταται,
ἀντὶ δὲ τιμῆς καὶ δόξης αἰτία μᾶλλον· οἷς τε τοὺς Ἀθηναίους
ἐγκλήμασι καταπολεμοῦμεν, αὐτοὶ ἂν φαινοίμεθα ἐχθρόνα ἢ ὁ
6 μὴ ὑποδείξας ἀρετὴν κατακτώμενοι. ἀπάτῃ γὰρ εὐπρεπεῖ αἰ-
σχίον τοῖς γε ἐν ἀξιώματι πλεονεκτῆσαι ἢ βίᾳ ἐμφανεῖ· τὸ μὲν
γὰρ ἰσχύος δικαιοῦσαι, ἣν ἡ τύχη ἔδωκεν, ἐπέρχεται, τὸ δὲ γνώ-

auch 108, 5. — ὥστε κτέ. Poppo, zu νηίτη aus dem Folg. στρατῷ ergänzend, erklärt: *Quamobrem* (quum apud Nisaeam configere cum hoc exercitu noluerint) *Athenienses navali quidem expeditione* (sumptuosa et difficili, qua majorem exercitum transvehere non possint) *aequalem ei, qui ad Nisaeam praesto erat, ... missuros non est verisimile*. Keine der mannigfachen Korrekturen hat die Stelle gebessert.

86. 1. ὅροις τε und καὶ ἅμα entsprechen sich.

2. οὗτ' αὐτὸς κτέ. Der Sinn der Antithese ist: Ich verdiene weder persönl. verdächtigt, noch meiner Streitmacht nach für schwach gehalten zu werden. — πίστει γε Konj. von Reiske für πίστει γε.

3. τινὰ δεδιώς, μὴ — τισι. Eine

der Attrakt. des Subj. verwandte Ausdrucksweise. s. K. 8, 7 τὴν νῆσον ταύτην φοβούμενοι μὴ ἐξ αὐτῆς τὸν πόλεμον σφίσι ποιῶνται. Der Satz soll der Furcht vor Oligarchie begegnen.

4. οὐδ' ἂν σαφῇ hat Bauer mit Recht korr. aus ἀσαφῇ der Hdd. Die Freiheit, welche ich euch brächte, würde — wie ich glaube — keine wahre Freiheit sein, wenn etc. — τὸ πάτριον παρὲς das (in jeder Stadt) Herkömmliche, die altgewohnte Verfassung, aufser Augen setzend.

5. χαλεπωτέρα. Das Subj. ist ἐλευθερία. — ἐχθρόνα ist Prädik.: als gehässigere.

6. ἀπάτῃ κτέ. Ähnl. Gedanke 1, 77, 4. — δικαιοῦσαι, mit der Berufung auf das Recht des

μης ἀδίκου ἐπιβουλῇ. οὕτω πολλὴν περιωπὴν τῶν ἡμῖν ἐς τὰ μέγιστα διαφόρων ποιούμεθα.

87. „Καὶ οὐκ ἂν μείζω πρὸς τοῖς ὄρκοις βεβαίωσιν λάβοιτε ἢ οἷς τὰ ἔργα ἐκ τῶν λόγων ἀναθροόμενα δόκησιν ἀναγκάειαν παρέχεται ὡς καὶ ξυμφέρει ὁμοίως ὡς εἶπον. εἰ δ' ἐμοῦ 2 ταῦτα προῖσχομένου ἀδύνατοι μὲν φήσετε εἶναι, εὖνοι δ' ὄντες ἀξιῶσθε μὴ κακούμενοι διωθεῖσθαι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν μὴ ἀκίνδυνον ὑμῖν φαίνεσθαι, δίκαιόν τε εἶναι, οἷς καὶ δυνατὸν δέχεσθαι αὐτήν, τούτοις καὶ ἐπιφέρειν, ἄκοντα δὲ μηδένα προσαναγκάζειν, μάρτυρας μὲν θεοὺς καὶ ἥρωας τοὺς ἐγγωρίους ποιήσομαι ὡς ἐπ' ἀγαθῷ ἦκων οὐ πείθω, γῆν δὲ τὴν ὑμετέραν δηὼν πειράσομαι βιάζεσθαι, καὶ οὐκ ἀδικεῖν ἐτι νομιῶ, 3 προσεῖναι δέ τί μοι κατὰ δύο ἀνάγκας τὸ εὖλογον, τῶν μὲν Λακεδαιμονίων, ὅπως μὴ τῷ ὑμετέρῳ εὖνῳ, εἰ μὴ προσαχθήσεσθε, τοῖς ἀπὸ ὑμῶν χορήμασι φερομένοις παρ' Ἀθηναίους βλάπτωνται, οἱ δὲ Ἕλληνες ἵνα μὴ κωλύωνται ὑφ' ὑμῶν δουλείας ἀπαλλαγῆναι. οὐ γὰρ δὴ εἰκότως γ' ἂν τὰδ' ἐπράσσομεν, οὐδὲ 4 ὀφείλομεν οἱ Λακεδαιμόνιοι μὴ κοινοῦ τινος ἀγαθοῦ αἰτία τοὺς μὴ βουλομένους ἐλευθεροῦν. οὐδ' αὖ ἀρχῆς ἐφίμεθα, παῦσαι 5

Stärkern. — περιωπὴν, aufmerksame Beachtung. — ἡμῖν, St. ὑμῖν u. erklärt διάφορα als streit. Interessen.

87. 1. ἢ οἷς, i. e. ἢ (βεβαίωσιν) τούτων οἷς, als (eine Sicherstellung) von seiten derer, für die. οἷς wird wohl am besten mit παρέχεται verbunden: für die ihre Thaten, an ihren Worten gemessen, den unabweisl. Glauben erwecken. — ἀναθροόμενα (von ἀθροεῖν) eigtl. „betrachtet“. — εἶπον, sie sagten, verhießten. Sinn: das der wirkl. Nutzen, den sie den Unterdrückten bringen, nicht hinter ihren Verheissungen zurückbleibt.

2. μὴ — διωθεῖσθαι, sc. ἐμέ, mich ungestraft abzuweisen. — ὑμῖν φαίνεσθαι, sowie auch das Folg., hängt von φήσετε, nicht von ἀξιῶσθε ab. — μάρτυρας κτέ. Ähnl. Archidamos 2, 74, 3.

3. προσεῖναι δέ τί κτέ. τί entw. mit Cl. als determ. Akk. zu fassen

= einigermaßen, also wohl „in gewisser Beziehung“, oder mit Kr. als Prädik. zu erklären: ich werde nicht mehr glauben, damit ein Unrecht zu begehen, sondern das die Berechtigung als etwas Erhebliches, in erheblichem Masse, mir zukommt. Badhams Korrr. δ' ἐτι ist nicht ansprechend. — τῶν μὲν Λακ., von seiten der L., von κατὰ δύο ἀνάγκας abhängen zu lassen, macht schon das eine Erläuterung ankündigende Zahlwort ratsam. — τῷ ὑμετέρῳ εὖνῳ. zu 1, 37, 4. Ironie. — ἀπὸ 34, 2. — φερομένοις. Üb. die Stellung zu 1, 11, 3. — οἱ δὲ Ἕλλ., variierte Struktur statt des symmetrischen τῶν δὲ Ἕλλ. — ἵνα notwendig nachgestellt. zu 1, 77, 2.

4. οὐ γὰρ κτέ., τὰδ' ἐπράσσομεν u. Dobr. für τὰδε πρᾶσσομεν, denn sonst würden wir dieses (die Befreiung der Griechen) nicht mit Recht betreiben. — μὴ — αἰτία eigntl. μὴ ἐλευθεροῦντες — αἰτία. vgl. zu 1, 141, 6.

δὲ μᾶλλον ἐτέρους σπεύδοντες τοὺς πλείους ἂν ἀδικοῖμεν, εἰ
 6 ξύμπασιν αὐτονομίαν ἐπιφέροντες ὑμᾶς τοὺς ἐναντιομένους
 τε Ἑλλήσιν ἄρξαι πρῶτοι ἐλευθερίας καὶ αἰδίων δόξαν κατα-
 θέσθαι, καὶ αὐτοὶ τὰ τε ἴδια μὴ βλαφθῆναι καὶ ξυμπάσῃ τῇ
 πόλει τὸ κάλλιστον ὄνομα περιθεῖναι.“

88. Ὁ μὲν Βρασίδης τοσαῦτα εἶπεν. οἱ δὲ Ἀκάνθιοι,
 πολλῶν λεχθέντων πρότερον ἐπ' ἀμφοτέρω, κρύφα διαφη-
 ρισάμενοι, διὰ τε τὸ ἐπαργῶν εἰπεῖν τὸν Βρασίδαν καὶ περὶ
 τοῦ καρποῦ φόβῳ ἔγνωσαν οἱ πλείους ἀφίστασθαι Ἀθηναίων,
 καὶ πιστώσαντες αὐτὸν τοῖς ὄρκοις οὓς τὰ τέλη τῶν Λακεδαι-
 μονίων ὁμόσαντα αὐτὸν ἐξέπεμψαν, ἥ μὴν ἔσεσθαι ξυμμάχους
 αὐτονόμους οὓς ἂν προσαγῆγῃται, οὕτω δέχονται τὸν στρατόν.
 καὶ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Στάγειρος Ἀνδρῶν ἀποικία ξυν-
 απέστη. ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ θέρει τοῦτω ἐγένετο.

89. Τοῦ δ' ἐπιγιννομένου χειμῶνος εὐθὺς ἀρχομένου,
 ὥς τῷ Ἱπποκράτει καὶ Δημοσθένει στρατηγοῖς οὓσιν Ἀθηναίων
 τὰ ἐν τοῖς Βοιωτοῖς ἐνεδίδото, καὶ ἔδει τὸν μὲν Δημοσθένη
 ταῖς ναυσὶν ἐς τὰς Σίφας ἀπαντῆσαι, τὸν δ' ἐπὶ τὸ Δῆλιον,
 γενομένης διαμαρτίας τῶν ἡμερῶν ἐς ἃς ἔδει ἀμφοτέρους στρα-
 τεύειν, ὁ μὲν Δημοσθένης πρότερον πλεύσας πρὸς τὰς Σίφας
 καὶ ἔχων ἐν ταῖς ναυσὶν Ἀκαρνᾶνας καὶ τῶν ἐκεῖ πολλοὺς ξυμ-
 μάχων, ἄπρακτος γίγνεται μηνυθέντος τοῦ ἐπιβουλευματος ὑπὸ
 Νικομάχον, ἀνδρὸς Φωκέως ἐκ Φανοτέως, ὃς Λακεδαιμονίοις
 2 εἶπεν, ἐκεῖνοι δὲ Βοιωτοῖς καὶ βοηθείας γενομένης πάντων
 Βοιωτῶν (οὐ γὰρ πῶ Ἱπποκράτης παρελύπει ἐν τῇ γῇ ὦν) προ-
 καταλαμβάνονται αἱ τε Σίφαι καὶ ἡ Χαιρώνεια. ὥς δὲ ἦσθοντο
 οἱ πρᾶσσοντες τὸ ἀμάχημα, οὐδὲν ἐκίνησαν τῶν ἐν ταῖς πό-
 λεσιν.

90. Ὁ δὲ Ἱπποκράτης ἀναστήσας Ἀθηναίους πανδημί,
 αὐτοὺς καὶ τοὺς μετοίκους καὶ ξένων ὅσοι παρήσαν, ὕστερος

6. ἄρξαι πρῶτοι 2, 36, 1. 68, 2.
 — καταθέσθαι. zu 1, 128, 4. —
 περιθεῖναι, wie einen Schmuck.

88. 1. περὶ τοῦ κ. φ., was 84,
 2 hiefs: διὰ τοῦ καρποῦ τὸ δέος
 ἐτι ἔξω ὄντος. — ὁμόσαντα, wir:
 geschworen hatten, als sie.
 86, 1. Kr. ὁμόσαντες.

2. Στάγειρος in den Inschriften

Στάγιος, die Vaterstadt des Aristoteles, am strymon. Busen.

89. 1. ἐνεδίδото κτέ., sie sollten
 übergeben werden. K. 76. 77.
 — ἐκεῖνοι δὲ Βοιωτοῖς dem Relativsatze angefügt. zu 1, 122, 3. —
 οἱ πρᾶσσοντες die 76, 2 f., bez. Revolutionäre.

90. 1. ξένων, eine außerordentl.,

ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ Δῆλιον, ἤδη τῶν Βοιωτῶν ἀνακεχωρηκό-
των ἀπὸ τῶν Σιφῶν· καὶ καθίσας τὸν στρατὸν Δῆλιον ἐτείχιζε
τοιῶδε τρόπον [τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος]. τάφρον μὲν κύκλῳ 2
περὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸν νεῶν ἔσκαπτον, ἐκ δὲ τοῦ ὀρύγματος
ἀνέβαλλον ἀντὶ τείχους τὸν χοῦν, καὶ σταυροὺς παρακατα-
πηγνύντες, ἄμπελον κόπτοντες τὴν περὶ τὸ ἱερὸν ἐσέβαλλον
καὶ λίθους ἅμα καὶ πλίνθιν ἐκ τῶν οἰκοπέδων τῶν ἐγγὺς καθαί-
ρουντες, καὶ παντὶ τρόπῳ ἐμετεώριζον τὸ ἔρημα. πύργους τε
ξύλινους κατέστησαν, ἧ καὶ τοῦ ἱεροῦ οἰκοδόμημα
οὐδὲν ὑπῆρχεν· ἥπερ γὰρ ἦν στοὰ κατεπεπτώκει. ἡμέρᾳ δὲ 3
ἄρξάμενοι τρίτῃ ὥς οἰκοθεὺν ὥρμησαν, ταύτην τε εἰργάζοντο
καὶ τὴν τετάρτην καὶ τῆς πέμπτης μέχρι ἀρίστου. ἔπειτα, ὥς τὰ 4
πλείστα ἀπετετέλεστο, τὸ μὲν στρατόπεδον προαπεχώρησεν ἀπὸ
τοῦ Δηλίου οἶον δέκα σταδίους ὥς ἐπ' οἴκου πορευόμενον, καὶ
οἱ μὲν ψιλοὶ οἱ πλείστοι εὐθὺς ἐχώρουν, οἱ δ' ὀπλῖται θέμενοι
τὰ ὄπλα ἡσύχαζον· Ἱπποκράτης δὲ ὑπομένων ἔτι καθίστατο φυ-
λακάς τε καὶ τὰ περὶ τὸ προτείχισμα, ὅσα ἦν ὑπόλοιπα, ὥς
χορῇ ἐπιτελέσαι.

91. Οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ξυνελέγοντο
ἐς τὴν Τάναγραν· καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων παρήσαν
καὶ ἡσθάνοντο τοὺς Ἀθηναίους προχωροῦντας ἐπ' οἶκον, τῶν
ἄλλων βοιωταρχῶν, οἱ εἰσιν ἔνδεκα, οὐ ξυνεπαινούντων μά-
χεσθαι, ἐπειδὴ οὐκ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ ἔτι εἰσί (μάλιστα γὰρ ἐν

sonst, wie es scheint, nicht vor-
kommende Maßregel. Die zu den
Seeleuten sonst angeworbenen ξένοι
(s. 1, 121, 2. 143, 1) sind hier nicht
gemeint. — [τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπ.] ist
von v. Herw. als Glossem beseitigt.

2. τὸ ἱερὸν καὶ τὸν νεῶν öfters
unterschieden z. B. auch 5, 18, 1.
Ersteres ist der umfassendere Be-
griff: Tempelbezirk, letzteres der
engere: Gotteshaus, Raum für das
Götterbild. — ἄμπελον, λίθους und
πλίνθιν sind auch die Obj. von
ἐσέβαλλον, sc. ἐς τὸν χοῦν. Üb. den
Sing. zu 2, 4, 2. Wegen der Bauart
s. 2, 75, 2. — οἰκοπέδων, eigentl.
Hausstellen, dann Trümmer
eingefallener Gebäude, z. B.
der gleich erwähnten Säulenhalle.
Andre nehmen οἰκόπεδα geradezu

für οἰκίαι. St. vgl. 2, 75, 2. — ἦν,
früher da war.

3. ὥς, seitdem. So ὅτε 1, 13, 3.

91. οἱ εἰσιν ἔνδεκα geht bloß
auf βοιωταρχῶν, nicht mit auf τῶν
ἄλλων. Von diesen elf Boiotarchen
kamen zwei auf Theben: 2, 2, 1.
7, 30, 3; die übrigen neun gehörten
den neun Städten an, welche mit
Theben zusammen wahrsch. damals
den boiot. Bund ausmachten; vgl.
zu 76, 3. Dafs der Oberbefehl
wechselte, geht, dünkt mich, so-
wohl aus der Natur des Verhält-
nisses, als auch aus uns. St. (ἡγε-
μονίας οὐσης αὐτοῦ) hervor; wie
oft aber, und ob viell. nur zwis-
chen den beiden Boiotar-
chen aus Theben, ist unbekannt.
U. v. Wilamowitz-Möllendorf Herm.

μεθορίοις τῆς Ὠρωπίας οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν, ὅτε ἔθεντο τὰ ὅπλα), Παγώνδας ὁ Αἰολάδου, βοιωταρχῶν ἐκ Θηβῶν μετ' Ἀριαντίδου τοῦ Λυσιμαχίδου, καὶ ἡγεμονίας οὔσης αὐτοῦ βουλόμενος τὴν μάχην ποιῆσαι καὶ νομίζων ἄμεινον εἶναι κινδυνεύσαι, προσκαλὼν ἐκάστους κατὰ λόχους, ὅπως μὴ ἀθρόοι ἐκλίποιεν τὰ ὅπλα, ἐπειθε τοὺς Βοιωτοὺς ἵνα ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸν ἄγωνα ποιεῖσθαι, λέγων τοιάδε.

92. „Χρῆν μὲν, ὦ ἄνδρες Βοιωτοί, μὴδ' ἐς ἐπίνοιάν τινα ἡμῶν ἐλθεῖν τῶν ἀρχόντων ὥς οὐκ εἰκὸς Ἀθηναίοις, ἣν ἄρα μὴ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ ἐτι καταλάβωμεν αὐτούς, διὰ μάχης ἐλθεῖν. τὴν γὰρ Βοιωτίαν ἐκ τῆς ὁμόρου ἐλθόντες τεῖχος ἐνοικοδομησάμενοι μέλλουσι φθείρειν, καὶ εἰς δῆπον πολέμιοι ἐν ᾧ τε ἂν χωρίῳ καταληφθῶσι καὶ ὅθεν ἐπελθόντες πολέμια ἔδρασαν.
- 2 νυνὶ δ' εἴ τῳ καὶ ἀσφαλέστερον ἔδοξεν εἶναι, μεταγνώτω. οὐ γὰρ τὸ προμηθές, οἷς ἂν ἄλλος ἐπῆν, περὶ τῆς σφετέρας ὁμοίως ἐνδέχεται λογισμὸν καὶ ὅστις τὰ μὲν ἑαυτοῦ ἔχει, τοῦ πλείονος
- 3 δὲ ὀρεγόμενος ἑκὼν τινὶ ἐπέρχεται. πάτριόν τε ὑμῖν στρατὸν ἀλλόφυλον ἐπελθόντα καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ ἐν τῇ τῶν πέλας ὁμοίως ἀμύνεσθαι, Ἀθηναίους δὲ καὶ προσέτι ὁμόρους ὄντας
- 4 πολλῷ μάλιστα δεῖ. πρὸς τε γὰρ τοὺς ἀστυγέιτονας πᾶσι τὸ ἀντίπαλον καὶ ἐλεύθερον καθίσταται, καὶ πρὸς τούτους γε δῆ, οἱ καὶ μὴ τοὺς ἐγγύς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀποθεν πειρῶνται δουλοῦ-

VIII, 440 u. Mitteilgen des Arch. Instit. III, 88: ἐπὶ τὰ für ἔνδεκα. — τῆς Ὠρωπίας, dies gehörte aber damals den Ath.: 2, 23, 3. 4, 99. — καὶ — καί, et — et. — ποιῆσαι, herbeiführen wie 2, 86, 6 τὴν ναυμαχίαν. Dag. μάχην ποιεῖσθαι. Vgl. ähnl. A. πόλεμον, εἰρήνην ποιεῖν u. ποιεῖσθαι! — ἐκλίποιεν τὰ ὅπλα. Um eine Rede anzuhören, erschienen die Soldaten waffenlos: 6, 58, 1. 2. — ἐπειθε. 93, 1 ἐπεισεν. Warum die verschied. Tempora?

92. Die energische Anrede des P. wirft trotz ihrer Kürze sehr scharfe Streiflichter auf die politische Situation, indem sie in meisterhafter Gruppierung die einschlagenden Gesichtspunkte bündig zusammenfaßt.

1. ἐς ἐπίνοιαν ἐλθεῖν wie 3, 46,

6. — τινὰ ist Subjektsakk. — διὰ μάχης ἐ. zu 1, 40, 4. — καταληφθῶσι — ἔδρασαν. Von der allgemeinen Behauptung geht die Rede auf den bestimmten Fall über; daher die verschiedenen Modi. s. 2, 44, 1.

2. νυνὶ δ', Gegensatz zu χρῆν μὲν. — ἔδοξεν. Subj.: τὸ μὴ διὰ μάχης ἐλθεῖν. — ὁμοίως — ὅστις, läßt zu, gestattet in gleichem Maße Überlegung wie dem, welcher. Wegen des Gedankens s. 1, 86, 4.

4. τὸ ἀντίπαλον, das Gewachsenensein, d. i. die Widerstandsfähigkeit. — ἐλεύθερον ist Prädik., als Freiheit, als Bürgerschaft der Freiheit. — καὶ — γε δῆ, und nun gar. s. 78, 2. — τούτους Emend. von Duker für τούτοις. — μὴ fast = μὴ ὅτι, um nicht zu

σθαι, πῶς οὐ χρη καὶ ἐπὶ τὸ ἐσχατον ἀγῶνος ἐλθεῖν; (παράδειγμα δὲ ἔχομεν τοὺς τε ἀντιπέρας Εὐβοέας καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τὸ πολὺ ὥς αὐτοῖς διάκειται) καὶ γινῶναι ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις οἱ πλησιόχωροι περὶ γῆς ὄρων τὰς μάχας ποιοῦνται, ἡμῖν δὲ ἐς πᾶσαν, ἣν νικηθῶμεν, εἰς ὅρος οὐκ ἀντίλεκτος παρήσεται· ἐσελθόντες γὰρ βία τὰ ἡμέτερα ἔξουσιν. τοσοῦτῳ ἐπικινδυνότεραν ἐτέρων τὴν παροίκησιν τῶνδε ἔχομεν. εἰώθασι τε οἱ ἰσχύος πον θράσει τοῖς πέλας, ὥσπερ Ἀθηναῖοι νῦν, ἐπιόντες τὸν μὲν ἡσυχάζοντα καὶ ἐν τῇ ἑαυτοῦ μόνον ἀμυνόμενον ἀδέεστερον ἐπιστρατεύειν, τὸν δὲ ἔξω ὄρων προαπαντῶντα καί, ἣν καιρὸς ἦ, πολέμου ἄρχοντα ἥσσον ἐτοίμως κατέχειν. πείραν δὲ 6 ἔχομεν ἡμεῖς αὐτοῦ ἐς τοῦσδε· νικήσαντες γὰρ ἐν Κορωνείᾳ αὐτούς, ὅτε τὴν γῆν ἡμῶν στασιαζόντων κατέσχον, πολλὴν ἄδειαν τῇ Βοιωτίᾳ μέχρι τοῦδε κατεστήσαμεν. ὣν χρη μνησθέντας ἡμᾶς 7 τοὺς τε πρεσβυτέρους ὁμοιωθῆναι τοῖς πρὶν ἔργοις, τοὺς τε νεωτέρους πατέρων τῶν τότε ἀγαθῶν γενομένων παῖδας πειραῖσθαι μὴ αἰσχῆναι τὰς προσηκούσας ἀρετάς, πιστεύσαντας δὲ τῷ θεῷ πρὸς ἡμῶν ἔσεσθαι, οὗ τὸ ἱερὸν ἀνόμως τειχίσαντες νέμονται, καὶ τοῖς ἱεροῖς ἃ ἡμῖν θυσασμένοις καλὰ φαίνεται, ὁμοσε χωρῆσαι τοῖσδε καὶ δεῖξαι ὅτι ὧν μὲν ἐφίενται πρὸς τοὺς μὴ ἀμνημονέους ἐπιόντες κτάσθων, οἷς δὲ γενναῖον τὴν τε αὐτῶν ἀεὶ ἐλευθεροῦν μάχην καὶ τὴν ἄλλων μὴ δουλοῦσθαι ἀδίκως, ἀνανταγώνιστοι ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἀπίασιν.“

93. Τοιαῦτα ὁ Παγώνδας τοῖς Βοιωτοῖς παραινέσας ἐπεισεν εἶναι ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους. καὶ κατὰ τάχος ἀναστήσας ἤγε τὸν στρατόν· ἥδη γὰρ καὶ τῆς ἡμέρας ὁπὲ ἦν. ἐπεὶ δὲ προσ-

sagen. — παράδειγμα, als warnendes Beispiel. — διάκειται, ist ursprünglich: wie ihnen, den Euboern und übrigen Hellenen, ihr Zustand bestellt ist, wie Xen. An. 7, 3, 17 αἰμεινον ὁμῖν διακείται. Kr. — ἐς πᾶσαν, sc. τὴν γῆν. Gegensatz zu περὶ γῆς ὄρων.

5. ἐτέρων = τῆς ἐτέρων. zu 1, 71, 3. — τὸν — ἐπιστρατεύειν. Üb. den Akk. zu 60, 2. — κατέχειν, sustinere. Wegen des Gedankens s. 6, 34, 4 ff. Reiske: κατατρέχειν, wenig passend. Van Herw. nimmt eine Lücke an.

6. αὐτοῦ. hievon. — νικήσαντες enthält den Hauptbegriff. Zur Sache 1, 113, 2.

7. ἔσεσθαι, sc. αὐτόν. zu 3, 4, 5. — ὧν μὲν — οἷς δὲ κτέ. Der Gegensatz ist nicht streng logisch geformt; es müßte eigentl. heißen: πρὸς οὓς μὲν μὴ ἀμνημονέους ἐπίασι κτάσθων ὧν ἐφίενται, οἷς δὲ κτέ. Ähnl. 93, 4 ἐπ' ἀσπίδας κτέ. — κτάσθων. Der Imper. nach ὅτι ungewöhnl., doch fast gerade so, wie wenn ὅτι die direkte Rede einleitet. Zur Form 3, 39, 6. — ἀπ' αὐτῶν bezieht sich auf οἷς δέ: quibus —, ab iis. zu 3, 13, 5.

- ἐμιξεν ἐγγὺς τοῦ στρατεύματος αὐτῶν, ἐς χωρίον καθίσας ὅθεν
 λόφον ὄντος μεταξὺ οὐκ ἐθεώρουν ἀλλήλους, ἔτασσε τε καὶ
 2 παρεσκευάζετο ὡς ἐς μάχην. τῷ δὲ Ἱπποκράτει ὄντι περὶ τὸ
 Δήλιον ὡς αὐτῷ ἡγγέλθη ὅτι Βοιωτοὶ ἐπέρχονται, πέμπει ἐς
 τὸ στράτευμα κελεύων ἐς τάξιν καθίστασθαι, καὶ αὐτὸς οὐ
 πολλῷ ὕστερον ἐπῆλθε, καταλιπὼν ὡς τριακοσίους ἱππέας περὶ
 τὸ Δήλιον, ὅπως φύλακές τε ἅμα εἶεν, εἴ τις ἐπίοι αὐτῷ, καὶ
 3 τοῖς Βοιωτοῖς καιρὸν φυλάξαντες ἐπιγένοιτο ἐν τῇ μάχῃ. Βοιω-
 τοὶ δὲ πρὸς τούτους ἀντικατέστησαν τοὺς ἀμυννομένους· καὶ
 ἐπειδὴ καλῶς αὐτοῖς εἶχεν, ὑπερεφάνησαν τοῦ λόφου καὶ ἔθεντο
 τὰ ὅπλα, τεταγμένοι ὥσπερ ἔμελλον, ὀπλῖται ἐπτακισχίλιοι μά-
 4 πεντακόσιοι. εἶχον δὲ δεξιὸν μὲν κέρας Θηβαῖοι καὶ οἱ ξύμ-
 μοροι αὐτοῖς· μέσοι δὲ Ἀλιάρτιοι καὶ Κορωνάιοι καὶ Κωπαιῆς
 καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ τὴν λίμνην· τὸ δὲ εὐώνυμον εἶχον Θε-
 σπιῆς καὶ Ταναγραῖοι καὶ Ὀρχομένιοι. ἐπὶ δὲ τῷ κέρα ἑκατέρω
 οἱ ἱππῆς καὶ φιλοὶ ἦσαν. ἐπ' ἀσπίδας δὲ πέντε μὲν καὶ εἴκοσι
 5 Θηβαῖοι ἐτάξαντο, οἱ δὲ ἄλλοι ὡς ἕκαστοι ἔτυχον· αὕτη μὲν
 Βοιωτῶν παρασκευὴ καὶ διάκοσμος ἦν.

94. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ μὲν ὀπλῖται ἐπὶ ὀκτὼ πᾶν τὸ στρα-
 τόπεδον ἐτάξαντο, ὅντες πλήθει ἰσοπαλεῖς τοῖς ἐναντίοις, ἱπ-
 πῆς δὲ ἐφ' ἑκατέρω τῷ κέρα. φιλοὶ δὲ ἐκ παρασκευῆς μὲν
 ὀπλισμένοι οὔτε τότε παρήσαν οὔτε ἐγένοντο τῇ πόλει· οἵπερ
 δὲ ξυνεσέβαλον, ὅντες πολλαπλάσιοι τῶν ἐναντίων, ἄοπλοι τε
 πολλοὶ ἠκολούθησαν, ἅτε πανστρατιᾶς ξένων τῶν παρόντων
 καὶ ἀστῶν γενομένης, καὶ ὡς τὸ πρῶτον ὥρμησαν ἐπ' οἶκον,

93. 1. καθίσας sc. τὸ στρά-
 τευμα, ebenso bei ἔτασσε zu er-
 gänzen.

2. αὐτῷ pleonastisch, wie 2, 62,
 1 αὐτόν, wo indes viel mehr Grund
 dazu war als hier. Daher streicht
 es Kr.

3. ἀμυννομένους Konj. von Du-
 kas für ἀμυνόμενους. Üb. d. Artik.
 zu 4, 78, 5. — ἔθεντο τὰ ὅπλα,
 stellten sich kampffertig auf.
 s. 2, 2, 4 u. a. — ὥσπερ ἔμελλον,
 sc. τάσσεσθαι mit Bezug auf §. 1.
 — πελτασταὶ hier zum ersten Male
 in einem griech. Heere erwähnt.

4. δεξιὸν κέρας ohne Art., und
 gleich τὸ εὐώνυμον. s. 1, 48, 4. 2,
 83, 3 u. a. — ξύμμοροι. zu 76, 3.
 — λίμνην den Kopaissee. — ἐπ'
 — ἐτάξαντο, die Tiefe der Stellung.
 Die Tiefe des athen. Heeres wird
 im folg. Kap. angegeben, die ge-
 wöhnliche.

94. 1. πᾶν τὸ στρ. ist Appos. zu
 ὀπλῖται. — πλήθει ἰσ. ungef. 7000.
 ἐκ παρασκευῆς planmäßig. — παν-
 στρατιᾶς. Sonst kommt bei Klas-
 sikern nur der adverb. Dat. παν-
 στρατιᾷ vor, wie πανοικησία, πανσυ-
 δίη u. a. — ξένων u. ἐπ' οἶκον.

οὐ παρεγένοντο ὅτι μὴ ὀλίγοι. καθεστῶτων δὲ ἐς τὴν τάξιν 2
καὶ ἤδη μελλόντων ξυνιέναι, Ἴπποκράτης ὁ στρατηγὸς ἐπι-
παριὼν τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων παρεκελεύετό τε καὶ
ἔλεγε τοιαύδε.

95. „Ὡ Ἀθηναῖοι, δι' ὀλίγον μὲν ἡ παραίνεσις γίνε-
ται, τὸ ἴσον δὲ πρὸς γε τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας δύναται καὶ
ὑπόμνησιν μᾶλλον ἔχει ἢ ἐπικέλευσιν. παραστῇ δὲ μηδενὶ 2
ὑμῶν ὥς ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ οὐ προσῆκον τοσόνδε κίνδυνον ἀναρ-
ριπτοῦμεν. ἐν γὰρ τῇ τούτων ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ὁ ἄγων ἔσται·
καὶ ἦν νικήσωμεν, οὐ μὴ ποτε ὑμῖν Πελοποννήσιοι ἐς τὴν χώραν
ἄνευ τῆς τῶνδε ἵππου ἐσβάλωσιν, ἐν δὲ μιᾷ μάχῃ τήνδε τε
προσκητᾶσθε καὶ ἐκείνην μᾶλλον ἐλευθεροῦτε. χωρήσατε οὖν 3
ἀξίως ἐς αὐτοὺς τῆς τε πόλεως, ἣν ἕκαστος πατρίδα ἔχων πρῶ-
την ἐν τοῖς Ἑλλησιν ἀγάλλεται, καὶ τῶν πατέρων, οἱ τοῖσδε
μάχῃ κρατοῦντες μετὰ Μυρωνίδου ἐν Οἰνοφύτοις τὴν Βοιωτίαν
ποτὲ ἔσχον.“

96. Τοιαῦτα τοῦ Ἴπποκράτους παρακελευομένου καὶ μέ-
χρι μὲν μέσου τοῦ στρατοπέδου ἐπελθόντος, τὸ δὲ πλεόν οὐκέτι
φθάσαντος, οἱ Βοιωτοί, παρακελευσαμένου καὶ σφίσιν ὥς διὰ
ταχέων καὶ ἐνταῦθα Παγώνδου, παιανίσαντες ἐπῆσαν ἀπὸ τοῦ
λόφου. ἀντεπῆσαν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προσέμιξαν δρόμῳ.
καὶ ἐκατέρων τῶν στρατοπέδων τὰ ἔσχατα οὐκ ἤλθεν ἐς χεῖρας, 2
ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἔπαθε· θύακες γὰρ ἐκώλυσαν. τὸ δὲ ἄλλο καρ-
τερᾷ μάχῃ καὶ ὠδισμοῦ ἀσπίδων ξυνειστήκει. καὶ τὸ μὲν εὐώ- 3
νυμον τῶν Βοιωτῶν καὶ μέχρι μέσου ἡσῶτο ὑπὸ τῶν Ἀθη-
ναίων, καὶ ἐπείσαν τοὺς τε ἄλλους ταύτη καὶ οὐχ ἡμιστά τοὺς

90, 1, 4. — παρεγένοντο, in der Schlacht. — ὅτι μὴ. zu 26, 2.

95. 1. τὸ ἴσον, das Gleiche wie eine lange. — πρὸς γε Konj. von Reiske statt πρὸς τε.

2. παραστῇ 61, 2. — οὐ προσῆκον. zu 1, 74, 1. — ἀναρριπτοῦμεν. zu 3, 14, 1. — ἄνευ τῆς τ. ἔ. Diese, die stärkste im peloponn. Bunde, würde ihnen dann fehlen. — μᾶλλον ἐλευθεροῦτε, denn den jährl. Einfällen der Pelop. ausgesetzt, besitzt Attika nicht seine volle Freiheit. Rauchenst. faßt προσκητᾶσθε und ἐλευθ. als Imperat.

3. πρῶτην, als die erste, vorzüglichste. — ἀγάλλεται ἔχων,

Konstr. wie bei and. Verben des Affekts. — ἐν Οἰνοφ. 1, 108.

96. 1. φθάσαντος, sc. ἐπελθεῖν. — καὶ — ἐνταῦθα. Welche Beziehung hat das doppelte καὶ? — ὥς διὰ ταχέων limitativ, auch 125, 4. ὥς ἐξ ὀλίγου 108, 6. ὥς ἐκ τῶν δυνατῶν 2, 3, 4. 7, 74, 1.

2. ἐκατέρων τῶν στρατοπέδων. Als Nom. ist meines Erachtens zu denken ἐκατέρων τὰ στρατόπεδα, da es sonst nach dem Sprachgebrauche des Thuk. ἐκατέρων τοῦ στρατοπέδου heissen müßte. — θύακες, Bäche oder Gräben.

3. ἐπείσαν, οἱ Ἀθ — νυκλω-

Θεσπιέας. ὑποχωρησάντων γὰρ αὐτοῖς τῶν παρατεταγμένων, καὶ κυκλωθέντων ἐν ὀλίγῳ, οἵπερ διεφθάρησαν Θεσπιέων, ἐν χερσὶν ἀμυνόμενοι κατεκόπησαν· καὶ τινες καὶ τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν κύκλωσιν ταραχθέντες ἡγήνησάν τε καὶ ἀπέκτειναν ἀλλήλους.

4 τὸ μὲν οὖν ταύτῃ ἡσθᾶτο τῶν Βοιωτῶν καὶ πρὸς τὸ μαχόμενον κατέφυγε, τὸ δὲ δεξιόν, ἧ οἱ Θηβαῖοι ἦσαν, ἐκράτει τῶν Ἀθη-

5 ναίων καὶ ὠσάμενοι κατὰ βραχὺ τὸ πρῶτον ἐπηκολούθουν. καὶ ξυνέβη Παρώνδου περιπέμψαντος δύο τέλη τῶν ἱππέων ἐκ τοῦ ἀφανοῦς περὶ τὸν λόφον, ὥς ἐπόνει τὸ εὐάνυμον αὐτῶν, καὶ ὑπερφανέντων αἰφνιδίως, τὸ νικῶν τῶν Ἀθηναίων κέρας, νομί-

6 σαν ἄλλο στράτευμα ἐπιέναι, ἐς φόβον καταστῆναι. καὶ ἀμφοτέρωθεν ἤδη, ὑπὸ τε τοῦ τοιοῦτου καὶ ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἐφεπομένων καὶ παραρρηγνύντων, φυγὴ καθειστική παντὸς τοῦ

7 στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων. καὶ οἱ μὲν πρὸς τὸ Ἀήλιόν τε καὶ τὴν θάλασσαν ὥρμησαν, οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ Ὠρωποῦ, ἄλλοι δὲ πρὸς Πάρνηθα τὸ ὕρος, οἱ δὲ ὥς ἕκαστοί τινα εἶχον ἐλπίδα σωτη-

8 ρίας. Βοιωτοὶ δὲ ἐπεπόμενοι ἔκτεινον, καὶ μάλιστα οἱ ἱππῆς οἱ τε αὐτῶν καὶ οἱ Λοκροί, βεβρηθηκότες ἄρτι τῆς τροπῆς γιγνομένης· νυκτὸς δὲ ἐπιλαβούσης τὸ ἔργον ῥᾶον τὸ πλῆθος

9 τῶν φευγόντων διεσώθη. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ οἱ τε ἐκ τοῦ Ὠρωποῦ καὶ οἱ ἐκ τοῦ Ἀηλίου φυλακὴν ἐγκαταλιπόντες (εἶχον γὰρ αὐτὸ ὅμως ἔτι) ἀπεκομίσθησαν κατὰ θάλασσαν ἐπ' οἶκον.

97. Καὶ οἱ Βοιωτοὶ τροπαῖον στήσαντες καὶ τοὺς ἐαντῶν ἀνελόμενοι νεκροὺς τοὺς τε τῶν πολεμίων σκυλεύσαντες καὶ φυλακὴν καταλιπόντες ἀνέχωρησαν ἐς τὴν Τάναρον, καὶ τῷ

2 Ἀηλίῳ ἐπεβούλευον ὥς προσβαλοῦντες. ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων κῆρυξ πορευόμενος ἐπὶ τοὺς νεκροὺς ἀπαντᾷ κήρυκι Βοιωτῶ, ὃς αὐτὸν ἀποστρέψας καὶ εἰπὼν ὅτι οὐδὲν πράξει πρὶν ἂν αὐτὸς ἀναχωρήσῃ πάλιν, καταστὰς ἐπὶ Ἀθηναίους ἔλεγε τὰ παρὰ τῶν Βοιωτῶν, ὅτι οὐ δικαίως δράσειαν παραβαίνοντες τὰ νόμιμα

θέντων, τῶν Θεσπιέων. Ranchenst. will διεκρίθησαν st. διεφθάρησαν.

4. κατὰ βραχὺ, in kleinen Abteilungen, allmählich. s. 7, 79, 5. 8, 106, 2. zu 4, 10, 4. Es ist nebst τὸ πρῶτον mit ὠσάμενοι zu verbinden.

5. ὑπερφανέντων die boiot. Reiter. In dieser Schlacht kämpft Sokrates als Hoplite, Alkibiades als Reiter

mit. Der letztere rühmt in Platos Sympos. die Tapferkeit u. Geistesgegenwart des Sokrates sehr, u. im Laches wird ihm das Lob zu teil, daß Athen nicht ins Unglück geraten wäre, wenn die anderen seinem Beispiele gefolgt wären.

97. 2. ἐκ τῶν Ἀθ., aus Athen. — καὶ εἰπὼν. zu 1, 1, 1.

τῶν Ἑλλήνων· πᾶσι γὰρ εἶναι καθεστηκὸς ἰόντας ἐπὶ τὴν ἀλλή- 3
λων ἱερῶν τῶν ἐνόντων ἀπέχεσθαι, Ἀθηναίους δὲ Δήλιον τει-
χίσαντας ἐνοικεῖν, καὶ ὅσα ἄνθρωποι ἐν βεβήλῳ δρωσι πάντα
γίνεσθαι αὐτόθι, ὕδωρ τε δὲ ἦν ἄψανστον σφίσι πλὴν πρὸς τὰ
ἱερὰ χέριβι χοῆσθαι, ἀνασπάσαντας ὑδρεύεσθαι· ὥστε ὑπὲρ τε 4
τοῦ θεοῦ καὶ ἑαυτῶν Βοιωτοῦς, ἐπικαλουμένους τοὺς ὁμωχέτας
δαίμονας καὶ τὸν Ἀπόλλω, προαγορεύειν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ἱεροῦ
ἀπιόντας ἀποφύγεσθαι τὰ σφέτερα αὐτῶν.

98. Τοσαῦτα τοῦ κήρυκος εἰπόντος οἱ Ἀθηναῖοι πέμψαν-
τες παρὰ τοὺς Βοιωτοὺς ἑαυτῶν κήρυκα, τοῦ μὲν ἱεροῦ οὔτε
ἀδικῆσαι ἔφασαν οὔδεν οὔτε τοῦ λοιποῦ ἐκόντες βλάψειν· οὐδὲ
γὰρ τὴν ἀρχὴν ἐσελθεῖν ἐπὶ τούτῳ, ἀλλ' ἵνα ἐξ αὐτοῦ τοὺς
ἀδικοῦντας μᾶλλον σφᾶς ἀμύνωνται. τὸν δὲ νόμον τοῖς Ἑλλη- 2
σιν εἶναι, ὧν ἂν ἡ τὸ κράτος τῆς γῆς ἐκάστης, ἦν τε πλέονος
ἦν τε βραχυτέρας, τούτων καὶ τὰ ἱερὰ αἰεὶ γίνεσθαι, τρόποις
θεραπεύόμενα οἷς ἂν πρὸς τοῖς εἰωθόσι καὶ δύνωνται. καὶ γὰρ 3
Βοιωτοὺς καὶ τοὺς πολλοὺς τῶν ἄλλων, ὅσοι ἔξαναστήσαντές
τινα βία νέμονται γῆν, ἀλλοτρίοις ἱεροῖς τὸ πρῶτον ἐπελθόν-
τας οἰκεία νῦν κεκτῆσθαι, καὶ αὐτοὶ εἰ μὲν ἐπὶ πλέον δυνήθη- 4
ναι τῆς ἐκείνων κρατῆσαι, τοῦτ' ἂν ἔχειν· νῦν δέ, ἐν ᾧ μέρει
εἰσὶν, ἐκόντες εἶναι ὡς ἐκ σφετέρου οὐκ ἀπιέναι. ὕδωρ τε ἐν 5
τῇ ἀνάγκῃ κινῆσαι, ἦν οὐκ αὐτοὶ ὕβρει προσθέσθαι, ἀλλ' ἐκεί-
νους προτέρους ἐπὶ τὴν σφετέραν ἐλθόντας ἀμυνόμενοι βιάζε-

3. ἦν u. vorher δρῶσι in Indik., wie häufig bei den Griechen in den Nebensätzen der orat. obl. Das Impf., weil die Thebaner gegenwärtig nicht im Besitz des Heiligtums sind. — χέριβι χοῆσθαι, um es als Weihwasser zu gebrauchen, zur Lustration der Opfernden.

4. ὁμωχέτας, ein boiotisches Wort, nur aus dieser St. bekannt, wird erklärt als gleichbedeutend mit ὁμοβωμίους 3, 59, 2. — τὰ σφέτ. αὐτ., ihre Toten und was sie zu Delion hatten.

98. 1. τὴν ἀρχὴν adv. Akkus. von vornherein, wie schon 2, 74, 1; nur in negat. Sätzen.

2. οἷς ἂν — δύνωνται, mit denen man sie neben dem Herkömmlichen auch abwarten könne.

Sinn: die Abwartung werde aufser durch das Herkommen auch durch die Möglichkeit bedingt. Zu δύνωνται braucht man nur θεραπεύειν, nicht θεραπεύεσθαι zu ergänzen; man erhielte sonst noch einen Fall wie λόγια ἐλέγοντο u. a. zu 1, 126, 5. St. u. Cl. πρὸ τοῦ.

3. Βοιωτοῦς. 1, 12, 3.

4. εἰ — δυνήθηναι = ἐδυνήθησαν. s. §. 5 und zu 1, 91, 5. — ἐπὶ πλέον in größserem Umfange z. B. auch 1, 9, 3. — ἔχειν, behalten, behaupten. — ἐκόντες εἶναι. zu 2, 89, 8.

5. ἀλλ' — χοῆσθαι. Konstr. ἀλλὰ βιάζεσθαι (sie würden gezwungen, passiv wie z. B. 19, 3) χοῆσθαι (sc. τῷ ὕδατι) ἀμυνόμενοι ἐκείνους κτέ. Über den Anschluß an den Relativsatz zu 89, 1.

- 6 σθαι χρῆσθαι. πᾶν δ' εἰκὸς εἶναι τὸ πολέμῳ καὶ δεινῷ τινι κατειργόμενον ξύγγνωμόν τι γίνεσθαι καὶ πρὸς τοῦ θεοῦ. καὶ γὰρ τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι τοὺς βωμούς, παρανομίαν τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀνάγκῃ κακοῖς ὀνομασθῆναι
- 7 καὶ οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ξυμφορῶν τι τολμήσασι. τοὺς τε νεκροὺς πολὺν μειζόνως ἐκείνους ἀντὶ ἱερῶν ἀξιοῦντας ἀποδιδόναι ἀσεβεῖν ἢ τοὺς μὴ ἐθέλοντας ἱεροῖς τὰ πρέποντα κομίζεισθαι.
- 8 σαφῶς τε ἐκέλευον σφίσιν εἰπεῖν μὴ ἀπιούσιν ἐκ τῆς Βοιωτῶν γῆς (οὐ γὰρ ἐν τῇ ἐκείνων ἐτι εἶναι, ἐν ᾗ δὲ δορὶ ἐκτῆσαντο), ἀλλὰ κατὰ τὰ πάτρια τοὺς νεκροὺς σπένδουσιν ἀναριεῖσθαι.

99. Οἱ δὲ Βοιωτοὶ ἀπεκρίναντο, εἰ μὲν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ εἰσίν, ἀπιόντας ἐκ τῆς ἐαυτῶν ἀποφάρεσθαι τὰ σφέτερα, εἰ δὲ ἐν τῇ ἐκείνων, αὐτοὺς γιγνώσκειν τὸ ποιητέον, νομίζοντες τὴν μὲν Ὠρωπίαν, ἐν ᾗ τοὺς νεκροὺς ἐν μεθορίοις τῆς μάχης γενομένης κείσθαι ξυνέβη, Ἀθηναίων κατὰ τὸ ὑπήκοον εἶναι, καὶ οὐκ ἂν αὐτοὺς βία σφῶν κρατῆσαι αὐτῶν· οὐδ' αὖ ἐσπένδοντο δῆθεν ὑπὲρ τῆς ἐκείνων· τὸ δὲ „ἐκ τῆς ἐαυτῶν“ εὐπρεπὲς εἶναι ἀποκρίνασθαι „ἀπιόντας καὶ ἀπολαβεῖν ἃ ἀπαιτοῦσιν.“ ὁ δὲ κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων ἀκούσας ἀπῆλθεν ἄπρακτος.

6. τὸ πολέμῳ, zwar nur sehr wenig von Hdschr. bezeugt, ist wenigstens passender als τῷ πολέμῳ. Eigtl.: alles, was durch Krieg eingeengt, bedrängt wird. s. 6, 6, 2 κατειργον αὐτοὺς τῷ πολέμῳ. 1, 76, 2. 6, 91, 2. 7, 57, 7. Was sonst von Personen gilt, ist hier auf das Handeln übertragen, wie ξύγγνωμόν τι, etwas Verzeihliches, zeigt. Also dem Sinne nach: alles durch Krieg Abgedrungene. Classen schreibt τῷ — κατειργόμενῳ, letzteres Verm. v. Reiske; dann erwartet man aber, abgesehen von der Härte, τῷ von πολέμῳ in der Konstr. zu trennen, ξύγγνωμὴν γίνεσθαι. — πρὸς τοῦ θεοῦ 1, 71, 5.

7. τοὺς τε κτέ. Konstr. ἐκείνους ἀξιοῦντας ἀποδιδόναι τοὺς νεκροὺς ἀντὶ ἱερῶν πολὺν μειζόνως ἀσεβεῖν. Warum τοὺς νεκροὺς voransteht, ist klar. Üb. μειζόνως zu 1, 130, 1. — ἱεροῖς — κομίζεισθαι, durch Tempel das Gebührende er-

langen, d. h. erst durch Wiedergabe des Tempels das erkaufen, was sich von selbst gebührt, näml. die nach altem Herkommen nicht zu versagende Erlaubnis, die Toten zu sammeln. Mit einem oder zwei Codd. τὰ μὴ πρέποντα zu schreiben, wobei man ἱεροῖς κομίζεισθαι ergänzt, scheint mir nicht wohlgethan.

8. σαφῶς τε κτέ. sie sollten ihnen bestimmt erklären, erlauben, nicht indem sie, unter der Bedingung dafs sie. — δορὶ. zu 1, 128, 7. — σπένδουσι für das sonst gebräuchl. Med. zu 1, 112, 3. Das Präsens kann wohl bedeuten: dadurch dafs. St. schreibt statt εἰπεῖν: εἰκεῖν u. billigt P's σπεύδουσιν.

99. ἐκείνων und αὐτοὺς geht auf die Ath. s. zu 2, 11, 6. — καὶ οὐκ, und doch nicht. — δῆθεν (zu 1, 127, 1) gehört zu ὑπὲρ τῆς ἐκείνων: über das angebl. (den Ath.) gehörige Gebiet. — τὸ δὲ führt den Satz ἐκ τῆς ἐαυτῶν ἀπιόντας

100. Καὶ οἱ Βοιωτοὶ εὐθύς μεταπεμφόμενοι ἐκ τε τοῦ
 Μηλῆως κόλπου ἀκοντιστὰς καὶ σφενδονήτας, καὶ βεβοηθηκότων
 αὐτοῖς μετὰ τὴν μάχην Κορινθίων τε δισχιλίων δπλιτῶν καὶ
 τῶν ἐκ Νισαίας ἐξεληλυθόντων Πελοποννησίων φρουρῶν καὶ
 Μεγαρέων ἅμα, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὸ Ἀήλιον καὶ προσέβαλον τῷ
 τειχίσματι. ἄλλω τε τρόπῳ πειράσαντες καὶ μηχανὴν προσή- 2
 γαγον, ἥπερ εἶλεν αὐτό, τοιάνδε. κεραίαν μεγάλην δίχα πρί-
 σαντες ἐκοίλαναν ἕπασαν, καὶ ξυνήρμοσαν πάλιν ἀκριβῶς ὥσπερ
 αὐλόν, καὶ ἐπ' ἄκραν λέβητά τε ἤστησαν ἀλύσεισι καὶ ἀκροφύ-
 σιον ἀπὸ τῆς κεραίας σιδηροῦν ἐς αὐτὸν νεῦον καθεῖτο, καὶ
 ἐσεσιδήρωτο ἐπὶ μέγα καὶ τοῦ ἄλλου ξύλου. προσήγον δὲ ἐκ 3
 πολλοῦ ἀμάξαις τῷ τείχει, ἧ μάλιστα τῇ ἀμπέλῳ καὶ τοῖς ξύλοις
 ὠκοδόμητο· καὶ ὁπότε εἴη ἐγγύς, φύσας μεγάλας ἐσθύντες ἐς
 τὸ πρὸς ἑαυτῶν ἄκρον τῆς κεραίας ἐφύσων. ἡ δὲ πνοὴ ἰούσα 4
 στεγανῶς ἐς τὸν λέβητα, ἔχοντα ἀνθρακὰς τε ἡμμένους καὶ
 θεῖον καὶ πίσσαν, φλόγα ἐποίει μεγάλην καὶ ἤψε τοῦ τείχους,
 ὥστε μηδένα ἐπ' αὐτοῦ ἔτι μεῖναι, ἀλλὰ ἀπολιπόντας ἐς φυγὴν
 καταστῆναι καὶ τὸ τείχοςμα τούτῳ τῷ τρόπῳ ἄλῃναι. τῶν δὲ 5
 φρουρῶν οἱ μὲν ἀπέθανον, διακόσιοι δὲ ἐλήφθησαν· τῶν δὲ
 ἄλλων τὸ πλῆθος ἐς τὰς ναῦς ἐσβὰν ἀπεκομίσθη ἐπ' οἶκον.

101. Τοῦ δὲ Ἀηλίου ἐπτακαίδεκάτῃ ἡμέρᾳ ληφθέντος μετὰ
 τὴν μάχην καὶ τοῦ ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων κήρυκος οὐδὲν ἐπιστα-
 μένου τῶν γεγενημένων ἐλθόντος οὐ πολὺ ὕστερον αὐτῆς περὶ
 τῶν νεκρῶν ἀπέδωκαν οἱ Βοιωτοὶ καὶ οὐκέτι ταῦτ' ἀπεκρίναντο.

κτέ. ein (M. 280), und dieser ist Subj. des Ganzen, das Prädik. εὐ-
 προεπὲς εἶναι ἀποκρίνασθαι ist etwas
 künstlich zwischengeschoben.

100. 1. μεταπεμφόμενοι vorauf-
 gestellt, obgleich es nur zu dem
 Gliede mit τέ gehört. zu 1, 16. —
 ἄλλω τε κτέ. Weil ἄλλω auf eine
 Korrelation zwischen τέ und καὶ
 hinzuweisen scheint, fasste Bh. ἄλλω
 — πειρ. als Bestimmungstück zu
 προσέβαλον. So wäre der Satz ge-
 bildet wie 5, 61, 4 προσβολὰς ἐποι-
 οῦντο, βουλόμενοι ἄλλως τε προσγε-
 νέσθαι σφίσι, καὶ ὁμηροὶ — ἦσαν
 αὐτόθι — κείμενοι und vieles
 Ähnliche. vgl. zu 1, 16. 110, 2. 3, 94, 3.
 Be. 473. Aber πειράσαντες drückt
 nicht aus „indem sie es versuchten“,
 sondern „nachdem sie es versucht

hatten“. Daher hat Cl. richtiger
 τε als Kopula für den neuen Satz
 προσήγαγον genommen u. faßt καὶ
 dann als auch. Die Korr. des προσ-
 έβαλον in προσέβαλλον erachte ich
 nicht für nötig.

2. ἐπ' ἄκραν, sc. τὴν κεραίαν.
 — καθεῖτο. Welches Tempus? —
 τοῦ ἄλλου ξ. hängt von ἐπὶ μέγα
 ab, welches die Stelle des Subj.
 von ἐσεσιδήρωτο vertritt. zu 1, 50,
 2. Eigentl. τοῦ ἄλλου ὃ ξύλου ἦν.
 zu 2, 14, 1.

3. ἐκ πολλοῦ vom Raume.

4. τοῦ τείχους genet. part.

5. τῶν δὲ ἄλλων, sc. φρουρῶν.
 Nach diesen Angaben muß die
 96, 9 in Delion zurückgelassene
 Besatzung beträchtlich gewesen
 sein.

2 ἀπέθανον δὲ Βοιωτῶν μὲν ἐν τῇ μάχῃ ὀλίγῳ ἐλάσσους πεντακοσίων, Ἀθηναίων δὲ ὀλίγῳ ἐλάσσους χιλίων καὶ Ἱπποκράτης ὁ στρατηγός, ψιλῶν δὲ καὶ σκευοφόρων πολλὸς ἀριθμός.

3 Μετὰ δὲ τὴν μάχην ταύτην καὶ ὁ Δημοσθένης ὀλίγῳ ὕστερον, ὡς αὐτῷ τότε πλεύσαντι τὰ περὶ τὰς Σίφας τῆς προδοσίας περὶ οὐ προηχώρησεν, ἔχων τὸν στρατὸν ἐπὶ τῶν νεῶν τῶν τε Ἀκαρνάνων καὶ Ἀργαίων καὶ Ἀθηναίων τετρακοσίους ὀπλίτας,

4 ἀπόβασιν ἐποιήσατο ἐς τὴν Σικωνίαν. καὶ πρὶν πάσας τὰς ναῦς καταπλεῦσαι, βοηθήσαντες οἱ Σικωνῖοι τοὺς ἀποβεβηκότας ἔτρεψαν καὶ κατεδίωξαν ἐς τὰς ναῦς, καὶ τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ ζῶντας ἔλαβον. τροπαῖον δὲ στήσαντες τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους ἀπέδωκαν.

5 Ἀπέθανε δὲ καὶ Σιτάλκης Ὀδρυσῶν βασιλεὺς ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἡμέρας τοῖς ἐπὶ Δηλίῳ, στρατεύσας ἐπὶ Τριβαλλοῦς καὶ νικηθεὶς μάχῃ. Σεύθης δὲ ὁ Σπαρδάκου ἀδελφιδόυς ὢν αὐτοῦ ἐβασίλευσεν Ὀδρυσῶν τε καὶ τῆς ἄλλης Θοράκης ἥσπερ καὶ ἐκείνος.

102. Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Βρασίδας ἔχων τοὺς ἐπὶ Θοράκης ξυμμάχους ἐστράτευσεν ἐς Ἀμφίπολιν τὴν ἐπὶ Στρυμόνι ποταμῷ Ἀθηναίων ἀποικίαν. τὸ δὲ χωρίον τοῦτο ἐφ' οὗ νῦν ἡ πόλις ἐστὶν ἐπέλασε μὲν πρότερον καὶ Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος, φεύγων βασιλέα Δαρεῖον, κατοικίσαι, ἀλλὰ ὑπὸ Ἡδῶνων ἐξεκρουσθῆ, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔτεσι δύο καὶ τριακοντα ὕστερον, ἐποίκους μυρίους σφῶν τε αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλούμενον πέμψαντες, οἱ διεφθάρησαν ἐν Δραβήσῳ ὑπὸ Θοράκων. καὶ αὖθις ἐνὸς δέοντι τριακοστῷ ἔτει ἐλθόντες οἱ Ἀθηναῖοι, Ἀγνωνος τοῦ Νικίου οἰκιστοῦ ἐκπεμφθέντος, Ἡδῶνας ἐξελάσαντες ἐκτίσαν τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ πρότερον Ἐννέα ὁδοὶ ἐκαλοῦντο. ὠρμῶντο δὲ ἐκ τῆς Ἡϊόνος,

101. 2. ψιλῶν δὲ καὶ σκευοφόρων, vorzügl. der letztern, denn von erstern nahmen überhaupt nur wenige an der Schlacht teil: 94, 1.

3. τὰ — προδοσίας, der Plan mit Siphai hinsichtl. des Verrats, ein auffallend umständl. Ausdruck. Zur Sache K. 89. — τῶν — Ἀργαίων verb. mit τὸν στρατὸν, mit τετρακοσίους ὀπλ. nur Ἀθηναίων.

5. τοῖς ἐπὶ Δ. ist Neutr. s. 129,

2, 114, 3. — Τριβαλλοῦς 2, 96, 4. — Σπαρδάκου st. Σπαρδάκου der meist. Hdd., wie 2, 101, 5. St. hält Σπαρδάκου für die richtige Form. — ἐβασίλευσεν. zu 1, 3, 2.

102. 2. ἐπέλασε κτέ., im J. 499 oder 497 v. Chr. vgl. auch Herod. 5, 126. — διεφθάρησαν κτέ. s. 1, 100, 3.

3. οἰκιστοῦ πρᾶδικ. — ἐκαλοῦντο dem Πρᾶδικ. assimiliert. zu 1, 10, 1.

ἦν αὐτοὶ εἶχον ἐμπόριον ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ ποταμοῦ ἐπιθά-
λάσσιον, πέντε καὶ εἴκοσι σταδίους ἀπέχον ἀπὸ τῆς νῦν πόλεως,
ἦν Ἀμφίπολιν Ἄγνων ὠνόμασεν, ὅτι ἐπ' ἀμφοτέρω περιρρέον-
τος τοῦ Στρυμόνος, [διὰ τὸ περιέχειν αὐτήν,] τείχει μακρῷ ἀπο-
λαβὼν ἐκ ποταμοῦ ἐς ποταμὸν περιφανῇ ἐς θάλασσαν τε καὶ
τὴν ἡπειρον ᾠκισεν.

103. Ἐπὶ ταύτην οὖν ὁ Βρασίδης ἤρας ἐξ Ἀγνῶν τῆς
Χαλκιδικῆς ἐπορεύετο τῷ στρατῷ. καὶ ἀφικόμενος περὶ δελήην
ἐπὶ τὸν Αὐλῶνα καὶ Βρομίσκον, ἧ ἡ Βόλβη λίμνη ἐξήρσιν ἐς
θάλασσαν, καὶ δειπνοποιησάμενος ἐχώρει τὴν νύκτα. χειμῶν 2
δὲ ἦν καὶ ὑπένιφεν· ἧ καὶ μᾶλλον ὥρμησε, βουλόμενος λαθεῖν
τοὺς ἐν τῇ Ἀμφιπόλει πλὴν τῶν προδιδόντων. ἦσαν γὰρ Ἀρ- 3
γίλων τε ἐν αὐτῇ οἰκήτορες (εἰσὶ δὲ οἱ Ἀργίλιοι Ἀνδρίων
ἄποικοι) καὶ ἄλλοι οἱ ξυνέπρασσον ταῦτα, οἱ μὲν Περδίκκα
πειθόμενοι, οἱ δὲ Χαλκιδεῦσι. μάλιστα δὲ οἱ Ἀργίλιοι, ἐγγύς 4
τε προσοικοῦντες καὶ αἰεὶ ποτε τοῖς Ἀθηναίοις ὄντες ὑποπτοι
καὶ ἐπιβουλεύοντες τῷ χωρίῳ, ἐπειδὴ παρέτυχεν ὁ καιρὸς καὶ
Βρασίδης ἦλθεν, ἐπραξάν τε ἐκ πλείονος πρὸς τοὺς ἐμπολιτευ-
οντας σφῶν ἐκεῖ ὅπως ἐνδοθήσεται ἡ πόλις, καὶ τότε δεξάμενοι
αὐτὸν τῇ πόλει καὶ ἀποστάντες τῶν Ἀθηναίων ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ
κατέστησαν τὸν στρατὸν πρὸ ἔω ἐπὶ τὴν γέφυραν τοῦ ποταμοῦ.
ἀπέχει δὲ τὸ πόλισμα πλέον τῆς διαβάσεως, καὶ οὐ καθεῖτο 5

4. [διὰ — αὐτήν] ist ohne Zweifel
Glossem. Thuk. gebraucht nie διὰ
τὸ c. inf. v. der Absicht, περιέχειν
heißt nicht rings umfassen,
einschließen. vgl. über διὰ von
der Absicht 4, 40, 2. Zur Sache:
Der Fluß machte einen nach Osten
offnen Bogen; in diesem lag die
Stadt und zwar auf beiden Seiten
einer Anhöhe, sodafs sie nach der
See- und Landseite hin weit sicht-
bar war. Die offne Seite schlofs
nun Hagnon durch eine Mauer.

103. 1. Ἀγνῶν unbekannt. — Αὐ-
λῶν wahrscheinl. der Abfluß der
Βόλβη jetzt Besikia. — Βρομίσκος,
das Städtchen an der Mündung, wo
Euripides' Grabmal war. Zwischen
Bq. u. Ἀμφιπ. lag Ἀργίλιος.

4. ἐπειδὴ — ἦλθεν ist, wenn
diese Worte an der richtigen Stelle
stehn, mit Cl. nicht von dem gegen-

wärtigen Anmarsch des Brasidas
auf Amphipolis zu verstehn (wie-
wohl hierzu παρέτυχεν ὁ καιρὸς
am besten paßte), sondern von
seinem Erscheinen an der thrak.
Küste vor etwa drei Monaten. Auf
diese Zeit vor seinem jetzigen
Marsche ist dann ἐκ πλείονος zu
beziehen. Hinsichtlich der Satzver-
bindung durch τὸ ἐκ πλείονος —
καὶ τότε vgl. 6, 74, 1. — πόλει dat.
instr. zu δεξάμενοι vgl. recipere
urbe. — πρὸ ἔω, nur in wenigen
Codd. (πρὸς ἔω hat keiner), ist dem
πρόσω vorzuziehen, das Thuk. nir-
gends gebraucht. Jenes ist die
nähere Erklärung zu ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ.

5. ἀπέχει κτέ., es ist aber die
Stadt, Amphipolis nämlich, eine
weitere (eine ziemliche) Strecke
von der Brücke entfernt. —
οὐ καθεῖτο, waren nicht herab-

τείχη ὥσπερ νῦν, φυλακὴ δέ τις βραχεῖα καθειστήκει· ἦν βια-
σάμενος ῥαδίως ὁ Βρασίδης, ἅμα μὲν τῆς προδοσίας οὔσης,
ἅμα δὲ καὶ χεიმῶνος ὄντος καὶ ἀπροσδόκητος προσπεσών, διέβη
τὴν γέφυραν, καὶ τὰ ἔξω τῶν Ἀμφιπολιτῶν οἰκούντων κατὰ
πᾶν τὸ χωρίον εὐθὺς εἶχε.

104. Τῆς δὲ διαβάσεως αὐτοῦ ἄφνω τοῖς ἐν τῇ πόλει γεγε-
νημένης, καὶ τῶν ἔξω πολλῶν μὲν ἀλισκομένων, τῶν δὲ καὶ
καταφευγόντων ἐς τὸ τεῖχος, οἱ Ἀμφιπολίται ἐς θόρυβον μέγαν
2 κατέστησαν, ἄλλως τε καὶ ἀλλήλοις ὑποπτοὶ ὄντες. καὶ λέγεται
Βρασίδαν, εἰ ἠθέλησε μὴ ἐφ' ἀρπαγὴν τῷ στρατῷ τραπέσθαι,
3 ἀλλ' εὐθὺς χωρῆσαι πρὸς τὴν πόλιν, δοκεῖν ἂν εἰλεῖν. νῦν δὲ
ὁ μὲν ἰδρύσας τὸν στρατὸν ἐπὶ τὰ ἔξω ἐπέδραμε, καὶ ὡς οὐδὲν
4 αὐτῷ ἀπὸ τῶν ἔνδον ὡς προσεδέχετο ἀπέβαινε, ἡσύχαζεν· οἱ
δ' ἐναντίοι τοῖς προδιδοῦσι, κρατοῦντες τῷ πλήθει ὥστε μὴ αὐ-
τίκα τὰς πύλας ἀνοίγεσθαι, πέμπουσι μετὰ Εὐκλέους τοῦ στρα-
τηγοῦ, ὃς ἐκ τῶν Ἀθηναίων παρῆν αὐτοῖς φύλαξ τοῦ χωρίου,
ἐπὶ τὸν ἕτερον στρατηγὸν τῶν ἐπὶ Θράκης, Θουκυδίδην τὸν
Ὀλόρου, ὃς τάδε ξυνέγραψεν, ὅντα περὶ Θάσον (ἔστι δὲ ἡ νῆ-
σος Παρίων ἀποικία, ἀπέχονσα τῆς Ἀμφιπόλεως ἡμίσεος ἡμέρας
5 μάλιστα πλοῦν), κελεύοντες σφίσι βοηθεῖν. καὶ ὁ μὲν ἀκούσας
κατὰ τάχος ἐπὶ ναυσὶν αἰ ἔτυχον παροῦσαι ἔπλει, καὶ ἐβούλετο
φθάσαι μάλιστα μὲν οὖν τὴν Ἀμφίπολιν, πρὶν τι ἐνδοῦναι, εἰ
δὲ μή, τὴν Ἡίωνα προκαταλαβόν.

105. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Βρασίδης δεδιώς καὶ τὴν ἀπὸ τῆς
Θάσου τῶν νεῶν βοήθειαν καὶ πυνθανόμενος τὸν Θουκυδίδην
κτῆσιν τε ἔχειν τῶν χρυσεῶν μετάλλων ἐργασίας ἐν τῇ περὶ
ταῦτα Θράκη καὶ ἀπ' αὐτοῦ δύνασθαι ἐν τοῖς πρώτοις τῶν

geführt. — ἀπροσδόκητος hat
Thuk. ungefähr gleich oft im pas-
siven, wie im aktiven Sinne; s.
Béant. lexic.

104. 1. πολλῶν ist Teil des Prä-
dik.: in Menge.

2. ἂν gehört nur zu εἰλεῖν.

3. ἰδρύσας wie sonst d. Passiv
z. B. 3, 72, 3. 4, 44, 2.

4. μετὰ Εὐκλ. mit Zustimmung
des E., der nur hier genannt ist. —
ἐκ τῶν Ἀθηναίων läßt sich hier
wohl halten; in 1, 110, 4 mit Bekk.
in ἐκ τῶν Ἀθηναίων korr. — τὸν
Ὀλόρου. Über diesen Zusatz zu 1,

1, 1. — ἡμίσεος ἡμ. von ἡμισυ ἡμέ-
ρας, wie 83, 6 ἀνθ' ἡμίσεος τῆς
τροφῆς. Einige gute Codd. u. meh-
rere neuere Ausgg. ἡμισείας ἡμ.,
was doch einer Korrektur gar zu
ähnlich sieht.

5. μὲν οὖν mitten im Satze. zu
3, 101, 2.

105. 1. κτῆσιν verb. mit ἐργασίας:
Berechtigung zum Betriebe,
zur Ausbeutung. Über diese
Goldbergwerke zu 1, 100, 2 und
über den Besitztitel des Thuk. uns.
Einl. — ἀπ' αὐτοῦ, τοῦ ἔχειν τὴν
κτῆσιν κτέ. ἀπὸ = infolge. — ἐν

ἡπειρωτῶν, ἡπείλετο προκατασχεῖν, εἰ δύναιτο, τὴν πόλιν, μὴ ἀφικνουμένου αὐτοῦ τὸ πλῆθος τῶν Ἀμφιπολιτῶν, ἐλπίσαν ἐκ θαλάσσης ξυμμαχικὸν καὶ ἀπὸ τῆς Θωράκης ἀγείραντα αὐτὸν περιποιήσειν σφᾶς, οὐκέτι προσχωροίη. καὶ τὴν ξύμβασιν με- 2
 τρίαν ἐποιεῖτο, κήρυγμα τόδε ἀνειπών, Ἀμφιπολιτῶν καὶ Ἀθη-
 ναίων τῶν ἐνόντων τὸν μὲν βουλόμενον ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ τῆς
 ἴσης καὶ ὁμοίας μετέχοντα μένειν, τὸν δὲ μὴ ἐθέλοντα ἀπιέ-
 ναι τὰ ἑαυτοῦ ἐκφερόμενον πέντε ἡμερῶν.

106. Οἱ δὲ πολλοὶ ἀκούσαντες ἀλλοιότεροι ἐγένοντο τὰς
 γνώμας, ἄλλως δὲ καὶ βραχὺ μὲν Ἀθηναίων ἐμπολιτεῦον, τὸ
 δὲ πλεῖον ξύμμικτον· καὶ τῶν ἔξω ληφθέντων συχνοὶ οἰκείοι
 ἔνδον ἦσαν· καὶ τὸ κήρυγμα πρὸς τὸν φόβον δίκαιον εἶναι
 ἐλάμβανον, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι διὰ τὸ ἄσμενοι ἂν ἐξελθεῖν, ἡγού-
 μενοι οὐκ ἐν ὁμοίῳ σφίσιν εἶναι τὰ δεινὰ καὶ ἅμα οὐ προσ-
 δεχόμενοι βοήθειαν ἐν τάχει, ὁ δὲ ἄλλος ὁμιλος πόλεως τε ἐν
 τῷ ἴσῳ οὐ στερισκόμενοι καὶ κινδύνου παρὰ δόξαν ἀφιέμενοι.
 ὥστε τῶν πρᾶσσόντων τῷ Βρασίδῃ ἤδη καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ 2
 διαδικαίουντων αὐτά, ἐπειδὴ καὶ τὸ πλῆθος ἐώρων τετραμμέ-
 νον καὶ τοῦ παρόντος Ἀθηναίων στρατηγοῦ οὐκέτι ἀκροώμενον,
 ἐγένετο ἡ ὁμολογία καὶ προσεδέξαντο ἐφ' οἷς ἐκήρυξε. καὶ οἱ 3
 μὲν τὴν πόλιν τοιοῦτῳ τρόπῳ παρέδωκαν, ὁ δὲ Θουκυδίδης καὶ
 αἱ νῆες ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ὅψε κατέπλεον ἐς τὴν Ἡϊόνα. καὶ τὴν 4
 μὲν Ἀμφίπολιν Βρασίδης ἄρτι εἶχε, τὴν δὲ Ἡϊόνα παρὰ νύκτα

τοῖς πρώτοις hier nicht adverb., sondern wörtl. zu fassen = bei den Angesehensten.

2. ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ, im ungestörten Besitz seines Eigentums. — τῆς ἴσης καὶ ὁμ. zu 1, 15, 2. — πέντε ἡμερῶν Gen. der Zeit, wie zu übersetzen?

106. 1. βραχὺ — ἐμπολιτεῦον, der Nom., weil das Subj. βραχὺ wenigstens teilweise mit dem des Hauptsatzes οἱ πολλοὶ zusammenfällt. zu 1, 49, 4. — ξύμμικτον sc. ἐμπολιτεῦον. — πρὸς, in Vergleich zu. — ἐλάμβανον, mit dem prädik. Adj., wozu εἶναι tritt, wie gerne zu Adj. Daher die Lesart ὑπελάμβανον nur als Glossem zu betrachten ist. Ehe ich ὑπελ. auf-
 nähme, würde ich εἶναι streichen. — οὐκ ἐν ὁμοίῳ, wie ὁ ἄλλος ὁμι-

λος d. h. sie hatten mehr Gefahr wie dieser. — ἐν τῷ ἴσῳ κτέ., im gleichen Masse wie vorher die Stadt nicht verlierend, d. h. ihre politischen Rechte behaltend. Cl. faßt es: weil sie zu gleicher Zeit, einerseits ihre bürgerl. Selbständigkeit nicht verlieren, anderseits unverhofft die Gefahr los sein würden. Rauchenst.: nicht in gleichem Falle wie die Athener, die froh waren, die Stadt verlassen zu können, aber doch dabei Einbuße an Liegenschaften u. Häusern erlitten.

2. πρᾶσσόντων 3, 4, 6. — καὶ vor ἐκ τοῦ φανεροῦ steigernd: sogar offen. — τετραμμένον, ungestimmt. s. §. 1 zu Anf. — προσεδέξαντο, sc. τὸν Βρασίδαν.

4. παρὰ νύκτα κτέ. zu 3, 49, 4. — Üb. d. Thätigkeit des Thuk. bei

ἐγένετο λαβεῖν· εἰ γὰρ μὴ ἐβοήθησαν αἱ νῆες διὰ τάχους, ἅμα ἔω ἂν εἴχετο.

107. Μετὰ δὲ τοῦτο ὁ μὲν τὰ ἐν τῇ Ἱόνι καθίστατο, ὅπως καὶ τὸ ἀντίκα, ἣν ἐπὶ ὁ Βρασίδης, καὶ τὸ ἔπειτα ἀσφαλῶς ἔξει, δεξιόμενος τοὺς ἐθελήσαντας ἐπιχωρῆσαι ἄνωθεν κατὰ
2 τὰς σπονδὰς· ὁ δὲ πρὸς μὲν τὴν Ἱόνα κατὰ τε τὸν ποταμὸν πολλοῖς πλοίοις ἄνω καταπλεύσας, εἰ πως τὴν προύχουσαν ἄκραν ἀπὸ τοῦ τείχους λαβὼν κρατοίη τοῦ ἔσπλου, καὶ κατὰ γῆν ἀποπειράσας ἅμα, ἀμφοτέρωθεν ἀπεκρούσθῃ, τὰ δὲ περὶ
3 τὴν Ἀμφίπολιν ἐξηρτύετο. καὶ Μύρκινός τε αὐτῷ προσεχώρησεν, Ἡδωνικὴ πόλις, Πιττακοῦ τοῦ Ἡδώνων βασιλέως ἀποθανόντος ὑπὸ τῶν Γοάξιος παίδων καὶ Βραυροῦς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ Γαληψὸς οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Οἰσύμη· εἰσὶ δὲ αὗται Θασίων ἀποικίαι. παρὼν δὲ καὶ Περγάκιος εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν ξυγκαθίστη ταῦτα.

108. Ἐχομένης δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως οἱ Ἀθηναῖοι ἐς μέγα δέος κατέστησαν, ἄλλως τε καὶ ὅτι ἡ πόλις αὐτοῖς ἦν ὠφέλιμος ξύλων τε ναυπηγησίμων πομπῇ καὶ χρημάτων προσόδῳ, καὶ ὅτι μέχρι μὲν τοῦ Στρυμόνος ἦν πάροδος Θεσσαλῶν διαγόντων ἐπὶ τοὺς ξυμμάχους σφῶν τοῖς Λακεδαιμονίοις, τῆς δὲ γεφύρας μὴ κρατούντων, ἄνωθεν μὲν μεγάλης οὔσης ἐπὶ πολὺ λίμνης τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ πρὸς Ἱόνα τριήρεσι τηρουμένων, οὐκ ἂν δύνασθαι προελθεῖν· τότε δὲ ῥάδια ἤδη [ἐνομίζετο] γεγενῆσθαι.
2 καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐφοβοῦντο μὴ ἀποστῶσιν. ὁ γὰρ Βρασίδης

dieser Begebenheit vgl. die lesenswerte Abhandlung von Classen in den krit. Bem. zu dieser St.

107. 1. ἄνωθεν, aus der obern Stadt, Amphipolis.

2. τὴν — τείχους, die von der Mauer vorspringende Landspitze. Über die Wortstellung zu 1, 11, 3.

3. Γοάξιος ionische Form. zu 1, 64, 2.

108. 1. σφῶν, τῶν Ἀθ. — κρατούντων, sc. τῶν Λακεδ., gen. abs., obgleich auch zu dem folg. Inf. δύνασθαι die Lak. Subj. sind. zu 2, 83, 3. — τοῦ ποταμοῦ verb. mit ἐπὶ πολὺ: über eine weite Strecke des Flusses, ein zwar nicht unbedenkl. Hyperbaton, aber ein passenderer Sinn, als wenn man

mit and. λίμνης τοῦ ποταμοῦ, ein vom Flusse gebildeter Sumpf, zusammennimmt, oder τοῦ ποταμοῦ als Subj. faßt. — τὰ πρὸς Ἱόνα, an der Seite nach Eon. — τηρουμένων, da sie beobachtet wurden, näml. die Laked. — Zu οὐκ — προελθεῖν ist aus dem obigen ἐς μέγα δέος κατέστησαν ein ἐνόμιζον zu denken s. Kap. 8, 7. 5, 29, 3. — ῥάδια, es sei leicht geworden, näml. προελθεῖν, ist Konj. von Kistemacher statt ῥάδια, was auf πάροδος bezogen sinnwidrig wäre. — [ἐνομίζετο] hat Kistemacher mit Recht verdächtigt, weil vorher der Inf. allein steht; es kommt hinzu, daß die Codd. zwischen ἐνομίζετο, ἐνόμιζε u. ἐνόμιζον schwanken.

ἐν τε τοῖς ἄλλοις μέτριον ἑαυτὸν παρείχε καὶ ἐν τοῖς λόγοις πανταχοῦ ἐδήλου ὡς ἐλευθερώσων τὴν Ἑλλάδα ἐκπεμφθεῖν. καὶ αἱ πόλεις πυνθανόμεναι αἱ τῶν Ἀθηναίων ὑπήκοοι τῆς 3 τε Ἀμφιπόλεως τὴν ἄλωσιν καὶ ἃ παρέχεται, τὴν τε ἐκείνου προαότητα, μάλιστα δὴ ἐπήρθησαν ἐς τὸ νεωτερίζειν, καὶ ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς αὐτὸν κρύφα, ἐπιπαριέναι τε κελεύοντες καὶ βουλόμενοι αὐτοὶ ἕκαστοι πρῶτοι ἀποστῆναι. καὶ γὰρ καὶ ἄδεια 4 ἐφαίνετο αὐτοῖς, ἐψευσμένοις μὲν τῆς Ἀθηναίων δυνάμεως ἐπὶ τοσοῦτον ὅση ὕστερον διεφάνη, τὸ δὲ πλέον βουλήσει κρίνοντες ἀσφαεῖ ἢ προνοίᾳ ἀσφαλεῖ, εἰωθότες οἱ ἄνθρωποι οὐ μὲν ἐπιθυμοῦσιν ἐλπίδι ἀπερισκέπτῳ διδόναι, ὃ δὲ μὴ προσίενται λογισμῷ αὐτοκράτορι διωθεῖσθαι. ἅμα δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐν 5 τοῖς Βοιωτοῖς νεωστὶ πεπληγμένων καὶ τοῦ Βρασίδου ἐφορκὰ καὶ οὐ τὰ ὄντα λέγοντος, ὡς αὐτῷ ἐπὶ Νίσαιαν τῇ ἑαυτοῦ μόνῃ στρατιᾷ οὐκ ἡθέλησαν οἱ Ἀθηναῖοι συμβαλεῖν, ἐθάρσυν καὶ ἐπίστευον μηδένα ἂν ἐπὶ σφᾶς βοηθῆσαι· τὸ δὲ μέριστον, διὰ 6 τὸ ἡδονὴν ἔχον ἐν τῷ αὐτίκα καὶ ὅτι τὸ πρῶτον Λακεδαιμονίων ὀργάντων ἐμελλον πειράσσεσθαι, κινδυνεύειν παντὶ τρόπῳ ἐτοῖμοι ἦσαν. ὧν αἰσθόμενοι οἱ μὲν Ἀθηναῖοι φυλακὰς, ὡς ἐξ ὀλίγου καὶ ἐν χειμῶνι, διέπεμπον ἐς τὰς πόλεις, ὃ δὲ ἐς τὴν Λακεδαιμόνα ἐφιέμενος στρατιάν τε προσαποστέλλειν ἐκέλευε καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Σπρυμόνι ναυπηγίαν τριήρων παρεσκευάζετο. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι τὰ μὲν καὶ φθόνῳ ἀπὸ τῶν πρώτων ἄν- 7

3. ἃ παρέχεται, die Bedingungen, welche Brasidas bot. — κελεύοντες die Leute, an πόλεις angeschlossen, wie häufig.

4. ἐφαίνετο schwebte vor Augen. — ἐπὶ τοσοῦτον ὅση, eigentlich: ihre Täuschung über d. Macht der Ath. war ebenso groß, als diese später sich zeigte, d. i. sie täuschten sich um so stärker über die Macht der Ath., je größer diese später sich zeigte. — κρίνοντες. Üb. den Nom. zu 2, 53, 4. — εἰωθότες οἱ ἄ. — Üb. diesen Nom. zu 1, 49, 4. — διδόναι scheint mir der Symmetrie mit dem Folg. wegen besser transit. gefasst zu werden (hingeben, anheimstellen. s. 2, 42, 4 ἐλπίδι τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορθώσκειν ἐπιτρέψαντες), als

mit dem Schol. und and. intrans. (huldigen).

5. οὐ τὰ ὄντα. zu 85, 7. — ἐπὶ Νίσαιαν wohl darum, weil βοηθήσαντι vorschwebte, wie es 85, 7 heisst ἐπὶ Νίσαιαν ἐμοῦ βοηθήσαντος. Mehrere schieben βοηθήσαντι ein.

6. διὰ τὸ ἡδονὴν ἔχον, wegen des Ansprechenden der Sache, oder: weil die Sache angenehm war. — ὀργάντων 2, 21, 3. — ὡς — χειμῶνι restringierend. zu 96, 1. — ἐφιέμενος, auftragend, Aufträge gebend — ein sonst nur dichterischer Gebrauch. Andere erklären: dringend, wo dann ἐς τὴν Λακ. mit ἐκέλευε zu verbinden wäre. — ἐκέλευε. zu 1, 26, 1.

7. φθόνῳ ἀπό. vgl. ἀρχὴ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρός u. a. zu 1, 130, 1.

δρῶν οὐχ ὑπερέτησαν αὐτῷ, τὰ δὲ καὶ βουλόμενοι μᾶλλον τοὺς τε ἄνδρας τοὺς ἐκ τῆς νήσου κομίσασθαι καὶ τὸν πόλεμον καταλῦσαι.

109. Τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος Μεγαρῆς τε τὰ μακρὰ τείχη, ἃ σφῶν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον, κατέσκαψαν ἐλόντες ἐς ἔδαφος, καὶ Βρασιίδας μετὰ τὴν Ἀμφιπόλεως ἄλωσιν ἔχων τοὺς ξυμμάχους
 2 στρατεύει ἐπὶ τὴν Ἀκτὴν καλουμένην. ἔστι δὲ ἀπὸ τοῦ βασιλέως διορύγματος ἔσω προύχουσα, καὶ ὁ Ἄθως αὐτῆς ὕψος ὑψηλὸν
 3 τελευτᾷ ἐς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. πόλεις δὲ ἔχει Σάνην μὲν Ἀνδρῶν ἀποικίαν παρ' αὐτὴν τὴν διώρυχα, ἐς τὸ πρὸς Εὐβοίαν πέλαγος τετραμμένην, τὰς δὲ ἄλλας Θυσσὸν καὶ Κλεωνὰς καὶ
 4 Ἀκροθῶνους καὶ Ὀλόφυξον καὶ Δίον· αἱ οἰκοῦνται ξυμμίκτοις ἔθνεσι βαρβάρων διγλώσσων, καὶ τι καὶ Χαλκιδικὸν ἐνὶ βραχύ, τὸ δὲ πλεῖστον Πελασγικόν, τῶν καὶ Αἰημιόν ποτε καὶ Ἀθήνας Τυρσηνῶν οἰκησάντων, καὶ Βισαλτικὸν καὶ Κρηστωνικὸν καὶ
 5 Ἡδῶνες· κατὰ δὲ μικρὰ πολίσματα οἰκοῦσι. καὶ οἱ μὲν πλείους προσεχώρησαν τῷ Βρασιίδῃ, Σάνη δὲ καὶ Δίον ἀντέστη, καὶ αὐτῶν τὴν χώραν ἐμμείνας τῷ στρατῷ ἐδήον.

110. Ὡς δ' οὐκ ἐσήκουνον, εὐθὺς στρατεύει ἐπὶ Τορῶνν τὴν Χαλκιδικήν, κατεχομένην ὑπὸ Ἀθηναίων· καὶ αὐτὸν ἄνδρες ὀλίγοι ἐπήγοντο, ἐτοῖμοι ὄντες τὴν πόλιν παραδοῦναι. καὶ ἀφικόμενος ἱνκτὸς ἔτι καὶ περὶ ὕρθρον τῷ στρατῷ ἐκαθέζετο πρὸς τὸ Διοσκοῦρειον, ὃ ἀπέχει τῆς πόλεως τρεῖς μάλιστα σταδίου.
 2 τὴν μὲν οὖν ἄλλην πόλιν τῶν Τορωναίων καὶ τοὺς Ἀθηναίους τοὺς ἐμφρουροῦντας ἔλαθεν· οἱ δὲ πράσσοντες αὐτῷ εἰδότες ὅτι ἦξι, καὶ προελθόντες τινὲς αὐτῶν λάθρα ὀλίγοι ἐτήρουν τὴν

109. 1. τε τὰ Konj. v. Haacke für τὰ τε. — εἶχον. 69, 4.

2. βασιλέως, Xerxes. Herod. 7, 22, wo auch ἔσω ebenso gebraucht ist, wie hier. — αὐτῆς scheint von τελευτᾷ abzuhängen (vgl. 3, 104, 5): bildet das Ende derselben.

3. Σάνη also zu unterscheiden von dem gleichnamigen auf Pallene. Kirchhoff Sitzgsber. d. Berl. Ak. 1882 S. 923 hält hier u. 5, 18. das Σάνη für dasselbe, auf Akte.

4. διγλώσσων, indem sie aufer ihrer Muttersprache auch griechisch verstanden. — τῶν — οἰκησάντων. „Dem hellenischen Mutterlande angehörige Tyrrenher sind allein

die pelasgischen Burgbauer in Athen, die, vertrieben von da, nach Lemnos, Imbros und (Müller, Orchom. Beil. 4. 438) Skyros zogen, von da später nach Thrakien. Herod. 1, 57. Thuk. 4, 109.“ Wachsmuth Hell. Alterth. I, S. 779. 2. A. Üb. die Stellung von οἰκησάντων zu 1, 11, 3. — ἐμμείνας — ἐδήον. zu 2, 19, 2.

110. 1. Τορῶνν auf Sithonia.

2. „προελθόντες für προσελθόντες einige Handschr. Dem letztern widerspricht ἐτήρουν τὴν πρόσοδον. Der Sinn: sie gingen hinaus“. Kr. Durch καὶ προελθ. — ὀλίγοι wird dem vorangegangenen weitem

πρόσοδον, καὶ ὡς ἤσθοντο παρόντα, ἐσκομίζουσι παρ' αὐτοὺς ἐργειρίδια ἔχοντας ἄνδρας ψιλοὺς ἐπτά (τοσοῦτοι γὰρ μόνοι ἄνδρῶν εἴκοσι τὸ πρῶτον ταχθέντων οὐ κατέδεισαν ἐσελθεῖν· ἦρχε δὲ αὐτῶν Λυσίστρατος Ὀλύμπιος), οἳ διαδύντες διὰ τοῦ πρὸς τὸ πέλαγος τείχους καὶ λαθόντες τοὺς τε ἐπὶ τοῦ ἀνώτατα φυλακτηρίου φρουροὺς, οὔσης τῆς πόλεως πρὸς λόφον, ἀναβάντες διέφθειραν καὶ τὴν κατὰ Καναστραῖον πυλίδα διήρουν.

111. Ὁ δὲ Βρασίδης τῷ μὲν ἄλλῳ στρατῷ ἡσύχαζεν ὀλίγον προελθὼν, ἑκατὸν δὲ πελταστὰς προπέμπει, ὅπως, ὅποτε πύλαι τινὲς ἀνοιχθεῖεν καὶ τὸ σημεῖον ἀρθεῖη ὃ ξυνέκειτο, πρῶτοι ἐσδράμοιεν. καὶ οἱ μὲν χρόνου ἐγγιγνομένου καὶ θαν- 2 μάζοντες κατὰ μικρὸν ἔτυχον ἐγγὺς τῆς πόλεως προσελθόντες· οἱ δὲ τῶν Τορωναίων ἔνδοθεν παρὰσκενάζοντες μετὰ τῶν ἐσεληλυθόντων, ὡς αὐτοῖς ἢ τε πυλὶς διήρητο καὶ αἱ κατὰ τὴν ἀγορὰν πύλαι τοῦ μοχλοῦ διακοπέντος ἀνεφύγοντο, πρῶτον μὲν κατὰ τὴν πυλίδα τινὰς περιαγαρόντες ἐσεκόμισαν, ὅπως κατὰ νότον καὶ ἀμφοτέρωθεν τοὺς ἐν τῇ πόλει οὐδὲν εἰδότες ἐξ- ἀπίνης φοβήσειαν, ἔπειτα τὸ σημεῖον τε τοῦ πυρός, ὡς εἰρητο, ἀνέσχον καὶ διὰ τῶν κατὰ τὴν ἀγορὰν πυλῶν τοὺς λοιποὺς ἤδη τῶν πελταστῶν ἐσεδέχοντο.

112. Καὶ ὁ Βρασίδης ἰδὼν τὸ ξύνθημα ἔθει δρόμῳ, ἀνα- στήσας τὸν στρατὸν ἐμβοήσαντά τε ἄθροον καὶ ἐκπληξιν πολλὴν τοῖς ἐν τῇ πόλει παρασχόντα. καὶ οἱ μὲν κατὰ τὰς πύλας εὐθὺς 2 ἐσέπιπτον, οἱ δὲ κατὰ δοκοὺς τετραγώνους, αἱ ἔτυχον τῷ τείχει πεπτωκότι καὶ οἰκοδομουμένῳ πρὸς λίθων ἀνολκὴν προσκείμε-

Subj. ein engeres beigeordnet. — πρᾶσσοντες 106, 2 u. zu 3, 4, 6. — διαδύντες — λαθόντες. Warum dies mögl. war, zeigt 112, 2. — ἀνώτατα b. Thuk. nur hier, sonst in att. Prosa ἀνωτάτω, b. Herod. u. den Tragik. häufig. — Καναστραῖον ist ein Vorgebirge auf der Halbinsel Pallene, der auf Sithonia gelegenen Stadt Torone gegenüber. Daher diese Bezeichnung der Pforte.

111. 1. θανμάξ. v. Herw. sc. πᾶς οὕτω αἰρεται τὸ σημεῖον, doch vermutet er, dals καὶ zu streichen u. der Gen. dann v. θανμάξων abhängig zu machen sei.

2. παρὰσκενάζοντες = πρᾶσσοντες. — αἱ κατὰ τὴν ἀγ. π., an der

der Pforte entgegengesetzten Seite der Stadt, also an der Landseite. Hier lauerten die heimlich herangekommenen Peltasten, und von hier aus führte man einige derselben um die Stadt herum nach der Pforte. — τοῦ μοχλοῦ διακοπέντος. zu 2, 4, 3. — ἀνέσχον. Zu Classens Veränderung des völlig genügenden Ao. in das Impf. ἀνέσχον (gebilligt v. Stahl) sehe ich schlechterdings keinen Grund. 3, 22, 8 ist das Sachverhältnis ein ganz anderes.

112. 1. ἔθει δρόμῳ 3, 111, 2, 4, 67, 5.

2. οἰκοδ., dafür v. Herw. ἀνοικοδομ. verlangt. Es kann doch wohl

- 3 ναι. Βρασίδης μὲν οὖν καὶ τὸ πλῆθος εὐθὺς ἄνω καὶ ἐπὶ τὰ μετέωρα τῆς πόλεως ἐτράπετο, βουλόμενος κατ' ἄκρας βεβαίως ἔλαιν αὐτήν· ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος κατὰ πάντα ὁμοίως ἐσκεδάννυντο.

113. Τῶν δὲ Τορωναίων γιγνομένης τῆς ἀλώσεως τὸ μὲν πολὺ οὐδὲν εἶδος ἐθορυβεῖτο, οἱ δὲ πράσσοντες καὶ οἷς ταῦτα
2 ἤρεσκε μετὰ τῶν ἐσελθόντων εὐθὺς ἦσαν. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι (ἐντυχον γὰρ ἐν τῇ ἀγορᾷ ὀπλῖται καθεύδοντες ὥς πεντήκοντα) ἐπειδὴ ἤσθοντο, οἱ μὲν τινες ὀλίγοι διαφθείρονται ἐν χειρὶν αὐτῶν, τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν πεζῇ, οἱ δὲ ἐς τὰς ναῦς, αἱ ἐφρούρουν δύο, καταφνγόντες διασφύζονται ἐς τὴν Ἀγκυθον τὸ φρούριον, ὃ εἶχον αὐτοὶ καταλαβόντες ἄκρον τῆς πόλεως ἐς
3 τὴν θάλασσαν ἀπειλημμένον ἐν στενωῖ ἰσθμοῦ. κατέφνγον δὲ καὶ τῶν Τορωναίων ἐς αὐτοὺς ὅσοι ἦσαν σφίσιν ἐπιτήδειοι.

114. Γεγενημένης δὲ ἡμέρας ἤδη καὶ βεβαίως τῆς πόλεως ἐχομένης ὁ Βρασίδης τοῖς μὲν μετὰ τῶν Ἀθηναίων Τορωναίοις καταπεφηνγόσι κήρυγμα ἐποίησατο τὸν βουλόμενον ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἐξελθόντα ἀδεῶς πολιτεύειν, τοῖς δὲ Ἀθηναίοις κήρυκα προσπέμφας ἐξιέναι ἐκέλευσεν ἐκ τῆς Ἀγκυθου ὑποσπόνδους
2 καὶ τὰ ἑαυτῶν ἔχοντας ὥς οὔσης Χαλκιδέων. οἱ δὲ ἐκλείπειν μὲν οὐκ ἔφασαν, σπείσασθαι δὲ σφίσιν ἐκέλευον ἡμέραν τοὺς νεκροὺς ἀνελέσθαι. ὁ δὲ ἐσπείσατο δύο. ἐν ταύταις δὲ αὐτὸς
3 τε τὰς ἐγγὺς οἰκίας ἐκρατύνατο καὶ Ἀθηναῖοι τὰ σφέτερα. καὶ ξύλλογον τῶν Τορωναίων ποιήσας ἔλεξε τοῖς ἐν τῇ Ἀκάνθῳ

auch gesagt werden: im Bau für im Wiederaufbau begriffen sein. Daher halte ich an d. Überlieferung fest.

3. τὸ πλῆθος, die Mehrzahl der Soldaten. — βουλόμενος nach Βρασίδης καὶ τὸ πλῆθος. zu 72, 4. 3, 109, 2. — κατ' ἄκρας hier wohl im eigentl. Sinne: von oben her; vgl. Herod. 6, 82, 3. Die gewöhnl. Bedeutung: vollständig erklärt sich leicht aus dieser ursprünglichen.

113. 2. καθεύδοντες. Daß sie vor Tagesanbruch, wo der Überfall geschah, noch schliefen (ganz derselbe Fall wie 3, 112, 3. 4, 32, 1 ἐν ταῖς εὐναῖς ἐτι), ist keinem Erklärer aufgefallen außer Cl., welcher gegen die Hdschr. ἐγκαθεύδοντες „excubias agentes“ (nur aus Xen. Hell. 2, 4, 24 bekannt),

schreibt. Danach änderte auch St. — αὐτῶν verb. mit οἱ μὲν τινες. — αὐτοί, selbst, allein. — ἐς τὴν θ. ἀπειλ. prägnanter Ausdruck für ἐς τὴν θάλασσαν ἀνέχον καὶ ἀπειλημμένον. — ἐν στενωῖ ἰσθμοῦ. Die Abtrennung findet statt in der Landenge. Auch 120, 3 τῆς Παλλήνης ἐν τῷ ἰσθμῷ ἀπειλημμένης. Nur scheinbar bedeutet ἐν vermittels, durch. s. 7, 8, 2. 11, 1.

3. σφίσιν, i. e. τοῖς Ἀθ., die das Hauptsubj. der ganzen Erzählung sind. zu 1, 30, 3.

114. 1. καταπεφηνόσι. Üb. die Stellung zu 1, 11, 3. — ἐξελθόντα, sc. ἐκ τῆς Ἀγκυθου.

2. σπείσασθαι c. Inf. wie 3, 109, 2.

3. τοῖς ἐν τῇ Ἀκ. sc. λεχθεῖσι; τὰ ἐν τῇ Ἀκ. K. 85—87.

παραπλήσια, ὅτι οὐ δίκαιον εἶη οὔτε τοὺς πράξαντας πρὸς αὐτὸν τὴν λῆψιν τῆς πόλεως χεῖρους οὐδὲ προδότας ἡγεῖσθαι (οὐδὲ γὰρ ἐπὶ δουλείᾳ οὐδὲ χρήμασι πεισθέντας δρᾶσαι τοῦτο, ἀλλ' ἐπὶ ἀγαθῷ καὶ ἐλευθερίᾳ τῆς πόλεως), οὔτε τοὺς μὴ μετασχόντας οἰεσθαι μὴ τῶν αὐτῶν τεύξεσθαι· ἀπῆλθαι γὰρ οὐ διαφθερῶν οὔτε πόλιν οὔτε ἰδιώτην οὐδένα. τὸ δὲ κήρυγμα 4 ποιήσασθαι τούτου ἕνεκα τοῖς παρ' Ἀθηναίους καταπεφηνόσιν, ὥς ἡγούμενος οὐδὲν χεῖρους τῇ ἐκείνων φιλίᾳ· οὐδ' ἂν σφῶν πειρασασμένους αὐτοὺς τῶν Λακεδαιμονίων δοκεῖν ἦσσαν, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον, ὅσῳ δικαιοτέρα πράσσουσιν, εὖνους ἂν σφίσι γενέσθαι, ἀπειρίᾳ δὲ νῦν πεφοβῆσθαι. τοὺς τε πάντας παρα- 5 σκευάζεσθαι ἐκέλευσεν ὥς βεβαίους τε ἐσομένους ξυμμάχους καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε ἤδη ὅ τι ἂν ἀμαρτάνωσιν αἰτίαν ἔχοντας· τὰ δὲ πρότερα οὐ σφεῖς ἀδικεῖσθαι, ἀλλ' ἐκείνους μᾶλλον ὑπ' ἄλλων κρείσσονων, καὶ ξυγγνώμην εἶναι εἰ τι ἡραντιοῦντο.

115. Καὶ ὁ μὲν τοιαῦτα εἰπὼν καὶ παραθαρσύνας διελθουσῶν τῶν σπονδῶν τὰς προσβολὰς ἐποιεῖτο τῇ Αἰγυπτῷ· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἡμύναντό τε ἐκ φανύλου τειχίσματος καὶ ἀπ' οἰκῶν ἐπάλξεις ἐχουσῶν, καὶ μίαν μὲν ἡμέραν ἀπεκρούσαντο· τῇ δ' 2 ὑστεραίᾳ μηχανῆς μελλούσης προσάξεσθαι αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἐναντίων, ἀφ' ἧς πῦρ ἐνήσειν διανοοῦντο ἐς τὰ ξύλινα παραφράγματα, καὶ προσιδόντος ἤδη τοῦ στρατεύματος, ἧ ῥοντο μάλιστα αὐτοὺς προσκομιεῖν τὴν μηχανὴν καὶ ἦν ἐπιμαχώτατον, πύργον ξύλινον ἐπ' οἰκῆμα ἀντέστησαν, καὶ ὕδατος ἀμφορέας πολλοὺς καὶ πίθους ἀνεφόρησαν καὶ λίθους μεγάλους, ἀνθρωποὶ τε πολλοὶ ἀνέβησαν. τὸ δὲ οἰκῆμα λαβὼν μεῖζον ἄχθος ἐξάπινης 3 κατερράγη καὶ ψόφου πολλοῦ γενομένου τοὺς μὲν ἐγγὺς καὶ ὀρῶντας τῶν Ἀθηναίων ἐλύπησε μᾶλλον ἢ ἐφόβησεν, οἱ δὲ ἄποθεν, καὶ μάλιστα οἱ διὰ πλείστου, νομίσαντες ταύτῃ ἐαλωκέναι ἤδη τὸ χωρίον φυγῇ ἐς τὴν θάλασσαν καὶ τὰς ναῦς ὤρμησαν.

4. ὥς ἡγούμενος, *quippe qui existimaret*. s. 6, 32, 3. 7, 40, 2. — ἂν — *an*. zu 1, 36, 3. — τῶν Λακ. ist Appos. zu σφῶν. s. 2, 29, 3. Cobet u. St. streichen es.

5. τὸ ἀπὸ τοῦδε adverbial von jetzt an. 2, 46, 1. — αἰτίαν ἔχοντας, würden sie die Verantwortung haben. Der Genet. hiezu liegt in ὅ τι, d. i. τούτου ὅ. — σφεῖς, οἱ Λακ. Br. ist ihr Vertreter.

— ἐκείνους, τοὺς Τορωναίους. — ἄλλων, τῶν Αἰγ.

115. 1. τέ nach ἡμύναντο ist so gestellt, als wenn das entsprechende Satzglied sein eignes Verb. haben sollte. Das Umgekehrte zu 1, 16.

2. προσάξεσθαι im passiv. Sinne. — ἐνήσειν. Üb. das Fut. zu 1, 27, 3.

3. οἱ διὰ πλείστου, die Entferntesten.

116. Καὶ ὁ Βρασίδης ὡς ἦσθετο αὐτοὺς ἀπολείποντάς τε τὰς ἐπάλλξεις καὶ τὸ γιγνόμενον ὁρῶν, ἐπιφερόμενος τῷ στρατῷ εὐθὺς τὸ τείχος λαμβάνει, καὶ ὅσους ἐγκατέλαβε διέφθειρε.
- 2 καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τοῖς τε πλοίοις καὶ ταῖς ναυσὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐκλιπόντες τὸ χωρίον ἐς Παλλήνην διεκομίσθησαν· ὁ δὲ Βρασίδης (ἔστι γὰρ ἐν τῇ Ληκύθῳ Ἀθηνᾶς ἱερὸν, καὶ ἔτυχε κηρύξας, ὅτε ἔμελλε προσβάλλειν, τῷ ἐπιβάντι πρώτῳ τοῦ τείχους τριάκοντα μνᾶς ἀργυρίου δώσειν) νομίσας ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ ἢ ἀνθρωπείῳ τὴν ἄλωσιν γενέσθαι, τὰς τε τριάκοντα μνᾶς τῇ θεῷ ἀπέδωκεν ἐς τὸ ἱερὸν καὶ τὴν Ληκύθον καθελὼν καὶ ἀνα-
- 3 σκευάσας τέμενος ἀνῆκεν ἅπαν. καὶ ὁ μὲν τὸ λοιπὸν τοῦ χειμῶνος ἃ τε εἶχε τῶν χωρίων καθίστατο καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπεβούλευε· καὶ τοῦ χειμῶνος διελθόντος ὄγδοον ἔτος ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ.

117. Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ Ἀθηναῖοι ἅμα ἤρι τοῦ ἐπιγυμνομένου θέρους εὐθὺς ἐκχειρίαν ἐποιήσαντο ἐνιαύσιον, νομίσαντες Ἀθηναῖοι μὲν οὐκ ἂν ἔτι τὸν Βρασίδαν σφῶν προσ-
 αποστήσαι οὐδὲν πρὶν παρασκευάσαιντο καθ' ἡσυχίαν, καὶ ἅμα, εἰ καλῶς σφίσιν ἔχοι, καὶ ξυμβῆναι τὰ πλείω, Λακεδαιμόνιοι δὲ ταῦτα τοὺς Ἀθηναίους ἡγούμενοι ἅπερ ἔδεισαν φοβεῖσθαι, καὶ γενομένης ἀνοκωχῆς κακῶν καὶ ταλαιπωρίας μᾶλλον ἐπι-

116. 1. ὡς ἦσθετο — καὶ ὁρῶν zu 1, 1, 1. — τέ ist umgestellt. zu 1, 16.

2. τοῖς — ναυσί. Auch 2, 84, 2. 6, 65, 2 werden πλοῖα und νῆες neben einander gestellt, doch in der umgekehrten Ordnung. νῆες sind Kriegsschiffe, πλοῖα kleinere Fahrzeuge, die jene begleiten. Von Kriegsschiffen waren hier nur zwei vorhanden: 113, 2. — ἔστι γὰρ κτέ. Die Parenthese ist voraufgeschickt. — Ἀθηνᾶς, dafür St. die durch die Inschr. beglaubigte ältere Form Ἀθηναῖας, auch 5, 10, 2. — ἀνασκευάσας wohl: nachdem er hatte aufräumen lassen. Das Med. 1, 18, 2, wo der Schol. erklärt: τὰ σκευῇ ἀναλαβόντες. — τέμενος, als heiligen Bezirk.

3. ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ. Diese kürzere Abschlusformel des Kriegsjahres findet sich aufer an dieser

St. nur im fünften Buche in den fünf Jahren der Zwischenzeit zwischen dem Frieden des Nikias und dem sicilischen Zuge, wo einmal sogar die Formel ganz fehlt und nur steht: καὶ τὸ θέρους ἦρχε τοῦ ἐνδεκάτου ἔτους 5, 24, 2. Unser Formel am nächsten steht 2, 47, 1 πρώτον ἔτος τοῦ πολέμου τοῦδε ἐτελεύτα. Sonst immer τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε ὃν Θων. ξυνέγραψεν, doch zweimal mit der kleinen Änderung: ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ τῷδε (2, 70. 6, 7). Einmal ist dem Zahlwort der Art. beigesetzt: 2, 70 τὸ δεύτερον ἔτος, den Krüg. wegen der übrigen Stellen verdächtig.

117. Jahr 423. 1. καὶ ξυμβῆναι, Ao. nach νομίσ. im Sinn des Fut. zu 3, 46, 2. — ἅπερ ἔδεισαν, nämlich dals Brasidas, wenn sie keinen Waffenstillstand schlossen, ihnen noch mehr Städte abtrünnig machen

θυμήσειν αὐτοὺς πειρασαμένους ξυναλλαγῆναι τε καὶ τοὺς ἄνδρας σφίσις ἀποδόντας σπονδὰς ποιήσασθαι καὶ ἐς τὸν πλείω χρόνον. τοὺς γὰρ δὴ ἄνδρας περὶ πλείονος ἐποιοῦντο κομίσασθαι, ὡς ἐτι Βρασίδης ἠντύχει, καὶ ἔμελλον ἐπὶ μείζον χωρήσαντος αὐτοῦ καὶ ἀντίπαλα καταστήσαντος τῶν μὲν στéρεσθαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ ἴσου ἀμυνόμενοι κινδυνεύειν [καὶ κρατήσῃν]. 3 γίγνεται οὖν ἐκχειρία αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ξυμμάχοις ἤδε.

118. „Περὶ μὲν τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ μαντείου τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου δοκεῖ ἡμῖν χρῆσθαι τὸν βουλόμενον ἀδόλως καὶ ἀδεῶς κατὰ τοὺς πατρίους νόμους. τοῖς μὲν Λακεδαιμονίοις 2 ταῦτα δοκεῖ καὶ τοῖς ξυμμάχοις τοῖς παροῦσι· Βοιωτοὺς δὲ καὶ Φωκίας πείσειν φασὶν ἐς δύναμιν προσκηρυκεύμενοι. περὶ δὲ 3 τῶν χρημάτων τοῦ θεοῦ ἐπιμελεῖσθαι ὅπως τοὺς ἀδικοῦντας ἐξευρήσομεν, ὀρθῶς καὶ δικαίως τοῖς πατρίοις νόμοις χρώμενοι καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς καὶ τῶν ἄλλων οἱ βουλόμενοι, τοῖς πατρίοις νόμοις χρώμενοι πάντες. περὶ μὲν οὖν τούτων ἔδοξε Λακεδαι- 4 μονίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις κατὰ ταῦτα· τάδε δὲ ἔδοξε Λακε-

würde. — πειρασαμένους, sc. τῆς ἀνοκωχῆς.

2. τοὺς γὰρ δὴ κτέ. Von dieser höchst kontroversen Stelle, deren letzte, wie es scheint, unhaltbare Worte ich mit Kr. eingeklammert habe, ohne ihm jedoch in der sonstigen Erklärung folgen zu können, begnüge ich mich durch Übersetzung den mir wahrscheinlichsten Sinn anzugeben: „die Gefangenen näml. wiederzuerhalten, darauf legten sie um so mehr Wert, da Bras. noch immer glücklich war und sie zu erwarten hatten, wenn er weiter vorschritte und ein Gleichgewicht herstellte (zw. Athen und Sparta), jener (der Gefangenen) beraubt zu werden, diese aber (ihre übrigen Truppen), mit gleichen Kräften kämpfend, zu gefährden.“ Cl. u. van Herw. billigen Herbsts Erklärg. v. κινδυνεύειν καὶ κρατ. = die Chance haben selbst den Sieg zu gewinnen. St. ändert. — ἐπὶ μείζον s. 100, 2. 1, 17, 1. 118, 2.

118. In diesem Dokument hat man sich den verschiedenen Ursprung der offenbar nicht homogenen Bestandteile herauszufinden

nicht ohne Erfolg bemüht. Vermutl. umfasste der ursprüngliche, von beiderseitigen Bevollmächtigten redigierte Entwurf nur §. 1. 3. 5—8 und von 10 die Worte: αἱ — ἔσσονται. Die Spartaner, im Einverständnisse mit ihren Bundesgenossen, setzten hinzu §. 2. 4. 9 und von 10 die Worte: οἱ — κελεύετε. Sovervollständig ward das Ganze in Athen genehmigt und hier §. 11 ff., die Ratifikation enthaltend, hinzugefügt. Schütz, Ztschr. f. Gymnw. 1883, S. 452 scheidet §. 10—14 v. d. Urkunde ganz aus.

1. χρῆσθαι, sc. αὐτῶ. — ἀδόλως καὶ ἀδεῶς stehende Formel in Verträgen.

2. τοῖς παροῦσι. K. 119. — Βοιωτοὺς — προσκηρ. stand in dieser Form schwerlich in der Urkunde; darauf deutet die 3. Person φασίν. (Schütz a. a. O.) doch s. §. 9.

3. ἐπιμελεῖσθαι, wofür St. die ältere Form ἐπιμελεσθαι (vgl. 6, 54, 6) verlangt, hängt ab von δοκεῖ (§. 1).

4. Die Worte: κατὰ ταῦτα· — ξυμμάχοις stehen nur in drei Codd.; doch erfordert sie der Zusammen-

- δαιμονίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις, ἐὰν σπονδὰς ποιῶνται οἱ Ἀθη-
ναῖοι, ἐπὶ τῆς αὐτῶν μένειν ἑκατέρους ἔχοντας ἅπερ νῦν ἔχομεν,
τοὺς μὲν ἐν τῷ Κορυφασίῳ ἐντὸς τῆς Βουφράδος καὶ τοῦ Το-
μέως μένοντας, τοὺς δὲ ἐν Κυθήροις μὴ ἐπιμισγομένους ἐς τὴν
ξυμμαχίαν, μήτε ἡμᾶς πρὸς αὐτοὺς μήτε αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς,
τοὺς δὲ ἐν Νισαίᾳ καὶ Μινώᾳ μὴ ὑπερβαίνοντας τὴν ὁδὸν τὴν
ἀπὸ τῶν πυλῶν τῶν παρὰ τοῦ Νίσου ἐπὶ τὸ Ποσειδώνιον, ἀπὸ
δὲ τοῦ Ποσειδωνίου εὐθὺς ἐπὶ τὴν γέφυραν τὴν ἐς Μινῶαν
(μὴδὲ Μεγαρέας καὶ τοὺς ξυμμάχους ὑπερβαίνειν τὴν ὁδὸν
ταύτην), καὶ τὴν νῆσον, ἥπερ ἔλαβον οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχοντας,
μὴδὲ ἐπιμισγομένους μηδετέρους μηδετέρωσσε, καὶ τὰ ἐν Τροι-
ζῇνι, ὅσαπερ νῦν ἔχουσι καὶ οἷα ξυνέθεντο πρὸς Ἀθηναίους.
5 καὶ τῇ θαλάσῃ χρωμένους, ὅσα ἂν κατὰ τὴν ἑαυτῶν καὶ κατὰ
τὴν ξυμμαχίαν, Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους πλεῖν μὴ

hang. Mehrere Hdschr. haben vor dem ersten ξυμμ. noch ἄλλοις, zwei vor dem zweiten, an sich zulässig (zu 2, 14, 1), jedoch mit den übrigen vier Stellen dieser Urkunde nicht im Einklang. Kiel, Fleckeis. 123 S. 313 setzt es nur an der zweiten Stelle u. erklärt „allen übrigen Bundesgen.“ näml. den B. „ohne Ausnahme“ ohne jede Berechtigung. Die in den Worten περὶ — κατὰ ταῦτα liegende Zustimmung der Peloponnesier zeigt, daß auch diese nicht in der Vertragsurkunde standen. — τοὺς μὲν — τοὺς δὲ κτέ. Die einzelnen, in Feindeslande stehenden Truppenteile der Ath. werden durch diesen §. in Demarkationslinien eingeschlossen. Für Sparta ist derselbe in sofern günstig, als eine entsprechende Beschränkung für Brasidas in Thrakien nicht ausdrückl. stipuliert wird, wie man wegen ἑκατέρους κτέ. erwarten sollte. Dieser Leichtsinn der Athener rächte sich bald. S. Kap. 122. 123. 135. — Κορυφασίῳ. K. 3 ff. — Βουφρ. u. Τομ. unbekannte Örtlichkeiten. — Κυθήροις. K. 54. — μήτε — πρὸς ἡμᾶς. Ohne diesen Zusatz würde sich μὴ — ξυμμαχίαν nur auf die genannten Ath. beziehn. — Νισαίᾳ καὶ Μινῳᾳ. K. 67. 69 ff. Schütz

a. a. O. will καὶ Μιν. streichen. Es ist entbehrlich. — παρὰ τοῦ Νίσου, ungewiß ob ein Tempel oder ein Standbild des Nisos. Der Genet. „scheint entschuldbar als eine durch die vorang. Genetivbestimmung τὴν ἀπὸ τῶν πυλῶν veranlaßte Attraktion: es schwebt auch hier noch der Begriff des von einem Punkte ausgehenden Weges vor, wie wenn wir sagen wollten: „Der Weg vom Thore vom Nisostempel“ statt: „am Nisost.“ E. Doch würde dies nur von ἀπὸ τοῦ Νισαίου, was mehrere Codd., darunter ein guter, haben, gelten, da παρὰ mit dem Genetiv wohl das örtl. Ausgehen nicht bezeichnen kann. Haacke vermutet τῷ Νίσου, Dobree τὸ Νίσου oder τὸ τοῦ Νίσου. Nisos der mythische Gründer von Nisaia; durch den Verrat seiner Tochter Skylla fiel die Stadt Nisaia in die Hände des Minos, Nisos verlor sein Leben. Gen. s. Ov. Met. 8, 6 ff. u. die Arbeit v. E. Siecke. Progr. des Friedrichs-Gymn. 1884. — γέφυραν 427. 3, 51, 3. — μὴδὲ Μεγ. nachträgl. Zusatz und ohne grammat. Zusammenhang mit der Participialkonstr. — Τροιζῇνι. 45, 2. — ξυνέθεντο, sc. οἱ Τροιζῆνιοι.

5. ὅσα ἂν, sc. χρῶνται αὐτῇ. zu

μακροῦ νηί, ἄλλω δὲ κωπήρει πλοίῳ, ἐς πεντακόσια τάλαντα ἄγοντι μέτρα. κήρυκι δὲ καὶ πρεσβείᾳ καὶ ἀκολούθοις, ὁπόσοις 6 ἂν δοκῇ, περὶ καταλύσεως τοῦ πολέμου καὶ δικῶν ἐς Πελοπόννησον καὶ Ἀθήναζε σπονδὰς εἶναι ἰούσι καὶ ἀπιοῦσι, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. τοὺς δὲ αὐτομόλους μὴ δέχεσθαι ἐν τού- 7 τῳ τῷ χρόνῳ, μήτε ἐλεύθερον μήτε δοῦλον, μήτε ἡμᾶς μήτε ὑμᾶς. δίκας τε διδόναι ὑμᾶς τε ἡμῖν καὶ ἡμᾶς ὑμῖν κατὰ τὰ πάτρια, 8 τὰ ἀμφίλογα δίκη διαλύοντας ἔνευ πολέμου. τοῖς μὲν Λακεδαι- 9 μονίοις καὶ τοῖς ξυμμαχοῖς ταῦτα δοκεῖ· εἰ δέ τι ὑμῖν εἴτε κάλλιον εἴτε δικαιοτέρον τούτων δοκεῖ εἶναι, ἰόντες ἐς Λακεδαιμόνα δι- δάσκετε· οὐδενὸς γὰρ ἀποστήσονται, ὅσα ἂν δίκαια λέγητε, οὔτε οἱ Λακεδαιμόνιοι οὔτε οἱ ξύμμαχοι. οἱ δὲ ἰόντες τέλος ἔχοντες 10 ἰόντων, ἥπερ καὶ ὑμεῖς ἡμᾶς κελεύετε. αἱ δὲ σπονδαὶ ἐνιαυτὸν 11 ἔσονται. ἔδοξε τῷ δήμῳ. Ἀκαμαντὶς ἐπρυτάνευε, Φαίνιππος ἐγραμμάτευε, Νικιάδης ἐπεστάτει. Ἀάχης εἶπε, τύχῃ ἀγαθῇ τῇ Ἀθηναίων, ποιεῖσθαι τὴν ἐκχειρίαν, καθὰ ξυγχωροῦσι Λακε- δαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι αὐτῶν· καὶ ὠμολόγησαν ἐν τῷ δήμῳ 12 τὴν ἐκχειρίαν εἶναι ἐνιαυτόν, ἄρχειν δὲ τήνδε τὴν ἡμέραν, τετράδα ἐπὶ δέκα τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος μηνός. ἐν τούτῳ τῷ 13 χρόνῳ ἰόντας ὡς ἀλλήλους πρέσβεις καὶ κήρυκας ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, καθ' ὅτι ἔσται ἡ κατάλυσις τοῦ πολέμου. ἐκκλησίαν δὲ ποιήσαντας τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς πρυτάνεις, 14 πρῶτον [περὶ τῆς εἰρήνης βουλευσασθαι Ἀθηναίους,] καθ' ὅτι

(Χρηματίζουσι πρὸς τὸν δῆμον) καὶ vgl. *Berkh* 1917 246.

1, 111, 1. — ἄλλω sonst ein. — ἐς — μέτρα, Lasten führend bis zu.

6. Mit ἰούσι καὶ ἀπιοῦσι vgl. die bekannte Stelle Xen. Anab. 2, 3, 7: ὁ δὲ ἡρώτα, εἰ αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσι σπένδοντο τοῖς ἰούσι καὶ ἀπιοῦσιν u. ebenda 2, 1, 22 ähnl. ohne Artikel.

9. ἀποστήσονται sich ablehnend verhalten.

10. τέλος, Vollmacht. — κελεύετε Präis., weil der Befehl noch fort dauert „wie ihr es auch von uns verlangt.“

11. Die gewöhnlichen Kurialien eines Psephisma. Ἀκαμαντὶς eine der 10 Phylen. Unter diesen wechselte alle 35 oder 36 Tage die Prytanie des Rates. Tägl. wurde aus der φυλὴ πρυτανεύουσα durchs Los ein anderer zum ἐπιστάτης gewählt,

der ausser andern Obliegenheiten den Vorsitz in der Volkversammlung führte. Der γραμματεὺς wechselte mit jeder Prytanie und mußte immer einer andern als der regierenden Phyle angehören: Hermann Staatsalt. §. 127. — εἶπε, beantragte. — τύχῃ ἀγαθῇ κτέ. die stehende Formel, wie es z. B. in einem chalkid.-athen. Vertrag heisst: Ἀντικλῆς εἶπε· ἀγαθῇ τύχῃ τῇ Ἀθηναίων, ποιεῖσθαι τὸν ὅρκον. Rev. arch. Bd. 33. S. 243. Mit dieser Formel vgl. d. lat. quod bonum faustum felix fortunatumque esset.

12. ὠμολόγησαν ἐν τῷ δήμῳ = ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ faßt Schütz als Einschiebung des Thuk. in den Vertrag. — τήνδε τὴν ἡμέραν ist Subj. s. 2, 12, 3.

14. τοὺς στρατηγούς. s. 2, 59, 3. Üb. den Akk. zu 1, 49, 4. — καθ'

ἂν ἐσίῃ ἡ πρεσβεία περὶ τῆς καταλύσεως τοῦ πολέμου. σπείσασθαι δὲ αὐτίκα μάλα τὰς πρεσβείας ἐν τῷ δήμῳ τὰς παρούσας ἢ μὴν ἐμμενεῖν ἐν ταῖς σπονδαῖς τὸν ἐνιαυτόν.

119. Ταῦτα ξυνέθεντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξυμμαχοὶ Ἀθηναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις, καὶ ὥμοσαν Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξυμμαχοὶ μηνὸς ἐν Λακεδαίμονι Γεραστίον δωδεκάτῃ. ξυνετίθεντο δὲ καὶ ἐσπένδοντο Λακεδαιμονίων μὲν οὔδε· Ταῦρος Ἐχετιμίδα, Ἀθήναιος Περικλείδα, Φιλοχαρίδας Ἐρνεϊδαῖδα· Κορινθίων δὲ Αἰνέας Ὠκύτου, Εὐφαιμίδας Ἀριστωναύμου· Σικωνίων δὲ Λαμότιμος Νανκράτους, Ὀνάσιμος Μεγακλέους· Μεγαρέων δὲ Νίκασος Κεκάλου, Μενεκράτης Ἀμφιδώρου· Ἐπιδαυρίων δὲ Ἀμφίας Εὐπαῖδα· Ἀθηναίων δὲ οἱ στρατηγοὶ Νικόστρατος Διτρέφους, Νικίας Νικηράτου, Αὐτοκλῆς Τολμαίου.
- 3 ἢ μὲν δὴ ἐκεχειρία αὕτη ἐγένετο, καὶ ξυνῆσαν ἐν αὐτῇ περὶ τῶν μειζύων σπονδῶν διὰ παντός ἐς λόγους.

120. Περὶ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας αἷς ἐπήρχοντο Σκιώνη

ὅτι ἂν ἐσίῃ, unter welchen Bedingungen auch immer sie einträte, näml. in die Volksversammlung; gleichviel ob die Spartaner den Gesandten einen bestimmten Modus der Verhandlungen vorgeschrieben hätten oder nicht, es solle jedenfalls über den Frieden beraten werden. Die Erklärung mehrerer: unter welchen Bedingungen sie eintreten solle, ist mit ἂν nicht vereinbar. — ἐμμενεῖν ἐν. Krüg. will „nach dem sonstigen Sprachgebrauche des Thuk.“ ἐν tilgen. Wer möchte aber die Aktenstücke, die ein Autor mitteilt, nach dem eignen Sprachgebrauche desselben regulieren! Daß ἐμμένω ἐν in Inschriften und bei Polyb. mehrmals so vorkommt, bemerkt Poppo nach Steph. Thes.

119. 1. Λακεδαιμόνιοι κτέ. Diese zuerst von Krüg. nach einem Cod. gegebene Lesart dieser Stelle trägt durchaus die Spuren der Ächtheit. Die Vulg. dafür bloß: Λακεδαιμόνιοι καὶ ὁμολόγησαν καὶ οἱ ξυμμαχοὶ Ἀθηναίοις καὶ τοῖς ξυμμάχοις, doch für καὶ ὁμολόγησαν die meisten Codd. καὶ ὥμοσαν teils vor, teils nach Λακ., wodurch der ganze Zusatz hier sehr verdächtig wird,

während sich nachher καὶ ὥμοσαν Λακ. κτέ. sehr passend mit μηνὸς κτέ. verbindet. — ἐν Λακεδαίμονι zeigt seine Beziehung durch die Stellung an. Derselbe Tag, der 118, 12 nach dem attischen Kalender bezeichnet war, denn auch 5, 19, 1 wird das laked. u. athen. Datum nebeneinander bezeichnet.

2. Kirchhoff u. Steup rechnen die Urkunde bis zu diesem §. Doch s. dagegen Schütz, Ztschr. f. Gymnw. 1883. S. 452. — Ταῦρος κτέ. Vor den Genet. fehlt der Artikel, wie gewöhnlich in Urkunden. — Ἐρνεϊδαῖδα. St. mit Valckenaer u. Cobet: Ἐρνεϊλαῖδα.

120. 1. ἐπήρχοντο. Man leitete diese Form gewöhnl. von ἐπέρχεσθαι, desgl. προσέρχοντο K. 121, 1 von προσέρχεσθαι ab. Da aber von ἐρχομαι außer dem Präs. Ind. keine andere Form bei Attikern vorkommt (Elmsley zu Eur. Heracl. 210), so sind sie mit Herbst S. 7—10 gegen Cobet von ἐπάρχεσθαι abzuleiten, „nach einander die Vertragsspende darbringen, nach einander opfern“, und von προσάρχεσθαι, „jemandem die Erstlinge weihen“ (vgl. Plat. Theait. 168 C. Buttmann Lexil. I 4. Aufl. S. 96 ff.). Der Ausdruck

ἐν τῇ Παλλήνῃ πόλιν ἀπέστη ἀπ' Ἀθηναίων πρὸς Βρασίδαν. φασὶ δὲ οἱ Σκιωναῖοι Πελληνῆς μὲν εἶναι ἐκ Πελοποννήσου, πλείοντας δ' ἀπὸ Τροίας σφῶν τοὺς πρώτους κατενεχθῆναι ἐς τὸ χωρίον τοῦτο τῷ χειμῶνι ᾧ ἐχρήσαντο Ἀχαιοί, καὶ αὐτοῦ οἰκῆσαι. ἀποστᾶσι δ' αὐτοῖς ὁ Βρασίδης διέπλευσε νυκτὸς ἐς 2 τὴν Σκιώνην, τριήρει μὲν φιλία προπλεύουση, αὐτὸς δὲ ἐν κελητίῳ ἄποθεν ἐφεπόμενος, ὅπως, εἰ μὲν τινι τοῦ κέλητος μείζονι πλοίῳ περιτυγχάνοι, ἢ τριήρης ἀμύνη αὐτῷ, ἀντιπάλου δὲ ἄλλης τριήρους ἐπιγενομένης οὐ πρὸς τὸ ἔλασσον νομίζων τρέψεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ναῦν, καὶ ἐν τούτῳ αὐτὸν διασώσειν. περαιωθεὶς δὲ καὶ ξύλλογον ποιήσας τῶν Σκιωναίων ἔλεγεν ᾧ 3 τε ἐν τῇ Ἀκάνθῳ καὶ Τορώνῃ, καὶ προσέτι φάσκων ἀξιοτάτους αὐτοὺς εἶναι ἐπαίνου, οἷτινες τῆς Παλλήνης ἐν τῷ ἰσθμῷ ἀπειλημμένης ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων Ποτίδαιαν ἐχόντων καὶ ὄντες οὐδὲν ἄλλο ἢ νησιῶται αὐτεπάγγελτοι ἐχώρησαν πρὸς τὴν ἑλευθερίαν καὶ οὐκ ἀνέμειναν ἀτολμία ἀνάγκην σφίσι προσγενέσθαι περὶ τοῦ φανερώως οἰκείου ἀγαθοῦ· σημείον τ' εἶναι τοῦ καὶ ἄλλο τι ἂν αὐτοὺς τῶν μεγίστων ἀνδρείως ὑπομεῖναι, εἰ τε τεθῇσεται κατὰ νοῦν τὰ πράγματα, πιστοτάτους τε τῇ ἀληθείᾳ ἡγήσεσθαι αὐτοὺς Λακεδαιμονίων φίλους καὶ τὰλλα τιμῆσειν.

121. Καὶ οἱ μὲν Σκιωναῖοι ἐπήρθησάν τε τοῖς λόγοις καὶ θαρσύναντες πάντες ὁμοίως, καὶ οἷς πρότερον μὴ ἤρεσκε τὰ πρᾶσσόμενα, τὸν τε πόλεμον διανοοῦντο προθύμως οἶσιν καὶ τὸν Βρασίδαν τὰ τ' ἄλλα καλῶς ἐδέξαντο καὶ δημοσίᾳ μὲν χροσφ' στεφάνῳ ἀνέδησαν ὥς ἐλευθεροῦντα τὴν Ἑλλάδα, ἰδίᾳ

προσάρχεσθαι ist K. 121 von Thuk. sowohl in Bezug auf den gegenwärtigen Frühling, wo die Skionäer hier den Brasidas in ihrer Stadt feiern, wie auf die heroischen Ehren, die sie dem Sieger und Befreier von Hellas darbringen, gleich glücklich gewählt. — Die Stadt im Pelop. hieß *Πελλήνη*.

2. *διέπλευσε*, von Torone: K. 116. 122, 2. — *ἀμύνη* die best. Codd. für *ἀμύνη*. 7, 4, 1 ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι, εἰ μὴ δύναιντο κολῦσαι, μηκέτι οἱ τοῖς ὅσιν ἀποτείχισαι, S. Widmann, de finalium enunt. usu Thuc. S. 33 u. 54. — *αὐτῷ* streicht St. — *νομίζων*. Der Satz wird anders gewendet, als der Anfang ὅπως,

εἰ μὲν erwarten liefs. — *τρέψεσθαι*. Subj. ist die „andere Triere.“

3. ἐν — *Τορώνῃ*. K. 85 ff. 114. — ἐν — *ἀπειλ.* zu 113, 2. — οὐδὲν ἄλλο ἢ Kap. 14, 3. — εἰ τε τεθ. ist nach Krügers Konj. aufgenommen statt εἰ τεθ. Ohne τέ würde der Satz sinnwidrig zum vorigen gehören.

121. 1. οἶσιν. Üb. das Fut. 115, 2 u. zu 1, 27, 3. — *προσέρχοντο*. zu 120, 1. — *ἀθλητῇ*, einem siegreichen, wie es bei Plutarch von Perikles heisst (s. das. Kap. 28, 2): *στεφάνοις ἀνέδουν καὶ ταινίαις ὥσπερ ἀθλητὴν νικηφόρον*. Auch schon bei *ἐταυρίον* ist ὥσπερ ἀθλητὴν zu denken.

- 2 δὲ ἐταινίουν τε καὶ προσήρχοντο ὥσπερ ἀθλητῇ. ὁ δὲ τό τε παραιντικά φυλακὴν τινα αὐτοῖς ἐγκαταλιπὼν διέβη πάλιν, καὶ ὕστερον οὐ πολλῶ στρατιὰν πλείω ἐπεραίωσε, βουλόμενος μετ' αὐτῶν τῆς τε Μένδης καὶ τῆς Ποτιδαίας ἀποπειραῖσαι, ἡγούμενος καὶ τοὺς Ἀθηναίους βοηθῆσαι ἂν ὥς ἐς νῆσον καὶ βουλόμενος φθάσαι· καὶ τι αὐτῷ καὶ ἐπράσσετο ἐς τὰς πόλεις ταύτας προδοσίας πέρι.

122. Καὶ ὁ μὲν ἔμελλεν ἐργειρῆσειν ταῖς πόλεσι ταύταις· ἐν τούτῳ δὲ τριῖναι οἱ τὴν ἐκχειρίαν περιαγγέλλοντες ἀφικνοῦνται παρ' αὐτόν, Ἀθηναίων μὲν Ἀριστάννυμος, Λακεδαιμονίων δὲ Ἀθήναιος. καὶ ἡ μὲν στρατιὰ πάλιν διέβη ἐς Τορώνην, οἱ δὲ τῷ Βρασίδᾳ ἀνήγγελλον τὴν ξυνθήκην, καὶ ἐδέξαντο πάντες οἱ ἐπὶ Θωράκης ξύμμαχοι Λακεδαιμονίων τὰ πεπραγμένα.
- 3 Ἀριστάννυμος δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις κατήνει, Σκιωναίους δὲ αἰσθόμενος ἐκ λογισμοῦ τῶν ἡμερῶν ὅτι ὕστερον ἀφεστήκοιεν, οὐκ ἔφη ἐνσπόνδους ἔσεσθαι. Βρασίδης δὲ ἀντέλεγε πολλὰ, ὥς
- 4 πρότερον, καὶ οὐκ ἠφίει τὴν πόλιν. ὥς δ' ἀπήγγειλεν ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Ἀριστάννυμος περὶ αὐτῶν, οἱ Ἀθηναῖοι εὐθὺς ἐτοῖμοι ἦσαν στρατεύειν ἐπὶ τὴν Σκιώνην. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πρόσβεις πέμψαντες παραβήσεσθαι ἔφασαν αὐτοὺς τὰς σπονδάς, καὶ τῆς πόλεως ἀντεποιοῦντο Βρασίδᾳ πιστεύοντες, δίκην τε
- 5 ἐτοῖμοι ἦσαν περὶ αὐτῆς κρίνεσθαι. οἱ δὲ δίκην μὲν οὐκ ᾔθελον κινδυνεύειν, στρατεύειν δὲ ὥς τάχιστα, ὀργὴν ποιούμενοι εἰ καὶ οἱ ἐν ταῖς νήσοις ἤδη [ὄντες] ἀξιοῦσι σφῶν ἀφίστασθαι,
- 6 τῇ κατὰ γῆν Λακεδαιμονίων ἰσχύϊ ἀνωφελεῖ πιστεύοντες. εἶχε δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς ἀποστάσεως μᾶλλον ἢ οἱ Ἀθηναῖοι ἐδικαίουν· δύο γὰρ ἡμέραις ὕστερον ἀπέστησαν οἱ Σκιωναῖοι. ψήφισμά τ' εὐθὺς ἐποίησαντο, Κλέωνος γνώμῃ πεισθέντες,

2. ὥς ἐς νῆσον. Wodurch Palene einer Insel gleich geworden, s. 120, 3. Der Grund, warum der Abfall von Inseln den Ath. ganz besonders empfindl. war, 122, 5. s. 3, 39, 2, 5, 99.

122. 2. τῷ Βρασίδᾳ wird verdächtigt, da bereits die Meldung erwähnt sei. Es ist aber nur gesagt, daß, gerade als Bras. im Begriff war, das Unternehmen gegen Mende u. Pot. auszuführen, die Gesandten ankamen, welche über-

all den Waffenstillstand zu verkünden hatten. Die Ankündigung desselben an Bras. wird nun hier bes. erwähnt. Ich halte St.'s Korr. wie Classens künstl. Erklärung für unnötig.

3. τοῖς ἄλλοις κατήνει korr. St. in τοὺς ἄλλους κατ. Ich fasse es „für“ —. — ἠφίει st. ἀφίει nach St.

4. δίκην zu κρίνεσθαι wie 1, 39, 1.

5. ἤδη verb. mit ἀξιοῦσι. — ὄντες hat Kr. beseitigt. — ἀνωφελεῖ = καίπερ ἀνωφελεῖ οὐδὲν, daher ohne Artikel. zu 1, 49, 5.

Σκιωναίους ἐξελεῖν τε καὶ ἀποκτεῖναι. καὶ τὰλλα ἡσυχάζοντες ἐς τοῦτο παρεσκευάζοντο.

123. Ἐν τούτῳ δὲ Μένδη ἀφίσταται αὐτῶν, πόλις ἐν τῇ Παλλήνῃ, Ἑρετριέων ἀποικία. καὶ αὐτοὺς ἐδέξατο ὁ Βρασίδης, οὐ νομίζων ἀδικεῖν, ὅτι ἐν τῇ ἐκχειρίᾳ φανερώς προσεχώρησαν· ἔστι γὰρ ἃ καὶ αὐτὸς ἐνεκάλει τοῖς Ἀθηναίοις παραβαίνειν τὰς σπονδάς. διὸ καὶ οἱ Μενδαῖοι μᾶλλον ἐτόλμησαν, τὴν τε τοῦ 2 Βρασίδου γνώμην ὁρῶντες ἐτοίμην, τεκμαιρόμενοι καὶ ἀπὸ τῆς Σκιώνης ὅτι οὐ προυδίδου, καὶ ἅμα τῶν πρᾶσσόντων σφίσιν ὀλίγων τε ὄντων καὶ ὥς τότε ἐμέλλησαν οὐκέτι ἀνέντων, ἀλλὰ περὶ σφίσιν αὐτοῖς φοβουμένων τὸ κατὰδηλον καὶ καταβιασ- μένων παρὰ γνώμην τοὺς πολλούς. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εὐθύς πυ- 3 θύμενοι, πολλῶ ἔτι μᾶλλον ὀργισθέντες, παρεσκευάζοντο ἐπ' ἀμφοτέρας τὰς πόλεις. καὶ Βρασίδης προσδεχόμενος τὸν ἐπί- 4 πλοον αὐτῶν ὑπεκκομίζει ἐς Ὀλυνθον τὴν Χαλκιδικὴν παῖδας καὶ γυναικας τῶν Σκιωναίων καὶ Μενδαίων, καὶ τῶν Πελοποννησίων αὐτοῖς πεντακοσίους ὀπλίτας διέπεμψε καὶ πελταστὰς τριακοσίους Χαλκιδέων, ἄρχοντά τε τῶν ἀπάντων Πολυδαμίδαν. καὶ οἱ μὲν τὰ περὶ σφᾶς αὐτοὺς, ὥς ἐν τάχει παρесоμένων τῶν Ἀθηναίων, κοινῇ ἡττρεπίζοντο.

124. Βρασίδης δὲ καὶ Περδίκκας ἐν τούτῳ στρατεύουσιν ἅμα ἐπὶ Ἀρριβαῖον τὸ δεύτερον ἐς Αὐγκον. καὶ ἦγον ὁ μὲν ὢν ἐκράτει Μακεδόνων τὴν δύναμιν καὶ τῶν ἐνοικούντων Ἑλλήνων ὀπλίτας, ὁ δὲ πρὸς τοῖς αὐτοῦ περιλοιποῖς τῶν Πελοποννησίων Χαλκιδέας καὶ Ἀκανθίους καὶ τῶν ἄλλων κατὰ δύναμιν ἐκάστων. ξύμπαν δὲ τὸ ὀπλιτικὸν τῶν Ἑλλήνων τρισ- χίλιοι μάλιστα, ἑπτάς δ' οἱ πάντες ἡκολούθουν Μακεδόνων

123. 1. ἔστιν ἃ Akk. der Beziehung zu παραβ. τὰς σπ. „in einigen Punkten“ wie 16, 2.

2. ὀλίγων τε κτέ. Der 1. Grund: Br. ist der Sache günstig, denn er läßt Skione nicht im Stich; der 2. Grund: die den Abfall unter ihnen betreiben, lassen nicht mehr ab von ihrem Beginnen (suppl. πράσσειν), einmal weil sie in der Minderzahl sind (Oligarchen), dann weil sie eben einmal (τότε 121, 2) die Sache angefangen hatten, sondern zwingen jetzt aus Furcht vor der Entdeckung, die ihnen

Gefahr bringen würde, auch das Volk zum Abfall. Statt der Subordination ist die Koordination (καὶ καταβιασ.) angewandt. Durch Streichung des letzten καὶ (Cl.) würde die Konstruktion leichter.

4. παῖδας καὶ γυν. wohl nicht alle, denn bei der Einnahme durch die Athener (5, 32, 1) sind noch Weiber u. Kinder in der Stadt.

124. 1. τὸ δεύτερον. K. 83. — τῶν Ἑλλήνων in den Seestädten wie Thermē u. Pydna, welches von Griechen gegründet war. — περιλοιποῖς mit Bezug auf 123, 4. —

ξὺν Χαλκιδεῦσιν ὀλίγου ἐς χιλίους, καὶ ἄλλος ὅμιλος τῶν βαρ-
 2 βάρων πολὺς. ἐσβαλόντες δὲ ἐς τὴν Ἀρριβαίου καὶ εὐρόντες
 ἀντεστρατοπεδευμένους αὐτοῖς τοὺς Λυγκηστάς, ἀντεκαθέζοντο
 3 καὶ αὐτοί. καὶ ἐχόντων τῶν μὲν πεζῶν λόφον ἐκατέρωθεν, πε-
 δίου δὲ τοῦ μέσου ὄντος, οἱ ἱππῆς ἐς αὐτὸ καταδραμόντες ἱπο-
 μάχησαν πρῶτα ἀμφοτέρων, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ Βρασίδας καὶ ὁ
 Περδίκκας, προελθόντων πρότερον ἀπὸ τοῦ λόφου μετὰ τῶν
 ἱππέων τῶν Λυγκηστῶν ὀπλιτῶν καὶ ἐτοιμῶν ὄντων μάχεσθαι,
 ἀντεπαγαρόντες καὶ αὐτοὶ ξυνέβαλον καὶ ἔτρεψαν τοὺς Λυγκη-
 στάς, καὶ πολλοὺς μὲν διέφθειραν, οἱ δὲ λοιποὶ διαφνύοντες
 4 πρὸς τὰ μετέωρα ἠσύχαζον. μετὰ δὲ τοῦτο τροπαῖον στήσαν-
 τες δύο μὲν ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐπέσχον, τοὺς Ἰλλυριοὺς μένοντες,
 οἳ ἔτυχον τῷ Περδίκκᾳ μισθοῦ μέλλοντες ἤξειν· ἔπειτα ὁ Περ-
 δίκκας ἐβούλετο προῖέναι ἐπὶ τὰς τοῦ Ἀρριβαίου κόμας καὶ μὴ
 καθῆσθαι, Βρασίδας δὲ τῆς τε Μένδης περιορώμενος, μὴ τῶν
 Ἀθηναίων πρότερον ἐπιπλευσάντων τι πάθῃ, καὶ ἅμα τῶν Ἰλλυ-
 ριῶν οὐ παρόντων, οὐ πρόθυμος ἦν, ἀλλὰ ἀναχωρεῖν μᾶλλον.

125. Καὶ ἐν τούτῳ διαφερομένων αὐτῶν ἡγγέλθη ὅτι καὶ
 Ἰλλυριοὶ μετ' Ἀρριβαίου, προδόντες Περδίκκᾳ, γερύνηται.
 ὥστε ἥδη ἀμφοτέροις μὲν δοκοῦν ἀναχωρεῖν διὰ τὸ δέος αὐτῶν,
 ὄντων ἀνθρώπων μαχίμων, κυρωθὲν δὲ οὐδὲν ἐκ τῆς διαφο-
 ρᾶς ὀπηνίκα χρὴ ὀρμᾶσθαι, νυκτός τε ἐπιγενομένης, οἱ μὲν
 Μακεδόνες καὶ τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων εὐθὺς φοβηθέντες,
 ὅπερ φιλεῖ μεγάλα στρατόπεδα, ἀσαφῶς ἐκπλήγνυσθαι, καὶ νο-
 μίσαντες πολλαπλασίους μὲν ἢ ἦλθον ἐπιέναι, ὅσον δὲ οὐπω
 παρεῖναι, καταστάντες ἐς αἰφνίδιον φυγὴν ἐχώρουν ἐπ' οἶκον,

ὀλίγον, beinahe, auch 8, 35, 3, ist aus einem Citate des Priscian in den neuern Ausgg. hergestellt statt ὀλίγω.

3. πεδίου — ὄντος aus τὸ μέσον ἦν πεδίον. — ἀμφοτέρων verb. mit οἱ ἱππῆς. — διαφνύοντες st. des überlief. Präs. mit Meineke.

4. μισθοῦ Gen. pretii. — περι-
 ορώμενος c. gen. sorgsam im Auge behaltend. Vgl. κήδεσθαι, φυλατ-
 τεσθαι (Kap. 11, 4). — πρόθυμος ἦν, sc. προῖέναι.

125. 1. καὶ οἱ Ἰλλ., zu den übrigen Gründen des Rückzuges kam noch der, dafs auch etc. Doch lassen gute Hdschr. u. einige neuere Ausgg.

καὶ aus. — δοκοῦν — κυρωθὲν δὲ οὐδὲν, zu 1, 74, 1. — ἐκ infolge. — ὀπηνίκα von der Tagesstunde. vgl. Plat. Kriton zu Anf. — ἀσαφῶς ἐκπλήγνυσθαι. Statt des ursprüngl. zu ὅπερ gedachten allgemeinen Prädik. ποιεῖν (s. 5, 70 ὅπερ φιλεῖ τὰ μεγάλα στρατόπεδα — ποιεῖν) tritt gleich das konkrete ein. zu 2, 40, 3. — ἀσαφῶς, ohne sichtbare Veranlassung. s. K. 20, 2. — ὅσον οὐπω, beinahe schon, auch 6, 34, 9, 8, 92, 7. Siebenmal bei Thuk. ὅσον οὐ und darunter zweimal mithinzugefügtem ἤδη: 6, 57, 2, 8, 96, 3. Meistens steht παρεῖναι dabei, nur dreimal ein an-

καὶ τὸν Περδίκκην τὸ πρῶτον οὐκ αἰσθανόμενον, ὥς ἔγνω, ἠνάρκασαν πρὶν τὸν Βρασίδαν ἰδεῖν (ἄποθεν γὰρ πολὺ ἀλλήλων ἐστρατοπεδεύοντο) προαπελθεῖν. Βρασίδης δὲ ἅμα τῇ ἑφ 2 ὥς εἶδε τοὺς Μακεδόνας προανακχωρηκότας, τοὺς τε Ἴλλυριοὺς καὶ τὸν Ἀρριβαῖον μέλλοντας ἐπιέναι, ξυναγαγὼν καὶ αὐτὸς ἐς τετράγωνον τάξιν τοὺς ὀπλίτας καὶ τὸν ψιλὸν ὄμιλον ἐς μέσον λαβὼν, διενοεῖτο ἀναχωρεῖν. ἐκδρομοὺς δέ, εἴ πῃ προσ- 3 βάλλοιεν αὐτοῖς, ἔταξε τοὺς νεωτάτους, καὶ αὐτὸς λογάδας ἔχων τριακοσίους τελευταῖος γνώμην εἶχεν ὑποχωρῶν τοῖς τῶν ἐναντίων πρώτοις προσκεισομένοις ἀνθιστάμενος ἀμύνεσθαι. καὶ 4 πρὶν τοὺς πολεμίους ἐγγὺς εἶναι, ὥς διὰ ταχέων παρεκελεύσατο τοῖς στρατιώταις τοιάδε.

126. „Εἰ μὲν μὴ ὑπώπτενον, ἄνδρες Πελοποννήσιοι, ὑμᾶς τῷ τε μεμυνῶσθαι καὶ ὅτι βάρβαροι οἱ ἐπιόντες καὶ πολλοὶ ἐκ- πληξιν ἔχειν, οὐκ ἂν ὁμοίως διδαχὴν ἅμα τῇ παρακελεύσει ἐποί- ούμην· νῦν δὲ πρὸς μὲν τὴν ἀπόλειψιν τῶν ἡμετέρων καὶ τὸ πληθὸς τῶν ἐναντίων βραχεῖ ὑπομνήματι καὶ παραινέσει τὰ μέ- ριστα πειράσομαι πεῖθειν. ἀγαθοῖς γὰρ εἶναι ὑμῖν προσήκει τὰ 2 πολέμια οὐ διὰ ξυμμάχων παρουσίαν ἐκάστοτε, ἀλλὰ δι' οἰκίαν ἀρετὴν, καὶ μηδὲν πληθὸς πεφοβῆσθαι ἑτέρων, οἷγε μὴδ' ἀπὸ πολιτειῶν τοιούτων ἦκετε, ἐν αἷς οὐ πολλοὶ ὀλίγων ἄρχουσιν, ἀλλὰ πλείονων μᾶλλον ἐλάσσονος, οὐκ ἄλλω τινὶ κτησάμενοι τὴν 3 δυναστείαν ἢ τῷ μαχόμενοι κρατεῖν. βαρβάρους δὲ οὓς νῦν ἀπει- ρία δέδितε, μαθεῖν χρή, ἐξ ὧν τε προηγωνίσθε τοῖς Μακεδόσιν αὐτῶν καὶ ἀφ' ὧν ἐγὼ εἰκάζω τε καὶ ἄλλων ἀκοῇ ἐπίσταμαι, οὐ

deres Verb. — πρὶν — ἰδεῖν. Schol.: πρὶν διαλεχθῆναι τῷ Βρασίδῃ.

2. προανακχ. st. προεκχ. korr. von v. Herw., da sonst das Folg. keinen Sinn hat. — καὶ αὐτός verb. mit διενοεῖτο ἀναχωρεῖν. — τετράγωνον τάξιν sonst πλαίσιον bezeichnet.

3. τελευταῖος, als der letzte.

4. ὥς διὰ ταχέων. zu 96, 1.

126. In dieser Anrede ist besonders die lebensvolle Charakteristik der Kampfpfart der Barbaren zu beachten. vgl. Roscher Klio S. 490 f.

1. πολλοί, sc. εἶναι. — πρὸς, im Hinblick auf, bei. — τῶν ἡμετ., sc. ξυμμάχων.

2. ἐκάστοτε verbinde mit παρ- ουσίαν. — οἷ γε da ja, wenn anders ihr, daher auch μηδὲ. S.

übrigens Aken, Grundzüge d. Lehre v. Tempus u. Modus im Griechischen S. 173. — τοιούτων nicht auf das Folg. zu beziehn, sondern auf das Vorherg., also zu erklären: ὥστε τὸ πληθὸς πεφοβῆσθαι. — ἐν αἷς = ἐν ταύταις γὰρ, näml. ἀφ' ὧν ἦκετε. zu 2, 44, 2. — οὐκ ἄλλω κτέ. Hinweisung auf die Unterwerfung der alten Achaier (der spätern Perier) durch die siegreichen Dorier (Spartiaten).

3. βαρβάρους. Den Artikel ersetzt gewissermaßen der folgende Relativsatz. zu 1, 85, 1. — ἐξ ὧν = ἐκ τούτων ᾧ, wie ἀγῶνα ἀγωνίζεσθαι. — αὐτῶν ist gen. part. Die Makedoner unter den Barbaren sind die Lynkester: 2, 99, 2. 4, 124, 3.

- 4 δεινούς ἐσομένους. καὶ γὰρ ὅσα μὲν τῷ ὄντι ἀσθενῇ ὄντα τῶν πολεμίων δόκησιν ἔχει ἰσχύος, διδαχὴ ἀληθῆς προσγενομένη περὶ αὐτῶν ἐθάρσυνε μᾶλλον τοὺς ἀμυνομένους· οἷς δὲ βεβαίως τι πρόσεστιν ἀγαθόν, μὴ προειδώς τις ἂν αὐτοῖς τολμηρότερον
- 5 προσφέρουτο. οὗτοι δὲ τὴν μέλλησιν μὲν ἔχουσι τοῖς ἀπείροις φοβεράν· καὶ γὰρ πλήθει ὕψεως δεινοὶ καὶ βοῆς μεγέθει ἀφόρητοι, ἥ τε διὰ κενῆς ἐπανάσεις τῶν ὅπλων ἔχει τινὰ δῆλωση ἀπειλῆς. προσμῖξαι δὲ τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὰ οὐχ ὅμοιοι· οὔτε γὰρ τάξιν ἔχοντες αἰσχυνθεῖεν ἂν λιπεῖν τινα χώραν βιαζόμενοι, ἥ τε φυγὴ καὶ ἡ ἐφοδος αὐτῶν ἴσην ἔχουσα δόξαν τοῦ καλοῦ ἀνεξέλεγκτον καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἔχει. αὐτοκράτωρ δὲ μάχη μάλιστα ἂν καὶ πρόφασιν τοῦ σφῆσεσθαι τινι προπύοντος πορίσειε, τοῦ τε ἐς χεῖρας ἔλθειν πιστότερον τὸ ἐκφοβήσιν ἡμᾶς ἀκινδύνως
- 6 ἡγούνται· ἐκείνῳ γὰρ ἂν πρὸ τούτου ἐχρῶντο. σαφῶς τε πᾶν τὸ προὔπαρχον δεινὸν ἀπ' αὐτῶν ὁρᾶτε ἔργῳ μὲν βραχὺ ὄν, ὕψει δὲ καὶ ἀκοῇ κατασπέρχον. ὁ ὑπομείναντες ἐπιφερόμενον καί, ὅταν καιρὸς ᾗ, κόσμῳ καὶ τάξει ἀδτις ὑπαγαγόντες, ἐς τε τὸ ἀσφαλὲς θάσσον ἀφῆξεσθε καὶ γνώσεσθε τὸ λοιπὸν ὅτι οἱ τοιοῦτοι ὅχλοι τοῖς μὲν τὴν πρώτην ἐφοδὸν δεξαμένοις ἄποθεν ἀπειλαῖς τὸ ἀνδρεῖον μελλήσει ἐπικομποῦσιν, οἱ δ' ἂν εἴσωσιν αὐτοῖς, κατὰ πόδας τὸ εὐψυχον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ὀξεῖς ἐνδείκνυνται.“

127. Τοιαῦτα ὁ Βρασίδας παραινέσας ὑπήγε τὸ στράτευμα. οἱ δὲ βάρβαροι ἰδόντες πολλὴ βοή καὶ θορόβῳ προσέκειντο, νο-

4. τῶν πολ. verb. mit ὅσα. Und dies = εἴ τινα. — προσγενομένη halte ich für richtig, die Korr. προγεν. (Torstrick; Cl.) für unnötig gerade wegen des folg. πρόσεστιν. — Üb. περὶ αὐτῶν und nachher αὐτοῖς zu 3, 13, 5. — ἐθάρσυνε Ao. der Erfahrung zu 1, 70, 7. Dagegen παραθαρσύνει 115, 1. — οἷς δὲ κτέ. Sinn: Nur wirkli. Tapfern gegenüber ist Nichtkenntnis vorteilhaft. — μὴ gehört nur zu προειδώς.

5. τὴν μέλλησιν, eigentl. das angreifen Wollen, der Gegensatz im folg. προσμῖξαι δέ. s. §. 6 und zu 1, 69, 4. — πλήθει ὕψεως, „durch das Massenhafte des Anblicks, der Erscheinung.“ Kr. — διὰ κενῆς. zu 1, 14, 3. — οὔτε verneint zugleich τάξιν ἔχοντες und αἰσχυνθεῖεν ἂν. — ἴσην — καλοῦ, „da beides bei ihnen für

gleich ehrenvoll gilt.“ Cl. — ἀνεξέλεγκτον, unerwiesen, ungewils, auch 1, 21, 1. — αὐτοκράτωρ, willkürlich, eigenmächtig. Am ähnlichsten 108, 4 λογισμῷ αὐτοκράτορι. — τοῦ σφῆσεσθαι, sich zu retten durch die Flucht, se sauver. — τὸ ἐκφοβήσιν, den Versuch zu erschrecken. — γὰρ ἂν, denn sonst. — ἐκείνῳ näml. τῷ ἐς χεῖρας ἔλθειν.

6. τε und so. — κατασπέρχον, bedrängend, imponierend, schreckend. Auch bei Aristoph. Ach. 1188, sonst nur bei Späten. — τὸ ἀνδρεῖον ἐπικ., die Tapferkeit entgegenprahlen. — μελλήσει wohl als dat. modi zu fassen: μέλλοντες, sc. ἐνμύξαι, ἀλλ' οὐκ ἀληθῶς συμμινύντες. — κατὰ πόδας, auf der Ferse (nachfolgend). Vor diesem Satzteil ist τούτοις aus οἱ ἂν zu denken. — ὀξεῖς, sc. ὄντες.

μίσαντες φεύγειν τε αὐτὸν καὶ καταλαβόντες διαφθερεῖν. καὶ 2
ὥς αὐτοῖς αἶ τε ἐκδρομαὶ ὅπῃ προσπίπτοιεν ἀπήντων καὶ αὐτὸς
ἔχων τοὺς λογάδας ἐπικειμένους ὑφίστατο, τῇ τε πρώτῃ ὁρμῇ
παρὰ γνώμην ἀντέστησαν καὶ τὸ λοιπὸν ἐπιφερομένους μὲν δε-
χόμενοι ἡμύνοντο, ἡσυχάζοντων δὲ αὐτοὶ ὑπεχώρουν· τότε δὴ
τῶν μετὰ τοῦ Βρασίδου Ἑλλήνων ἐν τῇ εὐρυχωρίᾳ οἱ πολλοὶ τῶν
βαρβάρων ἀπέσχοντο, μέρος δέ τι καταλιπόντες αὐτοῖς ἐπακο-
λουθοῦν προσβάλλειν, οἱ λοιποὶ χωρήσαντες δρόμῳ ἐπὶ τε τοὺς
φεύγοντας τῶν Μακεδόνων οἷς ἐντύχοιεν ἔκτεινον καὶ τὴν ἐσ-
βολήν, ἣ ἐστὶ μετὰξὺ δυοῖν λόφῳ στενὴ ἐς τὴν Ἀρριβαίου,
φθάσαντες προκατέλαβον, εἰδότες οὐκ οὔσαν ἄλλην τῷ Βρα-
σίδᾳ ἀναχώρησιν. καὶ προσιόντος αὐτοῦ ἐς αὐτὸ ἤδη τὸ ἄπο-
ρον τῆς ὁδοῦ κυκλοῦνται ὥς ἀποληψόμενοι.

128. Ὁ δὲ γνούς προεῖπε τοῖς μεθ' αὐτοῦ τριακοσίοις, ὃν
ᾤετο μᾶλλον ἂν ἐλεῖν τῶν λόφῳ, χωρήσαντας πρὸς αὐτὸν δρόμῳ
ὥς τάχιστα ἕκαστος δύναται ἄνευ τάξεως, πειραῖσαι ἀπ' αὐτοῦ
ἐκκροῦσαι τοὺς ἤδη ἐπόντας βαρβάρους, πρὶν καὶ τὴν πλείονα
κύκλωσιν σφῶν αὐτόσε προσμῖξαι. καὶ οἱ μὲν προσπεσόντες 2
ἐκράτησάν τε τῶν ἐπὶ τοῦ λόφῳ, καὶ ἡ πλείων ἤδη στρατιὰ τῶν
Ἑλλήνων ῥᾶον πρὸς αὐτὸν ἐπορεύοντο· οἱ γὰρ βάρβαροι καὶ ἐφο-
βήθησαν, τῆς τροπῆς αὐτοῖς ἐνταῦθα γενομένης σφῶν ἀπὸ τοῦ
μετεώρου, καὶ ἐς τὸ πλεῖον οὐκέτ' ἐπηκολούθουν, νομίζοντες
καὶ ἐν μεθορίοις εἶναι αὐτοὺς ἤδη καὶ διαπεφευγέναι. Βρα- 3
σίδας δὲ ὥς ἀντελάβετο τῶν μετεώρων, κατὰ ἀσφάλειαν μᾶλλον
ἰὼν αὐθημερὸν ἀφικνεῖται ἐς Ἀρρισαν πρῶτον τῆς Περγίκου
ἀρχῆς. καὶ αὐτοὶ ὀργιζόμενοι οἱ στρατιῶται τῇ προαναχωρήσει 4
τῶν Μακεδόνων, ὅσοις ἐνέτυχον κατὰ τὴν ὁδὸν ζεύγουν αὐ-

127. 1. διαφθερεῖν st. διαφθεί-
ρειν mit St.

2. αἶ ἐκδρομαὶ wohl αἶ προσβο-
λαὶ τῶν ἐκδρομῶν. And. erklären
es mit dem Schol.: οἱ τεταγμένοι
πρὸς τὸ ἐκτρέχειν. — ἐπικειμένους
ist Attribut zu dem bei ὑφίστατο
zu ergänzenden αὐτοῖς. — προσ-
βάλλειν, um anzugreifen. vgl.
36, 1. — χωρήσαντες δρόμῳ κτέ.
Üb. die Wortstellung zu 1, 16.

128. 1. πρὸς αὐτόν zu 3, 13, 5.
— ἐπόντας von Poppo korr. für
das kaum recht zu erklärende ἐπι-
όντας. Dieselbe Verwechslung auch

131, 2 in allen Codd. aufser einem.
— τὴν — σφῶν, ihre, der Laked.,
weitere Umzingelung — der
abstrakte Begriff für den konkreten:
die zu ihrer weitem, vollstän-
digen, Umzingelung Bestimm-
ten. vgl. ἐπίπλους 8, 102, 2. φυγὴ
8, 64, 4. δονεῖα 5, 23, 3.

2. στρατιὰ — ἐπορεύοντο, wie
φρουρά 57, 2. u. wohl stets bei
ὁμιλος. — αὐτοῖς sowohl als σφῶν
geht auf die Barbaren, jenes auf
alle, dieses auf den geworfenen Teil.
— ἐς τὸ πλεῖον. wie 2, 21, 1.

4. αὐτοί, für ihre Person. —

τῶν βοεικοῖς ἢ εἴ τιμι σκεύει ἐκπεπτωκότι, οἷα ἐν νυκτερινῇ καὶ φοβερᾷ ἀναχωρήσει εἰκὸς ἦν ξυμβῆναι. τὰ μὲν ὑπολόβοντες
 5 κατέκοπτον, τῶν δὲ οἰκείωσιν ἐποιοῦντο. ἀπὸ τούτου τε πρῶτον Περδίκκας Βρασίδαν τε πολέμιον ἐνόμισε καὶ ἐς τὸ λοιπὸν Πελοποννησίων τῇ μὲν γνώμῃ δι' Ἀθηναίους οὐ ξύνηδες μῖσος εἶχε, τῶν δὲ ἀναγκαίων ξυμφόρων διαναστὰς ἐπρασσεν ὅτῳ τρόπῳ τάχιστα τοῖς μὲν ξυμβήσεται, τῶν δὲ ἀπαλλάξεται.

129. Βρασίδης δὲ ἀναχωρήσας ἐκ Μακεδονίας ἐς Τορῶν-
 νην καταλαμβάνει Ἀθηναίους Μένδην ἤδη ἔχοντας, καὶ αὐτοῦ
 ἡσυχάζων ἐς μὲν τὴν Παλλήνην ἀδύνατος ἤδη ἐνόμιζεν εἶναι
 2 διαβὰς τιμωρεῖν, τὴν δὲ Τορῶνν ἐν φυλακῇ εἶχεν. ὑπὸ γὰρ
 τὸν αὐτὸν χρόνον τοῖς ἐν τῇ Ἀύγκῳ ἐξέπλευσαν ἐπὶ τε τὴν
 Μένδην καὶ τὴν Σκιώνην οἱ Ἀθηναῖοι, ὥσπερ παρεσκευά-
 ζοντο, ναυὶ μὲν πεντήκοντα, ὧν ἦσαν δέκα Χῖαι, ὀπλίταις
 δὲ χιλίοις ἑαυτῶν καὶ τοξόταις ἑξακοσίοις καὶ Θορᾶξί μισθω-
 τοῖς χιλίοις καὶ ἄλλοις τῶν αὐτόθεν ξυμμάχων πελτασταῖς.
 ἐστρατήγει δὲ Νικίας ὁ Νικηράτου καὶ Νικόστρατος ὁ Λιτρέ-
 3 φους. ἄραντες δὲ ἐκ Ποτιδαίας ταῖς ναυσὶ καὶ σχόντες κατὰ
 τὸ Ποσειδώνιον ἐχώρουν ἐς τοὺς Μενδαίους. οἱ δ' αὐτοὶ τε
 καὶ Σκιωναίων τριακόσιοι βεβοηθηκότες Πελοποννησίων τε οἱ
 ἐπίκουροι, ξύμπαντες δὲ ἐπτακόσιοι ὀπλίται, καὶ Πολυδαμίδας
 ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἔτυχον ἐξεστρατοπεδευμένοι ἔξω τῆς πόλεως
 4 ἐπὶ λόφον καρτεροῦ. καὶ αὐτοῖς Νικίας μὲν, Μεθωναῖος τε
 ἔχων εἰκοσι καὶ ἑκατὸν ψιλοὺς καὶ λογάδας τῶν Ἀθηναίων
 ὀπλιτῶν ἐξήκοντα καὶ τοὺς τοξότας ἅπαντας, κατὰ ἀτραπὸν
 τινα τοῦ λόφου περὶόμενος προσβῆναι καὶ τραυματιζόμενος
 ὑπ' αὐτῶν οὐκ ἡδυνήθη βιάσασθαι. Νικόστρατος δὲ ἄλλη

οἰκείωσιν ἐποιοῦντο Umschreibung für ὀκείωντο.

5. Πελοποννησίων — μῖσος, einen seinem Geiste der Ath. wegen nicht gewohnten Haß gegen die Pelop.; denn im Herzen halste er die Ath. weit heftiger. — τῶν — διαναστὰς, seiner unabwieslichen Interessen sich entschlagend, die ihn zur Bekämpfung der Ath. treiben mußten. Madv. Advn. 1, 323 verlangt τῷ ἀν. ξυμφόρῳ, so auch Cl. u. St. — πρᾶσσειν mit ὅτῳ τρόπῳ nur hier, sonst ὅπῃ wie 1, 65, 2. 129, 3. vgl.

8, 54, 2; andere Verba mit gleicher Konstr. s. zu 1, 107, 4.

129. 2. τοῖς ἐν τῇ Α. zu 101, 5. — παρεσκευάζοντο. 122, 6.

3. οἱ ἐπίκουροι. 500 Hopliten hatte Brasidas hinübergeschickt: 123, 4; doch ein Teil derselben lag in Skione: 131, 1. — ἐξεστρ., seltenes Wort. Cl. ἐστρατοπεδευμένοι mit drei guten Codd.

4. αὐτοῖς wird öfter, auch ohne stärker betont zu sein, zu Anfang des Satzes gleich nach καὶ gestellt. s. 110, 1. 123, 1. — τραν., wohl nicht er persönlich (vgl. 130, 2),

ἐφόδω ἐκ πλείονος παντὶ τῷ ἄλλῳ στρατοπέδῳ ἐπὶ τῷ λόφῳ
 ὄντι δυσπροσβάτῳ καὶ πάντῳ ἐθορυβήθη, καὶ ἐς ὀλίγον ἀφίκετο
 πᾶν τὸ στρατεύμα τῶν Ἀθηναίων νικηθῆναι. καὶ ταύτῃ μὲν 5
 τῇ ἡμέρᾳ, ὥς οὐκ ἐνέδοσαν οἱ Μενδαῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι, οἱ
 Ἀθηναῖοι ἀναχωρήσαντες ἐστρατοπεδεύσαντο, καὶ οἱ Μενδαῖοι
 νυκτὸς ἐπελθούσης ἐς τὴν πόλιν ἀπῆλθον.

130. Τῇ δ' ὕστεραίᾳ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι περιπλεύσαντες
 ἐς τὸ πρὸς Σκιώνης τό τε προάστειον εἶλον καὶ τὴν ἡμέραν
 ἄπασαν ἐδήρουν τὴν γῆν οὐθενὸς ἐπεξιόντος (ἦν γὰρ τι καὶ
 στασιασμοῦ ἐν τῇ πόλει), οἱ δὲ τριακόσιοι τῶν Σκιωναίων τῆς
 ἐπιούσης νυκτὸς ἀπεχώρησαν ἐπ' οἶκον. καὶ τῇ ἐπιγιννομένη 2
 ἡμέρᾳ Νικίας μὲν τῷ ἡμίσει τοῦ στρατοῦ προῖδ' ἅμα ἐς τὰ
 μεθόρια τῶν Σκιωναίων τὴν γῆν ἐδήρουν, Νικόστρατος δὲ τοῖς
 λοιποῖς κατὰ τὰς ἄνω πύλας, ἥ ἐπὶ Ποτιδαίας ἔρχονται, προσ-
 ἐκάθητο τῇ πόλει. ὁ δὲ Πολυδαμίδας (ἔτυχε γὰρ ταύτῃ τοῖς 3
 Μενδαίοις καὶ ἐπικούροις ἐντὸς τοῦ τείχους τὰ ὅπλα κείμενα)
 διατάσσει τε ὥς ἐς μάχην καὶ παρήνει τοῖς Μενδαίοις ἐπεξιέ-
 ναι. καὶ τινος αὐτῷ τῶν ἀπὸ τοῦ δήμου ἀντειπόντος κατὰ τὸ 4
 στασιαστικὸν ὅτι οὐκ ἐπέξεισιν οὐδὲ δεοίτο πολεμεῖν, καὶ ὥς
 ἀντεῖπεν ἐπισπασθέντος τῇ χειρὶ ὑπ' αὐτοῦ καὶ θορυβηθέντος,
 ὁ δῆμος εὐθύς ἀναλαβὼν τὰ ὅπλα περιοργῆς ἐχώρει ἐπὶ τε Πε-
 λοποννησίους καὶ τοὺς ἐναντία σφίσι μετ' αὐτῶν πράξαντας,
 καὶ προσπεσόντες τρέπουσιν ἅμα μὲν μάχῃ αἰφνιδίῳ, ἅμα δὲ 5
 τοῖς Ἀθηναίοις τῶν πυλῶν ἀνοιγομένων φοβηθέντων· ᾤθησαν
 γὰρ ἀπὸ προειρημένου τινὸς αὐτοῖς τὴν ἐπιχείρησιν γενέσθαι.

sondern seine Mannschaft. — ἐκ πλείονος hier vom Raume: aus weiterer Entfernung, also auf einem längern Wege. — ἐς ὀλίγον ἀφίκετο, dem Sinne nach vom Schol. richtig erklärt durch ὀλίγον ἐδέησε, scheint eine vereinzelt gebliebene Wendung zu sein. Den zu 3, 49, 4 behandelten Ausdrücken analog wäre παρ' ὀλίγον ἦλθε.

130. 1. τὸ πρὸς Σκ., die Seite nach Sk. hin, die südliche. Wegen des Genet. zu 1, 62, 1. — τι καὶ στασιασμοῦ vgl. den ähnl. Ausdr. Kap. 28, 5, 3, 44, 2. u. ὅ.

2. τὰς ἄνω κτ., das nordwestl. Thor.

3. κείμενα part. perf. pass. zu τίθημι. ὅπλα τίθεσθαι bekannter Ausdr.

4. ὅτι mit Indik. u. Optat.

Ebenso 2, 80, 1. 8, 51, 1. in umgekehrter Ordnung 8, 50, 1. — οὐδὲ δεοίτο, und kein Bedürfnis habe, fühle. Der Sing. ist „für den dreisten Demagogen, der sich als Repräsentant des ganzen Volkes geriert, sehr charakteristisch“ (E.), wie er ja auch ἐπέξεισιν sagt. — ὥς ἀντεῖπεν, sowie, sobald er widersprach, Wiederholung von ἀντειπόντος. — θορυβηθέντος, in Schrecken gejagt war.

5. τῶν πυλῶν ἀν. steht dem μάχῃ αἰφν. parallel zu 1, 80, 1. — φοβηθέντων, sc. τῶν Πελοπ. — ἀπὸ προειρημένου wie ἀπὸ ξυνθήματος Kap. 67, 4. infolge Verabredung. vgl. auch im folg. §. οὐκ ἀπὸ ξυμβάσεως.

- 6 καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν ἀκρόπολιν, ὅσοι μὴ αὐτίκα διεφθάρησαν, κατέφυγον, ἥνπερ καὶ τὸ πρότερον αὐτοὶ εἶχον· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι (ἥδη γὰρ καὶ ὁ Νικίας ἐπαναστρέψας πρὸς τὴν πόλει ἦν) ἐπέσόντες ἐς τὴν Μένδην πόλιν, ἅτε οὐκ ἀπὸ ξυμβάσεως ἀνοιχθεῖσαν, ἀπάσῃ τῇ στρατιᾷ ὡς κατὰ κράτος ἐλόντες διήρπασαν, καὶ μόλις οἱ στρατηγοὶ κατέσχον ὥστε μὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους
- 7 διαφθεῖρεσθαι. καὶ τοὺς μὲν Μενδαίους μετὰ ταῦτα πολитеύειν ἐκέλευον ὥσπερ εἰώθεσαν, αὐτοὺς κρίναντας ἐν σφίσιν αὐτοῖς εἴ τινας ἡγοῦνται αἰτίους εἶναι τῆς ἀποστάσεως· τοὺς δ' ἐν τῇ ἀκροπόλει ἀπετείχισαν ἐκατέρωθεν τείχει ἐς θάλασσαν καὶ φυλακὴν ἐπικαθίσταντο. ἐπειδὴ δὲ τὰ περὶ τὴν Μένδην κατέσχον, ἐπὶ τὴν Σκιώνην ἐχώρουν.

131. Οἱ δὲ ἀντεπεξεληθόντες αὐτοὶ καὶ Πελοποννήσιοι ἰδρύθησαν ἐπὶ λόφου καρτεροῦ πρὸ τῆς πόλεως, ὃν εἰ μὴ ἔλοιεν
- 2 οἱ ἐναντίοι, οὐκ ἐρίγνετο σφῶν περιτείχισις. προσβαλόντες δ' αὐτῷ κατὰ κράτος οἱ Ἀθηναῖοι καὶ μάχῃ ἐκκρούσαντες τοὺς ἐπόντας ἐστρατοπεδεύσαντό τε καὶ ἐς τὸν περιτειχισμόν, τρο-
- 3 παλον στήσαντες, παρεσκευάζοντο. καὶ αὐτῶν οὐ πολὺ ὕστερον ἥδη ἐν ἔργῳ ὄντων οἱ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐν τῇ Μένδῃ πολιορκούμενοι ἐπίκουροι βιασάμενοι παρὰ θάλασσαν τὴν φυλακὴν νυκτὸς ἀφικνοῦνται, καὶ διαφυγόντες οἱ πλείστοι τὸ ἐπὶ τῇ Σκιώνῃ στρατόπεδον ἐσῆλθον ἐς αὐτήν.

132. Περιτειχιζομένης δὲ τῆς Σκιώνης Περγάδας τοῖς τῶν Ἀθηναίων στρατηγοῖς ἐπικηρυκευσάμενος ὁμολογίαν ποιεῖται πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν τοῦ Βρασίδου ἔχθραν περὶ

6. αὐτοί, selbst, allein. s. 113, 2. 8, 95, 6. — ἐς τὴν *M. π. Cl.* streicht ἐς, and. wollen *Μένδην* tilgen, beides unnötig, wie ich glaube. — οὐκ verneint bloß ἀπὸ ξυμβ., nicht ἀνοιχθ.

7. ἀπετείχισαν κτέ., schnitten sie ab durch eine zu beiden Seiten der Burg bis zum Meere geführte Mauer. — φυλακὴν ἐπικαθίσταντο mit *Poppo* u. Stahl statt der Lesart der Hdd. ἐπεκαθίσταντο (*ἐπεκαθίσταντο*), da diese Form bei *Thuk.* u. die Verbindung mit *φυλ.* überhaupt ungebräuchlich ist.

131. 1. *ἔλοιεν* der Optat. als Gedanke der Skionäer; ebendeswegen σφῶν. Mit beiden würde genauer

ein οὐκ ἂν γίνεσθαι ἐνόμιζον stimmen, als das objektive οὐκ ἐρίγνετο: es kam nicht zur *περ.*

2. ἐπόντας Konj. v. *Poppo* statt ἐπόντας, durch eine Hdschr. bestätigt (*Kap. 128, 1*).

3. οἱ ἐν — ἐν. Eigentüml. ist hier ἐκ und ἐν zugleich gebraucht, ἐκ mit Rücksicht auf ἀφικνοῦνται, ἐν nur bezogen auf πολιορκούμενοι. — τὴν φυλακὴν. 130, 7. — παρὰ θάλ. verb. mit ἀφικνοῦνται. — τὸ στρατόπεδον, das der *Ath.* — ἐπὶ wie 3, 16, 1 τὸ ἐπὶ *Λέσβῳ* ναντικόν „gegen.“

132. 1. περὶ — ἀναχωρήσεως ohne Art. an τὴν — ἔχθραν angefügt. zu 1, 18, 1. Die Sache anlangend, scheinen mir die Ausl. ἀναχώρησις

τῆς ἐκ τῆς Λύγκου ἀναχωρήσεως, εὐθὺς τότε ἀρξάμενος πράσσειν. καὶ ἐτύγγανε γὰρ τότε Ἰσχαγόρας ὁ Λακεδαιμόνιος στρα- 2
τιὰν μέλλων πεξῆ πορεύσειν ὡς Βρασίδαν, ὁ δὲ Περδικκας, ἅμα
μὲν κελεύοντος τοῦ Νικίου, ἐπειδὴ ξυνεβεβήκει, ἐνδηλὸν τι
ποιεῖν τοῖς Ἀθηναίοις βεβαιότητος πέρι, ἅμα δ' αὐτὸς οὐκέτι
βουλόμενος Πελοποννησίους ἐς τὴν αὐτοῦ ἀφικνεῖσθαι, παρα-
σκευάσας τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ ξένους, χρώμενος αἰὲ τοῖς πρώτοις,
διεκώλυνσε τὸ στράτευμα καὶ τὴν παρασκευὴν, ὥστε μὴδὲ πευ-
ρᾶσθαι Θεσσαλῶν. Ἰσχαγόρας μέντοι καὶ Ἀμεινίας καὶ Ἀριστεύς 3
αὐτοὶ τε ὡς Βρασίδαν ἀφίκοντο, ἐπιδεῖν πεμψάντων Λακεδαι-
μονίων τὰ πράγματα, καὶ τῶν ἡβώντων αὐτῶν παρανόμως ἔν-
δρας ἐξῆγον ἐκ Σπάρτης, ὥστε τῶν πόλεων ἄρχοντας καθιστά-
ναι καὶ μὴ τοῖς ἐντυχοῦσιν ἐπιτρέπειν. καὶ Κλεαρίδαν μὲν τὸν
Κλεωνόμου καθίστησιν ἐν Ἀμφιπόλει, Πασιτελίδαν δὲ τὸν
Ἡγησάνδρου ἐν Τορώνῃ.

133. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ θέρει Θηβαῖοι Θεσπιέων τεῖχος πε-
ριεῖλον, ἐπικαλέσαντες ἀττικισμόν, βουλόμενοι μὲν καὶ αἰεί,
παρεστηκὸς δὲ ἄρῃον ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἀθηναίους μάχῃ
ὅ τι ἦν αὐτῶν ἄνθος ἀπωλώλει. καὶ ὁ νεὼς τῆς Ἥρας τοῦ 2
αὐτοῦ θεοῦ ἐν Ἀργεῖ κατεκαύθη, Χρυσίδος τῆς λερείας λύχνον
τινὰ θείσης ἡμμένον πρὸς τὰ στέμματα καὶ ἐπικαταδαρθούσης,

unrichtig auf das K. 83 Erzählte zu beziehen; denn damals fand gar kein Einfall in Lynkos statt (83, 2. 6), also auch kein „Rückzug aus Lynkos“, und außerdem mußte die damals zw. Brasidas und Perdikkas entstandene Spannung gehoben sein, ehe sie zusammen den zweiten Zug gegen Lynkos unternahmen (124, 1). Ich verstehe daher den Rückzug von dieser zweiten Expedition: 128, 5, seit welcher denn doch bis jetzt soviel Zeit verflossen war, daß εὐθὺς τότε ἀρξάμενος πράσσειν ganz füglich gesagt werden konnte.

2. καὶ — Βρασίδαν vorausgeschickte Erklärung des Folg. Über καὶ — γὰρ —, δὲ zu 1, 31, 2. — ὁ Λακεδ. Üb. den Art. zu 3, 100, 2. — παρασκευάσας, bearbeitete, stiftete an.

3. τῶν ἡβώντων αὐτῶν — ἔνδρας, einige von den Jünglingen derselben, näml. der Spartaner. — παρανόμως, nicht gegen

ein bestimmtes Gesetz, sondern gegen den anerkannten Grundsatz, nur gereiften Männern politische Funktionen anzuvertrauen, also gegen den Geist ihrer Institutionen. — ὥστε von der beabsichtigten Folge. — Dieser Fall ist das erste Beispiel von Harmosten. — τοῖς ἐντυχοῦσιν, den gerade in den Wurf kommenden, den ersten besten. — καθίστησιν, Ischagoras als Haupt der Kommissäre. — Πασιτελίδαν hat Dobree emendiert nach 5, 3, 1. 2.

133. 1. παρεστηκὸς — ἄρῃον, indem es ihnen (jetzt) um so leichter in den Sinn kam. Das Pf. in diesem Sinne auch 61, 2. 6, 78, 1 und oft der Ao. II. Üb. das Partic. zu 1, 74, 1. Zu der Änderung παρεσχηκὸς ist kein Grund. — μάχῃ, bei Delion, K. 96. — ἄνθος in dem bildl. Sinne sonst nicht in d. att. Prosa.

2. ὁ νεὼς τῆς Ἥρας an d. Strafe

3 ὥστε ἔλαθεν ἀφθέντα πάντα καὶ καταφλεχθέντα. καὶ ἡ Χρυσίς μὲν εὐθὺς τῆς νυκτὸς δεῖσασα τοὺς Ἀργεῖους ἐς Φλιοῦντα φεύγει· οἱ δὲ ἄλλην ἰέρειαν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ προκειμένου κατεστήσαντο Φαιινίδα ὄνομα. ἔτη δὲ ἡ Χρυσίς τοῦ πολέμου
4 τοῦδε ἐπέλαβεν ὅτι καὶ ἑνατον ἐκ μέσου, ὅτε ἐπεφύγει· καὶ ἡ Σκιώνη τοῦ θέρους ἤδη τελευτῶντος περιετείχιστό τε παντελῶς, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπ' αὐτῇ φυλακὴν καταλιπόντες ἀνεχώρησαν τῷ ἄλλῳ στρατῷ.

134. Ἐν δὲ τῷ ἐπιόντι χειμῶνι τὰ μὲν Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων ἡσύχαζε διὰ τὴν ἐκχειρίαν, Μαντινῆς δὲ καὶ Τεγεᾶται καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐκατέρων ξυνέβαλον ἐν Λαοδικίῳ τῆς Ὀρεσθίδος, καὶ νίκη ἀμφιδήριτος ἐγένετο· κέρως γὰρ ἐκάτεροι τρέψαντες τὸ καθ' αὐτούς, τροπαῖά τε ἀμφοτέροι ἐστησαν καὶ σκῦλα ἐς Δελφούς ἀπέπεμψαν. διαφθαρέντων μέντοι πολλῶν ἐκατέροις καὶ ἀγχωμάλου τῆς μάχης γενομένης καὶ ἀφελομένης νυκτὸς τὸ ἔργον οἱ Τεγεᾶται μὲν ἐπηνλίσαντό τε καὶ εὐθὺς ἔστησαν τροπαῖον, Μαντινῆς δὲ ἀπεχώρησάν τε ἐς Βονυολίωνα καὶ ὕστερον ἀντέστησαν.

135. Ἀπεπείρασε δὲ τοῦ αὐτοῦ χειμῶνος καὶ ὁ Βρασίδας τελευτῶντος καὶ πρὸς ἕαρ ἤδη Ποτιδαίας. προσελθὼν γὰρ νυκτὸς καὶ κλίμακα προσθεὶς μέχρι μὲν τούτου ἔλαθε. τοῦ γὰρ κώδωνος παρενεχθέντος οὕτως ἐς τὸ διάκνον, πρὶν ἐπανελθεῖν τὸν παραδιδόντα αὐτόν, ἡ πρόσθεσις ἐγένετο· ἔπειτα μέντοι εὐθὺς αἰσθομένων, πρὶν προσβῆναι, ἀπήγαγε πάλιν κατὰ τάχος τὴν στρατιάν καὶ οὐκ ἀνέμεινεν ἡμέραν γενέσθαι. καὶ ὁ χειμὼν ἐτελεύτα, καὶ ἑνατον ἔτος τῷ πολέμῳ ἐτελεύτα τῷδε δὲ Θουκυδίδης ξυνέγραψεν.

nach Mykenai, nicht das Heraion von Argos.

3. ἐπέλαβεν. vgl. Plut. Mar. 46 ἀποθνήσκει ἡμέρας ἐπὶ τῆς ἐβδόμης ὑπατίας ἐπιλαβόν. Die Bedeutung von ἐπὶ ist dieselbe wie in ἐπιβῶναι 2, 65, 6. 5, 26, 5. Über die Chrysis s. 2, 2, 1.

134. 1. Ὀρεσθίς, die Landschaft, in welcher Ὀρεσθειον (5, 64, 2) lag. Über d. a. Orte nichts Besonderes bekannt. — νίκη, St. verlangt ἡ. — ἀμφιδήριτος, poet. Wort.

2. ἀγχωμάλου. zu 3, 49, 1. — ἐπηνλίσαντο. zu 3, 5, 2.

135. 1. πρὸς ἕαρ ἤδη gehört zusammen. zu 1, 30, 4. — τοῦ γὰρ κώδωνος κτλ. Man sieht, dafs hier ein Posten dem andern die Schelle zuträgt. Eine andere und wohl die häufigere Art, die Wachsamkeit der Posten zu prüfen, war die, dafs eine Patrouille mit der Schelle die Runde machte, der dann jeder Posten zu antworten hatte. — πρὶν προσβῆναι, sc. τοὺς Λακεδαιμονίους.

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black

— Grauskala #13

C Y M

B.I.G.

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

Standort: ~~W 10~~ 04
Signatur: ~~GUCT 1322~~ - 1,1
Akz.-Nr.: 85/2938 22WX
Id.-Nr.: W4796496 69887-1

